STUDII

revistă de ştiinţă şi filosofie

I

ANUL 2

IANUARIE — MARTIE

1949

www.dacoromanica.ro

„STUDII" REVISTĂ DE ȘTIINȚĂ ȘI FILOSOFIE
APARE TRIMESTRIAL / ABONAMENTUL 400 LEI ANUAL
REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: [illegible]ER
SECRETARIATUL DE REDACȚIE: { DR. V. NOVACU, ARH. M. ARONOVICI. / DR. A. POPOVICI, DR. P. DAN.
B-DUL DACIA 29 — TEL. 2.99.09 — INFORMAȚIUNI ZILNIC ÎNTRE ORA 10-12
www.dacoromanica.ro

STUDII

revistă de ştiinţă şi filosofie

I

ANUL 2

IANUARIE - MARTIE

1949

www.dacoromanica.ro

CUPRINSUL

Pag.

Hotărîrea şedinţei plenare a C. C. al P. M. R. asupra stimulării activităţii ştiinţifice, literare şi artistice . . . . . .

Planul de Stat al R. P. R. pe anul 1949. Expunerea Secretarului General al C. C. al P. M. R. şi Prim-Vicepreşedinte al Consiliului de Miniştri Gh. Gheorghiu-Dej 7

*

Prof. S. STOILOV: Matematica modernă şi realitatea 25

Prof. T. VESCAN: Desvoltarea cunoştinţelor noastre asupra timpului . 31

Ing. H. LANDAU: Problema îngrăşămintelor chimice în R. P. R. . . . 43

Prof. I. A. KAIROV: Concluziile sesiunii Academiei de Ştiinţe Agricole „V. I. Lenin" şi sarcinile Academiei de Ştiinţe Pedagogice . . . 61

*

CERCETARILE ARHEOLOGICE DIN R. P. R. DIN ANUL 1948 . . 88

Jud. Arad (Socodor, Păuliş, Frumuşeni); Jud. Romanaţi (Vădastra); Jud. Caraş şi Severin (Bocşa Montană, Românești); Jud. Vlaşca (Pietrele, Blejeşti); Jud. Covurlui (Şantierul Naţional „Ana Pauker"); Jud. Hunedoara (Micia, Hobiţa...); Jud. Cluj (Palatca); Jud. Teleorman (Zimnicea); Jud. Neamţ (Izvoare); Jud. Constanţa (Capidava); Jud. Tulcea (Dinogetia-Bisericuţa); Jud. Caraş (Mehadia); Judeţele Târnava Mare, Făgăraş, Sibiu, Alba... (Archita, Arpaşul de Sus,....); Cercetări şi sondagii arheologice şi numismatice.

Prof. I. NESTOR: Despre cercetările şi săpăturile arheologice executate în 1948 în regiunile extracarpatice ale R. P. R. 152

Prof. C. DAICOVICIU: Cercetările arheologice în R. P. R. 160

*

V. D. MOCIALOV: Despre primul volum al Operelor lui I. V. Stalin . . 163

* * *: Impotriva ideologiei burgheze a cosmopolitismului 179

Prof. STANCIU STOIAN: Despre concepţia învăţământului public din anul 1848 192

Prof. M. BERNŞTEIN: Concepţiile reacţionare ale filosofiei pedagogiei americane contemporane 206

*

B. LAZĂREANU: Din literatura antimonarhică şi antidinastică (III) . . 227

*

Documente slavo-române la muzeul româno-rus 233

NOTE ŞI RECENZII 241

Ing. L. HAMBURGER: *„Instalaţiuni de cazane" de Rodiatis, Romm, Semenenco, Uşenco şi Ţâgancov vol. II.* Dr. C. I.: *V. R. Williams „Agrotehnica".* ILEANA KAPLAN: *Interdependenţa şi transformarea fenomenelor biochimice.* I. FOCŞĂNEANU—A. HILF: *Pe marginea activităţii ştiinţifice din Apus.* Dr. M. ONESCU: *„Justiţia Nouă" Nr. 7.* V. A. V.: *„Cahier du Communisme" Nr. 12.*

BIBLIOGRAFIE 263

Ataşat. Cuprinsul revistei „Studii" I-IV pe anul 1948.

www.dacoromanica.ro

HOTĂRÂREA ŞEDINŢEI PLENARE A C. C. AL P. M. R. [1]
asupra stimulării activităţii ştiinţifice, literare şi artistice

Dată fiind importanţa desvoltării ştiinţei, literaturii şi artei pentru succesul operei de construire a temeliilor socialismului şi necesitatea stimulării activităţii ştiinţifice, literare şi artistice prin creearea de condiţiuni prielnice desvoltării ştiinţei şi culturei, puse în serviciul poporului, C. C. al P. M. R. hotărăşte:

1. Să propună guvernului R. P. R. de a institui cu începere din anul 1949, un număr de 15 premii anuale ale Academiei Republicii Populare Române, în valoare de 200.000 lei fiecare, pentru lucrări ştiinţifice şi opere de artă eminente din următoarele domenii: fizică şi matematică, chimie şi geologie, ştiinţele biologice, ştiinţele agricole, ştiinţele tehnice, medicina, istorie, ştiinţele sociale (filosofie, economie, drept) poezia, proza, literatura dramatică, filologie şi teorie a literaturii şi artei, publicistică, muzică, plastică.

Premiile vor purta numele reprezentanţilor proeminenţi ai luptei sociale, ştiinţei şi culturei din ţara noastră.

2. Ţinând seama de menirea pe care o are Academia R. P. R. ca înalt for de ştiinţă şi cultură din ţara noastră, să propună guvernului măsuri în vederea îmbunătăţirii situaţiei materiale şi a condiţiunilor de activitate ştiinţifică a membrilor Academiei R. P. R.

Deasemenea să propună guvernului de a lua măsuri în vederea asigurării materiale a familiilor membrilor Academiei R P. R.

3. Să propună guvernului de a fonda pe lângă Societatea Scriitorilor din R. P. R. o instituţie purtând numele „Fondul literar al scriitorilor din R. P. R.", având drept scop ajutorarea materială sub diferite forme a scriitori-

---

[1] Ţinută în zilele de 22, 23 şi 24 Decembrie 1948.

www.dacoromanica.ro

lor, în vederea asigurării de condiţiuni favorabile pentru desfăşurarea muncii lor creatoare.

„Fondul literar al scriitorilor din R. P. R.", se va alimenta din sumele speciale prevăzute în bugetele anuale, din prelevări asupra venitului editurilor şi din alte surse.

4. Să propună guvernului de a prevedea în bugetele anuale ale statului cu începere din anul bugetar 1949 un Fond de stat pentru încurajarea creaţiei artistice în domeniul plasticei şi al muzicii.

C. C. al P. M. R. cheamă pe oamenii ştiinţei, literaturii şi artei să pună tot talentul şi toată puterea lor de muncă pentru a asigura înflorirea culturii în ţara noastră şi a contribui în mod activ la construirea orânduirii socialiste.

www.dacoromanica.ro

EXPUNEREA

Secretarului General al C. C. al P. M. R. şi Prim Vice-Preşedinte al Consiliului de Miniştri

GH. GHEORGHIU-DEJ

CU PRIVIRE LA

PLANUL DE STAT AL REPUBLICII POPULARE ROMÂNE PE ANUL 1949

Onorat Prezidiu, tovarăşi miniştri, tovarăşi deputaţi,

Vă supunem spre discutare şi aprobare proiectul primului plan general economic al Republicii Populare Române.

Alcătuirea acestui plan, care coordonează activitatea diverselor sectoare economice, sociale şi culturale, constitue un moment important, deschide o etapă nouă pe drumul construirii socialismului în ţara noastră.

Care sunt condiţiile în care pornim la realizarea planificării economiei noastre?

In timp ce în ţările capitaliste se ascut contradicţiile politice şi se înrăutăţeşte starea economică, forţele păcii şi ale progresului, în frunte cu Uniunea Sovietică, se întăresc şi se desvoltă pe zi ce trece. Blocului sguduit de contradicţii interne al imperialiştilor aţâţători la război i se opune lagărul democratic format din popoarele iubitoare de pace. Creşte şi se întăreşte colaborarea politică şi economică între Uniunea Sovietică şi ţările de democraţie populară.

Pe plan intern, condiţiile în care pornim la planificarea economiei noastre sunt pe de o parte faptul că puterea politică se află în mâinile celor ce muncesc, pe de altă parte că lupta de clasă se ascute pe măsura înaintării noastre pe drumul socialismului.

Planificarea economiei nu e — aşa cum au vrut să o prezinte teoreticienii burghezi şi sociali-democraţi — o operaţiune posibilă sub orice regim politic şi social, în orice împrejurare. Planificarea economiei presupune existenţa unor anumite condiţii indispensabile, şi anume, smulgerea puterii politice şi economice din mâna capitaliştilor, conducerea politică a statului de către clasa muncitoare, organizarea de către ea a principalelor mijloace de producţie, existenţa unei evidenţe a acestor mijloace.

www.dacoromanica.ro

Discutând cu scriitorul englez Wells, tovarășul Stalin a spus:

„Până nu vă veți elibera de capitaliști și până nu veți renunța la principiul proprietății particulare asupra mijloacelor de producție, nu veți avea o economie planificată".

Deabia după naționalizarea principalelor întreprinderi industriale, de transport, bancare și de asigurări, la 11 Iunie 1948, deabia după ce clasa muncitoare a luat sub conducerea sa directă aceste întreprinderi, au fost create premizele necesare pentru planificarea economiei și, ca urmare s'au putut lua o serie de măsuri de reorganizare a sectorului industrial, bancar și de circulație a mărfurilor.

Fabricile au fost grupate în Centrale Industriale după obiectul lor de producție. Intreprinderile sub conducerea noilor directori-muncitori lichidează starea de desorganizare în care fuseseră lăsate de către capitaliști. Prin efortul clasei muncitoare, devenită conștientă de faptul că deține aproape în întregime principalele mijloace de producție din sectorul industrial, producția industrială crește, programele fixate de ministere sunt executate și depășite. In locul haosului contabil, provocat intenționat de capitaliști, pentru a-și ascunde astfel beneficiile, se introduce o contabilizare riguroasă a tuturor cheltuielilor și veniturilor.

Toate acestea, împreună cu organizarea sistemului de credit, restructurarea sistemului fiscal, ca și întărirea comerțului de stat, constitue elemente care ne dau posibilitatea întocmirii — la câteva luni dela naționalizare — a primului plan general economic.

Trebue menționat că planificarea cuprinde sectoarele în care statul deține totalitatea sau imensa majoritate a mijloacelor de producție — industria, transporturile — precum și o parte din sectorul agricol, proprietatea statului — ca și institutele de credit, comerțul de stat și cooperatist, dată fiind natura lor socialistă.

In ceeace privește sectorul particular în agricultură, cu cele cca. 3 milioane și jumătate gospodării individuale, i se pun sarcini a căror realizare să asigure aprovizionarea cu materii prime a industriei, satisfacerea nevoilor populației urbane și țărănești cu produse alimentare și punerea la dispoziție a cantităților de produse agricole necesare schimburilor cu străinătatea.

Tovarăși deputați,

Trebue să subliniem că toate realizările de mai sus, care constituesc premizele planificării noastre economice, nu ar fi fost posibile fără ajutorul politic și economic dat de marea Uniune Sovietică. Ajutorul economic s'a manifestat atât prin importante ușurări succesive ale obligațiunilor ce derivă d'n tratatele de pace, cât și prin convenții comerciale și de colaborare economică, încheiate pe baza unei perfecte egalități de drepturi.

Mărirea producției industriale a devenit posibilă numai datorită livrărilor de materii prime, semifabricate și de utilaj de bază,

www.dacoromanica.ro

de către Uniunea Sovietică. Aceste livrări au asigurat îndeosebi redresarea industriei noastre siderurgice, precum şi activitatea industriei textile.

In domeniul colaborării economice, trebue să subliniem importanţa deosebită a societăţilor mixte sovieto-române „Sovrom-uri", care contribue în mod hotărîtor la desvoltarea industriei petrolifere, chimice şi forestiere, a transporturilor noastre maritime, fluviale şi aeriene, precum şi a noii noastre industrii de tractoare.

De o însemnătate deosebită pentru noi este şi preţiosul ajutor tehnic pe care ni-l acordă Uniunea Sovietică, dându-ne astfel posibilitatea să folosim uriaşa experienţă a Ţării Socialismului.

Astfel, relaţiile economice tot mai strânse cu Uniunea Sovietică nu numai că au ajutat şi ajută la întărirea puterii economice a Republicii Populare Române, dar ne pun şi la adăpost de consecinţele catastrofale ale gravelor dificultăţi economice de care sunt cuprinse ţările cu sistem capitalist.

Relaţiile economice şi politice cu ţările de democraţie populară au deasemenea o mare însemnătate. In faţa noastră se deschide perspectiva desvoltării acestor relaţii, în sensul complectării reciproce a economiilor respective şi a coordonării eforturilor în lupta împotriva imperialismului şi pentru construirea socialismului.

Dar condiţiunile politico-economice obţinute prin sprijinul hotărîtor al Uniunii Sovietice şi prin luptele grele şi pline de sacrificii ale clasei muncitoare, sub conducerea partidului nostru, fac nu numai posibilă, ci şi necesară, planificarea economică. Dece? Pentrucă planificarea economică este una din legile de desvoltare ale economiei socialiste pe care am început să o construim.

Intr'adevăr, în locul desvoltării spontane, anarhice şi oarbe, caracteristice modului de producţie capitalist, care duce inevitabil la crize, haos economic, şomaj şi mizerie, economia socialistă se bazează pe o desvoltare coordonată a tuturor ramurilor şi unităţilor economice, ţinând seama de necesităţile generale ale economiei socialiste.

Pe când în orânduirea capitalistă mobilul întregii activităţi economice este profitul, în economia socialistă, în locul concurenţei duşmănoase între diferitele întreprinderi, există o colaborare strânsă şi armonioasă între toate unităţile de tip socialist, toate contribuind la realizarea ţelului socialismului: ridicarea permanentă a nivelului material şi cultural al oamenilor muncii.

Aceasta nu este cu putinţă decât dacă se planifică şi se coordonează sarcinile fiecărei unităţi, a fiecărei ramuri industriale, a fiecărui sector economic, transformând, aşa cum spunea Lenin încă din 1918, întregul mecanism economic al statului, într'un organism economic care să lucreze în aşa fel, încât milioane de persoane să fie conduse în acelaş plan.

In acest sens, Constituţia Republicii Populare Române, în art. 15, prevede:

www.dacoromanica.ro

„Statul îndrumează şi planifică economia naţională în vederea desvoltării puterii economice a ţării, asigurării bunei stări a poporului şi garantării independenţei naţionale".

Tovarăşi deputaţi,

Planul pe care îl prezentăm astăzi este un plan de un an. Ne-am hotărît să întocmim primul plan economic general al Republicii Populare Române numai pe anul 1949, din următoarele considerente:

a) In primul rând, necesitatea de a planifica economia ţării cât mai urgent — planul trebuind să înceapă la 1 Ianuarie 1949 — nu dădea răgaz suficient pentru un studiu mai amplu cerut de un plan de lungă durată.

b) In al doilea rând, acest studiu ar fi cerut material statistic şi documentar, întocmit pe baze ştiinţifice, special pregătit în vederea planificării; iar acest material este abia în curs de pregătire.

c) In al treilea rând, nici experienţa noastră, atât a aparatului tehnic, cât şi a cadrelor din economie, nu îngăduiau elaborarea unui plan pe o perioadă mai lungă.

Planul pe un an, pe 1949, are în schimb avantajul că ne va asigura baza de pornire şi experienţa pentru un plan de durată.

Care sunt obiectivele politico-economice pe care le urmăreşte planul general economic pe 1949?

Primul obiectiv constă în consolidarea realizărilor economice efectuate în ultima perioadă de masele muncitoare din ţara noastră, întărirea independenţei noastre naţionale şi asigurarea condiţiilor necesare pentru construirea socialismului în Republica Populară Română.

Aşa cum ne învaţă Lenin şi Stalin, aşa cum ne învaţă experienţa Uniunii Sovietice, construirea socialismului nu este cu putinţă fără o puternică industrializare. Iar această industrializare trebue făcută prin desvoltarea în primul rând a industriei grele, a industriei producătoare de mijloace de producţie.

Deasemenea industrializarea constitue o condiţie esenţială pentru întărirea economiei ţării noastre ca un inel în lanţul ţărilor anti-imperialiste.

Pe această linie călăuzitoare a mers Conferinţa Naţională a Partidului Comunist Român în 1945, când a considerat ca o sarcină de bază pentru ţara noastră desvoltarea industriei grele. Numai desvoltând industria grea noi vom putea pune în valoare toate bogăţiile solului şi subsolului nostru, vom putea produce maşini şi utilaj pentru celelalte industrii, vom asigura desvoltarea transporturilor, vom desvolta agricultura, punându-i la dispoziţie maşini agricole, unelte, îngrăşăminte, vom putea electrifica ţara, vom mări productivitatea muncii şi vom reuşi astfel să punem din ce

www.dacoromanica.ro

în ce mai multe produse la îndemâna celor ce muncesc, ridicându-le nivelul de trai şi cel cultural.

Un alt obiectiv pe care-l urmăreşte planul pe 1949 este depăşirea cu 40% a valorii producţiei globale industriale din anul 1948.

Acest obiectiv este posibil de realizat deoarece în 1949 :

a) vom importa mai multe materii prime necesare industriilor decât în 1948 — şi aceasta în primul rând datorită sprijinului puternic dat de U.R.S.S. ;

b) vom produce în ţară o serie de maşini şi unelte pe care până acum le importam ;

c) vom putea mări capacitatea de producţie a multor întreprinderi prin reînnoirea utilajului şi lichidarea gâtuirilor ;

d) vom pune în funcţiune unităţi industriale noi ;

e) în sfârşit, vom mări, printr'o serie de măsuri, productivitatea muncii.

Prin depăşirea cu 40% a valorii producţiei globale industriale din 1948, noi lichidăm — în ansamblul industriei, — rămânerea în urmă faţă de perioada de dinainte de război. Iar în unele sectoare depăşim chiar cu mult această perioadă, creându-ne astfel o bază de pornire pentru viitorul plan economic de durată.

Un alt obiectiv politico-economic al planului e pregătirea şi realizarea în domeniul agriculturii a măsurilor care să asigure îndrumarea acestui sector spre socialism, în special prin înzestrarea agriculturii cu maşini şi unelte, prin întărirea fermelor de stat şi a staţiunilor de maşini şi tractoare, precum şi prin organizarea şi desvoltarea diferitelor tipuri de cooperative.

Realizarea planului nostru economic trebue să ne pună la dispoziţie mijloacele materiale pentru întărirea alianţei între clasa muncitoare şi ţărănimea muncitoare.

Alt obiectiv politico-economic al planului pe 1949 este îmbunătăţirea conditiilor de trai ale maselor muncitoare. Aceasta se va realiza prin mărirea producţiei mărfurilor industriale de larg consum, prin desvoltarea şi extinderea comerţului de stat şi cooperatist, prin intensificarea schimbului între sat şi oraş, care să lărgească baza de aprovizionare alimentară a populaţiei salariate, cât şi posibilităţile de aprovizionare ale ţărănimii muncitoare.

In sfârşit, un alt obiectiv urmărit în plan este pregătirea condiţiilor necesare pentru întocmirea şi realizarea viitorului plan economic de lungă durată.

In acest scop, în anul 1949 se vor studia şi pregăti o serie de lucrări de investiţii menite să creeze noi ramuri industriale şi să mărească potenţialul industriei naţionale, se vor face prospecţii şi explorări, în scopul descoperirii unor noi bogăţii minere, se vor studia posibilităţile locale de desvoltare economică complexă pe regiuni, se va perfecţiona evidenţa statistică şi se vor elabora standarde pentru un număr de produse principale ale economiei naţionale.

www.dacoromanica.ro

INVESTIŢIILE

Tovarăşi deputaţi,

Obiectivele urmărite în planul nostru pe 1949 apar deosebit de limpede dacă privim investiţiile ce au fost prevăzute.

Noi socotim că din acumulările ce se vor realiza prin amortizări şi alocaţii bugetare, să destinăm pentru investiţii pe 1949 o sumă de 82 miliarde lei, din care 7 miliarde pentru terminarea lucrărilor începute în anul 1948.

Suma aceasta, rod al eforturilor celor ce muncesc, deşi e considerabilă (de 3,7 ori mai mare decât cea investită în 1948) — şi va trebui depusă o muncă îndârjită a tuturor, pentru a o putea realiza — e totuşi departe de a corespunde necesităţilor de desvoltare a economiei noastre şi de a satisface nevoile noastre culturale şi sociale, chiar pentru anul 1949.

A trebuit deci să structurăm repartiţia acestei sume în aşa fel ca obiectivele ce ni le propunem să poată fi atinse. Deaceea, din totalul de 82 miliarde lei destinate investiţiilor, noi prevedem prin proiectul de plan ca cea mai mare parte să fie alocată scopurilor productive. Astfel propunem ca:

47,2% să fie alocate investiţiilor pentru mijloacele de producţie industrială.

21,2% pentru transporturi şi căi de comunicţie,

11,2% pentru sectorul cultural şi social,

9,3% pentru administraţia de stat.

9,4% pentru agricultură şi silvicultură.

1,7% pentru comerţul interior.

In spiritul liniei partidului de a se pune accentul pe industria de bază, noi am prevăzut să fie alocate industriei grele şi celei extractive 36,8% din totalul investiţiilor şi 10,4% industriei uşoare. Deasemenea, din cele 21,2% din totalul investiţiilor destinate transporturilor şi comunicaţiilor, mai mult de jumătate (11,8% din total) sunt prevăzute pentru căile ferate.

Trebue să menţionăm că, separat de investiţiile prevăzute în planul pe 1949, mai trebue să contăm pe alte importante investiţii ce vor avea loc în întreprinderile cu participaţie sovietică şi în „Sovrom-uri".

Efortul pe care îl face poporul nostru în anul care vine prin aceste investiţii, trebue să-şi dea, şi-şi va da, roadele sale, printr'o creştere a producţiei industriale şi agricole, precum şi a productivităţii muncii, deasemenea prin creşterea acumulării socialiste, care va asigura reproducţia lărgită socialistă şi ridicarea nivelului de trai al celor ce muncesc.

Desigur că o parte din aceste investiţii se va resimţi imediat prin creşterea producţiei, dar o altă parte, destul de însemnată, îşi va da roadele în perioada planului de durată care va începe în 1950.

Să trecem acum la cercetarea sumară a sarcinilor date de planul general economic pe 1949, principalelor ramuri industriale.

www.dacoromanica.ro

INDUSTRIA

Valoarea producţiei globale a industriei din Republica Populară Română, socotită la preţurile din 31 Decembrie 1948, va creşte în anul 1949 cu 40%, în comparaţie cu producţia anului 1948.

In ramura siderurgiei, determinantă pentru desvoltarea întregii economii a Republicii Populare Române, se va depăşi cu 35% nivelul producţiei de fontă din 1948. Producţia de oţel Siemens-Martin va întrece cu 16% pe cea din 1948, iar producţia de laminate finite va fi cu 30% mai mare decât în 1948.

Pentru a se realiza această producţie vor trebui să se execute lucrările de investiţie care să asigure o funcţionare continuă şi în condiţiuni mai bune a instalaţiilor celor mai importante, să mărească capacitatea actuală de producţie, să creeze şi să lărgească bazele materiale pentru o desvoltare ulterioară.

In acest scop, printre lucrările de investiţie în siderurgie, s'au prevăzut: reconstrucţia şi mărirea capacităţii a trei furnale înalte şi a două cuptoare Siemens-Martin, construcţia a două cuptoare noi Siemens-Martin, începerea realizării a două laminoare, dublarea capacităţii cocseriei din Reşiţa. Pentru asigurarea nevoilor industriei noastre siderurgice cu cocs, se va începe construirea unei cocserii pe bază de cărbune de Valea Jiului.

In cursul anului 1949 se va extrage cu 24% mai mult minereu de fier decât în 1948. Această cantitate este departe de a asigura nevoile actuale ale industriei siderurgice. Deaceea se vor face lucrări de deschidere la diferite mine de fier şi lucrări de explorare în diferite regiuni pentru descoperirea de noi zăcăminte de fier. Se vor lua măsuri pentru folosirea minereurilor de fier de calitate inferioară.

Metalurgia prelucrătoare va trebui să facă o cotitură hotărîtoare, îndreptându-se pe linia desvoltării producţiei de utilaj, necesar industriei, agriculturii şi transporturilor, ocupând astfel un loc de frunte în desvoltarea economiei naţionale.

In anul 1949, producţia metalurgiei prelucrătoare va întrece cu 35% pe cea din anul 1948.

Această producţie va trebui să asigure în mare parte îndeplinirea planurilor de investiţie în toate sectoarele economiei naţionale. O importanţă deosebită se va da echipării sectorului petrolifer, executându-se o cantitate de utilaj petrolifer cu 132% mai mare decât în 1948; metalurgia prelucrătoare va da o contribuţie însemnată în mecanizarea agriculturii, producând cu 40% mai multe unelte şi maşini agricole decât în 1948. Pentru buna funcţionare şi desvoltare a transporturilor de orice fel, se vor produce diferite materiale care vor întrece cu 25% producţia din 1948.

Pentru lărgirea şi perfecţionarea tehnică a bazelor de desvoltare a metalurgiei prelucrătoare, peste 70% din fondurile de investiţii, alocate acestei ramuri industriale, vor fi folosite pentru procurare de maşini-unelte, aparataje şi instalaţii.

www.dacoromanica.ro

In industria petroliferă se va continua creşterea producţiei în ţiţei, începută în anul 1948, extrăgându-se cu 13,7% mai mult ţiţei decât în 1948.

Pentru a se mări ritmul creşterii producţiei şi pentru a se asigura o exploatare în condiţiuni favorabile şi în viitor se vor continua şi intensifica cercetările pentru descoperirea de noi zăcăminte de petrol, destinându-se 13% din fondul de investiţii — alocat industriei petrolifere — acestui scop.

Se vor face lucrări de foraj, reprezentând 48,2% în plus faţă de 1948, dintre care foraj de explorare cu 83,5% şi foraj de exploatare cu 31,3% mai mult decât în 1948.

Indeplinirea sarcinilor de mai sus şi crearea bazelor de desvoltare ulterioară a industriei petrolifere vor fi asigurate printr'o reînnoire şi dotare masivă cu utilaj petrolifer, reprezentând 39,5% din fondul de investiţii alocat industriei petrolifere.

Se vor face lucrări de refacere şi regrupare a instalaţiilor de rafinării, printre care şi instalarea unei rafinării în Moldova, apropiind astfel unitatea prelucrătoare de sursa de materie primă.

Se va acorda o atenţie crescândă gazului metan, care prezintă o importanţă deosebită pentru economia naţională, atât ca materie primă pentru industria chimică, cât şi ca un combustibil care să înlocuiască păcura şi lemnele. In cursul anului 1949 se vor executa lucrări de investiţii în vederea desvoltării exploatărilor. Se vor executa 21 sonde de exploatare şi 5 sonde de explorare.

Se va extrage cu 15% mai mult cărbune decât în 1948, iar din cantitatea totală extrasă, 55% vor fi cărbuni din Valea Jiului, spălaţi şi triaţi. Se vor efectua lucrări de prospecţiune şi explorări pentru mărirea rezervelor actuale şi identificarea zăcămintelor noi, în special pentru huilele cocsificabile din Banat. Se vor mecaniza lucrările de abataj.

Intensificarea şi lărgirea exploatării de lignit, ameliorarea produselor obţinute vor constitui o preocupare specială în anul 1949. Se va extinde mecanizarea extracţiei la bazinele importante de lignit, se vor executa lucrări miniere de deschidere necesare creării de noi rezerve la exploatările existente, se vor construi două instalaţii de ameliorare a ligniţilor.

Industria energiei electrice va asigura nevoile crescânde ale industriei în anul 1949 şi va executa unele lucrări de desvoltare strict necesare, care să-i permită să facă faţă cerinţelor economiei naţionale până la stabilirea planului de electrificare generală a ţării şi începerea lucrărilor prevăzute în acest plan.

Producţia de energie electrică în uzinele publice va fi cu 7,6% mai mult decât în 1948.

Se vor face lucrări pentru mărirea puterii instalate.

Industria electro-tehnică, rămasă în urma celorlalte ramuri industriale, va trebui să fie întărită pentru a satisface nevoile de utilaj electric ale economiei naţionale. Se va desvolta fabrica de electro-

www.dacoromanica.ro

motoare „Dinamo" şi se va începe construirea unei fabrici de contori electrici.

In industria chimică se va păşi la refacerea generală a instalaţiilor şi se va începe desvoltarea unei industrii puternice pe baza materiilor prime de care dispunem în abundenţă (gaz metan, sare, petrol, lemn, etc.).

Valoarea totală a producţiei în industria chimică va depăşi cu 51% pe aceea din anul 1948. Se vor înregistra creşteri însemnate faţă de 1948 la o serie de produse importante. Astfel, soda caustică va depăşi producţia anului 1948 cu 13%, acidul sulfuric cu 40%, negrul de fum cu 31% peste producţia anului 1948. O creştere importantă va fi la producţia tananţilor.

Se va da o atenţiune deosebită construcţiilor de unităţi noi. In cadrul Sovromchim-ului se va construi o mare fabrică de amoniac, acid azotic şi îngrăşăminte. Se vor construi două fabrici de negru de fum, patru fabrici de tananţi şi altele. Aceste construcţii vor consuma 55% din fondul de investiţii alocat industriei chimice.

In industria lemnului producţia de cherestea va depăşi cu 38% nivelul din 1948. Se va transporta la fabrici tot materialul lemnos exploatat şi aflat în depozite intermediare, precum şi toate doborîturile de vânt. Se va intensifica acţiunea de mecanizarea transporturilor de buşteni, organizând folosirea raţională a materialului de tracţiune achiziţionat în 1948 şi construind noi căi ferate forestiere. Se vor monta 7 fabrici noi, cu utilaj existent, în imediata apropiere a masivelor forestiere. Fabricile prelucrătoare de lemn vor produce mobilă de tip popular şi vor desvolta producerea de case prefabricate.

Industria materialelor de construcţie va intensifica ritmul de producţie şi va lua măsuri de desvoltare, ţinând seama de volumul mare de construcţii prevăzute în planul pe 1949 şi de perspectivele reproducţiei lărgite care va trebui să devină o lege în economia noastră.

Se va produce cu 37% mai mult ciment decât în 1948, iar producţia de geamuri trase va depăşi cu 59% pe cea a anului 1948. Capacitatea totală de producţie la geamuri trase va fi mărită prin construirea unei secţiuni noi la fabrica de geamuri Mediaş.

In ramura industriei ceramice, producţia de cărămizi refractare va marca o creştere importantă, contribuind la buna funcţionare a industriei siderurgice şi a altor ramuri de industrii. La cărămizile de silică se va depăşi producţia din 1948 cu 136%.

Producţia în industria bunurilor de consum, destinată să satisfacă nevoile maselor muncitoare, va spori în mod simţitor datorită asigurării şi lărgirii bazei de materii prime prevăzute în planul general pe 1949 şi a lucrărilor de investiţie ce se vor executa în acest sector.

Ţesătoriile de bumbac vor depăşi cu 17% producţia anului 1948, ţesătoriile de lână vor produce cu 11% mai mult decât în 1948, iar la ţesături de mătase vegetală producţia va depăşi cu 47% pe cea a anului 1948. Se vor produce tricotaje a căror cantitate depăşeşte

www.dacoromanica.ro

cu 183% pe cea produsă în 1948. Producţia filaturilor de in şi cânepă va marca o creştere importantă.

O sarcină generală pentru industria textilă va fi îmbunătăţirea calităţii produselor şi lărgirea sortimentului.

Desvoltarea industriei textile va fi asigurată prin măsurile ce se vor lua pentru a reduce gâtuirea existentă între capacitatea insuficientă a filaturilor în raport cu aceea a ţesătoriilor. Creditul alocat pentru investiţii în industria textilă va fi întrebuinţat aproape în întregime pentru mărirea capacităţii de producţie totală a filaturilor — se vor achiziţiona şi monta două filaturi de bumbac, o filatură de cânepă, se vor desvolta filaturile de lână.

Se va produce cu 58% mai multă încălţăminte decât în 1948.

In industria alimentară se vor lua măsurile necesare pentru desvoltarea tuturor ramurilor ei şi se va realiza o depăşire apreciabilă faţă de producţia anului 1948, la principalele produse alimentare.

Producţia conservelor de carne va depăşi cu 272% pe cea a anului 1948. Se va pescui de două ori mai mult peşte decât în 1948.

In industria laptelui se va produce lapte pasteurizat şi refrigerat într'o cantitate de trei ori mai mare decât cantitatea prelucrată în industrie în 1948. Producţia brânzeturilor în întreprinderile naţionalizate va fi de şase ori mai mare decât în 1948, iar cea de unt presat cu 450% mai mare ca în 1948. In vederea realizării acestor sarcini se va organiza colectarea laptelui, mărindu-se totodată capacitatea de colectare.

Se vor produce paste făinoase într'o cantitate care să depăşească cu 330% pe cea din 1948.

In industria uleiurilor se va mări capacitatea de producţie cu 20%, capacitatea de depozitare a seminţelor cu 40% şi a uleiurilor cu 35%.

Producţia de zahăr va creşte cu 17% peste cea a anului 1948.

Industria spirtului va realiza în anul de plan 1949 cu 34% mai mult alcool decât în 1948, iar producţia de tutun va depăşi cu 14% producţia anului 1948.

Intregii industrii i s'au fixat următoarele sarcini generale:

Imbunătăţirea calităţii produselor, creşterea productivităţii muncii şi scăderea preţului de cost.

Imbunătăţirea calităţii produselor va fi urmărită prin elaborarea şi generalizarea standardelor de stat şi prin controlul respectării lor în toate domeniile.

Ridicarea productivităţii muncii va trebui să imprime industriei noastre ritmul rapid de creştere a producţiei caracteristic industriei socialiste. Planul pe 1949 prevede o creştere a productivităţii muncii de cel puţin 15% faţă de aceea la finele anului 1948. Pentru atingerea acestui scop se vor stabili norme de măsurare şi verificare a productivităţii muncii în toate ramurile industriale şi se va generaliza introducerea muncii în acord, aplicându-se timpii de acord medii progresivi, se vor generaliza planurile tehnologice, se vor lua măsuri pentru ridicarea calificării profesionale a cadrelor, se va întări disciplina în muncă.

www.dacoromanica.ro

Reducerea sistematică a preţului de cost va trebui să fie o sursă de acumulare pentru economia R. P. R. Reducerea preţului de cost va trebui să rezulte din ridicarea productivităţii muncii, micşorarea consumurilor specifice de materiale, combustibil şi energie electrică, suprimarea de cheltueli inutile, reducerea cheltuelilor de regie, în special a celor administrative etc.

Reducerea preţului de cost în toate ramurile industriei va arăta că clasa muncitoare a ştiut să folosească ca un bun gospodar mijloacele de producţie, a căror proprietate a cucerit-o.

AGRICULTURA

In planul de economie general pentru 1949 noi dăm o atenţiune deosebită agriculturii. Dacă ridicarea nivelului material al celor ce muncesc dela sate şi oraşe, dacă progresul ţării noastre şi construirea socialismului sunt direct condiţionate de o puternică industrie, însăşi desvoltarea acestei industrii puternice este legată şi de desvoltarea agriculturii.

Intr'adevăr, primind dela industrie produsele necesare sectorului agricol, acesta va trebui să asigure o aprovizionare îndestulătoare cu alimente pentru clasa muncitoare şi va trebui să furnizeze materia primă necesară industriei naţionale.

Planul pe 1949 prevede o producţie agricolă vegetală a cărei valoare va întrece cu cel puţin 40% valoarea producţiei agricole vegetale din 1948 şi anume: cu cel puţin 14,5% la cereale, cu 74% la leguminoase, cu 80% la plante industriale. Astfel se vor produce cu 9% mai multe grâne decât în 1948, cu 26% mai mult porumb decât în 1948, cu 76% mai mulţi cartofi decât în 1948, cu 155% mai multe seminţe de floarea soarelui decât în 1948, cu 25% mai multă sfeclă de zahăr decât în anul 1948.

Se va extinde cultura plantelor textile, producţia de bumbac va fi cu cca. 480% mai mare decât în 1948, iar producţia de in şi cânepă va creşte cu 104% faţă de 1948.

In domeniul zootehniei vom pune accentul pe creşterea animalelor de rasă, sporind cu cca. 9% numărul cabalinelor, cu 17% numărul bovinelor şi cu 100% cel al porcinelor.

Cum ne gândim să realizăm aceste sarcini prevăzute în plan?

Aceste sarcini se vor realiza prin îmbunătăţirea felului de munca în agricultură, prin mărirea suprafeţelor de însămânţat şi a producţiei medii la ha., prin mărirea numărului şi a productivităţii vitelor.

In scopul îmbunătăţirii condiţiilor de muncă şi a ridicării nivelului material şi cultural al ţărănimii muncitoare:

a) Se va desvolta reţeaua staţiunilor de maşini şi tractoare şi se va îmbunătăţi această reţea din punct de vedere organizatoric, sporindu-se randamentul maşinilor agricole.

Centrala Staţiunilor de Maşini şi Tractoare va înfiinţa în cursul anului de plan cel puţin 20 de staţiuni noi şi va spori parcul de maşini agricole cu 1.500 tractoare şi 1.100 batoze.

www.dacoromanica.ro

Printr'o raţională folosire a maşinilor agricole, costul lucrărilor executate cu aceste maşini nu va trebui să depăşească costul muncilor cu animale. Ţăranilor săraci şi cooperativelor li se vor acorda înlesniri şi precădere.

In vederea desvoltării într'un ritm cât mai rapid a unei agriculturi mecanizate, vom lua măsuri pentru fabricarea în ţara noastră a maşinilor agricole.

Din şcolile practice organizate de Centrala Staţiunilor de Maşini şi Tractoare se vor recruta cadrele necesare în agricultură.

b) Se va consolida şi lărgi activitatea fermelor de stat, care trebue să devină un exemplu de gospodărie agricolă, îndrumând ţărănimea spre introducerea metodelor superioare de muncă în agricultură.

Fermele de stat, printr'o organizare raţională a muncii, prin mecanizarea pe scară întinsă a lucrărilor agricole, prin utilizarea de seminţe selecţionate, vor ridica producţia medie la ha., peste nivelul mediu al întregului sector agricol, cu cel puţin 27% la grâu, cu 20% la orez, 18% la floarea soarelui, 16% la sfecla de zahăr.

In cadrul A.F.S.M.-ului se va da o atenţiune specială cultivării seminţelor selecţionate. Deasemenea se vor creşte în special animale de rasă pentru prăsilă.

c) Se va încuraja organizarea în mediul rural a cooperativelor de diferite tipuri, pentru o mai bună şi mai avantajoasă aprovizionare cu unelte agricole, seminţe selecţionate şi bunuri de consum, pentru folosirea în comun a mijloacelor mecanizate de producţie şi pentru o valorificare mai avantajoasă a produselor proprii.

Cooperativele de aprovizionare şi desfacere pe de o parte vor ajuta ţărănimea cooperatoare să scape de speculanţi, aprovizionând-o cu produsele industriale de care are nevoie, iar pe de altă parte vor asigura aprovizionarea muncitorimii dela oraşe cu produse alimentare.

Realizarea pe baze sănătoase a unei reţele largi de cooperative de aprovizionare şi desfacere va deschide calea asocierii ţăranilor săraci şi mijlocaşi în gospodării colective, ca o formă superioară de exploatare a pământului.

Trecerea ţărănimii în gospodării colective este singurul mijloc prin care ţărănimea săracă şi mijlocaşă poate scăpa din starea de mizerie şi înapoiere. Este clar însă că aceasta trebue să aibă loc numai pe calea liberei consimţiri.

Dacă ţăranii îşi vor manifesta dorinţa de a merge pe linia gospodăriilor colective, atunci statul va da sprijin ţăranilor săraci şi mijlocaşi care vor să meargă pe această linie.

Statul este hotărît să contribue la aceste gospodării colective cu pământ din rezervele sale, cu credite, să pună la dispoziţia acestor unităţi staţiuni de maşini şi tractoare, în condiţiuni deosebit de avantajoase.

Sub niciun motiv şi în niciun caz ţărănimea nu trebue să fie forţată să treacă la forma gospodăriilor colective.

www.dacoromanica.ro

Ţărănimea săracă şi mijlocaşă trebue lămurită cu răbdare asupra avantajelor gospodăriilor colective. Principiul gospodăriilor colective a fost foarte mult atacat. Cine avea interesul să sperie şi să înşele ţărănimea, falsificând rostul, importanţa şi condiţiunile în care se pot înfiinţa gospodăriile colective?

In primul rând aveau interes moşierii, care au fost expropriaţi şi al căror pământ a fost dat ţăranilor. Aveau interes în al doilea rând chiaburii — baza reacţiunii la sate — care au ţinut din totdeauna sub dominaţie economică pe ţăranii săraci şi mijlocaşi, pe care îi speculau.

Pentru a-şi apăra interesele şi a suge mai departe vlaga ţărănimii sărace şi mijlocaşe, este lesne de înţeles că chiaburii au tot interesul să-i menţină pe ţăranii muncitori în stare de mizerie cu mijloace de trai insuficiente pentru a le acoperi nevoile lor vitale şi să-i robească.

Ce pot face în aceste condiţiuni ţăranii săraci decât să continue mizeria din tată în fiu, fiind slugile chiaburilor, umblând flămânzi, desculţi şi desbrăcaţi, vânzându-şi munca de o vară întreagă pentru o strachină de mălai!

Odată hotărîţi să treacă la gospodăria mare, colectivă, bazată pe munca maşinilor, gospodărie care dă un randament mare, situaţia ţărănimii sărace şi muncitoare se va schimba radical. Avuţia lor va creşte, traiul lor se va îmbunătăţi, ridicarea nivelului lor material le va da posibilitatea să-şi ridice şi nivelul cultural, să se bucure de binefacerile ştiinţei, ale civilizaţiei.

Ţăranii săraci şi mijlocaşi trebuesc lămuriţi că numai lor le aparţine hotărîrea de a trece la noua formă de exploatare a pământului, atunci când vor fi convinşi de superioritatea acestui sistem.

Desvoltarea gospodăriilor colective este un proces de lungă durată, dar nu încape îndoială că, pe măsură ce se va mecaniza agricultura, ce se va întări alianţa între clasa muncitoare şi ţărănimea muncitoare, pe măsuă ce se va desvolta lupta împotriva elementelor exploatatoare dela sate, ţăranii săraci şi mijlocaşi se vor convinge de marile avantagii ale muncii în comun a pământului.

SILVICULTURA

In domeniul silviculturii accentul cade asupra refacerii şi îmbunătăţirii patrimoniului forestier, distrus prin exploatarea de jaf a regimurilor trecute.

In acest scop se vor face lucrări de împădurire pe o suprafaţă de 60.000 ha.; în vederea acestor lucrări se va spori suprafaţa pepinierelor, producându-se cel puţin 290.000.000 puieţi. In pădurile existente se vor face diferite amenajări pe o suprafaţă totală de 1.200.000 ha., din care 145.000 ha. reprezintă amenajarea golurilor alpine.

www.dacoromanica.ro

Pentru împiedicarea degradării masivelor păduroase se vor executa, pe o lungime totală de 540.000 metri, lucrări de corecţie a torentelor, baraje etc.

Se vor lua măsuri pentru combaterea agenţilor vătămători ai pădurilor. Se va încuraja şi desvolta vânatul.

TRANSPORTURI ŞI TELECOMUNICAŢII

Desvoltarea producţiei cât şi intensificarea circulaţiei de produse industriale şi agricole între sat şi oraş sunt strâns legate de o bună organizare a transporturilor.

Planul economic general prevede sarcini importante în legătură cu desvoltarea transporturilor pe calea ferată, rutiere, de apă şi aeriene.

In domeniul Căilor Ferate se prevede: sporirea traficului de mărfuri cu 17,6% faţă de 1948 şi a traficului de călători cu 27,7% faţă de 1948.

Pentru realizarea acestor sarcini se vor spori mijloacele de tracţiune cu 16 automotoare, 580 vagoane călători, 3.650 vagoane marfă noi şi reconstruite şi 30 locomotive de cale îngustă. Deasemenea se vor reface şi restabili 92 km. linii de cale ferată, 6.200 m. l. de poduri, 2.400 m. l. de tunele.

Se vor continua lucrările de reconstrucţie pe linia Telciu-Vişeu, la triajul dela Braşov şi depourile Braşov-Craiova şi Roşiori. Pe liniile noi construite se vor executa lucrările necesare pentru atingerea capacităţilor maxime de transport.

In domeniul transporturilor rutiere se va spori reţeaua existentă cu 1.800 km. (17,6% faţă de 1948), desvoltându-se în special reţeaua rurală. Numărul de tone km. transportate va spori cu 390% faţă de 1948. Parcul de auto-vehicule în funcţiune va fi sporit cu 113%.

In vederea creşterii transporturilor rutiere se va îmbunătăţi reţeaua drumurilor naţionale, refăcându-se (prin reprofilări) 672 km. executându-se reparaţii radicale la 580 km. şi tratamente de protecţie la 200 km.

Se vor reface în formă definitivă poduri de şosea în lungime de cel puţin 4.100 m. l.

Transporturile pe apă vor fi îmbunătăţite şi desvoltate în cursul anului 1949, mărindu-se parcul de vase fluviale şi maritime.

In domeniul transporturilor aeriene, numărul de tone km. va fi sporit cu 40% faţă de 1948.

Se va desvolta reţeaua telefonică prin conectarea la reţeaua existentă a 267 comune rurale (41% mai mult ca în 1948), prin instalări de noi circuite aeriene, în lungime de 2.500 km., prin introducerea în cablul urban a 40.000 km. circuit nou şi sporirea numărului de posturi telefonice în funcţiune cu 6%.

www.dacoromanica.ro

RIDICAREA NIVELULUI MATERIAL ŞI CULTURAL AL MASELOR MUNCITOARE DIN R. P. R.

Prin desvoltarea şi întărirea sectoarelor socialiste în economia Republicii Populare Române, prin mărirea producţiei şi a productivităţii muncii, prin desvoltarea circulaţiei mărfurilor se vor pune bazele îmbunătăţirii situaţiei materiale şi culturale a maselor muncitoare din R. P. R.

In domeniul învăţământului, în scopul lichidării analfabetismului, planul prevede desvoltarea învăţământului preşcolar şi a celui elementar, îndreptând către şcoli cât mai mulţi din copiii până acum neşcolarizaţi.

In învăţământul mediu şi superior se va consolida reforma făcută, accentuându-se caracterul practic pe care acest învăţământ trebue să-l aibă pentru sprijinirea efortului de desvoltare economică a ţării.

Se vor lua toate măsurile necesare pentru uşurarea intrării în şcolile de învăţământ mediu şi superior a fiilor de muncitori şi ţărani, creându-se pentru aceştia posibilităţi reale de frecventare prin înfiinţarea de cămine şi cantine şcolare.

Pentru atingerea acestor obiective, se va majora numărul şcolilor din învăţământul preşcolar la 3.140, adică cu 40%. Se vor construi 70 de şcoli elementare noi, se vor restaura şcolile existente, se vor înfiinţa 190 şcoli medii tehnice, amenajându-se pentru fiii de muncitori internate în cel puţin 4 centre mari; numărul căminelor studenţeşti va spori cu 30, adică cu 73%, şi cel al cantinelor studenţeşti cu 12, adică cu 50% faţă de 1948.

Se va urmări desvoltarea cinematografiei şi radiofoniei în oraşe şi sate, a teatrelor în centrele industriale, a căminelor culturale şi bibliotecilor. Cinematografele din mediul rural vor spori la 500, se vor amenaja 10 caravane cinematografice, va începe construcţia şi utilarea unui studio cinematografic pentru producţia de filme indigene. Se vor pune în funcţie două posturi noi de radio emisiune (Tâncăbeşti şi Timişoara), se începe construcţia postului dela Cluj Se vor înfiinţa 6 teatre în centre muncitoreşti şi se va spori la 10.000 numărul căminelor culturale.

In domeniul sănătăţii publice se vor urmări în cursul anului 1949, între altele, îmbunătăţirea funcţionării spitalelor, ocrotirea mamei şi a copilului, înmulţirea dispensarelor şi a circumscripţiilor medicale la sate, precum şi o mai atentă îngrijire sanitară în şcoli.

Deasemenea, se vor intensifica acţiunile pentru combaterea bolilor sociale şi prevenirea bolilor infecţioase.

Numărul total al paturilor de spital va spori la 61.200, deci cu 22% peste numărul din 1948.

Numărul caselor de naştere va spori cu 24%, numărul circumscripţiilor medicale din mediul rural cu 12% faţă de 1948. Se vor construi 50 de dispensare la sate.

www.dacoromanica.ro

In şcoli se va spori numărul posturilor medicale la 600, al infirmeriilor şcolare la 337.

In cursul anului 1949 vor fi reorganizate staţiunile balneo-climaterice, pentru a fi folosite pe cât posibil pe toată durata anului, în vederea ameliorării îngrijirii oamenilor muncii.

In domeniul edilitar şi al gospodăriilor comunale se va urmări îmbunătăţirea condiţiilor de trai din regiunile respective prin desvoltarea şi îmbunătăţirea serviciilor comunale, utilizându-se la maxim resursele locale, desvoltându-se spiritul de gospodărie şi iniţiativa locală.

In acest scop se va urmări refacerea şcolilor, spitalelor şi a edificiilor publice, se vor îmbunătăţi şi desvolta drumurile judeţene şi comunale, se vor executa lucrări de captări de importanţă locală.

In domeniul circulaţiei mărfurilor, comerţul de stat îşi va extinde activitatea, lărgindu-se reţeaua de desfacere cu amănuntul şi contribuind la o vehiculare rapidă a mărfurilor.

Paralel cu comerţul de stat şi în strânsă colaborare cu acesta, se va desvolta comerţul cooperatist, având drept obiectiv intensificarea schimburilor dintre sat şi oraş.

Valoarea mărfurilor puse în circulaţie prin comerţul de stat şi cooperatist va atinge în 1949 suma de 148 miliarde lei, adică cu 168% mai mult decât în 1948.

Nivelul de trai al maselor muncitoare va fi îmbunătăţit prin sporirea articolelor de consum şi în special a produselor alimentare, textile şi de încălţăminte.

Prin comerţul de stat şi cooperatist se vor desface, printre altele 566.000 tone pâine, cu 70% mai mult ca în 1948, 74 mii tone zahăr, cu 12% mai mult ca în 1948, 12.000 tone paste făinoase, cu 300% mai mult ca în 1948, 250.000 hl. lapte 72.000 tone carne şi conserve de carne, cu 110% mai mult ca în 1948, 126.500.000 metri ţesături diferite, 2.100 tone tricotaje, 4.500 tone fire de bumbac ţărănesc, 6.200.000 perechi încălţăminte, 1.500.000 perechi opinci şi 1.500.000 perechi şoşoni şi galoşi.

Desvoltarea şi îmbunătăţirea comerţului de stat şi cooperatist, sporirea circulaţiei mărfurilor, aprovizionarea la timp a centrelor mari muncitoreşti, îmbunătăţirea şi uşurarea aprovizionării ţărănimii muncitoare, îmbunătăţirea calităţii mărfurilor vor duce la îmbunătăţirea şi uşurarea vieţii celor ce muncesc, contribuind în acelaş timp la consolidarea economiei R.P.R.

Tovarăşi deputaţi,

Planul nostru economic general pe anul 1949, primul nostru plan, este o manifestare nu numai a succeselor obţinute până în prezent prin lupta clasei muncitoare în alianţă cu ţărănimea muncitoare, ci este în acelaş timp o manifestare a voinţii şi hotărîrii noastre de a îndrepta economia acestei ţări pe drumul luminos al progresului şi bunei stări.

www.dacoromanica.ro

Planul nostru dă prin cifrele sale de investiţii, prin sarcinile puse diverselor noastre sectoare, un răspuns cercurilor imperialiste aţâţătoare la război. In timp ce majoritatea cheltuielilor statelor imperialiste se fac pentru înarmări, pentru pregătiri de război, în ţara noastră peste 90% din investiţii se alocă pentru cheltuieli productive, pentru desvoltarea economică şi culturală a ţării.

Noi punem în aplicare planul nostru economic într'un moment când ţările europene înfeudate planului Marshall se conving tot mai mult că acesta nu este decât un plan de înfeudare politică şi economică, un plan de epuizare a economiei ţărilor europene şi de sărăcire a maselor muncitoare.

Eşecul planului Marshall scoate în evidenţă şi mai bine superioritatea economiei planificate, care nu poate fi pusă în aplicare decât în Ţara Socialismului, Uniunea Sovietică, precum şi în ţările democraţiei populare, care au pornit pe drumul construirii socialismului.

Planul economic general pe anul 1949 pune în faţa întregului popor sarcini mari, sarcini a căror realizare cere o încordare puternică a tuturor energiilor.

Aducerea la îndeplinire a acestui plan se bazează pe o serie întreagă de măsuri care vor forma un tot unitar cu planul economic: noile legi financiare, legea bugetară pe anul 1949, politica de salarizare, contractul colectiv de muncă, codul muncii etc.

Succesul planului economic este condiţionat de introducerea în viaţă a acestor măsuri şi legiuiri.

Toate eforturile noastre au drept scop întărirea şi desvoltarea regimului nostru de democraţie populară, regim care este o formă a dictaturii proletare, regim unde rolul conducător îi aparţine clasei muncitoare, având drept sprijin principal sărăcimea satelor şi drept aliat ţărănimea mijlocaşă.

Planul nostru este alcătuit în conformitate cu interesele clasei muncitoare şi ale ţărănimii muncitoare (sărace şi mijlocaşe), pentru asigurarea bunei stări materiale şi culturale a poporului muncitor.

Elaborarea acestui prim plan economic este numai o parte — desigur importantă — din munca de planificare a economiei Republici noastre Populare. Partea cea mai grea, realizarea acestui plan vine deabia acum.

Tovarăşul Stalin spune:

„Planul de producţie este activitatea vie şi practică a milioanelor de oameni. Caracterul real al planului nostru de producţie, sunt milioanele de oameni ai muncii care creează o viaţă nouă. Realitatea programului nostru sunt oamenii vii, suntem noi, ca şi voi; e voinţa noastră de a munci, e hotărîrea noastră de a lucra într'un mod nou, hotărîrea noastră de a îndeplini planul".

www.dacoromanica.ro

Da, tovarăşi deputaţi, primul nostru plan necesită mobilizarea tuturor oamenilor muncii pentru a-l realiza, pentru a-l depăşi. Este necesară încordarea eforturilor muncitorimii, a tehnicienilor şi inginerilor, a ţărănimii muncitoare, a maselor tineretului muncitor, a femeilor muncitoare, a oamenilor de cultură şi instituţiilor noastre de ştiinţă, printre care locul de frunte îl ocupă Academia Republicii Populare Române.

Intrecerile socialiste constitue în Republica noastră Populară unul din cele mai importante mijloace prin care vom putea realiza atât mărirea producţiei, a productivităţii muncii, cât şi scăderea preţului de cost, a preţului de vânzare.

Dar noi ştim că acest plan va provoca rezistenţă, ură şi duşmănie din partea acelora cărora le stau ca un spin în ochi succesele, victoriile Republicii noastre Populare.

Ei vor căuta pe toate căile să saboteze realizarea acestui plan. Este deaceea datoria tuturor oamenilor muncii, a tuturor acelora care-şi iubesc ţara şi vor să contribue prin efortul lor la desvoltarea, la progresul ei, să fie vigilenţi, să demaşte oriunde şi sub orice formă vor întâlni actele de sabotaj, piedicile de orice fel puse în calea realizării planului nostru.

In executarea acestui plan ne călăuzim de principiul luptei de clasă necruţătoare împotriva duşmanilor Republicii Populare Române şi ai poporului muncitor.

De realizarea şi depăşirea acestui plan depinde în bună măsură şi crearea — cu un ceas mai devreme — a condiţiilor economice pentru transformarea Republicii Populare Române într'o ţară a socialismului victorios.

Inainte, cu convingerea în capacitatea şi posibilităţile noastre de realizare şi depăşire a planului!

Să înlăturăm cu hotărîre, încredere şi entuziasm toate piedicile care vor sta în calea realizării lui!

(Membrii Prezidiului, ai Guvernului şi ai Marii Adunări Naţionale, în picioare, aplaudă puternic, viu şi îndelung, ovaţionând).

www.dacoromanica.ro

MATEMATICA MODERNĂ ŞI REALITATEA

de Prof. S. STOILOW
Membru al Academiei R.P.R.

Datorita structurii, ca şi metodei sale, matematica ocupa în general, în clasificarea ştiinţelor, un loc oareşicum aparte. Aşa se distinge, curent, — în mod mai mult sau mai puţin justificat — între ştiinţele „abstracte" şi ştiinţele „concrete", între ştiinţele „raţionale" şi ştiinţele „experimentale". Ba, în terminologia poate cea mai uzuala azi, se vorbeşte de ştiinţele „matematice", pe de o parte, de ştiinţele „naturii" pe de alta, lăsând astfel să se creadă, prin diferenţierea ce se subliniază într'o atare clasificare, că preocupările matematice ar putea să fie complect străine de fenomenele naturii.

Nu este de mirare aşa dar, că se contestă uneori matematicei chiar şi dreptul de a se numi o „ştiinţă", o ştiinţă în sensul obicinuit al expresiei; şi că pentru unii, „omul de ştiinţă" este numai fizicianul sau chimistul, biologul sau tehnicianul. Un matematician şi filosof, idealist — Bertrand Russel — a căutat odată să „explice" că matematicienii ar fi „acei oameni cari nu ştiu despre ce anume vorbesc. nici dacă, ceeace afirmă, este adevărat sau nu". Alţii, oarecum mai serioşi, clasează matematica printre „uneltele" de cercetare ale minţii omeneşti, alături de „gândire" şi de „limbagiu"; dar nu printre „ştiinţele" propriuzise.

De unde oare aceste discriminări, de unde aceste stranii definiţiuni?

Este cert că ceeace izbeşte mai mult în structura internă a ştiinţei matematice, pe acela care — deprins cu frecventarea ştiinţelor naturii — este pus deodată în faţa conceptelor ei şi a relaţiilor ce-i fac obiectul, este caracterul de generalitate al acestora; este aspectul acela de „ştiinţă abstractă", care înfricoşează pe atâţia oameni şi care a făcut pe alţii să considere matematica ca o simplă prelungire a logicei formale, ca o disciplină a formelor de gândire şi de raţionament, ca un **instrument** de investigaţie mai mult decât o ştiinţă cu **un real obiect** de cercetare.

Trebue să recunoaştem, de altfel, că unele din tendinţele manifestate în filosofia matematică modernă, ca şi spiritul de care sunt — sau par — inspirate unele din cele mai importante cercetări moderne privitoare la fundamentele matematicei, nu sunt cu desăvârşire străine de formarea unor asemenea moduri de a vedea; că nu puţin ele au contribuit a face loc, chiar şi printre unii matematicieni, unei concepţii „formaliste" a ştiinţei lor.

Dar nici această concepţie nu reuşeşte să mascheze cu desavârşire adevărata natură a ştiinţei matematice. Nici formele ideale sub aparenţa lor „goală de conţinut", nici succesele unor mecanisme lo-

www.dacoromanica.ro

gistice formale, nu pot rupe lanțul ce le leagă, și pe unele și pe altele, de lumea realităților materiale.

Toate, poartă în ele **indelebil**, marca **procesului dialectic din care s'au născut.**

Abstracțiunea este una din operațiunile oricărei științe, oricât de „concretă", de tehnică, de practică ar fi aceasta. Abstracțiunea este o latură a cugetării, care leagă idei. Dar abstracțiunea se face treptat, pe grade. Iar **gradul de abstracțiune** al noțiunilor este singurul criteriu **obiectiv** pentru discriminarea domeniului matematic de cel zis al „științelor naturii". Ceeace distinge structura matematicei de acea a fizicei, de exemplu, este gradul de abstracțiune al conceptelor și relațiilor cu care ea lucrează.

In interiorul științei matematice, abstracțiunea, urcând trepte care-i permit să îmbrățișeze domenii tot mai întinse, se stabilește o ierarhie a conceptelor din ce în ce mai abstracte, strâns legate însă de realitatea pe care aceste concepte o conțin în mod implicit.

In cadrul propriu al matematicei, ierarhia aceasta pleacă dela noțiunile care au dat naștere acestei științe, dela noțiunea de **număr**, de mărime și dela ideia de comparație între mărimi, a măsurii.

De aici au ieșit mai întâi teoria numerelor și aritmetica, apoi analiza matematică cu generalizările (abstractizările) ei succesive, dela algebra clasică la calculul infinitezimal, apoi teoria funcțiunilor (analitice sau neanalitice, după proprietățile la care se renunță prin abstractizare), și s'a ajuns însfârșit la analiza generală abstractă la algebra abstractă modernă.

Cum însă printre obiectele materiale măsurate, unele: corpurile solide, prezentau caractere de o relativă simplicitate, în sensul că ele puteau fi descrise ușor prin comparația cu forme regulate ce le sugera însăși natura fizică, alături de „știința numerelor" s'a dezvoltat acea a **formelor** zise **„geometrice"** și a relațiilor dintre ele. De aici au ieșit, succesiv, geometria euclidiană, cu extensiunile ei (care sunt tot atâtea abstractizări) dela geometria proectivă la toate formele moderne de geometrie, teoria diverselor spații și topologia generală.

Desfășurarea dialectică a gândirii matematice, care ne-a adus aici prin abstractizări succesive, corespunde unui progres tot mai adânc în cunoașterea naturii, a realității. La fiecare din etapele mai importante ale ei corespund, într'adevăr, „crize", cu problemele lor și cu strădaniile depuse pentru rezolvarea acestora. Mersul ascendent al gândirii matematice a fost astfel determinat de nevoia de a pătrunde fenomenele naturii.

Dar să ne întoarcem la originile acestei gândiri acolo de unde, în istoria matematicei, a început procesul de abstractizare.

Dacă așa zisul caracter „abstract" al științei noastre nu stă decât în gradul mai înalt de abstracțiune (adică diferența nu este decât cantitativă, din acest punct de vedere), rămâne totuși o distincțiune de metodă: metoda de raționament în matematică, metoda experimentală sau de observație, în celelalte științe.

www.dacoromanica.ro

Să constatăm mai întâi că, în ştiinţă, oricare ar fi ea, nu poate fi vorba de experimentare care să excludă complect raţionamentul; dar să zicem că în matematică experienţa este **„cu totul"** absentă şi că aceasta poate constitui un criteriu de diferenţiere esenţială între natura ştiinţelor matematice şi a celorlalte ştiinţe.

Dar ce este raţionamentul logic, care-i sunt „principiile" şi care este originea acestor principii? „Spiritul — spunea Engels — nu este decât produsul superior al materiei"; ideile abstracte, ca şi principiile raţionamentului logic, nu au fost aşezate în spiritul omenesc de vreo putere misterioasă în afară de natură, ci ele îşi au origina tocmai în natură; ele sunt rezultatul unui contact îndelungat cu realitatea materială, rezultatul unor experienţe foarte vechi a căror memorie s'a pierdut de mult în negura vremurilor. Acumulări ancestrale de constatări, de observaţiuni, devenite parte integrantă din gândirea noastră, ele ni se par date **a priori**, independente de lumea materială, de simţurile care ne-o fac cunoscută.

Principiile raţionamentului logic au fost formulate, codificate, când de mult oamenii raţionau conform cu ele, pentrucă experienţa al cărui fruct erau, era de mult consacrată. Matematica Greciei antice era o ştiinţă raţională care ajunsese de mult la rezultate importante, când a apărut **Logica** lui Aristot. De altfel, principiile raţionamentului matematic depăşesc simţitor cadrul clasic al logicei formale, şi ele se îmbogăţesc, mereu, în contact cu realitatea. Multe din ele, tot atât de imperative pentru gândirea noastră ca şi cele ale logicei formale, nu se pot reduce la acestea. Ca şi a experienţelor mai noui, origina lor este în lumea materiei. Dar ele sunt azi un bun comun al tuturor.

Metoda în matematică este, desigur, metodă de raţionament; dar principiile acestui raţionament sunt provenite din **experienţa foarte veche**, a fenomenelor naturii. Ele nu se deosebesc **esenţial** de faptele celelalte experimentale. Diferenţa este numai în lunga verificare la care au fost supuse, ceeace le conferă caracterul lor de „absolută" evidenţă.

Conceptele şi relaţiile cu care lucrează matematica sunt — pe de altă parte — **suficient de abstracte** pentruca, singure, aceste principii generale ale raţionamentului logic să fie necesare studiului lor. Caracterul pur raţional al ştiinţei matematice este deci o consecinţă firească a gradului foarte înalt de abstracţiune al obiectelor matematice prime: al numărului şi al formelor regulate simple; şi **a fortiori**, al noţiunilor matematice derivate din acestea, prin alte abstracţiuni.

In evoluţia sa, matematica modernă a supus neîncetat diferitele teorii unei critici din ce în ce mai pătrunzătoare. Tendinţa aceasta a dus la forma **axiomatică** a multora din teoriile matematice, formă în care noţiunile sunt supuse unei analize adânci şi, desfăcute de tot ceeace era în ele neesenţial pentru valabilitatea propoziţiunilor care exprimă relaţiile dintre ele, sunt definite prin singurele lor atribute adevărat esenţiale. Se pun astfel în lumină legăturile intime ale fenome-

www.dacoromanica.ro

nelor exprimate, fără a le lega, în mod artificial şi contingent, de circumstanţe contingente.

Or, sub forma aceasta atât de purificată, noţiunile şi teoriile matematice îmbracă adesea un aspect, care prin distanţa ce le desparte de forma lor primitivă (şi a **fortiori** de noţiunile primitive dela care am plecat), apar ca nişte creaţiuni arbitrare, ca nişte jocuri libere ale raţiunii, fără nici o legătură cu realitatea materială.

Construcţiile acestea, privite astfel, pot lăsa iluzia că, pornind dela adevăruri abstracte date **a priori**, s'ar putea ajunge, coborînd dela general la particular, la descoperirea lumii fizice şi a legilor ei, printr'o imagine coherentă şi fidelă a acestei lumi. De aici consecinţe pripite, trase din axiomatica modernă, în favoarea unor concepţii filosofice idealiste.

Dar să vedem cum stau lucrurile cu adevărat şi care sunt concluziile la care duc azi înseşi metodele axiomaticei.

In matematică, realitatea — ca reflex al lumii materiale asupra spiritului matematicianului — se exprimă folosindu-se un limbaj caracteristic care, în decursul istoriei filtrându-se oareşicum, de ceeace în el era accidental, a primit claritatea şi preciziunea caracteristică matematicei.

Realitatea în matematică este reflectată prin acele concepte care au fost descoperite de matematicieni pe măsură ce se dezvolta, ştiinţa în contact cu realitatea vie.

Găsim, în matematică, realitatea în noţiunile fundamentale ale geometriei euclidiene, de punct, de dreaptă, de perpendicularitate, de paralelism, de asemănare etc. Ea se reflectă în noţiunile fundamentale ale analizei, de polinom, de continuitate, de diferenţială, de integrală; de serie, de funcţiuni definite cu ajutorul lor; ca şi în atâtea altele care au însemnat drumurile ştiinţei prin apariţia lor. Toate aceste noţiuni nu au fost introduse la întâmplare, nici nu au fost impuse prin decrete ale spiritului „pur". Ele au fost determinate de contactul cu lumea fizică înconjurătoare, determinate de nevoia cunoaşterii şi adâncirii fenomenelor ei. De aceea ele se menţin, de aceea ele trăiesc, şi ştiinţa matematică trăieşte prin ele.

Dar printre conceptele matematice există şi unele a căror origină este mai ascunsă în natură. (Din acestea una din cele mai importante este, incontestabil, noţiunea de grup).

Toate aceste concepte au fost considerabil generalizate. Prin abstractizarea acestor concepte, axiomatica modernă le-a extins într'o mare măsură domeniile de aplicare, dar mai ales ea a adâncit astfel caracterele şi natura lor intimă.

Problema cea mai importantă a axiomaticii este însă aceea de a determina **toate modelele posibile** ale unui concept dat abstract, adică toate formele posibile de realizări ale lui în lumea posibilităţilor logice. Problema pare foarte îndrăzneaţă. Cu toate acestea, în cazuri numeroase în care ea a putut fi rezolvată, concluziile sunt precise: în cazurile cele mai importante, se dovedeşte că **singurele realizări posibile** ale formelor acestora abstracte sunt tocmai acele modele dela care

www.dacoromanica.ro

a pornit procesul de abstractizare, aşa încât axiomatica ea însăşi ne duce înapoi la realitatea pe care a axiomatizat-o şi astfel confirmă legătura ei indisolubilă cu ea.

Vom cita aici câteva din cele mai de seamă exemple. Am vorbit mai sus de noţiunea de „grup". Conceptul acesta joacă în matematica modernă un rol fundamental. Introdusă de **E. Galois** sub forma de „grup de permutări" cu scopul de a sistematiza teoria ecuaţiilor algebrice şi de a pătrunde mai adânc în problema rezolubilităţii lor, ea a fost extinsă de către matematicianul norvegian **S. Lie** la „grupuri de transformări", în vederea altor cercetări speciale. Axiomatizată, noţiunea de grup abstract cuprinde toate formele de grup întâlnite în matematici şi în celelalte ştiinţe, în afară bine înţeles de ştiinţele sociale.

Un **grup abstract** este un ansamblu G. de elemente oarecare, unde există o operaţie de „compunere", astfel ca două elemente **a** şi **b** oarecare din G, să ducă la un alt element bine determinat din G. Se mai cere să existe în G, un element „neutru" care, compus cu orice element **a**, să ducă tot la a, precum şi existenţa unui element „invers" al oricărui **a** din G, care, compus cu **A**, să ducă la elementul neutru [1]). Noţiunea astfel definită este foarte generală.

Intrebarea este firească: Care sunt toate grupurile **finite**; adică acelea ale căror elemente sunt în număr finit?

Cercetarea axiomatică duce la rezultatul următor, extrem de important pentru noi: toate grupurile finite sunt isomorfe grupurilor de permutări, adică nu se disting de acestea decât prin natura elementelor lor, cel mult.

Aşa dar, grupurile de permutări introduse de Galois şi dovedite concept matematic de incontestabilă justeţe prin modul cum noţiunea a permis pătrunderea în proprietăţile cele mai profunde ale ecuaţiilor algebrice, constituesc **singura formă** sub care se poate realiza un grup finit abstract **oarecare** (noţiune, aparent, atât de cuprinzătoare).

Diverse consideraţiuni au determinat să se distingă, printre grupurile abstracte generale, grupurile zise „topologice", a căror definiţie complectă ne-ar duce, aici, prea departe. Voi arăta doar că noţiunea de grup topologic se caracterizează prin aceea că ea introduce în noţiunea generală de grup abstract, o „continuitate" în ansamblul elementelor ce-l formează, adică o structură care *permite* a se vorbi de elemente „foarte vecine unele de altele".

Ei bine, şi aici, în condiţii foarte generale, matematicianul sovietic **Pontrjagin** şi matematicianul, de origină ungară, **von Neumann**, au putut arăta că singurele realizări posibile sunt grupurile corespunzătoare de transformări ale lui Lie, introduse încă înainte în ştiinţă.

In domeniul geometric, axiomatizarea a ajuns la noţiunea cea mai abstractă de spaţiu. Şi aici, un alt matematician sovietic, **Urysohn**,

---

1) Exemple: numerele întregi, operaţia de compunere fiind adunarea; transformările liniare ale dreptei, sau ale planului, operaţia de compunere fiind substituirea unei transformări în alta

www.dacoromanica.ro

a ajuns la un rezultat analog. Conceptul de „spaţiu abstract" (analog celui de grup) duce şi el la întrebarea firească (din punct de vedere al cercetărilor logice): care sunt toate realizările matematice posibile ale formei abstracte de spaţiu, în care presupunem satisfăcute un minimum de axiome suplimentare, ce s'au dovedit indispensabile din punct de vedere logic pentru a putea împinge mai adânc studiul proprietăţilor spaţiului?

Rezultatul obţinut de Urysohn arată că toate aceste realizări sunt echivalente cu sub-spaţii ale spaţiului euclidian cu o infinitate de dimensiuni [1]).

Şi s'ar putea cita un număr însemnat de asemenea rezultate ale axiomaticei, rezultate care ne îndreptăţesc să tragem următoarea concluzie generală:

Oricât s'ar părea că ne-am liberat de lumea materiei prin construcţiile pur logice ale axiomaticei moderne, oricât am putea nutri iluzia că axiomele alese nu ne-au fost impuse sub nici o formă, de lumea realităţilor materiale, totuşi axiomele acestea este sigur că păstrează, toate, pecetea neştearsă a originii lor. Mai mult: axiomatica însăşi ne demonstrează că singurele modele posibile ale formelor ei abstracte, singurele realizări logice ale lor, se află în noţiunile fundamentale ale matematicii, dela care am plecat, noţiuni izvorîte din contactul nostru cu lumea materială.

In rezumat: libertatea spiritului în procesul de abstracţiune este o iluzie. Abstracţiunea este pretutindeni în ştiinţe; ea este deja în limbagiu, mijloc de comunicare a gândului; ea este în crearea cuvintelor ce desemnează noţiuni. Logica este, şi ea, o abstracţiune eşită din experienţa realităţii.

Dar abstracţiunea cea mai temerară, dacă rămâne supusă logicei dialectice, cum este cazul în matematică, nu se poate rupe de realitate apropiindu-se dimpotrivă din ce în ce mai mult de esenţial. Prin aceasta, matematica rămâne o ştiinţă, o ştiinţă a naturii. Foarte generală, foarte abstractă, dar reflectând permanent această realitate; continuând, ca şi celelalte ştiinţe, dar în felul său, percepţiunea noastră directă a realităţii. Or, aceasta este „materia în mişcare", spunea Lenin „iar materia nu se poate mişca decât în spaţiu şi în timp". Ca şi fenomenele fizice, abstracţiunile matematice se aşează şi ele, aşa dar, în spaţiu şi în timp, iar ştiinţa matematică este şi rămâne cea mai abstractă din ştiinţele naturii.

1) Faptul că un spaţiu euclidian are un număr de dimensiuni mai mare ca 3 (sau chiar infinit) nu-l lipseşte de proprietăţile esenţiale ale spaţiului ordinar cu 3 dimensiuni.

www.dacoromanica.ro

DESVOLTAREA CUNOŞTINŢELOR NOASTRE ASUPRA TIMPULUI

de Prof. TEOFIL T. VESCAN (Cluj)

„Contradicţiile duc la schimbare... Schimbarea spaţiului nu este altceva decât timpul" (LENIN)

INTRODUCERE.

Fizica modernă şi în special teoria relativităţii şi a cuantelor a ajuns să stabilească o serie de proprietăţi noui ale timpului.

Aceste noui descoperiri nu sunt însă deloc indepedente — în ultima analiză — de desvoltarea generală a cunoştinţelor noastre asupra naturii şi se explică prin desvoltarea dialectică a cunoştinţelor noastre asupra timpului, desvoltare ce reflectă, în fond, caracterul profund dialectic al realităţii materiale şi al procesului de cunoaştere a acestei realităţi, de care timpul este legat în mod firesc şi indestructibil, căci „existenţa în afară de timp este o absurditate tot atât de mare ca şi existenţa concepută în afară de spaţiu". (Engels: **Anti-Dühring**).

Prin activitatea sa din ultimele decenii, fizica modernă scoate complect din făgaşul metafizic noţiunea de timp şi-l aşează între elementele fundamentale, măsurabile şi determinabile, ale naturii, în sensul adecuat acestor operaţiuni.

Fiind vorba deci, de un proces de cunoaştere, care a atins în cazul timpului un grad important de perfecţiune, unde abstracţiunea e urmată de o verificare practică a adevărurilor stabilite, este important ca fazele acestui proces să fie relevate în mod istoric, conform metodei de cercetare marxiste.

O PRIVIRE ISTORICĂ.

Unele popoare primitive din Africa centrală nu cunosc, nici astăzi, forma cea mai rudimentară a calendarului, a măsurării timpului.

Aceasta a trebuit să fie starea lucrurilor şi la omul primitiv. In timpul muncii sale din ce în ce mai regulate, omul primitiv a trebuit să observe opoziţia dintre zi şi noapte, alternanţa zilelor şi a nopţilor, a luminei şi a întunericului, ajungând — în timp ce se desvolta, concomitent muncii sale şi din cauza ei, şi mintea sa — la noţiunea abstractă de zi.

www.dacoromanica.ro

Printre primele unităţi de timp a fost cea compusă din 5 zile, precum o arată istoria chineză, aceea a popoarelor străvechi din America şi cercetările mai noui cu privire la persani. Numărul de 5, un grad aparent de abstracţiune, îşi datorează existenţa desigur folosirii mâinilor. Săptămâna de 7 zile apare la un grad mai desvoltat de cunoaştere a naturii, când astronomia şi astrologia îşi fac loc în activitatea omului — datorită în primul rând necesităţilor de orientare — şi când cele 7 planete vechi sunt descoperite.

Natural, la început, toate aceste achiziţii ale ştiinţei sunt prefărate cu un înalt grad de misticism, ştiinţa şi religia nefiind dintru început diferenţiate, şi amândouă constituind — la începutul istoriei noastre scrise — apanajul unei pături privilegiate: preoţimea. Astfel nu trebue să ne mire că şi la Greci şi la Romani, zilele săptămânii şi însuşi timpul abstract îşi au zeificarea lor.

Acest timp abstract zeificat, HRONOS, era conceput ca unul care stăpâneşte lucrurile, le determină şi ca unul care a dat chiar naştere lumii noastre.

O serie de necesităţi practice, legate de revărsările Nilului, ale celor două fluvii din Mesopotamia, etc., precum şi o serie de alte observaţiuni, au dat naştere ideii de an şi de lună şi unităţilor corespunzătoare, fără ca în acelaş timp să se preţuiască unităţile mai mici ca o zi. Acestea sunt introduse doar de către preoţii babilonieni, şi sunt măsurate mai târziu cu ajutorul gnomonului şi al diverselor clepsidre.

In timp ce măsurarea timpului se desvoltă, datorită activităţii practice şi în special calculelor astronomice, unităţile de timp fiind legate de fenomene pe care oamenii le consideră destul de regulate, abstractizarea noţiunii de timp îşi pierde misticismul său la sfârşitul evului mediu, epocă în care activitatea zilnică impune o cunoaştere mai precisă a subunităţilor zilei (ora, secunda...) şi duce astfel la descoperirea oroloagelor de precizie (cu pendul şi cu resort). Acest proces se desfăşoară în Anglia chiar pe vremea lui NEWTON.

In această epocă noţiunea de timp este definită în modul următor de către Newton: „timpul absolut, real, matematic, curge, prin el însuşi şi prin esenţa lui, fără vreun raport cu ceva exterior, în mod uniform şi se numeşte durată". (Citat din „Philosophiae naturalis principia mathematica" după cartea lui VAVILOV despre NEWTON). O definiţie statică analoagă se dă şi spaţiului.

Cu ajutorul legilor lui Galileu, Kepler, Huyghens şi Newton, noţiunea aceasta absolută de timp, cu un profund caracter metafizic, pătrunde în ştiinţă ca un element primordial al schimbării existenţei, element care nu poate fi redus la alte noţiuni mai simple.

Este momentul în care KANT formulează, pe baza ideilor lui Leibnitz, în opoziţie cu concepţia lui Newton, teoria sa subiectivă despre noţiunea de timp.

Kant a ezitat oarecare timp, având tendinţa de a admite — de acord cu Newton — că există un spaţiu şi timp independent de subiectul cunoscător, deci de a admite obiectivitatea spaţiului si a

www.dacoromanica.ro

timpului, ceeace rezultă din lucrarea sa din 1768 — premergătoare „Criticii rațiunii pure" — și intitulată : „Von dem ersten Grunde des Unterschiedes der Gegenden im Raume" pentru ca, apoi, în 1781 (anul apariției „Criticii") și în „Prolegomene" (1783) să ajungă la o concepție subiectivă a timpului.

Era momentul în care burghezia își făurea ideologia sa, materialist-mecanistă. Această atitudine care se îmbibă și în tratatele și concepțiile epocii, în aparență cu totul străine de o astfel de ideologie, apare astfel chiar și în teoria lui Kant despre spațiu și timp, cele două entități începând a fi prezentate împreună, așa cum a făcut-o Newton, lucru care își va avea semnificația sa în desvoltarea mecanicei clasice newtoniene.

Caracterul contradictoriu al realității este deci interpretat de Newton ca un lucru obiectiv, în care spațiul exprimă imobilitatea și timpul, mobilitatea realității, în timp ce pentru explicația sa, Kant consideră că spațiul și timpul sunt produse de subiect.

La Kant spațiul și timpul devin subiective, o formă ce condiționează existența lucrurilor, formă ce derivă din structura gândirii umane, care nu poate reprezenta nicio existență în afară de spațiu și de timp, lucru prin care spațiul și timpul devin absolute, deși rămân independente de orice experiență (caracter denumit de aprioritate).

LENIN a dat formularea clasică a acestei duplicități a concepției lui Kant, prin următoarele sale cuvinte: „Trăsătura fundamentală a filosofiei lui Kant este împăcarea materialismului cu idealismul, un compromis... când Kant admite că ceva în afară de noi — un lucru în sine — corespunde percepțiilor noastre, atunci el este materialist. Când el declară acest lucru în sine ca fiind cu neputință de cunoscut, ca fiind transcendent... atunci el apare ca idealist. Recunoscând experiența și simțirea ca singurul izvor al cunoștințelor noastre, Kant îndreaptă filosofia sa pe linia sensualismului și prin sensualism, sub anumite condiții, și pe linia materialismului. Recunoscând aprioritatea (independența de orice experiență) a spațiului, a timpului, a cauzalității, etc., Kant îndreaptă filosofia sa pe linia idealismului" (din „Materialism și Empiriocriticism").

La Kant, așadar, spațiul și timpul sunt apriori (deci necesare și universale), dar și intuiții. Deci, în cadrul concepției sale zise criticiste despre timp (o îmbinare a punctului de vedere idealist cu cel materialist, puncte de vedere care se exclud (cu toată încercarea lui Kant de a le concilia în acest caz particular), Kant este apriorist contra empirismului și este intuiționist contra raționalismului.

TIMPUL IN MECANICA CLASICĂ (NEWTONIANĂ).

Un observator este în stare să spună dacă două fenomene pe care le urmărește, sunt simultane sau sunt distanțate în timp, unul fiind anterior celuilalt. Simultaneitatea, anterioritatea, respectiv ul-

www.dacoromanica.ro

terioritatea oferă o posibilitate de ordonare a fenomenelor, care constitue succesiunea temporală a fenomenelor pentru observatorul dat. Distanța în timp a evenimentelor (fenomenelor) primește denumirea de durată măsurându-se cu unitățile și oroloagele alese de observator.

Greutatea stabilirii succesiunii temporale constă în studiul fenomenelor care se întâmplă în locuri deosebite. Pentru a studia doua astfel de evenimente (fenomene) ar trebui să se găsească un fenomen care se propagă instantaneu, sau să se cunoască timpul de propagare care servește pentru semnalizarea celor două evenimente. Din punct de vedere practic, lumina și electricitatea sunt acelea care servesc ca instrumente de semnalizare la distanță. Vitezele lor fiind extrem de mari, ele pot fi considerate în anumite cazuri ca instantanee, în limita preciziunii experimentale, iar în alte cazuri, prin aplicarea legii compunerii vitezelor, timpul de propagare se poate scădea din datele asupra timpurilor experimentale și se poate stabili succesiunea temporală a celor două fenomene întâmplate în locuri deosebite. Acest lucru de altfel este important și pentru stabilirea legăturii de cauzalitate dintre fenomenele ce nu se petrec în același loc.

Așa dar, semnalizarea este întotdeauna posibilă, lucru care a fost considerat ca fiind valabil, până când experiențele nu l-au contrazis, pretinzând înlocuirea gradului de cunoștințe, reprezentat prin mecanica clasică, de către un grad mai înalt al cunoștințelor noastre, reprezentat prin mecanica relativistă.

Pentru a înțelege desvoltarea dialectică survenită în interpretarea noțiunii de timp în fizică, este necesar să subliniem faptul că ceeace este esențial în noțiunea de timp absolut a mecanicei clasice este exprimat foarte bine prin așa-zisele formule de transformare ale lui Galileu-Newton.

Dacă un observator OXYZ se deplasează dealungul axei de referință ox, față de un alt observator oxyz, dealungul direcției comune a celor două axe OX și ox, cu viteza v, atunci un punct din spațiu, un eveniment dat prin cele 4 coordonate: x, y, z și t (dintre care 3 spațiale și una temporală), este legat de X, Y, Z și T, măsurate de observatorul din O, prin următoarele formule de transformare zise ale lui Galileu și Newton:

$$\begin{aligned} x &= X + VT \qquad \text{și reciproc } X = x - vt \\ y &= Y \qquad \cdots\cdots \\ z &= Z \\ t &= T \end{aligned} \tag{1}$$

Observație: evident, cele 4 mărimi x, y, z și t sunt măsurate de un observator din o.

Acest grup de formule conține o contradicție interesantă asupra noțiunilor de spațiu și de timp.

Intr'adevăr după acest grup de formule avem în primul rând două proprietăți analoage ale spațiului și timpului:

www.dacoromanica.ro

I. Intervalul de timp a două evenimente este același pentru orice observator:

$$t_1 - t_2 = T_1 - T_2 \qquad (2)$$

adică distanțele în timp, **duratele se conservă,** în timpul mișcării;

II. **Lungimile se conservă,** adică distanța în spațiu a două evenimente simultane este invariabilă cu observatorul:

$$X_1 - X_2 = x_1 - x_2 = x_1 - vt_1 - |x_2 - vt_2| \text{ căci } t_2 = t_1 \qquad (3)$$

In al doilea rând avem însă o altă proprietate de disimetrie:

Distanța în timp a două evenimente succesive este invariabila cu observatorul, în timp ce distanța lor în spațiu variază cu observatorul. Intr'adevăr, formula (2) este valabilă atât pentru evenimentele simultane cât și pentru cele în succesiune, până când $X_1 - X_2$ numai atâta timp este egal cu $x_1 - x_2$ cât timp t_1 este egal cu t_2, după cum se vede din formula (3). Așa dar mecanica lui Newton postulează caracterul relativ al spațiului, al coordonatelor spațiale, față de caracterul absolut al timpului. (Constatarea de mai sus se exemplifică deobicei în modul următor: dintr'o fereastră a unui tren în mișcare se lasă să cadă pe terasament, la intervale egale de timp, niște obiecte egale. Distanțele în spațiu ale căderilor acestor obiecte (adică ale unor evenimente succesive) sunt în raport cu un observator OXYZ de pe tren egale cu zero, fiindcă pornesc din același punct al vagonului, până când în raport cu un observator oxyz de pe terasament sunt diferite puncte ale traseului, așezate la distanțe egale, dacă trenul are o viteză constantă, în timp ce duratele sunt aceleași atât pentru OXYZ, cât și pentru oxyz. Mai mult, observatorul de pe tren susține că traectoria obiectului care cade este o linie dreaptă, iar observatorul de pe terasament, că este o ramură de parabolă. Relativismul spațial stă aici în opoziție cu caracterul absolut al duratei, al timpului).

TIMPUL MECANICEI RELATIVISTE

a făcut să dispară această contradicție, rezultată din caracterul metafizic absolutist, al mecanicei newtoniene.

După mecanica relativistă, formulele de transformare (1) trebuc să fie înlocuite, de către formulele de transformare ale lui EINSTEIN-LORENTZ:

$$\begin{array}{llll} X = a(x - vt) & \text{și invers} & x = a(X + VT) \\ Y = y & & y = Y \\ Z = z & & z = Z \end{array}$$

$$T = a\left(t - \frac{vx}{c^2}\right) \qquad t = a\left(T + \frac{vX}{c^2}\right) \qquad (4)$$

www.dacoromanica.ro

$$\text{unde } a = \frac{1}{\sqrt{1 - \left(\frac{v}{c}\right)^2}} =$$

Într'adevăr, după aceste formule, atât spaţiul cât şi timpul obţin un caracter de relativism, căci chiar în cazul când pentru un observator două evenimente sunt simultane $T_1 = T_2$, pentru celalalt observator:

$$t_1 - t_2 = \frac{av}{c^2}(X_1 - X_2) \quad O$$

Deci, după mecanica relativistă, adică mai precis conform teoriei relativităţii restrânse, simultaneităţile nu se conservă, după cum nu se conservă nici duratele. Ambele distanţe, atât cea în spaţiu cât şi cea în timp, atât lungimile, cât şi duratele devin relative, dependente de experienţă, de observator, spre deosebire de caracterul absolut al lor, programat prin mecanica clasică.

Observaţie: micimea raportului $\frac{v}{c}$, în cazul vitezelor obişnuite, explică de ce formulele de transformare (1) sunt valabile într'o primă aproximaţie, după cum explică şi aparenţele şi intuiţia noastră, rezultatul întipăririi în mintea omului a unor experienţe rudimentare, săvârşite cu viteze obişnuite.

Aşa dar, măsurile efectuate într'un sistem de referinţă OXYZ diferă de cele măsurate într'un alt sistem de referinţă oxyz: ele sunt relative. De aici rezultă concluzia că timpul şi spaţiul sunt relative, depind de lucruri, de existenţa materială, nu există în afară de lucruri şi se pot măsura numai şi numai prin schimbare, după cum a arătat deja şi Engels. Ceeace rămâne adevăr obiectiv în această constatare este gradul de relativism al spaţiului şi timpului, exprimat prin formulele de transformare (4) ale lui Einstein-Lorentz şi această constatare este extrem de importantă, fiindcă dă un răspuns clar acelora care nu au încredere în puterea ştiinţei şi pe baza teoriei relativităţii, sau din alte considerente, se ataşează curentelor agnostice, care afirmă imposibilitatea cunoaşterii realităţii. Teoria relativităţii nu exclude posibilitatea cunoaşterii, dar o situează pe un alt plan de înţelegere şi de activitate.

Este încă de observat că toate acele critici, care au încercat să arate absurditatea concluziilor teoriei relativităţii restrânse, fie că au pornit dela noua lege a compunerii vitezelor pe care o dă relativitatea, fie dela relativismul duratei şi acel al lungimilor, s'au dovedit a fi false, căci, de pildă, chiar şi celebrul paradox al gemenilor îşi pierde valoarea sa. Într'adevăr, relativitatea restrânsă a fost formulată pentru mişcările uniforme rectilinii care exclud întâlnirea gemenilor plecaşi dintr'un punct al spaţiului. Reîntâlnirea s'ar putea face numai în cazul când traectoriile lor ar putea fi ne-rectilinii.

www.dacoromanica.ro

Tocmai acest lucru este realizat în teoria relativității generalizate, care formulează legile fizicei în orice sistem de referință.

Însă teoria relativității generalizate nu numai că răspunde la diversele paradoxuri formulate cu privire la noțiunea de spațiu și de timp dar face un pas și mai important pentru îmbinarea spațiului și timpului cu massa, care determină structura zisă geometrică a continuului quadri-dimensional, alcătuit cu elementele x, y, z și t. In felul acesta teoria relativității confirmă teza lui Lenin că în lume nu există nimic în afară de materia în mișcare și că această materie în mișcare nu poate exista decât în spațiu și timp, schimbarea fiind aceea, care este în stare să releve toate aceste caractere ale realității, o realitate obiectivă, independentă de subiectul cunoscător, chiar dacă măsurile noastre asupra acestei realități sunt relative. Relativismul acesta are după cum am văzut, un grad precis obiectiv de exprimare, care se poate considera ca un adevăr obiectiv, la gradul de desvoltare al cunoștințelor noastre actuale.

Dar, fizica modernă nu s'a oprit numai la acest grad de cunoaștere a timpului.

In teoria relativității generalizate, integrarea formulelor (4) este imposibilă, urmând ca spațiul și timpul să fie definite ca fenomene locale, pur locale, neavând niciun sens un anumit spațiu și timp, valabil ca mărime oriunde, după ce s'a trecut peste observarea lui Eddington, faptul că timpul s'ar putea măsura în mod absolut [1]) și după ce s'au eliminat obiecțiunile nefondate cu privire la reversibilitatea observabilă a cauzalității [2]). Dar a venit momentul ca și teoria cuantelor să-și spună cuvântul în chestiunea timpului.

Inainte de a trece însă la tratarea acestor noui descoperiri — cu care s'au ocupat savanții sovietici Ambarzumian și Iwanenko încă prin 1938-39, paralel cu activitatea lui March — și cu care s'au ocupat și unii cercetători din țara noastră — vreau să semnalez doar meritul lui Kant de a fi relevat, pe urmele lui Newton, legătura indisolubilă dintre spațiu și timp, teoriile asupra spațiului și asupra timpului legându-și soarta împreună. Dacă știința a făcut să dispară teoria subiectivă a lui Kant asupra timpului și spațiului, totuși faptul că aceste două noțiuni nu pot fi concepute separat (și conform ma-

---

1) După Eddington entropia unui sistem permite să putem decide gradul de simultaneitate sau nesimultaneitate a două evenimente, ba poate chiar indica care din cele două evenimente este ulterior celuilalt. Extensiunea acestui principiu asupra întregului Univers ar duce la noțiunea de timp absolut, ba chiar și la moartea timpului, un lucru ce seamănă mult cu părerea lui Duehring despre începutul începuturilor, care ar fi fost în afară de timp. Dar, noi știm încă dela Engels încoace că o existență în afară de timp este o imposibilitate. Contradicția aparentă se explică prin faptul că nu avem nici un drept să considerăm întregul Univers, ca un sistem închis la care se poate aplica principiul entropiei.

2) Modul de succesiune a două evenimente s'ar putea interverti, după cum arată teoria relativității restrânse numai și numai în cazul când propagarea fenomenului s'ar putea întâmpla cu o viteză superioară luminii, ceiace este imposibil. Așadar teoria relativității restrânse nu vine în contradicție cu principiul cauzalității, după cum au încercat să o arate unii. Credem că această observație este importantă, deși adesea lipsește din studiile

www.dacoromanica.ro

terialismului nici separat de massă) şi trebue să fie supuse la o interpretare unitară, aparţine lui Kant, acest lucru fiind relevat şi de către cunoscutul filosof sovietic Mitin.

TIMPUL MECANICII CUANTELOR. (Noţiunea de timp discontinuu)

„Desfacerea în două a unităţii şi cunoasterea părţilor contradictorii ale unităţii" constituite după LENIN („Note pe marginea logicei lui Hegel") esenţa dialecticii.

Procesul de cunoaştere urmează aceeaşi cale, desfăcând unitatea în părţile sale componente, analizându-le separat, (lucru care conduce firește la consideraţii extreme) şi sintetizându-le pe urmă.

Aşa s'a întâmplat şi cu noţiunea de timp.

In toată mecanica si fizica clasică şi relativistă timpul este considerat ca ceva continuu.

A trebuit să vină fizica modernă şi în special mecanica cuantică, pentru ca ştiinţa să se ocupe şi cu caracterul discontinuu al timpului.

Faptul că acest pas a fost făcut cu oarecare întârziere se datoreşte consideraţiei că, în general, mecanica cuantică este clădită fără intervenţia directă a noţiunii de timp.

Intr'o expunere ca cea de faţă este greu să aminteşti toate acele nuanţe. care cer prea multe consideraţiuni matematice, totuşi dacă în cazul relativităţii acest lucru a fost în oarecare măsură posibil, în cazul concepţiei cuantice asupra discontinuităţii timpului trebuie să introducem oarecare consideraţiuni, de un caracter mai pronunţat matematic[1]).

După timpul continuu al fizicei anterioare cuantelor, a trebuit să vină, — în conformitate însăşi cu desvoltarea dialectică a procesului de cunoaştere, — presupunerea despre o eventuală discontinuitate a timpului.

Despre spaţiu şi timp atât mecanica clasică, cât şi cea relativistă afirmă că formează o mulţime continuă de puncte, date prin cele 4 coordonate:

$$x = x^1,\ y = x^2,\ z = x^3 \text{ şi } x^4$$

depinzând de timp (formula de trecere diferă dela autor la autor).

---

1) Contribuţiunile savanţilor sovietici Ambarzumian şi Iwanenko se pot urmări în revista germană „Zeitschrift für Physik", începând dela 1930, în „ Physikalische Zeitschrift der Sowjet-Union" (în special, articolul lui Markoff, din 1932). Lucrările lui March se găsesc fie în „Zeitschrift fur Physik", fie în „Naturwiessenschaften", începând cu 1937—38.

Pentru bibliografie se mai poate consulta teza autorului acestor rânduri: „Contribuţiuni la teoria cinetică şi relativistă a fluidelor reale" din 1939 sau în caz de lipsă articolul mai accesibil din Gazeta matematică: Simultaneitate şi ulterioritate (Elementele axiomaticei timpului), 8-126 (1939).

www.dacoromanica.ro

Distanța în acest ansamblu de puncte o putem măsura numai în momentul în care se cunoaște legea (metrica).

$$ds^2 = g_{ik} dx^i dx^k$$

care ne dă patratul distanței a două puncte și se cunosc sistemele care au fost desemnate ca rigle și oroloage.

Pentru ca un corp să corespundă ca riglă, trebuie să fie rigid, iar orologiul trebuie să fie precis. Din cauza relativității rigidității și preciziunii, aceste sisteme sunt date prin definiție, chestiune care însă nu produce neajunsuri prea mari, din cauza posibilității de control dintre diferitele metode de măsurare.

Singurul neajuns provine de acolo, că la gradul actual de desvoltare al cunoștințelor noastre, natura nu ne pune la dispoziție instrumente de măsurare oricât de mici.

Astfel de pildă, orologiul cel mai mic posibil ar trebui construit din cel puțin două particule (pentru ca să existe schimbare). Însă și dubletul cel mai simplu (un nucleu și un electron) este deacum o configurație destul de complicată și mare, față de așa-zisa posibilitate mentală de a putea concepe ceva și mai fin, mai mic, spre a ne apropia prin puncte de continuitatea presupusă a spațiului-timpului.

Continuitatea teoriei relativității cere rigle și oroloage punctuale, până când mecanica cuantică neagă posibilitatea lor, motiv pentru care este grea concilierea relativității și a mecanicei cuantice.

Unde se aplică metrica microscopică — (dată prin ds^2 continuu) — particulei, survin contradicții, cum ar fi de pildă în cazul stabilirii energiei proprii a unui electron, sau în cazul stabilirii energiei gravitaționale a unui foton.

Metrica trebuie deci, spune March, modificată în așa fel, încât să coincidă cu metrica macroscopică (adică să aproximeze foarte bine pe cea continuă) atunci când se face o insumare a metricelor discontinue, pe de o parte — pe de altă parte, să exprime că nu există mărimi sub o anumită limită.

De aici se conchide că trebuie să atribuim spațiului și timpului o structură granulară, reflectând oarecum discontinuitatea massei.

După Ambarzumian și Iwanenko, această rețea de granulațiuni, care constituie spațiul și timpul, constă din distanțe spațiale minime:

$\frac{h}{mc} = 2{,}5.10^{-10}$ cm. numite **spațioli** (atomii spațiului) și din **chroni** intervale de timp minime:

$\frac{h}{mc^2} = 8{,}3.10^{-21}$ secunde,

denumirile fiind date de Markoff.

www.dacoromanica.ro

Mai târziu, March, a tras concluzia că spaţiolul trebuie să fie nu de mărimea dată de Ambarzumian şi Iwanenko, ci de mărimea

$$\frac{e^2}{mc^2} = 2{,}8.10^{-13} \text{ cm.}$$

Justificarea lui March este atât de interesantă şi indică în acelaş timp cu atâta claritate toată problematica noţiunii de spaţiu-timp discontinuu, că trebuie rezumată.

Metrica a două puncte, distanţa a două puncte

$P/x^1, x^2, x^3, x^4/$ şi $P\ /\bar{x}^1, \bar{x}^2, \bar{x}^3, \bar{x}^4/$ se măsoară pe o curbă legând cele două puncte P şi $\bar{P}$, cu formula

$$\int_P^{\bar{P}} g_{ik} dx^i dx^k = \gamma \qquad (5)$$

Două puncte infinit vecine au distanţa

$$dS = \sqrt{g_{ik} dx^i dx^k} = \gamma$$

Din definiţia de mai sus rezultă că la distanţe finite, mari faţă de γ, acesta este neglijabil şi atunci integrala dă aceeaşi metrică, ca şi metrica macroscopică. Tot din definiţia de mai sus rezultă, că pentru

$$\sqrt{g_{ik} dx^i dx^k} < \gamma$$

dS devine negativ şi îşi pierde caracterul său de distanţă. (Faptul că dS nu devine imaginar este important, căci dS imaginar ar corespunde după reprezentarea de mai sus la valori pur temporale).

Deci pentru orice punct există o suprafaţă

$$\sqrt{g_{ik} dx^i dx^k} - \gamma = 0$$

ale cărei puncte interioare nu sunt distincte din punct de vedere fizic. Intersecţia acestei suprafeţe cu spaţiul xyz este o sferă cu raza γ. In interiorul sferei distanţa nu există, iar distanţa unui punct interior la un punct superficial este zero.

In metrica lui March legea adunării distanţelor nu se face în mod aritmetic. Pentru un şir de puncte $P_1, P_2, \ldots, P_n$ aşezate succesiv la distanţe teoretic mai mici decât γ, distanţele parţiale toate sunt nule, dar distanţa finală, măsurabilă, dela P_1 până la P_n, este şi poate fi finită. (Chestiunea este analoagă cu senzaţia de greutate: variaţii infinit mici nu pot fi simţite, dar cea finală şi iniţială da).

March introduce o definiţie a distanţei şi pentru două puncte, care teoreticeşte ar fi distanţate în aşa fel, încât PP' să fie γ prin formula

$$PP' = PP'' - P'P''$$

www.dacoromanica.ro

unde P'' este un punct distinct și de P și de P'. In formulă PP' și PP'' se evaluează după (5), dar integralele sunt aici înțelese în sens statistic, mediile acestea statistice putând da o valoare inferioară lui γ.

Se știe acuma că în electrodinamica cuantică și în cea maxwelliană se obține valoarea infinită pentru energia (proprie) spațială a unei sarcini punctuale. Dacă electronul este considerat finit, atunci energia sa proprie nu mai este infinită, dar atunci teoria își pierde invarianța relativistă.

Invarianța relativistă dispare, căci distanța finită introdusă într'un alt sistem de coordonate e apariție a timpului, ceiace nu permite ca legea de intensitate să se scrie în mod invariant.

Cu metrica lui March, greutatea aceasta dispare.

„Planul" $t = \text{const.}$ atașează electronului o sferă de rază γ.

Pentru calcularea energiei proprii ne folosim de expresiunea $\frac{dr}{r^2}$ unde r reprezintă distanța clasică față de electronul nostru. Distanța noastră, după metrica lui March, este însă $r' = r \pm \gamma$, așadar partea de integrat devine $\frac{dr'}{(r' \mp \gamma)^2}$. Fiindcă în interiorul sferei de rază γ distanța nu are sens, limita inferioară a integralei trebuie să fie $r' = O$, adică $r = \gamma$. In acest fel, se obține pentru energia proprie a electronului expresia mc^2, care are deci sens numai în cazul când $\gamma = \frac{e^3}{mc^2}$. Aceasta este justificarea dată de March, pentru mărimea γ.

De altfel March arată că toate greutățile și contradicțiile din electrodinamică în legătură cu infinitul, dispar, dacă metrica este considerată discontinuă.

Cercetările acestei ipoteze a discontinuității spațiului și timpului au condus și la alte rezultate interesante, încât trebuie să considerăm depășită faza din 1937—38, când March, Flint și fizicienii sovietici credeau încă în explicația că această discontinuitate nu este altceva decât o limită inferioară pentru puterea de separare spațială și temporală, adică pentru puterea de distingere a instrumentației noastre.

Faptul că o serie de proprietăți ale radiațiunilor cosmice sunt în concordanță cu această presupunere, că noțiunea de forță se poate reprezenta în anumite cazuri ca o rezonanță între două sisteme de rețele spațialo-temporale, că axiomatica timpului continuu se poate aproxima suficient printr'o statistică a spațiolilor și chronelor (dacă evenimentele se află într'o scară Markoff), toate acestea arată că trebuie să acordăm un interes mare caracterului posibil discontinuu al spațiului și al timpului scos în evidență de fizica modernă. Caracterul discontinuu și cel continuu formează o unitate urmând a se distinge, numai în anumite cazuri, în care explicația fenomenelor poate să-l dea, **deocamdată,** fie numai punctul de vedere discontinuu, fie numai punctul de vedere continuu.

www.dacoromanica.ro

Punctul de vedere al discontinuității va părea pentru unii neintuitiv. Acest lucru nu poate influența cercetările de fizică. Noțiunea de lumină a fost extinsă și ea dincolo de puterea de percepție foarte rudimentară a omului, și totuși nimeni nu neagă existența radiațiunilor infra-roșii sau ultra-violete.

In rezumat:

Desvoltarea noțiunii de timp reflectă în ultima analiză, caracterul dialectic al realității, atât în privința timpului, cât și în privința putinței noastre de cunoaștere.

Caracterul discontinuu al timpului, caracter coexistent cu cel continuu (ca și în cazul luminei), **relevat prima dată de fizicienii sovietici**, este un rezultat strălucit al cercetării acestui aspect al realității materiale.

www.dacoromanica.ro

PROBLEMA INGRĂŞĂMINTELOR CHIMICE IN R. P. R.

de Ing. H. LANDAU

Intărirea efortului pentru industrializarea ţării va modifica raportul dintre cele două ramuri de bază ale economiei, industria şi agricultura, în sensul că industria va fi predominantă, deşi prin mărirea potenţialului industrial actual şi prin crearea de industrii noi, valoarea absolută a producţiei agricole va fi în continuă creştere graţie posibilităţilor de mecanizare şi de cultură raţională pe care industria le va putea oferi agricultorilor.

Intărirea agriculturii româneşti echivalează însă cu o revoluţionare a vechilor ei baze tehnice şi cu ridicarea ei la un înalt nivel de mecanizare. Acest lucru nu este posibil decât prin înzestrarea ei cu tot utilajul agricol modern şi folosirea noilor metode de lucru în acest domeniu, aşa încât realizarea unei culturi intensive să devină o realitate.

Dintre multiplele şi variatele metode de lucru care caracterizează tehnica agricolă modernă, utilizarea îngrăşămintelor chimice este una dintre cele mai importante.

CONSIDERAŢIUNI GENERALE ASUPRA INGRĂŞĂMINTELOR

Orice producţie agricolă este, între altele, şi în funcţie de sistemul: sol + plantă + climat. Alegerea plantei stă şi azi în puterea noastră. Celelalte două elemente şi în primul rând solul prezintă o serie de însuşiri care pot fi influenţate de noi de aşa manieră încât să ofere un grad de fertilitate maximă, înţelegând prin fertilitate, rezultanta acţiunii factorilor terestri de viaţă — apa şi hrana — care asigură creşterea şi desvoltarea plantelor în condiţiuni optime. Aprovizionarea neîntreruptă şi simultană a plantei de către sol cu cantităţile necesare de apă şi hrană este legea de bază a fertilităţii solurilor iar de realizarea ei practică depinde succesul desvoltării agriculturii.

Menţinerea şi sporirea gradului de fertilitate al solurilor arabile sunt însă strâns legate de utilizarea îngrăşămintelor, deoarece desvoltarea plantelor fiind dominată de legile minimului şi proporţiilor armonice este absolut necesar să se restitue solului substanţele nutritive pe care le-a pierdut prin ridicarea recoltelor şi prin levigare, aceasta cu atât mai mult cu cât aceste substanţe pierdute nu se pot recupera în întregime prin regenerare naturală.

Elementele nutritive principale de care planta are nevoie sunt următoarele: azotul, [illegible] ul. Planta îşi extrage

www.dacoromanica.ro

aceste elemente numai din substanţele minerale din sol şi aceasta numai în măsura în care aceste substanţe conţin aceste elemente, sub o formă uşor asimilabilă. Asimilarea directă a acestor elemente din materia organică ce se găseşte în sol nu este posibilă decât după mineralizarea acesteia, proces ce se petrece în sol sub acţiunea unor anumite microorganisme.

Azotul joacă un rol foarte important în nutriţie deoarece este unul din cele 4 elemente care intră în compoziţia substanţei proteice.

Azotul este necesar plantei pentru formarea albuminei, fără de care plantele şi animalele nu pot exista.

Plantele absorb azotul sub formă de nitraţi şi numai în mod excepţional sub forma de săruri de amoniu. Nitraţii fiind foarte solubili sunt uşor absorbiţi de plantă.

Prezenţa azotului asimilabil în sol — cu excepţia platoului din Cordilierii Anzilor (Chile) unde apare sub forma unui zăcământ de nitrat de sodiu [1]), — este datorită unor complexe şi variate procese de natură bacteriană.

Sub acţiunea unor anumite specii de bacterii şi ciuperci, substanţele albuminoide care se găsesc în materia organică din sol, se descompun trecând prin faza de polipeptide, aminoacizi, etc. până la amoniac. O parte din amoniac formează săruri de amoniu care se absorb în complexul solului, iar o altă parte, sub acţiunea unor bacterii nutrificatoare, este oxidată în acid azotos şi în special azotic, care cu bazele din sol formează nitriţii şi nitraţii care sunt uşor asimilabili de către plantă.

De o deosebită importanţă practică pentru agricultură în ceeace priveşte menţinerea fertilităţii solului este metoda biologică de fixare a azotului în sol cu ajutorul plantelor leguminoase. Aceste plante (trifoiul, lucerna, bobul, măzărichea, etc.) au proprietatea de a colecta azotul prin intermediul unor anumite bacterii cu care trăiesc în simbioză.

Aceste bacterii aerobe şi heterotrofe trăiesc în nodozităţile de pe rădăcinile leguminoase formând colonii. Iniţial ele se comportă ca un parazit deoarece îşi extrag substanţele hidrocarbonate de care au nevoie din ţesutul rădăcinii. Odată desvoltate, ele încep să fixeze azotul prin aerul solului şi să sintetizeze materia azotată, din care cedează o parte plantei, moment care marchează începutul simbiozei.

Datorită acestei simbioze, leguminoasele au un conţinut mai mare în azot decât alte plante şi aceasta nu numai în seminţe ci şi în rădăcini, tulpini şi frunze. Aşa, de pildă, 1 ha. trifoi poate fixa

---

1) Acest zăcământ s'a format probabil prin acţiunea acidului azotic asupra bazelor de sodiu din sol, acidul azotic rezultând din sinteza azotului din aer cu oxigenul, sub acţiunea descărcărilor electrice.

www.dacoromanica.ro

în rădăcini o cantitate medie de cca. 150-160 kgr. azot anual, iar total de cca. 260 kgr. azot anual.

După strângerea recoltei, solul rămâne deci cu un bogat conţinut în azot, fixat în rădăcini, care este supus apoi proceselor bacteriene de mineralizare şi devine asimilabil. Deasemenea cantităţi însemnate de fosfor, potasiu şi calciu pe care le extrage din straturile mai adânci ale solului şi le ridică în straturile superioare, acţionând astfel împotriva levigării substanţelor nutritive din sol, sunt puse la dispoziţia culturii următoare.

Pentru acest motiv, intercalarea unei plante leguminoase în asolament (rotaţia culturilor) este una din metodele cele mai importante pentru menţinerea fertilităţii solului. In plus, trebue observat că gunoiul de grajd al vitelor ce se hrănesc cu aceste leguminoase are un conţinut bogat în azot. Rolul acestor plante leguminoase este deci dublu : pe de o parte ca sursă de azot pentru sol, iar pe de altă ca factor de mărire a conţinutului de azot în gunoiul de grajd.

Când azotul nu este suficient în sol, plantele cresc slab, desvoltarea lor este întreruptă, iar recolta scade.

Dacă azotul se găseşte singur în sol şi în exces, cerealele îşi măresc cantitatea de pae în dauna recoltei de seminţe ; sfecla îşi micşorează conţinutul în zahăr, iar cartoful se desvoltă în sensul producţiei de borhot dând tubercule cu un conţinut scoborît de scrobeală şi cu un mare conţinut de albumină.

Echilibrul azotului din sol este mereu distrus din cauza marei labilităţi a nitraţilor care fiind foarte solubili, pe lângă faptul că sunt absorbiţi rapid de plante se pierd uşor şi prin levigare. Din această cauză complectarea rezervei de azot prin îngrăşăminte este aboslut necesară.

Fosforul este absorbit de plante ca fosfor solubil şi joacă un rol important în nutriţie. Deasemenea el stimulează germinaţia, influenţează favorabil creşterea, îmbunătăţeşte calitatea recoltei — prin aceea că sporeşte, la cereale de pildă, cantitatea de albumină din seminţe, iar la seminţele plantelor oleaginoase, cantitatea de grăsimi. Influenţează puternic desvoltarea plantei, grăbindu-i coacerea.

Prezenţa fosforului asimilabil în sol se datoreşte fie mineralizării substanţelor organice din pământ prin activitatea bacteriană, fie dezagregării fizice şi chimice a minereurilor de fosfor sub formă de săruri bazice şi acide. Proporţia în care se găseşte în sol este de 0,05%—0,3% (determinat ca $P_2 O_5$).

Potasiul stimulează asimilaţia clorifiliană precum şi sinteza proteinelor şi hidraţilor de carbon, sporind în acelaş timp şi cantitatea recoltei.

Când nu este în cantitate suficientă, majoritatea plantelor se desvoltă anormal în sensul că sunt reţinute din creştere, foarte adesea nu ajung la maturitate deplină iar seminţele sunt mărunte.

www.dacoromanica.ro

Potasiul ajunge în sol prin dezagregarea silicaților când se combină cu diferiți acizi și dă săruri solubile de potasiu. Se găsește în sol în proporție de 1—2,5% (determinat ca K_2O).

Solurile noastre sunt foarte bogate în potasiu cu excepția unora din regiunile umede, în care se cultivă sfeclă, cartofi, legume etc. și care au nevoie de îngrășăminte potasice.

Calciul apare în sol, ca bicarbonat solubil sau carbonat, datorită acțiunii bioxidului de carbon din sol. Se găsește în proporție de 0,5%—3% (determinat ca CaO).

Joacă un rol important, în nutriție, în constituția plantei și în diversele procese ce se petrec în sol. E absorbit din bicarbonatul solubil sub forma de cation de către complexul coloidal organic și anorganic al solului.

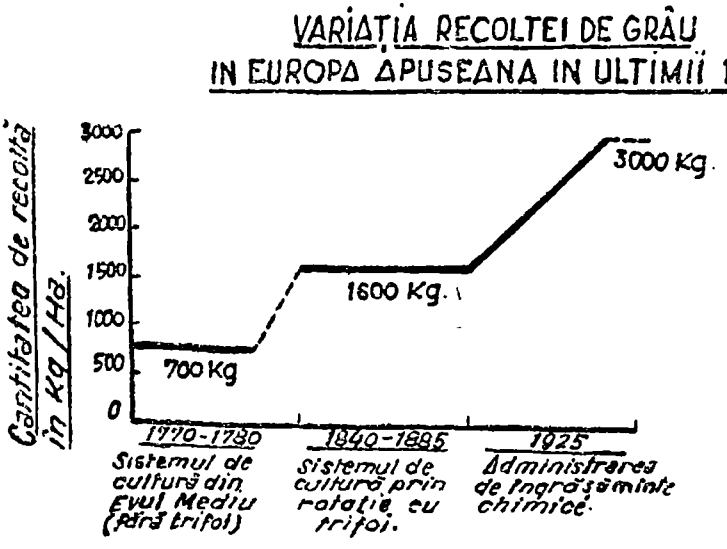

Din graficul de mai sus reiese că prin utilizarea azotului biologic, realizat prin rotația culturilor de trifoi, recolta s'a dublat, iar prin introducerea îngrășămintelor chimice în sol, ea a devenit de cca. 4,5 ori mai mare față de aceea realizată în urmă cu 150 de ani. Cât privește influența tratamentului chimic asupra sporului de recoltă în raport cu tratamentul mecanic, important în această privință este utilizarea îngrășămintelor în sensul că pe lângă mecanizare, sporul de recoltă depinde și de măsura în care sunt utilizate îngrășămintele chimice și că numai sporirea gradului de mecanizare nu poate înlocui aceste îngrășăminte.

Rolul, importanța și necesitatea îngrășămintelor apare deci în mod evident.

www.dacoromanica.ro

DIVERSELE TIPURI DE INGRĂŞĂMINTE

Ingrăşămintele cunoscute până'n prezent se pot grupa în următoarele categorii:

1) Ingrăşăminte minerale sau chimice.

2) Ingrăşăminte naturale sau complecte în care vom grupa şi plantele leguminoase colectoare de azot.

3) Ingrăşăminte indirecte sau amendamente.

Din prima categorie fac parte îngrăşămintele azotoase, fosfatice şi potasice naturale precum şi cele preparate industrial.

Ca îngrăşăminte azotoase citäm: nitraţii de sodiu, amoniu şi calciu, amestecul de nitrat de amoniu şi piatră de var, (kalkamonsalpetru), cianamida de calciu, ureea, făina de sânge şi de carne care se întrebuinţează în amestec cu var. Conţinutul în azot al acestora variază între 11,86% (nitrat de calciu) — 46% (uree).

Ca îngrăşăminte fosfatice citäm: făina de fosfaţi naturali (fosfat tricalcic) superfosfatul (fosfat monocalcic), zgura lui Thomas care se obţine la fabricarea oţelului (fosfat tricalcic), făina de oase (fosfat tricalcic) care apare sub 2 forme: **degresată şi degelatinată.** Conţinutul de fosfor al acestora determinat ca P_2O_5, variază dupa cum urmează:

— făina de fosforiţi: 14 — 30%
— superfosfatul : 16 — 25%
— zgura lui Thomas: 11 — 24% (şi 38—60% calciu determinat ca Ca0.)
— făina de oase degresată: 14% (şi 4% azot).
— idem degelatinată: 30 — 32% (şi 1% azot).

Ca îngrăşăminte potasice citäm: cenuşa diferitelor plante care conţin între 6% (lemnul de conifere) şi 40% (paele de floarea soarelui), sărurile naturale de potasiu care conţin între cca. 9,9% (kainita = sulfat de potasiu şi magneziu, clorură de potasiu şi magneziu) şi 18% (silvinita = clorură de potasiu şi sodiu) precum şi sărurile concentrate de potasiu (amestecuri de sulfat şi clorură de potasiu) care conţin cca 40% K_2O.

Ca îngrăşăminte minerale mixte citäm: guano care este un îngrăşământ complect, deoarece conţine azot, fosfor şi potasiu precum şi o serie de preparate industriale cu diferite denumiri comerciale, ca de pildă fosfatul de Leuna, amonofosul, nitrofoska (care conţine azot, fosfor şi potasiu) etc.

Din categoria II-a fac parte gunoiul de grajd, paele (resturile vegetale), gunoiul artificial, compostul, deşeurile oraşelor, îngrăşământul verde şi plantele colectoare de azot.

Sunt îngrăşăminte aproape complecte pentrucă restitue pământului toate cele 4 elemente nutritive fundamentale precum şi o importantă cantitate de materie organică care oferă un mediu şi un material extrem de favorabil microorganismelor şi acţiunii lor de

www.dacoromanica.ro

mineralizare. Unele dintre ele, ca de pildă gunoiul de grajd, sunt universale pentru motivul că pot fi utilizate pentru toate tipurile de plante și de sol. In plus, precauțiunile riguroase cerute la întrebuințarea îngrășămintelor chimice nu sunt necesare în cazul îngrășămintelor naturale decât într'o măsură mult mai redusă.

Cităm un exemplu din care se poate vedea compoziția unui gunoi de grajd înainte și după fermentare:

Natura gunoiului de grajd	Substanța organică %	Azot Total %	Fosfor P_2O_5 %	Potasiu K_2O %	Calciu CaO %
Proaspăt	21	0,45	0,20	0,60	0,45
Fermentat timp de 3 luni	17	0,54	0,25	0,70	0,60

Din categoria III-a fac parte acele preparate care au rolul de a modifica relațiile substanțiale dintre compușii activi ai solului și mobilizarea acestora într'un sens favorabil plantei.

Carbonatul de calciu, varul nestins, hidratul de calciu, fac parte din această categorie, deoarece, prin acțiunea lor fizică, îmbunătățesc structura solului și creează condiții mai bune de existență microorganismelor folositoare și plantelor superioare, iar prin acțiunea lor chimică — absorbită în complexul solului — pun în libertate alți cationi necesari pentru hrana plantei.

Tot în această categorie trebue introduși și anumiți cărbuni fosili cu stadiu de înhuminizare mai puțin înaintat, ca de pildă: turba, cărbunii bruni și anumite săruri ale acizilor humici extrase din cărbuni. Aceasta pentru motivul că adaosul de substanțe humice în sol, afânează solul, mărește capacitatea de retenție a solului pentru apă și capacitatea termică. Deasemenea mărește permeabilitatea pentru aer și bioxid de carbon, favorizând asimilația și stimulând desvoltarea plantei. Ușurează asimilarea substanțelor minerale din sol și a îngrășămintelor adăugate solului. Favorizează deasemenea procesul de nitrificare. Putem afirma deci că adaosul de substanțe humice în sol contribue la sporirea randamentului agricol. Aceste substanțe își găsesc aplicațiune în special în solurile sărace în humus și în acelea improprii pentru cultură cum ar fi de pildă solurile nisipoase.

Experiențe făcute cu aceste substanțe au arătat că ele contribue la sporirea randamentului agricol și că la adaosuri egale în greutate se obțin rezultate superioare celor obținute chiar cu îngrășăminte azotoase. Nu se cunoaște cu preciziune rentabilitatea acestor procedee deoarece n'au fost aplicate până'n prezent pe scară mare ci numai în laborator și pe câmpuri de experiență.

Trebue să observăm că utilizarea azotului din îngrășămintele chimice azotoase (azotul chimic) și din cele grupate în categoria

www.dacoromanica.ro

îngrășămintelor naturale, în speță azotul introdus în sol prin plantele colectoare de azot și prin gunoiul de grajd (azotul biologic), formează obiectul a două metode diferite care se completează între ele, dar care nu se pot înlocui și aceasta pentru următoarele motive:

azotul chimic are o acțiune cu mult mai rapidă decât cel biologic; azotul chimic nu prezintă dificultăți de transport deoarece sub aceeași unitate de volum și greutate conține o cantitate mare de azot; utilizarea azotului chimic contribue la desvoltarea industriei chimice necesară altor sectoare. Dar azotul chimic este cu mult mai scump decât cel biologic.

CRITERII LA ALEGEREA ÎNGRĂȘĂMINTELOR

La alegerea îngrășămintelor trebue să avem în vedere gradul de fertilitate naturală al solului și specificitatea culturilor și caracterul acestora.

Gradul de fertilitate naturală a solului românesc crește din zona cea mai aridă spre cea umedă. Această creștere devine maximă în zona limită dintre stepă și pădure, adică în zona de tranziție a climatului arid spre climatul umed.

In zona umedă gradul de fertilitate scade puternic pe măsură ce clima devine mai rece și mai umedă.

Ținând seamă de aceste condițiuni generale ale variațiunii gradului de fertilitate naturală a solului românesc, rezultă că diferitele tipuri de sol din R. P. R. au nevoie de următoare îngrășăminte:

1) **Solurile din regiunile aride** au nevoie de îngrășăminte azotoase și fosfatice, cantitatea celor fosfatice scăzând pe măsură ce ne apropiem de regiunile umede.

2) **Solurile din regiunile umede** au nevoie în primul rând de îngrășăminte azotoasă cu reacția neutră sau alcalină (kalkamon-salpetru, nitrat de calciu sau sodiu, etc.) și apoi fosfatice, deoarece reacția nu este atâta de acidă ca să excludă folosirea acestuia din urmă. Rezultate bune se obțin prin amestecarea acestor îngrășăminte cu adăugiri de calciu. Solurile din această categorie nu au nevoie de potasiu, în afară de unele profiluri nisipoase și foarte levigate și în special atunci când sunt cultivate cu cartofi, sfeclă, legume, pomi fructiferi, viță de vie, etc.

3) **Solurile de stepă au nevoie numai** de sulfatul de amoniu ca îngrășământ azotos și de superfosfat ca îngrășământ fosfatic, care este un îngrășământ tipic de stepă.

In ordinea sărăciei lor în substanțe nutritive pentru plante și în special în azot, diferitele tipuri de sol se pot seria astfel:

a) Podzolurile (ocupă 43,8% din suprafața țării);
b) Solurile de pădure puternic podzolite;
c) Solurile de pădure propriu-zise;

www.dacoromanica.ro

d) Cernozionurile degradate;
e) „ propriu zise;
f) „ ciocolate din jumătatea nordică a Moldovei.

In ceeace privește criteriile de alegere ale îngrășămintelor în raport cu specificitatea culturilor și caracterul acestora, este cunoscut faptul că fiecare plantă are nevoie în diversele ei perioade de creștere și de desvoltare, de unul sau mai multe din elementele hrănitoare, ce se găsesc în sol. Gradul de fertilitate al solului și nevoia plantei în substanțe hrănitoare determină felul și cantitatea îngrășămintelor precum și tehnica administrării lor, tehnică ce are o deosebită importanță pentru ritmul de creștere al plantei și calitatea finală a acesteia.

Dacă fertilitatea solului românesc n'a dispărut complect din cauza culturilor făcute fără îngrășăminte, aceasta se datorește pe de o parte faptului că, diversele tipuri de sol au fost date de puțin timp în exploatare și se soldau cu producții mici, iar pe de altă parte faptului că, după strângerea recoltei, rămânea pe câmp o cantitate mare de resturi vegetale ce erau îngropate la prima arătură.

Ținând seamă de gradul de fertilitate naturală a solului românesc, putem afirma că toate tipurile sau subtipurile de sol din R. P. R. au nevoie, în majoritatea lor de îngrășăminte azotoase și fosfatice, cu sau fără adaos de amendamente, și numai în cazuri speciale de îngrășăminte potasice.

CANTITATEA DE INGRĂȘĂMINTE NECESARE ANUAL

In țările în care există o agricultură rațională, pentru a se cunoaște cantitatea anuală de îngrășăminte ce trebue încorporată solului, este necesar să se stabilească în prealabil producția agricolă în raport cu numărul locuitorilor ținând seamă că în această cifră trebue să intre, în cazul cerealelor de pildă, cantitatea de cereale pentru hrana oamenilor și animalelor, valoarea disponibilului pentru export precum și o cotă corespunzătoare unui coeficient de siguranță pentru acoperirea golului de producție datorit secetei, grindinei și altor deficiențe care pot surveni în culturile de această natură. Odată determinată această cifră, se trece la stabilirea valorii medii a producției agricole la ha., ținând seama de suprafața de însămânțare disponibilă. Cu ajutorul acestor elemente, producția medie la ha. și suprafața de însămânțare, coroborate cu cantitatea de îngrășăminte ce trebue dată la ha., se poate stabili consumul anual de îngrășăminte necesar. Cu această cifră teoretică, care reprezintă cantitatea de îngrășăminte ce trebue încorporată în sol, se întocmește balanța acestora, pentru a se cunoaște care sunt posibilitățile practice de acoperire ale acestui necesar.

In ceeace privește cantitatea de îngrășăminte ce trebue dată la ha., este necesar să cunoaștem în prealabil însușirile fizice, chi-

www.dacoromanica.ro

mice şi biologice ale diferitelor tipuri de sol, viteza şi intensitatea reacţiunii diferitelor îngrăşăminte asupra plantei cultivate, tehnica introducerii îngrăşământului în sol, aşa în cât operaţiunea să ofere maximum de rentabilitate în ansamblul ei.

Anomaliile semnalate în cazul unei administrări insuficiente de îngrăşăminte arată că există un anumit raport între doza de îngrăşământ încorporată în sol şi creşterea recoltei. La plantele flămânzite, raportul dintre desvoltarea organelor nu corespunde desvoltării normale şi anume: procentul masei dela rădăcini este mai mare decât cel obişnuit, iar procentul organelor dela suprafaţa solului este inferior celui normal.

Primele doze de azot, de pildă, sunt utilizate pentru corectarea acestui raport în vederea întăririi organelor vegetale şi numai cantităţile următoare de îngrăşământ ce se vor administra solului sunt întrebuinţate pentru formarea bobului.

Concluzia care se desprinde este că plantele au necesităţi proprii şi numai după ce aceste necesităţi au fost satisfăcute, are loc procesul de valorificare productivă a cantităţilor de îngrăşăminte administrate ulterior.

Pentru aceste motive, dozele prea mici de îngrăşăminte nu pot da rezultatele aşteptate. Dar nici majorarea continuă a acestor doze nu are sens, deoarece există o cifră limită, corespunzătoare valorificării la maximum a îngrăşământului respectiv, cifră care realizează o reducere a costului îngrăşământului prin creşterea recoltei. Depăşirea acestei cifre are un efect contrar, deoarece conduce la o majorare a costului îngrăşământului în raport cu sporul de recoltă realizat, astfel că operaţiunea nu mai este rentabilă.

Raportul dintre doza de îngrăşământ azotos şi creşterea recoltei (secară)

	Cantitatea de sulfat de amoniu introdusă în sol (kgr./ha.)						
	100	200	300	400	500	600	700
1. — Sporul de recoltă (secară) în kgr./ha. . .	250	700	1300	1600	1900	2000	2000
2. — Valoarea medie a preţului pentru 100 kgr. îngrăşăminte /ha, exprimată prin sporul de recolta/ha. realizat	2,5	3,5	4,3	4	3,8	3,3	2,9
3. — Sporul de recoltă (în kgr. secară) realizat prin administrarea ultimei 100 kgr. de îngrăşăminte. . . .	250	450	600	300	300	100	0

In acest tabel este exprimat cifric raportul dintre doza de îngrăşământ azotos şi creşterea recoltei. Cifra optimă este de

www.dacoromanica.ro

300 kgr. sulfat de amoniu/ha. şi nu 700 kgr/ha., deoarece în această doză, îngrăşământul este valorificat la maximum pentru cultura de secară. (1 kgr. de îngrăşământ produce un spor de 4,3 kgr. secară faţă de 2,9 kgr., iar creşterea recoltei înregistrată prin administrarea ultimei sute de kgr. atinge în acest caz valoarea maximă de 600 kgr. faţă de 0 kgr. corespunzătoare dozei de 700 kgr. sulfat de amoniu/ha.).

Stabilirea necesarului anual de îngrăşăminte după aceste norme este la noi o problemă de viitor, deoarece în trecut nu i s'a acordat importanţa cuvenită.

Aşa, de pildă, deşi cantitatea anuală de gunoi de grajd proaspăt de pe cuprinsul întregii ţări se poate evalua la cca. 4 milioane de vagoane care reprezintă echivalentul a cca. 200.000 tone azot, totuşi cantitatea efectiv întrebuinţată ca îngrăşământ este foarte redusă datorită dispersiunii acestui material şi greşitei lui manipulări şi întrebuinţări.

In ceeace priveşte îngrăşămintele chimice, utilizarea acestora în trecut se făcea în mod izolat, în special pentru culturile tehnice şi aceasta atât din cauza lipsei de cunoştinţe şi mijloace tehnice pentru aplicarea lor, cât şi a preţului lor de vânzare care era prea ridicat în raport cu sporul de cultură realizat. Nu posedăm date oficiale asupra consumului de îngrăşăminte chimice, în perioada dintre cele două războaie, dar din informaţiunile ce deţinem se pare că în anii cei mai favorabili pentru desfacerea îngrăşămintelor, cantitatea utilizată anual n'ar fi depăşit în medie cifra de 10 000 tone, atât pentru cele azotoase cât si pentru cele fosfatice.

Pentru a indica soluţiile de principiu în această problemă, în special pentru îngrăşămintele chimice care trebuesc fabricate în ţară şi întrucât lipsesc elementele de bază pentru stabilirea exactă a necesarului anual de îngrăşăminte, vom lua în consideraţie o serie de cifre ipotetice pe care le considerăm inferioare nevoilor reale, aşa încât concluziile ce le vom trage să rămână valabile şi pentru cifrele reale ce se vor stabili în cadrul economiei planificate a R. P. R.

Dacă presupunem că numai cca 10% din suprafaţa totală de teren cultivat cu plante agricole şi tehnice, pomi fructiferi, viţă de vie, legume, păşuni şi fâneţe ar primi îngrăşăminte, necesarul anual în azot, fosfor şi potasiu ar fi următorul:

1) Azot cca. 28.000 tone
2) Fosfor (P_2O_5) cca. 7.200 tone
3) Potasiu (K_2O) cca. 4.000 tone

Având în vedere însuşirile fizice, chimice şi biologice actuale ale solurilor care au nevoie de îngrăşăminte azotoase precum şi reacţiunea acestor îngrăşăminte în sistemul: sol + plantă + climat şi dacă luăm în consideraţie întrebuinţarea de îngrăşăminte chimice ar urma ca cca 2/3 din cele 28.000 tone de azot să fie date

www.dacoromanica.ro

sub formă de kalkamonsalpetru, iar cca 1/3 ca sulfat de amoniu ceeace ar reveni la :

— cca. 100.000 tone kalkamonsalpetru
— „ 40.000 „ sulfat de amoniu

In ceeace priveşte fosforul, ar fi necesare cca. 40.000 tone de superfosfat cu un conţinut de 18% P_2O_5, iar pentru potasiu o cantiate de cca 10.000 tone săruri potasice concentrate cu un conţinut de 40% K_2O.

Deşi toate tipurile şi subtipurile solului românesc au nevoie de îngrăşăminte şi deşi ne-am pus în supoziţia că numai cca. 10% din suprafaţa totală cultivabilă va primi îngrăşăminte, totuşi cifra de 190.000 tone este atât de mare încât nu poate fi luată în consideraţie deoarece industria chimică în general şi a noastră în special nu poate fi îngreunată cu sarcini imposibile de executat.

Intr'adevăr, dacă vom lua în consideraţie numai cazul îngrăşămintelor chimice azotoase trebue să precizăm că pentru fabricarea celor 140.000 tone de îngrăşăminte sunt necesare cca. 41.000 tone amoniac anual (136 to. zilnic) dintre care cca. 26.400 tone sub formă de amoniac şi cca. 14.700 tone sub formă de acid azotic corespunzând unei producţii de cca. 315 tone acid azotic diluat zilnic, ceeace presupune existenţa unor instalaţii cu o asemenea capacitate de producţie care chiar şi pentru o ţară cu o industrie chimică ceva mai desvoltată constitue o problemă.

Totuşi problema are o soluţie şi aceasta o găsim în balanţele azotului din tabela depe pag. 54.

Din examinarea acestor balanţe rezultă următoarele :

Cea mai mare cantitate de azot este încorporată în sol prin gunoiul de grajd şi pe cale biologică (plante colectoare de azot) proporţia acestora faţă de cantitatea totală de azot necesară, variind între 22,55% (U. R. S. S. în 1937 iar astăzi 42,7%) pentru gunoiul de grajd şi între 4,1% (U. R. S. S. în 1937, iar astăzi 25%) pentru azotul biologic.

Rolul cel mai important în îngrăşămintele azotoase îl deţin, deci nu îngrăşămintele chimice ci cele naturale, în speţă gunoiul de grajd şi plantele colectoare de azot. Aceasta se explică în primul rând prin dificultăţile de ordin industrial pe care le ridică fabricarea îngrăşămintelor chimice azotoase, care cer o industrie de mare tonaj şi de mică valoare comercială în raport cu cantităţile produse, cu cerere sezonieră care nu poate fi satisfăcută decât prin stocaj, ceeace implică un mare spaţiu de desvoltare din cauza silozurilor necesare depozitării materiilor prime şi produselor fabricate. In al doilea rând, prin aceea că pentru anumite culturi aceste îngrăşăminte sunt prea scumpe în raport cu sporul de recoltă realizat. Aceasta spre deosebire de îngrăşămintele naturale care sunt mult mai eftine, în special azotul biologic a cărei cale de fixare este gratuită, deoarece cultivarea trifoiului sau lu-

www.dacoromanica.ro

Noul proiect al balanței de azot în agricultura U. R. S. S.

BALANȚA	Mii tone	Procente	În total	
			Mii tone	Procente
I. *Necesarul* teoretic de azot calculat la o suprafață de 160 milioane ha și la o producție agricolă generală corespunzătoare la 1600 kg. cereale/ha	8.200	100,0	8.200	100
II. *Recuperarea.*				
1) Azot din îngrășăminte chimice . . .	1.300	15,90	1.300	15,90
2) Azot din leguminoase de pe o suprafață de 27 milioane ha	4.100	50,00	—	—
Inclusiv:				
a) Azot din rădăcini .	2.050	25,00	2.050	25.00
b) Azot din resturile dela suprafața solului prin gunoire . .	2.050	25,00	—	—
3) Azot din gunoi de grajd (700 milioane tone)	3.500	42,70	3.500	42,70
Inclusiv:				
a) Azot din părțile leguminoaselor care se găsesc deasupra solului	2.050	25,00	—	—
b) Azot luat de plante din sol și restituit prin gunoire	1.450	17,70	—	—
TOTAL			6.850	83,60
III. *Deficit* care se acoperă prin plantele naturale fixatoare de azot			1.350	16,40

cernei este compensată prin creșterea vitelor [1]). Din această cauză întrebuințarea îngrășămintelor chimice este limitată numai la

1) Cele 28.000 tone azot necesare anual pot fi furnizate prin utilizarea unei mari cantități de gunoi de grajd și prin culturi de trifoi, 1 ha. de trifoi furnizând în medie 150 kg. azot anual.

www.dacoromanica.ro

culturile tehnice unde prezintă convenienţă şi unde sporirea randamentului este absolut necesară, deoarece aceste culturi necesită aceeaşi muncă grea şi de lungă durată, indiferent de valoarea producţiei realizată la ha. şi aceasta cu atât mai mult cu cât aceste culturi nu permit utilizarea plantelor colectoare de azot, iar în ceeace priveşte gunoiul de grajd ar necesita cantităţi foarte mari, ceeace face folosirea acestui inoperant.

Deşi toate balanţele de azot sunt deficitare, acoperirea acestui deficit a fost realizată în cea mai mare măsură prin gunoiul de grajd şi plantele colectoare de azot. Interesant din acest punct de vedere este că U.R.S.S., prin actuala balanţă de azot înscrisă în planul cincinal, urmăreşte să majoreze cantitatea de azot prin îngrăşăminte naturale într'o proporţie de circa 4 ori mai mare decât aceea prin îngrăşăminte chimice.

Dezechilibrul balanţelor de îngrăşăminte în general se datoreşte numai insuficienţelor îngrăşămintelor naturale şi aceasta nu numai pentru azot dar şi pentru celelalte elemente nutritive pe care aceste îngrăşăminte le conţin. Echilibrarea acestora nu este posibilă înainte de a se fi asigurat utilizarea raţională a gunoiului de grajd şi a azotului biologic.

Observaţiunile făcute asupra îngrăşămintelor chimice azotoase sunt valabile într'o măsură mai redusă şi pentru celelalte îngrăşăminte chimice, deoarece gunoiul de grajd cât şi plantele colectoare de azot fiind îngrăşăminte complecte pot furniza solului şi celelalte elemnte hrănitoare necesare plantelor: fosfor, potasiu şi calciu. Intr'o agricultură raţională, administrarea acestor îngrăşăminte se face de aşa manieră încât potasiul şi azotul să fie restituiţi solului în proporţia de minimum 80%, iar fosforul în proporţia de 100 şi chiar 110%.

FABRICAREA INGRĂŞĂMINTELOR CHIMICE IN. R. P. R.

Cu toată importanţa minoră pe care aplicaţiunea îngrăşămintelor chimice o reprezintă din punct de vedere cantitativ în raport cu îngrăşăminte naturale, totuşi ele sunt necesare acolo unde cele naturale nu se pot utiliza şi în special în culturile tehnice (sfeclă de zahăr, cartofi, legume, bumbac, plante oleaginoase, viţă de vie, etc.). Pentru aceste motive şi ţinând seamă de faptul că fabricarea îngrăşămintelor chimice contribue la desvoltarea industriei chimice necesare altor sectoare, cum ar fi de pildă pentru munca în mine, problema reprezintă un deosebit interes pentru R. P. R.

Crearea unei industrii de îngrăşăminte chimice este condiţionată în primul rând, în special pentru cele azotoase, de existenţa unor surse de energie ieftină şi în al doilea rând de sursele de materii prime, în special în ceeace priveşte cele fosfatice şi potasice, întrucât pentru cele azotoase, azotul din aer, care este una din materiile prime principale pentru fabricarea amoniacului —

www.dacoromanica.ro

produsul de bază pentru fabricarea îngrăşămintelor azotoase — se găseşte peste tot locul.

Dacă se studiază istoricul fabricaţiunii îngrăşămintelor azotoase la noi se constată că în trecut existau două fabrici de produse azotoase:

1) „Nitrogen" la Târnăveni, care fabrica cianamida de calciu şi care, în urma războiului din 1916, devenise, prin alipirea Ardealului, o industrie românească cu capital străin. Desavantagiile pe care le prezenta cianamida de calciu ca îngrăşământ precum şi preţul ridicat al acestui produs, datorit preţului prohibitiv al energiei electrice, cocsului, mangalului şi electrozilor necesari fabricării carbidului (produs intermediar), a eliminat acest produs din programul de fabricaţiune al fabricei „Nitrogen".

2) „Pulberăria Dudeşti" care fabrica înainte vreme acid azotic din azotat de sodiu importat şi care n'a produs niciodată îngrăşăminte chimice.

Din 1937 industria îngrăşămintelor chimice la noi s'a desvoltat pe două planuri deosebite şi anume:

a) fabricarea sulfatului de amoniu de către întreprinderile „Nitramonia"-Făgăraş şi „Nitrogen" ca o anexă a fabricării amoniacului, deşi acest produs n'a fost utilizat ca îngrăşământ ci ca o materie auxiliară în industria chimică alimentară.

b) fabricarea superfosfaţilor de către Soc. Mărăşeşti utilizând ca materie primă fosfaţii naturali din import şi făina de oase indigenă.

In ceeace priveşte industria îngrăşămintelor azotoase, făcând abstracţie de cianamida de calciu a cărei întrebuinţare ca îngrăşământ este din ce în ce mai rară, ea este legată de industria azotului care, la noi, este o industrie relativ nouă, bazele ei reale fiind puse către sfârşitul anului 1936 când au început să funcţioneze instalaţiile de produse azotoase sintetice ale fabricilor „Nitramonia" şi „Nitrogen".

Intre anii 1938—1943 industria azotului a luat o oarecare desvoltare.

In aceeaşi perioadă a început construirea unei fabrici care între altele avea ca obiect fabricarea amoniacului şi acidului azotic, produşi de bază în prepararea îngrăşămintelor azotoase. Aceste instalaţii nu sunt complecte şi deci fabrica nu funcţionează. Punerea în funcţiune a acestei fabrici pe care o consideram ca o chestiune de viitor îndepărtat, va deveni realitate graţie sprijinului acordat de U. R. S. S.

Fixarea azotului din aer sub formă de amoniac şi transformarea sa fie în sulfat de amoniu, fie în nitrat de amoniu este o industrie care are mari posibilităţi de desvoltare în R. P. R. întrucât foloseşte ca materie primă şi ca sursă de energie gazul metan. Este metoda cea mai convenabilă pentru prepararea produselor azotoase şi se foloseşte acest procedeu în care hidrogenul necesar combinării

www.dacoromanica.ro

cu azotul din aer în vederea obţinerii amoniacului se obţine prin disocierea gazului metan.

Întrucât producţia totală actuală de amoniac are o valoare redusă, întreaga cantitate de amoniac este absorbită de nevoile curente de consum fie sub formă de amoniac, fie sub formă de derivaţi ai acestuia, astfel că fabricarea îngrăşămintelor azotoase în momentul de faţă nu este încă posibilă. Readucerea acestor instalaţii la debitul lor iniţial de producţie, mărirea capacităţii lor de producţie şi punerea în funcţiune a unei alte fabrici, pot conduce la crearea unui stoc disponibil de amoniac, care va permite fabricarea îngrăşămintelor chimice azotoase în cantităţile necesare agriculturii **româneşti.**

Ţinând seamă de nevoile agriculturii româneşti, două produse interesează ca îngrăşăminte chimice azotoase: kalkamonsalpetrul şi sulfatul de amoniu. Fabricarea acestor produse este condiţionată de punerea în funcţiune a fabricii de kalkamoniu.

Deşi procedeul de fabricare a amoniacului menţionat mai sus este cel mai convenabil pentru R. P. R., ţinând însă seamă de faptul că problema preţului de cost al îngrăşămintelor chimice în general şi a celor azotoase în special, prezintă o deosebită importanţă pentru posibilităţile lor de desfacere, socotim că este absolut necesar să se pună în studiu problema utilizării deşeurilor ca materie primă pentru fabricarea îngrăşămintelor azotoase.

Aşa, de pildă, ţinem să punem în evidenţă părerea care susţine că procedeul aplicat pentru obţinerea hidrogenului prin disocierea gazului metan în prezenţa vaporilor de apă, nu ar fi cel mai raţional, întrucât se pierde carbonul eliminat ca bioxid de carbon. Deşi „Nitramonia" utilizează o parte din acest bioxid de carbon la fabricarea clorurei de amoniu şi a carbonatului de amoniu, se susţine totuşi că faptul acesta nu schimbă prea mult caracterul acestui procedeu, deoarece, la o producţie mai mare de amoniac, nu s'ar putea găsi o utilizare a celei mai mari părţi din cantitatea de bioxid de carbon rezultată. Ca soluţie mai raţională se propune utilizarea amestecului de hidrogen şi azot obţinut prin fracţionarea deşeurilor de gaze rezultate la fabricarea negrului de fum prin metoda disocierii, cu hidrogenul obţinut ca deşeu la fabricarea acetilenei prin piroliza gazului metan. In acest mod s'ar realiza din două deşeuri, amestecul proporţional de azot şi hidrogen cerut de sinteza amoniacului. Rezultă deci că prin aplicarea acestui procedeu, care implică crearea unei fabrici de acetilenă din gaz metan şi desvoltarea actualei fabricaţiuni a negrului de fum prin metoda disocierii, s'ar putea obţine hidrogenul necesar sintezei amoniacului la un preţ mult mai avantajos, ceeace ar conduce la un preţ scăzut al îngrăşămintelor azotoase. Cu alte cuvinte, s'ar face posibilă mărirea randamentului agricol printr'o utilizare mai raţională a gazului metan. Pentru aceste motive considerăm această părere ca extrem de interesantă şi este necesar ca ea să fie verificată sub raport tehnic şi economic.

www.dacoromanica.ro

Un alt deşeu îl formează apele amoniacale obţinute la fabricarea cocsului.

In ceeace priveşte fabricarea îngrăşămintelor fosfatice sunt de făcut următoarele observaţiuni:

Din cele 3 surse industriale de fosfaţi: fosfaţii naturali, fosfaţii provenind din oase de animale şi zgurele Thomas, nu pot fi luate în consideraţie pentru industria românească de îngrăşăminte fosfatice decât fosfaţii naturali şi fosfaţii de oase.

Cum însă zăcămintele de fosfaţi naturali dela Cioclovina nu se mai exploatează, mina fiind epuizată, în locul unde a fost deschisă, iar alte deschideri nu s'au mai făcut ca de altfel şi alte prospecţiuni în alte regiuni, rezultă că din acest punct de vedere, fabricarea acestor îngrăşăminte este condiţionată de un import de fosfaţi minerali din străinătate, în speţă din U.R.S.S., care posedă masive zăcăminte de fosfaţi de bună calitate.

In ceeace priveşte făina de oase care serveşte ca materie primă la fabricarea superfosfaţilor, aceasta este un sub produs rezultat din fabricarea cleiului care utilizează ca materie primă oasele animalelor. Această materie primă, fiind în cantitatea limitată şi dependentă de consumul de carne, această sursă nu poate fi considerată decât ca auxiliară dacă o raportăm la consumul de superfosfaţi.

Superfosfatul care este îngrăşământul fosfatic cel mai valoros se fabrică după procedeul clasic care utilizează ca materie primă făina de oase sau fosfaţii naturaţi şi acidul sulfuric. Capacitatea actuală de producţie este insuficientă şi întrucât nevoile de superfosfaţi sunt în creştere, va fi necesară crearea de unităţi noi pentru fabricarea acestui îngrăşământ.

Amplasamentul noilor unităţi pe lângă o fabrică de acid sulfuric sau de clei de oase sau într'o localitate favorabilă accesului la Mare este în funcţie de costul transportului de materii prime şi de distanţa faţă de regiunile de consumaţie.

In ceeace priveşte fabricaţiunea îngrăşămintelor de potasiu, această problemă nu poate fi pusă pentru moment în discuţie din cauza lipsei potasiului. Problema va fi rezolvată în cadrul studiilor şi lucrărilor referitoare la recuperarea potasiului din cenuşa seminţelor unor anumite plante, soluţionarea ei favorabilă depinzând de cantitatea de săruri potasice ce vor rămâne disponibile după satisfacerea necesităţilor celorlalte sectoare industriale. Până atunci ele vor putea fi importate din U.R.S.S. care fabrică în mod curent săruri concentrate de potasiu pentru îngrăşăminte.

CONCLUZII

Din această expunere generală asupra problemei îngrăşămintelor se desprind următoarele concluziuni:

1. Toate tipurile de sol din R.P.R. au nevoie de îngrăşăminte azotoase şi fosfatice în general şi numai în cazuri speciale de îngrăşăminte potasice.

www.dacoromanica.ro

2. Prin utilizarea raţională a acestor îngrăşăminte se va realiza o sporire a producţiei agricole şi o îmbunătăţire a calităţii.

3. Rolul cel mai important în acoperirea consumului necesar de îngrăşăminte îl deţin îngrăşămintele naturale, în speţă gunoiul de grajd şi azotul biologic furnizat de plantele colectoare de azot şi numai în secundar de cele chimice, acestea urmând să fie utilizate numai acolo unde prezintă convenienţă şi unde primele sunt inaplicabile (culturile tehnice). Acest decalaj nu este temporar ci permanent şi aceasta se datoreşte faptului că industria chimică nu va putea furniza îngrăşăminte tuturor culturilor, în special celor de cereale, în proporţia în care furnizează culturilor tehnice.

4. In cadrul economiei planificate este absolut necesar să se planifice pe o perioadă de câţiva ani cantitatea de îngrăşăminte ce trebue încorporată anual în sol concomitent cu utilajul tehnic necesar introducerii acestora în sol. Aceasta înseamnă că este necesar să se organizeze în mod raţional colectarea şi aplicarea gunoiului de grajd, utilizarea la maximum a azotului biologic prin mărirea suprafeţelor de cultură cu plante fixatoare de azot şi deci introducerea sistemului de culturi prin rotaţie precum şi asigurarea producţiei de îngrăşăminte chimice necesare culturilor tehnice.

5. Industria de îngrăşăminte azotoase şi fosfatice din R.P.R. posedă nucleie ce se pot desvolta, ţinând seama că această desvoltare se va face tot planificat, pe etape corespunzătoare necesităţilor de consum şi posibilităţilor tehnice de fabricaţiune deasemenea planificate.

6. In ceeace priveşte materiile prime necesare industriei de îngrăşăminte este util ca pentru cele azotoase să se studieze comparativ, avându-se în vedere în special latura investiţiilor, a rentabilităţii şi a posibilităţilor de realizare, procedeul care recomandă pentru fabricarea amoniacului folosirea hidrogenului obţinut ca deşeu la fabricarea acetilenei prin piroliza gazului metan şi a negrului de fum prin disociere, cu procedeul actual de preparare a hidrogenului prin disocierea gazului metan cu vapori de apă. Deasemena este necesar să se studieze posibilitatea utilizării apelor amoniacale obţinute ca deşeu la cocherii.

Pentru îngrăşămintele fosfatice este necesară executarea de noi prospecţiuni. Până la obţinerea rezultatelor acestor prospecţiuni, fosfaţii minerali necesari fabricării superfosfatului se vor importa din U.R.S.S.. Deasemenea este necesară o mai bună organizare a colectărilor de oase.

7. Este necesar să se studieze posibilitatea utilizării ca amendamente pentru solurile sărace în humus sau improprii pentru cultură, a cărbunilor bruni din zăcămintele R.P.R., fie ca atare, fie prelucraţi, fie sub forma de humaţi alcalini, stabilindu-se rentabilitatea acestor procedee pentru agricultură.

8. In ceeace priveşte preţul de cost al îngrăşămintelor chimice trebue să se caute ca printr'o strânsă colaborare între muncitori şi tehnicieni în condiţiunile admirabile de lucru pe care le oferă în-

www.dacoromanica.ro

treprinderile naţionalizate şi economia planificată să se ajungă la o reducere a acestuia urmând ca să se ajungă la un preţ de vânzare cât mai eftin.

LUCRĂRI CONSULTATE

1. **Preanişnicov :** Azotul în agricultura U.R.S.S. — 1945.
2. **Wiliams :** Agrotehnica ; 1948.
3. **Ionescu Siseşti :** Agrotehnica ; 1947.
4. **Dr. Ing. Blum :** Cărbunii fosili ca îngrăşăminte agricole; 1938.
5. **Revistele Tehnice AGIR. :** Chimie nr. 2/1948.
6. **Probleme economice :** Nr. 2/1948.

www.dacoromanica.ro

CONCLUZIILE SESIUNII ACADEMIEI DE ŞTIINŢE AGRONOMICE „V. I. LENIN" ŞI SARCINILE ACADEMIEI DE ŞTIINŢE PEDAGOGICE *)

de Prof. I. A. KAIROV
Preşedinte al Academiei de Ştiinţe pedagogice a R. S. F. S. R.

In sesiunea din August 1948 a Academiei de Ştiinţe Agricole „V. I. Lenin" a avut loc discuţia raportului academicianului Lâsenco „Despre situaţia în ştiinţele biologice". Această sesiune are o enormă importanţă ştiinţifică teoretică şi practică pentru agricultura socialistă, pentru desvoltarea ulterioară a ştiinţei biologice sovietice şi pentru educarea cadrelor noastre ştiinţifice. Această sesiune a arătat victoria deplină a biologiei miciuriniste asupra morgano-mendelismului.

In raportul său acad. Lâsenco a desvăluit esenţa luptei dintre cele două direcţii antagoniste în biologie şi a dat o profundă apreciere fiecăreia dintre aceste direcţii:

Una din aceste direcţii este progresistă, materialistă, miciurinistă, cealaltă este reacţionară, idealistă, weismano-mendelo-morganistă.

Teoria lui Miciurin constitue o etapă nouă, superioară în desvoltarea biologiei materialiste. Ea reprezintă darwinismul creator sovietic, care-şi propune nu numai explicarea evoluţiei formelor organice, ci şi dirijarea ei conştientă în interesul poporului. Teoria miciurinistă reprezintă forţa motrice care ne învaţă să nu aşteptăm totul de-a-gata dela natură. Ea ne învaţă să dirijăm natura, să subordonăm posibilităţile ei intereselor poporului, să o silim să slujească omului. **)

Direcţia weismano-morganistă în biologie este mistică şi reacţionară prin însăşi esenţa ei. Fundamentul ei principal îl constitue teza nedemonstrată, despre independenţa celulei embrionare de acţiunea mediului exterior şi de corpul organismului, despre invariabilitatea celulelor sexuale. Concepţia anti-istorică şi reacţionară a lui Weisman este legată de teza că este imposibil să cunoaştem cauzele variaţiei organismului şi este incompatibilă cu ştiinţele naturale. Această concepţie este îndreptată împotriva teoriei lui Dar-

*) După stenograma raportului ţinut la şedinţa plenară a Prezidiumului Academiei de Ştiinţe pedagogice din U.R.S.S., în 14 Septembrie 1948, apărut în revista „Sovietscaia Pedagogica" Nr. 11 din 1948.

**) Vezi în revista „Cultura şi Viaţa" (No. 22, 1948) articolul „Pentru o ştiinţă biologică sovietică avansată".

www.dacoromanica.ro

win a evoluției organice, împotriva elementelor materialiste ale darwinismului. Mendelismul și morganismul, care au luat atitudine pe față împotriva teoriei evoluției a lui Darwin, au adoptat și continuat fundamentele raționale ale weismanismului. Morgan a folosit prezența unor formațiuni speciale celulare, chromozomii, pentru a construi o schemă a eredității absolut nedemonstrabilă, imaginată, și pentru a o pune în serviciul reacțiunii capitaliste. Teoria weismano-morganistă s'a dovedit a fi un fel de comoară pentru ideologii imperialismului. Weismanismul duce direct la teoria rasistă. O varietate a acestei „teorii" o reprezintă așa numita eugenie care transformă pe om într'un purtător al unor caractere „nemuritoare", „ereditare", „pozitive" și „negative".

Este evident că o luptă fără cruțare împotriva weismanismo-morganismului este o sarcină primordială a științei biologice materialiste. Nu este o întâmplare faptul că tocmai în țara noastră sovietică a învins linia materialistă, că tocmai la noi sâmburele materialist al darwinismului s'a desvoltat mai departe. In diferența dintre soarta biologiei în Uniunea Sovietică pe de o parte și în țările burgheze de alta, este imposibil să nu vedem una din dovezile cele mai convingătoare de superioritatea științei și culturii sovietice, expresie a antagonismului dintre lumea socialistă și lumea capitalistă. Se știe că ideologia burgheză reacționară servește interesele de clasă ale capitalismului. Ea opune esenței dialectico-materialiste a științelor naturale progresiste moderne un idealism reacționar legat indestructibil de metafizică.

Lupta direcției miciuriniste în științele biologice împotriva idealismului în biologie, reprezintă o aplicare practică consecventă a principiului marxist-leninist cu privire la partinitatea în știință.

Teoria miciurinistă reprezintă tratarea materialist-dialectică a proceselor naturii și este o transformare calitativă a darwinismului. Limitarea burgheză a teoriei lui Darwin s'a evidențiat mai ales în introducerea în biologie a ideilor antipopulare ale teoriei lui Malthus cu privire la suprapopulare și la rămânerea în urmă a producției obiectelor de consum față de creșterea populației. Prezența schemei malthusiene în darwinism s'a dovedit a fi foarte la îndemână propovăduitorilor așa numitului „darwinism social", teorie reacționară despre „inferioritatea" masselor muncitoare, despre superioritatea claselor dominante, despre inegalitatea rasială a oamenilor.

Calea urmată de I. V. Miciurin și de miciuriniști reprezintă crearea unei științe biologice progresiste, lipsite de neajunsurile și greșelile darwinismului. Se știe că darwinismul aproape că nici nu se atingea de cauzele variabilității organismelor. Un merit foarte mare al lui I. V. Miciurin constă în faptul că, pentru prima oară în istoria biologiei, a pus bazele științifice ale studiului cauzelor variabilității formelor vegetale și animale. El a demonstrat că condițiile vieții organismelor duc la variabilitatea lor, că omul poate dirija această variabilitate și poate crea în mod organizat forme nece-

www.dacoromanica.ro

sare de plante şi animale, nu mai rău ci chiar mai bine decât o face natura la întâmplare.

Ştiinţa biologică miciurinistă a fost plămădită de către V. I. Lenin şi I. V. Stalin. O particularitate a ei este legătura indestructibilă cu practica. Niciodată ştiinţa biologică nu a ieşit atât de mult în afara limitelor experienţelor de laborator ca în ştiinţa miciurinistă. Ea generalizează experienţa colhoznicilor de frunte, a lucrărilor sovhozurilor şi înarmează pe agronomii sovietici cu realizările ei ştiinţifice.

Din raportul acad. Lâsenco „Despre situaţia în ştiinţele biologice", confirmat de Comitetul Central al P. C. (b) al U. S., decurg concluzii importante, nu numai pentru biologi, ci şi pentru ceilalţi oameni de ştiinţă. In faţa tuturor savanţilor şi colaboratorilor ştiinţifici stă sarcina unei lupte necurmate pentru desvoltarea culturii progresiste, pentru înflorirea ştiinţei sovietice, pentru înlăturarea influenţelor duşmănoase, ale teoriilor reacţionare burgheze, pentru lupta împotriva servilismului faţă de cultura burgheză. *)

Sesiunea Academiei Unionale de Ştiinţe Agricole „Lenin" şi deciziile ei sunt în raport direct cu Academia de Ştiinţe pedagogice a R. S. F. S. R.-ului şi în primul rând cu predarea biologiei în şcolile medii şi superioare.

Biologii noştri au permis să se strecoare o serie de greşeli serioase şi prezidiumul Academiei, directorii Institutelor Academiei nu au ştiut să organizeze la vreme un colectiv de oameni de ştiinţă-biologi pentru lupta împotriva idealismului în ştiinţe naturale, pentru încetăţenirea biologiei miciuriniste, progresiste şi materialiste.

Colaboratorul ştiinţific al Institutului Învăţământului Pedagogic prof. A. A. Paramonov, în manualul său despre bazele darwinismului, editat în 1916, susţine consecvent concepţia despre neereditatea variaţiilor care iau naştere sub influenţa condiţiilor de viaţă. Teoria mutaţiilor este privită de el dintr'un punct de vedere weismanist. Prof. Paramonov afirmă în manualul său: „Deoarece regulile lui Mendel au fost confirmate de un mare număr de fapte, nu avem nici un motiv pentru a ne îndoi de valabilitatea lor generală". In manual, el rezervă lucrărilor lui Miciurin un loc neînsemnat. Prof. Paramonov vorbeşte despre miciurinişti numai ca de nişte practicieni înguşti, opunându-le pseudo-succesele geneticienilor formali.

Membrul Academiei de Ştiinţe pedagogice, Prof. V. F. Natali şi-a alcătuit cartea sa de genetică pe bazele greşite şi neadevărate ale teoriei idealiste a lui Mendel-Morgan. El relevă ca un merit al lui Weisman „lupta începută de acesta împotriva principiului lamarckian de ereditate a caracterelor dobândite", precum şi faptul că Weisman face totdeauna legătura între noţiunea de substanţă ereditară (plasma embrionară) şi anumite elemente morfologice ale

*) Vezi în revista „Bolşevic" No. 15/1948, articolul „Pentru desvoltarea ştiinţelor biologice avansate".

www.dacoromanica.ro

nucleului, „chromozomi". In prefaţa la cartea sa, V. F. Natali scrie: „După ce Iohansen a pus just problema fenotipului şi genotipului şi a selecţiei în populaţii şi linii pure, trebue să socotim rezolvată problema în sensul că aşa numitele caractere dobândite nu se moştenesc. Totuşi mult timp o parte dintre geneticieni au împărtăşit credinţa lui Lamarck cu privire la moştenirea caracterelor dobândite, care credinţă menţinea iluziile vătămătoare ale crescătorilor de animale cu privire la posibilitatea schimbării genotipului rasei cu ajutorul ameliorării condiţiilor de întreţinere şi hrănire".

In capitolul „Determinarea sexului", Prof. Natali pomeneşte despre propria sa lucrare experimentală „Moştenirea geniilor în cromozomii celulelor la peştele vivipar din Vest-India", care confirmă, pare-se, punctul de vedere al lui Morgan. Intreaga carte a prof. Natali reprezintă o apologie a „teoriei" reacţionare şi idealiste weismanisto-mendelisto-morganiste.

In crestomaţia despre darwinism alcătuită de profesorii A. A. Paramonov şi S. A. Novicov sunt reproduse fragmente din operele lui Darwin, Timiriazev, Miciurin şi Lâsenco. Dar tot în această carte sunt reproduse o serie de extrase greşite din operele lui Schmalhausen: „Căile şi legile procesului de evoluţie" şi „Organismul ca un tot în desvoltarea individuală şi istorică", precum şi din lucrarea lui Poleakov: „Realizările biologiei moderne". Teoria weismanisto-morganistă este expusă pe faţă sau mascat în aceste fragmente, la tratarea chestiunilor modificărilor şi mutaţiilor. In această lucrare nu există extrase din lucrările lui V. R. Viliams nu este arătată lupta celor două direcţii din ştiinţa biologică.

In manualul auxiliar „Principiile darwinismului" pentru şcolile medii alcătuit de colaboratorii ştiinţifici ai Academiei de Ştiinţe pedagogice M. I. Melnicov, A. A. Şibanov şi A. A. Iahontov, există o serie de neajunsuri esenţiale. Cu toate că în acest manual lipseşte expunerea teoriilor pseudoştiinţifice ale lui Mendel-Morgan, totuşi despre lucrările lui Miciurin şi Lâsenco se vorbeşte numai ca de nişte exemple izolate, care caracterizează realizările biologiei sovietice. Autorii nu au arătat că teoria miciuristă reprezintă o etapă superioară în desvoltarea biologiei, că ea nu numai că a eliberat teoria lui Darwin de greşelile ei inerente, ci a şi dat biologiei un nou conţinut calitativ. Autorii manualului au avut faţă de teoria lui Darwin o atitudine necritică şi nu s'au oprit deloc asupra greşelilor ei malthusianiste. De asemenea, autorii nu au arătat nici cum greşelile malthusianiste ale lui Darwin sunt folosite de ideologii imperialismului pentru a justifica exterminarea popoarelor coloniale. Autorii manualului, pentru explicarea formării speciilor, se bazează pe noţiunea nejustă a lui Darwin cu privire la intensitatea maximă a luptei pentru existenţă în interiorul speciei. In capitolul „Cum iau naştere schimbările ereditare", autorii pun accentul pe arbitrariul schimbării organismului. Ei opun incorect variabilitatea nedeterminată celei determinate şi indică rolul ei important în evoluţia lumii organice, ceeace contrazice [illegible] teoriei miciuriniste cu

www.dacoromanica.ro

privire la unitatea dintre organism şi condiţiile de viaţă şi la posibilitatea dirijării schimbărilor. In acest manual nu se indică lupta teoriei miciuriniste împotriva weismano-morganiştilor şi rolul acestei teorii în desvoltarea darwinismului creator sovietic. Din manual lipseşte noţiunea despre hibridizarea vegetativă atunci când se vorbeşte despre altoirea plantelor anuale.

Programele de bază ale darwinismului pentru şcolile medii suferă şi ele de aceleaşi neajunsuri.

Neajunsuri serioase sunt şi în manualul de botanică al prof. B. V. Vsesviaţschi. In el nu se desvăluieşte noţiunea unităţii dintre organism şi mediu, şi lipsesc cu desăvârşire noţiunile despre hibridizarea vegetativă. Problemele privitoare la sol şi prelucrarea lui, la îngrăşăminte şi utilizarea lor sunt expuse în manualul lui B. V. Vsesviaţschi fără legătură cu teoria lui Villiams a formării solurilor. In capitolul „Rolul frunzelor în alimentarea plantelor" sunt pomenite numele lui Senebier, Saussure, Bussengo, dar nu se spune nici un cuvânt despre Timiriazev, care a adus o contribuţie însemnată în teoria fotosintezei.

In manualul „Anatomia şi fiziologia omului" de prof. A. M. Cabanov este expusă teoria pseudoştiinţifică chromozomică a eredităţii. In acest manual se acordă multă atenţie diviziunii cariocinetice, formării chromozomilor, se subliniază constanţa numărului de chromozomi, se dă o tabelă-schemă care reprezintă stadiile consecutive ale diviziunii indirecte a celulelor. Descrierea necritică a cariocineziei a dus pe elevi la concluzia greşită despre rolul hotărîtor al chromozomilor în transmiterea proprietăţilor ereditare ale organismului viu.

In manualul prof. Cabanov sunt pomeniţi savanţi străini, care nu au o importanţă prea mare pentru ştiinţă. Acest lucru se remarcă mai ales în capitolul I „Celula şi ţesuturile", în care pe lângă Robert Hook, Schleiden, Schwan, sunt pomeniţi şi Grew, Malpighi, Schultz şi alţii. In acelaş timp, nu sunt pomeniţi savanţii contemporani sovietici, care au jucat un rol enorm în desvoltarea teoriei structurii celulare a organismelor, în studierea ţesuturilor şi a rolului lor în organism.

In manualul de zoologie al prof. M. I. Tusmer un neajuns serios îl reprezintă faptul că materialul teoretic este rupt de practică, lipsa totală a realizărilor în creşterea animalelor după sistemul sovietic, tratarea insuficientă a problemei legăturii reciproce dintre animale şi mediul înconjurător. De asemenea, nu se subliniază deloc adaptabilitatea animalelor la condiţiile mediului exterior şi caracterul relativ al acestei adaptabilităţi.

Lucrările prof. A. A. Iahontov prezintă şi ele un şir de neajunsuri. Astfel, el descrie mai ales metodele vechi de selecţie utilizate în timpul lui Darwin şi cele mai vechi, adică încrucişarea şi selecţia, în timp ce metoda miciuristă de educaţie elaborată de M. F. Ivanov şi elevii lui nu a fost expusă deloc de prof. Iahontov. In cărţile

www.dacoromanica.ro

sale, scrise înainte de 1939, se rezervă un loc important descrierii lucrărilor morganiştilor.

Membrul Academiei de Ştiinţe Pedagogice B. V. Raikov s'a declarat pe faţă de acord cu weismano-morganismul şi asta îl face să creadă că atacurile împotriva sa pot fi explicate numai prin uneltirile duşmanilor săi personali. In realitate însă, multe lucrări ale lui B. V. Raikov au ajutat obiectiv curentului weismano-morganist în biologie.

Profesorul Raikov n'a acordat atenţia cuvenită propagandei ideilor biologiei miciuriniste. In cartea sa „Metodica generală a ştiinţelor naturale" pomeneşte de Miciurin şi Lâsenco. Totuşi, aceasta are un caracter formal şi nu expune teoria lor.

In capitolul „Influenţa ştiinţelor naturale asupra vieţii afective a elevilor" se spune: „Biografiile marilor naturalişti reprezintă nişte monumente minunate ale iubirii de adevăr, ale străduinţei spre adevăr prin învingerea a mii de piedici. O minte tânără va găsi în ele situaţii pline de un dramatism adânc, exemple de luptă înverşunată cu prejudecăţile omeneşti". După aceea sunt pomeniţi Galileu, Pasteur şi alţii. Şi mai departe: „Iată savantul revoluţionar Timiriazev, care a arătat cum se poate lega ştiinţa plantelor cu agricultura practică; iată modestul cultivator Miciurin care printr'o muncă înverşunată de o jumătate de secol creează specii noui de plante şi curăţă drumul pentru noui deducţii ştiinţifice".

Profesorul Raikov nu înţelege că I. V. Miciurin nu numai că a curăţat terenul pentru noui concluzii ştiinţifice, ci a şi creat o nouă teorie, teoria miciurinistă.

La Academia de Ştiinţe Pedagogice, lucrează o grupă de tovarăşi: M. I. Melnicov, V. V. Salaev, A. A. Şibanov, Korsunskaia şi alţii. Aceşti tovarăşi se aflau pe poziţii miciuriniste, însă nu au fost întotdeauna destul de dârji şi consecvenţi în concepţiile lor.

Concluziile sesiunii Academiei Unionale de Ştiinţe Agricole „V. I. Lenin" dovedesc în mod convingător că o desvoltare reală a oricărei ştiinţe este posibilă numai pe baza materialismului dialectic şi în cazul unei legături strânse a ştiinţei cu viaţa, cu practica construcţiei socialiste. Pedagogia sovietică nu poate fi o excepţie în această privinţă. Ea se poate desvolta cu succes numai pe baza teoriei marxism-leninismului, singura cu adevărat ştiinţifică. Oamenii de ştiinţă din domeniul pedagogiei trebue să se conducă după principiile fundamentale ale filosofiei marxist-leniniste, trebue să se conducă după politica partidului şi a statului sovietic, în elaborarea şi rezolvarea oricărei probleme a teoriei educaţiei şi învăţământului. Este nevoie să se desvăluiască şi să se demaşte curajos şi hotărît rămăşiţele pedagogiei burghezo-idealiste, care se manifestă prin lipsa de idei şi apolitism, prin modul metafizic de a trata diferite chestiuni ale teoriei şi istoriei pedagogiei. Sunt cazuri în literatura noastră pedagogică, când diferite sisteme şi noţiuni pedagogice sunt ridicate la rangul de noţiuni imuabile, adică veşnice şi invariabile. De exemplu, membrul corespondent al Academiei de Ştiinţe pedago-

www.dacoromanica.ro

gice, G. E. Jurakovski, în articolul său „Desvoltarea istoriei pedagogiei ca ştiinţă şi obiect de învăţământ", publicat în No. 5 a. cr. al revistei **Pedagogia Sovietică**, afirmă că „Didactica" a lui Comenius păstrează „...pentru noi importanţa unei surse vii, din care fiecare generaţie extrage ceva nou, actual şi creator, care nu a fost observat în măsura cuvenită de generaţiile precedente". După părerea prof. Jurakovski, în cartea „Emile" a lui Rousseau „...Pedagogul sovietic care vrea să-şi dea seama perfect ce înseamnă educarea copilului pe baza observării necontenite a desvoltării sale sufleteşti, găseşte gânduri profunde neîntrecute până astăzi". In articolul prof. Jurakovski nu găsim nici un fel de observaţii critice cu privire la sistemele pedagogice ale lui Comenius şi Rousseau.

Este complect neadmisibilă tendinţa unor istorici ai pedagogiei de a găsi cu orice preţ laturi pozitive în sistemele pedagogice ale unor astfel de reprezentanţi ai pedagogiei burghezo-reacţionare ca Herbart, Spencer, Dewey şi alţii. Cititorul credul al articolelor şi cărţilor noastre de istorie a pedagogiei şi de pedagogie, descoperă cu uimire că pedagogia ca ştiinţă a fost construită pentru prima oară în lucrările lui Herbart, teoria orelor de predare — în operele lui Comenius, teoria educaţiei preşcolare — în operele lui Froebel şi Montessori, metodica învăţământului primar — în operele lui Pestalozzi, sistemul de perfecţionare al învăţătorilor — în operele lui Diesterweg.

Fără îndoială că ştiinţa pedagogică sovietică nu poate ignora şi nu ignorează moştenirea pedagogică a trecutului. Ea selecţionează critic şi utilizează într'un mod creator tot ce este valoros şi progresist în sistemele pedagogice ale trecutlui. In acelaş timp, pedagogia sovietică respinge hotărît tot ce este greşit, antiştiinţific, reacţionar şi străin de structura noastră socială, de sistemul nostru de educaţie comunistă.

In lumina concluziilor sesiunii Academiei Unionale de Ştiinţe Agricole, stabilirea unor legături strânse a teoriei noastre pedagogice cu practica educaţiei şi instrucţiunii comuniste, capătă o importanţă excepţională.

Una din cauzele fundamentale, care au asigurat succesul curentului miciurinist în biologie, în fruntea căreia se află astăzi academicianul Lâsenco, este legătura strânsă a adepţilor acestui curent cu practica agriculturii socialiste. Această legătură nu s'a limitat la generalizarea experienţei colhozurilor şi sovhozurilor de frunte. Academicianul Lâsenco şi adepţii săi au încetăţenit curajos şi hotărît, în practica agriculturii socialiste, metode noui, care au favorizat ridicarea radicală a nivelului zootehniei şi culturii plantelor. Verificarea acestor metode, pe o scară largă, a permis pe de o parte să se tragă concluzii mai sigure cu privire la eficacitatea lor, şi pe de altă parte, să se asigure o răspândire mai rapidă a lor şi o ridicare a productivităţii agriculturii.

In acelaş timp, Academia de Ştiinţe Pedagogice, după cum s'a remarcat în mod just în presa sovietică, este ruptă de şcoală. In in-

www.dacoromanica.ro

stitutele noastre de cercetări ştiinţifice cu privire la pedagogie, legătura cu practica este adesea înţeleasă unilateral. Dacă este vorba de necesitatea stabilirii unor legături mai strânse a teoriei pedagogice cu practica pedagogică ,trebue să avem în vedere, în primul rând, studiul şi generalizarea ştiinţifică a experienţei activităţii şcolii. Acest lucru trebue făcut şi în viitor. Dar trebue să mai ştim să introducem în practica şcolară principii şi metode de lucru noui. Când apare o carte nouă oarecare luăm în consideraţie ceea ce se spune despre această carte. Dacă cineva a lăudat-o, e bine; dacă cineva a criticat-o, e rău. Noi singuri însă, nu verificăm pe cale experimentală în ce măsură principiile expuse în carte ajută şi asigură educarea şi instruirea comunistă a tineretului. De aceea, fiecare studiu al nostru, chiar şi acelea în legătură cu şcoala, începe parcă din neant. Realizările celor mai buni învăţători, verificate în practică, nu devin un bun al tuturor şcolilor. In ceeace priveşte rezultatele cercetărilor ştiinţifice cu privire la pedagogie, putem spune că ele sunt introduse în practică cu şi mai multă sfiiciune şi nehotărîre.

Trebue să acordăm o atenţie deosebită elaborării chestiunilor de educaţie ideologică şi politică a elevilor în şcoli, formării în mintea lor a fundamentelor unei concepţii ştiinţifice despre lume, educării patriotismului sovietic, luptei împotriva corigenţiei şi repetenţiei. Ştiinţa pedagogică se poate desvolta cu succes numai printr'o legătură strânsă cu practica pedagogică. Pedagogia sovietică trebue să elaboreze profund şi multilateral problemele de instrucţiune şi educaţie. Pentru a justifica scopul, ştiinţa noastră pedagogică trebue, în primul rând, să satisfacă cerinţele vitale ale practicii şcolare.

Aceasta nu înseamnă că pedagogia trebue să se sprijine numai pe empirism. Cu cât se va arăta mai adânc legile procesului de educare şi instruire a copiilor şi tineretului, cu atât indicaţiunile ei cu privire la organizarea şi metodica educaţiei şi instruirii vor fi mai active, mai fecunde.

Concluziile sesiunii Academiei Unionale de Ştiinţe Agricole vor servi drept un nou stimulent pentru elaborarea unui şir de probleme teoretice şi practice ale ştiinţei pedagogice. Pedagogii trebue să ia în considerare învăţăturile sesiunii şi să desfăşoare larg critica şi autocritica pentru a elimina cât mai repede neajunsurile din activitatea noastră şi a asigura ridicarea în viitor şi desvoltarea creatoare a ştiinţei pedagogice sovietice.

*

Discuţii asupra raportului preşedintelui Academiei de Ştiinţe Pedagogice I. A. Kairov „Concluziile sesiunii Academiei Unionale de Ştiinţe Agricole" „V. I. Lenin"' şi sarcinile Academiei de Ştiinţe Pedagogice. *)

In discuţiile vii care au avut loc la şedinţa plenară a Prezidiu-

*) După referatele ţinute la şedinţa lărgită a Prezidiumului Academiei de Ştiinţe Pedagogice, la 14 Sept. 1948.

www.dacoromanica.ro

mului cu privire la raportul lui I. A. Kairov, au fost supuse unei critici aspre neajunsurile serioase din activitatea Academiei de Ştiinţe Pedagogice şi greşelile grosolane ale unora din colaboratorii ei.

In cele ce urmează, se redau principalele argumentări ale celor care au luat cuvântul în desbatere.

N. A. Semaşco (membru al Ac. de Şt. Pedagogice, director al Institutului de higienă şcolară), s'a oprit în cuvântarea sa asupra concluziilor teoretice şi practice pe care trebue să le tragă Academia de Ştiinţe Pedagogice din raportul Academiei. Lâsenco şi din rezoluţiile sesiunii Acad. de Şt. Agricole. El a subliniat că raportul acad. Lâsenco ajută la determinarea justă a direcţiei care trebue urmată la elaborarea chestiunilor de igienă şcolară, ajută la strângerea legăturii dintre treorie şi practică şi la preîntâmpinarea repetării greşelilor, condamnate la timpul lor de C. C., P. C. (b) U.

Tov. N. A. Semaşco a pus acut problema weismanisto-morganiştilor deschişi şi ascunşi din sânul savanţilor sovietici „Poate că unii dintre tovarăşi, — a spus tov. Semaşco, — au îndoieli cu privire la necesitatea unor măsuri organizatorice aşa de aspre? Noi considerăm că acela care se află pe poziţii ştiinţifice nejuste şi ocupă un rol conducător în ştiinţă, trebue să fie scos din lucru indiferent de meritele sale trecute Avem de-a-face cu educarea omului şi aici trebue hotărîre Nu putem admite nici un fel de şovăire Weismanomorganismul în biologie trebue nu numai demascat ci şi distrus definitiv. Intr'unul din numerele revistei „Ştiinţele naturale în şcoală" am citit articolul lui P. V. Vareikis cu privire la metoda de predare a ştiinţelor naturale, obiect extrem de interesant şi captivant pentru elevi... Şi ce găsim în acest articol? Se recomandă să se pună două sute de frunze de arţar una peste alta, să se privească conturele lor, să se stabilească diferenţele între ele şi după aceea să se facă calculul, să se deducă curba şi să se alcătuiască seriile variaţionale (!). Profesorii de ştiinţe naturale trebue să fie nişte oameni capabili să predea obiectul lor într'un mod corect, interesant, ştiinţific şi materialist.

Weismaniştii nu au ce căuta în şcoala sovietică.

A. A. Şibanov (colaborator ştiinţific al Institutului de teorie şi istorie a pedagogiei), a amintit despre lupta pentru biologia nouă, miciurinistă, luptă care a început în 1938 şi continuă până în zilele noastre. A. A. Şibanov a recunoscut lipsa de consecvenţă şi perseverenţă de care a dat dovadă în lupta împotriva adepţilor direcţiei anti-miciuriniste. El şi-a expus părerile cu privire la direcţia pe care trebue s'o urmeze, — după părerea sa, — transformarea radicală a predării biologiei în şcoala medie, pe baza teoriei miciuriniste.

Aceste considerente sunt următoarele:

1) Toate obiectele biologice să fie pătrunse de teoria miciuristă. Să se lărgească cursul de elemente ale biologiei miciuriniste din clasa a IX-a.

www.dacoromanica.ro

2) Să se studieze condițiile de viață asimilate de organism. Firul conducător care să treacă prin tot cursul de biologie trebue să fie dirijarea desvoltării și creșterii plantelor și animalelor prin schimbarea condițiilor de viață ale organismului asimilator. Transformarea plantelor și a animalelor trebue privită ca un tot împreună cu schimbarea condițiilor lor de viață.

3) Intregul sistem de elemente de biologie predate în școală trebue să includă atât noțiuni de biologie, cât și noțiuni de agronomie considerate ca un tot unitar.

4) In sistemul de studiu al biologiei trebue incluse, ca o parte constitutivă, lcrările practice ale elevilor. Aceste lucrări practice ale elevilor (în grădina școlii, în agricultură) nu trebue să fie considerate ca niște mijloace metodice de lămurire a științelor biologice, ci ca niște părți constitutive, ca un aspect important din punct de vedere principial al organizării și alcătuirii cursului de biologie în școlile medii. Studiul fundamentelor științelor în școala medie trebue să favorizeze la elevi formarea unei concepții despre lume, active, creatoare și materialiste.

Referitor la poziția pe care a ocupat-o în lupta miciuriniștilor cu weismano-morganismul, revista „Științele naturale în școală" și fostul ei redactor B. E. Raikov, tov. A. A. Șibanov a declarat că el personal, ca membru al colegiului redacțional al revistei, nu a fost destul de vigilent. In timpul discuțiilor el nu a apreciat just „Metodică generală a științelor naturale a lui B. E. Raikov, criticând numai anumite aspecte ale ei.

Tov. A. A. Șibanov a propus unirea tuturor biologilor metodiști care depun o muncă creatoare și care luptă pentru pozițiile miciuriniste în biologie, într'o instituție unică: Stațiunea agrobiologică de copii „I. V. Miciurin".

N. A. Constantinov (membru al Academiei de Științe Pedagogice, directorul Institutului de terie și istorie a pedagogiei), solidarizându-se cu afirmațiile făcute în raportul lui I. A. Kairov, a spus: „Pentru noi, pedagogii, sesiunea Academiei de Științe Agricole „V. I. Lenin" are o importanță excepțională. Faptul că predarea științelor naturale în școală a fost adânc pătrunsă de weismano-morganism, a împiedecat fără îndoială formarea unei concepții materialiste juste, despre lume în mintea elevilor, a împiedecat educația lor antireligioasă.

Din concluziile sesiunii rezultă și faptul că atitudinea noastră față de diferitele lucrări trebue să fie discernată într'un mod deosebit. Este nevoie să se revadă urgent lucrările care au fost pregătite pentru tipar și date în tipar, precum și lucrările care au ieșit de sub tipar sau sunt încă în curs de tipărire. Trebue de asemenea să examinăm cu atenție și temele pentru tezele de doctorat nu numai în științele naturale și igiena școlară, ci și în pedagogie.

Trebue să mai vorbim și despre metodica cercetărilor științifice în general, și anume nu pe planul năzuințelor legăturii dintre teorie

www.dacoromanica.ro

şi practică, ci pe planul măsurilor şi concluziilor concrete şi organizate.

Noi căutăm să transpunem activitatea Institutului de teorie şi istorie a pedagogiei în şcoală. De exemplu, colaboratorii ştiinţifici ai sectorului caselor de copii nu şi-au făcut o bază în biroul de lucru al instituţiei, ci şi-au luat ca bază însăşi case de copii.

Sectorul de studii al Institutului nostru se îndreaptă deasemenea pe acelaşi drum. Tot aşa şi celelalte sectoare...

Eu presupun, — îşi termină conferinţa N. A. Constantinov, — că trebue să elaborăm o serie de măsuri practice de organizare şi realizare a hotărîrilor sesiunii din August a Academiei de Stat Agricole „Lenin" a U. S., în aşezămintele noastre.

S. A. Novicov (directorul Instiutului de învăţământ pedagogic), remarcă importanţa sesiunii trecute a Academiei de Stat Agricole „Lenin" a U. S. şi arată că această sesiune a avut rolul de a scoate în evidenţă lupta dintre două direcţiuni diametral opuse în ştiinţa biologică. S. A. Novicov continuă : „Trebue să afirm sincer şi cinstit că activitatea şi hotărîrile acestei sesiuni mi-au arătat în mod clar că n'am avut dreptul să mă consider un adept al lui Miciurin în anii când am lucrat în domeniul biologiei generale al darwinismului şi asupra lucrărilor lui Timiriazev, şi n'am recunoscut complect deosebita importanţă a teoriilor miciuriniste.

Imi recunosc greşelile care s'au strecurat în crestomaţia darwinismului editată în 1945 în colaborare cu Prof. A. A. Paramonov. In această crestomaţie am introdus, pe lângă lucrările lui Darwin în domeniul teoriei selecţiunii, şi extrase din cartea weismanistă a academicianului Schmalhausen: „Căile şi legile de desvoltare a procesului de evoluţie". Mă întreb acum dece n'am utilizat la expunerile temei: „Darwinismul contemporan, ereditatea şi variabilitatea ei" minunata operă a lui I. V. Miciurin „Transformarea naturii plantelor prin educare" şi opera lui T. D. Lâsenco „Despre ereditate şi variabilitatea ei"? De altfel în crestomaţie lipsesc cu desăvârşire studiile lui Villiams, care au avut şi au o importanţă deosebită în biologie.

De ce s'a întâmplat asta? Din cauză că eu, autorul acestei crestomaţii, am manifestat o atitudine liberală lipsită de critică faţă de academicianul weismanist Schmalhausen, şi n'am indicat etapa superioară a biologiei materialiste sovietice, adică teoriile lui Miciurin-Villiams-Lâsenco. Consider hotărîrile sesiunii drept o lecţie pentru mine şi cred că dacă noi biologii nu vom transpune în practică experienţa şi realizările teoretice cele mai noui ale biologiei miciuriniste, nu vom fi feriţi nici în viitor de greşeli şi de dezastre în ceeace priveşte activitatea pedagogică şi cercetările ştiinţifice. Imi dau seama că, pentru a avea dreptul de a mă numi miciurinist, trebue să mai muncesc încă mult şi în primul rând să-mi ridic nivelul cunoştinţele mele filosofice şi ştiinţifice, să studiez încă mult timp, tot ceeace ne-au lăsat Timiriazev, Miciurin şi Villiams, să studiez cu multă seriozitate operele academicianului T. D. Lâsenco.

www.dacoromanica.ro

Manifestarea slăbiciunii mele personale în ceeace privește conducerea lucrărilor prof. Paramonov și lipsa mea de vigilență le consider greșeli grave și o lecție pentru viitor".

In continuare, S. A. Novicov se oprește asupra sarcinilor Institutului de Cultură Pedagogică și asupra măsurilor pe care trebue să le aplice. Printre aceștia sunt următoarele: revizuirea manualelor, a manualelor ajutătoare și a metodicei de predare a științelor naturale pentru institutele pedagogice și de învățători, alcătuirea unor monografii științifice asupra lucrărilor editate de Institutul Biologic Lesgaft din ultimii trei ani, și recenzarea acestor lucrări în colaborare cu oamenii de știință din provincie, revederea problematicei catedrelor de biologie ale instituțiilor pedagogice, desbaterea în cadrul Consiliului profesoral al institutului, a referatelor institutelor pedagogice din Moscova „V. I. Lenin", Cicalov, Serpuhovsc, Borishlebsc și dela alte institute de învățători referate asupra predării științelor biologice în această instituție.

In încheiere S. A. Novicov a spus: „...sunt cu totul de acord cu critica severă a activității mele și a activității Institutului condus de mine, critică făcută în referatul său de către Președintele Academiei I. A. Kairov. Această critică ne obligă atât pe mine cât și Institutul condus mine să facem schimbări nu numai formale ci chiar radicale".

S. V. Șciuhin (membru al corpului didactic al Stațiunii Centrale a tinerilor naturaliști). Dela începutul conferinței sale scoate în evidență problema: „școala trebue să înarmeze pe elevi cu o știință agrobiologică avansată". (Această problemă a fost criticată și înlăturată ca fiind nejustă. N. R.). Apoi a subliniat necesitatea unei reforme radicale a programelor școlare în domeniul biologiei și a oglindirii teoriilor lui Villiams, Miciurin și altor reprezentanți ai științelor agrobiologice avansate în aceste programe. Tov. S. V. Șciuhin a relatat experiența refacerii sută la sută a germinației semințelor recoltei 1927 prin metodele lui T. D. Lâsenco, adică prin încălzire, etc. A subliniat că în colhozuri se duce o muncă de activizare a germinației semințelor dar ea nu este cunoscută de profesorii de biologie și nu se face nicio propagandă în această privință de către instituțiile pedagogice. Noi putem influența desvoltarea plantelor, noi putem — folosindu-ne de metodele științei miciuriniste — să înviem plantele, să le întinerim, putem face ca varza să fie plurienală, putem să aducem schimbări oarecari în ceea ce privește formarea sexului, etc. Deaceea este important să lămurim pe copii — a spus S. V. Șciuhin — nu numai de felul cum sunt alcătuite plantele, rădăcina, tulpina, frunza, floarea, dar și asupra faptului că printr'o înrâurire inteligentă a vieții și desvoltării plantei putem să ajungem la schimbări radicale în ce privește ereditatea. Ca demonstrație a celor de mai sus, el arată un fir de grâu cu ramuri, care poate da o recoltă de 40 de quintale pe hectar și propune ca să se introducă în școală această experiență.

www.dacoromanica.ro

Noi considerăm, — afirmă S. V. Şciuhin — ca neapărat obligatoriu, ca studiul ştiinţelor biologice în şcoală să fie astfel alcătuit încât elevii să fie înarmaţi cu ştiinţa miciurinistă avansată şi să se poată conduce în practică după preceptele ei.

Pentru aceasta avem nevoie de un învăţător bine pregătit din punct de vedere teoretic şi practic. Mulţi învăţători de biologie însă n'au nici până în ziua de azi această pregătire. Ei ştiu să lucreze cu ierbare dar nu ştiu să lucreze cu plante vii de care de altfel se feresc.

Tovarăşul S. V. Şciuhin s'a oprit asupra problemei subordonării activităţii experimentale scopurilor educativo-ştiinţifice ale şcolii. Această problemă e de o actualitate şi importanţă deosebită, a subliniat dânsul. Cum stăm însă în practică cu aceasta? Iată un document din anul 1945, în care se recomandă introducerea experienţelor de încrucişare artificială a plantelor, propunându-se copiilor încrucişarea în cadrul aceleiaşi specii a tomatelor, pentru îmbogăţirea cunoştinţelor. S'au făcut următoarele adnotări pe acest document: „încrucişarea artificială este tratată separat de selecţiunea artificială", „selecţiunea artificială nu poate fi pusă în clasa a V-a". Autorul adnotărilor este M. I. Melnicov. După părerea noastră, o asemenea activitate practică este necesară şi folositoare. Mă îndoesc că aici este vorba de o discontinuitate a sarcinilor ştiinţifico-educative. Şi totuşi a fost găsită ca nepotrivită. Sau altă temă: „influenţa îngrăşămintelor asupra recoltei". Comisia Ministerului Învăţământului Public a susţinut cu autoritate necesitatea scoaterii acestei teme. „Bine înţeles că elevii vor observa o diferenţă în recoltă, — şi-au motivat părerea membrii comisiei, — dar ce vreţi să faceţi d-tră, Serghiei Vasilievici? Asta înseamnă să învăţi iepurii să aprindă un chibrit. Copii nu cunosc nici chimia şi D-tră le propuneţi şi biologia".

Ca încheere, S. V. Sciuhin a spus: „noi trebue să ne familiarizăm cu activitatea tineretului privitor la problemele formării concepţiilor tinerilor miciurinişti".

A. A. Smirnov (membru activ al Academiei de Ştiinţe Pedagogice dn R. S. F. S. R., director al Institutului de psihologie). In conferinţa sa a remarcat că rezultatele sesiunii A. S. A. „L." a U. S. au un raport direct cu ştiinţa psihologiei şi obligă pe savanţii psihologi de a revizui problemele eredităţii în psihologie

Până în ultima vreme, constată A. A. Smirnov, am privit problema capabilităţii şi a talentului, am vorbit despre facultăţi înnăscute, despre rolul enorm pe care-l au, dar n'am pus problema eredităţii caracterelor căpătate. Totuşi această problemă se iveşte şi în ceea ce priveşte caracterele înnăscute.

Sau altă problemă importantă psihologică — problema desvoltării psihicului.

Atunci când cercetăm problemele desvoltării psihicului în lumea animală — şi noi le tratăm întotdeauna în manualele de psiho-

www.dacoromanica.ro

logie și lucrări speciale — nu ne atingem cu nici un preț de variabilitatea instinctelor.

Am făcut extrem de puțin pentru lămurirea problemei rolului pe care-l au condițiunile sociale, istorice și influența lor asupra conștiinței sociale ale omului. Noi n'am arătat, în conformitate cu hotărîrile Comitetului Central al Partidului despre activitatea ideologică, cum se schimbă aspectul oamenilor din țara noastră în epoca socialismului.

Există o serie de lipsuri serioase în activitatea noastră și în studiul desvoltării psihicului copilului în domeniul psihologiei și pedagogiei. Una din lipsuri o constitue faptul că până în ultimul timp noi n'am studiat copilul în legătură cu influența pe care o are activitatea pedagogică asupra lui.

Trebue să privim întreaga noastră activitate din domeniul psihologiei în primul rând din punctul de vedere al principiului partinității în știință. Călăuziți de acest principiu, trebue să ducem o luptă acerbă împotriva influenței burgheze asupra psihologiei sovietice, influență care se mai vădește încă în multe din lucrările noastre. Aceste lucrări sunt departe de realitatea sovietică, sunt prea abstracte, formaliste și sterile. Am în vedere în primul rând acele lucrări întreprinse de Laboratorul Atenției condus de prof. Dobrânin și de Laboratorul Psihologiei Limbii și Vorbirii condus de tovarășul Artemiev.

Este caracteristic pentru o parte din lucrările institutului nostru de psihologie și faptul că nu este în stare să descopere drumul, desvoltarea viitoare a concepțiilor științifice. Printre acestea consider o serie de lucrări ale Secțiunii Psihofiziologiei. Trebue, spune A. A. Smirnov, să revedem foarte serios și cu multă atențiune problematica unor asemenea lucrări, direcția lor, metodele de care se folosesc.

Noi reprezentăm Institutul Central de cercetări științifice în domeniul psihologiei din U. R. S. S. Aceasta ne obligă să avem o atitudine critică nu numai pentru ceeace dăm noi dar și pentru ceeace dau ceilalți psihologi sovietici care nu lucrează în Institutul nostru.

O sarcină importantă a Institutului de psihologie este punerea în practică a principiului unității teoriei și practicii în ceeeace privește școala. Lipsa noastră principală în această privință o constitue faptul că noi nu pornim dela practică ci ne străduim „post factum" să adaptăm rezultatele obținute la practică. De aici rezultă faptul că lucrările noastre se răspândesc prea puțin în practica școlară. In această privință A. A. Smirnov ridică problema ca Academia și Institutele ei să aibă baze bine determinate, școli unde ar putea duce o activitate experimentală de creație.

A. K. Buşlia (subdirector al filialei din Leningrad a Academiei de Științe Pedagogice). Criticând poziția idealistă a profesorului B. E. Raikov și greșelile grave admise de el, spune:

Linia urmată de B. E. Raikov este o linie idealistă care desar-

www.dacoromanica.ro

mează pe învăţătorul sovietic. Sarcina pe care o avem noi este de a critica până la sfârşit această linie reacţionară şi idealistă şi de a o elimina din conştiinţa acelor învăţători care au studiat după cărţile lui B. E. Raikov şi la Facultatea de Biologie a Institutului Pedagogic „Herzen" din Leningrad.

Profesorul Raikov a condus multă vreme secţia de ştiinţe naturale a filialei Academiei, — remarcă A. K. Buşila. Inlăuntrul sectorului s'a dus o luptă crâncenă împotriva orientărilor trasate de Prof. Raikov Tovarăşii au criticat concepţiile Prof. Raikov. Cum au fost însă primite aceste critici? Prof. Raikov considera atari tovarăşi ca fiindu-i duşmani personali, încerca pe toate căile să-i discredinţeze, să-i reprezinte ca pe oameni care nu înţeleg nimic în biologie. Greşala conducerii filialei o constitue faptul că n'a criticat la timp greşelile idealiste ale Profestorului Raikov şi nu a adoptat o atitudine clară, când a apărut articolul Profesorului V. S. Vsesviaţschi în „Revista învăţătorilor".

Rezultatele sesiunii Academiei de Ştiinţe Agricole „Lenin" a Uniunii Sovietice ne obligă să luăm o serie de măsuri de revedere radicală a activităţii de cercetări ştiinţifice nu numai în domeniul metodicei ştiinţelor naturale dar şi în alte domenii.

Ne angajăm, — spune tov. A. K. Buşlia, — să îndeplinim următoarele lucrări numai cu forţele filialei Academiei din Leningrad: să întocmim o scrisoare metodologică despre revederea metodei de predare a botanicei în şcoală — autor N. M. Verzilin; să pregătim până la 1 Martie 1949 un manual de botanică pentru şcoala medie — autor N. M. Verzilin în colaborare cu un grup de învăţători din Leningrad; să pregătim o scrisoare metodologică pentru învăţătorii de zoologie din şcoala medie — autor T. Râcov; să pregătim un îndreptar metodic pentru lecţiunile practice de principiile darwinismlui, — autor tov. Corşunscaia.

A. K. Buşlia s'a oprit la problemele reconstrucţiei activităţii de cercetări ştiinţifice a filialei Academiei precum şi la măsurile puse în practică în domeniul legăturilor filialei cu şcoala şi la cointeresarea învăţătorilor la pregătirea culegerilor şi cărţilor din domeniul educaţiei şi învăţământului. El a subliniat faptul că preşedintele filialei Academiei nu este la înălţimea unor cercetări ştiinţifico-teoretice bazate pe experienţa şcolilor. In aceste cercetări, în majoritatea cazurilor, sunt prezentate numai superficial, schematic, realizările învăţătorilor avansaţi şi nu sunt suficient criticate lipsurile şi greşelile activităţii învăţătorilor.

M. I. Melnicov (membru al corpului didactic al Institutului de metode de învăţământ). Subliniind necesitatea îmbunătăţirii radicale a educării ideologico-politice în procesul de predare a materiilor biologice, M. I. Melnicov spune:

Pentru ca să aducem la îndeplinire acest lucru, în cât mai scurt timp, noi membrii Academiei, care conducem actualmente această activitate, avem o obligaţie mare şi deosebit de importantă. A. A. Scibanov, care a vorbit înaintea mea, a povestit istoria cotiturii

www.dacoromanica.ro

în predarea biologiei în școala noastră, care s'a petrecut după discuția din 1937 din cadrul A. S. A. „L" a U. S. El a arătat că noi, care lucrăm în domeniul predării biologiei și mai ales a principiilor darwinismului, nu am știut să susținem principii cu adevărat miciuriniste cedând asaltului redactorilor și recensorilor care ne-au învinuit că am înlocuit predarea darwinismului în școala medie cu teoriile „neverificate" ale lui I. V. Miciurin și T. D. Lâsenco. Eu, trebue să recunosc, n'am avut destul curaj ca să lupt până la urmă pentru concepțiile lui Miciurin și Lâsenco în domeniul predării biologiei. Aceasta mai ales pentrucă multe nu le înțelegeam nici eu. Sesiunea Academiei de Științe Agricole „V. I. Lenin" a indicat cu totul altă direcție pentru studiul amănunțit al fiecărui organism vegetal și animal în lumina teoriei miciuriene la baza căreia stă concepția dialectico-materialistă a vieții organismului.

Mi-a scăpat o greșală în redactarea teoriei eredității a lui Lamark și Darwin. Am prezentat aceste teorii numai din punct de vedere al criticării pozițiilor evident idealiste. In ceeace privește darwinismul m'am manifestat într'un mod obiectivist adică n'am criticat malthusianismul lui. Pe atunci nu eram în stare să lămuresc toate problemele cursului „Principiile darwinismului" printr'un punct de vedere miciurinist, așa că le-am redus la diferite exemple din activitatea și lucrul lui Miciurin și Lâsenco fără să arăt că învățătura lui Miciurin reprezintă faza superioară a desvoltării științelor biologice.

Am lăsat să se strecoare o greșală în lucrarea mea: „Lupta pentru predarea darwinismului în școala rusă". Descriind experiența școalei prerevoluționare m'am referit la Filipcenco. Tov. N. I. Melnicov a remarcat că linia reacționară a lui B. E. Raikov în domeniul metodicei predării științelor naturale a fost prezentată și în ziarul „Științele Naturale în Școală" unde s'a ignorat sistematic conținutul predării științelor naturale, lipsa de idei în predarea științelor naturale. El a subliniat că printre membrii Academiei de științe pedagogice s'au găsit oameni care să susțină pe B. E. Raikov, mai ales L. M. Crecetovici care a afirmat că lucrarea profesorului Raikov este o capod'operă care nu-și găsește asemănare în literatura universală.

Este extrem de nesatisfăcătoare conferința de astăzi a lui A. A. Șibanov, — spune M. I. Melnicov. Eu lucrez cu el de multă vreme dar în ultimii ani am încetat să ne mai înțelegem unul pe altul. Ne-am deosebit în concepții. A. A. Șibanov s'a străduit tot timpul să-l justifice pe B. E. Raikov să frâneze critica și n'a permis să se publice în ziarul „Științele Naturale în Școală" un articol-răspuns, scris în numele filialei Academiei din Leningrad și care conținea o critică a programelor noastre de științe naturale. Când s'au terminat discuțiile asupra metodicei prof. Raikov în domeniul științelor naturale, A. A. Șibanov a falsificat cuvântul de încheere din stenograma prof. Raicov, care n'a știut să formuleze limpede atitudinea sa față de critica, care s'a adus pozițiilor sale idealiste.

www.dacoromanica.ro

Apoi M. I. Melnicov se opreşte asupra problemei elaborării noilor programe de Ştiinţe Naturale şi, considerând că multe din ele nu sunt clare în această privinţă, propune să se convoace o consfătuire unională în privinţa programelor. Expune desacordul său cu S. V. Şciuhin, care neagă necesitatea introducerii experienţelor cu elevii, experienţe care să-i ajute să-şi formeze noţiuni juste.

N. M. Verzilin (membru al filialei Academiei din Leningrad) remarcă faptul că, chiar în şcolile din Leningrad şi Moscova, atât în timpul orelor de lecţii, cât şi în timpul activităţii lor extra-şcolare, învăţătorii, deşi vorbesc de Miciurin şi Lâsenco, de realizările lor, totuşi esenţa teoriei acestora rămâne neclară elevilor. De exemplu, se arată mulajele unei pere sălbatice din Usurisc şi al unei pere „Bere Royale", apoi mulajul unui soi de „Beremiciurinistă de iarnă" obţinută ca rezultat al hibridizării. Astfel, lucrul de selecţionare şi educare al altoilor pe care l-a pus în practică I. V. Miciurin timp de 11 ani (din 1903—1914) pentru a căpăta acest nou soi de pere, teoria ştiinţifică a selecţionării şi a formării altoiului iese complect din punctul de vedere al învăţătorului şi cu atât mai mult al elevului.

La revederea predării Ştiinţelor naturale în şcoală, nu poate fi admisă ruptura între principiile de bază ale biologiei şi tehnica agricolă, nu poate fi despărţită tehnica de teoria ştiinţifică, ştiinţa miciurinistă nu poate fi redusă la o tehnică a grădinăritului cum a reeşit din conferinţa lui S. V. Sciuhin. Nu mi se pare justă propunerea lui A. A. Şibanov de a se creea o staţiune agrobiologică. Propunerea sa de a unifica activitatea ştiinţifică de cercetări a tuturor sectoarelor ştiinţelor naturale într'o organizaţie a tineretului extra-şcolară, duce la o separare de celelalte materii şcolare, la o despărţire între educaţie şi învăţământ, în şcoală.

Tov. N. M. Verzilin insistă asupra luptei care s'a dus între metodiştii ştiinţelor naturale şi critică activitatea prof. Raikov.

In încheere, el vorbeşte despre măsurile propuse sau aplicate de sectorul ştiinţelor naturale al filialei Academiei de Ştiinţe Pedagogice din Leningrad.

A. N. Lavrov (învăţător emerit al şcolii din R.S.F.S.R. spune că majoritatea învăţătorilor biologi au fost educaţi în aşezămintele superioare de învăţământ, în spiritul mendelismului. In procesul de pregătire, noi auzeam adesea pe prof. Paramonov, Dubinin etc. Ei ne dezorientau.

A N. Lavrov a împărtăşit experienţa activităţii sale în şcoală, subliniind importanţa deosebită pe care o are pentru învăţător, ridicarea sistematică a calificaţiei şi nivelul ideologico-politic. Aceasta ajută pe învăţător să se descurce în diferite direcţii din biologie şi să-şi alcătuiască just activitatea sa.

In ceeace priveşte neajunsurile planurilor şi programelor didactice în domeniul ştiinţelor naturale el a spus:

Aud adesea pe învăţători spunând că se acordă puţin timp pentru familiarizarea cu animalele domestice. Este adevărat, noi învă—

www.dacoromanica.ro

țăm pe școlari ce este un „coral", „moluscă" și asta numai prin vorbe, astfel încât le rămân numai fragmente de cunoștințe din capitolul „Nevertebrate", și nu le spunem nimic despre vacă de exemplu. Deaceea dacă întrebi la un examen pe un elev ceva despre vacă, îți va răspunde în 5—6 cuvinte, mai mult nu știe.

Este timpul să acordăm o atențiune deosebită acestei probleme atunci când vom alcătui programele. Dacă nu putem mări timpul pentru studierea animalelor folosite în agricultură, atunci s'o facem în detrimentul altui material mai puțin important din zoologie. Insăși viața ne cere aceasta. Mi-am petrecut vara într'un colhoz minunat unde zootehnia este foarte bine pusă la punct și mi-am dat seama cu cât am rămas în urma vieții. Colhozul a realizat lucruri minunate în ce privește hrana, îngrijirea și productivitatea vitelor, iar școala nu lămurește deloc pe elevi în această privință.

A. N. Lavrov și-a exprimat nemulțumirea față de faptul că Academia de Științe Pedagogice primește lucrările învățătorilor, promițând că le va tipări curând, în realitate însă trec ani și ani și lucrările nu văd lumina tiparului.

Prof. V. N. Colbanovschi, își începe expunerea sa cu întrebarea: — cum s'a putut întâmpla că în decurs de aproape 10 ani, un grup destul de mare de savanți sovietici s'au situat pe poziții vrășmașe și au pus în practică ideile științifice din străinătate? Dece am suportat atât de mult timp și ne-am împăcat cu ideea prezenței unui asemenea grup de savanți care au împiedicat pe toate căile răspândirea științei miciuriniste progresiste în U. R. S. S.?

Aceasta s'a putut întâmpla datorită următoarelor patru cauze, spune V. N. Colbanovschi. In primul rând, din cauza pregătirii insuficiente a acestor savanți sovietici în domeniul marxism-leninismului, cu toate că unii dintre ei se considerau marxiști. Aceasta s'a putut întâmpla din cauza lipsei partinității bolșevice și lipsei complete de vigilență față de atari teorii cari au făcut mult rău științei sovietice. Aceasta s'a putut întâmpla din cauza discontinuității dintre teorie și practică și în sfârșit din cauza lipsei de patriotism sovietic și de mândrie națională sovietică constatată la un grup bine cunoscut de savanți sovietici și care a dus la o aservire nepermisă față de știința burgheză.

Iată cauzele principale cari ne lămuresc existența îndelungată a acestui grup de savanți, aderenți ai curentului reacționar în biologie.

Tov. V. N. Colbanovschi aduce o serie de fapte care dovedesc că am avut destule dovezi despre caracterul adânc reacționar și fals al curentului weismanist din biologia sovietică precum și despre completa lui sterilitate.

Dintre aceste fapte și dintre aceleea, care au fost desbătute pe larg de toți savanții noștri, — continuă V. N. Colbanovschi, — urmează că și noi, putem să tragem concluzii de natură pedagogică. N'ar fi just, dacă am reduce totul numai la scrierea unui nou manual, la schimbarea metodei de predare, la eliminarea definitivă a

www.dacoromanica.ro

rămășițelor științei mendeliste și la introducerea biologiei miciurinis-te în școală. Acest lucru trebue făcut numai în primul rând. Nu trebue să pierdem însă speranța că unii dintre morganiști care au înțeles greșala lor vor reveni la drumul drept și vor fi utili activității noastre. Trebue să ne cercetăm pe noi înșine și să ne întrebăm: la noi, în sistemul științei noastre pedagogice, oare toate sunt în regulă? Putem oare afirma că am luptat destul împotriva influențelor dăunătoare ale reacțiunii, împotriva pedagogiei burgheze și dacă am pus pe scurt tot ce e nou și valoros în activitatea pedagogilor de frunte sovietici și ai maeștrilor educației din școala noastră? Nu, acest lucru nu-l putem afirma. Nici pe departe nu am făcut și nu facem totul. In particular, mă refer la un fapt. Astăzi, I. A. Kairov în referatul său a amintit despre articolul prof. Juracovschi, care apreciază învățătura lui Comenius și Rousseau și subapreciază ceeace s'a făcut în pedagogia sovietică, ce se desvoltă pe căi cu totul noi din punct de vedere principial. Mă mir că I. A. Kairov nu l-a amintit deloc pe A. S. Macarenco — un inovator în domeniul educației omului sovietic. Nu mai este nevoie să dovedesc importanța enormă pe care au avut-o lucrările lui A. S. Macarenco pentru desvoltarea ulterioară a pedagogiei sovietice și — adaug eu — și a psihologiei. A. S. Macarenco are aceeași importanță pentru pedagogia și psihologia sovietică pe care o are I. V. Miciurin pentru biologie.

Academia de Științe Pedagogice a făcut prea puțin pentru prelucrarea bogatei moșteniri lăsate de A. S. Macarenco

Dușmanii curentului miciurinist, s'au uitat ani dearândul de sus atât la Miciurin cât și la Lâsenco. Despre Miciurin ei vorbeau ca de un grădinar talentat, iar despre Lâsenco ca de un talentat agronom. Se puteau auzi și epitete la adresa lui Macarenco: — unul dintre cei mai strălucițl pedagogi, un minunat experimentator, un scriitor talentat, didactica însă n'a fost creată de el. Noi știm însă că „Poema pedagogică" a lui Macarenco înseamnă pentru noi mai mult decât toate lucrările lui Comenius. De curând au avut loc la Moscova conferințele învățătorilor. Erau în număr de aproape 20 Nici o conferință n'a avut loc, la care să nu se amintească de Macarenco, la care să nu se reclame că nici până azi nu se utilizează învățăturile lui, îngropate într'un sertar uitat. Cunosc cazul editării „Cărții pentru părinți", care deși a fost semnată ca bună de tipar acum 2 ani jumătate totuși până în ziua de astăzi n'a apărut. Există trei volume ale lui Macarenco care sunt pregătite pentru tipar și nu apar numai din cauza că nu de mult Congresul redacțional al Academiei de Științe Pedagogice din R.S.F.S.R. s'a exprimat că nu e nevoie să ne grăbim cu editarea lor. Există și păreri care spun că n'ar fi de dorit ca Macarenco să fie editat odată cu clasicii pedagogiei, și astfel de păreri nu sunt deloc combătute. Insă opinia publică pedagogică așteaptă din partea științei noastre pedagogice să ia o atitudine hotărîtă în privința aceasta.

Există și un domeniu de care Prezidiumul Academiei se inte-

www.dacoromanica.ro

resează foarte puțin. Acest domeniu este educația în familie. Eu, care mă ocup de 2 ani jumătate cu revista „Familia și Școala" trebue să trec prin toate chinurile iadului până să obțin un articol dela un membru sau membru-corespondent al Academiei. E extrem de greu să capeți ceva dela ei, sunt extrem de dificili în privința aceasta.

Eri am discutat problema reformei activității Institutului de Psihologie. Dacă, în centrul cercetărilor psihologiei îl vom pune pe omul sovietic, atunci majoritatea din materialul pe care-l putem utiliza pentru activitatea teoretică și practică va trebui să-l luăm dela Macarenco, din a sa „Poema pedagogică" din ale sale „Steagurile de pe clopotniță" pentrucă în acest domeniu el a făcut mai mult decât toți psihologii sovietici.

S. G. Șapovalenco (secretar științific al Academiei de Științe Pedagogice) constată că chestiunea reformei radicale a predării biologiei în școala primară și medie pe baze miciuriniste este încă cu totul neclară; o serie întreagă de discursuri auzite, te fac să fi foarte prevăzător. La 1 Septembrie A. A. Șibanov a confundat, iar astăzi aproape că încă confundă agrobiologia cu biologia. El spune, că principiul fundamental în predarea științelor naturale trebue să fie practica.

Mai departe, am ascultat discursul lui B. V. Șciuhin care a arătat că experiențele, care au o mare importanță pentru clarificarea noțiunilor științifice ale elevului, trebuesc înlăturate.

Biologii n'au subliniat cu destulă tărie, sarcina principală a școlii care constă în a înzestra pe elevi cu cunoștințele de bază ale științelor.

Numai, înzestrând pe elevi cu cunoștințe de bază ale științelor aceștia vor putea fi pregătiți în mod satisfăcător pentru practică și rezolvarea problemelor de educație ideologică și politică. Din acest punct de vedere trebue să ne gândim în ce constă problema reformei radicale a predării științelor naturale? Ea constă în rezolvarea justă a problemei conținutului, care trebue să fie punctul cel mai important și conducător de care să depindă toate celelalte. Teoriile lui I. V. Miciurin și D. D. Lâsenco din știința biologică schimbă în mod radical toate noțiunile eredității din domeniul biologiei. Acest lucru a fost arătat în mod clar de academicianul T. D. Lâsenco în privința organismului viu. In această noțiune de ereditate trebue să se includă și un astfel de moment cum ar fi desvoltarea organismului viu. Biologii noștri au în fața lor sarcina de a analiza în mod serios această cotitură din știința biologică, această schimbare revoluționară a întregului sistem de noțiuni, pentru ca, pe baza științei miciuriniste, eliminând tot ce este inutil, învechit, neștiințific, să revadă noțiunile, care deși trebue să rămână, însă să cuprindă și astfel de elemente noi ca: legătura dintre organism și mediul înconjurător, elementele din practică cu care știința miciuristă este legată în modul cel mai strâns și să introducă noțiuni noi, elaborate de știința miciuristă. Trebue făcut astfel, ca în cursurile de botanică, zoologie, anatomia și fiziologia omului, principiile darwinismului, ideile

www.dacoromanica.ro

biologiei miciuriniste să fie ideile de bază, care să-l conducă pe învăţător în expunerea materialului biologic. Aceasta ne obligă să vorbim despre planul şcolar. De pildă, în şcolile medii, elevii nu primesc nici un fel de cunoştinţe în ceeace priveşte anatomia şi fiziologia animalelor, şi fără de acest lucru e imposibil ca aceştia să fie informaţi asupra ameliorării şi transformării rasei animalelor. Mai departe, trebue să ne gândim în mod foarte serios dacă trebue să existe vreo diferenţă între programele şcolare dela ţară şi cele dela oraş? Trebue ca în şcoala rurală să se devolte problemele de ştiinţe naturale astfel ca elevii acestei şcoli să capete o pregătire teoretică mult mai bună în ce priveşte materiile de ştiinţe naturale, de cât elevii din şcolile urbane. După ce conţinutul ştiinţei biologice va fi transpus în lumina ideilor progresiste miciuriniste, vom obţine o botanică şi o zoologie cu totul diferite de cele existente: ele vor cuprinde şi material de agronomie, şi nu vor mai fi rupte de practică. Dacă aceste chestiuni vor fi rezolvate, va fi posibil să se rezolve just şi problemele metodelor de predare. S. V. Şciuhin are dreptate când vorbeşte despre necesitatea întăririi unei serii întregi de experienţe în legătură cu ideile miciuriniste pe parcelele de lângă şcoli. Linia generală trebue să fie o transformare activă a naturii, transformare ce este caracteristică numai ştiinţei miciuriniste, — ea trebue să pătrundă şi lecţiile practice începând cu şcoala primară şi până în clasele superioare ale şcolilor medii.

Rezolvând problemele conţinutului lucrărilor din timpul lecţiilor, vom fi în stare să rezolvăm în mod just şi problema tematicei din lucrările extraşcolare, să o organizăm astfel ca elevul să insiste mai departe în năzuinţele sale în legătură cu ceeace i se dă în timpul orei, să găsească în lucrările şcolare un sprijin al năzuinţelor sale, să nu meşteruiască pe parcela de lângă şcoală; pentru ca activitatea extraşcolară să-i ajute să aprofundeze, să desvolte cunoştinţele biologice, şi să-i inspire atitudinea creatoare faţă de natură.

Lecţia de ştiinţe naturale bine concepută trebue să desvăluie elevilor legătura reciprocă dintre diferitele fenomene ale naturii, ale organismului şi condiţiilor vieţii; schimbul de substanţe va fi privit de ei sub o altă prismă de vederi; ideia eredităţii caracterelor pozitive capătă o expresie reală. Astfel, predarea ştiinţelor naturale va contribui mult la înzestrarea elevilor cu concepţia creatoare materialist dialectică. Povestirile despre lucrările miciuriniştilor, despre legătura lor cu practica, despre introducerea lucrărilor teoretice, creatoare în practică, vor lămuri pe elevi despre importanţa practico-socială a ştiinţei miciuriniste, şi vor contribui la desvoltarea şi cultivarea patriotismului sovietic în sânul lor. In acelaş timp, critica weismanismului şi a morganismului va arăta superioritatea ştiinţei sovietice faţă de cea burgheză — ştiinţa reacţionară — idealistă — şi va educa pe elevi în spiritul ideologiei progresiste bolşevice. Privită prin această prismă, viciozitatea „teoriei" de care se călăuzea în domeniul biologiei B. E. Raikov, devine cu totul clară.

www.dacoromanica.ro

Tov. S. G. Șapovalence, oprindu-se asupra lucrării prof. Raikov „Metodica generală a științelor naturale" completează critica acestei lucrări.

El încheie spunând că, Prezidiumul și Secția de metodică de pe lângă Academia de științe pedagogice sunt nevoite să organizeze o activitate colectivă sistematică cu toți biologii spre a-i ajuta să elaboreze cât mai repede o linie practică pentru reforma științelor naturale pe principii miciuriniste.

Prof. F. D. Scazkin scoate în evidență insuficiența pregătirii profesorilor de științe naturale din școlile medii.

Greșelile principale din școala pedagogică superioară, — spune F. D. Scazkin, — constă în aceea că multe obiecte din științele naturale se predau în această școală din punctul de vedere al teoriei morganiste. Învățătorul nu era just orientat în problemele teoriei biologice. Școala superioară pedagogică nu era direct legată nici de practică, nici de practica lucrului din școlile medii. Prea puține erau și legăturile ei cu practica agriculturii socialiste. Situația era de așa natură, încât școala medie și școala superioară pedagogică duceau o existența independentă, fără nici un contact în rezolvarea problemelor comune de educație comunistă, iar dacă exista acest contact, el era cu totul neînsemnat. Astfel se viola unul dintre cele mai fundamentale principii — legătura cu practica.

S'a vorbit aici, și de altfel, foarte just de necesitatea desvoltării mișcării „iunaților" pe baza științei miciuriniste. Dar, învățătorul e pregătit oare pentru acest lucru? Nu, nu este pregătit. Majoritatea Institutelor noastre pedagogice nu numai că nu au stațiuni biologice dar n'au nici petecul de pământ necesar pentru a realiza experiența corespunzătoare după care să învețe studenții — viitorii învățători.

Institutul de educație pedagogică de pe lângă Academia de Științe Pedagogice, trebue să se gândească serios asupra felului cum trebue să fie organizate facultățile de științe naturale și ce trebue să se predea.

E. I. Corenevschi (subdirectorul Institutului Metodelor de Predare), se oprește asupra chestiunilor care se referă la Institutele Metodelor de Predare și comunică că Institutul a inclus în planul său pregătirea unui manual „Principiile darwinismului". S'a hotărît să se pue bazele parcelelor agricole-model pe lângă școlile din raionul Lenin, jud. Moscova.

Suntem acuzați, — spune E. I. Corenevschi, — că suntem rupți de școală, că nu desvoltăm teoria pedagogică bazându-ne pe practică. Principalul nu constă numai în lucrarea experimentală, nu numai în studierea celor mai bun experiențe, ceeace este extrem de necesar, ci mai ales în introducerea în practică a perfecționărilor și noilor sisteme precum și a metodelor de predare și educare elaborate de noi. Tocmai acesta trebue să fie ajutorul acordat de noi școlii pentru îmbunătățirea activității sale.

La ședința lărgită a Prezidiumului Academiei de Științe Peda-

www.dacoromanica.ro

gogice au luat cuvântul şi membrii Academiei prof. V. P. Natali şi prof. B. E. Raikov

In discursul său prof. **V. F. Natali** a declarat:

— Eu consider că, concluziile Sesiunii Academiei de Ştiinţe Agricole „V. I. Lenin" din luna August, referatul academicianului Lâsenco şi cuvântul său de încheere, discuţiile ce au avut loc în legătură cu referatul şi decizia sesiunii arată şi încununâ cu un adevărat triumf ştiinţa biologică materialistă progresistă. Eu consider că lucrul principal care decurge din aceste concluzii este că biologia miciurinistă reprezintă biologia, care se construeşte pe baza materialismului dialectic. Oprindu-se asupra greşelilor lor, ca aderenţi ai curentului weismanisto-mendelist în biologie, prof. V. F. Natali arată că în ceeace îl priveşte pe el personal a început să se depărteze de concepţiile genetice „ortodoxale" şi de genetică încă din anii 1939—1940.

— Recunosc că totul ce s'a spus aci la adresa mea este just. Doresc să închin toate forţele mele atât activităţii Academiei cât şi activităţii mele ca biolog şi pedagog, pentru propaganda teoriei miciuriniste şi reformei biologiei pe principiul miciurinist.

Prof. B. E. Raikov. In prima sa expunere scurtă a declarat că recunoaşte greşelile sale şi e gata să şi le îndrepte şi să lucreze mai departe pe linia strict miciurinistă. Datorită criticii care a avut loc la şedinţa Prezidiumului lărgit îndreptat împotriva lui B. E. Raikov a luat cuvântul din nou.

A doua expunere a sa a fost închinată analizei greşelilor sale. In acelaş timp el a făcut încercarea să formuleze într'un mod mai precis „noile" sale poziţii principiale.

Totuşi declaraţia prof. Raikov asupra intenţiei sale de a lucra asupra temei: „Cum să se organizeze lucrul cu animalele domestice în şcoală pe baza teoriei miciuriniste" precum şi de modul în care el are de gând să ducă această lucrare la bun sfârşit, n'a satisfăcut pe participanţii şedinţei provocând chiar şi nedumerirea lor.

Deasemenea au luat parte la discuţie şi tov. Andreev, Cucerov, Lozino-Lozinski, Râcov, Suvorov.

CUVANTUL DE INCHEERE AL PREŞEDINTELUI ACADEMIEI DE ŞTIINŢE PEDAGOGICE I. A. KAIROV

Şedinţa de astăzi a Prezidiumului arată că, în activitatea Academiei de ştiinţe pedagogice, în lumina problemelor, care se află astăzi în faţa noastră, în legătură cu desbaterea concluziilor sesiunii Academiei de ştiinţe agricole „V. I. Lenin", există neajunsuri foarte serioase. Totuşi, neţinând seamă de ele, mulţi dintre colaboratorii noştri n'au înţeles până la sfârşit toată ascuţimea situaţiei şi a sarcinilor ce li se pun în faţă.

In timpul din urmă, activitatea Academiei de ştiinţe pedagogice a fost supusă unei critici extrem de serioase. In legătură cu

www.dacoromanica.ro

aceasta au avut loc o serie de adunări și consfătuiri ale activului. Și, totuși, alarmări reale și acțiuni eficace cu scopul înlăturării neajunsurilor nu se văd nici până astăzi. Chiar și în domeniul științelor naturale colaboratorii noștri științifici dau dovadă de o încetineală inadmisibilă, ocupându-se cu discuții asupra a ceeace vor face în viitor. Prezidiumul Academiei de științe pedagogice trebue să tragă de aici concluziile respective.

E necesar să remarcăm că tov. A. A. Smirnov, N. A. Constantinov, S. A. Novicov, E. I. Corenevschi conducătorii Institutului Academiei, care au luat cuvântul în fond, n'au fost deloc pregătiți. Expunerile lor arată că ei sunt derutați și că nu știu ce vor face institutele pe care le conduc. Principalul nu constă numai în aceea de a avea curajul să critici greșelile făcute dar și în aceea de a fi în stare să le îndrepți și să vezi clar cum și în ce direcție trebue dusă activitatea mai departe. Vorbim mult despre legătura cu școala și ne întoarcem mereu la una și aceeași revendicare. Dați-ne școli experimentale. Cine oare vă împiedecă să mergeți și să lucrați în școală? Dacă A. A. Smirnov ar fi spus: — Doresc să scot studiul psihologiei dintr'o școală oarecare, și să introducă acolo o altă lucrare, — școala i s'ar fi pus la dispoziție. Avem sectoare și diferiți colaboratori științifici care lucrează în școală și odată cu școala. Pentru ce alții nu doresc să facă acest lucru?

Problema radicală constă în aceea că, posedând teoria marxism-leninismului, bazându-ne pe această teorie, să desvoltăm știința pedagogică pe baza celei mai strânse legături cu școala, cu practica pedagogică, să rezolvăm problemele actuale care se află în fața școlii în mod practic împreună cu învățătorul, ajutându-l și conducându-l. Bineînțeles că e necesar să atragem spre lucru pe învățători să învățăm și să generalizăm experiența lor, însă problema nu constă numai în aceasta. Școala sovietică s'a desvoltat foarte mult în decurs de 30 de ani. Există un număr mare de profesori capabili, talentați și care lucrează cu mult spirit creator. Există deasemeni colective școlare care lucrează foarte frumos. Trebue să recunoaștem că colectivele noastre științifice rămân în urmă în multe privințe față de colectivele școlare pedagogice înaintate. Principalul nu este numai să atragi un număr cât mai mare de învățători să aduni materialul lor, să studiezi experiența lor, să-i atragi la alcătuirea culegerilor (manualelor). Trebue să se înțeleagă că, un învățător experimentat, care lucrează cu spirit creator care gândește asupra celor ce face, — generalizează singur experiența sa. El nu dorește să fie un furnizor de material brut pentru pedagogii teoreticieni rupți de școală. O atare situație nu l-a mulțumit și nu-l mulțumește pe un învățător calificat. El face tot ceeace este necesar și fără ajutorul nostru. Problema constă în aceea de a alege un anumit număr de școli cu un astfel de colectiv pedagogic, căruia să i se poată încredința elaborarea unei anumite teme cu scopul ca ei singuri să studieze experiența lor, iar noi să-i ajutăm în elaborarea programelor în alegerea materialului necesar, dându-i indicațiunile respective, etc.

www.dacoromanica.ro

In afară de aceasta dacă dorim, ca să existe o legătură organică cu şcoala, dece n'am lucra însuşi în şcoală? Nu este obligator să avem în acest caz, un mare număr de ore de predare în programul şcolii. Şcoala are şi alte lucrări nu mai puţin necesare şi utile. Am amintit de şcoala experimentală. Printr'o decizie specială Guvernul a pus la dispoziţia Institutului Metodelor de Predare, patru şcoli. In fiecare şcoală au fost organizate laboratoare model. Cine vă împiedică să vă executaţi lucrul în aceste şcoli? Au fost cheltuite cu această ocazie sume foarte mari. Guvernul Unional a înscris în statul de plată al Institutului metodelor de predare pe colaboratorii acestor laboratorii. S'ar părea că au fost create toate condiţiile necesare şi că există toate posibilităţile pentru o muncă cu succes. Pentru ce aceasta nu există? In oraşul Gorki, în şcoala cu laboratoare modern utilate, reuşita elevilor a dat rezultate mult mai rele decât în şcoalele unde aceste laboratoare lipsesc. Dece ne plângem deci că şcolile nu ne primesc, că ele ne întâmpină ca pe nişte musafiri? Da, în fond, noi nu suntem decât nişte musafiri ai şcolii pentrucă, ne ducem acolo numai ca să obţinem materialul care ne interesează. De aceea trebue să aruncăm vina nu asupra şcolii, ci asupra noastră. Trebue să organizăm mişcarea inovatorilor în munca pedagogică şi munca de generalizare a experienţei lor. Un loc însemnat l-ar putea ocupa în cazul dat introducerea experienţei pedagogice a lui A. S. Macarenco. Principalul nu constă numai în editarea operelor alese ale lui A. S. Macarenco. Bineînţeles că ele trebue să fie editate: al doilea volum apare în Octombrie a. c., două volume sunt pregătite pentru tipar, patru volume se vor da în anul 1949 ca adaus la revista „Pedagogia Sovietică". Insă, în afară de aceasta, Academia trebue să facă şi altele, — să promoveze în şcoală, să introducă în activitatea ei ideile lui A. S. Macarenco. Trebue să aplicăm sistemul lui Macarenco într'o serie dintre şcolile noastre, făţiş şi cu îndrăsneală. Acolo unde acest sistem se aplică gândit şi nu mecanic, — se obţin rezultate bune. Se înţelege că nu e vorba de cum să denumim o organizaţie de copii — Consiliul şefilor sau altfel, — ci despre linia principială în munca pedagogică. A. S. Macarenco are o mulţime de idei pedagogice interesante şi pătrunzătoare, şi tocmai aici ne întâlnim cu faptul, când omul posedând marxism-leninismul, aplicându-l timp de 16 ani în viaţă trece dela practică la teorie.

Am hotărât să ţinem conferinţe practico-ştiinţifice, discuţii speciale în legătură cu diferite probleme de pedagogie, în particular, asupra cărţii lui N. C. Goncearov „Bazele pedagogiei" cu scopul ca în aceste discuţii să punem şi să rezolvăm probleme teoretice principale ale pedagogiei, care iau naştere în momentul de faţă şi care nu sunt clarificate. Din Academia noastră fac parte şi filosofi: Trahtenberg, Colbanovski, Chedrov, Şevchin, Gheorghievski. Ei şi-ar fi putut spune cuvântul lor competent într'o serie de chestiuni însă acest lucru nu l-au făcut la timp.

Trebue să ne închipuim clar, în ce direcţie să mergem, cum şi ce trebue să facem spre a ne îmbunătăţi munca. Când tovarăşii vor-

www.dacoromanica.ro

besc despre greşelile lor şi şi-le recunosc — acesta este un lucru bun şi necesar, însă trebue ca ei să facă acest lucru nu cu capul plecat şi cu mâinile lăsate în jos, ci cu înţelegerea modului în care trebue să acţioneze mai departe cu credinţă în ei şi în puterile lor, în puterea colectivului ştiinţific.

Conducătorii şi colaboratorii de rând ai Academiei trebue să se gândească din nou, adânc şi serios la ceeace se cere din partea lor, să înţeleagă toată ascuţimea situaţiei toată responsabilitatea momentului.

★

„In hotărîrea luată în şedinţa lărgită a Prezidiumului Academiei Pedagogice cu privire la referatul lui I. A. Kairov se subliniază că sesiunea Academiei de Ştiinţe agricole „V. I. Lenin" din U.R.S.S. a totalizat rezultatul luptei îndelungate duse de curentul progresiv materialist miciurinist din biologie împotriva curentului reacţionar idealist al weismano-morganiştilor. Această luptă s'a terminat prin dezastrul complet al weismano-morganismului".

„Adoptată de Partidul Bolşevic, ştiinţa biologică miciurinistă reprezintă stadiul cel mai înalt în desvoltarea darwinismului — se spune în această hotărîre. Dintr'o ştiinţă care lămurea numai istoria trecută a lumii organice, darwinismul, datorită lucrărilor lui Miciurin Lâsenco, şi aderenţilor lor, a devenit o ştiinţă activă creatoare, care dă agriculturii socialiste un mijloc puternic de transformare a naturii vii în spiritul intereselor poporului sovietic".

In hotărîre se subliniază că „concluziile sesiunii Ac. de Şt. Agricole „Lenin" a U. S. au o importanţă enormă pentru şcoli. Predarea biologiei în şcoală trebue să fie transpusă pe principiul teoriei miciuriniste".

Prezidiumul a obligat ca Institutul Metodelor de predare, împreună cu Institutul de Teorie şi Istoria Pedagogiei şi filiala Academiei din Leningrad să elaboreze până în 10 Septemvrie a. c. programe noui în ceeace priveşte obiectele de studiu biologice pentru şcolile primare şi medii.

Prezidiumul a însărcinat o grupă de colaboratori ştiinţifici ca până la 1 Martie 1949 să alcătuiască manuale noui de botanică, zoologie, anatomie şi fiziologie care să cuprindă principii de igienă, şi de darwinism. Institutul Metodelor de Predare şi filiala Academiei din Leningrad a primit însărcinarea ca până într'o lună să revadă manualele existente de biologie şi să înceapă munca pentru alcătuirea manualelor noui de propagandă a ştiinţei biologice miciuriniste.

Consiliului de redacţie şi de editare de pe lângă Academia de Ştiinţe Pedagogice i s'a propus ca, până în două săptămâni, să elaboreze un plan de editare de manuale pentru învăţători care să-i informeze asupra lucrărilor lui Miciurin, Lâsenco şi a aderenţilor lor precum şi manuale de metoda predării obiectelor de studii biologice în şcoală.

Institutului de predare pedagogică i s'a propus ca în timp de

www.dacoromanica.ro

o lună să elaboreze programe noui de metoda de predare a ştiinţelor naturale pentru şcolile superioare pedagogice.

Secţiei de răspândire a ştiinţelor pedagogice i s'a propus să organizeze un ciclu de lecţii şi conferinţe prin radio pentru învăţători cu privire la problemele teoriei miciuriniste şi a metodei de predare a ştiinţelor naturale în şcoală, de asemenea să asigure publicarea celei mai bune experienţe ale învăţătorilor miciurinişti la „Lecţiile pedagogice".

Redacţiile revistelor „Pedagogia Sovietică", „Şcoala Primară", „Familia şi Şcoala" li s'a propus să publice sistematic articole asupra esenţei teoriei miciuriniste, problemelor reformei predării ştiinţelor naturale şi celor mai bune experienţe ale învăţătorilor miciurinişti.

Prezidiumul a însărcinat Institutul de teorie şi istorie a pedagogiei să organizeze studierea serioasă şi propaganda sistematică a ideilor pedagogice ale celui mai mare pedagog-inovator sovietic A. S. Macarenco.

www.dacoromanica.ro

CERCETĂRILE ARHEOLOGICE DIN R. P. R. DIN ANUL 1948

În textele de față sunt prezentate rezultatele cercetărilor arheologice din anul 1948. Având în vedere străduința ce începe să se manifeste în țara noastră pentru a găsi orientarea științifică marxist-leninistă în domeniul arheologic, considerăm că problemele prezentate vor fi desbătute.

Redacția va preciza și ea ulterior punctul ei de vedere asupra unor interpretări cuprinse în dările de seamă, considerând că și nomenclatura, problema terminologiei științifice, trebuesc la rândul lor lămurite. N. R.

SĂPĂTURILE ARHEOLOGICE DIN JUD. ARAD

SOCODOR

La circa 4 km. Sud de liziera comunei Socodor, situată în Nord-Vestul județului Arad, pe locul numit **Căvăjdia**, proprietate a bisericii ortodoxe, se găsește o movilă circulară nu prea înaltă. Acoperită de porumb cum era în vara anului 1948, ea se distingea abea după o atentă examinare a terenului. Cunoscutul arheolog ungur Martin Roska o descrie în felul următor: „o așezare rotundă de un diametru de 90 m. situată în apropierea Crișului Alb, înconjurată de un șanț de 14—19 m. (și cu nu val de pământ, tare aplatizat din cauza plugăritului)" [1]. Descrierea lui Roska corespunde, în afară de faptul că așezarea nu este chiar așa de aproape de Crișul Alb, până la acest râu fiind o distanță de mai mulți kilometri. Afară de aceasta s'ar fi putut preciza că este vorba de o movilă, care deși nu este înaltă, se distinge totuși pe șesul înconjurător. Roska a săpat pe această movilă împreună cu N. Covaciu în anul 1930.

Săpăturile din vara anului 1948, au început în ziua de 21 August și au durat aproape două săptămâni. S'a săpat pe marginea de Vest a movilei un șanț de 20×2,5 m., orientat aproape NS, iar la NV de movilă un alt șanț de 15×5 m., orientat aproape EV. In timp ce în șanțul de aici am putut constata 5 niveluri de cultură, pe movilă nu am găsit decât două. Roska a găsit și el în centrul movilei cinci niveluri, care ar corespunde cu cele din afara movilei. Faptul că pe movilă nu am putut distinge decât două niveluri s'ar putea explica prin aceea că nu toate straturile s'au întins până aproape de marginea ei.

Materialul găsit în săpături constă din ceramică ,obiecte de piatră, de corn, de os, precum și din două fragmente de bronz și două lame de obsidiană.

Olăria care formează resturile principale ale unei așezări primitive nu se deosebește în diferitele niveluri. O singură categorie, care constă din fragmente groase, făcute dintr'o pastă grosolană și ornamentate cu striuri paralele neregulate, apare abia între 60—80 cm. adâncime. Ea se va menține până la ultimul nivel, devenind din ce în ce mai frecventă.

---

1) M. Roska, Erdély régészeti repertôriuma, I, Őskor, Cluj, 1942, p. 267, p. 271.

www.dacoromanica.ro

Resturile arheologice se găsesc până la adâncimea de 1,50 m. Ceramica are o culoare negricioasă sau portocalie, ca aceea a civilizațiilor contemporane și vecine, de tip Periam-Pecica, Vattina sau Wietenberg. Pe lângă fragmentele aparținând vaselor mari, decorate cu ornamente plastice sau incizate, predomină cestile mici cu o toartă, atât de caracteristice pentru toate civilizațiile epocii bronzului.

Roska atribue complexul arheologic dela Socodor civilizației de tip Vattina, numită astfel după o localitate din Banatul iugoslav și o datează în a doua perioadă a epocii bronzului [2]). Materialul dela Socodor cuprinde fără îndoială nu numai vase asemănătoare celor de tip Vattina, dar chiar de acelea aparținând acestei civilizații. Totuși complexul întreg nu-i poate fi atribuit, ci este cunoscut ca o civilizație independentă, numită după o localitate din județul Bihor, unde s'au făcut săpături mai vechi, civilizație de tip Otomani [3]). In ce privește datarea lui, indicile sunt încă prea puține pentruca să ne pronunțăm categoric, se pare însă că el poate fi atribuit începutului și mijlocului epocii bronzului.

Este interesant să semnalăm două fragmente ceramice aparținând civilizației de tip Wietenberg — numită așa după un deal de lângă Sighișoara — care arată legăturile ce au existat între cele două civilizații contemporane. Aceleași legături le observăm și între Socodor și civilizația de tip Periam-Pecica, a patra mare civilizație primitivă din această vreme, răspândită mai ales între Dunăre, Mureș și Tisa. Menționăm în acest sens vasele plate și ovale, numite „vase pentru pește", atât de caracteristice pentru Periam-Pecica, pe care le-am găsit și la Socodor.

Luând în considerare materialul găsit la Socodor, precum și observațiile făcute în timpul săpăturilor, ne putem face o vagă idee despre felul de viață al oamenilor primitivi din acest cerc de cultură.

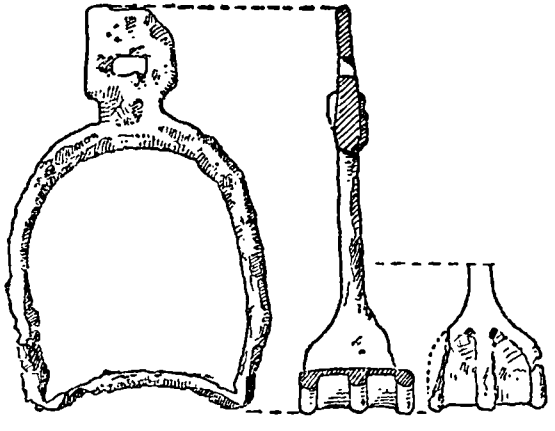

Fig. 1. Scară de șea din fier, găsită la Socodor. 1/3.

In ce privește, în primul rând, felul de așezare, vedem că avem de afăce cu o formă cu totul deosebită. Tot Roska, descriind așezarea similară dela Vârșand, situată nu departe de Socodor și aparținând aceluiaș cerc de cultură, spune că ea se compune dintr'o movilă circulară, înconjurată de un șanț lat de circa 5 m. și de un val de pământ [4]). La prima vedere s'ar părea că avem acelaș aspect și la Socodor. Am văzut însă că ridicătura de pământ circulară, care ar părea să fie un val de apărare, a fost formată în realitate din depunerile permanente ale mai multor

2) Ibidem.

3) I. Nestor, Der Stand der Vorgeschichtsforschung in Rumänien (22, Ber. d. rom. germ. Komm.). 1932, p. 89-92, vezi și Dorin Popescu. Die frühe und mittiere Bronzezeit in Siebenbürgen (Bibl. Muz. Naț. de Antichități, II), Buc. 1944, p. 89—99.

4) M. Roska, în Folia Archaelogica, III-IV, Budapesta, 1941, p. 45 urm. cu considerații cronologice.

www.dacoromanica.ro

locuințe așezate în jurul movilei. In ce privește șanțul, e greu de precizat, fără o secțiune prealabilă, dacă avem de a face într'adevăr cu un șanț sau intervalul între movilă și inelul înconjurător apare numai ca un șanț, fiind între două ridicături. Movila propriu zisă este formată tot din depunerile succesive ale așezărilor, a avut însa poate la bază și mai ales la centru o ridicătură. In concluzie, suntem în fața unui fel de așezare primitivă necunoscut până acum în regiunile noastre: la mijloc o așezare mai mică circulară, unde locuiau probabil șeful și notabilii tribului, iar de jur împrejur, la oarecare distanță, satul propriu zis. E un fel de așezare, pe care îl găsim și astăzi la unele triburi primitive.

Din bucățile de pământ ars, găsite în săpături, care păstrează întipărite urme de pari sau de nuele, ne putem da seama că locuințele dela Socodor, erau construite în tehnica obicinuită a primitivilor, adică din pari și nuele lipite cu pamânt.

In ce privește felul de viață al oamenilor primitivi dela Socodor, putem să ni-l imaginăm, fară a da frâu liber fanteziei și cu toată prudența, în felul următor: deși nu am găsit nici o urmă, care ne-ar atesta practica agriculturii, putem presupune, pe baza faptului că în această vreme plugăritul era cunoscut, că el era practicat și la Socodor. O ocupație importantă trebue să fi fost însă, în afară de agricultură, și vânătoarea. Intr'adevăr, oase de animale și în deosebi oase și coarne de cerb s'au găsit într'un număr extrem de mare, arătând că primitivii dela Socodor erau vânători. La vânătoare se adăuga fără îndoială și pescuitul în apele Crișului Alb sau ale bălților din regiune.

In ce privește fenomenele de suprastructură este încă mai greu să le prezam. In această vreme a dispărut plastcia bogată a epocii neolitice, iar metalul, în speță bronzul, este încă foarte rar și scump, astfel încât spiritul de creație al

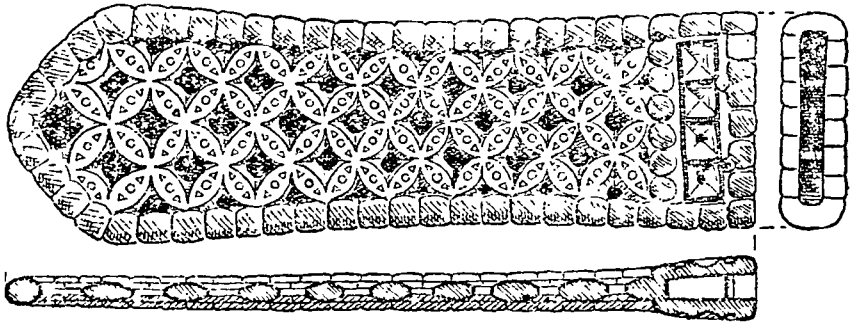

Fig. 2. Limbă de curea din bronz, găsită la Socodor.. $^1/_1$

oamenilor dela Socodor nu se poate manifesta decât în ceramică. E greu însă de spus unde începe în ceramică elementul artistic luând locul elementului pur util. Fără îndoială însă că ornamentația depe vasele de lut trebue considerată ca rezultatul unei manifestări artistice, iar numărul mare al ceșcuțelor de formă grațioasă, uneori frumos ornamentate, trebue pus în legătură cu unele necesități de ordin artistic sau religios.

In general, putem spune despre săpăturile dela Socodor, că ele au fost făcute pe o scară prea mică pentru a putea lămuri toate problemele în legătură cu cunoașterea civilizației căruia îi aparține așezarea, dar continuarea săpăturilor și desvelirea întregei așezări ar putea duce la rezultate interesante.

★

Tot la Socodor, în șanțul săpat în „ringul" care înconjoară movila, s'a găsit între 1.40—1.60 m. adâncime patru morminte de inhumație. Scheletele, dintre care unul de copil, erau întinse pe spate, având fața îndreptată spre Răsărit. Toate patru aveau lângă cap fragmente dintr'un pieptene de os cu dinți bilaterali și cu nituri de fier la mijloc. In afară de aceasta, scheletul de copil avea așezat la picioare un vas de lut de culoare negricioasă, un alt schelet avea la dreapta capului două

www.dacoromanica.ro

văscioare de aceeaşi culoare, dintre care unul făcut dintr'o pastă poroasă, iar pe un al treilea schelet am găsit presărate perle de chihimbar — între care una mare — şi de pastă de sticlă.

★

Cu prilejul construirii unei sonde de petrol la câţiva km. Vest de Socodor s'au găsit mai multe morminte de inhumaţie, dintre care unul a fost mormântul unui călăreţ, îngropat împreună cu calul său. In timp ce mormântul acesta — al unui şef fără îndoială — conţinea mai multe obiecte, din care nu s'au păstrat însă decât două, celelalte morminte nu cuprindeau decât scheletul gol. Am putea presupune că ele aparţin, în caz că sunt contemporane, unor sclavi, sacrificaţi la înmormântarea stapânului. Cele două obiecte salvate de d. Dr. B. Boldor din Socodor, au fost donate de d-sa Muzeului Naţional de Antichităţi. Primul obiect este o scară de şea, făcută din fier, iar al doilea o „limbă de curea" făcută din bronz, frumos ajurată, care forma capătul unei centuri. O scară de şea identică şi o limbă de curea asemănătoare s'au găsit în cimitirele dela Keszthely, pe lacul Balaton [5]). Necropolele dela Keszthely sunt atribuite Avarilor [6]), aşa încât putem sa atribuim şi noi mormintele dela Socodor acestui popor şi să le datam la sfârşitul secolului VI sau în secolul VII după Christos.

PĂULIŞ

Făcând o cercetare în comuna Păuliş, situată la Est de Arad, pe linia ferată electrică Arad—Podgoria, am putut identifica în via d-lui ing. Eugen Karossy, o bogată aşezare primitivă, care o cunoştea, aparţinând epocii bronzului şi tot civilizaţiei de tip Otomani. Ea reprezintă o nouă formă de aşezare din această vreme, situată pe o înălţime care domină regiunea. S'a donat cu acest prilej Muzeului Naţional de Antichităţi o ceaşcă de lut ars de culoare gălbuie, frumos ornamentată.

FRUMUŞENI

Comuna Frumuşeni este situată la circa 13 km. Est de Arad, pe malul stâng al lunci Mureşului. S'a săpat pe teritoriul acestei comune timp de două săptămâni în cursul lunei Septemvrie 1948. Cu acest prilej s'a constatat că tot malul vechi al Mureşului este extrem de bogat în urme arheologice aparţinând mai multor epoci. Săpăturile s'au executat în trei locuri diferite: pe o movilă situată la circa 1,5 km. NE de biserica din Frumuşani şi cam tot atât NV de biserica din Aluniş; pe botul de deal, fost vechiul mal al Mureşului, la circa 300 m. Est de liziera satului şi în al treilea rând în cetatea numită Schanzberg, la mai mulţi kilometri Vest de comună.

Movila amintită, de formă elipsoidală, are un diametru de 30 x 40 m. Înălţimea ei la mijloc este de circa 3 m. Ea este situată chiar pe malul lunci Mureşului, care coboară abrupt la o adâncime de peste 20 m. La 19 m. adâncmie se găseşte o terasă lată. In spre platou movila este îmbrăţişată în semicerc de un şanţ lat de 7—8 m. S'a săpat pe această movilă, pe partea de Est, aproape de râpă şi paralel cu ea un şanţ de 15 x 5 m. Sub un strat de cultură sărac, conţinând urme sporadice din epoca feudală, s'a constatat un alt strat, care cuprindea fragmente ceramice, precum şi urme de locuinţe. Ceramica poate fi datată pe baza analogiilor la începutul epocii fierului. Ea face parte dintr'un cerc de cultură, cunoscut în Banat şi în deosebi în Banatul Sârbesc la Dübovac şi Kăcevac. In general, sănătura a avut mai mult caracterul unui sondaj, aşa încât nu putem trage concluzii mai ample, totuşi ea a furnizat un material destul de interesant şi ne-a permis să identificăm o formă deosebită de aşezare primitivă dintr'o civilizaţie relativ puţin cunoscută.

---

5) J. Hampel, A régibb középkor emlékei Magyarhonban, I, Budapest, 1894, pl. 97 nr. 3 şi pl. 107 nr. 14.

6) Vezi A. Alföldi, Funde aus der Hunnenzeit und ihre ethnische Sonderung (Arch. Hungarica, IX), Budapest, 1932, p. 12.

www.dacoromanica.ro

Sapătura principală dela Frumuşeni, căreia i s'a consacrat jumătate din timpul petrecut în această localitate, s'a efecuat pe botul de deal amintit. Stratul unic de cultură începând imediat sub humus, şi fiind gros abea de circa 40—50 cm., am putut săpa pe acest teren 6 şanţuri de diferite dimensiuni, dintre care cel mai mare a fost de 50 x 2,5 m. Aşezarea care pare a fi fost foarte întinsă, se întinde mai mult spre SE.

Resturile pe care le conţine acest strat de cultură constau din fragmente ceramice de coloare negricioasă sau roşie din cauza arderii. Foarte numeroase sunt buze dintr'o oală nu prea mare dar pântecoasă şi având buza răsfrântă în afară. Ornamentul preferat constă din linii incizate mai înguste sau mai late, care înconjoară vasul şi din rânduri de crestături, care par a fi fost făcute cu unghia. Unele buze de vase sunt orizontale şi îndreptate înăuntrul vasului. Ele sunt perforate vertical cu una sau două găuri, pentru a putea fi suspendate cu ajutorul sforii, ce trecea prin aceste găuri. In afară de ceramică s'au găsit numeroase obiecte de fier: cuţite, vârfuri de săgeţi, catarame, chei, cuie, etc. Vetrele par a fi fost circulare, lipite cu pământ. S'au găsit şi mai multe gropi circulare, mai largi la fund şi uneori pardosite cu cărămizi. Cenuşa pe care o conţineau ne face să credem că ele serveau ca un fel de vatră în aer liber, adâncită în pământ.

Descoperirea cea mai importantă din această săpătură şi care îi dă o deosebită valoare o formează trei monete bizantine de bronz, dintre care două au fost găsite în şanţul cel mare, aproape una de alta, iar a treia în alt şanţ. Monetele datează din sec. XII. Astfel cu ajutorul monetelor, care formează cel mai bun element de datare, o întreagă categorie de ceramică a epocii feudale poate fi situată într'un anumit secol. Incepem să cunoaştem din ce în ce mai bine şi să putem data ceramica medievală atât de puţin cunoscută până acum. Putem face comparaţii cu ceramica descoperită în alte regiuni ale ţării [7] şi să complectăm din ce în ce mai mult tabloul culturii materiale ale unor secole întunecate, pentru a ajunge la urmă la determinări istorice, lucru care trebuie să formeze scopul final al cercetărilor noastre.

Cine vor fi fost locuitorii acestui sat medieval, pe care ni-l atestă săpăturile dela Frumuşeni? Vor fi fost Români, Slavi sau Unguri?

Documentele ungureşti pomenesc între 1333—1507 un „oraş de câmpie" (mezöváros) important, numit Sewdy, Zovody, Zeweczy, Zewdj, — din care Ungurii au făcut Szödy — şi care ar fi fost în locul Frumuşenilor de astăzi [8]. Să fi avut aşezarea noastră o legătură cu acest sat sau oraş? Este greu de spus. Suntem într'o epocă în care documentul arheologic trebue complectat cu cel istoric şi când trebue să-şi spună cuvântul şi filologia. A adânci problema ar ieşi din cadrul unui raport preliminar cum este cel de faţă.

Menţionăm încă mai multe schelete, găsite aproape de marginea râpei de Est. Ele erau întinse pe spate, cu faţa îndreptată spre Răsărit şi cu braţele întinse. Mormintele nu conţineau nici un inventar, doar un sigur schelet, avea în jurul unui picior, aproape de gleznă, un inel de fier, aproape distrus de rugină. Era oare un inel ornamental sau o verigă din lanţul unui rob?

★

Al treilea loc în care s'a săpat timp de trei zile la Frumuşeni, este o cetate de pământ de formă rectangulară, situată tot pe vechiul mal stâng al Mureşului, la câţiva km. Vest de comună. Din conturul de pământ al cetăţii se poate deduce că ea a avut câte un turn rotund la fiecare colţ. In afara zidurilor cetatea era înconjurată de un şanţ, iar şanţul de un val, care pare a fi avut câte un turn la mijlocul fiecărei laturi.

In prima recunoaştere făcută la Frumuşeni, înainte de începerea săpăturilor, un locuitor al satului, pasionat de arheologie şi istorie, a donat pentru Muzeu mai multe obiecte strânse pe cetate. Acestea sunt: fragmente ceramice, obiecte

7) Aşa de ex. buze de vas perforate vertical cu două găuri s'au găsit şi la Dinogetia (Tulcea).

8) S. Marki, Aradvármegye és Arad szabad királyi város története, I, 1892 p. 116.

www.dacoromanica.ro

de fier, între care un vârf de lance, o cheie, cuțite și câteva monete, între care figura și una romană, dela împăratul Commodus, din anul 194 după Christos.

Săpăturile, sau mai bine zis sondagiile, executate la „cetatea" dela Frumușeni au fost concludente: Materialul arheologic găsit în cele două șanțuri făcute, unul în încinta cetății, celălalt în turnul de Sud, se datează grosso modo după o examinare rapidă în jurul sec. XV.

Se pare că cetatea dela Frumușeni a făcut parte din același sistem de fortificații ca și cetatea dela Sîria și Șoimoș, ale căror ziduri se mai văd și acum. E probabil că ele au fost distruse de Turci, poate în sec. XVI, iar ceeace va mai fi rămas din ziduri a fost întrebuințat la construirea satului Schöndorf, Frumușenii de azi, de către Nemții colonizați în 1764.

Credem că continuarea săpăturilor în cetate nu ar fi lipsită de interes. Materialul păstrat în pământ ar putea să formeze o prețioasă contribuție la cunoașterea vieții unei cetăți feudale de pe teritoriul țării noastre.

D. P.

SĂPĂTURILE ARHEOLOGICE DELA VĂDASTRA

Vădastra este situată în partea de S.-E. a județului Romanați, „Măgura Cetate" și „Măgura Fetelor" aflându-se în partea de Vest a comunei. Ultima, cu diametrele N.-S. 54,50 m. și E.-V. 50,50 m., se înalță pe coama „Dealului Cișmelei", la 80 m. altitudine.

Săpăturile arheologice au început pe „Măgura Fetelor" la 16 Septemvrie 1946 și au ținut două luni. Pentru determinarea stratigrafiei, am trasat la început, în sectorul de Sud al Măgurii, un șanț orientat N.-N.-E.=S.-S.-V. cu dimensiunile 23×2,50 m. Apoi, pornind dela capătul lui de Nord, în spre Est, s'a deschis o suprafață de 10x7 m.

Față de săpăturile anterioare, săpăturile din 1946 au fost în măsură să aducă soluții pentru o serie de probleme: tectonica movilei, deosebirea clară a stratelor de cultură, discernarea paleoliticului, pe care cercetătorii anteriori nu l-au putut cunoaște; prezența stratului intermediar, chiar dacă complectări trebuesc aduse în viitor; determinarea celor neolitice, Vădastra I, Vădastra II, Sălcuța și a infiltrărilor Coțofeni (neolitic) și Glina III (bronz).

Fiecare strat de cultură a dat piese caracteristice, multe de o tehnică și o concepție decorativă excepțională. Din cel paleolitic ies în evidență câteva „grattoire" și un „racloir"; din Vădastra I, o serie de vase de lut, cu forme și decoruri noi; din Vădastra II, pe lângă mulțimea vaselor excizate, încrustate cu alb și vopsite cu roșu, o splendidă figurină umană, de proporții puțin obișnuite; din Sălcuța, o strachină pictată cu grafit.

In comparație cu manifestările artistice pomenite, ultimele două aspecte: Coțofeni și Glina III apar mult prea modeste.

Și alte resturi materiale: piatră, silex, os, metal (cunoscut până acum, numai în stratul Sălcuța), au pus și început să rezolve probleme în legătură cu viața, locuința și felul de trai al societăților acestor timpuri străvechi. Se desemnează relații cu lumea învecinată, influențe exercitate și importuri, unele poate și pe cale comercială.

★

Săpăturile întrerupte în 1946 au fost reluate la 21 Septemvrie 1948 și au durat până la 2 Decemvrie. Pentru această campanie, obiectivele vizate în primul rând au fost: stratigrafia și posibilitățile articulării unei fazeologii mai fine; urmărirea evoluției tipologice și stilistice a materialelor arheologice; rezolvarea problemelor în legătură cu locuința, ocupațiile și felul de trai al băștinașilor.

In continuarea șanțului de acum doi ani, s'a trasat un altul, cu direcția S.-N., lung de 60 m. și lat de 2.50 m., pentru primii 25 m. (atât cât se întinde limita actuală a movilei); după aceea, șanțul s'a îngustat la doi metri.

Din cercetarea solurilor la fața locului, d-l profesor Em. Protopopescu-Pake conchide următoarele: peste nisipul roșcat, provenit din dune (a cărui culoare e datorită hidroxidului feric), s'a așternut un strat de löss, a cărui adâncime crește

www.dacoromanica.ro

în săpătura efectuată, dela Sud la Nord. Depunerea lössului e datata printr'un climat uscat; cea a nisipului presupune o stare de umiditate mai mare şi ar putea sa reprezinte stratul III interglacial din această regiune.

Pe vârful dunei, care corespunde aproximativ cu centrul Măgurii, stratul de löss e subţire. Şi în acest caz, oamenii paleolitici puteau să se aşeze aici. Stratul se îngroaşe spre Nord, ajungând în sondajul de control, la 2 m. şi apoi, la o grosime pe care n'o cunoaştem. Explicaţia ce se poate da, este că lössul s'a depus sau pe dună, sau pe coasta văii.

Deasupra pământului viu, galben roşcat, se află un strat de pământ compact de culoare galbenă-închisă. Este stratul paleolitic, cu grosimea maximă de 0.70 m. în partea de Sud a săpaturii; în ceea de Nord, se subţiază mult datorită mâncăturilor straturilor superioare şi a scursurilor, ajungând până la 0.15 m. Adâncimea lui maximă faţa de suprafaţa actuală este de 2,90 m. spre Sud şi 0,75 m. spre Nord.

Ca şi în campania trecută, stratul a dat o mulţime de silexuri — în marea lor majoritate deşeuri — de culoare cafenie-deschisă sau cenuşie-deschisă, cu patina albă-gălbue sau de nuanţă roz. După mulţimea lor, poate fi vorba de un atelier unde materialul brut era adus, probabil, din podişul platformei prebalcanice.

In afară de silexuri, nu s'a mai găsit decât un melc din specia **Mastrus.**

Intre stratul paleolitic şi cel mai vechiu strat neolitic de pe „Magura Fetelor" se află un altul, intermediar, steril, compact, de culoare galbenă-închisă-castanie. Analizele de laborator arată că aici este vorba de o creştere gradată a solului.

Peste stratul steril, se întinde un strat cenuşos-gălbui-compact, gros de 0,05 m.-0,50 m., denumit Vădastra I. In săpătura executată, începând dela Sud spre Nord, se înşiră, la distanţe, pe o lungime de 24 m., trei bordee, desvelite parţial. Primul se întregeşte spre Sud cu partea săpată în 1946; celelalte două îşi aşteaptă întregirea în campaniile viitoare.

Din cele observate până acum, bordeele erau săpate în pământ şi aveau forma ovală. Materialele întrebuinţate la construcţie erau crengi şi pământ. Bordeele din partea de Sud sunt în legătură cu gropi de formă rotundă, pline cu fragmente ceramice, oase de animale şi bulgăraşi de humă ce serviseră cândva la facerea vaselor.

In această lume străveche, desprinsă dintr'un trunchi comun neolitic şi venită aici din regiunile estice ale Câmpiei Romane, produsele ceramice ocupă locul de frunte: numeroase vase fine — fără îndoială de cult — se disting prin tehnică, formă şi ornamentare. Alături de plisseuri, apar excizate, stângaci şi rar, spirala şi meandrul. Câteva cioburi poartă pe ele urmele unei colori roşii.

Şi alte produse ale vremii, deşi mai sărăcăcios reprezentate, atestă o populaţie paşnică, ale cărei ocupaţii de căpetenie erau creşterea vitelor şi agricultura.

Stratul Vădastra I este suprapus de Vădastra II, strat cenuşos-sfărâmicios a cărui grosime atinge în unele locuri 0.90 m. Se pare — deşi încă nu avem elemente suficiente de sprijin — că e vorba de două niveluri. In partea de Sud a săpăturii, peste umplătura bordeiului Vădastra I, se află resturi de podele, în legătură poate cu locuinţa nr. 1, săpată parţial în 1946, al cărei chirpici arată acum urmele incendiului ce a distrus-o.

Ca şi în timpuri anterioare, producţia de bază rămâne ceramica, ajungând acum la apogeu. Numeroase vase, întregi sau mai ales reconstituibile, excizate, lustruite, încrustate cu alb şi vopsite cu roşu sunt tot atâtea opere de artă ca şi documente pentru studiul acestor vremi. Arta e strâns legată de manifestările religioase: numeroase figurine — unele denotând influenţe sau poate chiar import — stau mărturie.

Celelalte produse sunt mai bine reprezentate decât în stratul anterior; în special cea a osului, din care pomenim o sulă cu urechi.

Această civilizaţie, ale cărei urme le întâlnim în S.-E. pe valea Jantrei în Bulgaria, iar în Nord în regiunea Craiovei, se sfârşeşte printr'un violent incendiu.

Ultimul strat documentat pe „Măgura Fetelor", denumit Sălcuţa, are o grosime ce ajunge uneori la 1.20 m. Partea lui superioară a fost nivelată mai demult, de proprietarul locului. Stratul este de culoare castanie-negricioasă, format dintr'un pământ compact; o bună parte a solului apare remaniată.

Din aceste timpuri, sau poate din altele mai noi (Hallstatt) datează şi un

www.dacoromanica.ro

1

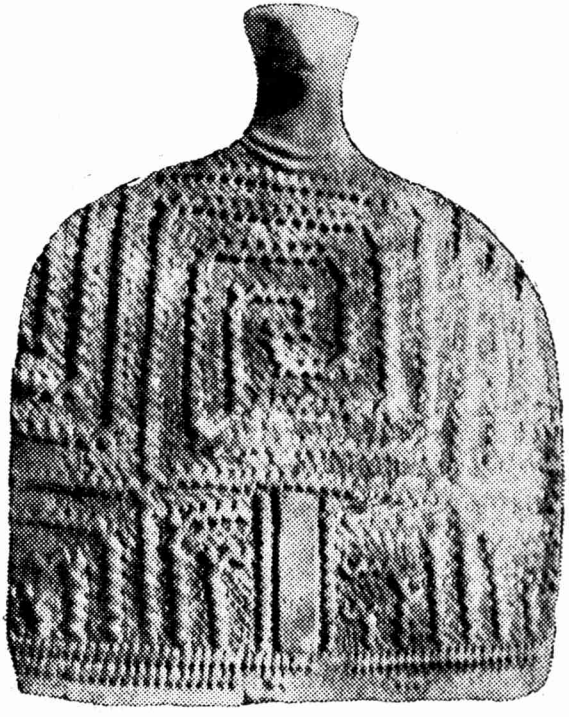

2

SĂPĂTURILE ARHEOLOGICE DELA VĂDASTRA

1. Funduri de bordee; 2. „Idol" de lut ars din epoca societății primitive. Ca. 1/4.

www.dacoromanica.ro

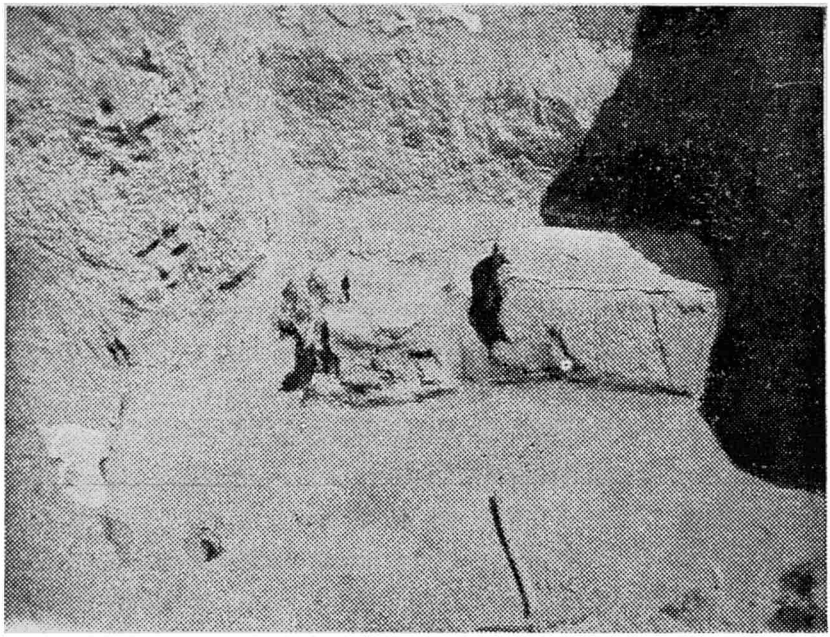

1

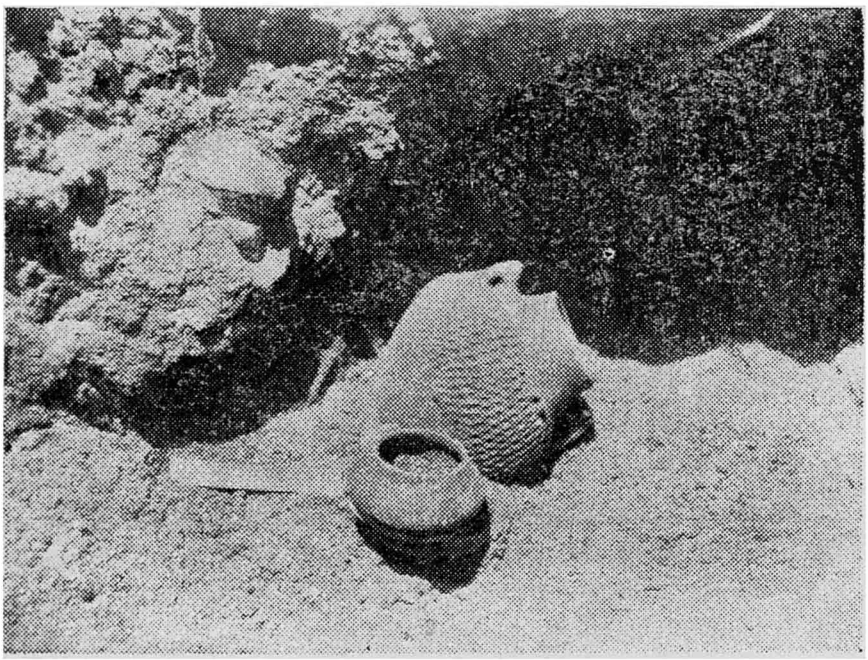

2

SAPĂTURILE ARHEOLOGICE DIN JUD. VLAŞCA

1. Două vetre din locuinţa I dela Gorgana (comuna Pietrele), stratul III; 2. Vase de lut, descoperite în [illegible] arse la B.egeşti.

www.dacoromanica.ro

mormânt. Scheletul, găsit fără nici un inventar arheologic, aparţine unui adult; după oase, este un bărbat, culcat pe partea stângă, în poziţie chircită.

Civilizaţia Sălcuţa, în afară de produsele cunoscute din straturile anterioare şi printre care tot ceramica deţine primul loc, cu forme şi ornamente comune anlei respective, se caracterizează prin produse de metal. O sulă, căreia i s'a făcut analiza chimică, a dat un procent de 95,8 la sută Cupru.

Venită din Vest şi N.-V., civilizaţia Sălcuţa e împinsă la rândul ei spre Est de alte valuri, ale aspectului Coţofeni, care-şi depun elementele lor peste acest strat.

Resturile civilizaţiei Coţofeni sunt puţine şi sărăcăcioase: câteva fragmente ceramice, d'n pastă puţin îngrijita, cu ornamente comune.

In fine, ultima civilizaţie documentată prin săpăturile de acum doi ani — şi a cărei lipsă pare explicabilă acum, prin aplatisarea necontenita a movilei — este aceea denumită Glina III.

Cu începutul epocii de bronz, viaţa de pe „Măgura Fetelor" încetează, pentru a reapare apoi, târziu, în vremea romană, în împrejurimi, sau în timpuri medievale, tot aci: un bordei aflat în partea de Nord a săpăturii este un martor al epocii orânduirii feudale din ţara noastră.

C. M.

CERCETĂRI ARHEOLOGICE IN DOUĂ LOCALITĂŢI DIN BANAT

In vara anului 1948 s'au făcut cercetări în urmatoarele două localităţi:
1. Bocşa Montană — Dealul Colţani — Caraş;
2. Românesti — Severin.

1. BOCŞA MONTANĂ.

Dealul Colţani este situat la Sud-Est de comuna Bocşa-Montană, în imediata vecinătate a gării Colţani de pe traseul C. F. R. Timişoara-Reşiţa.

Din acest loc, datorită cercetărilor întâmplătoare, s'a recoltat, înca înainte vreme, material arheologic de tip Coţofeni.

Cu prilejul recunoaşterii făcute, am constatat că întregul platou Colţani a fost distrus de exploatarea pietrii de var facută de uzinele Reşiţa.

In faţa acestei realităţi, pentru a avea o imagine cât mai clară a aşezării care se afla aci, am executat zece sondajii de verificare menite a stabili întinderea aşezării şi a afla eventualele părţi nedistruse din această aşezare.

Aşezarea nu se afla decât pe platoul dealului Colţani. Stratul foarte subţire de pământ care se găseşte deasupra masivului calcaros, nu cuprinde de cât resturile civilizaţiei Coţofeni. Cu toate că s'a recoltat relativ puţin material, acesta, prin varietatea motivelor ornamentale specifice pe care le are, va contribui la cunoaşterea **civilizaţiei Coţofeni** din Banat.

Aşezarea preistorică dela Colţani, trebueşte considerată ca pierdută. Cercetările viitoare care se vor face în acest loc, vor trebui să se oprească asupra celor două peşteri existente în acest masiv calcaros.

2. ROMANEŞTI-SEVERIN.

Comuna Românesti se află situată în partea de Nord-Est a judeţului Severin, pe valea Begheiului, la 6 km. de gara Marginea.

In hotarul acestei comune, la circa 5 km. spre Est dela Sat, în dealul care este dominat de vârful lui Fi'ip, se află peştera cercetată. Din punct de vedere arheologic, această peşteră nu a dat până anul trecut nimic la iveală.

Cu prilejul unei recunoaşteri făcute în anul 1947, am putut stabili, însă, că peştera a fost locuită.

In baza acestei constatări şi îndemnat de faptul că peşterile din Banat au fost complet neglijate din punct de vedere arheologic, am considerat că este necesar să începem cercetările în această direcţie.

www.dacoromanica.ro

Peșteră ROMÂNEȘTI
jud. SEVERIN

Scara: 1:400
RIDICAT de

www.dacoromanica.ro

Cercetările şi săpăturile din anul acesta, executate în această peşteră au avut ca scop următoarele obiective:

1. Cunoaşterea exactă a peşterii ca întindere;

2. Cercetarea şi sondarea interiorului pentru stabilirea întinderii aşezărilor omeneşti pe care le-a cuprins eventual:

3. Executarea săpăturilor menite a desveli resturile aşezărilor.

Prima lucrare are drept rezultat planul alăturat urmând ca acesta să fie completat cu secţiunea longitudinală pe care intenţionăm a o executa în anul 1949.

Cercetările şi sondajiile din interior, au arătat prin urmele de foc şi fragmentele ceramice aflate pe suprafaţă că peştera a fost locuită în întregime. Cu prilejul executării unui sondaj la circa 45 m. dela intrare, am putut constata pe baza faunei (opt colţi de Ursus spelaus) şi a două instrumente de os, aflate împreună cu această faună, existenţa unui nivel paleolitic. Tot în acest sondaj, datorită unor slabe vetre de foc şi a materialului ceramic, s'a putut stabili prezenţa a încă două straturi de cultură.

Pentru sistematizarea cercetărilor, spre a putea face mai uşor verificarea celor constatate în sondajul din interior, am socotit potrivit de a începe săpăturile la intrarea în peşteră.

Rezultatul acestor săpături este următorul:

Stratul superior este ocupat de civilizaţia Coţofeni, reprezentată prin material ceramic, vetre de foc şi diferite obiecte din argilă, piatră şi din os.

Speciile ceramice „Linsen" şi „Furchenstich" se găsesc împreună, ca şi în alte aşezări de tip Coţofeni. Ceeace trebue remarcat în chip deosebit în legătură cu această civilizaţie este prezenţa unei brăţări de bronz, aflată în acest strat, lucrată prin batere cu ciocanul nu prin turnare cu ajutorul tiparului.

Cantitatea relativ importantă de grâne arse: Triticum monocnocum, Triticum sativum, Triticum vulgare (antiquorum) Hordeum şi alte două sau trei specii pe care încă nu le-am identificat, arunca o lumină clară asupra îndeletnicirii şi vieţii economice din acele timpuri.

Sub civilizaţia Coţofeni, există un strat curat neolitic care prin materialul ceramic prezintă analogii cu Turdaş-Parţa şi Sălcuţa; prin unele forme ceramice necunoscute se prezinta însă ca un neolitic nou încă nesemnalat în alte aşezări.

Dintre formele ceramice aflate în stratul neolitic dela Românești, amintim aici în special vasele fructiere al căror picior înlat conic este ornamentat cu găuri uniforme, grupate în mai multe rânduri, de jur împrejur. Un alt tip, în linii mari asemănător formei de mai sus, este acela al cupelor înalte, sprijinite pe un picior scund şi ornamentat numai cu un şir de găuri, dispuse imediat deasupra tălpii piciorului sau uneori cuprinzând şi talpa. Vasele miniaturi găsite în acest strat, permit reconstituirea întregului inventar al formelor ceramice.

In stratul neolitic s'au aflat deasemenea grâne carbonizate, bine păstrate, aşa că şi identificarea acestora va fi posibilă. Ca şi în stratul Coţofeni, grânele au fost aflate lângă vetrele de foc. In imediata vecinătate a fragmentelor de vas cu care au fost aflate grânele, s'au aflat mai multe fragmente dintr'un coş carbonizat. Fragmentele de coş lasă să se vadă clar modul de împletire, unele bucăţi din împletitura ruptă, ne arată că ea a fost confecţionată din mănunchiuri de fire vegetale răsucite.

In concluzie, rezultatul cercetărilor dela Românești este următorul:

Civilizaţia Coţofeni este susceptibilă de a fi încadrată în epoca de bronz.

Civilizaţia neolitică constatată sub stratul Coţofeni, încă nesemnalată în alte aşezări, va contribui la cunoaşterea unui nou nivel din această epocă.

Fauna şi instrumentele de os ne arată existenţa unui nivel paleolitic care va trebui urmărit mai ales în interior.

Grânele aflate atât în stratul curat neolitic cât şi în cel de tip Coţofeni, vor contribui la cunoaşterea vieţii economice din acele timpuri.

SĂPĂTURILE ARHEOLOGICE DIN JUD. VLAŞCA

1. **Săpăturile dela Pietrele.** — Pe marginea luncii Dunării, la o distanţă aproape egală între comuna Pietrele şi Pueni, se află o aşezare primitivă. — un sat primitiv, — pe care localnicii îl numesc Gorgana. Ea are o formă de tell

www.dacoromanica.ro

(măgură), aşa de caracteristică regiunii de şes a Republicii noastre, — având mari dimensiuni şi o poziţie dominantă. Dela temelie până la creştet are următoarele strate de cultură, care oglindesc în mod concret şi progresiv diferitele faze ale perfecţionării uneltelor de muncă şi ale desvoltării producţiei de bunuri materiale :

Gorgana I = civilizaţia Boian;
Gorgana II = civilizaţia Gumelniţa I ;
Gorgana III = civilizaţia Gumelniţa II ;
Gorgana IV = civilizaţia Gumelniţa III.

Săpăturile din vara anului 1948 s'au mărginit în special la determinarea fazei mijlocii a civilizaţiei Gumelniţa (Gumelniţa II). In suprafaţa A (7×7,60 m.), la adâncimea de 2 m., am dat peste o locuinţă incendiată. Massa de chirpic este cuprinsă în stratul III. Prin degajare, am putut ridica planul casei, care are o formă pătrată, cu laturile de 5,25 m. şi cu colţurile rotunde. Intrarea este prin colţul de Sud-Vest. Forma este indicată prin cele 25 gropi de pari de lemn, pe care le-am găsit pline de cenuşă şi chiar cu resturi de lemn. Pe alocuri, parii aveau proptele. In interiorul locuinţei se aflau două vetre, una comună, cu marginile ridicate, şi alta în formă de masă, probabil o vatră, unde aveau loc practici rituale. Faţă de perioada sălbăticiei şi chiar faţă de faza timpurie a barbariei (civilizaţia neolitică de tip Boian şi Gumelniţa I), locuinţa aceasta reprezintă un real progres. Ea a fost renovată în două rânduri.

Inventarul acestei locuinţe este bogat şi variat. El prezintă un interes deosebit, întrucât ne arată la ce grad de desvoltare ajunseseră la un moment dat oamenii din aşezarea dela Gorgana şi de ce mijloace de producţie dispuneau. Astfel : a) producţia se baza pe unelte de silex, de piatră şi de os mai perfecţionate decât în fazele anterioare ; numeroasele securi plate, de diferite mărimi, erau lustruite pe ambele părţi ; lame de silex mai evoluate, se găsesc la un loc cu altele ce şi-au păstrat încă forma din trecut ; b) unelte agricole numeroase : săpător din corn de cerb, vârfuri din acelaş material, râşniţe multe, dintre care unele bine conservate, percutoare pentru zdrobirea seminţelor de cereale ; agricultura era practicată de către femei, ele având rolul economic predominant în societatea de atunci. c) unelte de pescuit : greutăţi de plasă, undiţe de cupru (un exemplar), vase pentru gătitul acestui aliment ; d) meşteşugul ţesutului era exercitat cu unelte felurite : fusaiole de lut, de piatră, de os sau făcute din cioburi de vase, precum şi greutăţi ce serveau la întinderea firelor ; e) pentru lucrarea pieilor: foarte multe şi variate sule de os lustruite, lame şi răzuitoare de silex pentru curăţitul pieilor ; f) oasele de animale domestice, care se înmulţesc cu cât păşim la o treaptă superioară, — indică a doua ocupaţiune a oamenilor : creşterea vitelor, care va deveni mai apoi ocupaţiunea specială a bărbaţilor şi care va avea o preeminenţă faţă de agricultura practicată de femei : aceasta va duce la descompunerea matriarhatului şi la apariţia şi desvoltarea patriarhatului, cu ridicarea bărbatului ca factor economic esenţial în orânduirea primitivă, trecută la un nou grad de desvoltare, determinat de creşterea forţelor de producţie. Un plug din corn de cerb, — de o formă şi mărime mai deosebite, — arată că începe a fi întrebuinţată în producţie forţa oferită de energia animalelor domestice : g) olăritul era cel mai desvoltat în această vreme : zeci de vase de lut lucrate cu mâna au fost descoperite numai în această locuinţă.

Mulţimea podoabelor (margele de piatră, de scoică, os, pendantive de os sau de lut, melci locali şi cochilii de origine străină) fac dovadă că o atare locuinţă aparţinea unei persoane singulare, căreia i s'a încredinţat de către comunitate,— şi sub controlul acesteia, — exercitarea unor funcţiuni, printre care şi cea religioasă [1]). In mijlocul acestei comunităţi agricole, o atare persoană avea şi un semn distinctiv : în cazul dela Gorgana, o măciucă de piatră dură, de culoare albă şi de o formă sferică.

Concepţiile sociale din treapta inferioară a barbariei din regiunea dunăreană se reflectă într'o serie întreagă de monumente şi opere de artă primitivă, care

1) Fr. Engels, Domnul Eugen Dühring revoluţionează ştiinţa (Anti-Dühring), ed. P. C. R., 1946, p. 272.

www.dacoromanica.ro

apar în abundenţă în locuinţa dela Gorgana. Printre reprezentările zoomorfe, — de care se leagă credinţe fetişiste, — e de amintit o vulpe, exemplar unic până acum la noi şi tratată într'un stil realist. Idolii de os, de lut şi idolul de marmoră (singurul cunoscut până acum la Nord de Dunăre) stau în legătură cu cultul zeiţei-mame şi cu matriarhatul.

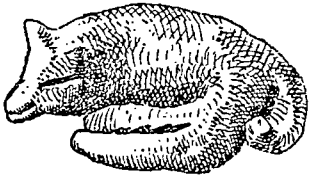

2) **Săpăturile dela Blejeşti.** — In marginea de Nord-Vest a satului se află o aşezare-tell, înconjurată de toate părţile de apa „gârlei satului". Pe latura de Nord a fost distrusă pentru fabricarea cărămizilor. In privinţa stratigrafiei, s'au stabilit următoarele strate de cultură:

Stratul I = civilizaţia Boian.
Stratul II = civilizaţia Gumelniţa I.
Stratul III — civilizaţia Gumelniţa II.
Stratul IV = civilizaţia Gumelniţa III.

Avem de a face, prin urmare, cu aceiaşi stratigrafie, ca şi la Pietrele, deci cu aceiaşi succesiune istorică a aceloraşi faze de desvoltare a celor două civilizaţii. Stratul reprezentativ, — din săpăturile din vara trecută, — corespunde aceleiaşi faze mijlocii a civilizaţiei Gumelniţa, ca şi la Gorgana. Dar, trebue remarcat, că la Blejeşti, deşi ne găsim în aceiaşi perioadă ,totuşi, inventarul arheologic de acolo este mai sărăcăcios şi uneltele de muncă mai puţin desvoltate, decât la Gorgana situată pe artera cea mare a Dunării.

S'a descoperit şi la Blejeşti o locuinţă dreptunghiulară, cu laturile de 5,20×4,10 m. având o vatră obişnuită în colţul de Nord-Est, iar intrarea pe la Răsărit.

In privinţa structurii economice şi sociale, aşezarea dela Blejeşti se aseamănă cu cea dela Pietrile, cu deosebirea unui grad de desvoltare mai jos faţă de aşezarea din valea Dunării.

O importanţă deosebită o are ceramica aparţinând primului fier (civilizaţiei Hallstatt) dela noi, descoperită într'un mormânt de incineraţie în formă de puţ, de pe latura de Nord a măgurii. Mormântul fusese distrus în parte din cauza deranjărilor făcute pentru a lua pământ în vederea fabricării cărămizilor. Ne găsim pentru prima dată în faţa unei atari descoperiri în jud. Vlaşca. Ele se datează în perioada târzie a barbariei.

In concluzie, se poate spune deci că săpăturile efectuate în vara trecută în jud. Vlaşca au adus precizări noi în legătură cu tipul gospodăriilor şi în legătură cu baza economică a treptei inferioare a barbariei, cu reflectarea matriarhatului şi a concepţiilor sociale în monumentele arheologice şi în artă. Ni s'au pus şi probleme noi, care vor trebui urmărite pe viitor.

D. B.

www.dacoromanica.ro

SĂPĂTURILE ARHEOLOGICE DIN JUD. COVURLUI

executate cu prilejul lucrărilor de pe şantierul naţional „ANA PAUKER" din Lunca Prutului

Deşi jud. Covurlui prezintă prin poziţia sa geografică un interes deosebit pentru cunoaşterea felului de viaţa al oamenilor din societatea primitivă, sclavagistă şi feudală, totuşi a fost foarte puţin cercetat din acest punct de vedere.

Până nu de mult, atenţia cercetatorilor noştri a fost îndreptată aproape exclusiv asupra antichităţilor romane din sudul acestui judeţ. Din nefericire însă, faţa de importanţa relicvelor provenite din câteva sondagii şi descoperiri întâmplătoare, în special dela Barboşi şi Şendreni, cercetările întreprinse până în prezent pe teren sunt cu totul insuficiente.

In anul 1939, Muzeul Naţional de Antichităţi a început primele cercetări arheologice, pentru identificarea localităţilor cu resturile de civilizaţie materială ale societăţilor primitive din această regiune.

Din anul 1939, cercetările pe teren n'au mai putut fi reluate în acest judeţ decât în primăvara anului 1946, cand s'a putut efectua un mic sondaj în aşezarea neolitică de pe Cetăţuia dela Stoicani.

In primăvara anului 1948, cu prilejul lucrărilor de pe şantierul naţional „Ana Pauker" din Lunca Prutului, s'au putut face pentru prima dată cercetări arheologice mai intense în această regiune. Pentru aceasta, Direcţiunea Muzeului Naţional de Antichităţi, în înţelegere cu Comisiunea Ministerială pentru redresarea economică şi stabilizarea monetară şi cu Comitetul Central al U. T. M.-ului, a hotărât să delege un specialist arheolog pentru a cerceta şi a lua măsurile de salvare a urmelor arheologice, care se vor putea descoperi cu prilejul lucrărilor de pe acest şantier.

In urma acestei acţiuni, pe de o parte au fost salvate obiectele găsite în timpul lucrărilor la Vânători, Frumuşiţa şi Tg. Bereşti, iar pe de alta, prin cercetările întreprinse la faţa locului, sa'u putut preciza condiţiile de găsire a acestor descoperiri întâmplătoare.

S'au întreprins cu ajutorul brigadierilor câteva sondagii arheologice în cuprinsul şantierului, şi anume la Vânători, Frumuşiţa, Stoicani, Drăculeşti şi Balinteşti. Deasemenea s'au mai făcut cercetări de suprafaţă la Stoicani, Drăculeşti, Vlădeşti, Tg. Bereşti, Slivna şi Cavadineşti.

★

Prin recentele cercetări arheologice din jud. Covurlui s'au identificat mai multe puncte noui cu resturile de civilizaţie materială aparţinând societăţii primitive, orânduirii sclavagiste şi celei feudale şi s'au precizat anumite aspecte ale civilizaţiei populaţiilor primitive, care au locuit aici.

Cea mai veche descoperire arheologică, cunoscută până în prezent în jud. Covurlui, provine din regiunea de dealuri din Nordul acestui judeţ. Acolo, pe dealul Băzanul dela Tg. Bereşti, s'a găsit un instrument mic de silex în formă de trapez simetric cu laturile înguste retuşate îngrijit. Acest obiect a fost găsit la suprafaţa solului împreună cu fragmente ceramice pictate neolitice de tip Cucuteni B. Din lipsă de săpături la faţa locului, nu putem şti dacă această mică unealtă provine sau nu dintr'o aşezare în aer liber a unui trib de vânători, care a sălăşluit în această regiune cu mult înainte de locuirea bine documentată din timpul civilizaţiei neolitice de tip Cucuteni B.

Cele mai apropiate analogii pentru unealta dela Tg. Bereşti le găsim în Mezoliticul târziu din Centrul şi Estul Europei.

La noi în ţară, în afară de Oltenia, de unde provin până în prezent cele mai cunoscute piese microlitice, au mai fost semnalate câteva descoperiri inedite din Mezolitic în Muntenia. In ce priveşte Moldova, exceptând cele câteva vârfuri de săgeată mici de caracter microlitic descoperite la Cucuteni, Mezoliticul este documentat mai sigur prin descoperirea dela Tg. Bereşti.

www.dacoromanica.ro

Prin cercetările viitoare, s'ar putea eventual preciza aspectul acestui utilaj litic din Sudul Moldovei şi să se lămurească legăturile lui cu fazele similare, atât din celelalte regiuni dela noi, cât şi din ţările vecine, mai ales din U. R. S. S. şi Polonia, unde Mezoliticul târziu este destul de bine cunoscut.

Prin aceste cercetări, va trebui să se umple golul care există deocamdată, în Moldova între Paleolitic şi Neolitic.

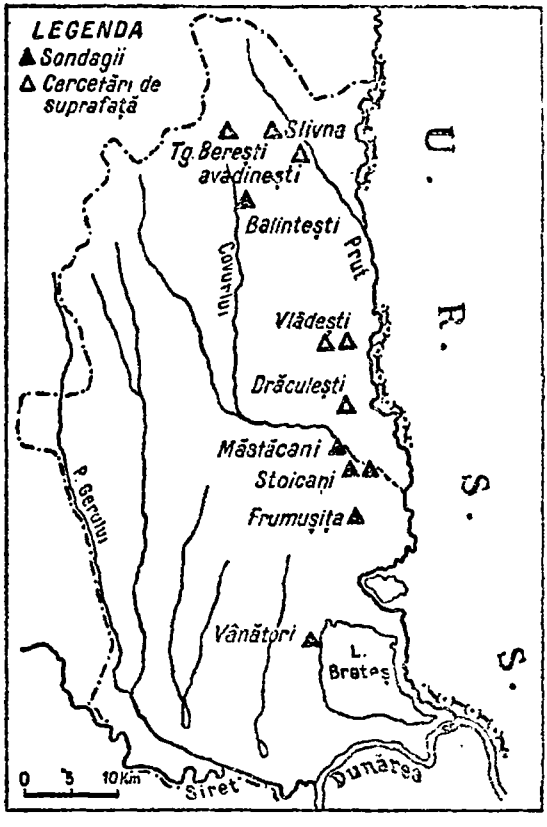

Fig. 1. Harta localităţilor din jud. Covurlui, în care s'au făcut cercetări arheologice în cadrul lucrărilor de pe Şantierul Naţional „Ana Pauker".

Pentru o mai bună documentare asupra Neoliticului din jud. Covurlui, care era foarte puţin cunoscut, s'au efectuat sondagii arheologice la Stoicani şi Măstăcani şi cercetări de suprafaţă la Stoicani, Drăculeşti şi Tg. Bereşti.

Pe latura estică a Cetăţuiei dela Stoicani, la 80 m. Sud de sondajul din 1946, s'a săpat un şanţ de 3x12 m., până la adâncimea maximă de 3 m. Cu acest prilej s'a constatat, ca şi în 1946, că avem de a face cu o aşezare tipică în formă de movilă, constituită din două straturi de civilizaţie cu mai multe nivele de locuire, suprapuse şi distruse prin incendii violente, cam între anii 2200 şi 2000 în. de Chr.

In ce priveşte inventarul aşezărilor omeneşti dela Stoicani, în afară de ceramică, care predomină, atât în stratul inferior cât şi mai ales în ultimul nivel al stratului superior, s'au mai găsit câteva obiecte din cremene, piatră, os, corn şi lut ars. Instrumentele de silex sunt puţin numeroase, ca şi în celelalte aşezări aparţinând ceramicei pictate din Moldova. Din acest punct de vedere este izbitoare deosebirea faţă de staţiunile neolitice din spaţiul carpato-balcanic, în care producţia de silex este foarte desvoltată. In afară de inventarul neolitic, s'au mai găsit în nivelele superioare

www.dacoromanica.ro

ale stratului al doilea câteva fragmente ceramice pentru prima epocă a fierului care ne documentează o slabă locuire din această vreme pe acest loc.

Din punct de vedere tipologic nu se constată deosebiri prea mari între ceramica celor două straturi. Astfel, până în prezent sunt mai frecvente în stratul mai vechi, decât în celelalte nivele ale stratului mai nou, vasele din pastă foarte fină, decorate la interior cu pictură crudă de culoare roşie şi la exterior cu caneluri fine, crestături pe margine şi cu motive decorative pictate cu grafit sau cu culoare albă. Însă atât formele acestor vase, cât şi tehnica decorului, se menţin cu mici modificări până în ultimul nivel de locuire al stratului mai nou. Această observaţie este valabilă şi pentru vasele din pastă bună şi grosolană. Formele de vase caracteristice civilizaţiei Gumelniţa, din neoliticul balcano-danubian, se întâlnesc în număr mai mare în ultimele nivele ale stratului al doilea, alături de unele elemente din cercul civilizaţiei ceramicei pictate. Nu s'a găsit însă niciun fragment ceramic trichrom de tip Cucuteni A.

Lipsa elementelor caracteristice civilizaţiei Boian A din stratul cel mai vechi dela Stoicani, în primul rând ceramica tipică şi excizată, şi prezenţa în acest strat a unor anumite forme de vase şi elemente decorative din civilizaţia Gumelniţa, vin în sprijinul ipotezei că cea mai veche aşezare neolitică dela Stoicani este mai nouă decât aşezările precucuteniene de pe teritoriul U. R. S. S. şi R. P. R. (Ucraina, Moldova) şi acelea ale civilizaţiei din regiunea carpato-balcanică de tip Boian A. In acest caz, s'ar putea presupune că această aşezare este, măcar în parte, contemporană cu faza de tranziţie dela civilizaţia Boian A la civilizaţia Gumelniţa din câmpia Munteniei. Nivelele următoare din stratul al doilea ar corespunde în timp în Moldova cu protocucutenianul, fază determinată recent la Izvoarele, iar în Muntenia cu începuturile civilizaţiei Gumelniţa din câmpie şi cu civilizaţia Ariuşd, faces-ul Băeşti-Aldeni, din regiunea de dealuri. Aceste sincronizări vor trebui verificate prin cercetările viitoare.

Pentru Neolitic, în afară de sondajul de pe Cetăţuia dela Stoicani, s'a mai efectuat încă unul în aşezarea dela Măstăcani [1]), care se află pe o mică terasă de pe capul Dealului Movilelor, lângă marginea de est a lacului Covurlui. In acest loc, cunoscut în regiune sub denumirea de Gatul Cămilei, înălţimea pe care se află aşezarea înaintează puţin în lunca Prutului.

Cu prilejul sondajului s'a constatat că avem de a face cu o mică aşezare neolitică, cu un singur strat, format din două nivele de locuire, dintre care cel mai nou pare să fie mai important. Din acest motiv s'a săpat în întregime o casă preistorică incendiată din nivelul superior.

Locuinţa cercetată a fost construită la suprafaţa solului, fiind dispusă probabil oblic faţă de axul longitudinal al terasei. Dimensiunile ei ar fi fost de circa 3 m. x 5 m. şi orientarea probabil N. S. Forma ei pare să fi fost rectangulară, iar intrarea pe latura de Sud. In interiorul locuinţei nu s'a găsit nicio vatră şi nu au putut fi observate clar podelele, deşi par să fie unele indicii în acest sens.

In ce priveşte inventarul locuinţei, în afară de foarte multe vase întregi şi fragmentare de diferite forme şi dimensiuni, arse secundar şi în mare parte colorate, s'au mai găsit două aşchii de silex, două topoare de piatră, dintre care unul cu gaură de înmănuşare este fragmentar, precum şi câteva percutoare şi râşniţe de piatră.

Din punct de vedere tipologic, în ceramica nivelului superior dela Măstăcani predomină elmentele civilizaţiei ceramicei pictate faţă de cele gumelniţene. Nici aici — ca şi în stratul superior dela Stoicani — nu s'a găsit niciun fragment ceramic trichrom de tip Cucuteni A.

Deocamdată, se pot constata unele asemănări între inventarul ceramic din nivelul inferior dela Măstăcani şi acela din primele nivele ale stratului superior dela Stoicani. Nu se poate încă preciza, întrucât s'ar putea stabili legături tipologice şi cronologice şi cu primul strat dela Stoicani. Nivelul al doilea care este caracteristic pentru aşezarea dela Măstăcani, este contemporan cu unul din nivelele stratului

1) Până în anul 1947, terenul pe care se afla această aşezare, semnalată pentru prima dată în anul 1939, a aparţinut comunei Folteşti. Din acest motiv, în unele din lucrările de specialitate mai vechi, în care este amintită această aşezare, s'a indicat Folteşti în loc de Măstăcani.

www.dacoromanica.ro

superior dela Stoicani. Rămâne ca prin cercetările viitoare să se lămurească mai bine poziția tipologică și cronologică a nivelului superior dela Măstăcani, atât față de civilizația neolitică carpato-danubiană, cât mai ales față de cercul de civilizație cu ceramica pictată din Moldova.

Lângă locuința din nivelul superior au fost găsite două morminte preistorice de inhumație fără de inventar, cu scheletele chircite culcate pe partea stângă. Datarea acestor morminte, care după observațiile făcute sunt mai noi decât locuința, se va preciza prin cercetările viitoare.

Tot în legătură cu Neoliticul, printr'o cercetare de suprafață de pe dealul Bâzanul dela Tg. Bereşti, s'a identificat pentru prima dată în jud. Covurlui o stațiune cu ceramica pictată, aparținând civilizației neolitice de tip Cucuteni B. In cuprinsul acestei așezări, s'a găsit și instrumentul mic de silex în formă de trapez, amintit mai sus.

Alte descoperiri neolitice, din jud. Covurlui, au fost semnalate recent la râpa lui Vasilache dela Stoicani, de unde provine un topor-ciocan de piatră masiv, și probabil în așezarea de pe dealul Burla dela Drăculești, unde s'au găsit câteva fragmente ceramice nu îndeajuns de caracteristice.

Prin recentele cercetări arheologice asupra Neoliticului din jud. Covurlui, se constată, că până în prezent lipsesc în această regiune așezările precucuteniene din spațiul moldo-ucrainean și de tip Bo'an A din regiunea carpato-balcanică. Deci, cel mai vechi Neolitic cunoscut până acum din Moldova și Muntenia, n'a fost încă identificat în această regiune din Sudul Moldovei. Prezența lui nu pare să fie exclusă, din vreme ce în stratul cel mai vechi dela Stoicani au fost constatate elemente care fac trecerea între civilizațiile Bo'an A și Gumelnița-Ariușd. Pentru lămurirea acestei probleme vor trebui întreprinse cercetări și în alte stațiuni neolitice din jud. Covurlui. Până atunci, cel mai vechi Neolitic din această regiune este documentat printr'un aspect de tranziție dela civilizația Boian A la civilizația Gumelnița-Ariușd.

După această primă fază, cunoscută până în prezent în jud. Covurlui urmează a doua, în care se constată un strâns contact între elementele civilizației balcano-danubiene de tip Gumelnita și acelea ale civilizației ceramicei pictate de tip Cucuteni și Ariușd.

Elementele acestor două mari cercuri de civilizație neolitică se întâlnesc în același strat de civilizație, în așezările dela Stoicani și Măstăcani din Sudul jud. Covurlui. Va trebui să se cerceteze acest contact și în așezările cu elemente gumelnițiene de pe terase din regiunea de dealuri, dela Smulți și Tudor Vladimirescu, care prin poziția lor geografică sunt mai aproape de stațiunile cucutiene dela Tg. Bereşti și Schineni, (jud. Tutova, chiar lângă hotarul jud. Covurlui).

Până la efectuarea acestor cercetări, descoperirile de până acum confirmă ipoteza mai veche după care în această regiune din Sudul Moldovei marele cerc de civilizație neo-eneolitic cu ceramică pictată din U. R. S. S. (Ucraina), Moldova și S. E. Transilvaniei se atinge cu civilizația carpato-balcanică din Muntenia, Dobrogea, Oltenia și Bulgaria.

Un important cimitir, aparținând civilizației de tip Monteoru, dela începutul epocii de bronz (circa 1800—1600 în. Chr.) a fost descoperit la Balinteşti într'o vie de pe capul dealului Cioinagi.

Forma de teren pe care se află cimitirul este o pantă lină, care coboară spre Sud, înspre valea mai largă a pârâului Chineja.

De pe acest teren locuitorul I. Cogineață scoase mai de mult, cu ocazia plantării viei, mai multe schelete de oameni, câteva vase de lut ars și unele obiecte de metal. Atât aceste obiecte, cât și numeroasele fragmente ceramice romane-târzii, găsite la suprafață, ne-au făcut să presupunem în 1939, că n'ar fi exclusă posibilitatea, ca pe acest loc să fi fost un cimitir din vremea romană-târzie.

Prin săpăturile recente de pe capul dealului Cioinagi s'a descoperit aici un cimitir din epoca bronzului. Totuși, după obiectele și fragmentele ceramice romane-târzii descoperite în vie, este probabil că pe acest loc a fost și o locuire mai târzie din epoca romană târzie. Nu putem încă ști întrucât au fost aici sau nu și unele morminte din această vreme.

www.dacoromanica.ro

Cu ocazia sondajului efectuat în acest cimitir pe o porțiune de numai 25 m. p., au fost descoperite la o adâncime mică — între 40—60 cm. —, opt morminte, șapte de inhumație și unul de incinerație, dispuse în mai multe șiruri regulate. Dintre aceste morminte, cele mai multe sunt de copii.

In mormintele săpate, atât în iurul scheletelor, cât și deasupra lor, nu s'au găsit pietre sau eventual urme de lemn.

Cele câteva deranjamente mai noui din morminte, s'ar datora unor gropi ulterioare, eventual din vremea romană târzie, care este destul de bine reprezentată pe acest teren.

Scheletele, descoperite la o depărtare mai mică de 2 m. unele de altele, erau culcate în poziție chircită, de obiceiu pe partea dreaptă, cu capul la N.N.V., privirea la V. și cu picioarele la S.S.E. Numai un singur schelet era culcat pe partea stângă, cu capul la N.V., picioarele la S.E. și privirea spre E.

Lângă capul fiecărui schelet s'a pus ca ofrandă câte o ceașcă cu una sau două toarte sau un vas mai mic. Numai într'un singur caz, într'un mormânt de copil, s'a mai pus și un al doilea vas, în regiunea picioarelor. In ce privește restul inventarului din morminte, s'au mai găsit un cuțit arcuit din piatră, așezat sub partea dreaptă a craniului unui schelet și probabil unul sau mai multe obiecte mici de bronz, din care s'au păstrat numai urme din carbonatul de cupru.

Oasele pârjolite de foc ale copilului incinerat, erau așezate într'o urnă de lut ars, înaltă de 30 cm., lângă care s'a pus ca ofrandă un vas mic, tot de lut ars.

In afară de aceste opt morminte, este probabil, ca în colțul de N. V. al șanțului să mai fie un mormânt deranjat, din care nu s'a descoperit decât o parte, sau eventual un schelet, rămas în peretele nesăpat al șanțului.

Cimitirul dela Balintesti, după inventarul ceramic din mormintele săpate, aparține civilizației de tip Monteoru dela începutul epocii de bronz din Nordul Munteniei și Moldova (cca 1800—1600 în. Chr.) din vremea când sunt documentate pentru prima dată la noi triburile de Traci.

Până în prezent au fost cercetate prin săpături metodice numai trei necropole din această vreme și civilizație; două la Sărata Monteoru (jud. Buzău) și una la Poiana (jud. Tecuci).

Cimitirul dela Balintesti datează, se pare, după anumite caracteristici de ordin tipologic, dintr'o fază mai târzie a civilizației de tip Monteoru; fază documentată stratigrafic recent pe Cetățuia dela Sărata Monteoru.

Pentru determinarea mai exactă a poziției cronologice a acestui cimitir, în cadrul civilizației de tip Monteoru, vor trebui continuate cercetările de la Balintesti. Din nefericire, cea mai mare parte din cimitir a fost distrusă cu ocazia plantării viei. Totuși se mai pot face săpături la N. de vie, pe o porțiune de mai multe sute de metri pătrați, determinându-se cu acest prilej marginea de Nord a cimitirului.

Cu ocazia cercetărilor metodice, care se vor efectua aici de către specialiști, va trebui să se caute și așezarea oamenilor, care au fost îngropați în acest cimitir. In legătură cu aceasta, s'au făcut deja o serie de cercetări de suprafață în regiunea Balintesti-Cioinagi.

Un alt cimitir, de data aceasta dela sfârșitul primei epoci a fierului (cca 700—500 în. Chr.) a fost descoperit la Stoicani, pe Dealul depe Răpă, la cca 150 m. V. de Cetățuia neolitică.

De pe acest loc, care coboară într'o pantă lină spre Est și Nord, au fost scoase mai de mult câteva morminte, atât cu prilejul săpăturilor făcute pentru construcția unei case, cât și cu ocazia diverselor lucrări agricole de pe acest teren.

Prin săpăturile recente, efectuate la capătul estic al cimitirului, pe o suprafață de aproximativ 150 m. p., au fost descoperite opt morminte de inhumație, dispuse în patru șiruri regulate, orientate dela Vest spre Est. Dintre aceste morminte, două erau de copii, iar restul de adolescenți și oameni maturi. Pe acest teren, a cărui întindere este de aproximativ 1500 m. p., mai pot fi găsite prin cercetările viitoare numeroase morminte.

In cimitirul dela Stoicani, din cauza subțierii terenului în urma acțiunii șuvoaielor de apă, scheletele descoperite recent se găseau la adâncimi mici, cuprinse între 27—65 cm. Din acest motiv, oasele scheletelor sunt în majoritatea cazurilor

www.dacoromanica.ro

prost păstrate. Inspre marginea de Vest a cimitirului unele dintre ele au fost distruse mai de mult chiar de fierul plugului.

In morminteie de copii s'a aşezat în regiunea capului câte o piatră dintr'o râşniţă, mai mult sau mai puţin fragmentară, provenită din aşezarea neolitică depe Cetăţuie.

Câteva gropi mai noui au deranjat probabil unele din morminte.

Fragmentele ceramice din prima epocă a fierului care se întâlnesc în mod răzleţ până la nivelul scheletelor, niciodată însă mai jos, s'ar putea să reprezinte resturile unei locuiri sporadice anterioare cimitirului sau eventual să provină din unele morminte distruse. Slabe urme de locuire din această epocă sunt documentate şi pe Cetăţuia neolitică din apropiere.

Cele opt schelete degajate recent se aflau la o depărtare de aproximativ 5 m. unele de altele. Toate erau culcate pe partea dreaptă, în poziţie chircită nu prea pronunţată. In ce priveşte orientarea lor cele mai multe aveau capul la Sud, privirea la Est şi picioarele la Nord.

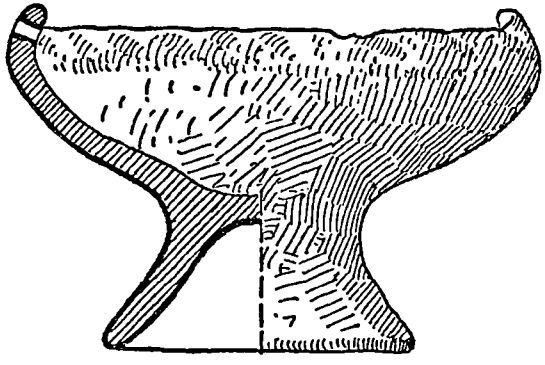

Fig. 2. Cupă de lut ars dintr'un mormânt din cimitirul dela Stoicani (ca. $^2/_3$).

In morminte s'au găsit mai multe vase de lut ars, mărgele de bronz şi os, o fibulă din fier cu arcul simplu în formă de semicerc şi prevăzut la capete cu două învârtituri spiralice, o măciucă din piatră, o cute pentru ascuţit şi un pendantiv, tot din piatră.

Nu putem şti încă cu preciziune, ca şi pentru cimitirul dela Bălinteşti, dacă a existat sau nu o grupare a mormintelor pe familii şi după starea socială. Pentru lămurirea acestei probleme de o deosebită importanţa pentru cunoaşterea societăţii primitive, vor trebui întreprinse cercetări metodice mai intense. Deocamdată se constată doar, că în sectorul estic al suprafeţei săpate din cimitirul dela Stoicani s'au găsit cele mai multe schelete de oameni maturi. In această parte a cimitirului, după inventarul mormintelor, mai ales al unuia cu şapte vase mai mari şi mai mici, se pare că au fost îngropaţi oameni mai înstăriţi.

Din punct de vedere cronologic, cimitirul dela Stoicani poate fi datat într'o fază către sfârşitul primei epoci de fier, care deocamdată s'ar plasa în intervalul de timp dela 700—500 în. Chr. In sprijinul acestei datări avem pe de o parte, atât fibula de fier de tip Nord Vest balcanic, cât şi celelalte elemente de inventar (ceramica, cutea de ascuţit şi măciuca de piatră), care se întâlnesc, uneori împreună cu acest tip de fibulă, în unele morminte de incineraţie din tumulii din Oltenia, care datează aproximativ din aceeaşi vreme.

Cele mai cunoscute descoperiri din vremea din care datează cimitirul dela Stoicani provin din Oltenia şi apoi din Transilvania. Din Muntenia şi Dobrogea, cunoaştem încă puţin din prima epocă a fierului. Iar în ce priveşte Moldova, în afară de câteva descoperiri izolate, uneori nu îndeajuns de bine lămurite, nu se ştia mai nimic cu privire la această epocă.

www.dacoromanica.ro

Prin cercetările viitoare care se vor întreprinde aici, va trebui să se lămurească problema, dacă pentru faza din care datează acest cimitir avem sau nu de a face în sudul Moldovei cu un aspect deosebit de civilizaţie din această vreme. Deasemenea, va trebui să se cerceteze, pe de o parte, dacă acest aspect de civilizaţie are sau nu elemente comune cu celelalte aspecte de civilizaţie din aceeaşi vreme, atât dela noi, cât şi din ţările vecine, iar pe de alta, dacă se pot constata elemente străine alături de fondul local şi în ce măsură aceste elemente au influenţat sau au fost asimiliate de acest fond local. Numai după efectuarea acestor cercetări, care presupun săpături intensive, se va putea încerca să se determine tribul primitiv căruia îi aparţine cimitirul dela Stoicani.

Tot cu prilejul cercetărilor viitoare, va trebui să se caute şi aşezarea oamenilor, care au fost îngropaţi în cimitirul dela Stoicani. Deasemenea va trebui să se lămurească dacă locuirea sporadică din această vreme, de pe Cetăţuia neolitică este sau nu în legătură cu mormintele din cimitir sau eventual cu urmele de locuire din cimitir. In acest din urmă caz n'ar fi exclusă ipoteza ca cimitirul să fie mai nou decât faza documentată prin aceste câteva fragmente ceramice, găsite atât pe Cetăţuie cât şi în cimitir.

★

La Frumuşiţa, săpându-se o groapă veche din malul râpei de lânga km. 116 de pe şoseaua naţională Galaţi-Bârlad, au fost descoperite, la 80 cm. adâncime, două vase de lut ars, lucrate cu mâna. Datarea acestor vase, la sfârşitul sec. V în. Chr., s'a făcut cu ajutorul unui vas grecesc (hylix) de import cu inscripţia prescurtată NAY sgâriată pe fund, care a fost descoperit acum un an în aceeaşi groapă, de către un locuitor din Frumuşiţa.

Pe terenul, pe care s'a făcut descoperirea, după informaţiile primite la faţa locului, s'ar fi găsit mai de mult şi alte vase, care s'au distrus sau pierdut.

Prin cercetările viitoare, care se vor face aici, va trebui să se lămurească, dacă pe acest teren care se află pe o terasă a Prutului, uşor înclinată în direcţia NV-SE, ar fi fost o locuire documentată deocamdată prin mai multe gropi cu inventar ceramic, sau eventual cimitir, din care însă nu s'a găsit până în prezent nici un mormânt de inhumaţie sau de incineraţie.

Nu avem încă elemente suficiente pentru a şti, dacă în această regiune din Sudul Moldovei la sfârşitul sec. V în. Chr., de când datează descoperirea dela Frumuşiţa, mai persistă civilizaţia mai veche din prima epocă de fier, sau dacă avem de a face mai probabil cu o civilizaţie dela începutul celei de a doua epoci de fier, în care se mai păstrează şi unele elemente de tradiţie mai veche.

Importanţa descoperirii vasului grecesc dela Frumuşiţa constă în faptul, ca ne documentează în mod cert pătrunderea influenţii greceşti în Sudul Moldovei la sfârşitul sec. V în. de Chr.

Prin această descoperire se confirmă şi documentarea mai veche, bazată pe o informaţie nu prea sigură, de care s'a folosit în special Vasile Pârvan pentru susţinerea influenţii greceşti în Sudul Moldovei. Şi anume este vorba de colecţia de lecythi cu figuri negre şi roşii, socotite de C. Schuchkardt ca provenind dela Barboşi, după informaţiile pe care le-a obţinut în anul 1885 la Iaşi.

In stadiul actual al cercetărilor, este probabil că, influenţa grecească în Sudul Moldovei, s'ar fi exercitat deseori prin intermediul localnicilor din Hinterlandul oraşelor greceşti depe malul stâng al Mării Negre. Deasemenea nu este exclus, după cum s'a arătat, ca această influenţă să se fi exercitat uneori chiar prin comercianţii greci depe coasta Mării Negre sau prin autohtoni. In legătură cu această problemă, nu mai poate fi astăzi admisă fără rezerve ipoteza mai veche a lui Pârvan, după ce influenţa grecească în sudul Moldovei s'ar fi executat direct numai prin comercianţii greci, în special dela Histria, care, pentru relaţiile comerciale cu localnicii din Sudul Moldovei ar fi întemeiat un „emporium" la Barboşi, încă din sec. VI în. Chr.

Tot din judeţul Covurlui mai provin câteva descoperiri recente din vremea romană târzie şi epoca migraţiei popoarelor.

Din epoca romană târzie s'au găsit urmele unei aşezări la Slivna, pe versantul vestic al Dealului Slivna, cu un mormânt de incineraţie cu un vas de lut ars,

www.dacoromanica.ro

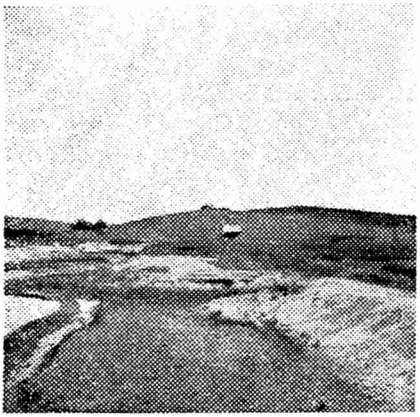

1

3

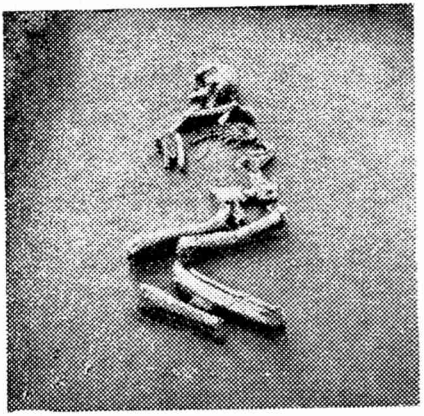

2

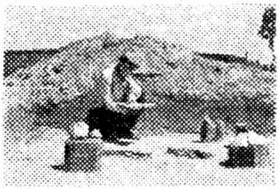

4

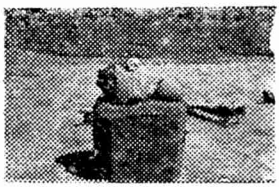

5

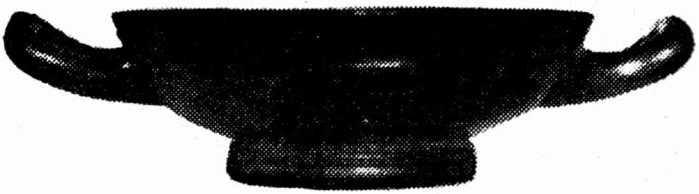

6

SĂPĂTURILE ARHEOLOGICE DIN JUD. COVURLUI

1. Cimitirul dela Balinteşti-Cioinagi ; 2. Schelet în poziţie chircită dela Stoicani ; 3. Brigadierii desvelesc un mormânt la Stoicani; 4-5. Cimitirul dela Stoicani; 6. Vas grecesc dela Frumuşica. 3/5.

www.dacoromanica.ro

SĂPĂTURILE ARHEOLOGICE DELA ZIMNICEA

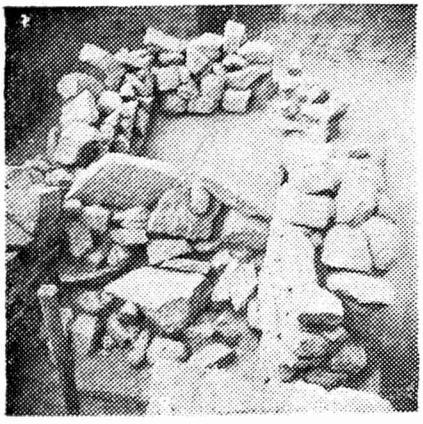

Cameră mortuară zidită cu pietre şi ofrandele găsite în ea.

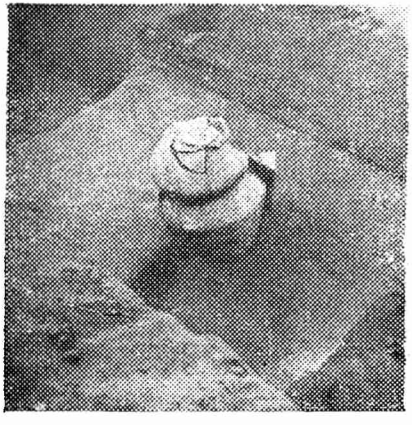

Două morminte de incineraţie în urne cu capac.

www.dacoromanica.ro

distrus în cea mai mare parte la Vlădeşti, în malul prăbuşit al Dealului Arnei, de lângă şoseaua Galaţi-Oancea. In afară de aceste descoperiri, s'au mai adunat numeroase fragmente ceramice din această epocă, (şi mai noi) şi câteva din prima şi a doua Epocă a Fierului din marea aşezare dela Râpa Glodului dela Cavadineşti semnalată din 1939 care din nefericire se distruge din cauza deselor surpări ale malurilor râpei.

Epoca migraţiei popoarelor este reprezentată numai prin două aplice de metal, una de bonz şi alta de argint, găsite întâmplător mai demult la Tg. Bereşti, probabil la râpa Holmului, de către un locuitor, care le-a donat recent Muzeului Naţional de Antichităţi.

In fine, pe teritoriul comunei Vânători, la râpa lui Tuluc, datorită vigilenţii conducătorilor şantierului de amenajări silvice, din acest loc, au fost salvate trei scări mari de şea, din fier placat cu o foaie de argint aurit, precum şi câteva cuie de fier, din vremea orânduirii feudale. Efectuându-se un mic sondaj la locul descoperirii s'au găsit încă 16 cuie lungi de fier în formă de scoabe, suprapuse cruciş şi legate cu o verigă, probabil din fier, din care nu s'au păstrat decât urme vagi. Este probabil, că aceste piese au fost depozitate într'o groapă de pe acest loc. In niciun caz nu poate fi vorba de mormântul unui călăreţ din vremea orânduirii feudale, deoarece pe de o parte s'au găsit trei scări de şea în loc de două, iar pe de altă parte nu s'au descoperit oasele călăreţului şi eventual şi ale calului.

In ce priveşte epoca de când datează aceste scări, care par de aspect oriental, urmează să se precizeze ulterior printr'o cercetare mai atentă. Până atunci având-se în vedere asemănarea dintre technica acestor scări şi aceia a coifului din fier placat cu o floare de argint aurit, tot de caracter oriental, descoperit la Moscu (jud. Covurlui) în 1939, care prin analogiile mai apropiate se plasează în sec. XIV d. Chr., înclinăm să datăm şi piesele descoperite la Vânători tot în sec. XIV şi poate chiar mai devreme în sec. XIII, în vremea când Sudul Moldovei era *sub dominaţia Tătarilor*. In afară de aceasta, scările de şea din aceiaşi serie tipologică, din sec. XV şi XVI, par să fie mai evoluate ca technică şi formă şi sunt uneori chiar decorate.

*

Prin recentele cercetări şi săpături arheologice din jud. Covurlui s'a ajuns la o mai bună cunoaştere a societăţii primitive din această regiune. In afară de aceasta, au fost semnalate şi câteva descoperiri noi din vremea orânduirilor sclavagistă şi feudală.

Cercetările vor trebui continuate, deoarece ceeace s'a făcut până acum reprezintă doar un început. Sondagiile efectuate ne-au ajutat la identificarea şi într'o măsură la determinarea aspectelor de civilizaţie din mai multe aşezări şi cimitire din diferitele epoci ale societăţii primitive din judeţul Covurlui. Pe baza materialelor găsite şi a analogiilor pe care ele ni le oferă s'a încercat încadrarea şi datarea acestor descoperiri. In acelaş timp, s'au amintit şi problemele mai importante pe care ni le pun aceste descoperiri, arătându-se întrucât în stadiul actual al cercetărilor poate fi sau nu vorba de soluţionarea lor.

Cu prilejul prezentării descoperirilor, s'au indicat, pe cât a fost posibil, unele amănunte în legătură cu felul de trai al oamenilor din societatea primitivă, care au locuit în această regiune din Sudul Moldovei.

Rezultatele cercetărilor arheologice din Lunca Prutului, dovedesc că prezenţa arheologilor pe şantierele de reconstrucţie ale R. P. R. este necesară. Din acest punct de vedere amintim, că şi arheologii sovietici au cercetat deseori numeroase descoperiri arheologice, făcute cu ocazia lucrărilor dela noile construcţii, iar rezultatele ştiinţifice ale muncii lor au fost apoi tipărite într'o publicaţie specială apărută în mai multe volume, întitulată „Lucrări arheologice la noile construcţii", editată la Moscova şi Leningrad, de către Academia de Istoria Civilizaţiei Materiale N. A. Marr.

M. P.-D

www.dacoromanica.ro

SĂPĂTURILE ARHEOLOGICE DIN JUD. HUNEDOARA

I. CERCETĂRI ŞI SĂPĂTURI LA AŞEZAREA DELA MICIA

Pornind dela unele descoperiri întâmplătoare, făcute la asezarea romană Micia, pe locul numit „la hotar", la vre-o 400 m. sud-est de castrul militar, am procedat în toamna anului 1947, la executarea unor săpături în acest loc.

Deşi săpăturile au fost întreprinse în toamna anului 1947, cercetările de complectare au fost continuate şi în vara acestui an.

Cercetările pe teren şi studiul de bibliotecă ne-au condus la constatarea că în acest loc al aşezării civile dela Micia se afla un templu închinat unei divinităţi de origine siriană, necunoscută până în prezent: Iupiter Erapolitanus.

In urma cercetărilor au fost făcute următoarele descoperiri, care ajută la stabilirea sigură a faptului amintit mai sus.

a) Altar închinat lui Iupiter Erapolitanus (IOVI ERAPOLITANO FECIT CASIVS RVFVS VOTVM DEDIT).

b) Monument sculptural, reprezentând figura acefală a unei zeităţi tronând.

c) Fragment de statue, reprezentând figura zeităţii dela punctul b.

d) Altare cu inscripţia ştearsă, fragmente de coloane, capitele, o fibulă, fragmente de vase, resturile unei construcţii (templu) etc.

Pornind dela interpretarea altor epitete ale lui Jupiter, cunoscute în Dacia, cum este cazul lui Jupiter Dolichenus dela localitatea Doliché, Jupiter Heliopolitanus dela Heliopolis, etc., aflăm explicaţia şi pentru Iupiter Erapolitanus în acest sens.

Astfel, după cum se ştie că au venit în provinciile dela Dunăre Sirieni din Doliché, de pildă, din Heliopolis, sau din altă parte, avem amintiri şi despre Sirieni originari din Hierapolis, capitala provinciei romane dela Eufrat.

Dela Hierapolis ajungem uşor la Erapolis, pentru a putea face legătura cu Iupiter Erapolitanus, ca zeitate de origine siriană, din oraşul Hierapolis = Ierapolis = Erapolis, Erapulis = Erapolitanus, identificat cu Zeus = Iupiter sub denumirea de Iupiter Erapolitanus.

Se pare că aceste epitete ale lui Iupiter pot avea, uneori, mai degrabă semnificaţia determinării locului de origine a dedicantului decât o legătură prea strânsă de unire a unor zeităţi eterogene.

Zeitatea amintită mai sus este reprezentată în monumentele dela Micia în felul reprezentării clasice a unui Jupiter greco-roman.

Faptul că Erapolitanus avea un templu la Micia, presupune un număr mai însemnat de credincioşi. Elementul oriental era, dealtfel, foarte răspândit la Micia; pe lângă diverşi indivizi de origine orientală, avem cunoştinţă şi de existenţa unor corpuri de trupă în castrul localităţii, aduse din ţinuturile orientale (Cohors II Flavia Commagenorum, Numerus Militum Maurorum).

II. SĂPĂTURILE DIN HOTARUL COMUNEI HOBIŢA — SARMISEGETUZA

Lucrările au fost executate în luna August-Septembrie 1948.

In urma cercetărilor întreprinse, s'a realizat punerea în lumină a unei construcţiuni gospodăreşti romane (fermă romană), Villa rustica, datând din jurul anului 150 d. Chr.

Descoperirea este reprezentată printr'o foarte extinsă incintă din zid, din piatră, închizând un spatiu de aproape 1 Ha., în interiorul căreia se află diferitele aranjamente gospodăreşti: casa pentru locuit, constând din mai multe camere cu pavimente, hypocaustum, iar în faţă o curte împrejmuită cu zid şi pavată cu cărămidă; urmele unor construcţiuni din lemn acoperite cu ţiglă şi distruse prin incendiu; curţi interioare împrejmuite cu zid, pentru nevoile economice etc.

In timpul lucrărilor au fost aflate diferite obiecte ca: fragmente de vase din lut ars, fierăria rezultată dela construcţiunile din lemn, fierul unui plug roman, două monete, ţigle cu ştampila F. D. L. etc.

Deşi pe teritoriul ţării şi pe cel hunedorean, în special, pot fi identificate pe teren existenţa unor astfel de forme de locuit, totuşi, până în prezent, nu a

www.dacoromanica.ro

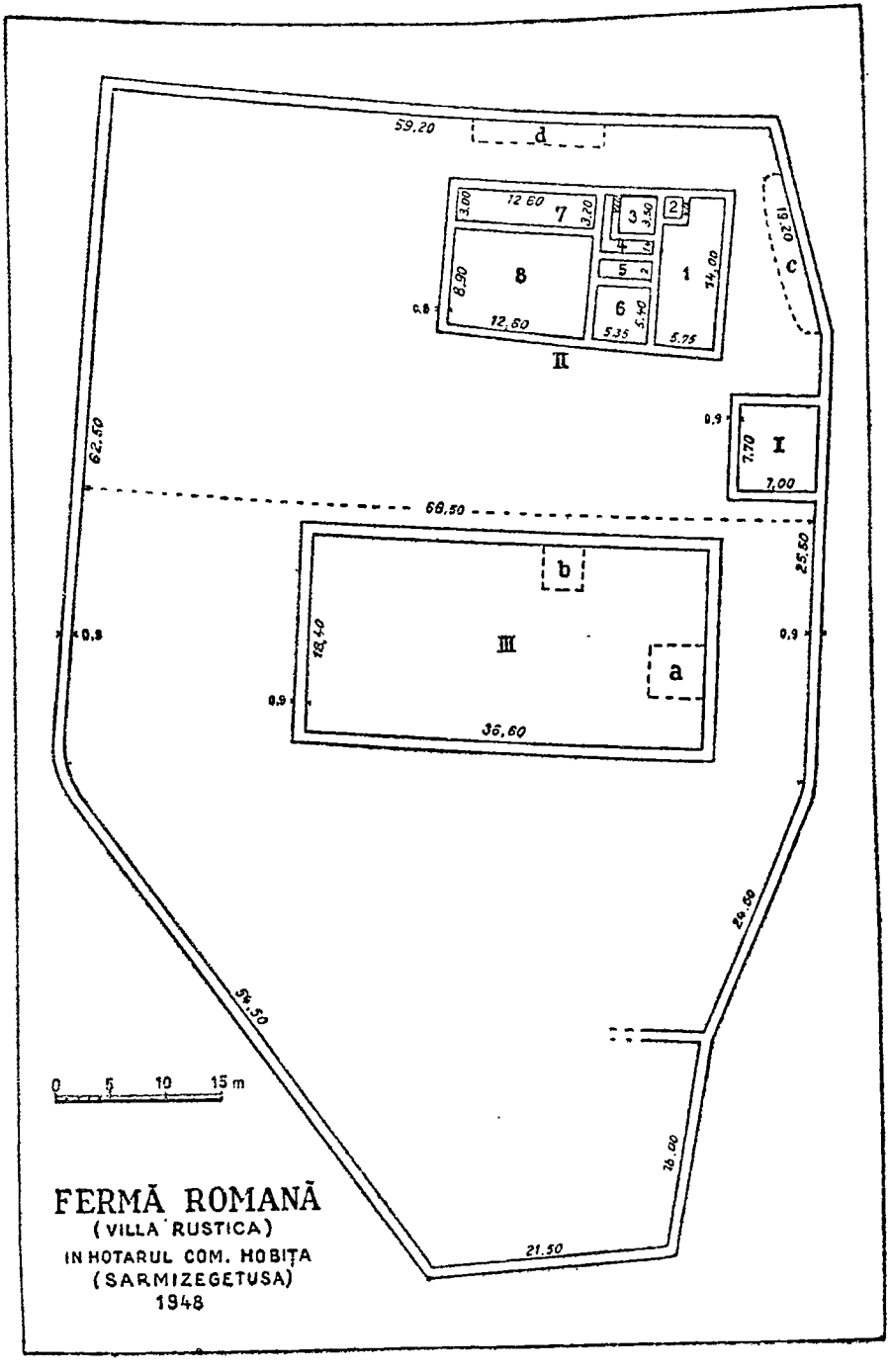

www.dacoromanica.ro

fost dată la iveală în întregime niciuna, şi, ca urmare, tipul de fermă din Dacia nu a putut fi încă stabilit.

Aceste centre de cultură agricolă aruncă o lumină lămuritoare asupra situaţiei economice şi sociale pe care le-au avut diferitele popoare ale lumii antice în anumite epoci.

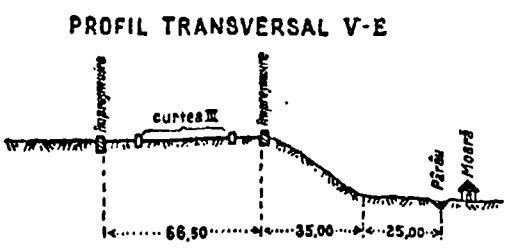

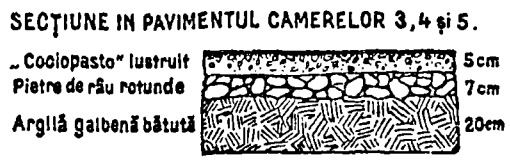

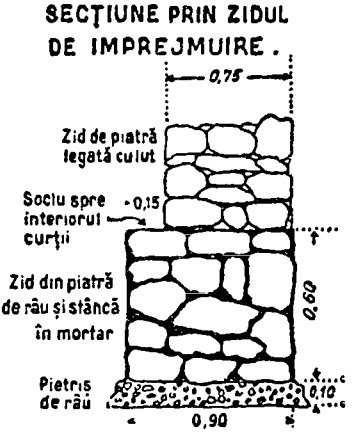

III. CERCETĂRILE DIN CARTIERUL „CIANGĂILOR", DEVA

Lucrările au fost executate în luna Noembrie a. c., timp de numai patru zile. Lucrări preliminarii de identificare.

Săpăturile au dat la iveală: diferite fragmente de vase din lut ars de culoare neagră, roşie şi sură (o parte din ele sunt lustruite, iar unele împodobite cu ornamentaţii incizate), vreo 20 bucăţi silex lucrat, două topoare din piatră, mai multe coarne de cerb nelucrate sau lucrate, o sulă din os, trei ciocane din os foarte frumoase, de dimensiuni mari, cu gaura de înmănunchiere a cozii circulară etc.

Aşezarea reprezintă cea mai veche civilizaţie din jurul Devei.

O. F.

SĂPĂTURILE ARHEOLOGICE DELA PALATCA, PLASA MOCIU, JUD. CLUJ

Colectivul arheologic dela Cluj şi-a propus pentru acest an să cerceteze cimitirul din epoca migraţiilor semnalat pe teritoriul comunei Palatca, în apropiere de Mociu.

Campania de săpături a durat dela 21 Sept. până la 5 Oct. a. c. S'a lucrat concomitent în mai multe puncte, în medie cu 30 de lucrători pe zi şi s'au făcut explorări în regiune, cu scopul de a se preciza mediul arheologic în mijlocul căruia îşi fac apariţia mormintele din epoca migraţiilor.

Comuna Palatca e situată la cca. 8 km. N.-V. de Mociu, în aşa numita Câmpie a Transilvaniei. Cimitirul cercetat de noi se află în partea de hotar numită Tag, la originea văii cu acelaş nume, la piciorul dealului numit „Coastă", având în faţă dealul frumos împădurit al Ghireşului.

Antecedenţe. Cimitirul a fost semnalat în anul 1942, când săpându-se o fântână în curtea lui Arghir Solomon, în imediata apropiere a fostei linii de frontieră impusă prin dictatul dela Viena, la cca. 2 m. adâncime s'a dat peste un mormânt uman, în care pe lângă schelet s'au găsit mai multe vase de pământ care au fost aruncate şi 2 podoabe de argint care au fost trimise atunci Muzeului de Antichităţi

www.dacoromanica.ro

din Cluj. Aceste obiecte de podoabă sunt: o **fibulă de argint cu disc**, de tip „gotic", databilă în sec. IV, de felul celei aflate de pildă, în mormântul dela **Lechința de Mureș** (Ed. Beninger în Mamus, 30, 1983, p. 126, fig. 5) și un **disc semicircular de bronz**, de tipul celor găsite în cimitirul dela Sântana tot din sec. IV (morm. 65, fig. 85, nr. 13—21). Această descoperire ne-a atras în deosebi atențiunea și ne-a determinat să începem săpături în acest loc, pentru a verifica din nou acest gen de cimitire considerate și atribuite de obicei Goților, dar cu puternice elemente AUTOHTONE. (Cf. C. Daicoviciu în A.I.S.C. III, p. 266, precum și La Transylvanie dans l'Antiquité, Buc., 1946, p. 247).

Recunoașterea pe teren. In zilele de 14 și 15 Sept. a. c., s'a întreprins o recunoaștere pe teren pentru identificarea precisă a locului în care se produsese descoperirea din 1942, asupra căreia nu aveam decât informații vagi. Rezultatul a fost constatarea că descoperirea din 1942 a avut loc în curtea locuitorului Arghir Solomon din cătunul nou dela Tag. S'au făcut aranjamentele pentru începerea săpăturilor în curtea și grădina numitului locuitor.

Alte informații arheologice. Cu acelaș prilej am obținut informații în privința altor descoperiri arheologice întâmplătoare pe teritoriul comunei Palatca.

1) In sat, locuitorul Gheorghe Menhardt săpând o fântână la cca. 2 m. adâncime a aflat mai multe fragmente de vase, pe care le-a donat Muzeului din Cluj. Sunt fragmente de **chipuri dacice** cu buza resfrântă, de culoare sură. Nu sunt însă din epoca independenței Dacilor, ci aparțin mai degrabă epocei romane sau poate chiar post-romane.

2) Tot în sat, locuitorul Andrei Menhardt ne-a arătat locul unde înainte cu vreo 20 de ani s'au aflat mai multe țevi de argilă băgate unele într'altele. Probabil sunt urmele unui **apaduct roman.**

3) In 1936, cu prilejul construirii unui drum care din sat urcă pe dealul Gruiu (versantul opus al dealului la poalele căruia e situat cimitirul din epoca migrațiilor) s'a aflat o **sabie de fier.**

4) La vreo 200 m. Est de cimitirul din epoca migrațiilor, la locul numit „Sub Pădure", între drumul de care și valea Tagului, am găsit la suprafață numeroase **fragmente de vase din epoca bronzului**, apoi fragmente de **vase, țigle și oiane romane.** Poporul vorbește că aici ar fi fost vechiul sat Chesău, deaceea locului i se mai spune și Chesăul Mare (Nagy Keszü).

CIMITIRUL DIN EPOCA MIGRAȚIILOR

Sapaturile au început luând ca punct de plecare locul în care se descoperise în 1942 primul mormânt. Cercetările au întâmpinat multe dificultăți și nu s'au putut desfășura în voie din cauză că am întâlnit în cale pomi sau construcții. Totuși în curtea și grădina locuitorului Arghir Solomon am reușit să sondăm sistematic o suprafață de 250 m². In acest patrulater, cu toate dificultățile întâmpinate, au fost practicate suficiente secțiuni pentru a considera săpăturile ca epuizate în această porțiune. In total, au fost descoperite 9 morminte. Spre S., față de patrulaterul cercetat, cimitirul nu se mai întindea, din cauză că terenul coboară în pantă spre valea mlăștinoasă a Tagului. Sondagiile executate în această parte nu au dat nici un rezultat. Spre Est, în curte, cercetările nu le-am putut extinde din pricina construcțiilor. Spre Nord, în grădină, a rămas deocamdată necercetat terenul care se extinde până la casa lui Arghir Solomon. Spre Vest terenul e plantat deasemenea cu pomi. In această parte, am făcut, totuși, două secțiuni paralele lungi de 20 m. Morminte nu am mai aflat, dar am dat peste urmele unei construcții romane.

Mormintele sunt din aceeași epocă și aparțin aceleași populații. Particularitățile constatate la fiecare mormânt în parte se datoresc probabil situației sociale a celui îngropat, vârstei, sexului și terenului.

Toate mormintele au orientarea generală N-S, mortul fiind așezat pe spate cu privirea spre S. Adâncimea mormintelor variază față de nivelul actual între 1,75—3 m. Original diferența de adâncime între diferitele morminte era mai mica, pentrucă între timp pământul a crescut, fiind adus de ape depe deal, în unele locuri mai mult, în altele mai puțin. Mortul era depus fără nici un sicriu în groapa deschisă. Dimensiunile gropilor nu au putut fi bine stabilite din cauză că pământul galben

www.dacoromanica.ro

lutos era peste tot uniform. Scheletul este întins, cu braţele dealungul corpului. Într'un singur mormânt picioarele mortului erau strânse, dar poziţia aceasta se poate datora fie faptului că cadavrul a fost depus în groapă fără prea multă grijă, fie faptului că groapa nu a fost destul de lungă. In orice caz nu pare să fie o tradiţie aparte. Capul la cele mai multe morminte era mai ridicat, aşezat fie pe o perniţă de pământ, fie pe nişte pietre. Obiceiul aminteşte şi uzanţa romană a perniţelor practicate pe fundul sarcofagiilor de piatră sau de cărămidă. Unele morminte (3, 4 şi 7) sunt lipsite de orice inventar funerar. Restul mormintelor au avut un inventar funerar mai bogat sau mai sărac. In morm. 2 mortul ţinea în mâna dreaptă un cuţit de fier. Morm. 6 este al unui copil mic şi la cap avea un vas mic de culoare sură şi urme de coaje de ou. Morm. 5 este al unui copil de 10—15 ani care în urechea dreaptă purta un cercel din fir de aur, iar la cap i s'au pus 6 vase mici de culoare gris, precum şi o bucată de carne din care a ramas doar osul. Ofrandă de carne s'a mai constatat şi în morm. 8 şi 9. In acest din urmă mormânt o falcă de bovine şi alte oase de animale le-am aflat în dreptul mânei drepte. Un cuţit de fier, cu mânerul rupt, a rămas înfipt între aceste oase. Alte oase de animal s'au găsit în acelaş mormânt în regiunea umărului drept. In partea stângă printre fragmentele unui vas frânt s'au identificat oscioare de pasăre.

Un vas de argilă s'a găsit în morm. 8, în dreptul capului. In vas un piepten de os de formă patrulateră, cu un singur rând de dinţi, de tip roman. Alte două vase, frânte, s'au găsit în morm. 9, unul în dreptul umărului, altul în partea stângă, în dreptul coastelor. Acest din urmă vas conţinea un piepten tot de tip roman.

Pe lângă descrierea sumară a mormintelor descoperite, merită să fie amintite aici şi alte amănunte şi constatări făcute în acest cimitir.

Un zid din piatră de carieră, legat cu pământ, nu cu mortar, a fost constatat într'o parte e necropolei. O latură are direcţia V-E şi lungimea 12 m. La capătul E se frânge în unghiu drept luând direcţia N-S. Dealungul acestui zid, în interiorul unghiului, a fost aflat morm. 1 în 1942.

Tot aşa morm. 4 a fost aflat la intersecţia a două ziduri de piatră, scheletul fiind aşezat paralel cu zidul care are direcţia N-S. Dealtfel acest mormânt, ca şi morm. 8, vecin, era acoperit cu un strat de ţigle romane, puse chiar peste schelet. Stratul acesta de ţigle şi olane romane, gros de 25 cm., acoperă o suprafaţă mai mare în această parte a cimitirului. Toate ţiglele şi olanele sunt sparte, nu există una întreagă. Pe o ţiglă am găsit ştampila F C..., în tabula ansata.

De unde provin aceste ţigle? Câţiva metri mai spre Apus s'a dat de o construcţie ale cărei ziduri nu au putut fi urmărite până la capăt. Zidul e din piatră, fără mortar, şi înglobează şi cărămizi şi ţigle romane mai vechi. Se deosebeşte de zidurile amintite anterior prin înfăţişarea sa mai regulată, ca şi prin materialul din care este făcut (altfel de piatră). In interiorul construcţiei, ca şi în afară, dealungul zidurilor, s'au aflat ţigle şi fragmente de ceramică romană. Ca epocă această construcţie trebuie să dateze dela sfârşitul stăpânirii romane în Dacia.

Stratigrafie.

Straturile de pământ se succed, în mare, uniform pe toată întinderea cimitirului. Sus avem un strat de pământ galben gros de cca. 1 m. Acesta e lipsit de orice urmă de cultură. Urmează un strat de 40—60 cm. de pământ negricios. Şi acesta e lipsit de urme de cultură. Al treilea strat de pământ e tot un lut galben şi ţine până sub 3 m. In acest din urmă strat se găsesc mormintele. Cam la nivelul liniei de despărţire dintre stratul 2 (pământul negricios) şi stratul 3 (lutul galben), la cca. 1,50 m. adâncime, apar peste tot primele urme de cultură constând din: fragmente de vase romane, printre ele chiar terra sigillata, fragmente de ţigle şi olane romane. La aceeaşi adâncime apare masa de ţigle şi olane romane la capătul vestic al patrulaterului, despre care am amintit. Urmele de cultură şi anume fragmente de vase, ţigle, şi olane romane, apoi diferite obiecte mărunte de fier şi de bronz, oase de animale şi slabe urme de cărbune se găsesc până la 2 m. adâncime. Aceste urme se găsesc chiar în pământul care acoperă scheletele. Astfel în mormântul 2, în dreptul capului, s'a găsit un fragment de chiup dacic sur cu frumoase linii ondulate pe buza lată şi resfrântă înafară, ca şi pe corpul vasului. In jurul scheletului alte fragmente de vase romane care nu aparţin mormântului. Tot aşa, deasupra sche-

www.dacoromanica.ro

letului din morm. 3 s'au găsit fragmente de ceramică romană, fragmente de ţiglă şi un tipar de argilă de felul celor care se găsesc în morminţele „scitice" (?).

Interpretarea acestor constatări stratigrafice ni se pare uşoară. Linia de despărţire între stratul 2 şi 3 reprezintă nivelul antic în epoca sclavagistă romană şi cea postromană. Viaţa pe acest loc în epoca romană este sigură. Câteva vase de factură dacică ar atesta că aceste locuri au fost populate şi în epoca anterioară a Daciei libere. Iar tiparul de argilă, dacă într'adevăr s'ar dovedi de gust scitic, ar împinge înapoi cele mai vechi urme de viaţă, până în Hallstatt. Mormintele străpung acest strat cu urme mai vechi de viaţă. Ele nu pot data deci decât din perioada postromană.

STAŢIUNEA DIN EPOCA BRONZULUI

La 200 m. Est de necropolă cioburi foarte abundente din epoca bronzului şi fragmente de vase şi ţigle romane ne-au atras atenţiunea. S'a purces deci la efectuarea unei săpături de probă. In acest scop a fost practicat un şanţ lung de 45 m. şi lat de 1,30 m., începând dela 8 m. depărtare de un mic lac existent în valea Tagului. Şanţul a fost împărţit în segmente de câte 5 m. Alte două gropi de 3 m. s'au executat în dreptul segmentelor 3 şi 6 la 29 şi 11 m. Vest de şanţul principal. Din aceste sondagii a rezultat un bogat material ceramic şi s'au constatat două vetre de foc.

La suprafaţă, până la 30 cm. adâncime au ieşit la iveală, amestecate, vase din epoca bronzului, vase şi ţigle romane şi câteva fragmente de vase din epoca migraţiilor. Mai jos au ieşit la iveală numai vase din epoca bronzului. In segmentele 6—7 (pe deal) s'a putut constata o nivelare artificială. Este temelia unei locuinţe, la capătul de S al căreia s'a dat peste o vatră de foc în jurul căreia s'au găsit numeroase vase, unele întregi. Temelia vetrei de foc se găseşte la 1.90 m. adâncime faţă de nivelul actual. O a doua vatră de foc, ceva ma îmică, am aflat-o la capătul segmentului 8, la 1,93 m. adâncime.

Cele două gropi izolate au dat un material ceramic asemănător cu cel provenit din şanţul principal.

In ornamentarea vaselor predomină ornamentele proeminente şi anume meandrul, liniile ondulate, triunghiul şi benzile executate cu un întrument cu dinţi.

Din această săpătură de probă rezultă dar că aici avem o aşezare din epoca bronzului din ceramică deosebit de interesantă. Urme de viaţă există însă şi din epocile următoare.

CONCLUZII

Cu toate că săpăturile dela Palatca nu pot fi considerate încheiate şi săpături şi sondagii ulterioare vor trebui să mai fie întreprinse, putem face totuşi depe acum constatări generale de ordin istoric privitoare la aşezare şi cimitir.

Pe versantul nordic, la poalele înălţimilor care flanchează valea Tagului, la originea ei, în epoca bronzului, exista o aşezare omenească care a durat cel puţin până la începuturile epocei de fier. Urme de viaţă din epoca fierului, mai ales din a doua fază a acestuia, din La-Tène sau perioada dacică, avem în diferite puncte situate în apropierea vechii aşezări de bronzuri, pe locul cimitirului din epoca migraţiilor, pe versantul opus al dealurilor în spre Palatca (descoperirea din 1936, necontrolată) şi chiar în satul Palatca. Credem chiar că şi unele vase culese la suprafaţă pe locul aşezării, din epoca bronzului la o examinare mai atentă vor putea fi atribuite epocei La-Tène. Civilizaţia romană este şi ea prezentă peste tot, „Sub Pădure", pe locul cimitirului şi de partea cealaltă a dealului în satul Palatca. Aspectul provincial şi rudimentar al urmelor romane este însă evident, fie că este vorba de factura simplă a vaselor aparţinătoare acestei perioade, fie că ne referim la felul de construcţie al zidurilor. Civilizaţia sclavagistă romană s'a impus deci şi în această vale izolată, dar ea nu a provocat o abandonare a vechilor forme de civilizaţie, ci mai degrabă o adoptare a lor la noile împrejurări de viaţă.

Colonizarea romană în această regiune, departe de marile centre urbane şi de marile căi de comunicaţie ale provinciei, credem că s'a redus la aşezarea în această vale a câtorva colonişti, deveniţi proprietari şi reprezentanţi ai noului stăpânitor. Aces-

www.dacoromanica.ro

tora trebue să le atribuim în primul rând construcţiile romane constatate (clădirea din vecinătatea cimitirului, apaductul roman). In orice caz, produsele superioare ale civilizaţiei romane se impun şi la localnicii din valea Tagului, deaceea ele apar astăzi cam peste tot. O evoluţie a ceramicei mai vechi dacice dealungul epocei romane pare deasemenea să fie dovedită, căci chipurile dacice descoperite în Palatca datează mai degrabă din epoca romană.

Odată cu părăsirea Daciei gospodăriile de tip roman se destramă şi casele de zid, acoperite cu ţiglă, cad în ruină. Aşa se face că acolo unde în epoca romană aveam o gospodărie cu construcţii de piatră, în vremurile imediat următoare printre ruine şi alături de ele se sapă morminte şi se îngroapă morţii.

Cimitirul datează fără îndoială, din timpurile care urmează îndată după părăsirea Daciei. Datarea aceasta e susţinută de constatările stratigrafice, de inventarul funerar, de lipsa de monete şi de felul de înmormântare.

In comparaţie cu alte cimitire din aceeaşi epocă, cimitirul dela Palatca este mic, ca număr de morminte şi întindere. E adevărat că nu a fost săpat în întregime, dar bănuim că cercetările viitoare nu vor putea mări prea mult numărul mormintelor aparţinătoare acestei necropole.

Mormintele, considerate în totalitatea lor, prezintă incontestabile caractere comune, care le apropie, unele, de alte cimitire din aceeaşi epocă cunoscute în Dacia şi ne referim în primul rând la cimitirele dela Sântana de Mureş şi Târgul Mureş, în timp ce altele par să asigure necropolei o situare aparte.

Toate mormintele au aceeaşi orientare, Nord-Sud, cu faţa privind spre Sud. Nici un singur mormânt din această necropolă nu se abate dela această orientare generală. Se constată doar mici variaţii care se mişcă între E. 12° şi V. 12° (capul). La Sântana de Mureş, predomină orientarea N-S, dar sunt şi morminte orientate în alte direcţii.

Cadavrele erau depuse în fundul unei gropi simple, a cărei adâncime variază faţă de nivelul actual între 1,75—3 m. Faţă de nivelul antic adâncimea gropilor era de 0,30—1,50 m. Deci în general îngroparea se făcea la mică adâncime. Nu s'a putut constata nici o urmă de cosciug de lemn sau de metal. Morţii erau depuşi în groapă pe spate, cu braţele dealungul corpului. Un singur schelet (morm. 5) are picioarele strânse. Ei se îngropau cu hainele şi unii cu podoabele pe care le purtaseră în viaţă.

La exterior, mormintele nu erau marcate pe teren cu movile sau altfel şi e sigur că fără descoperirea întâmplătoare din 1942 nimeni nu ar fi putut bănui că în acest loc se găsesc morminte, căci la suprafaţa actuală lipseşte orice urmă de viaţă aparţinând vremurilor trecute. Totuşi, la origine, e sigur că mormintele erau marcate la exterior prin pietre sau ziduri. Două din mormintele dela Palatca se găsesc încadrate de câte două ziduri fără mortar, care formează un unghiu drept. Înălţimea actuală a zidurilor este de abia 30 cm. şi ele se ridică cu puţin deasupra scheletelor; dar original ele erau mai înalte şi răzbeau la suprafaţă. Deasemenea un al trellea mormânt s'a găsit flancat de două pietre mai mari, situate mai sus decât scheletul. Şi acestea vor fi servit tot pentru marcarea mormântului. La Sântana de Mureş aceste particularităţi lipsesc.

Practica ofrandei de carne e atestată de prezenţa oaselor de animal aflate în trei morminte. Uneori bucăţile de carne se pun în dreptul capului, alteori lângă mâna dreaptă, să-i fie mortului mai la îndemână. Ba la unul din morminte s'a găsit şi cuţitul înfipt între oase, mânerul fiind ţinut în palmă. Aceeaşi destinaţie va fi avut şi cuţitul pe care îl ţinea în mâna dreaptă mortul din mormântul 2. Doar că la acest mormânt oasele de animal au dispărut, mormântul fiind probabil deranjat din cauză că fusese săpat la mică adâncime. Cuţite şi oase de animale au fost aflate şi în mormintele dela Sântana, deci o practică funerară comună.

Patru morminte dela Palatca au în inventarul lor 1—6 vase mici de culoare sură sau neagră. Morm. 5, de copil, are şase vase aşezate în regiunea capului. Morm. 6, de copil mic, are un vas tot lângă craniu. In schimb în morm. 9 de om matur un vas a fost aflat în regiunea capului, de fapt pe gât, iar altul în partea stângă în dreptul coastelor. In morm. 8 vasul era aşezat la 20 cm. depărtare de craniu. Acelaşi obiceiu se întâlneşte şi la Sântana de Mureş.

Ca podoabe de corp am găsit într'unul din morminte un cercel din fir de aur.

www.dacoromanica.ro

In două din vasele aparţinătoare mormintelor 8 şi 9 s'a găsit câte un pieptene de os. In mormântul 1 descoperit în 1942 s'a găsit — după cum s'a arătat — o fibulă de argint şi un disc de bronz.

Dintre obiectele aflate în morminte, tipice sunt vasele, pieptenii şi dintre cele descoperite în 1942, fibula şi discul de bronz.

Vasele sunt — sub rezerva examinării lor mai îndeaproape — toate de mai veche tradiţie La-Tène. Această categorie de vase predomină şi în cimitirul dela Sântana.

Pieptenii sunt amândoi de tip roman, aşa cum îi cunoaştem din Dacia şi din alte provincii.

Pe baza celor spuse mai sus, datarea întregului cimitir dela Palatca în sec. IV, adică în vremurile corespunzătoare stăpânirii Goţilor în Dacia, este asigurată.

Dar sunt cei îngropaţi în această mică necropolă în adevăr Goţi? E ceva mai greu de răspuns, întrucât chestiunea comportă o discuţie ceva mai amplă. Vom face totuşi câteva observaţii în legătură cu problema atribuirii mormintelor dela Palatca. Analogiile cu mormintele dela Sântana de Mureş sunt evidente, după cum am mai afirmat. Totuşi cimitirul dela Palatca prezintă şi unele particularităţi care nu se întâlnesc la Sântana şi anume: orientarea regulată a mormintelor pe direcţia N-S, împrejmuirea cu ziduri de piatră a unora dintre morminte, pieptenii de tip roman, care lipsesc la Sântana, şi mai ales **mediul roman şi dacic** în mijlocul căruia apar mormintele dela Palatca. Pieptenii ca şi vasele fac legătura cu perioadele mai **vechi, dacică şi romană.** Tot aşa împrejmuirea mormintelor cu ziduri de piatră ni se pare mai degrabă o reminiscenţă din epoca romană, deci locală, decât o tradiţie gotică, întrucât ea nu mai este până acum atestată în Dacia. Chiar acoperirea mormintelor 4 şi 8 cu un strat de ţigle romane, în aşa fel ca de pildă morm. 4 la desvelire făcea impresia unei cutii de piatră şi ţiglă, în genul cutiilor romane de cărămidă, nu poate fi străină de tradiţiile funerare din epoca romană, adaptate la posibilităţile reduse ale vremurilor de după părăsire. Apoi, când e vorba de judecarea situaţiei etnice care va fi existat în veacul IV la Palatca, un factor important care nu va trebui pierdut din vedere este mediul arheologic, cu urme sigure de viaţă în toată regiunea aceasta retrasă, din epoca bronzului până în perioada romană. Chiar atribuind Goţilor micul cimitir dela Palatca, ţinând seama de celelalte descoperiri din regiune şi de natura inventarului funerar al acestor morminte, care pe lângă obiecte incontestabil gotice cuprinde şi produse fie curat romane, fie de mai veche tradiţie locală, deci cu totul nespecifice Goţilor, e greu de admis, că ei ar fi singurii locuitori depe acele vremuri din regiunea văii Tagului. Ar fi deasemenea greu de admis că o străveche continuitate de viaţă, care din epoca bronzului se desfăşoară fără întrerupere în această vale, chiar delungul epocei romane, să-şi fi găsit sfârşitul la apariţia — eventuală — a unui mic grup de cuceritori, care comand acum în această regiune. Remarcăm apoi, că şi la Sântana de Mureş, lipsa de arme în morminte, care atenuiază caracterul războinic al celor înmormântaţi la Palatca, în caz că ei ar fi Goţi, şi permite bănuirea unor raporturi bune cu populaţia autohtonă, dacă nu chiar un amestec cu aceasta, cum ne-ar îndreptăţi natura unei bune părţi din inventarul funerar, ca şi încercarea de proteguire a mormintelor cu ziduri de piatră sau cu fragmente de ţigle aruncate în masă compactă deasupra mormintelor.

Ca şi aici la Palatca, la Sântana de Mureş, ca şi la Târgul Mureş a fost relevat caracterul autohton al unei bune părţi din inventarul funerar, atât de către Şt. Kovacs, cel care a săpat aceste necropole, cât şi de cercetătorii ulteriori, ca Eld. Beninger şi C. Daicoviciu.

Bine înţeles părăsirea Daciei de către Romani a însemnat fără îndoială o schimbare de situaţii, care la Palatca este marcată de părăsirea şi căderea în ruină a vechilor construcţii romane, ceece însemnează plecarea, alungarea sau uciderea vechilor stăpâni proprietari de moşii şi sclavi. Pentru populaţia autohtonă însă această schimbare se reduce la o schimbare de stăpâni, în locul celor vechi, plecaţi sau dispăruţi, se impun alţii noi. Judecând după numărul redus al mormintelor din necropola dela Palatca, noii stăpâni ai regiunei sunt foarte puţini la număr, mai ales că cele mai apropiate descoperiri gotice în cest părţi sunt cele dela Sic, lângă Gherla şi dela Apahida, la aproximativ 20 km. depărtare fiecare de Palatca. Aşa încât prezenţa obiectelor, a produselor şi a unor anume uzanţe în legătură cu

www.dacoromanica.ro

înmormântarea şi cu mormintele în necropole atribuite Goţilor este foarte uşor de înţeles. Tot aşa precum însuşirea podoabelor de gust gotic, eventual a stilului de viaţă al cuceritorilor, din partea unora dintre autohtoni este deasemenea posibilă.

Unde îşi vor fi avut locuinţele cei înmormântaţi în necropala din valea Tagului nu putem şti, căci terenul din apropiere nu ne oferă nici o indicaţie în această privinţă.

In orice caz nici noua orânduire care s'a stabilit în valea Tag după plecarea Romanilor nu a dăinuit prea îndelung. Căci necropola cea nouă nu trece la nici un caz peste sfârşitul veacului IV. Invazia Hunilor a pus capăt stăpânirii nominale a Goţilor în Dacia. Ce s'a mai întâmplat cu populaţia din valea Tagului, ca şi cu cea din văile vecine, după acest eveniment nu mai putem şti, căci urmele arheologice dispar cu totul, aici ca şi în multe alte părţi ale Transilvaniei.

M. M.

SĂPĂTURILE ARHEOLOGICE DELA ZIMNICEA, JUD. TELEORMAN

La cca. 250 m. distanţă de marginea de Apus a oraşului Zimnicea (în extinderea lui actuală), pe malul vechiu, vălurit de dune, al Dunării, imediat deasupra luncii fluviului, se găseşte un promontoriu, separat de restul malului printr'un şanţ adânc. Localnicii îl numesc prin tradiţie „Cetate". La Răsărit de „Cetate" până la liziera oraşului, iar la Nord de ea pe o distanţă de cca. 500 m., se pot distinge în teren o întreagă serie de movile şi moviliţe de diferite dimensiuni.

Arheologul nu are nevoie de alte indicii, în faţa unei astfel de situaţii, pentru a-şi da seama că aici se află o aşezare străveche întărită, înconjurată de o vastă necropolă tumulară. De altfel, orice îndoială i-ar fi imediat risipită de mulţimea fragmentelor ceramice şi a altor resturi, răspândite mai ales pe „Cetate" şi pe ogoarele dela Răsărit de ea, urme care pe deasupra, prin caracterele lor specifice, îl ajută să determine şi vremea în care au fost mai ales locuite „Cetatea" şi împrejurimile ei: cea de a doua vârstă a epocii de fier.

In primăvara lui 1948 Zimnicea a fost vizitat de întregul colectiv al Muzeului Naţional de Antichităţi. Constatările sumare făcute atunci la faţa locului au confirmat impresiile mai vechi şi pe deasupra ne-au arătat că întreg complexul este expus unei distrugeri lente, dar nu mai puţin efective şi păgubitoare: „Cetatea" prin periodice prăbuşiri ale malului abrupt dinspre Dunăre, iar necropola din cauza arăturilor şi eroziunilor.

S'a propus de aceia ca unul din şantierele de concentrare ce urmau să fie organizate în 1948 să fie instalat la Zimnicea.

Săpăturile au început la 20 Iulie şi au fost întrerupte la 10 Septembrie.

Această primă campanie a reluării săpăturilor dela Zimnicea, a avut în mod firesc caracterul unor inciziuni preliminare, menite a ne pune în posesia datelor necesare unor viitoare desgropări de mari proporţii. Lămuririle pe care urmăream să le obţinem se legau de trei probleme principale:

1) stabilirea sistemului de fortificaţie a „Cetăţii" — şi în subsidiar determinarea structurii aşezării;

2) stabilirea unei stratigrafii de ansamblu — şi în subsidiar identificarea zonelor de mai săracă sau mai bogată vieţuire;

3) precizarea caracterului cimitirului şi a riturilor de înmormântare folosite.

Inainte de a trece la expunerea rezultatelor obţinute în legătură cu problemele puse, este necesar să amintim că, ţinând seamă de dificultăţile inerente unor atât de ambiţioase năzuinţe, ca şi de nevoia de a adânci iniţierea tehnică a colectivului, s'a procedat cu cea mai mare atenţie şi scrupulozitate în provocarea şi înregistrarea observaţiilor, imprimându-se totdeodată întregii campanii de lucru un ritm harnic, dar calm, fără goană după materiale şi după descoperiri senzaţionale, evitându-se deasemenea orice generalizare pripită a observaţiilor făcute pe spaţiul restrâns.

www.dacoromanica.ro

„Cetatea" se prezintă, în starea în care am găsit-o, ca o platformă aproximativ trapezoidală, cu o lăţime maximă de cca. 150 m. atât pe axul E-V, cât şi pe cel N-S şi ridicându-se cu cca 25 m. deasupra nivelului actual al luncii Dunării (v. planul alăturat). Mărginită în întreg sectorul SV de faleza abruptă către luncă a vechiului mal al Dunării, ea este despărţită în rest de şesul din spate printr'un şanţ adânc şi lat, care o cuprinde cam în semicerc. Acest şanţ atinge astăzi o lărgime de peste 30 m. la gură în partea dinspre Nord şi de ceva mai puţin spre Est. Porţiunea dinspre Nord a şanţului este acum foarte mult adâncită, în pantă relativ repede spre luncă, din cauza apelor care se scurg prin el şi care subminează necon-

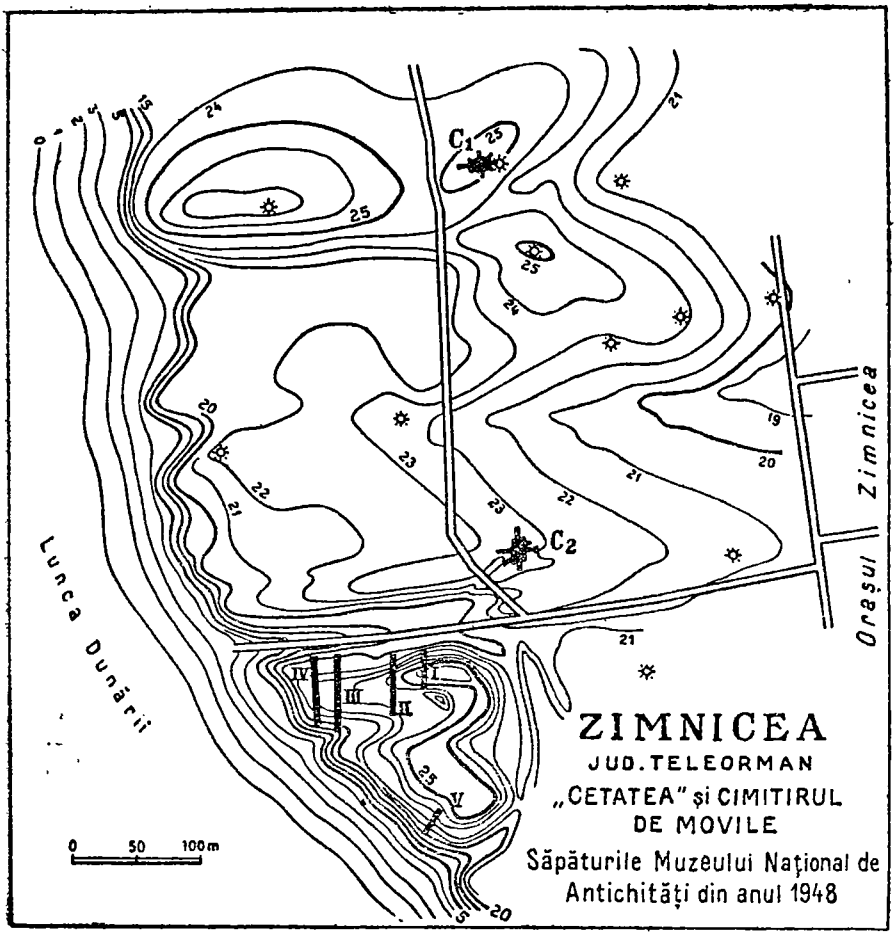

tenit drumul de care ce duce prin thalwegul şanţului din oraşul Zimnicea spre lunca Dunării. Porţiunea de Est a şanţului serveşte ca un braţ lateral al acestei direcţii de scurgere, dar este mult mai puţin erodată pe fund, în afară de capătul lui dinspre Dunăre. In spatele acestui prim şanţ larg şi adânc şi la mică distanţă de el (cca. 20 m.) se distinge limpede urma unui al doilea şanţ, cu un traseu exact paralel cu cel al primului. Acest al doilea şanţ nu a fost erodat, ci dimpotrivă s'a umplut cu aluviuni, nemai păstrându-se decât sub forma unei uşoare şi înguste albieri.

Platforma „Cetăţii" prezintă pe latura de Vest o scobitură relativ adâncă şi lată, care porneşte din porţiunea de Est a primului şanţ şi pare a fi o lucrare

www.dacoromanica.ro

ulterioară. Pe latura de Vest, „Cetatea" este uşor erodată de scurgerea apelor. In colţul de NE al „Cetăţii" se remarcă dealungul marginei platformei o regiune mai ridicată, care se pierdea treptat spre V. Prezenţa acestei ridicături aici, deasupra şanţului de apărare, informaţia pe care o aveam că în această regiune se găseau regulat în pământ numeroase pietre şi însfârşit observaţiile făcute în cursul săpăturilor din 1924, lăsau să se bănuiască existenţa, cel puţin dealungul acestei laturi a platformei, a unui „val" de apărare, întărit fie cu lemn, fie cu piatră, fie cu ambele aceste materiale. Trebuia cercetat aşa dar, întrucât avem de a face cu un astfel de val şi în caz afirmativ care era structura lui şi cum se articula el cu şanţul de apărare. Tranşeele I, II, III, IV săpate concomitent pe latura de Nord a platformei şi asupra cărora s'a concentrat în prima fază a lucrărilor întreaga muncă şi atenţie a colectivului, au avut menirea să rezolve această problemă fundamentală referitoare la structura cetăţii. Totodată ele aveau să servească drept prim îndreptar pentru stratigrafierea depunerilor arheologice de pe „Cetate". Trasarea tranşeelor în teren a ţinut seama de relieful exact al porţiunilor respective de teren, de săpăturile anterioare şi de cursul pe care urmau să-l capete ulterior desgroparile. Rezultatele obţinute sunt în linii mari şi pe scurt următoarele:

Nu a existat nici un val de apărare pe această latură a „Cetăţii". Toate depunerile arheologice întâlnite în acest sector se datoresc locuirii, şi anume unei locuiri foarte intense în colţul de NE al platformei. Numeroasele pietre care se întâlnesc în aproape toate nivelele, dar mai ales în cele inferioare, ale şanţurilor I şi II, pietre de râu destul de mari adeseori şi uneori chiar mici blocuri, sunt de pus în legătură cu construcţii limitate (încăperi) şi nu cu un sistem continuu de val de fortificaţie. La origine, dealungul laturii de Nord a platformei „Cetăţii" a existat o dună, care văluREa aici uşor şi neegal terenul. In nivelele inferioare ale şanţului I s'au găsit, în afară de pietre, resturi apreciabile de lemn carbonizat (dar nu ars) — în parte trunchiuri pe care se distingea încă scoarţa; mai slabe, dar totuşi bine marcate, aceste resturi de lemn s'au întâlnit în nivelele respective şi în şanţul II.

In momentul în care situaţia de pe latura de Nord se lămurise în linii mari, s'a deschis şanţul V, în colţul de SV al platformei, cu scopul de a determina intensitatea locuirii din acest punct şi de a furniza prin depunerile aluvionate acolo informaţii indirecte asupra situaţiei ce se putea aştepta a fi întâlnită în colţul de SE al platformei, unde se distinge iarăşi o porţiune mai ridicată a terenului, care ascunde desigur ruine mai importante. Şanţul V a confirmat observaţiile stratigrafice făcute în şanţurile I—IV şi ne-a arătat în plus că şi în această regiune ne aflăm în preajma unui „cartier" important, cu locuire intensă şi bogată. Resturi de lemn carbonizat şi pietre au apărut — mai slabe — şi aici, în nivelele corespunzătoare. In plus, şanţul V a precizat, prin ruine de locuinţe incendiate, situaţia stratigrafică din nivelele superioare ale depunerilor de pe „Cetate".

Concluzia care se degajează până în prezent cu privire la structura „Cetăţii" este că atât în colţul de NE, cât şi în cel de SE al platformei, deci în locuri mai uşor accesibile dinspre interiorul ţinutului, au existat construcţii puternice din lemn şi piatră, ale căror dărâmături prăvălite în regiunile incizate de şanţurile noastre I—V au determinat structura specială a depunerilor nivelelor inferioare de acolo. Ne putem gândi la „palate" ale unor conducători de triburi sau la turnuri de apărare, mai probabil poate „palate" — turnuri. Epoca în care ele vor fi existat se va preciza mai jos, când se va discuta stratigrafia.

Colţul de NE al platformei a fost străbătut în 1924 cu şanţuri înguste; s'au întâlnit resturi de aceiaşi natură ca cele constatate de noi în şanţul I, dar fără a le urmări atent şi fără a le fixa precis pe plan. In schimb, colţul de SE al platformei se arată a fi intact. Este evident că primul obiectiv al viitoarelor săpături va fi de a desveli pe mari suprafeţe (între 1000 — 1500 m² fiecare) construcţiile aflate la adâncime în cele două colţuri, pentru a putea studia technica lor de construcţie, a le stabili planul şi destinaţia exactă şi pentru a recolta materialele arheologice, care vor reprezenta desigur — judecând şi după cele găsite până acum în preajmă (monete, fibule, ceramică grecească de import şi indigenă de calitate superioară) — manifestările de lux ale civilizaţiei materiale antice dela Zimnicea. In afară de aceasta, vor trebui cercetate şi „cartierele joase" ale „Cetăţii".

Constatările şi concluziile acestea, oricât de ipotetic ar fi încă în parte caracterul lor, sunt menite să determine şi în ansamblu cursul viitor al săpăturilor dela Zimnicea. Dacă „Cetatea" are, după cum reiese din cele constatate, caracterul unui

www.dacoromanica.ro

„burg" întărit de proporții restrânse, în care populația mare se va fi îngrămădit doar în cazuri de primejdie iminentă, locuințele acestei populații vor trebui cercetate în regiunea din jurul cetăți, acolo unde resturile vizibile la suprafață, atât la Est de „Cetate", cât și pe o anumită porțiune de teren la Nord de ea, ne indică de pe acum limpede existența lor. Se desenează așa dar o structură mare a complexului dela Zimnicea, sub forma unui „sat" extins — pe aglomerări? — dealungul malului Dunării, în preajma unei cetăți apărate cu șanțuri și pe care se aflau locuințele, întărite și ele, ale șefilor tribului.

★

Secțiunile practicate în cuprinsul „Cetății" au furnizat și date suficiente pentru stabilirea unei stratigrafii a depunerilor arheologice din acel loc, adică pentru determinarea numărului și ordinei de succesiune în timp ale diferitelor perioade și faze în care promontoriul a fost locuit. Fiind vorba numai de secțiuni, este natural că nu s'a putut determina articularea stratigrafică a depunerilor de cât în mod schematic, oarecum scheletic. Studiul atent al materialului ce s'a recoltat, precum și desvelirea pe suprafețe mai întinse a fiecărui nivel identificat, vor da deabia în viitor un conținut concret mai bogat și mai semnificativ acestui cadru.

S'au constatat în inciziile făcute, o serie de strate arheologice, toate reprezentând faze diferite ale aceleiași viețuiri continui, în cursul căreia așezarea a suferit anumite vicisitudini și a fost reconstruită de mai multe ori. Ruinele și depunerile acumulate ating o grosime maximă, în locurile unde ele s'au aglomerat, până la 4 m. După elementele caracteristice de datare identificate până în prezent, răstimpul în care s'a produs această acumulare se plasează între secolele al 4-lea și al 2-lea în. d. Hr. Perioada de folosire mai intensă a „Cetății" se situează după rezultatele de până acum în sec. 3 și 2 în. d. Hr.

Important este faptul că așezarea principală din cea de a doua epocă a fierului a folosit un teren care fusese locuit sporadic și în prima epcoă de fier, fără ca totuși să se fi putut stabili până în prezent o continuitate directă în timp, pe acest loc, între cele două epoci. Pentru moment, contrariul pare mai degrabă probabil.

Un alt fapt de însemnătate deosebită este acela că epoca de maximă înflorire a civilizației celui de al doilea fier din Câmpia Munteană, anume aceea din sec. I în d. Hr., care culmineză cu așa zisul stat condus de Buerebista, nu este reprezentată la Zimnicea. „Cetatea" încetase a exista în acea vreme. Nu există până acum niciun indiciu că în veacul I în. d. Hr. ar fi mai dăinuit o așezare pe acest loc. Importanța Zimnicei rezidă așa dar mai degrabă în faptul că aici se pot studia fazele mai vechi ale civilizației celui de al doilea fier din aceste regiuni.

In amănunte, stratele principale se prezintă în felul următor:

La bază, o depunere nisipos-lessoidă, impregnată de resturi organice și evident aluvionată, de culoare cafenie, în cuprinsul căreia numai arareori s'au întâlnit resturi vagi de construcții. Prezența oamenilor în această epocă în regiuni'e atinse de incizii se manifestă mai mult prin gropile săpate de ei în subsol. Depunerea aceasta reprezintă deocamdată cea mai veche stratificare arheologică de aici, ca rezultat al unei locuiri omenești, a cărei „vatră" principală rămâne încă a fi identificată. Un fragment ceramic de fabricație grecească, probabil atică, din specia vase'or pictate cu figuri roșii, databil pe la sfârșitul sec. 5 în d. Hr., ne dă o indicație prețioasă cu privire la epoca de început a locuirii din cel de al doilea fier dela Zimnicea.

Deasupra acestei depuneri cafenii urmează un strat relativ gros, de pământ amestecat cu multă cenușă și des impestrițat cu fragmente de cărbune. Este o acumulare corespunzând unor locuiri întrerupte de incendii puternice ale unor construcții de lemn. Depunerea aceasta se împarte în două nivele; cel inferior conține mai mult cărbune, în timp ce partea superioară are mai puțin. Ambele nivele sunt suprapuse de resturi clare de construcții (colibe), ceeace indică limpede că după distrugerile prin incendiu viața a continuat pe ruinele acumulate. In cuprinsul acestui strat se găsesc, despărțind cele două subnivele, resturile de lemn carbonizat despre care am vorbit mai sus și care în preajma colțului de NE al platformei (în șanțurile I și II) indică prezența unor mari construcții; din arderea suprastructurii acelor construcții trebue să provină peste tot, în părțile mai joase ale platformei, unde au ajuns prin aluvionare, cenușa și particulele mărunte de cărbune

www.dacoromanica.ro

care împestrițează acest de al doilea strat principal. Acelaș lucru este valabil pentru pietrele ce se găsesc în el, dintre care o parte numai pot fi atribuite unor construcții modeste din arta unde au fost găsite; cea mai mare parte provin desigur ca dărâmături, din marile construcții de pe părțile înalte.

Deasupra ruinelor și aluvionărilor acestea care constituesc al doilea strat principal, s'a depus un strat de pământ amestecat cu multă cenușă, dar fără cărbune, în cuprinsul căruia s'au insinuat cantități destul de mari de nisip, de cele mai multe ori în formă de adevărate lentile: avem de a face cu o epocă de locuire terminată prin incendiu, în cursul căreia vânturile dinspre Dunăre au început probabil din nou să aducă și să depună nisip pe promontoriul „Cetății". Viața locuitorilor trebue să fi devenit, sus pe „Cetate", destul de incomodă din cauza aceasta, — cum se întâmplă și astăzi în multe așezări de pe malul Dunării, sau din ostroave, necontenit amenințate a fi înghițite de nisipurile zburătoare.

Peste acest strat, au fost construite noui locuințe, care la rândul lor au fost distruse de un puternic incendiu, după cum indică nuanța violetă a stratului de pământ cenușos care reprezintă această fază, precum și ruinele de locuințe incendiate care au fost găsite.

Acest nivel încheie locuirea din cel de al doilea fier dela Zimnicea.

Dar săpăturile au arătat că locul a fost totuși reocupat mai târziu. Peste stratele antice s'a depus un strat subțire negru, rezultat al unei locuiri autohtone medievale. Locuitorii acestei epoci, care după datele de până acum corespunde aproximativ veacurilor 13—15 d. Hr., au săpat pe tot cuprinsul „Cetății" bordee, construite apoi din lemn și acoperite cu stuf sau paie. Stratele superioare ale așezării antice sunt distruse și deranjate din cauza aceasta pe mari porțiuni de teren. Avem de aface desigur cu un mic cătun de bordee al unei comunități care, folosind acest loc potrivit pentru așezare, a repetat la distanță de aproape 2000 de ani comportarea vechilor locuitori din epoca de fier.

*

S'a amintit mai sus că reluarea săpăturilor dela Zimnicea țintea în parte și la lămurirea eventuală a unei probleme istorice precise. Era vorba anume de a încerca să se fixeze pe cât posibil pe cale arheologică locul în care Alexandru cel Mare a trecut Dunărea în anul 335 în. d. Hr., în cursul expediției sale de potolire militară a Tracilor balcanici și a Triballilor dela Nord de munții Balcani, cu care prilej el a făcut și o demonstrație împotriva triburilor din Nordul Dunării, aliați ai Triballilor de dincolo de fluviu. Relatările antice asupra acestei expediții, care ni s'au păstrat la Strabo (mai sumar) și la Arrian (mai pe larg), au drept izvor ultim povestirea autentică a generalului Ptolemaios al lui Lagos, care însoțea pe Alexandru în expediția sa. Armata macedoneană a trecut Dunărea în bărci și a distrus, la Nord de fluviu și chiar pe malul lui, un „oraș" „prost întărit". Incercările de localizare în teren a teatrului acestor fapte au dus la numeroase controverse în istoriografia modernă. Pârvan a încercat să arate că trecerea armatei macedonene peste Dunăre sub comanda lui Alexandru s'a făcut cam în această regiune a Dunării de Jos.

Nu se pot aștepta desigur dela o simplă săpătură introductivă rezultate care să rezolve o problemă atât de dificilă.

Vor trebui studii atente, extinse asupra întregului mal dunărean în discuție, pentru a se identifica toate punctele putând reprezenta cetatea distrusă de Alexandru, a se cerceta dacă ele îndeplinesc condițiile implicate în povestirea lui Ptolemaios, a se descoperi ruinele unui „oraș" din a doua jumătate a sec. 4 în. d. Hr., în care să se găsească eventual indicii ale prezenței ostașilor lui Alexandru. Intre timp, ipoteza trebuia pusă și verificată și la Zimnicea. Aceasta cu atât mai mult, cu cât lui Pârvan i s'a părut posibil ca aici să fi fost „orașul" distrus de Macedonean. Iar poziția Zimnicei la un loc oferind condiții avantajoase de traversare a fluviului, — mai ales cu bărcile locale scobite într'un singur trunchiu de copac, pe care le-a folosit Alexandru, — tocmai între vărsările râurilor bulgare Isker și Iantra, unde se pot plasa cu mai multă îndreptățire ciocnirile lui Alexandru cu Triballii, constituia un argument de oarecare greutate în favoarea ei.

Ceea ce se poate spune în privința aceasta, după rezultatele de până în prezent ale săpăturilor, este că, deși s'ar putea argumenta că Zimnicea îndeplinește

www.dacoromanica.ro

condiţiile cerute de amănuntele relatării antice, nu s'au găsit în secţiunile practicate ruine din sec. 4 în. d. Hr. care să justifice concluzia că aici a fost aşezarea întărită, distrusă din temelii (şi desigur incendiată) de soldaţii lui Alexandru. Vor trebui însă aşteptate şi rezultatele săpăturilor viitoare, înainte de a trage concluzii definitive asupra problemei în discuţiune. Nu trebue uitat că există totuşi indicii clare ale unei locuiri din sec. 4 în. d. Hr. la Zimnicea.

★

Ultima temă pe care săpăturile din 1948 dela Zimnicea aveau misiunea să o cerceteze, era aceia privind caracterul cimitirului antic şi precizarea ritului de înmormântare folosit de locuitorii „Cetăţii".

Din desgropările mai vechi ale lui Bolliac, ca şi din descoperirile întâmplătoare făcute cu prilejul arăturilor, se ştia că în regiunea dela Nord de „Cetate", se găseau vase cu „cenuşă" şi oase arse în ele. Terenul căpătase numele de „Câmpul Morţilor". Nu existau însă observaţii pozitive, demne de crezare, cu privire la aspectul real al acestor morminte. Pârvan era înclinat să socoată relatările lui Bolliac drept fantastice. Nu se putea şti deasemenea cu certitudine dacă mormintele — în cazul în care erau cu adevărat morminte — aparţineau sau nu vechilor locuitori ai „Cetăţii" şi ai aşezărilor corespunzătoare din jur.

Pe de altă parte, afirmaţiile arheologilor şi istoricilor români, în frunte cu V. Pârvan, privind folosirea exclusivă a ritului de incineraţie de către triburile dinainte de epoca romană, se bizuiau în chip demonstrabil pe observaţii greşite, mai exact pe interpretarea ca morminte a unor fenomene arheologice care nu aveau nimic de a face cu înmormântarea. Iar lipsa unor observaţii clare asupra înmormântării triburilor din cel de al doilea fier făcea imposibilă identificarea şi interpretarea justă a unor descoperiri răzleţe de reale înmormântări locale din epoca de care ne ocupăm. In sfârşit, poate tocmai din cauza lipsei unei orientări certe în arheologia acestei probleme, cercetătorii noştri nu au putut folosi, pentru transarea discuţiei cu privire la ritul de înmormântare observaţiile respective care se acumulau în ultimul timp în mod rapid în cuprinsul arheologiei triburilor dela Sud de Dunăre şi de Balcani. In schimb, observaţiile arheologice privind riturile de înmormântare ale populaţiei locale din Dacia romană nu puteau fi extinse fără alte dovezi şi la epoca dinainte de cucerire.

Cimitirul dela Zimnicea se înfăţişează sub forma unei aglomerări de movile foarte joase şi relativ întinse. Multe din ele, întinse desigur în parte şi de plug, dar dela origină destul de plate, aproape nu se disting în teren, deasupra căruia ele se ridică de abia cu cca. 50 cm. Altele sunt mai răsărite, dar niciuna nu prezintă aspectul net proeminent şi adeseori impozant al movilelor obişnuite în stepele dela nol — şi pe care le întâlnim şi în regiunea de stepă mai departe spre Nord de Zimnicea. Acoperirile trecătoare mascau încă o parte din aceste moviliţe, astfel încât pe planul ridicat în timpul săpăturilor şi reprodus aici la pag. 117, ele nu sunt încă toate marcate.

S'a ales pentru efectuarea unui prim sondagiu în cuprinsul acestei necropole tumulare, a cărei apartenenţă de „Cetate" era doar bănuită, o movilă foarte plată în marginea extremă de Nord a aglomerării din preajma „Cetăţii" şi cam pe axul central N-S al aglomerării, aşa cum ni se înfăţişează ea astăzi. Este săpătura notată cu C 1 (— Cimitir, movila 1). Nu putem insista aici nici asupra technicei folosite la săparea acestei movile şi nici asupra cursului lent şi complicat pe care l-a urmat desgroparea. Vom prezenta numai rezultatele şi concluziile finale.

Centrul movilei era ocupat de un **mormânt principal** (adică acela care a fost iniţial instalat aici şi pentru care s'a construit movila) aparţinând unui războinic incinerat.

Observaţiile făcute în cursul desgropării arată că mormântul a fost săpat, construit şi instalat de către cei vechi în modul următor:

S'a săpat întâi un culuar de acces, care cobora în trepte până la adâncimea de cca. 1,50 m, în subsolul loessoid al terenului. La unul din capete, culuarul era lărgit în lături pentru a forma un fel de cameră. Direcţia culuarului ca şi al întregului mormânt de altfel, era Sud—Nord. In peretele de loess dinspre Nord al camerii s'a scobit **subteran** („cuptorind") „camera mortuară" rectangulară, pe o

www.dacoromanica.ro

înălțime de circa 0,70 m. Dimensiunile camerei mortuare erau de 2,80x2,70 m. De jur împrejur ea a fost căptușită cu un zid de pietre mari, nefasonate și nelegate între ele nici cu mortar și nici cu pământ, lăsându-se deschisă numai latura dela intrare. In continuarea pereților laterali lungi ai camerei mortuare s'au căptușit cu pietre, așezate aici mai regulat, și pereții laterali ai anticamerei, care fiind mai înaltă, având chiar deschiderea în sus până la suprafața terenului, a putut fi desigur placată cu zid mai sus decât camera subterană. In interiorul camerei mortuare astfel săpate și zidite s'a instalat mormântul — și anume de următoarea manieră: cam în mijlocul camerei, puțin excentric spre Vest însă, s'au așezat într'o mică grămăjoară resturi din oasele calcinate ale mortului culese din rug, amestecate cu foarte puțină cenușă. Intre ele, calcinată și ea de focul rugului, se găsea o agrafă (fibulă) de fier, ceea ce înseamnă că decedatul a fost ars având pe el vestmântul pe care îl ținea prins această fibulă. Rezemate de peretele stâng al camerei (cum privim dinspre intrare), chiar lângă intrare, s'au așezat în rând următoarele ofrande: două amfore grecești, care conțineau probabil vin; apoi o cană de fabricație locală, cu care să se servească vin din amfore; în sfârșit, coiful de bronz al celui decedat, coif de fabricație grecească, importat. Spre interiorul camerei, lipite de piciorul amforelor, au fost așezate într'o grămadă șapte vârfuri de lanci de fier și un vârf de pilum din același metal. Toate aceste ofrande nu au fost trecute prin foc.

După instalarea mormântului, deschiderea dinspre vestibul a fost obturată cu un zid transversal de piatră, astfel că mormântul subteran a fost izolat, închis. Zidul de închidere a fost continuat în sus, căptușind peretele dinspre camera mortuară al vestibulului până la o oarecare înălțime și formând un fel de fronton, de fațadă a mormântului, care împreună cu cele două brațe laterale de zid, care căptușeau laturile vestibulului, constituia un fel de încăpere deschisă în sus și spre culuarul de acces. Pe zidul „frontonului" au fost așezate ca ofrande amfore grecești. Vestibulul a stat o vreme deschis, lucru dovedit de faptul că în el s'au găsit prabușite pietre din fronton amestecate cu sfărâmături de vase, sfărâmături făcând parte din aceleași amfore din care unele părți au rămas fixate pe zidul frontonului, iar altele au fost proectate la distanță tocmai în culuarul de acces. Câteva s'au insinuat prin interstiții și în camera mortuară.

Cu trecerea vremii, după ce desigur în camera mortuară se infiltrase un strat de pământ, bolta de loess a camerei subterane s'a prabușit. Nici o piatră nu a căzut în interiorul mormântului propriu zis; cu prilejul prăbușirii bolții, unul din blocurile mari din „fronton" s'a înclinat doar spre interiorul camerei subterane.

Caracterul indigen al acestei înmormântări ne este atestat în mod nefndoelnic de către cana cu o toartă și fibula de fier. Ambele aceste obiecte reprezintă, în cadrul vremii respective și în cuprinsul diversității de tipuri caracterizând diferitele regiuni și triburi din Europa cunoscute nouă istoric, tipuri specifice tracice, în special getice.

Epoca la care a avut loc înmormântarea ne este indicată și ea de tipul obiectelor găsite în camera mortuară: amforele, coiful, cana, fibula, toate ne îndreaptă către o vreme care poate fi situată către sfârșitul veacului al 4-lea în. d. Hr.

Am văzut din descrierea înmormântării că războinicul îngropat aici fusese în prealabil ars pe rug și doar oasele lui — mai exact o parte din ele, culese din rug— au fost înmormântate. Avem de aface așa dar, pentru epoca respectivă, cu o documentare neechivocă a ritului incinerației la tribul dela Zimnicea. Căci desvelirea mormântului a rezolvat dintr'o dată și problema legăturii lui cu așezarea din preajmă: ne găsim în fața unui mormânt construit de membri ai comunității care a folosit și „Cetatea".

Totuși, amănuntele ritului de înmormântare întâlnit aici, analizate mai atent, îngăduesc și alte concluzii interesante.

A fost clar chiar din primul moment al desvelirii mormântului că el înfățișează o formă specială a ritului incinerării. Aceasta din cauză că oasele calcinate culese din rug se găsesc așezate liber și grămadă în pământ, în cuprinsul unei camere construite pe dimensiuni care să cuprindă un cadavru neincinerat, întins și orientate S—N. Oasele nu au fost așezate într'un vas (urnă funerară), care să fie apoi îngropată într'o groapă de dimensiuni restrânse, ci au fost plasate cam în mijlocul unei gropi obișnuite la mormintele de inhumație. Avem deci de aface cu o formă de trecere dela ritul inhumației la cel al incinerației, sau cu o contaminare între cele

www.dacoromanica.ro

două rituri. Vom vedea imediat în ce fel orientarea camerei vorbeşte în acelaş sens. Pentru moment este necesar să subliniem semnificaţia deosebit de importantă a faptului constatat, potrivit cu care un războinic este înmormântat după un rit de incinerare care păstrează reminiscenţe concrete ale unui rit deosebit, cel al inhumării.

In cuprinsul movilei C 1 s'au descoperit încă două înmormântări, ambele deosebit ca rit de mormântul principal descris mai sus.

La Apus de mormântul principal şi în dreptul lui, cam în marginea vechii movile, s'a găsit scheletul întins pe spate al unui bărbat îngropat la o adâncime corespunzând în general cu cea a camerei mortuare a mormântului principal. Orientarea scheletului era exact aceiaşi ca a camerei mortuare descrise: capul la Sud, picioarele la Nord. Mâna dreaptă era întinsă dealungul trupului, în timp ce stânga, îndoită din cot, fusese aşezată pe abdomen. Scheletul nu avea în preajma lui nici un obiect depus ca ofrandă; doar în unghiul format de mâna stângă îndoită s'a găsit acul subţire al unei fibule de bronz, ajunsă acolo datorită activităţii unui şoarece de câmp. Fibula nu s'a mai găsit, în ciuda insistentelor noastre căutări dealungul galeriilor rozătorului.

Orientarea scheletului, prezenţa lui în cuprinsul aceleaşi movile, indiciul pe care îl furniza acul de fibulă, toate aceste elemente arătau — desigur nu incontestabil, dar ca foarte probabil — că scheletul este din aceiaşi epocă şi aparţine aceleiaşi comunităţi ca şi mormântul principal. Condiţiile mai mult decât modeste, în comparaţie cu mormântul principal în care acest individ fusese îngropat, fără nici o ofrandă, putea indica o poziţie socială inferioară, aceasta în cazul în care ar trebui să admitem o înmormântare concomitentă. Semnificaţia gestului mânei stângi plasate pe abdomen ne este necunoscută. Indiferent de ipotezele ce se pot construi, ceeace rămâne este faptul cert al inhumaţiei.

Incă un al treilea rit de înmormântare a fost documentat în cursul săpăturii din C. 1. La Răsărit de mormântul principal, oarecum simetric, de cealaltă parte a lui, cu mormântul de inhumaţie, a fost descoperit la mică adâncime în marginea movilei un mormânt de incineraţie în urnă. Oasele arse ale decedatului, adunate parţial din rug, au fost aşezate într'un vas de lut ars de fabricaţie locală. In gura acestei urne s'a aşezat apoi un vas mai mic, după care urna a fost acoperită cu un capac şi aşezată la mică adâncime în pământ, alături de ea plasându-se ca vas adiacent o cană cu o toartă. Totul s'a acoperit în cele din urmă cu pământ. Avem de a face aşa dar cu ritul de incineraţie cu înmormântare în urnă, şi anume, trebue reţinut, în urnă acoperită cu capac. Nu se poate stabili deocamdată raportul cronologic exact dintre acest mormânt şi cel principal. Mormântul de incineraţie în urnă fiind îngropat în moviliţa construită cu prilejul înmormântării principale, este evident ulterior acestuia.

Săpătura din movila C 1 ne-a furnizat astfel date preţioase cu privire la o serie de probleme urmărite de noi şi de practici ale vechilor locuitori dela Zimnicea. S'a putut constata astfel modul în care a fost înmormântat un războinic incinerat — în cameră mortuară subterană peste care s'a ridicat o mică moviliţă —, apoi practicarea în anumite împrejurări neclare şi a ritului înhumării, în sfârşit folosirea movilei funerare ridicată pentru războinic drept loc de îngropare a urnelor funerare ale altor membri ai populaţiei. Tot atât de clar, săpătura din C 1 a iscat unele probleme noui: aparţine individul înhumat cu adevărat aceleaşi vremi şi aceleiaşi populaţii ca şi războinicul? Care este semnificaţia deosebirii de rit pe care el o documentează? Se pot stabili pe baza sistemelor diverse de înmormântare constatate, diferenţieri sociale în massa populaţiei respective?

Fiecare din modurile de înmormântare întâlnite fiind documentat numai prin câte un singur caz, nu se putea şti în ce măsură suntem îndreptăţiţi să stabilim reguli, norme, pornind dela aceste cazuri.

S'a decis de aceia să se caute chiar în cursul aceleiaşi campanii de săpături o confirmare şi eventual o completare a celor observate în C 1, prin atacarea unei alte movile funerare. S'a ales în acest scop o moviliţă din imediata apropiere a „Cetăţii" şi aproape în dreptul primei movile, pe axul N—S al câmpului de movile. Este săpătura C 2 (vezi planul).

Movila C 2 era şi mai plată decât C 1. De abia se vedea ca o uşoară umflătură a terenului. Situaţia a fost aici mai complicată prin faptul că în afară de mormântul principal, movila a conţinut numeroase înmormântări în urne şi în

www.dacoromanica.ro

plus un cimitir întreg din epoca istorică, — cimitirul cătunului medieval de bordee pe care îl identificaseră săpăturile de pe „Cetate".

Şi aici, mormântul principal, plasat aproximativ în centrul movilei era al unui războinic. Construcţia lui a fost asemănătoare cu cea a mormântului corespunzător din C 1, cu deosebirea că aici nu s'a mai folosit căptuşirea cu piatră şi construirea unui vestibul.

Pe treapta de sus a culuarului de acces s'a aşezat zăbala masivă de fier a calului celui mort. Pe fundul culuarului, în faţa intrării în camera subterană, s'au găsit în şir câteva vârfuri de săgeţi de bronz cu trei muchii, aşezate probabil acolo în semn de omagiu de către tovarăşii de luptă ai celui decedat. Camera mortuară, scobită tot subteran în loess şi adâncită puţin faţă de nivelul culuarului de acces, avea dimensiunile aproximativ de 1,80×1,50 m. Orientarea ei era tot S—N. Dispoziţia elementelor din camera mortuară era puţin diferită de cea constatată în C 1. Pornind de la intrarea în hrubă, dinspre Sud deci, ea era următoarea: în dreapta, în picioare şi rezemată de pragul pe care-l forma camera subterană spre culuarul de acces, proptită în plus şi cu o placă de piatră aşezată pe prag, stătea o amforă grecească de mari dimensiuni. Lângă ea, jos pe podeaua camerei, spre interior, un vas de lut local, constituit din trei ceşcuţe lipite laolaltă şi comunicând prin canale între ele. In stânga, lângă peretele opus, pe pământ, în interiorul camerei, grupul de lănci de fier, aşezate paralel în fascicol, cu vârfurile spre intrare. Cam în mijlocul camerei, dar iarăşi excentric spre V, grămăjoara de oase calcinate ale mortului. In cuprinsul ei se afla fibula celui decedat, de data aceasta de bronz. Mai spre Nord în mijlocul camerei, fragmentul unei plăci de lut ars, având pe faţa superioară un motiv simplu de linii încrucişate, — desigur o tablă de joc. In sfârşit, la extremitatea de Nord a camerei (oarecum „la picioare"), chiar în axul de mijloc al ei, aşezată direct pe pământ, ca şi restul lucrurilor, o mică cupă (phiale), de argint de import, calcinată de focul rugului. Ne putem închipui cum s'au făcut cu ea libaţii cu prilejul incinerării, pentru ca apoi să fie aruncată în focul rugului, de unde odată cu resturile de oase calcinate ale eroului a fost culeasă pentru a fi aşezată în mormânt. Restul ofrandelor nu au trecut prin foc.

Şi aici, ca şi la mormântul din C 1, nu s'a observat nicio urmă de lemn de construcţie, care dacă ar fi existat s'ar fi conservat neapărat în condiţiile de sol din această regiune.

Epoca din care se arată a data mormântul principal din C 2 este aproximativ aceiaşi ca la mormântul războinicului din C 1.

In marginea de Est a movilei C 2, în dreptul mormântului principal, s'a descoperit deasemenea un mormânt de inhumaţie, de data aceasta feminin. Scheletul zăcea întins pe spate, cu capul la Sud şi picioarele la Nord (deci exact orientarea camerelor mortuare şi a scheletului din C 1), picioarele fiind uşor flexionate din şolduri din genunchi, — ca un fel de reminiscenţă a vechii poziţii chircite a înhumaţiilor preistorice. Mâna dreaptă, îndoită din cot, fusese aşezată pe abdomen. Lângă cotul stâng se afla o cupă mică de lut ars, extrem de grosolană, cu toarta lipsă din vechi. Această ceşcuţă primitivă prezintă o importanţă deosebită, deoarece prin tipul şi technica ei, ea dovedeşte în chip decisiv că aceste înhumaţii aparţin ca tip şi ca grup uman aceleiaşi populaţii care a locuit „Cetatea" şi a folosit cimitirul vechi dela Zimnicea.

Restul movilei C 2 fusese ocupat în vechime de urne cu incineraţie îngropate ulterior în „mantaua" ei. Din nefericire, o parte din ele au fost distruse cu prilejul înmormântărilor medievale astfel că nu mai putem dresa un plan exact al distribuirii lor originale în movilă.

S'au descoperit 6 morminte de incineraţie cu urnă, mai mult sau mai puţin intacte, toate având urne cu capac şi unele din ele vase adiacente (căni cu toartă). In urnele în care, în afară de oasele calcinate, s'au mai găsit şi alte obiecte culese din rug, aceste lucruri s'au dovedit a fi podoabe feminine sau alte obiecte care indică sexul feminin al celui decedat. Faptul că una din cele mai „bogate" urne, cuprinzând 8 fibule, dintre care una de argint, şi o brăţară de bronz, a mai conţinut şi un cuţitaş de fier, este semnificativ pentru moravurile femeilor din acea vreme.

*

Un studiu atent, care urmează să se facă, al observaţiilor şi materialelor

www.dacoromanica.ro

recoltate în săpăturile din C 1 și C 2, ca și compararea rezultatelor obținute acolo cu cele ce se vor degaja din analiza faptelor și materialelor obținute stratigrafic pe „Cetate", vor permite mai târziu deosebit de importante preciziuni de ordin cronologic, istoric și demografic.

Pentru moment, putem constata că problema ritului de înmormântare a triburilor din epoca pre-romană, este mai complexă decât apărea la început. Ritul incinerației, care predomină, nu este exclusiv și se manifestă contaminat în forme diferite de către cel al înhumației. O altă constatare netă este aceia că triburile în discuțiune foloseau, în vremea în care ne aflăm la Zimnicea, tipul tumular de necropolă, — deci nu cimitirele plane.

Prin amănuntele ritului lor, ei se deosebesc clar de Celții incineratori (care nu pun de pildă niciodată capac pe urne) și se apropie până la identitate, chiar în ceea ce privește coexistența celor trei rituri constatate la Zimnicea, de Tracii din Sudul Dunării și în parte de cei din Nordul Mării Negre.

*

Mormintele ce s'au găsit în C 2, — s'au desgropat 17 morminte de acest fel din sec. cca 13—15 erau ale unor creștini. Aceștia au fost înmormântați cu capul la Apus și picioarele la Răsărit, întinși pe spate, cu mâinele pe piept. Urme de sicriu nu s'au constatat decât în două cazuri. Ritualul creștin neîngăduind așezarea în mormânt a unor ofrande, nu s'au găsit decât rare obiecte de podoabă, în afară de nasturii dela haină, — care oricum erau fabricați dintr'un argint amestecat cu mult cupru. Ca podoabe s'au găsit un cercel de tâmplă de timp slav din electron, înfășurat cu fir de argint pe care erau înșirate mici mărgăritare, și un alt cercel aparținând unui tip medieval derivat dintr'o veche podoabă bizantină. Studiul antropologic al scheletelor românești, care se face de către Institutul de Anatomie dela Facultatea de Medicină din București, va aduce date interesante cu privire la tipul fizic al populațiilor românești din evul mediu.

SĂPĂTURILE ARHEOLOGICE DELA IZVOARE JUD. NEAMȚ

Așezarea omenească din epoca străveche și medievală dela Izvoare se află la 1 km. spre Est de satul cu acest nume, pe marginea ultimei terase de pe stânga Bistriței, la 8 km. spre Răsărit de orașul Piatra-Neamț, exact la punctul de bifurcație a șoselelor ce duc la Doina și la Dochia. Nu e un loc proeminent, cu profil impunător, cum se prezintă de obiceiu stațiunile societății primitive, ci un tăpșan scund, mărginit de două vâlcele bogate în izvoare. Una din aceste vâlcele a și fost transformată în zilele noastre într'un iaz cu pește. Înălțimea stațiunii este atât de neînsemnată și accesul său atât de ușor, încât prin mijlocul său trece șoseaua ce duce la satul Doina. Cea mai mare parte din suprafața locului e cultivată. Este evident că ceeace a determinat în vechime așezarea oamenilor în acest punct n'au fost condițiile de apărare, ci condițiile materiale ale unei vieți sedentare, între care erau și izvoarele din apropiere, cu apa lor abundentă și de bună calitate.

Primele săpături arheologice la Izvoare au avut loc în Iunie 1936, când s'au descoperit, la baza unui strat cu ceramică neolitică pictată de stilurile Ariușd și Cucuteni A, resturile unei culturi deosebite, mai vechi, care nu fusese precizată stratigrafic și cronologic nicăeri până atunci și care a fost denumit *Izvoare I.* In Septembrie 1936, o nouă săpătură o confirmat pe deplin constatările făcute în Iunie. O săpătură a fost executată și în afară de stațiune, pe panta dealului dinspre Nord, ducând la descoperirea resturilor unui sat moldovenesc medieval. Explorările au fost continuate, cu rezultate din ce în ce mai precise și mai concludente. Cea mai mare parte din materialul scos la iveală prin săpăturile dela Izvoare a intrat în colecțiile Muzeului Regional din Piatra-Neamț. Restul se află la Muzeul Național de Antichități din București.

In Septembrie 1944, d-l Dr. Danilenko dela Universitatea din Lenin-

www.dacoromanica.ro

grad, cu prilejul scurtei sale treceri pe la Piatra-Neamț, ca ofițer de rezervă al Armatei Sovietice ce lupta în această parte a Moldovei, s'a oprit câteva zile la Izvoare, procedând la un sondaj în stațiune, cu rezultate încă inedite. Pentru știința sovietică așezarea dela Izvoare, ca tot ce privește Neoliticul Moldovei, prezintă un interes deosebit, deoarece formele acestui Neolitic sunt asemănatoare până la identitate cu acelea din aria ucraineană cunoscută în știință sub numele de Tripolje („Tripilska Kultura"), nume ce derivă din acela al unei vestite stațiuni din societatea primitivă din regiunea Kiev. De altfel, încă dinainte de război descoperirea stratului precucutenian dela Izvoare fusese consemnată în lucrările sovietice, ca și în acelea din alte țări.

In August 1948, a fost întreprinsă la Izvoare o nouă campanie de săpături, explorând o suprafață de 75 m. p., la marginea dinspre iaz, la Vest de șoseaua Izvoare-Doina care străbate stațiunea. Rezultatele au fost și de data aceasta foarte mulțumitoare, mai ales în ce privește stratele neolitice și faza geto-carpică din sec. IV. Din această ultimă vreme s'au descoperit două morminte bogate, al căror conținut, descris aci mai jos, se află expus în prezent în Expoziția specială pe 1948 a Muzeului Național de Antichități din București.

In prezenta dare de seamă, în loc de o enumerare a materialului descoperit în cursul săpăturilor din 1948, socotim mai util să încadrăm acest material într'o expunere pe scurt a concluziilor esențiale trase din studiul tuturor săpăturilor dela Izvoare, din 1936 până acum, mijlocind astfel formarea unei idei mai complete despre această stațiune și despre importanța sa științifică.

In evoluția stațiunii dela Izvoare se constată existența a patru faze cronologice principale. Două din ele corespund unor așezări neolitice: *Izvoare I* (precucutenian) și *Izvoare II* (=Ariușd—Cucuteni A). Celelalte două, reprezentate prin morminte mai târzii care au străpuns straturile așezărilor, sunt: *Izvoare III*, dela începutul epocii migrațiilor, sec. IV d. Cr. și *Izvoare IV*, din primele veacuri ale principatului Moldovei.

Izvoare I, cu urmele cele mai vechi neolitice cunoscute până acum în Moldova, se caracterizează în primul rând printr'o ceramică lustruită, de coloare cenușie, brună sau roșcată, lucrată cu îngrijire cu mâna și prezentând ornamente de stil geometric produse prin incizie, prin puncte înțepate, prin excizie sau prin apăsarea cu dinții prismatici ai unui pieptene. In tehnica ornamentării mai intră uneori proeminențele, alveolele, canelurile (adânciturі largi, paralele, trase cu vârfurile degetelor) și benzile pictate simplu cu o coloare roșie prăfoasă. Pe un ciob apare ca ornament o mână, fragment dintr'un simulacru de figură umană în relief. In general, stilul ornamentelor are la bază motivul suprafețelor discoidale ori eliptice izolate în negativ și unite între ele prin linii tangențiale oblice. Acest motiv ia în unele cazuri aspectul unor spirale continui. Liniile incise și excise și uneori și acelea produse prin impresiunea dinților de pieptene erau umplute cu o substanță albă, care la multe cioburi încă se mai păstrează. Formele vaselor sunt variate: cești simple conice, ulcele sferoidale cu buza decorată prin crestături, vase mari cu fundul înalt și cu gura strânsă, vase bitroncoconice cu buza răsfrântă, străchini cu gura largă, vase cu fundul strâmt, cilindric sau tronconic înălțat, vase-pomiere cu picior înalt cilindric, vase cu capac. Ceramica Izvoare I se completează cu câteva fragmente de linguri și cu mai multe figurine de caracter religios, zoomorfe sau antropomorfe, acestea din urmă reprezentând o divinitate feminină steatopigă. Printre celelalte obiecte din stratul Izvoare I se remarcă: lame de silex, topoare de piatră lustruită, râșnițe de piatră primitive, coarne de cerb, oase de animale domestice, grâne și fructe carbonizate, multe conchilii de scoici și de melci și diverse urme de locuințe: chirpici de lut frământat cu paie, cu urmele parilor și nuielelor pe care se lipeau, pietre informe răzlețe, resturi de vatră, etc. Nu lipsesc nici obiectele de metal, reprezentate prin câteva mici fragmente de cupru curat.

Afinitățile culturii Izvoare I, în comparație cu ariile culturale din jurul Moldovei, merg în mai multe direcții. In primul rând se impun asemănările cu U. R. S. S. (cercul ucrainian) Tripolje, în care se regăsesc aceleași forme,

www.dacoromanica.ro

acel aşi ornamente incise, în acelaş stil şi în aceeaşi tehnică, precum şi decorul produs prin imprimarea dinţilor de pieptene. Deasemeni, afinităţile cu cercurile Turdaş I din Ardeal şi Vinca I (Oltenia, Banat, Serbia), reprezentate prin benzile umplute cu puncte ori cu alveole, precum şi prin fragmentul cu figură umană în relief. In sfârşit, sunt evidente legăturile cu cercul Boian A din Muntenia şi Bulgaria, precum dovedesc vasele cu buză crestată şi vasele cu ornamente excise, mai ales acelea care prezintă serii de triunghiuri ori motivul pătrăţelelor din tabla de şah. Aceste diverse comparaţii determină, în acord cu situaţia sa stratigrafică şi poziţia cronologică a culturii Izvoare I: contemporană cu Boian, cu Turdaş I, cu Vinca I, cu cel mai vechiu facies dela Tripolje, ea este mai veche decât cultura Gumelniţa din Muntenia, Dobrogea şi Bulgaria. Această ultimă concluzie, modificând primele impresii din 1936, este sigur atestată prin toate observaţiile şi descoperirile făcute de atunci încoace. In ce priveşte cronologia absolută a culturii Izvoare I, în stadiul actual al cercetărilor, ca pentru toate culturile neolitice din Europa, n'am putea să ne raportăm decât la o dată foarte aproximativă, care, în niciun caz n'ar putea să fie mai târzie decât mileniul al III-lea înaintea erei noastre. Menţionând anul 2500 în. Cr. ca axă a ipotezelor noastre, avem cei mai mulţi sorţi ca să fim aproape de adevăr.

Oamenii culturii Izvoare I duceau o viaţă sedentară, cu o organizaţie patriarhală, concretizată în sate cu locuinţe aglomerate pe o vatră limitată, ca aceea pe care o constitue suprafaţa restrânsă a staţiunii dela Izvoare. E faza proprietăţii *colective*. Nimic sigur n'am putea spune despre originea acestor oameni. Gradul relativ înaintat al culturii lor, dovedit mai ales prin tehnica şi decorul ceramicei, arată că au venit din altă parte, cu elementele acestei culturi formate gata. Direcţia din care au venit e probabil Răsăritul. Afinităţile culturii lor, strâns legate cu lumea rasăriteană, ne impun această părere. Din asemănările numeroase cu cultura Tripolje putem deduce că făceau parte dintr'o populaţie răspândită pe o arie foarte întinsă, ce acoperea cel puţin tot Sudul U. R. S. S. şi teritoriul R. P. R. (Moldova). Dar avem indicii că se întindeau şi asupra unei bune părţi din Dobrogea şi din Muntenia. De altfel şi cu populaţiile din aria culturii Boian şi chiar cu oamenii culturilor Turdaş şi Vinca acest grup trebue să fi fost de aproape înrudit. Până în 1936, resturi ale acestei culturi dela Izvoare se cunoşteau în U. R. S. S. (Ucraina) la Tripolje, la Sabatinovka, etc., în Moldova la Bogdăneşti (Fălciu), dar, în lipsa ştirilor despre situaţia lor stratigrafică, erau socotite contemporane cu civilizaţia Cucuteni A sau chiar mai noi. După 1936, când s'a dovedit stratigrafic, la Izvoare, vechimea lor, au mai fost constatate în diferite alte locuri: la Târpeşti, Trudeşti, Ghigoeşti, Girovu în jud. Neamţ, apoi la Băeşti-Aldeni în Muntenia, în Dobrogea, etc.

Izvoare II reprezintă stratul cel mai gros şi mai bogat al staţiunii, corespunzând unei locuiri mai intense şi de o durată mai lungă. Conţine toate elementele culturii neolitice dela Ariuşd (jud. Trei Scaune), implicând două categorii ceramice distincte:

1) una, constatată până acum, în afară de Ariuşd şi de Izvoare, la Calu, Frumuşica, Măstăcani, Stoicani, Băeşti-Aldeni şi caracterizată printr'o ceramică îngrijită, roşie ori neagră lustruită, decorată cu caneluri, alveole şi proeminenţe şi cu motive spirale şi unghiulare ori cu cercuri unite prin tangente oblice, pictate cu alb sau cu roşu, ori cu ambele colori, fără negru. lăsând vizibil o mare parte din păretele lustruit al vasului, şi

2) alta, bine cunoscută din stratul *A* dela Cucuteni (jud. Iaşi) şi întâlnită în foarte multe alte staţiuni din Moldova (Calu, Frumuşica, Fedeleşeni, Ruginoasa, Costeşti-Baia, Coşeşti, Truşeşti, Bonţeşti, etc.), din Ardeal (Ariuşd, Olteni, Priesterhügel, etc.) şi chiar din U. R. S. S. (centrul Ucrainei) Tripolje, constând din vase fine roşcate, cu motive spirale ori meandrice în trei culori: alb, negru şi roşu, care acoperă complet peretele vasului. Aceste două categorii, constatate la Ariuşd, la Calu, la Frumuşica, într'o situaţie ce n'a putut permite o discriminare stratigrafică, au fost considerate până acum ca fiind contemporane. La Izvoare pentru întâia oară au apărut la niveluri

www.dacoromanica.ro

deosebite, categoria 1 găsindu-se totdeauna la baza stratului Izvoare II, deasupra stratului Izvoare I şi sub nivelul categoriei 2 trihrome de stil Cucuteni A, ceeace dovedeşte apartenenţa lor la faze cronologice diferite. Această concluzie e întărită şi de faptul că în unele staţiuni neolitice din Moldova apare numai câte una din cele două categorii ceramice. Astfel, la Cucuteni-Iaşi, în stratul inferior *A*, nu e atestată decât categoria 2, trihromă, pe când la Stoicani şi Măstăcani în Covurlui, în cercetările de astă vară, nu s'a constatat decât categoria 1-a. Putem considera astfel ca un bun ştiinţific câştigat determinarea în complexul neoliticului moldovenesc a unei noi faze cronologice, Izvoare II 1 (= Ariuşd I), pe care, pentru o mai uşoară distincţie, o vom numi *protocucuteniană*, deosebind-o de faza următoare *Izvoare II 2*, care constă exclusiv din elemente ale culturii *Cucuteni A* propriu-zise, cu ceramică trihromă.

Intre cele trei faze neolitice dela Izvoare: *Izvoare I* (precucutenian), *Izvoare II 1* (protocucutenian) şi *Izvoare II 2* (Cucuteni A), există înrudiri evidente, atât în ce priveşte felul de viaţă al locuitorilor respectivi, de aceeaşi ocupaţie, cu acelaş mod de construcţie a locuinţelor, cu acelaş fel de unelte (cuţitaşe de silex, vârfuri de săgeţi şi de lăncii de silex, topoare de piatră lustruită, râjniţe primitive, sule, ace şi undiţe de os, vârfuri de corn de cerb ascuţite), cu aceeaşi cunoaştere elementară a metalului (brăţări, amulete, inele şi spelci de cupru pur), cu aceleaşi concepţii religioase (figurine zoomorfe şi antropomorfe steatopige) şi cu aceeaşi mentalitate în formele şi decorul olăriei de lut. Fără îndoială, între cele două categorii succesive din Izvoare II sunt apropieri mult mai mari decât între fiecare din ele şi cultura Izvoare I, dar nu se poate tăgădui că formele create în ceramica precucuteniană se transmit, cu modificările inerente unei diferenţe de timp, în fazele din Izvoare II, unele oprindu-se în protocucutenian, precum e cazul cu decorul incis, cu canelurile, cu alveolele şi cu motivul cercurilor unite prin tangente oblice, dar altele trecând şi în Cucuteni A. Concluzia ce ni se impune prin această constatare e că oamenii celor trei faze ale neoliticului studiat la Izvoare făceau parte fie din acelaş neam, fie din neamuri înrudite, aparţinând aceluiaş cerc de cultură. Putem rezuma astfel istoria lor: au venit mai întâiu Precucutenienii, de undeva din Răsărit, şi au creat formele mai modeste ale culturii Izvoare I pe un teren care nu fusese mai înainte nici locuit, nici cultivat. Aşezarea lor a fost distrusă şi părăsită cu prilejul unei turburări însemnate, războiu ori invazie, ce s'a produs pe întreaga arie de pe teritoriul U. R. S. S. şi R. P. R. (Ucraina-Moldova). Vechii locuitori, probabil întăriţi cu elemente noi, înrudite, au revenit la ruinele vetrelor lor şi peste ele au clădit o nouă aşezare. Favorizaţi de o perioadă mai lungă de pace şi de prosperitate, au desvoltat o cultură de un nivel mai evoluat (protocucuteniană), pe baza elementelor tradiţionale. Apoi, prin efectul fericit al unui progres paşnic, o altă generaţie a dat un nou avânt acestei culturi, creând stilul înfloritor al ceramicei trihrome Cucuteni A. Dar tocmai când aceste progrese erau în plină desfăşurare, o mare turburare, mult mai violentă decât prima, venită tot dinăuntrul ariei de pe teritoriul U. R. S. S. şi R. P. R. (Ucraina-Moldova), a distrus aşezarea Izvoare II. Stratul gros de dărâmături de locuinţe calcinate ce se întâlneşte pe suprafaţa întregului strat Izvoare II, ca în toate staţiunile Cucuteni A, constitue un impresionant document al acestei drame din faza barbariei regiunilor noastre. De atunci, tăpşanul staţiunii dela Izvoare n'a mai fost locuit. Supravieţuitorii culturii Cucuteni A, risipiţi ori căzuţi într'o stare de inferioritate socială, nu s'au mai întors niciodată aci şi nici noii veniţi, cari au creat după aceea, pe toată aria teritoriului U. R. S. S. şi R. P. R. (Ucraina şi Moldova), culturile Cucuteni *AB* (Traian) şi *B* (Drăguşeni), Costişa, Horodiştea, Petreni, Şipeniţi, Koszylowce, Bilcze Zlote, Krutoborodincy, etc.), nu s'au aşezat la Izvoare. Niciun ciob neolitic mai nou decât Cucuteni A nu s'a descoperit în această staţiune Cât despre epocile următoare, un fragment de spadă din epoca Bronzului, găsit la suprafaţa staţiunii, reprezintă un obiect izolat, pierdut întâmplător, fără nicio legătură cu vreo aşezare din apropiere. In vremurile istorice au mai fost sate pe aci, în două rânduri, dar numai

www.dacoromanica.ro

1

2

SAPATURILE ARHEOLOGICE DELA IZVOARE

f. Vas de lut ars din faza Izvoare I (= pre-cucutenian); 2. Idem, pictat în trei culori (alb, roşu şi negru) din faza Izvoare II (= Cucuteni A). 1: 5/7; 2: ¼.

www.dacoromanica.ro

1

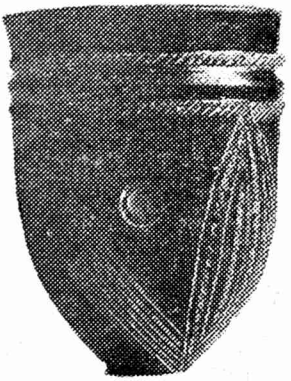

3

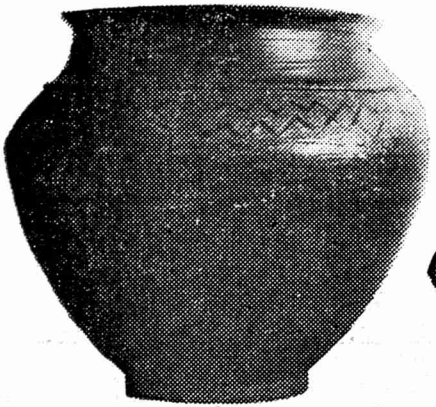

2

4

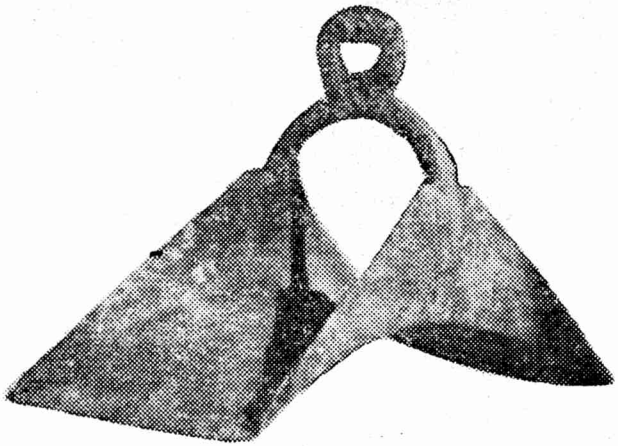

5

SĂPĂTURILE ARHEOLOGICE DELA IZVOARE

1. Vas de sticlă (importat); 2-4. Vase de lut ars frumos ornamentate. Toate găsite într'un mormânt din [illegible]. 1,3 : 1/3 ; 2,4 : 1/4.
5. Scară de șea, din fier placat cu argint aurit, găsită la Vânători. Ca. 1/3.

www.dacoromanica.ro

împrejurul stațiunii neolitice, aceasta ne mai servind decât ca cimitir. Avem astfel:

Izvoare III, cu urme rare de așezare din sec. IV d. Cr., situat la circa o sută de metri spre Vest de tăpșanul preistoric, peste iaz. In vechea stațiune nu s'au găsit din această epocă decât morminte, până acum în număr de șapte. Toate conțin schelete, întinse, orientate cu capul spre Nord, precum și un inventariu funerar constând din vase numeroase, lucrate la roată și din obiecte de podoabă, ca fibule, perle, ori din ustensile de toaletă (piepteni, pensete, etc.).

In săpăturile ultime, din August 1948, s'au descoperit în marginea de Vest a stațiunii, străpungând straturile neolitice, două morminte din această vreme: unul, la adâncimea de 1.20 m., conținând opt vase întregi făcute din pastă poroasă neagră (oale sferoidale) ori cenușie fină (cești, ulcică, pateră, ulcior) și altul, la nivelul de 2,20 m., cu un inventariu mult mai bogat, cuprinzând 17 vase întregi de lut, un pahar întreg de sticlă transparentă cu ornamente elipsoidale în relief, un pieptene întreg de os cu nituri de bronz, două fibule de argint de un tip caracteristic secolului IV (seria VI Almgrent) cu piciorul prelungit în forma unei lame romboidale și cu o placă semicirculară peste resort, o cataramă mică de bronz, cinci perle de chihlimbar, 28 perle de sticlă, de mărimi, forme și culori diferite, un cuțitaș de bronz cu teacă de piele, un ac de cusut de bronz, foarte fin, și două mici obiecte de toaletă, tot de bronz, constând dintr'un „cure-oreilles" și o pensetă. Acest inventariu dovedește că mormântul aparține unei femei. Printre cele 17 vase de lut se distinge un pahar tronconic, de o factură foarte îngrijită, de pastă neagră lustruită, cu podoabe fine produse prin imprimare și având ca motiv principal o serie de elipse verticale unite prin fascicule de linii oblice tangențiale. Celelalte două vase constau din două amfore romane de import, zece recipiente diferite de tehnică superioară în pastă cenușie (ulcioare, oale, castroane, strachini, patere) și patru oale sferoidale negre de pastă poroasă. In vase s'au găsit și două ouă mari de gâscă, dintre care unul era fărâmat, iar celălalt păstrat întreg. Vasele erau îngrămădite în partea de Nord a mormântului, la cap. Obiectele de podoabă și de toaletă se aflau pe trunchiul scheletului. Din scheletele celor două morminte s'au conservat foarte puține fragmente din cranii, din membre și din coloana vertebrală. Celelalte oase au dispărut complet prin descompunere, terenul, la fundul straturilor preistorice, deasupra rocii naturale, fiind în permanență foarte umed.

In niciunul din cele șapte morminte din sec. IV descoperite până acum la Izvoare nu s'au constatat arme. Amănuntul acesta își are importanța sa, fiindcă denotă o populație pașnică, locală, iar nu un neam de războinici cuceritori. In vremea aceea, în Moldova, populațiile cunoscute de izvoare fiind Carpii, de origine dacă, și Goții germanici, putem atribui mormintele dela Izvoare, ca și așezarea din apropiere, mai de grabă celor dintâi, chiar dacă în ce privește ritul funerar s'ar putea vorbi eventual de unele influențe germanice.

Casele locuitorilor din vremea migrațiilor, la Izvoare, nu erau grămădite pe o suprafață restrânsă, ci erau risipite pe mari întinderi. Resturile arheologice din această vreme se găsesc din loc în loc, la suprafață, fără să constitue straturi groase. Multe au fost constatate la circa 2 km. la marginea de Vest a satului Izvoare, pe panta dealului Boțu. Acolo s'a găsit, în 1938, un denar de argint dela Constantin cel Mare.

Izvoare IV, fază medievală, prezintă aceleași caractere generale ca și faza precedentă: așezarea folosită ca cimitir, iar satul respectiv reprezentat printr'un strat subțire răspândit pe o mare suprafață de jur împrejur. Mormintele, constând din gropi cu schelete, se găsesc aproape de suprafață, la o adâncime mică: între 0,30 și 0,80 m. S'au găsit până acum aproape cincizeci. Poziția lor e creștină: cu capul la Apus și picioarele la Răsărit, întinse, cu fața în sus, mâinile pe piept. Inventariul extrem de sărac. Intr'un singur mormânt s'a găsit un obiect, un bumb sferoidal de bronz.

In schimb, o săpătură făcută în 1936 pe panta dealului dela Nord de

www.dacoromanica.ro

staţiune a dat la iveală un strat de aşezare contemporană cu aceste morminte, foarte bogat în resturi medievale, ce se pot data, fără multă preciziune deocamdată, din lipsă de monete şi de obiecte caracteristice, în epoca de formare a Statului moldovenesc: fragmente de oale poroase negre, cenuşii, roşcate, lucrate la roată şi împodobite cu caneluri înguste orizontale ori cu valuri incise, cioburi de vase smălţuite, bucăţi de plăci de os cu podoabe incise şi numeroase obiecte de fier, printre care multe cuie şi scoabe, ace, cuţite, vârfuri de săgeţi, catarămi, verigi, un pinten de călăreţ, un fragment de ceaun de fontă, etc.

Despre satul acesta tradiţia locală n'a păstrat nicio amintire şi nici din documente nu s'a putut scoate până acum vreo lămurire. Fapt e că, dela părăsirea sa, în vremuri şi împrejurări pe care cel puţin deocamdată le ignorăm, nu s'a mai instalat alţi locuitori pe aci. Chiar azi, în apropiere de staţiunea neolitică nu există decât o fermă şi câteva locuinţe răzleţe de grădinari. Insuşi satul Izvoare, situat la un km. distanţă, datează abia de vreo trei decenii, fiind înfiinţat cu prilejul unei împroprietăriri agricole.

R. V.

SĂPĂTURILE ARHEOLOGICE DELA CAPIDAVA

In vara anului 1948 au fost continuate săpăturile arheologice, la Capidava, tot în stratul „barbar", a cărui cercetare a fost începută încă din 1940 şi unde ar mai fi de lucru încă pentru o campanie.

In vara trecută cercetările s'au întins pe o suprafaţă de circa 1000 mp. Pe această întindere s'au găsit şase bordee — două în interior, iar patru pe marginea dinspre sat a cetăţii. Cele două din interior sunt distruse complet — numai vatra a putut să dea un indiciu asupra dimensiunilor, circa 3x4 m. In interiorul cetăţii dărâmăturile anterioare fiind mai puţin abundente, bordeele au fost mai puţin îngropate în pământ — numai 60-70 cm. — pereţii, în sus, fiind făcuţi din paiantă şi chirpici. Probabil, tot din pricina adâncimei lor prea mici în pământ, nici obiectele nu s'au păstrat întregi ; în aceste bordee nu s'au găsit decât cioburi şi numai rar câte o ulcică, care prin micimea ei s'a putut aciua de loviturile dărâmăturilor din timpul incendiului.

Pe marginea cetăţii însă stratul de dărâmături e destul de gros, ajunge chiar până la doi metri. Aceste dărâmături provin din zidul înconjurător, nu al cetăţii vechi, ci al aşezării rurale de lângă castelul militar — redus la o pătrime din întinderea cetăţii — din epoca anterioară, zid construit din piatră cu pământ. In acest loc s'au găsit, la rând, patru bordee. La două din ele, al doilea şi al patrulea mergând înspre Sud-Est, se păstrează şi o parte din pereţi ; la al doilea, peretele dinspre Nord-Est, adică dinspre satul actual, iar la al patrulea, cel dinspre Sud-Est. Intrările bordeelor erau deci aşezate în partea dinspre Sud-Vest, cum era şi firesc de altfel, pentrucă pe de o parte, erau ferite de crivăţ, iar, pe de alta, malul de dărâmături, în această parte, coborând în pantă, intrarea în bordeiu era mai lesnicioasă. Peretii bordeiului, după urmele păstrate în al doilea şi al patrulea, erau întăriţi de un zid cu o singură faţă, înspre interior, construit din piatră cu pământ şi lipit cu lut galben amestecat cu paie mărunte. Acoperisul acestor bordee, îngropate total în pământ, începea, desigur, chiar dela suprafaţa pământului şi era făcut din lemne mai groase pentru căpriori, iar deasupra lor crăci mai subţiri sau gard de nuiele, peste care se aşeza un strat de paie sau iarbă şi pământ cu lipitură deasupra, pentruca apa ploilor să se poată scurge mai uşor în părţi.

In primul bordeiu nu s'au găsit decât cioburi, câteva greutăţi de plasă, fragmente de gresie şi de râjniţă de mână. Pare a fi fost răvăşit, poate chiar imediat după incendiu — cenuşa şi cărbunii erau amestecaţi în dărâmături. In al doilea bordeiu, lângă peretele din fund, s'a găsit o scândură de stejar arsă pe margini iar deasupra o oală cu gura în jos. Oala e de tipul obişnuit la Capidava: fără toarte, cu buza puţin răsfrântă în afară, gâtul redus, pereţii cu umerii umflaţi şi restrânşi spre fund. Sunt decoraţi cu linii orizontale incizate, sau, mai exact, cu o singură

www.dacoromanica.ro

linie continuă, care pornind de jos, dela c. 11 cm. dela fund, merge de jur împrejurul vasului până sus la gât. Pe umeri este tăiată din loc în loc de linii oblice. Înălțimea oalei este de 30 cm. E prima, din cele găsite până acum întreagă, de această mărime.

In afară de o altă oală de aceeași formă, însă mai mică (15 cm. înălțime), de fragmente de alte vase obișnuite, de râșnițe de mână, greutăți de plasă, fusaiole și câteva fragmente de fier ruginit, s'a mai găsit aci un vas de o formă nouă. E o ulcică, înaltă de 12 cm., fără toartă, cu pântecele bombat, gâtul înalt de 3 cm. și aproape vertical, iar buza foarte puțin ieșită în afară. E de o pastă fină, de culoare neagră și lucrată cu îngrijire atât în ce privește construcția cât și ca ornament, care e aceeași linie care merge de jur împrejur, mai adâncă pe pereți, abia perceptibilă pe gât.

In al treilea bordeiu s'a găsit numai o ulcică, înaltă de 10 cm. întreagă, restul, cioburi — între care și smălțuite și cu toarte-urechi — fragmente de râșnițe, o piuă de piatră și o monetă din timpul împăratului Ioan Zimisces (969-976), având pe avers chipul lui Isus și legenda EMMANOVHL, iar pe revers:

IHSVS
XRISTVS
BASILEV(S)
BASILE(ON)

In al patrulea bordeiu, multe cioburi de vase de o factură primitivă și un opaiț întreg, rotund și descoperit deasupra, cu buza prelungită în afară, în formă de cioc, în patru puncte simetrice, iar pe fund un orificiu, desigur, pentru fixarea opaițului într'un suport.

Așa dar, din descoperirile din vara trecută, numai vasul lucrat mai fin din bordeiul al doilea, e o noutate. Cred că acesta își va găsi analogii în stratul imediat inferior. Toate celelalte descoperiri sunt obișnuite la Capidava. Aria lor de răspândire e foarte întinsă. Ele se pot urmări și înapoi, în timp, până în La Tène-ul dacic, apoi, în ceramica provincială romană iar, în prima parte a evului mediu, la popoarele limitrofe imperiului roman spre Nord și Est, adică la Slavi.

Unele forme — amforoide — au putut fi urmărite până în epoca romană, în stratul al treilea în jos, din secolul IV, cercetat împreună cu al doilea numai pe o porțiune mică, în locul unde se află castelul târziu roman, redus la 1/4 din întinderea cetății. Aceste forme dovedesc în mod categoric că stratul „barbar" aparține unei populații autohtone. Celelalte forme însă — vasul-borcan, castronul cu pereții în linie dreaptă, oala cu o toartă și cu pântecele bombat, vasele cu toarte-urechi și, în general, ornamentul în val — e mai greu de stabilit cărui popor aparțin

G. F.

SĂPĂTURILE ARHEOLOGICE DELA DINOGETIA-BISERICUȚA JUD. TULCEA

Bisericuța este numele ce se dă — de obicei — ruinelor unei cetăți și este acum numele grindului pe care se află acestea, situat în bălțile Dunării, în fața orașului Galați. Cele mai vechi știri de caracter arheologic asupra acestei cetăți ne sunt date de Grigore Tocilescu [1]). O parte dintre istorici și arheologi identificau Dinogetia geografilor și itinerariilor antice cu așezarea dela Barboși, la Gura-Siretului. In urma examinării mai îndeaproape a știrilor acestor izvoare, istoricii localizează acum Dinogetia la Bisericuța pe teritoriul comunei Garvăn, jud. Tulcea. Totuși, nu s'a descoperit până acum niciun monument epigrafic care să confirme această identificare Dar iarăși, nici unul care să o infirme.

Primele săpături arheologice s'au început la Bisericuța în 1939. De abia în

[1]) Monumentele epigrafice și sculpturale ale Muzeului Național de Antichități din București, partea II-a, București 1908, p. 639—640.

www.dacoromanica.ro

anul 1948 săpăturile au putut lua o extindere mai mare. S'a alcătuit în acest scop un colectiv. Acest colectiv a lucrat în cursul lunilor Iulie, August şi Septembrie. Campania din 1948 a atacat din plin interiorul cetăţii.

Rezultatele acestor săpături au întrecut toate speranţele prin cantitatea şi varietatea inventarului dat la lumină, ca şi prin observaţiile asupra vieţii materiale şi asupra legăturilor comerciale ale locuitorilor dela **Bisericuţa**. Ele ne dau posibilitatea să urmărim, deocamdată în linii generale, viaţa locuitorilor din 3 perioade şi anume:

1) Perioada I-a care se întinde din veacul I-iu până la sfârşitul veacului al III-lea al erei noastre.

2) Perioada a II-a care se întinde dela începutul veacului IV până la sfârşitul veacului VI al erei noastre.

3) Perioada a III-a care cuprinde veacurile X—XII ale erei noastre.

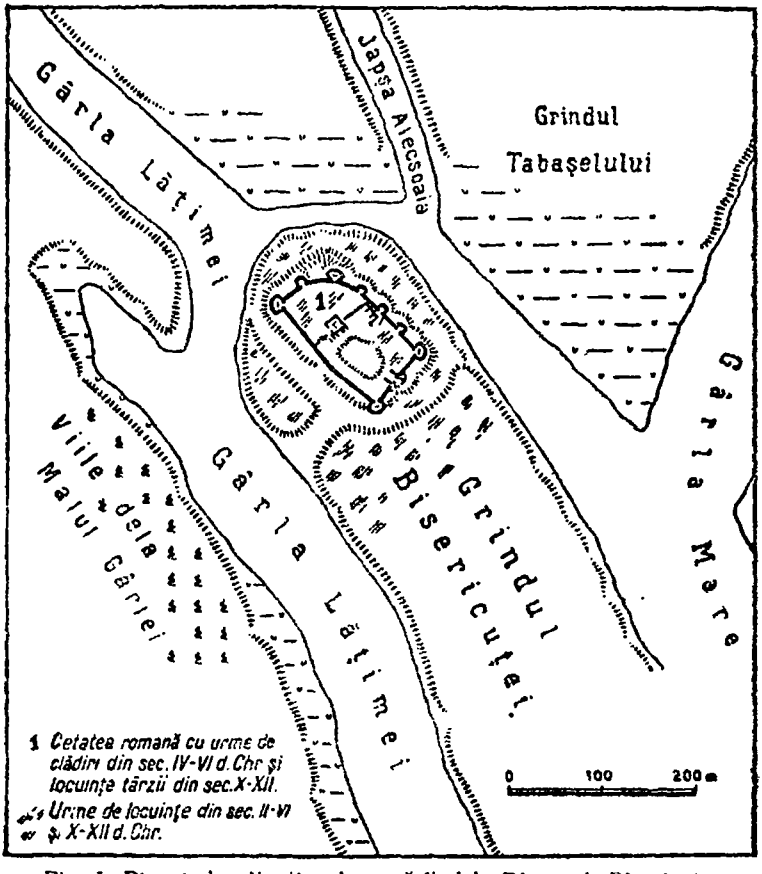

Fig. I. Planul de situaţie al aşezării dela Dinogetia-Bisericuţa.

Perioada I-a. — Peste o aşezare băştinaşe cu inventar care aparţine culturii fierului II de caracter târziu, se stabileşte o comunitate, probabil de caracter militar, roman. Dacă aceasta comunite era apărată cu ziduri sau nu, n'am putut stabili până acum. In orice caz, un fragment de ţiglă cu ştampila **Cohortei a II-a Mattiacorum**, de un tip identic cu cele dela Barboşi, precum şi două fragmente cu iniţialele CIC, care pot fi iniţialele **Cohortei I-a Cilicum**, par a indica aci prezenţa.

www.dacoromanica.ro

nacă nu a unui castru, cel puțin unui post militar cu soldați aparținând acestor unități militare. Monete dela Titus și Traian, olărie importată din Sud („terra sigilata" și „barbotine"), etc., dovedesc că începuturile acestei așezări de tip roman se urcă până la Traian.

Ținem să observăm că numărul relativ mic de documente din această vreme se datorește faptului că stratul cel mai vechi a fost atins în săpăturile de până acum numai pe o suprafață de circa 15 m², deoarece el se găsește la o adâncime care variază între 4,30—5 m. Pentru veacurile II și III documentele de tot felul se înmulțesc. Menționez aci un fragment de vas cu un grafit sgâriat având următorul conținut: DEMITTE ME. V.

MIL. COH. II.

Scriitorul este un soldat dintr'o cohortă ce poartă numărul II (poate chiar Mattiacorum)? Un alt document de pe la începutul sec. III-lea este un fragment de inscripție pe care îl putem atribui epocii lui Alexandru Sever și care s'a găsit folosit ca material de construcție în zidurile târzii.

Perioada a II-a. — Vremurile se schimbă. Frontierele celui mai întins imperiu sclavagist pe care-l cunoscuse istoria sunt tot mai des lovite de valurile popoarelor din afară care, împinse și ele de alte popoare aflate în mișcare, caută să rupă bariera acelui imperiu. Imperiul, dimpotrivă se silește să întărească linia de fortificații a Dunării.

La **Bisericuța** constatăm că se ridică pela sfârșitul veacului III sau începutul veacului IV o cetate nouă. Ruinele actuale aparțin, în cea mai mare parte, cetății acesteia construită fie în vremea lui Diochetian și Maximian, fie sub Constantin și Licinius. Cetatea avea ziduri puternice din piatră locală (șisturi de Bugeac), groase de 2,50—3 m. Curtinele sunt scurte, circa 20 m., turnurile de apărare în număr de 10 foarte apropiate unele de altele. Garnizoana o formează unități din **Legiunea I-a Iovia Scythica**, identificată prin stampilele depe cărămizile folosite în zidărie.

Inventarul este cel comun vremei acesteia în tot sud-estul european. Urmele de distrugeri și de refaceri se succed, cu intermitențe, până la începutul veacului al VII-lea. In adevăr, cea mai recentă monetă care ne datează sfârșitul civilizației romane de caracter urban, ne vine dela împăratul Mauriciu Tiberiu.

Arheologic, la sfârșitul acestei perioade găsim urmele unui incendiu uriaș care a distrus o mare parte din cetate. Printre dărâmături se improvizează apoi adăposturi din ziduri întoocmite fără niciun meștesug cu pietrele vechilor clădiri lipite între ele cu lut. Dar cine au fost acei oameni care s'au adăpostit în chip trecător în ruinele fostei cetăți și ale căror vetre le găsim prin sălile clădirilor vechi, aceasta săpăturile n'au putut-o stabili până acum. Va fi nevoie prin urmare de îndelungate și migăloase observații pentru ca săpăturile viitoare să rezolve, așa cum sperăm, această problemă.

Pentru intervalul dintre veacurile VII și X, ne găsim cufundați în cel mai adânc întuneric. Ne lipsesc pentru această perioadă elementele de datare, în primul rând monetele, iar stratigrafic n'am reușit să separăm inventarul perioadei acesteia de cel al vremei mai noui adică al sec. X-XII. Căci dacă unele piese, cum ar fi obiectul de os din figura[2]) ne duc, prin analogie cu cele descoperite în alte părți[2], la sec. al VII-lea și la Avari, complexul arheologic în care au fost descoperite la Bisericuța ne indică o epocă mult mai recentă.

Perioada a III-a. Incertitudinea încetează deodată cu sec. al X-lea. Nu numai întreaga suprafață a fostei cetăți, dar întregul grind neînundabil, este înțesat de locuințe omenești care folosesc acest loc apărat de natură.

Deoarece stratul în care se găsesc urmele materiale ale vieții din această perioadă se află cel mai la suprafață, săpăturile s'au întins pe circa 500 m. p așa ca inventarul este foarte bogat și observațiile mai complete. De aceia vom stărui în mod deosebit asupra rezultatelor din acest strat, mai cu seamă că ele

---

[2]) De exemplu analog dela **Dunapentele** (Intercissa), la A. Marosi și N. Fettich **Trouvailles avares de Dunapentele** în **Archaelogia Hungarica** XVIII, p. 45 și pl. III, 1.

www.dacoromanica.ro

sunt, atât prin amploare cât şi prin noutatea lor, cele mai interesante obţinute până acum.

Stratul arheologic format din resturile acestei perioade se datează prin monete anonime bizantine de aramă care au pe avers legeanda $\frac{IC \mid XC}{NI \mid KA}$ iar pe revers chipul lui Christos. Alt tip de monetă este acela cu aversul legenda IHSYS XRISTYS, BASILEYS, BASILEWN iar reversul cu chipul lui Christos ca şi la p.imul tip. Aceste monete sunt atribuite îndeobşte împăratului Ioan Zimisces (969—975). Seria se continuă prin monetele lui Vasile al II-lea Bulgaroctonul şi ale fratelui său Constantin al VIII-lea şi merg până la începutul sec. al XII-lea.

Oamenii trăiesc în această perioadă în locuinţe parţial îngropate în pământ, având pereţii de lut, podeaua tot de lut bătut, iar acoperişul de stuf, sprijinit pe pari şi grinzi. In locuinţele acestea ale căror urme incendiate le găsim în săpături cu tot inventarul lor, observaţiile au stabilit că pe podea, care în unele cazuri prezintă urme de refaceri, ceea ce indică o locuire îndelungă, se ridică o vatră constând din mai multe pietre, în apropierea căreia se găseau vasele gospodăriei, uneori în număr impresionant de mare (de pildă 25 în locuinţa nr. 1). Deasupra podelei locuinţei, în unele cazuri trecând peste vase, au apărut bucăţi mari de grinzi carbonizate căzute odată cu acoperişul. Totul se găsea acoperit cu un strat de cenuşă de culoare albă, foarte uşoară, pe care o atribuim acoperişului de stuf prefăcut prin ardere în cenuşă.

Aceste locuinţe — bordeie — prin faptul că erau în parte săpate în pământ, întâlneau nu de puţine ori resturi din zidurile perioadelor anterioare şi în acest caz le foloseau fie ca vetre, fie chiar ca pereţi ai bordeiului.

Interesant este şi observaţia că fiecare locuinţă — bordei — îşi avea groapa sa de provizii, care, pornind dela nivelul locuinţei, alături de ea sau chiar în cuprinsul ei, cobora mult sub nivelul locuinţei, în unele cazuri intrând chiar sub pavajul clădirilor din perioadele anterioare. Aceste gropi, de formă în general conică, cu diametrul de 1,20—1,50 m. şi înălţimea între 1,30—1,80 m., îşi au baza în lut tare, ca şi o parte din pereţi. Ele se găsesc pline cu tot felul de rămăşiţe materiale: oase de animale şi de peşti, fragmente de vase, cărbuni, etc. Din această pricină ele pun o problemă care va trebui urmărită cât mai atent în viitoarele săpături. Prima impresie este aceia că ar fi vorba de gropi de gunoi. Dar forma lor ne sugerează mai degrabă o altă întreprindere. Căci, pentru o groapă de gunoi nu era nevoie de o formă strâmtă la gură şi largă spre fund. Asemenea forme pot avea dimpotrivă gropile destinate păstrării rezervelor de hrană, care aveau nevoie să fie uşor închise la gură aşa cum susţine, după alte anologii şi d. prof. Constantin Daicoviciu. D-sa mai crede că ele erau adevărate recipiente şi că uneori avem pereţi căptuşiţi cu împletituri de nuiele, foarte îmbietoare, dar niciuna din gropile descoperite până acum de noi nu păstrează urme de împletitură — şi amprentele ar trebui observate pe pereţii de lut — ceea ce ni se pare neexplicabil. Faptul că ele se găsesc pline cu resturi menajere, se poate explica prin aceia că fiind la un moment dat părăsite, s'au umplut ulterior, în urma unei eventuale nivelări, cu materiale alunecate în ele intenţionat sau întâmplător.

Alt element ce ţin de locuinţă este cuptorul. Şi acesta are o formă conică, dar el se deosebeşte de gropile de provizii prin aceia că baza, de formă circulară, are un fel de tavă cu fund drept şi pereţii înalţi de circa 15 cm., având exact lărgimea cuptorului, făcut din lut galben pomestit cu pleavă şi paie. Nu cunosc deocamdată descoperiri asemănătoare aşa că-mi este greu să-mi imaginez rolul lor. Este posibil ca aceste „tăvi", să fi fost încinse cu foc după care să se fi aşezat pe ele aluatul pâinii. In acest caz trebue să presupunem că un al doilea obiect similar se va fi aşezat peste aluat, cum se procedează în ţesturile care se întrebuinţează în Oltenia, iar deasuprra să se fi pus jăratec pentru ca pâinea sau turta să se coacă şi deasupra.

Inventarul locuinţelor este alcătuit dintr'o mare cantitate de olărie, pietre de râşniţă, obiecte de podoabă, fie de sticlă, fie de os, sau de metale şi a'tele.

Asupra olăriei acestei perioade ar fi necesar un studiu aparte, şi amănunţit, ceea ce nu se poate face aci. De aceia vom menţiona numai caracteristicele generale ale ceramicei.

In fiecare din cele trei locuinţe asupra cărora am făcut observaţii mai

www.dacoromanica.ro

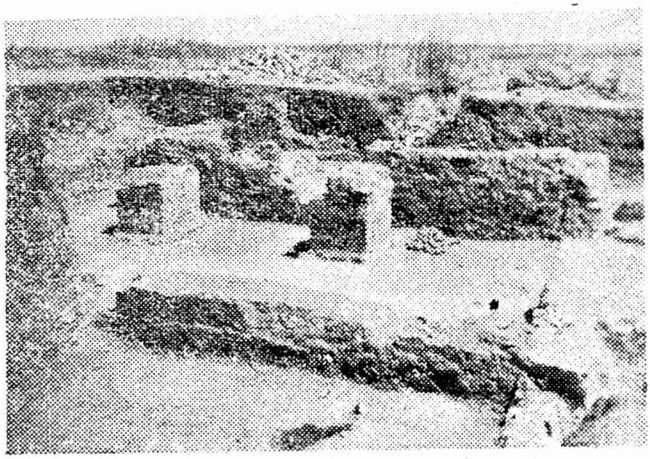

1

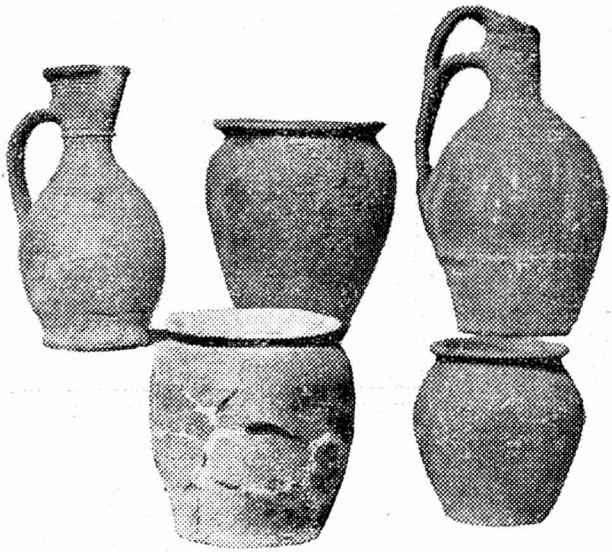

2

SAPATURILE ARHEOLOGICE DELA DINOGEŢIA-BISERICUŢA

1. Ruinele unei clădiri romane târzii.
2. Ceramica din sec. XXIII d. Hr. Ca. 1/6.

www.dacoromanica.ro

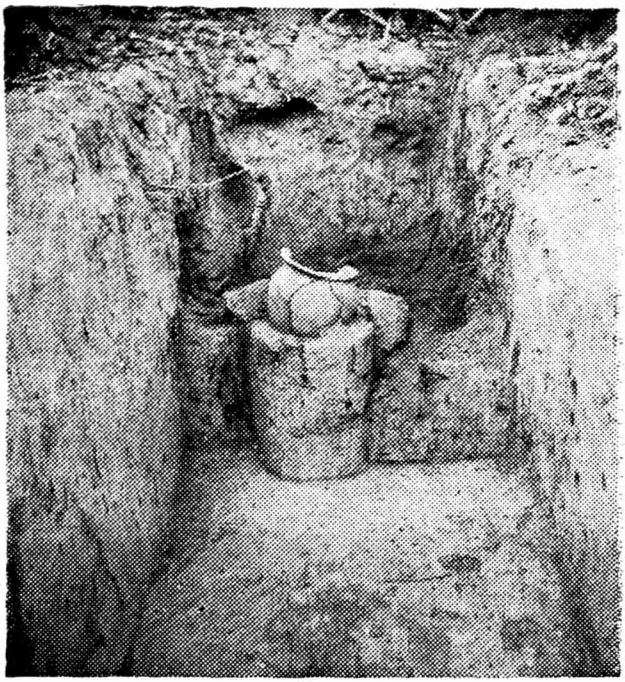

1

2

SĂPĂTURILE ARHEOLOGICE DELA SATU-NOU

www.dacoromanica.ro

1-2. Morminte cu urne funerare, așa cum au fost descoperite.

ample în campania din 1948, s'a găsit un mare număr de vase pe care le putem clasifica în trei tipuri ceramice:

a) Olărie locală

b) O ărie monocromă, nesmălțuită, probabil de import

c) Olărie cu smalț, sigur importată.

a) **Olăria locală.** — Aceasta comportă o mare sărăcie în ceea ce privește formele. Forma cea mai des întâlnită este aceia de oală, fără toartă, cu fund drept, umăr bine arcuit, gât foarte scurt și buză întoarsă în afară. Prima impresie este aceea că această formă este anume lucrată pentru a fi legată cu o sfoară pe sub buză. Majoritatea oa'elor din aceste locuințe sunt lucrate la roată. Avem, totuși, și exemplare lucrate numai cu mâna, ceea ce însemnează că cele două feluri de modelare existau concomitent.

Ornamentarea acestor vase este săracă în ceea ce privește motivele, dar destul de variată în privința combinării motivelor. Primul și cel mai caracteristic motiv, este linia incizată, fie dreaptă adică încingând conturul vasului, fie învălu..a, dar tot în sens orizontal. Cu această linie incizată — simplă sau în val — se pot alcătui tot felul de combinații. Cea mai simplă este aceia de benzi de mai multe linii alcătuind cercuri de benzi multiple, simple sau în val, așezate mai mult pe partea superioară, îndeosebi pe umărul vasului. Varietatea combinațiunilor nu este limitată și fantezia olarului poate să-și dea drum liber. El are pentru asemenea ornamente acel instrument special făcut din os din care am găsit și noi un exemplar, care seamănă cu un pieptene prevăzut cu un mic mâner.

Alte motive ornamentale se compun cu ajutorul unor mici scobituri triunghiulare, dreptunghiulare, etc., uneori continui, alteori formând grupe. Și în acest sistem, gustul olarului poate inventa grupuri noui după puterea sa de imaginație.

In fine ornamentele pot fi complicate și mai mult, combinându-se elementul linie sau val — simplu sau în benzi — cu motive excizate sau incizate adânc cu rotița sau cu sfoara.

Deși. lucrate la roată, multe din vasele acestea se înfățișează asimetrice, ceea ce denotă stângăcia olarului ca și imperfecțiunea instrumentelor sale. In general tehnica lasă mult de dorit. Vasele au pereți groși, lutul este grosolan, cu pietricele și alte impurități. Arderea este foarte slabă și chiar după arderea secundară ocazionată de incendiul locuințelor, pasta este încă foarte friabilă.

b) **Olăria monochromă nesmălțuită.** In fiecare locuință, s'a găsit și câte un ulcior de culoare roz — cărămizie, sau cenușie. Aceste vase sunt datorate desigur unui mare atelier și procurate pe calea comerțului. El'e au gura trilobată și o singură toartă care în unele cazuri era dublată de o a doua toartă mai mică suprapusă celei dintâi (v. planșa). Unele au corpul împărțit în felii (Fa'ten), cum este cel din planșă, altele sunt împodobite cu ușoare dungi oblice lustruite. Mo tivele ornamentale sunt impresiunile cu un capăt de împletitură de sfoară, combinate cu benzi de incizate în val. Evident ornamentarea este acela a epocii și ceea ce diferă esste numai abilitatea tehnică cu care sunt confecționate aceste ulcioare care contrastează cu stângăcia o'arilor dela **Bisericuța**. Aceste vase pot constitui importante elemente de datare a stratului locuințelor în care apar. Dar, cu păcate,bibliotecile noastre nu posedă literatura necesară, deoarece deabia în ultimul timp materiale recoltate din săpăturile dela **Capidava** și dela **Bisericuța-Dinogetia**, au adus pe primul plan problema acestei epoci.

Rămâne, prin urmare, deschisă problema locului unde se fabricau aceste vase și aceia a drumului pe care ajungeau la Dinogetia. Este probabil că e'e veneau pe Dunăre și că erau transportate de corăbiile bizantine care, cel puțin în veacurile X—XI, pot circula din nou pe marele fluviu sub protecția flotei de război, deoarece în aceste secole Bizanțul stăpânește din nou Dunărea.

Aceleași probleme asupra originei și felului cum erau procurate le pun amfore'e cu torți suprainălțate și cu fund sferic, care apar în fiecare locuință, alături de olăria locală. Că este vorba de un obiect important nu poate exista nici o îndoială. Olarii locali n'au nici abilitatea tehnică nici mijloacele necesare pentru fabricarea unor vase de dimensiuni'e și calitatea acestora. Anumiți grafitti sgâriați care cuprind semne din alfabetul grecesc ne indică direcția în care trebue căutat locul de fabricare al acestor vase. Ele se aduceau cu uleiu — poate și cu

www.dacoromanica.ro

vin — de undeva din Sud, iar după consumarea conținutului rămâneau să ser vească ca vas pentru proviziile de apă.

In una din locuințe a apărut, în locul ulciorului din celelalte, o amforă prelungă, cu fund sferic, gât și torți scurte, ornamentată cu caneluri circulare, alaturi de un exemplar cu fund ascuțit și torți supraînălțate. Ca tehnică, mai ales primul exemplar, cât și ca formă ele continuă tradiția amforelor romane. Un exemplar asemănător este figurat la Kristo Mijatev, **La Céramique Slave en Bulgarie et son importance pour l'archéologie slave des Balkans**, Sofia, 1948, fig. 60 b.; chiar dacă aparține tipului denumit de Kiew.

c) **Olăria cu smalț.** Aceluiași strat al locuințelor-bordeie îi aparține și ceramica cu smalț. Ea apare în cantitate relativ redusă. In lipsa unei cronologii a ceramicei cu smalț, suntem siliți să o datăm, grosso-modo, în sec. X—XI d. Chr. Formele apărute până acum sunt aceea de strachină cu picior jos și aceea de cănuță piriformă. Smalțul este de bună calitate, de culoare verde gălbue cu reflexe violete, sau albă. Ornamentele sunt fie în relief — butoni sau chipuri de animale fantastice, printre care și o toartă în formă de animal cu aripi — fie în technica **sgrafitto** cu motive vegetale (vrejuri) stilizate. Unele vase sunt modelate foarte fin din caolin și smalțul de pe ele a dispărut în repetate cazuri prin descompunere.

Nu este nevoie să stăruesc că și această categorie de ceramică era importată și că olarii locali se aflau în imposibilitate technică de a o confecționa.

O particularitate a olăriei locale din această perioadă o constitue mărcile de pe fața externă a fundului, așa numitele mărci de olari. Ele constau din semne în relief care iau forme foarte variate: cruci simple sau cruci încârligate — unele cu capetele curbe alcătuind un fel de vârtej — triunghiuri, frunze stilizate, cercuri simple sau cercuri concentrice sau întretăiate de raze, asemănătoare uneori până la identitate cu cele întâlnite în întreaga arie a ceramicei slave. Și problema acestor marci ca și aceia a ceramicei cu val în genere a format obiectul unor îndelungate cercetări și discuții mai ales în lumea arheologilor slavi și germani. Olăria aceasta denumită curent ca olărie slavă a început să se descopere pe teritoriul țării noastre, și anume în condițiuni clare, relativ de scurt timp. Ea apare cam în toate regiunile țării, dar în mai mare cantitate o avem deocamdată în valea Dunării la Capidava, la Satul-Nou și la **Bisericuța** — Dinogetia. Neavând suficiente date, nu se poate trata această problemă în ansamblu și în spiritul de sinteză care ar fi deocamdată prematură. Ceea ce socot că interesează în faza actuală a cercetărilor este adunarea de cât mai mult material și cât mai multe observații.

In această ordine de idei, notez observația extrem de prețioasă că la **Bisericuța** s'a descoperit un fund de vas cu smalț verde care are o marcă în relief asemănătoare cu aceia de pe un fund de vas local. Concluzia care se poate trage este aceia că obiceiul mărcilor de olar de pe fundul vaselor slave are origină veche, romano-bizantină.

Un alt amănunt este faptul că la **Bisericuța** se întâlnesc mărci de olar în formă de litere. In lumina acestor fapte vor trebui continuate observațiile în săpăturile viitoare. Iar când observațiile vor fi în număr suficient, se va putea reexamina problema originei ceramicei cu ornamente în val și cu mărci pe fundul vaselor, pornind de la date mai precise. Caci în toate studiile de până acum lipsește din lanțul faptelor examinate olăria dela Dunărea Inferioară și din Balcani — asupra căreia de abia în ultimul timp avem lucrarea amintită mai sus a lui Kristo Mijatev — adică lipsește una din ariile în care s'a putut creia pe baze vechi Latène — provincial romane, tipul de olărie denumită slavă.

Locuitorii cari trăiau în bordeiele descrise mai sus fiind înconjurați de bălțile Dunării, erau înainte de toate pescari. Săpăturile au dat la lumină o mulțime de documente privitoare la pescuit. Mai întâi, foarte multe greutăți de plasă pe care le confecționau din piatră sau din bucăți de cărămidă și țiglă din epocile anterioare, pe care le găureau și le fasonau pentru nevoile lor. Pentru acelaș scop, în deosebi pentru pescuitul de pești mari, ei foloseau cârligele de fier, iar pentru spintecatul și curățitul peștelui foloseau cuțitele — din care s'au găsit câteva lame și prăsele — care se ascuțeau pe gresii. Acestea din urmă se întâlnesc la tot pasul în cursul săpăturilor. Cantitatea de solzi și de oase de pești întâlnită în săpături este imensă. Aceasta ne îndeamnă să presupunem că locuitorii dela

www.dacoromanica.ro

Bisericuța — Dinogetia nu pescuiau numai pentru ei, ci trebue să fi avut organizat un comerț cu pește. In fond, aceasta era principala lor bogăție și principalul mijloc pentru a-și procura acele obiecte de import de care aveau nevoie. De acela se poate presupune că **Bisericuța** era toată, în veacurile X—XII, o cherhana în care peștele prins era sărat și afumat — și în aceasta ei continuau o tradiție înscăunată încă din vremea Grecilor — și vândut negustorilor în schimbul mărfurilor de care ei înșiși aveau nevoie.

O altă ocupație era vânătoarea. Săpăturile au scos la iveală un mare număr de coarne de cerb și fălci de mistreț. Cornul de cerb ca și oasele animalelor le oferea materia primă pentru confecționarea a o mulțime de obiecte de folosință zilnică, ca mânere de cuțite și de sule, recipiente, chiar și obiecte de podoabă ca pandantive, ace de cap sau piese cu destinația încă nelămurită, ca acele lame de formă triunghiulară care vor fi aparținut poate, arcurilor de vânătoare.

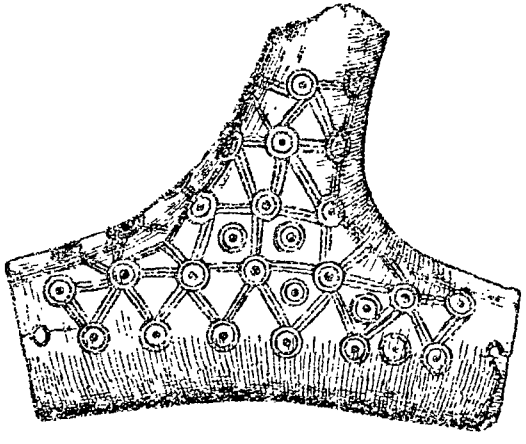

Fig. 2. Recipient din corn de cerb. decorat cu ornamente gravate. Cca. ½.

Săpăturile au mai dat la lumină o serie de indicii asupra unei a treia ocupații, care era agricultura. S'au descoperit: o seceră de fier ruptă în mai multe fragmente și aparținând tipului general cunoscut sec. X—XI; foarte multe pietre de râșniță, cele mai multe în forma de disc, confecționate din piatră locală; în sfârșit semințe de cereale carbonizate (grâu și meiu). Firește, s'ar putea ca cerealele să fi fost importate în schimbul mărfurilor locale, adică în primul rând al peștelui. Dar aceasta ar presupune o organizație destul de înaintată care, negreșit, este posibilă, dar despre care nu avem niciun indiciu. Dimpotrivă, prezența secerii pare o indicație că agricultura se practica și de localnici. In acest caz trebue să admitem, însă, că această comunitate își avea pământurile de cultură în altă parte decât grindul Bisericuța. Căci grindul, în partea sa care contează și care este regiunea neinundabilă, era ocupat în întregime de locuințele omenești care sunt foarte dese. Locurile de cultură trebue să fi fost, prin urmare, în afara grindului și anume pe limba de pământ care înaintează în cotul Dunării dintre lacurile Jijila și gârla Lățimea și care are ca punct central înălțimea Bugeacului.

Ca loc de apărare locuitorii puteau folosi ruinele vechii cetăți pentru cazul că prima linie, adică aceea a malului bălții, era ruptă. In adevăr, șanțurile cetății erau încă deschise în sec. X—XI, cum s'a dovedit cu prilejul sondagiilor de probă executate de noi. Vetre de locuință din această vreme se găsesc chiar la nivelul stâncii pe care era construită cetatea până lângă zidurile acesteia. Prin urmare, zidurile puteau oferi încă, cu înălțimea lor de 4—5 m., mijloace suficiente de apărare și incinta lor putea fi folosită ca un Burg. In felul acesta se explică poate faptul că nu găsim urme de fortificații de tip mai nou, adică de tipul celor slave.

Legături cu lumea din afară. Comunitatea de pescari, agricultori și vânători

www.dacoromanica.ro

dela Bisericuța deși ascunsă în mijlocul bălților Dunării, nu trăia izolată de restul lumii. Prezența ceramicei de import; a sticlăriei, a obiectelor de bronz și a fusaiolelor confecționate dintr'o piatră care nu este locală, ca și aceia a monetelor bizantine, sunt dimpotrivă o dovadă a circulației de mărfuri ce se făcea între Bisericuța și lumea dinafară. Am amintit obiectele de sticlă dar nu mă voi ocupa, din cauza caracterului sumar al acestei dări de seamă, decât de un singur obiect. Este vorba de brățările de sticlă, mai cu seamă de cele de culoare albastră. S'a recoltat o importantă serie de brățări și fragmente de brățări unele cu profil rotund, altele semicircular, altele în fine dreptunghiular. Ceea ce atrage luarea aminte este faptul că ele nu aparțin aceleiași fabrici. Unele sunt de o calitate foarte bună și desăvârșirea lor tehnică este o dovadă clară că provin din fabricele cu lungi tradiții ale orientului sirian.[3]) Altele sunt de o tehnică mult inferioară celor dintâi, locul de sudură este în chip neplăcut vizibil, fie din cauza turtirii, fie, dimpotrivă, din cauza unei îngroșări stângace. Ne gândim imediat la un atelier care imită produsele bizantine și deoarece nu avem niciun indiciu că ar fi existat asemenea ateliere chiar la noi, se pune întrebarea dacă aceste produse nu provin din fabrica dela Kiew,[4]) și dacă nu cumva avem în aceste mici obiecte indicii asupra unui comerț între Dunăre și regiunile U.R.S.S. (ucrainene). In orice caz, observația pe care am consemnat-o aci rămâne să fie urmărită în viitoarele săpături spre a fi confirmată și eventual explicată mai amănunțit.

Este drept că brățările întregi pe care le avem aparțin, toate, categoriei din urmă. Dar tocmai de aceea poate nu este inutil să punem în lumină o altă observație, aceea că aceste așa zise brățări tu o circonferență așa de mică încât ele nu pot încăpea decât pe mâna unui copil mic. Observația noastră coincide cu aceia dela Kowscharowo, ceea ce face pe arheologul Ljaudanski să presupună, cu foarte multă dreptate, că în realitate aceste obiecte nu sunt veritabile brățări ci că ele serveau pentru agățat ca podoabe[5]) sau poate, adăogăm noi, serveau ca podoabe vestimentare.

Alte obiecte de import, așa zisele fusaiole confecționate din piatră de culoare roșcată, ne duc spre Nord și pot indica existența unui drum de comerț pe la gura și apoi pe valea Siretului până în Volhinia de unde provine piatra aceasta[6]). Săpăturile dela Bisericuța au scos la lumină o mare cantitate de asemenea obiecte. Cred că denumirea de fusaiole care li se aplică are o valoare pur convențională și se datorește asemănării lor cu fusaiolele de lut. In realitate, prin dimensiunile și forma lor, aceste obiecte pot fi foarte bine mărgele care se pot folosi înșirate în coloane. Indiferent de întrebuințarea lor „fusaiolele" din piatră de Volhinia sunt cel mai vechi indiciu al existenței unui drum de comerț care mai târziu va fi drumul Liovului, prin care se leagă bazinul Dunării de Jos, și prin aceasta Bizanțul, cu Europa Nordică până la Baltica.

In cazul acesta Bisericuța — vechea Dinogetia — ar fi unul din importantele puncte intermediare de pe această cale de comerț de valoare internațională, a cărui origine poate fi urmărită, eventual, încă din vremeurile anterioare[7]). Căci aci nu găsim numai produse nordice (sticlăria kiewiană și fusaiolele volhiniene) ci și mărfuri sudice cum sunt bronzul, (inele, cruci duble numite palestiniene, aplici),

---

[3]) L. Niederle, **Rukovět slovanské archeologie**, Praga 1931, p. 212, după Bolko Frhr. von Richthofen, Zum Stand der Vor-und Frühgeschichtsforschung in den Westukrainischen Landen, în PZ. XXV (1934), p. 236.

[4]) Neavând la îndemână literatura rusă, trimitem la L. Niederle, l. c.

[5]) La Bolko v. Richthofen, o. c. p. 237.

[6]) Halger Arbman, **Une route commerciale pendant les X et XI siecles în Slavia Antiqua, Czasopismo poswiecone starozytnosciom slowianskim Poznan**, 1948, p. 435—438

[7]) Pentru epoca mai veche cf. V. Pârvan, **Castrul dela Poiana și drumul roman prin Moldova de jos în An. Acad. Rom. Memoriile secției istorice**, București 1913, p. 93—130.

www.dacoromanica.ro

sticlăria şi olăria bizantină. Toate aceste produse ale industriei bizantine puteau fi schimbate eventual chiar în târgul dela Bisericuţa cu produsele statelor slave.

Rezultatele săpăturilor dela Bisericuţa — Dinogetia sunt, aşa cum reiese şi din scurta dare de seamă de mai sus, foarte importante. Ele sunt importante şi prin faptele pe care le-au dat deja la lumină, dar mai ales prin problemele ce ni le deschid.

GH. Ş.

SĂPĂTURILE ARHEOLOGICE DELA MEHADIA (BANAT)

Săpăturile arheologice dela Mehadia din 1948 s'au desfăşurat între 10—31 Octombrie.

In trei campanii anterioare a fost cercetat amănunţit castrul roman aflător la locul numit „zidină" şi baia romană de alaturi. Cercetările de până acum au stabilit că acest castru a fost construit în piatră curând după cucerirea Daciei. Garnizoana permanentă era constituită din Coh. III Delmatarum. Cărămizi stampilate s'au găsit însă şi de ale Leg. XIII Gemina, precum şi de ale Coh. VIII Raetorum care staţiona în castrul vecin dela Teregova. O cărămidă cu stampila Leg. XIII Gem. et V Mac, pare să ateste prezenţa unui detaşament al celor două legiuni ale Daciei fie în preajma părăsirii provinciei, fie în epoca constantiniană.

Pentru completarea cercetărilor anterioare, scopul propus pentru lucrările din acest an a fost de a cerceta împrejurimile castrului, pentru a obţine preciziuni în privinţa aşezării civile, ale cărei urme se pot uşor recunoaşte la suprafaţă pe o mare întindere. Dar în primul rând se impunea lămurirea mormintelor care se iviseră în malul abrupt al râului Bolvaşniţa, care curgând dinspre Est trece prin faţa castrului roman şi se varsă în râul Belareca. In adevăr, în malul albiei formate în 1944 de râul Bolvaşniţa încă din 1946 s'au observat din loc în loc, pe toată lungimea acestui mal, din dreptul porţii Praetoria până la şoseaua naţională Orşova-Lugoj, schelete omeneşti la adâncimea de 70—80 cm. şi numeroase vase romane care încep chiar dela suprafaţă şi ţin până pela 1,20 m. adâncime. O cercetare a acestui cimitir se impunea.

CIMITIRUL DIN SEC. XI

Lucrările din acest an s'au concentrat în jurul acestui cimitir. In acest scop, au fost trasate două patrate cu laturile de câte 25 m. şi această suprafaţă a fost sondată sistematic prin secţiuni executate la distanţe potrivite. Fără a intra în descrierea de detaliu, se dau aci doar rezultatele obţinute:

S'au desgropat în total 10 morminte, singurele existente în cele 2 pătrate cercetate. Dela început s'a putut constata, nu fără oarecare surprindere, că mormintele nu sunt din epoca romană. Morţii erau depuşi într'o groapă simplă, nu prea adâncă, variind între 0,60 şi 1,05 m. faţă de nivelul actual, pe spate, având orientarea generală V-E, cu faţa spre Est. Scheletele au braţele împreunate fie pe piept, fie pe abdomen. Am tras deci dela început concluzia că mormintele sunt creştine.

Mormintele nu se grupează într'o ordine strânsă, totuşi am putut constata că de pildă mormintele 4—5 şi 8—9 sunt apropiate unele de altele şi aliniate. Ele vor fi aparţinut aceloraşi familii. Toate se situiază în apropiere de actualul mal, de care nu se îndepărtează mai mult de 8 m. spre S Inventar propriu nu a putut fi constatat la nici un mormânt, în afară de o mică monetă de argint aflată în gura mortului din morm. 7. In schimb abundă în tot pământul săpat numeroase fragmente de ceramică romană şi diferite obiecte de metal, toate de factură romană. Urmele acestea romane încep chiar dela suprafaţă şi se găsesc în adâncime până la pământul neumblat — pietriş de aluviune — care apare în diferitele puncte la adâncimi deosebite, în genere însă la o adâncime mai mare în apropiere de mal şi mai sus cu cât

www.dacoromanica.ro

te îndepărtezi de acest mal, spre S. Dè remarcat că nici un vas nu era întreg şi chiar obiectele de metal aflate erau deteriorate. Nu s'a putut constata în această parte nici o urmă de locuinţă şi nici o ţiglă de acoperiş. S'au găsit şi trei monete din sec. II—III, una de argint şi două de bronz. Numeroasele fragmente de vase ca şi obiectele de metal abundă în jurul scheletelor şi chiar pe schelete, între coaste, în craniu chiar. Cu toate acestea *e cert că ele nu aparţin acestor morminte*, fiind mult anterioare. Numai la câteva morminte s'au putut identifica urme de lemn provenite dela sicrie şi în acest caz câteva cuie „ţigăneşti" ţin tot de coşciuge.

Moneta mică de argint aflată în gura mortului din morm. 7 e singura în măsură să ne ofere o indicaţie pentru datarea acestor morminte. Fără a fi fost încă precis determinată, se poate afirma că ea este un obol al unuia dintre regii arpadieni care urmează lui Ştefan cel Sfânt. Micul cimitir datează deci din sec. XI şi se atribue unei populaţii bine înţeles creştine, care în aceste vremuri se aciuase foarte probabil printre ruinele vechiului castru şi ale construcţiilor romane dimprejur, deasemenea căzute în ruină. Judecând după lipsa aproape totală de inventar funerar tragem concluzia că este o populaţie extrem de săracă.

La aceeaşi concluzie referitoare la sărăcia evidentă a populaţiei care se înmormântează pe malul râului Bolvaşniţa, în apropiere de ruinele unui castru roman, ne duce şi constatarea că mormintele sunt practicate numai în apropiere de mal, unde există până la aproape 2 m. adâncime un pământ moale, de umplutură. In schimb mai spre S. unde la 60—70 cm. dela suprafaţă apare prundişul, morminte nu mai găsim. Bănuim că numai lipsa de unelte potrivite pentru săparea gropilor i-a obligat să se înmormânteze acolo unde pământul era mai uşor de săpat, cu toate că în această parte cimitirul era periclitat de eventuale revărsări ale apei Bolvaşniţei.

Secţiunile efectuate ne-au convins că în epoca romană dealungul albiei râului Bolvaşniţa terenul prezenta numeroase gropi, în care în tot timpul perioadei romane s'au aruncat gunoaiele, până ce terenul s'a nivelat.

Care va fi fost populaţia care în secolul XI se înmormântează aici? Potrivit informaţiilor istorice privitoare la vremurile din jurul anului 1000 cred că nu poate fi vorba decât de populaţia băştinaşă amintită de cronicele ungureşti ale lui Sanctus Gerardus şi Anonymus în legătură cu luarea în stăpânire a Banatului de către Unguri. E amintit aici un voevod Glad, al *Vlachilor* şi al *Bulgarilor* care se opune Ungurilor şi este învins. Ceva mai târziu un prinţ maghiar Achtum se opune lui Ştefan cel Sfânt pe motive religioase, se pare, dar şi dintr'o pornire de independenţă. In orice caz stăpânirea feudală maghiară în Banat e sigură în sec. XI şi populaţia româno-slavă de aici e acum supusă noilor stăpâni. Sărăcia mormintelor dela Mehadia e o dovadă a stării deplorabile la care ajunsese această populaţie. De remarcat că aici la Mehadia lipsesc cu desăvârşire podoabele de metal frecvente în cimitirele contemporane cunoscute în Transilvania la Cluj, Alba Iulia, Hunedoara, etc.

In schimb câteva fragmente de *vase de factură slavă*, de tipul celor aflate la Cluj, Hunedoara, Alba Iulia, Lopadea, Cuzdrioara, Benic, Uioara, am găsit atât în zona mormintelor, cât şi mult mai spre Est în malul Bolvaşniţei.

Nu putem preciza în ce împrejurări populaţia slavo-română, care de mult va fi locuit în aceste părţi, a ajuns să se înmormânteze în apropierea castrului roman şi dece nu peste mult timp ea va părăsi acest cimitir, care are o durată destul de scurtă. Poate odată cu întemeierea Mehadiei în jurul castelului acelui Mihald, care a dat numele satului, şi populaţia aceasta se va fi mutat fie spre munte, fie spre curtea noului stăpân.

Sondagii s'au făcut şi în alte puncte mai spre Est, până la şosea, dar morminte nu s'au mai aflat.

www.dacoromanica.ro

AŞEZAREA CIVILĂ

Rezultatele obţinute de cercetările întreprinse pentru precizarea întinderii şi punerii în lumină a aşezării civile din jurul castrului roman sunt relativ modeste, limitându-se la precizarea ariei ocupate de aşezarea civilă, la identificarea unor clădiri şi la recoltarea de material arheologic nu lipsit de un oarecare interes.

Dela castru spre S aşezarea civilă se întindea pe distanţă de aproximativ un km., acoperind tot terenul cuprins astăzi între şoseaua naţională şi albia râului Belareca. Cea mai importantă construcţie în această parte este baia castrului, desgropată în campania din 1946. Intre baie şi castru, până la Porta decumana, au fost constatate urme mai modeste de locuinţe de lemn şi chirpic. Mai spre S. de baie tot terenul e plin de ţigle şi cărămizi romane, provenite de sigur dela diverse construcţii.

Dela castru spre E., în faţa porţii principalis dextra, săpăturile au dat la iveală o construcţie ale cărei ziduri sunt făcute din piatră de râu prinsă cu pământ şi numai în unele părţi cu mortar. Zidurile sunt distruse aproape până la temelie şi planul clădirii rămâne incomplet, din cauză că pe unele locuri zidurile au fost scoase până la temelie. Pare să fie o „villa rustica". Materialul recoltat este tot roman. Sondagii executate din loc în loc până la şosea ne-au arătat că peste tot sunt urme de viaţă din epoca romană, dar construcţii nu am mai aflat. Aşezarea civilă nu depăşea spre Est actuala şosea.

Urme de construcţii au fost apoi identificate la N. de castru, în faţa porţii praetoria, până la albia râului Bolvaşniţa. In bună parte ele au fost spălate de apele Bolvaşniţei sau acoperite de prundiş.

Spre V. de castru aşezarea civilă se întindea până la malul râului Belareca. De aici am cules monete romane. Dar apele Bolvaşniţei şi ale Belarecei au acoperit cu prundiş cea mai mare parte a ruinelor.

Un alt grup de construcţii a fost identificat mai spre N., dincolo de albia Bolvaşniţei, în unghiul format de şoseaua naţională, albia Belarecei şi a Bolvaşniţei.

In malul tăiat de râul Belareca, înalt de 5—6 m., în dreptul distanţelor 29,7—29,8 km. pe şoseaua Orşova-Lugoj, se pot vedea astăzi atârnate în mal mai multe ziduri romane de piatră cu mortar. Făcând săpături pe platoul care domină albia râului s'au pus în lumină ruinele a trei clădiri orientate pe direcţia E-V. A fost deblocată numai partea estică a acestui complex de clădiri, pe o adâncme de 2—3 m., tot restul clădirilor dispărând prin surparea continuă a malului prin acţiunea apelor râului Belareca.

Zidurile au un aspect foarte regulat şi sunt clădite din piatră de carieră şi de râu. La colţuri se întrebuinţează blocuri regulat lucrate sau cărămizi. Grosimea zidurilor variază dela o clădire la alta între 50—65 cm. In interior camerele aveau un padiment din cocciopastă. Complexul acesta de trei clădiri conexe avea un aspect impozant, judecând după ruinele rămase. Ele nu par să fi fost clădiri particulare, ci mai degrabă nişte construcţii publice, a căror destinaţie nu o putem astăzi bănui.

Incercările de identificare a cimitirului roman au rămas fără rezultat. Locuitorul Costea Boscari din Mehadia, nr. casei 429, ne-a informat că înainte cu vre-o 20—30 ani ar fi aflat nu departe de grupul celor trei clădiri o piatră funerară cu chipurile celor morţi, bărbat şi femeie, iar mai jos scrisoarea. Piatra ar fi dispărut curând după pretinsa ei descoperire. Sondagiile făcute în acel loc nu au dat nici un rezultat. In orice caz ele ne-au convins că aci nu poate fi cimitirul. Dacă totuşi descoperirea este autentică, atunci pretinsa piatră funerară a fost ulterior utilizată în alte scopuri şi aşa a putut ajunge aci.

Cu cercetările din acest an, săpăturile dela Mehadia pot fi socotite principial încheiate. Doar câteva sondagii pentru diverse verificări vor mai trebui întreprinse.

M. M.

www.dacoromanica.ro

SĂPĂTURILE ARHEOLOGICE DIN SUDUL TRANSILVANIEI

Programul de activitate stabilit pe 1948 cuprindea următoarele puncte:

I. Recunoaşteri pe teren, pentru a continua identificarea topografică şi cronologică a diferitelor cetăţi de pământ, începută încă din 1943.

II. Sondaje în câteva locuri care puteau să aparţină acestei epoci.

III. Revizuirea materialului existent în muzeele ardelene, în deosebi pentru a cerceta existenţa şi aria *de răspândire a ceramicii slave.*

Făcând abstracţie de câteva modificări impuse de anumite evenimente, planul de muncă astfel conceput a putut fi realizat în întregime.

I. S'au cercetat pe teren o serie de locuri indicate pe hărţile speciale sau cunoscute din literatură ca „Cetate, Pe cetăţea, Burg, Vár" etc., încercând a determina datarea lor după formă sau după descoperiri de suprafaţă. Toate cetăţile de pământ vizitate au fost măsurate, întocmindu-se şi schiţe topografice.

1. La *Archita,* Jud. Târnava Mare, spre nord de comună se ridică imediat lângă linia ferată un platou, separat de restul dealurilor prin două văi consecutive, având o întindere de cca. 50 : 30 m. Descoperiri de suprafaţă nu s'au făcut, dar tipul şi forma ar indica aici o aşezare din epoca fierului.

2. Părâurile Arpaşul Mare şi Plăvaia înconjoară la confluenţa lor, lângă *Arpaşul de Sus,* Jud. Făgăraş, un bot de deal, „Cetăţeaua", o aşezare din epoca societăţii primitive, cu o lungime de cca. 70 şi o lăţime de cca. 50 m., apărată spre Sud printr'un val şi şanţ. Materialul ceramic cules la suprafaţă este lucrat cu mâna şi pare să aparţină epocii dacice; lipseşte însă ceramica fină de culoare gris, lucrată cu roata.

3. Spre Est de *Avrig,* Jud. Sibiu, marginea ridicată a unei terase într'o poziţie dominantă se numeşte „Pe cetăţea". Lipsesc însă descoperiri sau indicii din care s'ar putea recunoaşte o amenajare artificială a locului. Din punct de vedere arheologic, nu se poate dovedi aici o cetate.

4. Spre Est de *Criţ,* Jud. Târnava Mare, o cotă este numită pe hărţile speciale „Ofenburg". Urmele unei transformări artitificiale a terenului nu se observă nici în vârful dealului nici pe panta vestică a lui, la care se referă de fapt, după comunicările locuitorilor, denumirea.

5. Intr'o vale laterală a Târnavei Mari, între *Albeşti* şi *Daia,* se află la cota 588 o cetate medievală de pământ, formată dintr'un platou cu un diametru de 30:15 m. şi înconjurată de un val circular şi apărată spre Est printr'un al doilea val. Punctul controlează o linie de comunicaţie între Târnava Mare şi Olt, trecând peste Daia şi Bărcut la Făgăraş.

6. Numele unguresc al comunei *Feldioara,* Jud. Făgăraş, „Földvár", forma un indiciu despre existenţa unei fortificaţii medievale de pământ. „Pe cetăţea" în lunca între podul plutitor de pe Olt şi Feldioara se găsesc însă obiecte romane (cărămizi, cioburi), astfel că denumirea maghiară se referă la un punct de legătură între castrele Cincşor şi Boiţa, existând deja înaintea aşezării Ungurilor. Ar putea să formeze un indiciu, că regiunea din stânga Oltului, Ţara Făgăraşului, forma în epoca romană un teritoriu „extra provinciam". Urme de valuri sau forma unui castru nu se mai observă, contururile lui fiind prea şterse.

7. Pe dealurile deasupra malului drept al Oltului, între *Noul* şi Feldioara, Jud. Făgăraş, „Pe coastele Noului" se află o cetate, amintită în sec. 16 ca „aranyvár". Indiciile constatate nu sunt destul de clare, pentru a presupune aici cu siguranţă un loc fortificat.

8. Cota 810 deasupra comunei *Roadăş,* Jud. Târnava Mare, este înconjurată pe o distanţă de cca. 450 m. de o teras', având spre Nord şi Sudest caracterul pronunţat al unui val cu şanţ. Cetatea aminteşte tipul fortificaţiilor de pământ de lângă Aţel şi eventual de cele săpate în Judeţul Hunedoara. Dacă va fi odată posibil de a dovedi datarea lor eventuală în prima epocă a fierului, ele vor permite anumite concluziuni de ordin istoric asupra rostului lor şi asupra triburilor care le-au ridicat.

9. Circa două ore spre Sud de *Sona,* Jud. Târnava Mică, se află la ca-

www.dacoromanica.ro

pătul unei văi laterale a Târnavei Mici un platou cu o întindere de cca. 70 : 60 m., fiind separat spre Sud de un val. Un sondaj fugitiv a dat o ceramică neornamentată brută, amestecată însă şi cu cioburi romane. Este deci vorba de o aşezare din epoca primitivă, având însă şi un strat roman.

10. La *Ungra*, Jud. Târnava Mare, s'a vizitat castrul roman, descris pentru ultima dată de C. Daicoviciu, Dacia, 718, 1937-1940, 315 urm., pentru a avea o impresie clară despre configuraţia terenului şi despre poziţia castrului în vederea unei localizări eventuale a localităţii Galtis la Ugra-Ga.t.

Alte recunoaşteri s'au făcut în împrejurimea de *Blandiana, Câlnic, Pian, Straja* şi în regiunea între *Proştea Mare* şi *Jidveiu*.

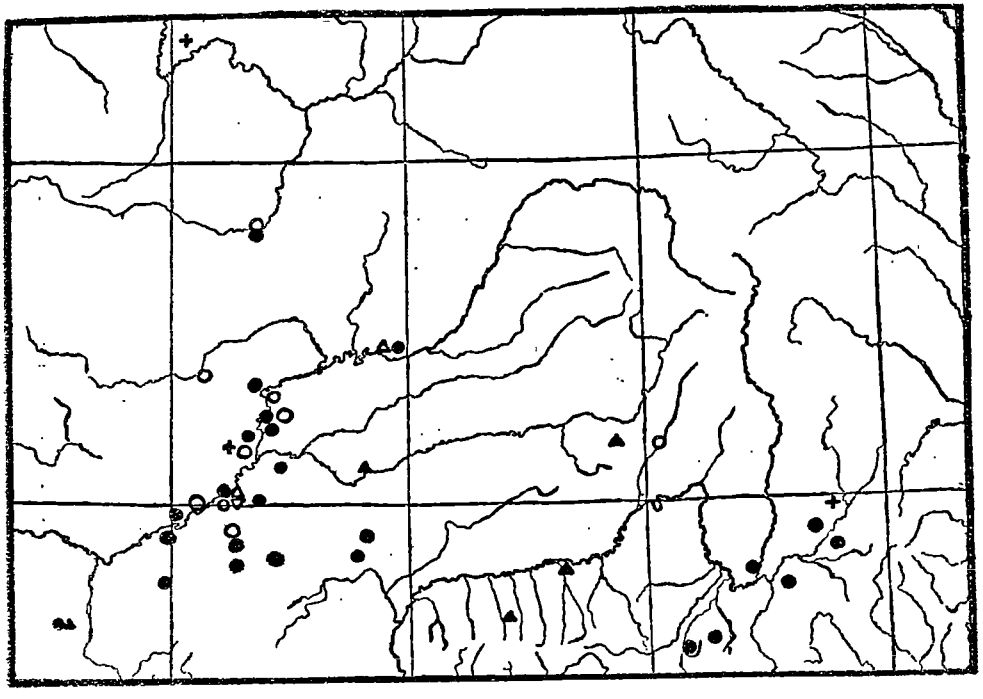

Harta descoperirilor arheologice din Transilvania între 900-1150.

● factură slavă
○ " maghiară
▲ " bizantină
△ factură normană
▽ " arabă
+ " indeterminabilă.

Rezumând rezultatele obţinute, complectate cu cele din 1943, se constată, că fortificaţiile de pământ din Transilvania de Sud aparţin sau perioadei primitive sau epocii medievale. Cele medievale se împart după funcţiunea şi tipul lor în: 1. cetăţi de graniţă; 2. cetăţi de pază pentru supravegherea unor linii de comunicaţie şi 3. locuri fortificate de strajă (örhegy, Wartberg) pentru o singură comună sau pentru o regiune întreagă. Uneori o cetate poate să îndeplinească şi mai multe dintre aceste funcţiuni. N'am reuşit însă, să găsim o cetate de pământ din epoca migraţiilor, în deosebi de origină slavă, aşa cum ele sunt foarte frecvente şi bine cercetate, de ex. în zona răsăriteană a Germaniei. Constatarea cu tot caracterul ei negativ are numai o importanţă metodică pentru cercetarea problemei slave şi scoate în relief o deosebire esenţială faţă de regiunile locuite de slavi.

www.dacoromanica.ro

II. Săpăturile întreprinse n'au fost prea întinse şi au avut mai mult caracterul de sondaje sau de săpături de control.

1. In 1943 Mureşul, spălând malul, a dat la iveală, lângă podul plutitor de la *Blandiana*, Jud. Alba, 12 vase slave, care formează descoperirea-cheie pentru identificarea ceramicei slave în Transilvania. Săpând în acest loc s'a găsit un pavaj de pietriş cu urme de arsură. Suprafaţa „Teligradului" din apropiere al cărui nume formează un indiciu despre o aşezare slavă a fost cu ocazia săpării viilor, însă, complet răvăşită, aşa încât în afară de câteva mici cioburi de factură slavă nu s'au găsit alte urme din această epocă.

2. Tot lângă un pod plutitor, la *Giugud*, Jud. Alba, am găsit deasupra materialului primitiv şi roman un bogat strat de ceramică slavă, cu caracteristici particulare care apar şi la Sebeş şi Alba Iulia, fiind eventual ceva mai târzie decât acea dela Blandiana. Intre formele tipice se află şi margini ale unui cazan de lut, datat până acum în sec. 13-lea a cărui origine se poate însă acuma urca până în epoca slavă.

3. Cu ocazia săpării unei vii s'a descoperit la *Jidveiu*, Jud. Târnava Mică, o aplică de bronz cu o cruce dublă şi un vas, aparţinând orizontului dela Sântana de Mureş. Cu ocazia sondajelor situaţia s'a prezentat aici în felul acelei dela Blandiana, suprafaţa fiind răvăşită în întregime.

4. Spre Vest de *Proştea Mare*, Jud. Târnava Mare, se ridică deasupra comunei o cetate cu o incintă dublă de pământ, aparţinând grupului cetăţilor de graniţă. Ceramica găsită o clasează în epoca postslavă, având caracteristicele gulere la margine (Kragenränder). In punctul cel mai înalt al cetăţii s'a desvelit un mormânt comun cu schelete aşezate în direcţia est-vestică, fără accesorii. Secţiunea primului val a arătat în peretele secţiunii două faze consecutive de construire. Profitând de ocazie s'au făcut nişte sondajii în aşezarea preistorică „La capătul satului", identificând o staţiune intactă de ceramică pictată, neamestecată cu civilizaţia Turdaş.

5. Săpăturile la cetatea cu ziduri de mortar dela *Răşinari*, Jud. Sibiu, au complectat datele despre planul şi organizarea interioară a acestei cetăţi de graniţă, scoţând şi mai mult în evidenţă asemănarea cu tipul cetăţii dela Vurpăr-Vinţ (atestată documentar în anul 1247 prin toponimicul Burgberg). Ceramica găsită, identică în liniile generale cu materialul dela Proştea Mare, aparţine cca secolului 14-15 şi dovedeşte că cetatea, una dintre cele mai mari din Transilvania, a fost folosită încă în această epocă, cu toate că lipsesc despre ea orice informaţiuni scrise.

III. Poatecă rezultatul cel mai important, în deosebi pentru epoca slavă, l-a dat cercetarea materialului din muzeele ardelene. Au fost vizitate în acest scop muzeele dela Aiud, Alba Iulia, Braşov, Cluj, Deva, Sighişoara şi Sf. Gheorghe. O expunere detailată a constatărilor făcute ar cere o descriere prea amănunţită; ca un rezumat al rezultatelor obţinute se anexează o hartă a descoperirilor arheologice din epoca între 900-1150, complectată cu materialul cunoscut din literatură şi cuprinzând în total cca 40 de localităţi, între acestea cca 20 cu ceramica de factura slavă. Acest orizont arheologic sfârşeşte, independent de interpretarea ce i se va da, acel vacuum arheologic dela 650-900 pe care nici cercetările din acest an n'au reuşit sa-l restrângă sau să-l completeze şi fixează limita lui inferioară. El oferă în acelaş timp un preţios material complementar de informare pentru epoca din care există numai foarte puţine isvoare scrise. Este de remarcat, că ceramica de factură slavă apare mai cu seamă în Transilvania de Sud, o constatare confirmată şi de filologie, de ex. prin răspândirea denumirilor slave ale cursurilor de apă. Deasemenea şi pentru prima fază a epocii migraţiilor, urmând imediat după părăsirea Daciei, cât şi pentru perioada avară timpurie în prima jumătate a secolului 7, vizitarea muzeelor a adus preţioase completări, dovedind, din nou, absoluta nevoie a revizuirii amănunţite a materialului arheologic din muzeele noastre şi interpretarea lui ştiinţifică.

K. H.

www.dacoromanica.ro

CERCETĂRI ŞI SONDAGII ARHEOLOGICE ŞI NUMISMATICE

In cursul anului 1948 am făcut o serie de cercetări arheologice şi numismatice, care pe alocurea au trebuit să capete forma unor sondagii, spre a ne da seama mai bine de mediul arheologic în care ne găsim.

Localităţile cercetate în acest răstimp au fost următoarele: Crâmpoia, jud. Olt; Fântânele şi Suhaia în jud. Teleorman; Dridu, jud. Ilfov; Rasa şi Călăraşi, jud. Ialomiţa şi Satu Nou, plasa Ostrov, în jud. Constanţa.

In cele ce urmează vom referi pe scurt, asupra rezultatelor obţinute cu prilejul acestor cercetări, rămânând ca să insistăm mai mult, la sfârşit, asupra sondajului dela Satu Nou.

Pe hotarul comunei Crâmpoia, jud. Olt, în plină câmpie, şi departe de orice fir de apă actual, în spre hotarul comunei Şerbăneşti, am aflat două aşezări din epoca primitivă a căror dată mai precisă, rămâne a fi stabilită ulterior. Deasemenea, la punctul denumit „Măgura Renţii", de pe hotarul aceleaşi comune, am găsit o aşezare pe o mică magura, în mijlocul unor mlaştini actuale (pe vremuri probabil un fost lac) şi care este din epoca neolitică.

O altă aşezare a mai fost semnalată în comuna Fântânele, jud. Teleorman, pe marginea lacului Suhaia, la punctul denumit „Râioasa". O parte din fragmentele ceramice găsite, indică epoca la Tène; iar altă parte pare a indica o epocă şi mai veche.

Pe grindul Beciu de pe lacul Suhaia, aparţinând de comuna Suhaia, jud. Teleorman, am descoperit, pe o măgură, o aşezare din epoca neolitică.

In cursul lunii Aprilie din acest an, un locuitor din comuna Dridu, jud. Ilfov, ne-a prezentat un obiect plat de metal, de formă ovală, ce s'a găsit cu ocazia săpării unei pivniţe din aceeaşi comună. După o atentă examinare, ne-am dat seama ca avem de-a-face cu o ogindă pontică de metal alb, asemanatoare cu cele descoperite mai de mult la Vârtişcoi, jud. Putna. In urma cercetărilor întreprinse la faţa locului am putut stabili că s'a găsit lângă un schelet îngropat şi care avea orientarea N-S. Tot cu această ocazie am mai aflat fragmente de ceramică gris, lucrată la roată, în cimitirul din curtea bisericii.

Ulterior, reluând cercetările pe teritoriul aceleiaşi comune, am mai putut fixa pe hartă o serie de alte aşezări: una de tip gumelniţian pe un tell de lângă locul Comana; o alta cu o ceramică grsi, lucrată la roată, la punctul denumit „Sughiţele ici Olteanu"; o altă aşezare din vremea romană, în apropierea lacului Comana, fa care s'au găsit două monete romne de bronz din secolul II d. C. In sfârşit, pentru ca enumerarea să fie completă, dar fără pretenţia de a fi epuizat toate aşezările de pe hotarul acestei comune, mai amintim că în apropierea aceluiaş lac Comana, dar în alt punct decât aşezările amintite, am aflat fragmente de ceramică din epoca romano-slavică. Avem deci, pe hotarul unei singure comune, dovezi de o continuitate de vaţă din neolitic şi până în spre epoca noastră. Şi cercetările sunt departe de de a fi epuizat subiectul...

O informaţie primită la Muzeul Naţional de Antichităţi ne-a arătat că în comuna Rasa, jud. Ialomiţa, s'a descoperit un important tezaur monetar, din care o piesă, — era o frumoasă tetradrahmă de argint din timpul lui Alexandru cel Mare, — a ajuns, prin donaţie, în colecţiile Muzeului. Cu ocazia cercetărilor ce s'au făcut la faţa locului s'a putut stabili că aci s'a găsit un întreg tezaur de asemenea piese, reuşind să se mai recupereze un alt exemplar pentru colecţiile aceluiaş Muzeu. S'a mai stabilit în plus că acest tezaur s'a găsit într'o aşezare cu ceramică de coloare gris lucrată la roată, caracteristică epocii La Tène.

Se face astfel dovada că diferitele tezaure monetare ce se descoperă pe teritoriul Republicii Populare Române trebuesc privite şi puse în legătură cu aşezările omeneşti din acea vreme şi care se datează astfel prin aceste monete. Faptul este de o deosebită importanţă, dar nu este locul acum şi aci să insistăm mai mult asupra lui.

Cu prilejul trecerii prin oraşul Călăraşi am studiat şi monumentele antice adăpostite modest în parcul oraşului, unde am semnalat prezenţa unei interesante stele funerare romane cu inscripţie, un sarcofag roman cu capac, precum şi capa-

www.dacoromanica.ro

cîtl unui alt sarcofag mai mic. După cât se pare, aceste monumente ar fi încă inedite. O prezentare ştiinţifică, cu descriere, fotografie şi interpretare se va face la timpul său.

Deplasând cercetările în comuna Satu Nou, plasa Ostrov, jud. Constanţa, am putut identifica pe teritoriul comunei, la punctul numit „Suat", o aşezare din epoca La Tène, după cum reiese din prezenţa numeroaselor fragmente ceramice ce se găsesc la suprafaţa solului. Tot în acest punct s'a mai descoperit şi un mic tezaur monetar, din care am putut recupera un exemplar pentru Muzeul Naţional de Antichităţi. E un denar de argint dela Octavianus din anul 40 a. C., ceeace ne face să bănuim că întregul tezaur era cam din aceeaşi vreme, cam secolul I a. C.

Cu aceeaşi ocazie s'au mai cules şi alte informaţii cu caracter arheologic, verificându-se şi alte puncte.

Totuşi, unul din punctele semnalate cu ocazia cercetărilor întreprinse în comuna Satu Nou prezintă o deosebită importanţă şi merită să ne oprim mai amănunţit asupra lui.

CIMITIRUL DE INCINERAŢIE DIN COMUNA SATU NOU

Interesându-ne în această comună de obiectele vechi care s'au descoperit pe hotarul ei, d. învăţător Dumitru Cumpănă, directorul şcoalei primare din localitate, a binevoit să ne informeze că femeia Tudora Anghel D. Sârbu a descoperit, în cursul lunii Mai 1944, în ograda sa, cu prilejul unor lucrări de grădinărie, „un borcan de lut plin de oase arse". După informaţiile pe care ni le-a dat Tudora A. D. Sârbu, vasul se afla aşezat în pamânt pe o lespede de piatră, iar pereţii de jur-împrejur erau formaţi din cărămizi bine arse (erau cărămizi romane, după cum am constatat mai târziu). Deasupra, borcanul ar fi avut, după aceeaşi informatoare, drept capac, o lespede de piatră.

După descoperire femeia a fost curioasa sa afle ce se găseşte în interior şi a golit întreg conţinutul „borcanului", jos pe pământ. Nu fără oarecare amărăciune şi desamăgire a constatat ca nu conţine nimic de preţ, ci numai bucaţi de oase arse. Dându-şi seama că e vorba de un „mort", femeia a pus conţinutul la loc în „borcan" şi l-a reîngropat la marginea grădinii, lângă gard. Din acel loc l-am scos noi, i-am examinat conţinutul şi am constatat că cuprindea mici fragmente de oase calcinate; vasul a fost reţinut de noi şi adus la Muzeu.

Văzând femeia Tudora A. D. Sârbu că ne interesează astfel de „borcane", ne-a comunicat că mai cunoaşte vase la fel în curtea vecinului ei Vasile C. Manea, aşezate tot în pământ, dar la care nu se umblase încă. Femeia mai sus amintită cunoştea bine situaţia, întrucât, în timpul copilăriei ei, casa aceasta fusese casă părintească şi a avut destul de des prilejul să găsească acest fel de „borcane", pline cu „oase şi cenuşe". Ne-am deplasat împreună în ograda lui Vasile C. Manea şi fără vreun efort deosebit ne-a arătat în faţă, la circa 4 m. distanţă de intrare, două vase a căror parte superioară ieşise la suprafaţa solului.

Am procedat imediat la desgroparea lor şi am constatat, după ce am înlăturat întreg pământul din jurul lor, că aceste vase de lut au fost îngropate unul lipit de celălalt şi ambele aveau partea superioară (gâtul şi o mică porţiune din corp), sparte şi îndepărtate din cauza circulaţiei cu căruţele, precum şi a nivelării succesive a curţii.

In timpul săpăturii de desvelire, unul din borcane s'a fărâmiţat complect în fragmente mici, pasta având o consistenţă vâscoasă, încât cu foarte mare greutate am putut reconstitui forma. Cel de al doilea vas s'a fărâmat şi el, dar în fragmente care au permis reconstituirea lui în limitele în care vasul era păstrat în pământ.

Am examinat cu atenţie conţinutul fiecărui vas şi am putut constata că conţinea doar oase calcinate în bucăţi destul de mici.

Rostul pe care l-au avut recipientele găsite de noi este clar indicat de conţinutul lor: resturile de oase calcinate. Avem de-a-face deci, în mod cert, cu nişte urne.

Examinarea directă a celor trei urne de lut, dintre care două găsite „in situ", — nemişcate din locul în care au fost ele aşezate dintr'un început, —

www.dacoromanica.ro

ne-au dat primele elemente necesare formării convingerii că ne aflăm, pe acest loc, într'un cimitir, în care se îngropau urnele cu oasele morţilor.

In acelaş sens veneau să se adauge la observaţiile noastre directe şi unele informaţii ale localnicilor care ne comunicau că au găsit, cu diferite ocaziuni, (construcţii sau simple lucrări de sapă), „borcane cu oase şi cenuşe".

Urnele de lut desgropate de noi, ne îndreptăţeau să admitem existenţa unui cimitir de incineraţie. Intinderea acestui cimitir, după informaţiile localnicilor, era apreciabilă.

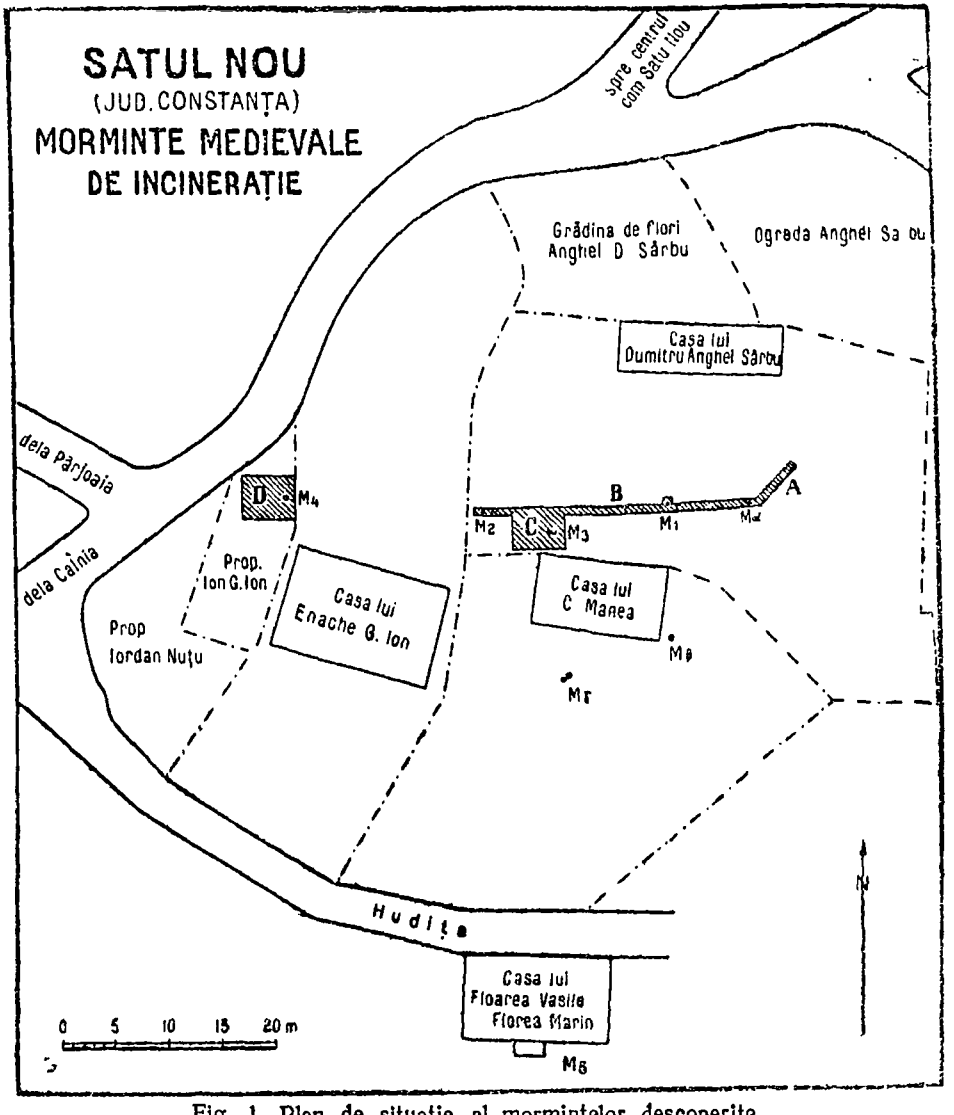

Fig. 1. Plan de situaţie al mormintelor descoperite.

Dar mai rămânea de stabilit cărei epoci trebue atribuit acest cimitir sau cu alte cuvinte datarea lui, spre a vedea, dacă e posibil, căror triburi sau popu laţiuni a aparţinut.

www.dacoromanica.ro

După ritul de incinerare, nu putem spune prea mult, întrucât obiceiul de a-şi arde morţii şi îngropa cenuşa e destul de vechiu ca timp şi studiul societăţii primitive ne dă numeroase exemple că a fost practicat de multe şi variate triburi, distanţate ca timp şi separate ca spaţiu.

Nu tot aşa va fi dacă studiul îl începem cu urna. Prin forma, tehnica, pasta şi ornamentarea ei, se aşează în categoria ceramicei slave.

De-abia după ce am fixat acest stadiu general al problemei, începe să se pună o altă serie de probleme: întinderea pe care a avut-o acest cimitir, regula după care erau îngropate urnele în cimitir, adancimea la care se îngropau, dacă avem de-a-face cu morminte cu o singură urnă, cu două sau mai multe, însfârşit o altă problemă: unde era situată aşezarea, caci după proporţiile cimitirului, mai mult bănuite şi notate mai sus, trebuia să fie destul de întinsă. O altă problemă fundamentală care trebuia să preocupe pe cercetător era aceea a datării întregului complex pentru a şti în ce epocă ne aflam.

Cea mai mare parte a acestor probleme nu se putea rezolvi prin simpla descoperire şi studiere a celor 2 morminte (dintre care doar unul dublu a fost desgropat direct de noi), ci cereau noui săpături pe teren.

In acest scop am reluat cercetarile in cursul lunii Octombrie 1948, spre a face un sondaj în acest loc şi să vedem ce preciziuni mai putem aduce la problemele ridicate mai sus.

Pentru aceasta e nevoie să spunem mai întâi câteva cuvinte asupra reliefului regiunii şi mai cu seamă al localităţii în care se află cimitirul.

★

Pe lângă aceste morminte săpate de noi cu ocazia cercetărilor întreprinse, femeia Tudora A. Sârbu ne-a comunicat că a găsit o urnă în vara anului 1948, în fosta ogradă părintească, azi proprietatea locuitorului Vasile C. Manea, în colţul de S-E al casei, cu ocazia unor mici lucrări de gospodărie. In momentul când a ridicat-o din pământ urna s'a sfărâmat în bucăţi şi o bună parte din ele au fost strânse şi aduse la Muzeu.

In această urnă s'a găsit mici fragmente de oase calcinate, amestecate cu pământ negru cenuşos.

Am ales pentru sondaj grădina lui Anghel D. Sârbu, din cauză că pe acest loc s'au descoperit primele urne.

Am trasat şanţul A cu dimensiunile 5 x 0,80 m. cu direcţia NE-SV (vezi planul). In şanţul săpat nu s'a descoperit nimic.

Am continuat apoi cu trasarea altui şanţ, B, (vezi planul) lung de 26,60 m. şi lat de 0,80 m. cu direcţia E-V.

In timpul săpăturii am descoperit mai întâi urma lăsată de fundul unui vas de lut ce se mulase bine în pământ. E locul de unde s'a scos o urnă şi despre care nu avem informaţii (pe plan M). La o distanţă de cca. 8,60 m. spre V, pe parcursul şanţului B s'a descoperit un mormânt de incineraţie (notat pe plan cu M1). Urna funerară conţinea oase puternic calcinate şi avea pereţii în parte sparţi.

Tot în şanţul B la distanţa de 25,66 m. spre V, s'a găsit un al doilea mormânt format tot dintr'o singură urnă de mărime mijlocie care avea o parte din pereţii vasului lipsă (pe plan M 2). Conţinea în interior ca şi cea precedentă tot oase calcinate.

Am continuat săpătura cu desvelirea suprafeţei C (vezi planul) unde am descoperit două urne alăturate: una mai mare şi alta mai mică (pe plan M 3). Pe lângă o apreciabilă cantitate de oase am scos din urna mare şi câteva jumătăţi de buton din foaie subţire de bronz, o bucată de fier de câţiva cm. lungime şi alte bucăţi mai mici. Avem de aface în acest caz cu un mormânt dublu de incineraţie.

Săpăturile au fost extinse apoi în ograda lui Ion Gh. Ion, unde s'a desvelit o suprafaţă (vezi planul), găsindu-se un mormânt cu o urnă (M 4 pe plan) şi resturi dintr'o alta.

In alt punct, dar în aceeaşi regiune, în ograda femeei Floarea Vasile Florea Marin, am desgropat o altă urnă ce a fost notată pe plan cu M 5. Pe lângă

www.dacoromanica.ro

oase am aflat în această urnă şi un cârlig de fier cu vârful ascuţit, lung de 7 cm. şi cu tija în formă de lamă.

Pe plan a fost notată cu rigla M. 8

*

După această sumară descriere a sondajului şi a materialului recoltat, să încercăm să-l examinăm mai îndeaproape din punctul de vedere al formei, tehnicei, pastei şi ornamentării. Rezultatele la care vom ajunge ne vor oferi elementele necesare, ca, în cunoştinţă de cauză, să putem compara materialul descoperit la Satu Nou, cu descoperirile similare din ţările vecine.

Din punct de vedere al formei, urnele descoperite la Satu Nou prezintă, în general, un caracter unitar: e forma unui borcan fără toartă, cu fundul plat, corpul bombat, ce se îngustează apoi formând un gât scurt din care porneşte buza, care se resfrânge în afară mai mult sau mai puţin brusc. De notat, că buza are uneori tendinţa de a îngroşa marginea de afară. În ce priveşte materialul din care sunt fabricate, notăm că lutul este în general prost frământat, conţine multe pietricele ca degresant şi are în spărtură o coloare neagră cu 2 straturi superficiale, în interior şi exterior, de culoare cărămizie. Pasta e poroasă şi arderea necompletă. Recipientele sunt lucrate la roată, dar e vorba de cele mai multe ori de o roată primitivă. La un singur fragment, dintr'o urnă ce nu ni s'a păstrat, se observă în interior urmele mişcării la roată într'o tehnică avansată.

Atât motivul, cât şi sistemul de ornamentare, sunt simple, dar specific şi caracteristic slavic. Pentru împodobire este rezervat întreg spaţiul exterior al vasului până sub gât, mai puţin o mică zonă lată de câtiva cm. aflată imediat deasupra fundului care nu e ornamentată. Motivul decorativ îl constitue linia adâncită, uneori singulară, alte ori în benzi de câte 5-6 şi care înconjoară corpul vasului de jur împrejur. Remarcăm faptul că, atunci când avem de a face cu un motiv uniliniar, acesta porneşte în spirală de jos şi până sus. De cele mai multe ori, pe partea superioară a recipientului, în special pe umeri şi până sub gât, găsim o zonă sau două de ornament în care motivul se repetă, dar de data aceasta în VAL.

Trasarea motivului se face fie cu un simplu instrument ascuţit când motivul e constituit dintr'o singură line, fie cu pieptenele care are 5-6 dinţi. Ornamentul e imprimat în pasta crudă şi de felul cât e pasta de fină şi la fel şi dinţii pieptenelui, vom avea şi realizarea ornamentului. De cele mai multe ori, nu s'a reuşit ca motivul să parcurgă întreaga suprafaţă a vasului fără a-şi pierde individualitatea, ci trece în sus sau în jos, în ornamentul următor cu care se suprapune. Atunci găsim pe acel loc o întretăiere neînţeleasă de linii.

Alte ori pe gâtul, umerii şi în parte chiar şi pe corpul urnei, se observă ornamente trase cu pieptenul în sens vertical, cam aproximativ în spaţiul dintre 3 benzi circulare. Motivul acesta întrerupe monotonia ornamentului orizontal, dându-i oarecare diversitate. Este motivul slav clasic pe care-l găsim pe ceramica descoperită atât în România, cât şi pe teritoriul U.R.S.S., în Ungaria, Cehoslovacia, Germania Estică, Polonia şi Bulgaria [1]).

În cercetările şi descoperirile făcute până acum în cimitirul de urne dela Satu Nou, nu am reuşit să găsim un element sigur de datare, (monetă sau un obiect cu o dată mai precisă), pe baza căruia să putem lega într'un mod oarecare întregul complex de o anumită vreme. Din cauza acestei lipse — pe care cercetările amănunţite ulterioare o vor putea remedia — singurul element pe baza căruia putem să încercăm o cronologie îl constitue urnele înseşi. De aceea va trebui să cercetăm spre a vedea în ce regiune s'au mai găsit recipiente la fel cu ale noastre, din punct de vedere al formei, ornamentării şi tehnicei şi dacă acolo au fost datate şi pe ce bază.

Astfel ne vedem avizaţi să recurgem la datările materialului ceramic similar, aşa cum s'a făcut în ţările vecine, unde cercetările au fost numeroase şi fructuoase, iar materialul a putut fi studiat mai temeinic. Nu ne vom ascunde însă convinge-

1) Informaţia toată la Kr. Mijatev, **Slavijanska keramika...**, Sofia, 1918, pag. 5—6.

www.dacoromanica.ro

rea că data sau datele pe care le vom obține pe această cale sunt relative și așteaptă să fie confirmate, corectate sau infirmate de descoperirile dela noi [2]).

Așa Szeli Márta în cercetările ei din cimitirul de inhumație dela Szentes (Ungara), (Folia, Arch. III-IV, 1941, p. 244 și 261), în mormântul de înhumație nr. 109, pe lângă alte elemente de inventar a găsit și un vas de lut al cărui profil se apropie de al nostru (ibid. p. 261, fig. 7,1) și pe care autoarea îl datează în sec. XI, cu observația că „c'est en premier lieu au Slaves qu'il faut penser" (ibid. pg. 264).

După cercetările lui Lubor Niederle, care-și întemeiază concluziile sale pe cunoașterea și studierea întregului material arheologic din Cehoslovacia, dar cunoscând tot așa de bine și restul descoperirilor referitoare la vechii slavi, credem ca acest tip de ceramică se datează în sec. X și XI [3]).

Cercetările în acest domeniu continuă și azi și într'un ritm viu [4]).

Concluzia care se desprinde din confruntarea încheierilor la care au ajuns învățații din diferite țări cu privire la datarea unui material asemănător, dar găsit în regiuni îndepărtate una de alta, mai mult sau mai puțin, nu pot fi concludente pentru materialul aflat la Satu Nou. In fixarea datei cercetătorii mai sus amintiți ezită între sec. IX-XI, ba unii dintre ei [5]) sunt înclinați să-l dateze cel mai târziu în sec. VIII. Noi nu ne putem pronunța, până când cercetările întreprinse la șantierul arheologic dela Dinogetia [6]), unde această ceramică apare în mare măsură, nu vor fi publicate în întregime, precum și cele întreprinse la Capidava [7]) spre a vedea în ce categorie o putem plasa și mai ales dacă acest fel de vase a putut fi datat prin monete.

Până atunci nu putem să nu remarcăm importanța continuării săpăturilor într'un cimitir slav, primul dealtfel care s'a descoperit pe teritoriul Republicii Populare Române, și care are avantajul că ne prezintă un material în același timp unitar în general și variat în amănunte. Acest fapt este de o deosebită importanță pentru studiul arheologic al materialului, întrucât se știe că un cimitir are o durată limitată ca timp, așa că avem ocazia de a cunoaște direct o categorie de vase, a căror epocă va rămâne să fie precizată mai îndeaproape în urma cercetărilor viitoare.

Dar același cimitir ne mai face să întrevedem și ritul de înmormântare al vechilor Slavi din regiunea Dunării de Jos. Adăogăm faptul că până azi în toată regiunea carpato-balcanică se mai cunosc doar câteva cimitire de incinerație slave în Bulgaria [8]), dar care n'au putut fi cercetate științific din cauză că nu s'a inter-

---

2) Nu este cazul să insistăm acum și aci, asupra problemei care se pune în legătură cu concepția fundamentală pe care o adoptăm cu privire la originea ceramicei slave și a locului de unde a pornit această influență culturală. (v. Krsto Mijatev, **La céramique slave en Bulgarie et son importance pour l'archéologie slave des Balkans**, Sofia, 1948) în limba bulgară și un rezumat în limba franceză), p. 22 28 și p. 75. Cf. Gr. Florescu în **Rev. Ist. Rom.**, XVI (1946), p. 331 și urm.

3) L. Niederle, **Manuel de l'antiquité slave**, vol. II, Paris, 1926, p. 225 „La céramique slave des X-e et XI-e siècles est très remarquable, quoique simple. Ce sont en général des vases faits au tour et bien cuits : ils sont en forme de pots... sans anses et avec un bord un peu rabattu, sous lequel figure comme ornement constant une ligne ondulée plusieurs fois répétée, ou bien parfois de simples raies horizontales, ou encore une série de rangées de lignes obligues...".

4) Amintim studiul lui Ivan Borkovsky, **Staroslovanska keramika ve stredni Evrope**, Praga, 1940, iar literatura mai nouă la Jan Filip, **Praveke Ceskoslovensko**, Praha, 1948, p. 353-354.

5) Mijatev, **Slavijanska keramika...**, p. 77 (din rezumatul francez) „Les urnes trouvées dans les tombes à incinération de cadavres (fig. 41, 42) ne peuvent être rapportées a une période postérieure au VIII-e siècle".

6) Gh. Ștefan, în **Dacia**, VII-VIII (1937-1940), p. 401 și urm.

7) Gr. Florescu, **Capidava în epoca migrațiilor**, în **Revista Istorică Română**, XVI (1946), p. 325 și urm., iar pentru datarea ceramicei se pronunță prudent „între sec. VI — probabil — și sec. XI p. Chr.", **ibid.** p. 340.

8) Mijatev,, **op. cit.**, p. 62 și urm. unde sunt amintite două necropole : cea dela Verbovka și cea dela Bukovți.

www.dacoromanica.ro

venit la timp şi au fost distruse. Din aceste cimitire se mai păstrează doar câteva urme, dar condiţiile de aflare şi observaţiile ştiinţifice lipsesc cu totul.

Isvoarele literare ale vremii consemnează ştirea că vechii slavi îşi incinerau morţii, iar observaţiile arheologice facute de noi în cimitirul dela Satu-Nou, confirmă aceasta pentru grupul meridional. In plus, cercetările ne-au dat şi mai ales ne vor da o serie de observaţiuni pe care isvoarele literare nu le pot oferi. Ele sunt în strânsă legătură cu datarea urnelor.

In cazul când urnele vor fi datate înainte de mijlocul secolului IX, ne vom afla în plin mediu păgân şi deci ele apar în mod normal, reprezentând un rit străvechiu slav. Nu tot aşa va fi situaţia în cazul când le vom data dupa mijlocul secolului IX. E cunoscut faptul că la anul 864 Bulgarii trec la creştinism. Or, noua credinţă cunoaşte şi admite, mai mult, permite doar inhumaţia. In acest din urmă caz va trebui să interpretăm urnele noastre ca documentând o supravieţuire a vechilor practici păgâne care continuă încă să fie îndeplinite, cu toate că noua religie nu le admite.

Concluzia care se impune în acest din urmă caz, e că o parte a triburilor slave continuă şi sub noua religie să-şi îngroape morţii după străvechile lor rituri păgâne.

Niederle admite ca probabil că Slavii de Sud mai practicau ritul incineraţiei în „secolele IX şi X" [9]), iar acum descoperirile arheologice vin să-i aducă şi proba documentară.

Este încă un exemplu în care arheologia întregeşte informaţia scrisă.

B. M.

9) L. Niederle, Manuel, II, p. 45.

www.dacoromanica.ro

DESPRE CERCETĂRILE ŞI SĂPĂTURILE ARHEOLOGICE EXECUTATE IN 1948 IN REGIUNILE EXTRA-CARPATICE ALE REPUBLICII POPULARE ROMÂNE

de Prof. ION NESTOR

Deşi patria noastră este deosebit de bogată în resturi arheologice din toate vremurile — un Institut de Arheologie nu a fost până azi întemeiat la noi. Acest lucru se datoreşte unor împrejurări complexe, pe care nu le vom analiza aici. Fapt este că în lipsa unui for de organizare, coordonare şi planificare ştiinţifică, pe care l-ar fi reprezentat un Institut de cercetări arheologice, s'a creat, — treptat, tradiţia ca Muzeul Naţional de Antichităţi din Bucureşti să se intereseze de activităţile amintite, — direct sau la solicitarea altor organe.

In ultimii 15 ani, Institutul de Studii Clasice al Universităţii din Cluj a început din ce în ce mai mult să preia aceiaşi misiune în legătură cu activitatea arheologică din provinciile de peste munţi, — se formase şi acolo un nucleu de specialişti condus de d. C. Daicoviciu şi se pornise la sistematizarea problemelor de istorie veche şi începuturile medievale pe care le puteau lumina cercetările şi descoperirile arheologice.

S'a ajuns în chipul acesta şi la o colaborare, în domeniul de care ne ocupăm, între Muzeul Naţional de Antichităţi şi Institutul de Studii Clasice din Cluj, în sensul că în fiecare an campania de cercetări şi săpături arheologice este organizată prin consultare directă între cele două instituţii. Aşa s'a procedat în 1947, ca şi în ceeace priveşte campania din 1948, — asupra căreia vom referi în consecinţă aici numai în măsura în care ea a cuprins lucrări efectuate de Muzeul Naţional de Antichităţi sau în cadrul activităţii lui.

Incepând din 1949, întreaga activitate de cercetare ştiinţifică arheologică a trecut, pentru tot teritoriul Republicii Populare Române, în seama Institutului de Istorie şi Filosofie al Academiei R. P. R.

Planul de lucru pentru campania din 1949 a fost întocmit şi comunicat publicului printr'un articol al d-lui academician M. Roller publicat în revista „Contemporanul". Planul secţiei de istorie a Academiei R. P. R. dă acestui gen de activitate ştiinţifică satisfacţia de mult aşteptată, de a plasa cercetarea arheologică în centrul preocupărilor imediate ale Institutului de Istorie, ţinând seama de faptul că arheologia este chemată şi aptă să descopere şi să pună în valoare noi izvoare de documentare, autentice şi grăitoare, pentru lungi perioade din desvoltarea societăţilor omeneşti de pe teritoriul Republicii, nestudiate în mod ştiinţific până azi.

★

Vom încerca în cele ce urmează, — prefaţând referatele diferiţilor cercetători care au activat în 1948 în cadrul planului de lucrări arheologice de teren al Muzeului Naţional de Antichităţi, — să arătăm pe scurt care au fost criteriile care ne-au condus în alegerea obiectivelor şi în executarea lucrărilor amintite.

Trebue să lămurim în prealabil că în mod firesc activitatea arheologică de teren a Muzeului comportă 2 genuri de intervenţii: cercetări arheologice (de suprafaţă sau prin sondagii) şi săpături arheologice propriu zise.

Este evident că nu voim în niciun chip să stabilim o diferenţiere esenţială, de fond, între cele două genuri de activitate pe teren. Ele trebuesc însă tratate separat, deoarece sunt determinate adesea de cauze obiective diferite şi comportă, atât ştiinţific cât şi organizatoric, o desfăşurare deosebită a intervenţiei respective.

Cercetarea arheologică este o intervenţie restrânsă, şi de cele mai multe ori sumară, pe teren, determinată fie de nevoia de a căpăta un început de informaţii

www.dacoromanica.ro

de ansamblu asupra fenomenelor arheologice dintr'o anumită regiune (de pildă în vederea dresării hărții arheologice provizorii (prealabile) a regiunii respective), fie de descoperiri întâmplătoare, independente de intervenția intenționată a arheologului, descoperiri care cer o cercetare cât mai imediată a împrejurărilor în care s'au produs, a cuprinsului și a poziției lor ca fenomen arheologic și o salvare a materialelor descoperite. Un tezaur de monete desgropat cu prilejul unor lucrări de cale ferată etc., s'au un mormânt străvechi ieșit la iveală în împrejurări asemănătoare, pretind, odată semnalate Muzeului, o cercetare imediată la fața locului, care prin însăși determinantele ei are a se limita pentru moment strict la complexul care a prilejuit-o. In multe cazuri, în astfel de ocazii, se impune și o „săpătură de intervenție", de proporții restrânse desigur, pentru a se asigura cât mai complet valorif'carea științifică a descoperirii întâmplătoare.

Dacă forma de cercetare arheologică pe teren, descrisă la început, poate fi întreprinsă sau nu, după dorința arheologului, cea de a doua, acea impusă de descoperirile întâmplătoare, reprezintă un capitol mai important și care angajează răspunderea Muzeului în cu totul altă măsură. Despăduririle, schimbarea regimului apelor, lucrări agricole din ce în ce mai extinse, precum și alte cauze, au făcut și până în prezent ca an de an nenumărate descoperiri arheologice să se producă fără intervenția omului de știință. Nu toate, din nefericire, ajung să fie cunoscute. Perspectiva intensificării și mecanizării agriculturii, marile lucrări de interes obștesc de pe șantierele naționale, ca și acțiunea de industria'izare a Repub'icii noastre, — cu multiplele răscoliri ale scoarței pământului pe care le implică, — vor înmulți desigur în chip nemaiîntâlnit aceste descoperiri întâmplătoare, care reclamă neapărat intervenția arheologilor, — fie chiar numai pentru a salva dela distrugere, risipire sau uneori înstrăinarea obiectelor descoperite, obiecte de multe ori foarte prețioase din punct de vedere istoric.

Să ni se îngăduie să citâm în această materie exemp'ul cel mai recent.

La sfârșitul lunii Noemvrie 1948 câțiva ostași din Călărași (Ia'omița) săpau terenul pentru exercițiile de instruire pe care le fac. Intr'unul din ei, la 1,50 m adâncime, au lovit un schelet omenesc. După câte au observat ostașii înșiși și apoi ofițerii anunțați, scheletul avea două vase de lut în dreptul capului. Semnalându-se descoperirea autorităților, parchetul local trimite Facultății de Litere din București, odată cu descrierea exactă a descoperirii, și craniul (necomplet) al scheletu'ui, un vas întreg și sfărâmături din cel de al doilea, sfărâmături care nefiind complete, nu îngăduiau reconstituirea vasului. Un asistent trimis imediat la fata locu'ui, a reușit să determine toate caracteristicile acestui fenomen arheologic, să salveze restul de fragmente din vasul necomplet, să mai găsească pe deasupra în pământul răvășit ceeace lipsea din calota craniană (care reconstituită ne oferă un frumos și rar exemplu de deformare intenționată, ornamentală, a craniului), bună parte din oasele lungi ale scheletului, două perle de sticlă, precum și resturi dintr'o oglindă de bronz, de caracter „pontic" (din stepele din sudul Uniunii Sovietice). Rezultatul unul din rarele morminte cunoscute în Câmpia Munteană din perioada de tranziție dela sclavagism la feudalism, în epoca migrațiunii popoarelor, din timpul prezenței de triburi sarmatice.

Din motivele arătate, stăruim necontenit ca această activitate de intervenție pe teren a colectivului de arheologi să fie pusă pe primul plan al preocupărilor și să fie executată cu cât mai puține omisiuni.

Pornind dela acest punct de vedere a început a fi organizată în 1948 supravegherea arheologică a lucrărilor efectuate pe mari'e șantiere naționale. Referatul ținărit aici mai departe asupra cercetărilor arheo'ogice din cuprinsul șantierului „Ana Panker" din Lunca Prutului, înfățișează rezultatele mai importante ale acestei activități.

★

Un alt gen principal de intervenție arheologică pe teren este reprezentat de săpături'e arheologice propriu-zise. Criteriile după care trebuesc făcute aceste intervenții și forma în care ele urmează să fie executate, ne-au preocupat în ultimii ani în mod deosebit, aceasta mai ales din cauză că în acest domeniu comportarea individuală a cercetătorilor începuse să ducă la forme aproape anarhice de activitate. Devenise evident că trebuia pusă o ordine în executarea săpăturilor arheologice, care nu se mai puteau orienta după inspirația de moment a arheologului, ori

www.dacoromanica.ro

pur şi simplu dupa diverse interese care nu aveau nicio legătură cu cercetarea ştiinţifică. În afară de aceasta, se impunea şi în sectorul săpăturilor de arheologie a societăţii primitive o părăsire a simplelor sondagii sumare şi o orientare către săpăturile intensive, în sectorul săpaturilor de arheologie a societăţii primitive şi sclavagiste.

Este clar ca în acest domeniu, al săpăturilor arheologice propriu-zise, trebuesc aşezate în prima linie **săpăturile de salvare.** Obiectivele expuse din cauze uferite unei distrugeri, urmează să fie avute în vedere în primul rând. In aceasta materie nu avem alegere, ci numai obligaţii. Nu se poate pune, în cazul unui pericol de distrugere parţială sau totală, chestiunea interesului sau lipsei de interes ştiinţific în desgroparea obiectivului ameninţat: nimeni nu-şi poate lua răspunderea negării oricărui interes ştiinţific al cercetării, înainte de distrugere, a vreunui monument arheologic.

Tot atât de limpede mi s'a părut apoi că, în rest, orice săpătură care nu este impusă de cauze independente de libera alegere a omului de ştiinţă, ci dimpotrivă, se execută tocmai prin hotarîrea deliberată a arheologului, trebue să-şi aleagă obiectivul în funcţie de anumite probleme clar concepute. In vederea soluţionării căror probleme se execută o săpătură, de ce se atacă în primul rând, un obiectiv şi nu altul şi în ce măsură, acele probleme trebuesc cercetate înaintea altora — iată întrebările care cată a căpăta un răspuns precis înainte de a porni o săpătura arheologică. In sfârşit, atunci când răspunsurile la aceste întrebări au fost stabilite şi ele au indicat o anumită categorie de obiective (de pildă: o aşezare din epoca La Tène sau o cetate romană) este preferabil să se reia mai degrabă acele săpături începute şi apoi părăsite, care din punct de vedere ştiinţific corespund temelor propuse, decât să se atace numai noi obiective. Aceasta pe de o parte în vederea unei mai uşoare orientări în conducerea lucrărilor (folosindu-se eventual experienţa din vechea săpătură), iar pe de altă parte, pentru a se recupera măcar într'o anumită măsură, munca şi cheltuiala investită deja în acel obiectiv. Pe lângă aceasta, experienţa ne învaţă că un obiectiv, odată atacat de un arheolog, este mai uşor expus, dacă nu este supraveghiat de aproape, distrugerilor din partea amatorilor de antichităţi, căutătorilor „de comori" etc., decât unul a cărui „rentabilitate" nu a fost demonstrată de săpătura ştiinţifică. Vezi cazul aşezării primitive dela Cucuteni (Iaşi).

In sfârşit, am socotit că în materie de săpături arheologice, întreprinse pe baza unei problematice ştiinţifice, iar nu solicitate de împrejurări exterioare, trebue adoptată metoda săpăturilor **intensive** în toate sectoarele arheologiei noastre. Săpături intensive în sensul unor desgropări de mari proporţii, cu scopul de a epuiza pe cât cu putinţă, atât obiectivul atacat, cât şi problemele puse iniţial sau apărute în cursul lucrărilor.

S'a constatat că, pe un teritoriu asupra căruia suntem orientaţi în linii mari, din punct de vedere arheologic, — în înţelesul că avem o perspectivă relativ clară asupra fenomenelor arheologice pe care el le prezintă şi asupra naturii lor, perspectivă obţinută prin cercetările de suprafaţă, descoperirile întâmplătoare, materiale aflătoare în muzee şi colecţii, sau chiar prin unele săpături şi studii anterioare, — săpăturile arheologice de mică amploare (sondagiile), nu reuşesc să furnizeze date noi temeinic stabilite, decât în măsură restrânsă şi de un caracter mai mult general.

In afară de aceasta, ele pot duce, şi duc adeseori, la o primejdioasă generalizare asupra întregului complex a unor observaţii făcute pe un spaţiu restrâns. In sfârşit, un sondagiu, chiar când rezolvă unele probleme generale, răscoleşte o serie de numeroase alte probleme, atât generale cât şi speciale, pe care el numai le semnalează, neputându-le însă rezolva. De unde nedumeriri, discuţii, supoziţii, polemici, — toate răpind un timp preţios învăţaţilor şi uşor evitabile prin transformarea sondagiului în săpătură intensivă, exhaustivă.

Nimeni nu va susţine desigur, că o săpătură intensivă poate rezolva toate problemele puse iniţial sau întâlnite pe parcurs. Ea are însă măcar avantajul de a ne arăta care probleme se pot rezolva în acel punct şi care nu, — în afară de acela de a permite o mult mai completă, mai adâncă şi mai întemeiată reconstituire a traiului unor comunităţi omeneşti din trecut, decât ar îngădui-o vreodată un sondagiu.

www.dacoromanica.ro

Trebue să încercăm să lămurim, ajunşi la acest punct, raporturile care există din punct de vedere ştiinţific şi practic între săparea intensivă a unui obiectiv arheologic limitat (aşezare, cetate, cimitir, etc.), şi cercetarea arheologică de ansamblu a unei regiuni, în vederea stabilirii epocilor în care ea a fost locuită, a variaţiei în timp a tipului de aşezare, a unei continuităţi de viaţă independente de permanenţa aşezării pe acelaş loc, etc. Punctul nostru de vedere este că amândouă aceste genuri de cercetare arheologică sunt necesare şi utile, dar că trebue evitat ca, în executarea practică, unul să încurce pe celălalt. Este necesar, cu alte cuvinte, să ştim precis de fiecare dată ce fel de cercetare facem: o săpătură intensivă într'un obiectiv limitat, sau o cercetare mai vastă pe regiune. A face paralel ambele cercetări, cu aceleaşi mijloace materiale şi cu acelaş colectiv ştiinţific, este desigur într'o oarecare măsură just din punct de vedere ştiinţific, dar nu totdeauna posibil de realizat. Nu trebue uitat în rest că pe de o parte ancheta arheologica pentru determinarea tuturor fenomenelor arheologice dintr'o regiune, este o activitate curentă continuă a forurilor arheologice, iar pe de altă parte alegerea obiectivului limitat pentru o săpătură intensivă, se face tocmai pe baza unei cunoaşteri relativ înaintate a fenomenelor arheologice din regiune şi a caracterului oarecum reprezentativ al obiectivului ales.

Ceeace voim să evităm, este tocmai de a răpi săpăturii intensive, din considerentul necesităţii unei orientări asupra tuturor fenomenelor din regiune, caracterul ei de concentrare reală şi consecventă asupra unui obiectiv, judicios ales. Aceasta tocmai pentrucă socotim, după cum am subliniat deja, că săpătura intensivă este, în faza de desvoltare în care se află arheologia noastră şi în genere, cea europeană, metoda de cercetare capabilă să adâncească efectiv cunoaşterea noastră cu privire la istoria societăţii primitive, celei sclavagiste şi a celei feudale. Numai prin săpături intensive se pot aduna date complete asupra tuturor formelor de viaţă ale comunităţilor respective, asupra evoluţiei lor şi a succesiunii lor în timp, date capabile să pună în lumină justă şi cunoştinţele noastre căpătate din cercetările extensive şi să ne îngădue coordonarea lor ştiinţifică. Obiectivul săpat intensiv, reflectă în datele pe care ni le pune la îndemână, pentru perioade mai lungi sau mai scurte, desvoltarea istorică din întreaga regiune în care este situat. El nu poate fi desolidarizat oarecum — ca o manifestare singulară — de viaţa istorică a regiunii. In această măsură el este reprezentativ, iar săpătura intensivă dă adâncime, amplitudine şi temeinicie ştiinţifică tuturor datelor culese.

De altfel şi orientarea generală a arheologiei trebue îndreptată în acest sens, al folosirii cât mai sistematice a săpăturilor intensive, destinate să limpezească obscurităţile şi să rezolve incertitudinile izvorîte din cercetări mai sumare, sondagii sau săpături de orientare. Este în mod general cunoscută metoda folosită în secolul trecut şi la începutul celui actual, pentru cercetarea trecutului străvechi al Orientului Mijlociu: sondagii în formă de puţuri în aşezări cu stratificaţie de zeci de metri de resturi arheologice, şi apoi încercarea de a reconstitui istoria pe baza datelor astfel culese, ceeace a dus la un haos indescriptibil şi la stagnarea timp de 50 de ani a progresului ştiinţific în acest sector. Deabia marile săpături intensive care se execută în Orientul Mijlociu, începând mai ales de după primul război mondial, au reuşit să remedieze această deficienţă — şi destul de repede, astfel că în 25 de ani istoria străveche a acestei regiuni a coborît, putem spune, din lumea miturilor în orbita cunoaşterii ştiinţifice.

Ceeace au făcut arheologii sovietici în anii din jurul lui 1940, prin săpături intensive în aria civilizaţiei de tip Tripolje, pentru lămurirea vieţii acestor comunităţi ale societăţii primitive, reprezintă un imens pas înainte faţă, de pildă, de rezultatele — şi ele importante la vremea lor — ale sonadgiilor lui Schmidt de'a Cucuteni din 1909—1910.

Exemplele se pot înmulţi. Concluzia rămâne aceeaşi: numai prin săpături intensive (al căror corolar vor fi monografiile arheologice) se va putea realiza un progres real în studiul ştiinţific al istoriei vechi şi medievale a patriei noastre.

★

Aplicarea practică, în activitatea curentă, a principiilor schiţate mai sus, a întâmpinat desigur greutăţi destul de mari. Nu a fost numai problema mijloacelor materiale, a fondurilor — deşi acestea au fost şi ele — pentru a realiza o săpătură

www.dacoromanica.ro

intensivă cu mijloacele ce se puneau la dispoziție, a fost necesar ca un arheolog să se dedice timp de decenii unui singur obiectiv (cazurile dela Histria, Callatis, Adamclissi, Capidava, Dinogetia, Sărata-Monteoru, Gina, etc.). In felul acesta se economiseau poate bani, dar se consumau aproape inutil vieți omenești și se ținea în loc progresul științific.

Dar mai erau și alte condiții prealabile care trebuiau realizate înainte de a se putea porni la executarea unor săpături cu adevărat intensive.

Un sondagiu poate fi executat de un arheolog harnic și priceput. Pentru o săpătură intensivă este nevoe de un colectiv de arheologi la care se adaugă și alți specialiști — adică de mai mulți arheologi, care să muncească în colectiv. In afară de aceasta, săpătura intensivă pretinde o pregătire tehnică a arheologului, ceva mai ridicată decât cea cerută de un simplu sondagiu. Se punea așadar, problema cadrelor. Regimul de democrație populară a creiat și aici condiții propice; individualismul exclusiv face loc muncii în colectiv. Iar activitatea de cercetare arheologică în colectiv și cu caracter de inițiere tehnică dusă în ultimii 10 ani în țara noastră, constitue elemente, care adăogându-se la cercetătorii mai vechi, formează un grup de forțe, care pot fi inițiate și verificate în munca în colectiv.

De aceia, calea de urmat ne-a fost limpede, pentru organizarea, în limitele unor fonduri restrânse, a campaniei de cercetări și săpături arheologice din 1948.

Trebuiau în primul rând, organizate un număr suficient de „șantiere de concentrare", la care să participe sub formă de colectiv de muncă toți arheologii noștri mai în vârstă sau mai tineri, dela profesor la practicant. De abia după participarea la munca unui colectiv se puteau executa și unele săpături individuale.

Am ales ca obiectiv al unuia din șantierele de concentrare, cetatea romană și bizantină de pe grindul Bisericuța, lângă comuna Garvăn, jud. Tulcea — vechea Dinogetia. Acolo începuseră de mai mulți ani, lucrări de desgropare sistematică, intensivă, în cadrul planului de lucru al Muzeului Național de Antichități. Rezultatele care fuseseră obținute până în 1948, ne-au impus continuarea lucrărilor începute pe acest șantier. Dinogetia, ne înfățișează o așezare, care, folosită inițial de triburi locale în sec. 1 d. H., a fost transformată pe la sfârșitul veacului 3 d. H într'o cetate a cuceritorilor romani, pentru ca în veacul al 6-lea d. H. să fie din nou utilizată, de data aceasta de imperiul de răsărit, sub Justinian. Și mai importantă era constatarea, care se făcuse, că între sec. 10 și 12 d. H. se instalase acolo o comunitate localnică de Daco-Romanici sau Slavi.

Problemele care se puneau și continuă a se pune la Dinogetia implică în primul rând adâncirea cunoașterii epocilor de ocupare intensă a locului din veacurile amintite, și anume urmărindu-se obținerea unor dovezi certe de situare cronologică a fenomenelor (lucru mai cu ușurință realizabil într'un astfel de punct important, angrenat în circuitul de circulație monetară intensă), astfel ca pe baza acelor situări să puteam data și fenomenele similare din hinterland, unde nu întâlnim condiții atât de favorabile de datare. In al doilea rând, trebuiau adunate documente arheologice cât mai complete cu privire la epoca târzie din secolele 10-12, urmărindu-se și aici datarea lor exactă, cu acelaș scop subsidiar de a ajuta la încadrarea cronologică a documentelor similare din hinterland, până departe în interiorul masei de populații daco-romanice și slave. In sfârșit, la Dinigetia, s'a pus și continuă a se pune problema extrem de importantă a măsurii în care putem descoperi, în astfel de puncte ,sub formă de depuneri arheologice oricât de modeste, dar efective, urmele unei viețuiri și de ce natură, din epoca care se întinde dela ultimul sfert al sec. 4 d. H. (migrațiunea Hunilor), peste întreg sec. 5 și până la reocuparea locului în sec. 6 d. H., și rolul populației slave în regiune. Același problemă se pune pentru epoca, deosebit de importantă în istoria poporului nostru și a popoarelor slave. Desigur, că mai sunt necesare mari eforturi și lucrări ample până vom putea lămuri aceste probleme; va trebui poate să ajungem la concluzia că unele din ele nu se pot rezolva la Dinogetia. Avem însă șanse de a căpăta măcar unele indicații certe, prin continuarea intensivă a săpăturilor în acest punct important.

De altfel, paralel cu săpăturile dela Dinogetia au continuat și cele dela Capidava, situată tot pe Dunăre. la Sud de Dinogetia mai în vale de Cernavoda. Se sapă acolo de mai mulți ani într'o cetate, care în cele din urmă s'a dovedit a prezenta o fazeologie în totul paralelă celei dela Dinogetia. Se vor putea astfel necontenit compara și verifica rezultatele obținute în aceste două puncte.

www.dacoromanica.ro

Față de importanța problemelor și de dificultățile pe care le întâmpina rezolvarea lor, este bine ca ele să fie urmărite paralel în mai multe locuri și de către învățați deosebiți. Continuarea și în 1948 a săpăturilor dela Măcin (vechiul Arrubium) tinteşte la urmărirea aceloraşi probleme.

Al doilea şantier de concentrare organizat în 1948 a avut drept obiectiv desgroparea marei aşezări — cu cimitir în preajma ei — din sec. 4—2 în. H. dela Zimnicea, jud. Teleorman. Muzeul Național de Antichități mai făcuse săpături în acest loc în 1924. Obiectivul era cunoscut încă din secolul trecut, grație activității de amator a lui Cezar Bolliac, care desgropase la Zimnicea o bogată colecție de obiecte arheologice. Mare lucru nu se publicase din aceste cercetări mai vechi. Au mai fost alte săpături. Niciuna din aceste săpături nu a reuşit să lumineze suficient şi bine întemeiat problemele fundamentale care se pun în legătură cu existența şi desvoltarea acestor triburi, care întârzie pare-se în forma primitivă de organizație socială, dar evoluează treptat în această epocă spre civilizație şi spre orânduirea socială sclavagistă. Săpăturile cu caracter intenționat intensiv, dar discontinui şi nepublicate, făcute de Muzeul Municipiului Bucureşti în cetatea dela Popeşti, jud. Vlașca, nu reuşiseră decat să pună şi mai acut problemele amintite. In plus, ele arataseră absența în acel punct al depunerilor arheologice din sec. 4 ş 3 în H.

Problema cronologiei exacte a civilizației materiale a Geților, a raporturilor ei cu civilizația anterioară a primei epoci a fierului, a caracterului şi direcției influenții grecești, acea a raporturilor dintre civilizația celtica şi cea getica locala, chestiunea raporturilor dintre Tracii din sudul Dunării şi ai Balcanilor şi cei dela Nord de fluviu, problema, care le domină pe toate celelalte, a desvoltării şi popularizării metalurgiei fierului în cuprinsul triburilor din această epocă, toate sunt încă în mare măsură lipsite de o bază documentară solidă. Ele puteau fi urmarite cu mai multe perspective de lămurire într'o aşezare care să ne pună la dispoziție documente dintr'o fază cât mai apropiată de începutul evoluției celui de al doilea fier şi pe cat posibil dinainte de prezența Celților în regiunile noastre. Condițiile acestea ni s'a părut a fi întrunite la Zimnicea şi aceasta ne-a determinat să reluăm săpaturile.

Săpături individuale, în afară de cele amintite până acum, s'au executat în câteva puncte unde lucrările erau în continuare de mai mult timp şi în funcție de probleme privind arheologia societății primitive.

Evoluția marelui complex de civilizații neolitice care se întinde de pe teritoriul U.R.S.S. (Niprul Superior) şi în R.P.R. (în mijlocul Ardealului), complex caracterizat prin resturile reprezentative dela Tripolje, U.R.S.S. (Ucraina), şi în R.P.R. (Cucuteni în Moldova şi Ariuşd în Ardeal), se arătase uşor de urmărit stratigrafic în săpăturile pe care se fac mai de mult, în aşezarea dela Isvoare, jud. Neamț. Identificarea în acel punct a unei faze inițiale, denumită „pre-cucutenian", şi având strânse legături cu fenomenele din aria civilizației din U.R.S.S. (ucrainene, Tripolje), ca şi în constatarea că această fază inițială este suprapusă din mai multe alte faze ulterioare, au impus continuarea săpaturilor dela Isvoare, tocmai în vederea stabilirii unei fazeologii cât mai minuțioase a complexului neolitic amintit. Desigur, că săpăturile dela Izvoare, vor trebui să capete la un moment dat un caracter real intensiv, pentru a putea rezolva toate problemele ivite acolo până acum.

In Câmpia Munteană, fazeologia exactă a civilizațiilor neolitice începuse a fi studiată de către Muzeul nostru, prin săpăturile intensive dela Glina, jud. Ilfov cu misiunea de a desgropa în întregime acest obiectiv, care cuprinde într'o stratificare complexă resturile mai multor „sate" neolitice caracteristice pentru regiune. Problema evoluției civilizației neolitice în acest spațiu, a tipului exact de aşezare şi a organizării sociale a comunității respective, problema legăturilor culturale şi cronologice între diferitele faze ale acestor civilizații şi alte complexe neolitice din cuprinsul Republicii noastre, precum şi, însfârşit, problema împrejurărilor în care s'a făcut în această regiune trecerea spre epoca de bronz îşi aşteaptă rezolvarea dela realizarea desgropării totale a acestui obiectiv. Paralel, lucrările începute la Pietrele, jud. Vlașca, au atacat în măsură mai restrânsă un obiectiv în totul asemănător celui dela Glina. Săpăturile dela Pietrele ar putea să se transforme şi ele într'o săpătură intensivă, în care să se completeze şi să se verifice datele pe care le aşteptăm la Glina.

www.dacoromanica.ro

o apariţie oarecum singulară în cuprinsul civilizaţiilor neolitice din regiunea Dunării de Jos era reprezentată de descoperirile făcute la Vădastra, jud. Romanaţi. Muzeul Naţional de Antichităţi executase acolo săpături. Problema poziţiei cronologice a aspectului particular de civilizaţie neolitică documentat la Vădastra, precum şi aceia a legăturilor ei cu celelalte civiliazţii neolitice, în aria cărora ea apărea ca o enclavă izolată ce se extindea şi la Sud de Dunăre, ne-a determinat sarcina de a iniţia săpături intensive la Vădastra, singurul punct de altfel unde în regiunile noastre aveam documentată masiv această civilizaţie. Săpăturile executate în 1946 la Vădastra au dat rezultate care ne-au întărit şi mai mult în intenţia de a continua cercetarea acestui obiectiv. Este destul să amintim descoperirea, pentru întâia dată în ţara noastră, a unor resturi arheologice paleolitice (epoca sălbătăciei) la baza unor resturi stratificate neolitice. Problemele care se pun în legătură cu această situaţie sunt lesne de sesizat, însă extrem de dificil de rezolvat. Vom căuta de aceia, ca în viitor, aşa după cum s'a început deja, să lucreze la Vădastra, un colectiv mai complet, din care să nu lipsească specialiştii în geologie, paleontologie şi paleobotanică.

Dintre cercetările şi sondagiile executate în cursul anului 1948, ca urmare a unor descoperiri întâmplătoare sau a unor anchete, figurează în referatele care urmează, din cauza importanţei lor excepţionale, doar cercetările dela Satul Nou, Constanţa. Problema pusă de cimitirul de incineraţie medieval descoperit acolo, problemă pe care în 1948 nu am putut decât să o circumscriem doar, va trebui reluată prin săpături cât mai ample. Alături de rezultatele privind problema ceramicei slave pe care le aşteptăm dela săpăturile din cetăţile de pe malul Dunării, datele pe care ni le promite cimitirul dela Satul Nou, vor constitui o preţioasă întregire.

www.dacoromanica.ro

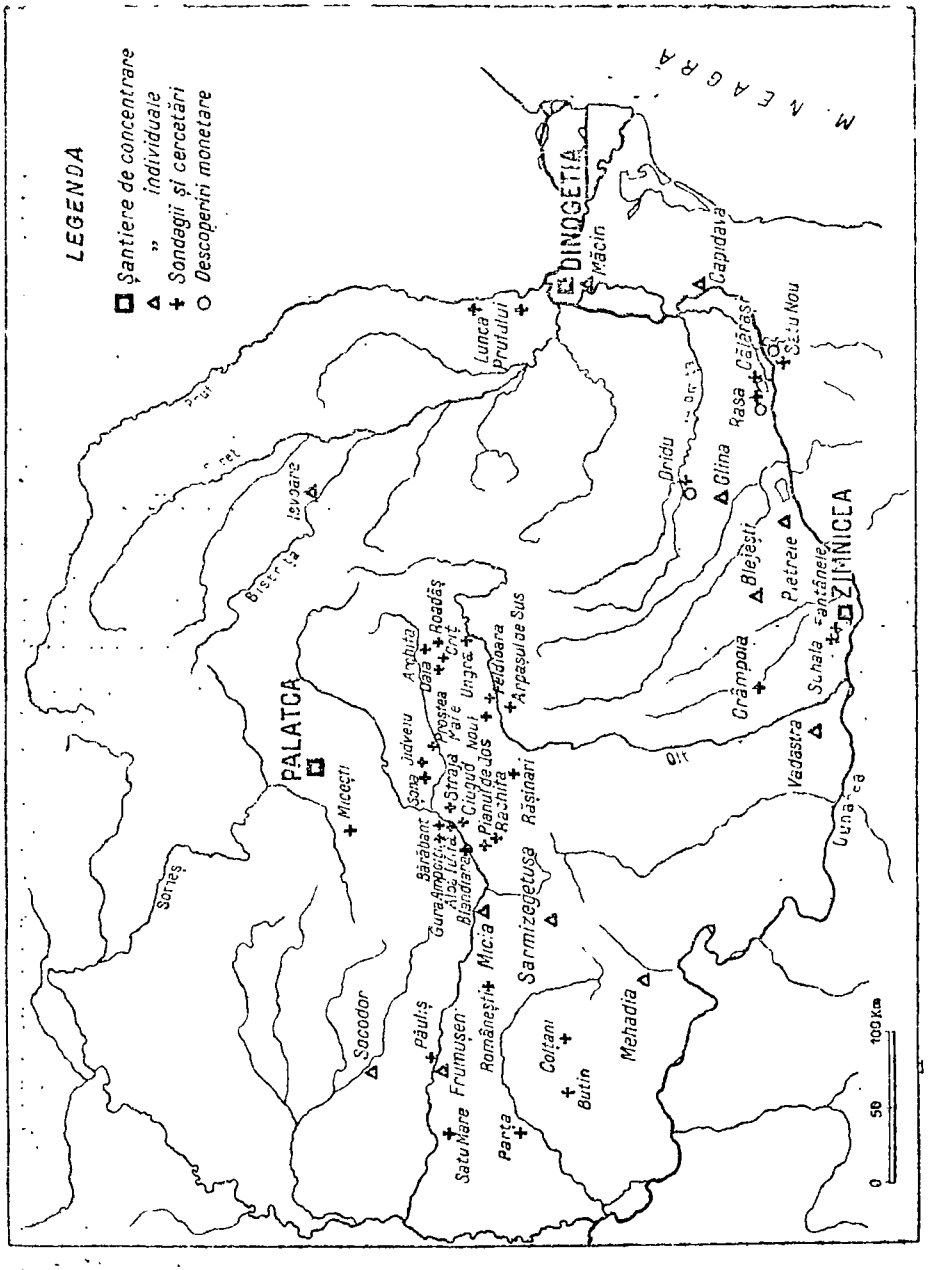

Harta localităților din Republica Populară Română în care s'au executat lucrări arheologice în anul 1948

www.dacoromanica.ro

CERCETĂRILE ARHEOLOGICE IN R. P. R.

de Prof. C. DAICOVICIU

„Aceeaşi importanţă pe care o are forma resturilor de oase pentru cunoaşterea conformaţiei speciilor de animale dispărute, o au şi resturile mijloacelor de muncă pentru aprecierea formaţiunilor economice dispărute ale societăţii. Epocile economice se deosebesc nu prin ceeace se produce, ci prin modul cum se produce, cu ce mijloace de muncă... Mijloacele de muncă indică nu numai gradul de desvoltare a forţei de muncă omeneşti, dar şi raporturile sociale în care se lucrează" (KARL MARX: „CAPITALUL").

In cercetarea trecutului ţarii noastre, şi mai ales, în cercetarea trecutului îndepărtat al câtorva milenii — dela societatea primitivă, din momentul apariţiei unor populaţii pe pământu. Republicii noastre, până la sfârşitul epocii sclavagiste şi chiar şi cele câteva secole după aceasta, până în miezul epocii feudale, rolul preponderant, — pentru unele perioade (cele mai vechi) am putea spune ro.ul exclusiv, — îi au cercetările şi săpăturile arheologice.

Asupra lor vom insista, aici cu prilejul publicării în acest volum a unui număr respectabil de comunicări cu privire la rezultatul cercetărilor şi săpăturilor arheologice efectuate în primul an al Republicii Populare Române.

Covârşitoarea greutate ce o are arheologia în reconstituirea desfăşurării succesive a vieţii omenirii, deci a istoriei, este recunoscută şi cu drept cuvânt. Pentru unele epoci arheologia, ca disciplină ştiinţifică bine determinată, nu constitue numai un izvor sigur şi indispensabil de documentare a istoriei, ci ea se confundă cu însăşi ştiinţa istorică, fireşte atunci când, specificul tehnic al investigaţiei se îmbină fericit cu punerea în valoare şi interpretarea adecvată a istoricului.

Dar chiar şi pentru epocile unde arheologia e un auxiliar pe lângă alte izvoare şi informaţii, valoarea documentară a urmelor de civilizaţie materială (cu multe şi extrem de bogate destăinuiri şi pentru suprastructura şi complexul ideologic al societăţii care a creat-o), rămâne una foarte înaltă şi de prima calitate. Şi e explicabil de ce. Datele arheologice nu numai că completează din plin ceeace — deobiceiu — celelalte izvoare neglijează a informa sau informează în mod cu totul nesatisfăcător (de pildă aspectul economic al unei epoci, perioade), dar pun caracterul pozitiv direct şi nemijlocit al datelor arheologice care reflectă o realitate aşa cum ea s'a prezentat la un moment dat, ştiinţa arheologică e în stare să corecteze şi chiar să răstoarne unele concluzii trase, unilateral, din studiul şi interpretarea izolată a celorlalte izvoare mai puţin pozitive, indirecte şi trecute prin mijlocirea informatorului (cum sunt, de cele mai multe ori, istoricii antici şi în general, izvoarele literare din orice epocă.). Se cunosc şi până acum numeroase cazuri de asemenea „reconsiderări" a faptelor istorice, în lumina descoperirilor arheologice.

Am convingerea — şi cred că toţi colegii mei împărtăşesc această convingere — că şi în trecutul străvechi al ţării noastre va trebui o revizuire serioasă a fenomenului istoric, pornind dela punerea în drepturi a documentării arheologice şi terminând cu o justă interpretare materialist-dialectică a materialului furnizat de arheologie.

www.dacoromanica.ro

De aceea, întâmpinăm cu deplină satisfacţie şi plini de nădejde aşezarea preocupărilor de ordin arheologic în locul de cinste al programului de lucru al Institutului de Istorie şi Filosofie al Academiei Republicii Populare Române pe 1949, aşa cum a fost el alcătuit şi publicat în unul din numerele recente ale revistei „Contemporanul".

Pe lângă faptul îmbucurător al publicării în „Studii" a rezultatelor campaniei de săpături din 1948, atenţia deosebită ce se dă acestor cercetări pentru desvoltarea istoriei patriei, în sânul Academiei R. P. R. e o chezăşie pentru ceeace vrem să realizăm şi un îndemn pentru cei care înţeleg să se încadreze în noul ritm şi în primenitul duh de muncă intelectuală dusă în slujba adevărului şi a poporului muncitor.

Această chezăşie şi acest îndemn, venit dela înaltul aşezământ de cultură care e Academia R. P. R. — interpretând, fără îndoială, spiritul de activitate de care e animată cârmuirea democraţiei noastre populare, noi arheologii le considerăm, ca un început de eră nouă pe tărâmul cercetărilor arheologice, cu perspective nebănuite de muncă şi de rod ştiinţifice.

Ar fi nejust şi departe de mine gândul să ignorez sau să depreciez ceeace în acest domeniu s'a realizat până acum. Recunoaştem fără rezerve că cercetările arheologice din ţara noastră au un trecut apreciabil ca vechime şi ca rezultate. In special, se poate afirma acest lucru despre ţinuturile de peste Carpaţi unde activitatea arheologică numără mai bine de un veac şi jumătate. Ca intensitate, după primul război mondial, avântul a trecut în regiunile extra carpatice.

Şi într'o parte şi în cealaltă, au fost oameni cu pricepere şi tragere de inimă. Ar fi inutil să pomenim de nume. Ele sunt cunoscute. Se vorbeşte şi de şcoli. A existat şi o coordonare a cercetărilor de scurtă, foarte scurtă durată, legată de o persoană trecătoare şi cu preocupări speciale, nu întotdeauna juste. Cu toată prezenţa în fruntea acestui gen de activitate a Comisiunii Monumentelor Istorice,de o coordonare sistematică şi permanentă în trecut nu se poate vorbi, legătura cu Com. Mon. Ist. reducându-se, deobicei, la finanţarea simplă (greşesc: uneori foarte complicată) a lucrărilor.

De un plan unitar, de o concepţie unitară în obiective şi metode, însă, am dus întotdeauna lipsă.

Arareori, ca în utimul an 1948, s'a încercat un pas spre o unitate de metode de lucru. Lucru se datora, în speţă, unei coincidenţe norocoase, cum era întâlnirea în sânul vechii Comisiuni a Monumentelor Istorice a unor profesori de specialitate. Incolo, a rămas totul la întâmplare şi după posibilităţile unui buget care nu era niciodată sigur nici suficient. In condiţiile acestea era greu, chiar imposibil, a-ţi face şi, mai ales, a respecta un plan de lucru oricât de modest, oricât de restrâns la o regiune sau la o problemă

Această stare de lucruri o reflectă şi rapoartele de săpături publicate pe 1948 în această revistă, deşi, în speţă, anul 1948 a fost, după cum am văzut, un an excepţional în o anumită privinţă.

Desigur, nu autorii rapoartelor şi ai săpăturior sunt vinovaţi de lipsa de unitate între ei, nici de proporţiile reduse ale cercetărilor. In limitele unui buget minim şi în cadrul unui plan regional fixat şi restrâns la posibilităţile materiale şi fără orizontul larg al unei planificări de largă respiraţie, ei au dat ceeace se poate obţine.

Mă voi limita să relev, pe scurt, unele din acestea şi anume pe cele executate în Transilvania, în cadrul unui plan de lucrări stabilit acum vre-o câţiva ani.

Prin cercetările din capitala provinciei Dacia. Sarmisegetuza, unde s'a abandonat, just, oraşul propriuzis, se reuşeşte determinarea unei laturi importante a vieţii economice din Dacia de sub stăpânirea romană, aceia a exploatării agricole prin fermele de moşieri aşa cum reese din întinsa şi bogata villa rustica din preajma oraşului, la poalele munţilor, în câmpia mănoasă a Haţegului. — E o descoperire ce va da noi îmbolduri de cercetare în această direcţie.

Interesantă şi plină de învăţăminte e cercetarea dela Palatca, jud. Cluj localitate ferită de drumurile mari şi pitită între dealuri. Cercetarea din hotarul acestei comune e făcută de colectivul de profesori dela Universitatea Babeş şi Bolayi din Cluj şi asistenţii lor. De remarcat, în deosebi, stabilirea judicioasă a acelui mediu arheologic în care se desfăşoară viaţa retrasă a populaţiei autoh-

www.dacoromanica.ro

tone în așa zisă „perioadă a migrațiilor" din epoca sclavagistă (sec. IV al erei noastre).

Metoda e dintre cele care va trebui să fie însușită de toți și asupra căreia subsemnatul a atras în continuu atenția cercetătorilor. Într adevar, pentru a cunoaște și aprecia just din toate punctele de vedere, o societate omenească dintr'o anumita perioadă a istoriei, e absolut necesar a căuta antecedentele acestei așezări ca și succesiunea pe același loc sau în aceiași regiune apropiată a așezărilor umane. Numai astfel vom putea fi în stare să ne facem o judecată clară asupra problemei care ne preocupă în mod special.

La fel de remarcabilă e continuarea cercetărilor făcute pe teren și în muzee, în domeniul epocii slave. Vor lumina o perioadă prea puțin cunoscută și pe nedrept neglijată de arheologii noștri.

Tot atât de interesante și concludente în unele privințe trebue considerate cercetările din epoca societății primitive în jud. Arad (Socodar) și în Banat, stabilit legături de cultură între diferitele regiuni ale țării. De relevat, deasemeni, cimitirul din sec. XI ale erei noastre, constatat, la Mehadia.

Schițarea sumară a câtorva rezultate, întregite cu cele obținute în regiunile extracarpatice, e suficientă, cred, pentru a ne da seama de multiplele probleme fundamentale ce așteaptă o atentă și migăloasă cercetare pentru a putea fi, apoi, soluționate în modul cel mai just.

Și ele nu se reduc numai la cele arătate aici sau în rapoartele cercetătorilor. Începuturile vieții în diferitele părți ale teritoriului Republicii noastre, densitatea populației în diferite epoci și perioade, caracterul vieții economice, legătura între sol și om, desvoltarea societăților omenești de pe pământurile Republicii, legăturile între regiunile intra și extracarpatice și ale acestora cu teritoriul atât de fertil și veșnic roditor de populații și civilizații al Uniunii Sovietice, ca și cele cu Nordul, Apusul și Sudul — constitue tot atâtea probleme ce se pun și așteaptă deslegare.

Problema tracă, scită și celtă, chestiunea populațiilor darice, civilizația lor, caracterul stăpânirei romane, problema autohtoniei, a creștinării, a popoarelor migratoare și a prezenței și persistenței slavilor, problemă a condițiilor materiale pentru închegarea cnezatelor și voivodatelor pe acest teritoriu, iată atâtea alte probleme ce trebue să ne frământe și pentru care trebue să căutăm un răspuns științific.

Este, credem, evident pentru oricine că o atât de bogată serie de probleme privind trecutul îndepărtat al țării noastre nu poate fi nici atacată necum soluționată fără un plan, o organizare și ometodă unitară de lucru. Problemele puse cer încordarea în colectiv a tutror cercetătorilor arheologi, pe temeiul unei munci planificate. Numai în felul acesta — printr'o activitate organizată — vom putea evita greșeli, vom putea înlătura echivocuri, vom putea economisi forțe inutil risipite și bani zadarnic cheltuiți. Numai printr'o muncă planificată și dusă cu o concepție marxist-leninstă vom putea nădăjdui să facem față sarcinilor ce ne luăm.

Ar fi pueril să presupunem, însă, că toată această activitate a noastră o vom putea duce la bun sfârșit fără a utiliza din plin toată experiența câștigată în acest domeniu al cercetărilor arheologice de către savanții sovietici.

Atât ca metodă de lucru, cât și ca sistem de punere în valoare a rezultatelor, fie în muzee centrale, regionale sau locale, fie prin publicații, — ducând rezultatele științifice până jos în masele poporului muncitor — noi vom avea multe de învățat dela ei.

E neîndoios că și această colaborare între arheologii sovietici și ai noștri, cu imense șanse de învățăminte pentru noi în primul rând, e cu putință numai în cadrul unui program de activitate bine determinat.

Iată de ce îmbrățișarea de către Academia R.P.R.a problemei cercetărilor arheologice din țara noastră a avut darul să ne bucure și să ne îndreptățească la cele mai frumoase și rodnice speranțe.

www.dacoromanica.ro

DESPRE PRIMUL VOLUM AL OPERELOR LUI I. V. STALIN [1]

de V. D. MOCIALOV

Primul volum [2]) al Operelor lui I. V. Stalin cuprinde lucrările cari se referă la una din cele mai importante perioade din istoria țării noastre și din istoria P. C. (b) al U. S., anume, la perioada din ajunul primei revoluții ruse și la perioada revoluției; volumul cuprinde perioada dintre 1901 și Aprilie 1907.

In acești ani bolșevicii în frunte cu V. I. Lenin, au pus bazele Partidului marxist-leninist care a jucat un rol excepțional în destinele patriei noastre; atunci s'au elaborat principiile ideologice și organizatorice ale bolșevismului, s'a formal strategia și tactica Partidului Bolșevic.

Lucrările apărute în primul volum al Operelor lui I. V. Stalin sunt consacrate tocmai fundamentării teoretice a bazelor ideologice, politice și organizatorice ale bolșevismului și analizării felului în care ideile bolșevismului au fost aplicate în practică.

In această perioadă tov. Stalin își desfășura activitatea revoluționară în Transcaucazia. In lupta împotriva diverselor partide neproletare și împotriva curentelor oportuniste dinăuntrul mișcării muncitorești, Stalin creează organizațiile bolșevice din Transcaucazia și conduce activitatea lor.

*

Ultimele decenii ale secolului al XIX-lea aduc mari schimbări în viața social-economică a Georgiei și a întregii Transcaucazii. Ținutul trece printr'o revoluționare a relațiilor social-economice: vechea ordine feudalo-patriarhală se năruie; atât la orașe cât și la sate capitalismul începe să se desvolte intens. Străvechile meserii din orașele Georgiei, cu organizarea lor de breaslă, (așa numitele „ancarstva"), decad; produsele meșteșugarilor locali sunt eliminate de fabricate importate. Numărul fabricilor și uzinelor crește; astfel, se înmulțesc atelierele mecanice, fabricile de pielărie, manufacturile de tutun, distileriile de spirt, etc. Odată cu pătrunderea capitalismului la sate, țărănimea se diferențiază în țărănime săracă și chiaburime.

Odată cu desvoltarea capitalismului, în Transcaucazia se formează treptat o burghezie și o clasă muncitoare. Proletariatul se recrutează din rândurile meseriașilor ruinați, ale țăranilor săraciți și din elemente de diferite naționalități venite din alte regiuni. Populația orașelor crește repede. Antagonismele de clasă, proprii societății burgheze, se manifestă din ce în ce mai des.

Dar, în general, Transcaucazia continuă să rămână o regiune foarte înapoiată din punct de vedere economic. „Cu excepția regiunii Baku, — scrie I.V. Stalin, — această oază industrială a ținutului, pusă în mișcare în special de capital străin, Transcaucazia reprezintă o țară agrară cu o viață comercială mai mult sau mai puțin desvoltată la marginile ei, de-a-lungul țărmurilor maritime și cu vestigii puternice încă ale orânduirii pur iobăgiste în centru" [3]). In Georgia și în Azerbaidjean principii și beii posedau latifundii imense; țărănimea continua să fie apăsată de vestigii ale iobăgiei, care se manifestau sub formă de obligații

---

1) Referat citit la ședința Consiliului Științific al Institutului de Istorie al Academiei de Științe a U.R.S.S.

2) Apărut în românește. Editura P. M. R. 1948.

3) „Pravda", nr. 55 din 26 Martie 1918.

www.dacoromanica.ro

temporare obligatorii, arenzi împovărătoare, clăci, diverse prestaţiuni, etc. Din această cauză, la începutul sec. XX, în satul transcaucazian, ca şi în Rusia propriu zisă, lupta sărăcimii împotriva chiaburilor se împletea cu lupta întregii ţărănimi împotriva principilor şi a nobililor.

Odată cu desvoltarea capitalismului se înăspreşte şi asuprirea naţională Cucerirea economică a ţinutului de către capitalul rus era însoţită de intensificarea persecuţiilor guvernului ţarist împotriva limbilor naţionale şi a culturilor naţionale ale popoarelor din Transcaucazia. Ţarismul căuta să asmuţească una împotriva alteia numeroasele naţionalităţi din Caucaz, care trăiesc aici laolaltă, pentru a abate astfel masele dela lupta împotriva autocraţiei, dela revoluţie.

Particularitatea căilor istorice ale desvoltării popoarelor Transcaucaziei şi predominaţia elementelor mic burgheze în sânul populaţiei ţinutului, inclusiv în sânul celei orăşăneşti, a constituit un teren prielnic pentru apariţia unor numeroase partide naţionaliste burgheze şi mic burgheze (naţional-democraţi, socialfederalişti, daşnaci, anarhişti, etc.) Pe dealtă parte, existenţa unor importante centre industriale şi a unor puternice detaşamente proletare locale au determinat progresul mişcării muncitoreşti în Transcaucazia şi apariţia social-democraţiei revoluţionară în rândurile căreia şi-a făcut prima şcoală politică tânărul Stalin.

Până în vara anului 1907 activitatea lui I. V. Stalin s'a desfăşurat în special la Tiflis. La Tiflis mişcarea muncitorească era mai veche decât în oricare altă parte a Caucazului. In ultimii ani ai secolului trecut ea poseda aici o istorie a ei proprie. Tiflisul nu era numai principalul centru administrativ şi cultural al Georgiei, reşedinţa guvernatorului Caucazului, înconjurat de o numeroasă birocraţie, poliţie şi armată; el avea în acelaş timp o industrie considerabilă pentru acele timpuri. La Tiflis se aflau atelierele generale ale căilor ferate şi depourile căilor ferate transcaucaziene, în care lucrau circa 3.000 de muncitori. Incă în primii ani de după reformă, englezul Rooks a înfiinţat la Tiflis ateliere mecanice, negustorii Mirzoev au construit o fabrică textilă; mai târziu s'a deschis fabrica de încălţăminte a lui Adelhanov, au luat fiinţă câteva manufacturi de tutun, o fabrică de uleiuri vegetale, câteva tipografii, etc. La începutul sec. XX-lea în oraş existau circa 20.000 muncitori. Lipsa de drepturi politice şi formele pur asiatice de exploatare, practicate la întreprinderile dela Tiflis, provocau numeroase revolte spontane şi greve izolate în rândurile muncitorilor.

La sfârşitul sec. XIX-lea şi la începutul celui al XX-lea, în Caucaz ca şi în întreagă Rusie, mişcarea muncitorească trece printr'o perioadă de mare avânt şi se ridică la o nouă treaptă. Activitatea „Uniunii de luptă pentru eliberarea clasei muncitoare", înfiinţată de Lenin la Petersburg, dă un puternic impuls mişcării muncitoreşti" şi social-democrate din întreaga ţară. Marxismul începe să se răspândească cu iuteală în întreaga ţară, pătrunzând şi în Transcaucazia. Primii propagatori ai ideilor marxismului în Georgia au fost social-democraţii ruşi aflaţi aici în exil, precum şi tinerii intelectuali georgieni cari şi-au făcut studiile în străinătate şi în centrele universitare din Rusia şi cari au adus apoi sămânţa marxismului pe solul Georgiei.

Elementele înaintate ale elevilor seminarului teologic dela Tiflis aveau vechi legături cu revoluţionarii georgieni. Tânărul Iosif Djugaşvili (Stalin) intră şi el la seminarul din Tiflis (1894), după ce a absolvit şcoala teologică din oraşul său natal Gori. Din copilărie, Stalin manifesta o sete de învăţătură extraordinară. Acum această sete de învăţătură pune complect stăpânire pe el.

Cercul preocupărilor intelectuale ale lui Stalin era extraordinar de vast: el studiază istoria, economia, filosofia, ştiinţele naturale. Dar ceeace îl captivează cel mai mult pe Stalin, este literatura marxistă subversivă. In cunoscuta convorbire avută cu scriitorul german Emil Ludwig, însuşi Stalin a observat că grupurile de marxişti ruşi cari trăiau pe acea vreme în Transcaucazia au exercitat asupra lui o influenţă puternică, i-au trezit „gustul pentru literatura marxistă subversivă". Stalin manifestă un interes deosebit pentru lucrările şi activitatea revoluţionară a lui V. I. Lenin. Incă de pe atunci, lucrările lui Lenin au produs asupra lui cea mai puternică impresie. El ar dori să-l vadă pe Lenin, să se întâlnească cu el.

In anii petrecuţi la seminar, Stalin reuşeşte, printr'o muncă stăruitoare şi printr'un uriaş efort creator al intelectului, să-şi însuşească temeinice cunoştinţe

www.dacoromanica.ro

științifice și să elaboreze o concepție despre lumea marxistă unitară. El speră să poată intra la universitate, pentru a-și pune forțele în slujba științe. Dar, atmosfera din țară — apropierea revoluției populare — a atras în curând pe Stalin spre un alt tărîm de activitate, spre activitatea revoluționară.

In 1898, Stalin intră în prima organizație social-democrată din Georgia, în „Mesame-dasi". Impreună cu Lado Ketshoveli și Alexandru Tu'ukidze, doi admirabili organizatori și dascăli ai muncitorilor georgieni, doi luptători căzuți prea de timpuriu, Stalin formează înăuntrul organizației „Mesame-dasi" o minoritate marxistă revoluționară care luptă împotriva majorității oportuniste a acestui grup.

La început, așa cum s'a întâmplat și în Rusia centrală, social-democrații revoluționari din Georgia duceau în rândurile muncitorilor o propagandă în cercuri mici. „...Pe atunci erau numai cercuri, — scria V. I. Lenin despre această perioadă a mișcării muncitorești. Abia mijeau primele începuturi ale agitației de masă. O propagandă deosebit de greoaie, dăscălească" [4]). In toate uzinele și fabr c'le din Tiflis iau ființă un mare număr de cercuri muncitorești. Stalin are conducerea mai multor cercuri muncitorești la atelierele căilor ferate, la manufacturile de tutun și la fabrica de încălțăminte. Chiar dela început el introduce un element nou în ședințele cercurilor, legând subiectele lor cu viața de toate zilele.

Dar odată cu desvoltarea mișcări muncitorești, propaganda în cercuri devine neîndestulătoare. Mișcarea a eșit din limitele strâmte ale cercurilor strict conspirative. A început o luptă deschisă dusă pe calea grevelor muncitorești de masă și a demonstrațiilor de stradă. S'a născut nevoia unei publicații periodice ilegale care să constitue unul din principalele mijloace de propagandă și agitație revoluționară în sânul mase'or.

Ideea editării unui organ legal, idee care datează încă din 1898, Stalin și prietenul său Ketshoveli nu reușesc s'o înfăptuiască decât în 1901, când ei au început să scoată ziarul „Brdzola".

„Brdzola" a fost primul ziar georgian liber, organul minorității revoluționare din „Mesame-dasi". „Brdzola" se tipărea la tipografia ilegală din Baku care, în corespondența conspirativă dintre V. I. Lenin și N. C. Krupscaia, poartă numele de „Nina". „Brdzola" a jucat un însemnat rol istoric în desvoltarea bolșevismului în Caucaz. Limbajul revoluționar îndrăsneț folosit de „Brdzola", limpezimea cu care erau puse problemele principale, forța lozincilor ei revoluționare, — toate acestea produceau o impresie de neșters asupra muncitorilor cari până atunci nu cunoscuseră decât incolorul organ oportunist „Cvali". In scurt timp „Brdzo'a" a reușit să câștige o influență complectă în rândurile muncitorilor înaintați din Georgia.

Toate articolele de fond apărute în primele două numere ale ziarului „Brdzola" (care după forma lui exterioară semăna mai mult a revistă), au fost scrise de tov. Stalin înainte de prima sa arestare și deportare. Două din aceste articole au intrat în primul volum al operelor. Aceste articole sunt: „Din partea redacției" (Editorialul la nr. 1) și „Partidul social-democrat din Rusia și sarcinile lui imediate". Chiar dela primele sale manifestări literare, tânărul Stalin dă dovadă de o admirabilă maturitate teoretică și politică de marxist revoluționar. In aceste articole Stalin expune într'o formă concentrată filosofia istoriei socialismului atât în Europa apuseană cât și în Rusia. „...In Rusia și, în genere, pretutindeni numai proletariatul revoluționar este chemat de istorie să elibereze omenirea și să dea lumii fericirea", spune tov. Stalin [5]). Defectul fundamental al socialismului utopic, premarxist, a constat tocmai în aceea că el nu a știut să vadă în realitatea înconjurătoare acea forță reală — mișcarea muncitorească și masa muncitoare — care era și este singura forță capabilă să transforme lumea. In Rusia deceniului al 8-lea și al 9-lea din secolul trecut se observa aceeași despărțire între socialism și mișcarea muncitorească. Socialismul narodnicist era rupt de viață, de masa muncitoare; pe de altă parte, mișcarea muncitorească nefiind luminată de conștiința socialistă, se manifesta sub forma de revolte spontane.

Socialismul rus nu a devenit o forță, nu s'a transformat într'o puternică mișcare socială, nu s'a manifestat ca partid politic decât după ce s'a unit cu mișcarea muncitorească. Germenul unui astfel de partid marxist revoluționar, bazat în

4) Culegerea Operelor lui Lenin, vol. 5, pag. 442, ed. rusă.
5) I. V. Stalin, Opere, vol. I, pag. 8 (pag. 8 ed. română N. Red.).

www.dacoromanica.ro

întregime pe mişcarea muncitorească, a fost „Uniunea de luptă pentru eliberarea clasei muncitoare", înfiinţată de Lenin la Petersburg. Construind organizaţia lor de partid, marxiştii revoluţionari din Transcaucazia în frunte cu Stalin au luat drept model „Uniunea de luptă".

In articolele sale, tov. Stalin se ridică cu hotărîre împotriva bernsteinienilor şi a adepţilor lor din Rusia „economiştii", luând apărarea doctrinei social-democraţiei internaţionale revoluţionare care arată că schimbarea regimului existent burghez şi organizarea unui regim nou, socialist, este cu neputinţă „...atâta timp cât puterea politică nu va trece în mâinile proletariatului (dictatura proletariatului)"[6]). Stalin ia deasemeni apărarea ideii atât de importante a marxismului revoluţionar rus şi internaţional despre legătura indisolubilă care există între socialism şi lupta politică.

Stalin arată că în afară de clasa muncitoare, şi alte pături ale societăţii ruse se ridică la luptă împotriva autocraţiei: ţărănimea revoluţionară, mica burghezie dela oraşe şi burghezia luminată, aşa zisa „societate". Dar „numai clasa muncitoare este reazimul sigur al adevăratei democraţii" [7]). Stalin avertizează în mod special împotriva naturii trădătoare a burgheziei liberale, natura pe care istoria a dovedit-o în repetate rânduri ; burghezia liberală, arată el, este înclinată cel mai mult spre compromisuri cu autocraţia, să-şi facă drum spre putere cu preţul sângelui muncitorilor cari luptă, căutând să împartă această putere cu ţarul şi să înmormânteze astfel revoluţia.

„Deaceea, — spune tov. Stalin, — pentru cauza democraţiei din Rusia este extrem de important dacă clasa muncitoare va şti să se pună în fruntea mişcării democratice generale, sau dacă se va târî în coada mişcării ca forţă auxiliară a „intelectualităţii", adică a burgheziei" [8]).

In felul acesta Stalin, chiar dela primii paşi ai activităţii sale revoluţionare, apără, alături de Lenin, ideea hegemoniei proletariatului în revoluţie.

Stalin demonstrează cu multă pasiune că „...social-democraţia are nevoie de o organizaţie puternică şi strâns unită, şi anume : organizaţia partidului care va fi strâns unită nu numai prin denumirea sa, dar şi prin principiile fundamentale şi prin concepţiile de ordin tactic" [9]). Numai atunci când proletariatul va avea propriul său partid politic independent, el îşi va îndeplini până la capăt rolul său de conducător al revoluţiei, şi se va asigura împotriva trădării din partea aliaţilor săi temporari, Stalin munceşte neobosit la crearea şi consolidarea unui astfel de partid.

In felul acesta Stalin este, împreună cu Lenin, întemeietorul partidului marxist revoluţionar al bolşevicilor, partid care a transformat Rusia în văzul generaţiei noastre.

Demonstraţiile de 1 Mai, care au început să cuprindă Rusia la începutul sec. XX-lea, au deschis o nouă perioadă revoluţionară, „...perioada luptei cu un caracter politic precumpănitor" (Stalin). Agitaţia politică a scoborît în stradă. Ea a sunat ca o sentinţă de moarte pentru regimul ţarist. Revoluţia populară bătea la uşă.

*

După ce evadează din deportare, la începutul anului 1904, Stalin apare din nou în Caucaz. Reîntoarcerea lui la munca de partid ilegală coincide cu o perioadă de înverşunată luptă fracţionistă înlăuntrul partidului. Locul „economiştilor" sdrobiţi la al doi'ea congres al P. S. D. M. R. îl iau noii oportunişti, menşevicii. Ei creează o organizaţie secretă proprie, îndreptată împotriva partidului; folosindu-se de coloanele ziarului „Iskra" pe care ei au reuşit să pună mâna, ei încep să ducă o propagandă făţişă în favoarea oportunismului şi caută să desorganizeze munca dusă de partid în sânul maselor.

Din Caucaz, tov. Stalin stabileşte în această perioadă, prin corespondenţă, un strâns contact cu centrul bolşevic aflat în străinătate, cu Lenin, susţinând în întregime pe Lenin în lupta lui împotriva menşevicilor. Primul volum al Operelor

6) I. V. Stalin, Opere, vol. I, pag. 18 (ed. română pag. 18, N. Red).
7) Ibidem, pag. 30. (ed. română pag. 30. N. Red.).
8) Ibidem, pag. 30 (ed. română pag. 31. N. Red.).
9) Ibidem, pag. 28 (ed. română, pag. 28-29. N. Red.).

www.dacoromanica.ro

cuprinde două „Scrisori din Cutais", scrise de Stalin în cadrul acestor corespondențe. Aceste scrisori conțin o critică profundă a lui Plehanov, care a publicat un lung articol în două numere ale „Iskrei" menșevice, îndreptat împotriva celebrei lucrări a lui Lenin „Ce-i de făcut ?". Disputa se purta în jurul problemei raportului dintre mișcarea muncitorească spontană și conștiința socialistă, deci în jurul problemei partidului marxist revoluționar. Pehanov s'a străduit să încurce această problemă cu fraze generale despre faptul că „conștiința socială este determinată de existența socială", că „ideile nu cad din cer", etc. „Încălcirea chestiunilor — — observă Stalin, — este o trăsătură caracteristică oportuniștilor". Era necesar să se desvăluie confuzia ideologică provocată de menșevici, să se lămurească până la capăt fondul problemei controversate. Acest lucru l-a făcut tov. Stalin în „Scrisorile din Cutais".

„Astăzi până și liceenii știu — scrie tov. Stalin, — că ideile nu cad din cer". Dar acum este vorba cu totul despre altceva. Noi am digerat de mult această formulă generală ; a sosit timpul să studiem în amănunt această chestiune generală. Astăzi ne interesează cum se poate alcătui din idei disparate un sistem de idei (teoria socialismului), cum ideile mari și mici se leagă într'un singur sistem armonios — teoria socialismului — precum și cine elaborează și leagă între ele aceste idei. Masa dă conducătorilor ei un program și o motivare a acestuia, sau conducătorii îl dau masei ?" [10]).

Iată în ce constă chestiunea.

Istoria dovedește că mișcarea muncitorească spontană nu poate să dea naștere dela sine socialismului, că socialismul (teoria socialismului) se elaborează în afara mișcării spontane, de către teoreticienii socialismului „...și că pe urmă este introdusă din afară în această mișcare, corijând-o potrivit cu conținutul ei" [11]). De aici rezultă sarcina social-democrației : de a ridica proletariatul până la înțelegerea adevăratelor sale interese de clasă, până la idealul socialist, și nu a se adapta la mișcarea spontană, a nu preschimba idealul socialist pe lucruri m runte.

Această importantă concluzie teoretică constitue baza solidă a politicii marxiste cu adevărat revoluționare, un antidot sigur împotriva ideologiei menșevice a codismului, împotriva oportunismului sub toate formele lui.

Această singură împrejurare este suficientă pentru a arăta ce mare importanță au „Scrisorile din Cutais" pentru făurirea ideologiei bolșevismului.

In a doua jumătate a anului 1904 leaderii menșevici aflați în străinătate au început o puternică campanie pentru a atrage de partea lor comitetele din Caucaz. Lenin forma obiectul atacurilor lor celor mai furioase și înverșunate. In Caucaz, campania dusă împotriva lui Lenin și a bolșevicilor era condusă de Noi Jordania, care a început să-și prelucreze adepții trimițând din străinătate scrisori pline de calomnii la adresa bolșevicilor. In Septembrie 1904 N. C. Krupscaia comunică în una din scrisorile ei :

„In Caucaz printre muncitori a fost răspândită o scrisoare a lui Costrov (Noi Jordania) — V. M.), scrisă în limba georgiană. O perlă uimitoare ! O expunere vulgară a lucrurilor pe cari Axelrod și Plehanov le exprimă în limbajul lor savant [12]).

Aceste „mesaje" adresate de Jordania comitetelor din Caucaz sunt menționate, dealtfel, și de tov. Stalin în „Scrisorile din Cutais". Stalin scrie : „Costrov ne-a trimis încă o scrisoare, în care vorbește despre spirit și materie (mi-se pare că este vorba de materia-stambă [13]). Catârul acesta nu înțelege că nu are în față pe cititorii ziarului „Kvali" [14]).

La începutul anului 1905, Noi Jordania apare în persoană în Caucaz. Comitetul menșevic al organizației din Tiflis a P.S.D.M.R, devine centrul menșevismului în Caucaz. In organul menșevicilor caucazieni „Social-democratul" Noi Jordania își desvoltă cu regularitate concepțiile oportuniste în chestiunile de tactică și organizare. Menșevicii din Caucaz își îndreaptă din nou atacurile împotriva

10) Ibidem, pag. 57 (ed. română pag. 56. N. Red.).
11) Ibidem, pag. 57 (ed. română, pag. 57 N. Red.).
12) Culegerea operelor lui Lenin, XV, pag. 214 (ed. rusă).
13) Joc de cuvinte : în limba rusă „materia" înseamnă și țesătură. (N. T.)
14) I. V. Stalin, Opere, vol. I, pag. 61 (ed. română, 61-62. N. Red.).

www.dacoromanica.ro

lucrarii-program a lui Lenin „Ce-i de făcut ?", această lucrare exprimând în modul cel mai complect, mai desăvârşit şi mai limpede atitudinea aripei leninist-iscriste a P. S. D. M. R. Forţa ideilor desvoltate de Lenin în „Ce-i de făcut ?" era extraordinară, nimicitoare şi atotbiruitoare. După apariţia lucrării „Ce-i de făcut ?" nu a rămas piatră pe piatră din poziţiile „economiştilor" şi numele de „economist" a devenit în partid un nume de ocară. Deaceea, nu e de mirare că oportuniştii menşevici şi-au îndreptat atacul în primul rând împotriva lucrării „Ce-i de făcut ?"

In această perioadă, în toate organizaţiile transcaucaziene s'au iscat dispute aprinse între bolşevici şi menşevici. Tov. Stalin a participat în modul cel mai activ la aceste dispute. Lui îi aparţine principalul merit în sdrobirea ideologică a menşevismului în Caucaz. Primul volum al Operelor lui I. V. Stalin cuprinde admirabilele lucrări: „Pe scurt despre divergenţele din Partid" şi „Răspuns „Social-democratului", lucrări din care reiese hotărîrea şi bogăţia în idei cu care Stalin s'a ridicat în apărarea bazelor ideologice ale Partidului Bolşevic, elaborate de Lenin în geniala sa lucrare „Ce-i de făcut ?"

Broşura lui I. V. Stalin „Pe scurt despre divergenţele din Partid" a fost scrisă la sfârşitul lui Aprilie 1905. Ea a constituit un răspuns la articolul lui N. Jordania „Majoritate sau minoritate ?", apărut în „Social-Democratul", „Ce este partidul ?", apărut în limba georgiană în revista „Mogzauri", etc. Dealtfel, articolul „Majoritate sau minoritate" nu era altceva decât o reproducere a scrisorilor adresate de Jordania comitetelor din Caucaz, scrisori despre care am amintit mai sus. Ulterior articolul „Majoritate sau minoritate?" a fost editat în străinătate de „Iscra" menşevică sub forma unei broşuri separate, având o prefaţă scrisă de leaderul menşevic Dan. In legătură cu această broşură V. I. Lenin a scris lui A. V. Luneacearsky, în August 1905.

„Referitor la broşura lui Costrov, încă nu m'am hotărît. Incă nu am citit-o tipărită, dar ştiu după vechiul manuscris ce poamă este. Aveţi perfectă dreptate că este „literatură a sutelor negre". Ce răspuns să dăm? întrebaţi dvs.... După mine, aici trebuesc două lucruri: în primul rând, „un scurt istoric al sciziunii". Pe înţelesul tuturor. Dela început, dela economism...

In al doilea rând este nevoe de o caracterizare vie, aspră, fină şi amănunţită (critică literară) a acestor reprezentanţi ai sutelor nege" [15]).

Demn de remarcat este faptul că broşura lui I. V. Stalin „Pe scurt despre divergenţele din Partid", reprezintă, într'o anumită măsură, realizarea acestui plan al lui Lenin. Ea conţine atât un scurt istoric al sciziunii, începând cu „economismul", cât şi o caracterizare aspră şi într'adevăr fină, critică literară, a reprezentanţilor menşevici ai „sutelor negre". In scurt timp centrul bolşevic din străinătate a aflat despre apariţia broşurei lui I. V. Stalin „Pe scurt despre divergenţele din Partid". In scrisoarea ei din 18 Iulie 1905, adresată Uniunii caucaziene, N. C. Krupscaia roagă ca broşura să fie trimisă în străinătate. Broşura a căpătat o răspândire largă în organizaţiile bolşevice din Transcaucazia; citind-o, muncitorii avansaţi luau cunoştinţă de divergenţele dinlăuntrul partidului, de atitudinea lui V. I. Lenin şi a bolşevicilor.

In broşura sa „Pe scurt despre divergenţele din Partid" tov. Stalin a denunţat încercările lui Noi Jordania de a reînvia ideile „economismului". „Economiştii", iar după ei şi menşevicii, se prosternau în faţa mişcării spontane a maselor şi se târau în coada ei, bagatelizând importanţa teoriei socialismului. Dar mişcarea spontană este o mişcare lipsită de conţinut socialist, este trade-unionism. Prosternarea în faţa mişcării muncitoreşti spontane, minimalizarea rolului teoriei şi a rolului partidului revoluţionar erau deosebit de primejdioase într'un moment când în ţară creştea valul revoluţiei populare, când se adevereau mai mult ca oricând cuvintele lui Lenin: „Daţi-ne o organizaţie de revoluţionari şi vom revoluţiona Rusia".

Desvoltând ideile lui V. I. Lenin, tov. Stalin dovedeşte că conştiinţa socialistă are o însemnătate uriaşă pentru mişcarea muncitorească; el demonstrează marea însemnătate pe care o au ideile avansate în desvoltarea ascendentă a societăţii. In acelaş timp însă, tov. Stalin ne pune în gardă împotriva exagerării unilaterale a rolului ideilor, cerându-ne să nu uităm condiţiile desvoltării economice şi rolul mişcării muncitoreşti. Oare s'ar putea spune, întreabă tov. Stalin, că „...socialis-

15) Culegerea Operelor lui Lenin, XXVI, pag. 26.

www.dacoromanica.ro

mul este totul, şi că mişcarea muncitorească nu este nimic ? Desigur că nu ! Aşa vorbesc numai idealiştii. Odată, peste foarte mult timp, desvoltarea economică va duce în mod inevitabil clasa muncitoare la revoluţia socială şi, prin urmare, o va sili să rupă orice legătură cu ideologia burgheză. Numai că drumul acesta va fi foarte lung şi dureros" [16]).

Desfăşurând argumentarea sa profundă şi multilaterală în chestiunea raportului dintre mişcarea muncitorească spontană şi conştiinţa socialistă, tovarăşul Stalin rezumă în trei rânduri (poate şi în scopuri pedagogice !), în paginile broşurii sale „Pe scurt despre divergenţele din Partid", concepţiile lui Lenin şi ale bolşevicilor în această materie. Iată una din aceste trei formulări, o formulare uimitor de vie şi convingătoare :

„Ce este socialismul ştiinţific fără mişcarea muncitorească?—O busolă care, fiind lăsată fără întrebuinţare, poate numai să ruginească, şi nu mai rămâne decât s'o asvârli peste bord.

Ce este mişcarea muncitorească fără socialism ? — O corabie fără busolă care va ajunge oricum la celălalt ţărm, dar care, dacă ar fi avut busolă, ar fi ajuns la ţărm cu mult mai repede şi ar fi întâmpinat mai puţine primejdii.

Îmbinaţi una cu cealaltă şi veţi căpăta o corabie minunată care va merge de-a-dreptul spre ţărmul celălalt, ajungând nevătămată în port.

Îmbinaţi mişcarea muncitorească cu socialismul şi veţi obţine mişcarea social-democrată, care se îndreaptă direct spre „pământul făgăduinţei".

Şi iată, social-democraţia (nu numai intelectualii social-democraţi) este datoare să îmbine socialismul cu mişcarea muncitorească, să introducă în mişcare conştiinţa socialistă, imprimând astfel mişcării muncitoreşti spontane un caracter social-democrat.

Aşa spune Lenin" [17]).

Pentru orice om înzestrat cu raţiune este limpede că în cursul ultimilor 30-40 ani istoria, să zicem numai a ţărilor din Europa apuseană, a furnizat un număr imens de fapte cari confirmă în mod strălucit această profundă sintetizare istorico-filosofică a tovarăşului Stalin.

Se cunoaşte aprecierea pe care a găsit-o la V. I. Lenin („Proletarul" nr 22), articolul lui I. V. Stalin „Răspuns „Social-Democratului". Lenin a relevat modul admirabil în care Stalin a pus problema renumitei „introduceri a conştiinţei din afară". Această apreciere este pe deplin valabilă şi pentru broşura „Pe scurt despre divergenţele din Partid", întrucât, în primul rând, după cum am văzut, Lenin era în curent cu întreaga polemică a bolşevicilor din Transcaucazia cu menşevicii şi, în al doilea rând, articolul „Răspuns „Social-Democratului" reprezenta în fond, un scurt rezumat al ideilor cuprinse în broşura „Pe scurt despre divergenţele din Partid".

Stalin s'a pus în fruntea luptei bolşevicilor din Caucaz împotriva menşevicilor, pentru aplicarea principiilor organizatorice leniniste în organizarea partidului marxist. In articolul său „Clasa proletarilor şi partidul proletarilor", Stalin apără şi desvoltă învăţătura lui Lenin despre partid, expusă în celebra sa lucrare „Un pas înainte, doi paşi înapoi". El demonstrează în mod strălucit însemnătatea pe care o are pentru proletariat un partid puternic şi unit, cea mai sigură armă în lupta proletariatului pentru eliberarea sa.

„...Se înţelege dela sine, — spune tovarăşul Stalin, — că atâta timp cât există ordinea capitalistă, care invariabil este însoţită de mizeria şi starea de înapoiere a maselor populare, întregul proletariat nu se va putea ridica la gradul de conştiinţă dorit ; că este necesar, prin urmare, un grup de conducători conştienţi, care instruieşte armata proletarilor în spirit socialist, o uneşte şi o conduce în cursul luptei. Este deasemenea limpede că partidul care şi-a propus ca scop că conducerea proletariatului care luptă, trebue să reprezinte nu o adunare accidentală de indivizi răsleţi, ci o organizaţie centralizată, bine închegată, pentru ca activitatea ei să poată fi îndrumată după un plan unic" [18]).

---

16) I. V. Stalin, Opere, vol. I, pag. 105 (ed. română, pag. 107 . N. Red.).
17) Ibidem, pag. 102-103. (Ed. română pag. 105. N. Red.).
18) Ibidem, pag. 63-64. (Ed. română, pag. 64-65. N. Red.).

www.dacoromanica.ro

Bolşevicii au fost în Caucaz singurii purtători ai ideii unui partid marxist revoluţionar puternic şi bine închegat, capabil să ducă până la capăt misiunea sa istorică. In frunte cu Stalin, ei au ştiut să apere partidul într'o luptă înverşunată împotriva duşmanilor de toate nuanţele, să păstreze puritatea principiilor marxiste revoluţionare, să apere stindardul partidului.

In articolul său „Cum înţelege social-democraţia problema naţională ?", tovarăşul Stalin fundamentează din punct de vedere teoretic şi comentează programul marxist cu privire la problema naţională şi dovedeşte nevoia organizării unui partid marxist bazat pe principiile internaţionalismului.

Tovarăşul Stalin a dărâmat până în temelii poziţiile social-democraţilor federalişti, care preconizau organizarea proletariatului după modelul federativ şi care căutau să fărâmiţeze partidul social-democrat unic în mai multe partide naţionale separate. El a dovedit în mod strălucit că renunţarea la internaţionalism în chestiunea organizării partidului social-democrat înseamnă o concesie făcută oportunismului ; ea contribue la infectarea proletariatului cu naţionalism burghez şi înlesneşte ţarismului aţâţarea urii naţionale între popoarele din Rusia.

Bolşevicii din Transcaucazia, în frunte cu Stalin, au apărat cu fermitate principiul internaţionalismului şi l-au aplicat în mod consecvent, atât în mişcarea muncitorească, cât şi în viaţa de partid. Comitetele social-democrate din Bacum, Batum şi Tiflis reuneau şi solidarizau în vederea luptei pe toţi munctorii fără deosebire de naţionalitate. Comitetele social-democrate îşi duceau propaganda şi agitaţia în limbile tuturor principalelor naţionalităţi din Caucaz. Din organizaţiile de partid făceau parte atât ruşi cât şi georgieni, armeni, azerbaidgeni, etc. Tradiţia internaţionalistă a prins rădăcini trainice în sânul social-democraţiei revoluţionare din Caucaz. Această experienţă a avut o însemnătate uriaşe pentru întregul partid marxist. Această împrejurare importantă a fost adeseori relevată de V. I. Lenin, care cita organizaţia de partid din Transcaucazia drept pildă de internaţionalism proletar.

In legătură cu partea doua a articolului „Cum înţelege social-democraţia problema naţională ?", tovarăşul Stalin spune : „rândurile de mai jos vor alcătui comentarul la articolele programului partidului nostru care se referă la problema naţională". Programul adoptat de al doilea congres al P. S. D. M. R. se ocupa de chestiunea naţională la paragrafele 3, 7, 8 şi 9 din partea consacrată revendicărilor cu caracter democratic. Stalin dă fiecăruia din aceste puncte o profundă fundamentare ştiinţifică marxistă şi le analizează pe fiecare în parte pe înţelesul tuturor.

Articolul „Cum înţelege social-democraţia problema naţională ?" a fost prima lucrare importantă a lui I. V. Stalin, consacrată problemei naţionale. Incă de pe atunci Stalin apare ca o personalitate înzestrată cu întinse cunoştinţe în domeniul istoriei, ca un mare teoretician dublat de un iscusit om politic care aplică în practică politica naţională a partidului în condiţiile complexe ale Caucazului multinaţional.

După cum a observat Lenin în cunoscuta sa lucrare „Două tactici ale social-democraţiei în revoluţia democratică", menşevicii din Caucaz, în organul lor „Social-Democratul" şi în rezoluţiile lor cu privire la chestiunile de tactică, au exprimat în modul cel mai pregnant „întregul fond al tacticei trădării revoluţiei şi a transformării proletariatului într'un jalnic lacheu al claselor burgheze". Ei s'au dezis făţiş de ideea hegemoniei proletariatului în revoluţie, de insurecţia armată, de ducerea revoluţiei până la capăt.

Alaturi de operele lui V. I. Lenin, lucrările tovarăşului Stalin : „Insurecţia armată şi tactica noastră", „Guvernul revoluţionar provizoriu şi social-democraţia", broşura „Momentul actual şi congresul pentru unificarea partidului muncitoresc", discursul despre momentul politic la al patrulea congres al Partidului Muncitoresc social-democrat rus, etc. au jucat un rol de frunte la zdrobirea ideologică a poziţiilor tactice ale menşevismului caucazian şi totodată ale menşevismu'ui rus în general. In aceste lucrări tovarăşul Stalin apără şi desvoltă ideile leniniste cu privire la problemele de strategie şi tactică în revoluţia populară.

Tovarăşul Stalin apără şi desvoltă, cu excepţională consecvenţă, ideea centrală a planului tactic leninist — ideea hegemoniei proletariatului în revoluţia burghezo-democratică din Rusia. „Da, domnilor, — spunea Stalin în ajunul lui 9 Ianuarie 1905, adresându-se liberalilor care nu tindeau spre revoluţie, ci spre împăcare

www.dacoromanica.ro

cu țarul — străduințele voastre sunt zadarnice! Revoluția rusă este inevitabilă. Ea este tot așa de inevitabilă cum este inevitabil răsăritul soarelui! Puteți opri soarele care răsare? Forța principală a acestei revoluții este proletariatul dela orașe și sate, iar stegarul ei este partidul muncitoresc social-democrat, și nu d-voastra domnilor liberali!" [19]).

Hegemonia proletariatului în revoluția rusă nu este o utopie, ci o realitate vie, — a arătat tov. Stalin. Proletariatul rus a dovedit prin lupta sa eroică că el poate și este profund interesat să ducă după sine întregul popor, să strângă în jurul său toate forțele revoluționare din Rusia, pentru a doborî autocrația. El posedă un puternic partid politic independent, înarmat cu un program just, cu tactica lui îndrăsneață și încercată, corespunzătoare acestui program, și cu principii organizatorice solide. El este îndeajuns de înarmat cu conștiința de clasă și se manifestă de mai mulți ani în mod independent, luptând cu succes împotriva burgheziei. Iar „acolo, unde proletariatul luptă conștient, burghezia liberală încetează de a mai fi revoluționară" [20]).

Burghezia liberală rusă reprezintă o forță antirevoluționară, împotriva căreia trebue dus războiul cel mai necruțător. Deaceea e limpede că ea nu poate fi nici motorul revoluției, nici cu atât mai puțin, conducătorul ei.

Burghezia liberală tinde în fel și chip, subliniază Stalin, să supună influenței ei țărănimea, să o transforme într'o rezervă a burgheziei. Proletariatul are sarcina de a da la o parte burghezia liberală dela conducerea țărănimii și să transforme pe aceasta din urmă dintr'o rezervă a burgheziei într'un aliat al proletariatului. Dacă proletariatul și țărănimea vor încheia alianță între ele, „...dacă muncitorii și țăranii se vor sprijini reciproc, victoria revoluției va fi asigurată. Fără aceasta, victoria revoluției este imposibilă" [21]).

Cu tot atâta hotărîre Stalin ia apărarea ideii leniniste despre insurecția armată ca mijloc pentru doborîrea autocrației și cucerirea republicii. In lucrările sale din perioada 1905-1907, Stalin dă o fundamentare multilaterală a ideii insurecției armate. „Mântuirea poporului constă în răscoala victorioasă a poporului însuși", spune tov. Stalin. Impreună cu Lenin el atribuia o importanță uriașă pregătirii tehnice a insurecției, organizării detașamentelor de luptă („sutele roșii", după cum se numeau în Caucaz), etc. „Tocmai conducerea tehnică și pregătirea organizatorică a unei insurecții în toată Rusia — arăta Stalin, — constitue noua sarcină pe care viața a pus-o în fața proletariatului" [22]). Stalin a condus zi de zi activitatea organizațiilor bolșevice din Transcaucazia, pregătind insurecția armată.

Desfășurarea revoluției a pus la ordinea zilei insurecția armată pe plan național. Grevele politice de masă, formarea de comitete țărănești, demonstrațiile politice cari aveau loc pretutindeni, — toate acestea aduceau poporul direct la răscoală. Deaceea — arăta Stalin — în tactica lui partidul marxist trebue să se orienteze nu spre Zemski Sobor sau Duma de Stat, convocată de guvernul țarist, așa cum propuneau menșevicii, ci spre insurecția armată pe plan național, de a cărei pregătire, organizare și înfăptuire metodică trebuia să se îngrijească.

Tov. Stalin a apărat fără șovăire și a desvoltat ideia lui Lenin și deciziile celui de al treilea congres al P. S. D. M. R. despre necesitatea constituirii unui guvern revoluționar provizoriu. Constituirea unui guvern revoluționar provizoriu trebue să fie o consecință firească a insurecției armatei victorioase a poporului. Intrucât proletariatul și țărănimea revoluționară vor învinge în această insurecție, guvernul revoluționar provizoriu trebue să fie un exponent al intereselor și năzuințelor lor. Acest guvern trebue să fie o dictatură revoluționară a proletaratului și a țărănimii. Numai dictatura acestor clase revoluționare va fi în stare să înfrâneze și să înăbușe forțele negre ale reacțiunii, să înarmeze poporul, să înfăptuiască programul minimal al P. S. D. M. R., să consolideze victoria revoluției și să o ducă până la capăt. E limpede că proletariatul, fiind hegemonul revoluției, trebue să-și aibă reprezentanții lui într'un astfel de guvern revoluționar.

19) Ibidem, pag. 78. (ed. română, pag. 80 N. Red.).
20) I. V. Stalin, Opere, vol. II, pag. 4 (ed. rusă).
21) Ibidem, pag. 5 (ed. rusă).
22) I. V. Stalin, Opere, vol. I, pag. 133. (Ed. română, pag. 136. N. Red.).

www.dacoromanica.ro

„...Dacă proletariatul înaintat este conducătorul revoluției ,— spune Stalin,— și dacă el va trebui să ia parte activă la organizarea insurecției, e dela sine înțeles că noi nu ne vom putea spăla pe mâini, dându-ne în lături dela participarea la guvernul revoluționar provizoriu; va trebui să cucerim, împreună cu țărănimea, puterea politică și să participăm la guvernul provizoriu [23]): conducătorul străzii revoluționare trebue să fie conducător și în guvernul revoluționar" [24]).

★

După cum se știe, menșevicii s'au pronunțat împotriva participării social-democraților într'un guvern revoluționar provizoriu. Ei cedau burgheziei liberale conducerea revoluției, repetând în fond acelaș lucru pe care-l susținuseră odinioară „economiștii" și anume că: lupta pe plan politic general ar fi, treaba liberalilor și că pe muncitori i-ar interesa apărarea intereselor pur muncitorești, adică a intereselor de breaslă, strict profesionale, și numai atât. Stalin își bătea joc cu o ironie mușcătoare de menșevici, care se refereau deobicei la exemplul revoluției franceze dela sfârșitul secolului al XVIII, care — ziceau ei — a instituit republica fără să aibă un guvern provizoriu. „Acești domni, — observa Stalin, — procedează ca un dricar: iau măsura dela cel ce a răposat demult și măsoară cu ea pe cei vii".

Acestea sunt principalele idei pe care le-a desvoltat tov. Stalin apărând și fundamentând celebrul plan tactic al lui Lenin. Marele merit al acestui plan a constat în aceea că el corespundea admirabil realității ruse, ridica la luptă masele largi ale poporului, le insufla credința în victorie și mișca revoluția înainte.

Revoluția începută cu evenimentele dela 9 Ianuarie din Petersburg, a ridicat Polonia, Caucazul și alte ținuturi periferice ale Rusiei, apoi a izbucnit cu o deosebită forță în inima țării: în Octombrie 1905 Moscova și Petersburg au dat semnalul unei noi greve politice care s'a întins în întreaga țară, luând o amploare și o forță fără precedent. Greva a paralizat întreaga viață a țării. Autoritățile și-au pierdut capul. La 17 Octombrie, țarul, speriat de moarte, a publicat un manifest în care promitea să acorde poporului libertăți cetățenești „imuabile", să convoace Duma legislativă, etc. Menșevicii jubilau pentru „victoria fără vărsare de sânge" repurtată asupra autocrației. La meetingurile populare din Tiflis leaderii menșevici spuneau: „Nu vrem arme, jos cu armele!". Menșevicii din Caucaz credeau că deacum încolo în Rusia începe o eră de regim constituțional.

Tov. Stalin a replicat așa cum se cuvine tacticei trădătoare adoptate de menșevici, tactică echivalentă cu desarmarea revoluției. În ziua când la Tiflis s'a făcut cunoscut cuprinsul manifestului țarist, Stalin a luat cuvântul la un mare meeting în cartierul muncitoresc Nadzaladevi, spunând:

„Ce fel de revoluție poate învinge fără arme și ce fel de revoluționar este acela care spune: Jos armele? Oratorul care spune acest lucru, este probabil un adept al lui Tolstoi, și nu un revoluționar, și oricine ar fi el, el este un dușman al revoluției, al libertății poporului" [25]).

In această perioadă tov. Stalin a desfășurat o activitate intensă: lua parte la meetinguri și adunări, redacta manifeste, îndruma activitatea organizațiilor bolșevice, conducea pregătirea insurecției. Primul volum al Operelor conține două manifeste scrise de Stalin în această perioadă: „Cetățeni!" și „Către toți muncitorii". In ultimul, Stalin scria: „Nu fraze goale, nu „autoînarmare" absurdă, ci înarmare reală și răscoală armată — iată încotro se îndreaptă astăzi proletarii din toată Rusia... Armată revoluționară și guvern revoluționar provizoriu — iată încotro tind astăzi proletarii din Rusia."

„Acesta este drumul pe care l-a luat revoluția rusă. Acest drum duce la

---

23) Nu atingem aci latura principială a acestei chestiuni. (Nota autorului. N. R.).

24) I. V. Stalin, Opere, vol. I, pag. 258-259. (Ed. română pag. 262-263 N. Red.).

25) L. Beria. Contribuțiuni la istoria organizațiilor bolșevice din Transcaucazia, pag. 74, ed. VI-a rusă.

www.dacoromanica.ro

suveranitatea poporului şi proletariatul cheamă pe toţi prietenii poporului să urmeze acest drum" [26]).

In perioada Octombrie-Decembrie 1905, avântul revoluţionar a atins punctul culminant. In Decembrie, proletariatul din Moscova şi dintr'un şir de alte localităţi a ridicat armele. Dar la Moscova guvernul ţarist a reuşit să înăbuşe insurecţia armată din Decembrie.

In broşura sa „Două bătălii", consacrată aniversării evenimentelor din 9 Ianuarie, precum şi în broşura consacrată celui de al IV-lea congres de unificare, tov. Stalin a făcut o analiză complectă a cauzelor înfrângerii răscoalei din Decembrie. Stalin arată că: pentru ca răscoala armată a proletariatului să aibă succes şi să devină victorioasă, este nevoe ca :

In primul rând, proletariatul să posede un minimum necesar de conştiinţă revoluţionară, fără de care este cu neputinţă victoria insurecţiei. Zilele de revoluţie contribue cel mai mult la creşterea conştiinţei de clasă, „...pentrucă procesul luptelor de clasă este marea şcoală în care conştiinţa revoluţionară a poporului creşte văzând cu ochii" [27]).

In al treilea rând, este nevoe ca insurecţia să fie pregătită dinainte, să fie procurăm arme cu ajutorul armelor" — aceasta trebue să fie lozinca poporului răsculat. Fără de arme victoria insurecţiei este de neconceput.

In al doilea rând, este nevoe ca insurecţia să fie pregătită dinainte, să fie simultană şi generală. Victoria nu poate fi obţinută atunci când insurecţia este necoordonată şi neorganizată.

In al patrulea rând, proletariatul trebue să dispună de un număr suficient de detaşamente de avangardă bine instruite, de „brigăzi de luptă", „sute roşii" etc.

In al cincilea rând, pentru ca insurecţia să poată învinge trebue să existe un partid proletar revoluţionar bine închegat, unic, monolit, care să conducă organizarea insurecţiei generale.

In al şaselea rând, pentru o insurecţie armată este obligatorie tactica ofensivei. Pentru insurgenţi, defensiva este egală cu sinuciderea. Stalin aminteşte testamentul marilor dascăli ai proletariatului Marx şi Engels :

„Din moment ce insurecţia a fost începută, trebue să se acţioneze cu cea mai mare hotărîre. trecându-se la ofensivă. **Defensiva este moartea oricărei insurecţii armate**"... [28]).

In felul acesta, analizând cauzele înfrângerii pe care clasa muncitoare a suferit-o în Decembrie 1905, tov. Stalin a analizat cu profunzime şi sub toate aspectele chestiunea condiţiilor şi premizelor necesare pentru victoria insurecţiei şi a dat o formulare clasică legilor insurecţiei armate populare.

Clasa muncitoare din Rusia a profitat de scurtul interval de semilibertate politică din perioada primei revoluţii ruse pentru a-şi făuri organizaţiile sale sindicale. Până atunci, comitetele social-democrate conduceau în afară de chestiunile de partid şi chestiunile pur profesionale, grevele, etc. Această situaţie nu era întâmplătoare. Dat fiind că în Rusia partidul clasei muncitoare a luat fiinţă înaintea sindicatelor, organizaţiile de partid trebuiau să preia asupra lor şi conducerea directă a luptei economice a clasei muncitoare. Dar, după ce revoluţia a determinat apariţia în masă a sindicatelor, s'a ivit nevoia de a separa funcţiunile de partid de cele profesionale, de a lua de pe umerii partidului povara muncii profesionale. „Mişcarea a luat un caracter de masă, — spune tov. Stalin — cerinţele ei s'au lărgit, şi cu timpul s'a văzut că organizaţiile social-democrate nu pot conduce în acelaş timp, şi munca de partid şi cea sindicală. Era necesară un fel de diviziune a muncii între partid şi sindicate. Era necesar ca organizaţiile de partid să se ocupe cu munca de partid, iar sindicatele de munca sindicală. Şi iată că se începe organizarea sindicatelor" [29]).

Apariţia sindicatelor la Tiflis datează din toamna anului 1905. Mişcarea grevistă din perioada Octombrie-Decembrie 1905 a dat un nou impuls agitaţiei duse în favoarea organizării sindicatelor şi a determinat apariţia primelor sindicate la

---

26) I. V. Stalin, Opere, vol. I, pag. 190-191 (Ed. română pag. 195. Nota Red.).
27) Ibidem, pag. 199 (Ed. română pag. 203. N. Red.)
28) Ibidem, pag. 270 (Ed. română pag. 275. N. Red.).
29) Ibidem, pag. 280-281. (Ed. română pag. 285-286. N. Red.).

www.dacoromanica.ro

Tiflis. Dar înfrângerea insurecției armate din Decembrie a frânat desvoltarea lor. Abia începând din primăvara anului 1906, mișcarea sindicală începe din nou să prindă viață. La Tiflis iau ființă un mare număr de organizații sindicale, cari se întaresc repede și se consolidează din punct de vedere organizatoric.

Tov. Stalin a jucat un rol uriaș în organizarea sindicatelor din Tiflis. El a închinat multe forțe și multă atenție mișcării sindicale. Din inițiativa lui, pe lângă comitetul unificat din Tiflis al P.S.D.M.R. a luat ființă o Comisie centrală specială pentru chestiuni sindicale, care trebuia să contribue la organizarea de noi sindicate și să conducă pe cele existente. Din însărcinarea adunării delegaților Uniunii vânzătorilor din magazine, tov. Stalin redactează Statutul Uniunii Sindicatelor vânzătorilor din magazine din Tiflis care a devenit un model pentru toate celelalte organizații sindicale.

In același timp tov. Stalin face, într'un șir de lucrări ale sale, o strălucită analiză marxistă a rolului și a însemnătății istorice a sindicatelor. In articolele „Lupta de clasă", „Legislația industrială" și „Lupta proletariatului", și altele, el face o sintetizare teoretică a experienței mișcării sindicale din Rusia și Transcaucazia. Tov. Stalin scrie: „...lupte economice cu ajutorul sindicatelor, atacuri politice sub conducerea ideologică a social-democrației — iată ce formă a luat astăzi lupta de clasă a proletariatului" [30]). Numai un partid care ține sus steagul proletariatului și îl conduce cu îndrăzneală spre dominația politică, spre revoluția socialistă — arată Stalin — este îndreptățit să-și asume conducerea ideologică și practică a sindicatelor.

Progresele mișcării muncitorești de masă au silit guvernul țarist să caute noi mijloace de luptă: fără să slăbească represiunile împotriva clasei muncitoare, ea recurge pe de altă parte, la așanumita legislație a muncii „...făcând „legi ale muncii", — scrie Stalin — reacțiunea își are planurile ei: vrea să pună frâu proletariatului, dar viața spulberă pas cu pas planurile ei și atunci se strecoară mereu în lege articole care folosesc proletariatului. Și aceasta se întâmplă pentrucă nici-o „lege a muncii" nu apare fără cauze, fără lupte; nici-o „lege a muncii" nu este promulgată de guvern până când muncitorii nu pornesc lupta, până când guvernul nu este pus în fața necesității de a-le satisface revendicările" [31]) Istoria arată că orice lege a muncii a fost precedată de o grevă parțială sau generală, că orice concesie din partea guvernului (în legătură cu amenzile, cu scurtarea zilei de muncă, cu interzicerea muncii de noapte a copiilor, etc.) trebuia să fie smulsă printr'o luptă grea a maselor. Dar, cu toată insuficiența legilor muncii, proletariatul trebue să le folosească pentru intensificarea luptei sale, pentru întărirea organizațiilor sale, pentru biruința revoluției socialiste. „Diavolului îi tai capul cu propriul său paloș".

La Tiflis, mișcarea sindicală a luat o amploare atât de mare, încât în toamna anului 1906 s'a simțit nevoia creării unui centru sindical local, Consiliul Sindicatelor, în care bolșevicii au obținut o influență hotărîtoare. Consiliul a editat un ziar propriu „Ahali Droeba", pe care tov. Stalin îl redacta împreună cu Mțhacaia și M. Davitașvili. Organul central al bolșevicilor „Proletarul", scria următoarele despre „Ahali Droeba": „Ziarul este foarte bine condus și are toate rubricile (ziarul era legal). La rubrica rezervată mișcării sindicale aproape totdeauna sunt publicate statutele diferitelor organizații sindicale, iar celelalte rubrici sunt ținute într'un spirit pur social-democrat și revoluționar. Astfel, alături de statutul sindicatului muncitorilor din industria laptelui este reprodus un articol din „Proletarul", un articol despre „Anarhism și socialism", etc.

Astfel, bolșevicii din Transcaucazia au dus, sub conducerea lui I. V. Stalin, o propagandă neostenită în favoarea marxismului revoluționar în rândurile muncitorilor reuniți în sindicate și făceau educația politică a maselor.

★

Așa după cum în ajunul revoluției din 1905 Stalin a știut să folosească cu iscusință arma presei ilegale, tot așa el a știut să organizeze în anii de revoluție

30) Ibidem, pag. 284. (Ed. română pag. 289. N. Red.).
31) Ibidem, pag. 290-291. (Ed. română pag. 296. N. Red.).

www.dacoromanica.ro

editarea mai multor ziare bolşevice legate în Caucaz. Articolele publicate de el în aceste ziare formează o bună parte din primul volum al Operelor.

In Noembrie-Decembrie 1905 apare cotidianul bolşevic „Cavcazchii Rabocii Listoc". In primăvara şi vara anului 1906 apar cotidianele social-democrate reunite „Elva" şi „Gantiadi". Ceva mai târziu apare ziarul bolşevic „Ahali Ţhovreba", apoi „Ahali Droeba". La începutul anului 1907 apar unul după altul cotidianele „Mnatobi", „Civeni Ţhovreba", şi „Dro".

Astfel, în condiţiile unei libertăţi politice relative şi foarte nestabile, bolşevicii din Caucaz au arătat un minunat exemplu de felul cum trebue să fie organizată pe scara largă presa legală. In această privinţă, Transcaucazia nu era întrecută decât de Petersburg, unde ziarele bolşevice legale („Volna", „Echo" şi „Novâi Luci") erau conduse de V. I. Lenin.

In ziarele bolşevice legale cari apăreau în limba georgiană — „Ahali Ţhovreba", „Ahali Droeba", „Civeni Ţhovreba" şi „Dro" a aparut o serie de articole admirabile din domeniul teoriei marxismului, scrise de tov. Stalin şi purtând titlul comun de „Anarhism sau socialism ?' Povestea acestor articole este următoarea: în 1905-1906 în Georgia a apărut un grup destul de însemnat de anarhişti care avea în fruntea lui pe vechiul camarad a lui P. Kropotkhin.-V. Cerkezişvili. Influenţa anarhiştilor georgieni asupra mişcării revoluţionare era inîimă ; ei nu se bucurau nici de simpatia nici de sprijinul maselor. Pentru a atrage atenţia asupra lor, ei au căutat să facă cât mai multă zarvă. Anarhiştii se manifestau deosebit de intens la Tiflis : aici ei editau un ziar propriu „Muşa" şi o revistă „Nobat", în care au pornit o campanie împotriva social-democraţilor; deasemeni ei ţineau conferinţe în cari „criticau" pe toate tonurile marxismul, ţineau discursuri demagogice cu prilejul diferitelor discuţii, etc. Şi, cu toate că poporul nu prea dădea multă atenţie acestor domni, teoriile lor false, demagogia lor şi calomniile debitate la adresa social-democraţiei putea să desorienteze pe unii. De-aceea era nevoie să se dea replica cuvenită acestei bande sgomotoase de duşmani ai marxismului. Alături de lupta împotriva reformismului, sarcina sdrobirii ideologice a anarhismului era o sarcină de partid imediată. Această sarcină a preluat-o asupra sa tov. Stalin.

In lucrarea sa „Anarhism sau socialism ?", tov. Stalin a demonstrat caracterul absolut inconsistent şi dăunător al anarhismului, atât sub raport teoretic, cât şi sub cel practic şi a desvăluit fondul lui reacţionar mic burghez.

Pentru a demonstra întreaga lipsă de temeinicie, a criticii de bâlci făcută de anarhism bazelor filosofice şi istorico-ştiinţifice ale marxismului, Stalin a trebuit să desfăşoare întreaga bogăţie ideologică şi teoretică a doctrinei marxiste. Ghiveciului indigest compus din idealism şi materialism vulgar, denumit filosofie a anarhismului, Stalin i-a opus concepţia despre lume unică şi monolită a social-democraţiei revoluţionare, materialismul dialectic ; utopiilor reacţionare ale anarhiştilor despre socialismul organizat pe bază de mici comunităţi el i-a opus teoria socialismului ştiinţific, tacticii mic-burgheze de rebeliune preconizate de anarhişti el i-a opus tactica consecventă şi răbdătoare a luptei de clasă revoluţionare a proletariatului, aflat în fruntea poporului revoluţionar.

Tov. Stalin a arătat în lucrarea sa că marxismul nu este numai o teorie a socialismului ; el este o întreagă concepţie despre lume, un sistem filosofic din care decurge în mod logic comunismul ştiinţific. Acest sistem filosofic se numeşte materialism dialectic ; el se numeşte astfel pentrucă metoda lui este dialectică iar teoria lui este materialistă.

Tov. Stalin a arătat că metoda dialectică este o metodă cu adevărat ştiinţifică, că întreaga ştiinţă modernă este pătrunsă de spiritul dialecticii. El a arătat că singura teorie filosofică ştiinţifică care stă la nivelul cunoştinţelor contemporane este teoria materialistă marxistă.

Nu este îndoielnic că, prin profunzimea lor teoretică, prin combativitatea lor revoluţionară şi prin forma lor literară vie, paginile de filosofie din lucrarea tov. Stalin „Anarhism sau socialism ?" pot fi puse în rând cu cele mai bune modele de literatură marxistă. O importanţă deosebit de mare au avut numeroasele indicaţii cu privire la izvoarele filosofice ale social-democraţiei revoluţionare, recunoaşterea fără rezerve a legăturii directe şi nemijlocite dintre socialismul ştiinţific şi materialismul dialectic. Aceasta se făcea într'o epocă când în litera-

www.dacoromanica.ro

tura social-democrată internațională (bernșteiniana) precum și în literatura rusă (struvismul și bogdanovismul) devenise modă disprețuirea dialecticii lui Marx și a materialismului lui Marx, când „criticii" îndemnau care mai de care: „înapoi la Kant!", când agnosticismul a început să fie socotit ca semn de „bon ton" în știință. In aceste condiții elucidarea complectă a problemei fundamentului teoretic al comunismului proletar, și desvăluirea uriașei însemnătăți revoluționare a dialecticii și a materialismului au adus un serviciu imens acțiunii de pregătire teoretică a partidului marxist. Tov Stalin își asumă fără să șovăe sarcina de a da o interpretare independentă, strict (ortodoxă, marxist-leninistă a concepțiilor filosofice ale lui Marx și Engels; el ia în mâinile lui și ridică sus steagul filosofiei marxiste, — materialismul dialectic.

In lucrarea sa „Anarhism sau socialism?", tov. Stalin dovedește, pe baza unui mare număr de exemple, cât de rodnică este aplicarea tezelor metodei dialectice și a materialismului filosofic la studiul istoriei societății, la politica și tactica partidului revoluționar.

Tov. Stalin insistă cu toată puterea asupra caracterului eficient al filosofiei marxiste, asupra uriașei însemnătăți pe care o are teoria pentru practica revoluționară.

Principala concluzie care reiese din această teorie este recunoașterea mărețului rol istoric progresist al proletariatului, în calitatea lui de singura clasă revoluționară până la capăt a societății contemporane. Această teorie mai arată că este bun numai acel ideal care corespunde tendințelor progresiste ale desvoltării vieții economice a societății. „Desvoltarea economică a orânduirii capitaliste arată că producția modernă capătă un caracter social, că acest caracter social al producției neagă cu desăvârșire proprietatea capitalistă existentă, și, prin urmare, sarcina noastră principală este de a contribui la răsturnarea proprietății capitaliste și la instaurarea proprietății socialiste"[32]). Așa explică teoria materialismului dialectic necesitatea socialismului proletar.

Și întrucât „doctrina lui Kropotkhin, care mărginește viitorul socialism la cadrul diferitelor orașe și obști, este în contradicție cu interesele unei foarte largi desvoltări a producției, ea va aduce proletariatului un rău"[33]). In felul acesta, idealul anarhiștilor, care propovăduesc un socialism organizat pe bază de mici comunități, contrazice mersului desvoltării sociale, urmează că, în practică, anarhiștii nu sunt socialiști adevărați.

In lucrarea sa, tov. Stalin a analizat profund plăgile și viciile societății capitaliste: anarhia în producție, crizele, șomajul, etc. și a prezentat o imagine vie a societății socialiste, arătând principiile ei de bază, fundamental deosebite de principiile societății capitaliste. El a dovedit cu toată claritatea că regimul socialist va succeda capitalismului tot atât de inevitabil cum ziua succede nopții.

Insă ar fi fost o greșală să se creadă, spune tov. Stalin, că Marx și Engels ar fi niște simpli „întemeietori ai unei „școli" filosofice oarecare; ei sunt conducătorii vii ai mișcării proletare vii". Marxismul nu este o „simplă doctrină filosofică. El este doctrina maselor proletare". Pe baza întregii experiențe istorice, această doctrină susține că clasa muncitoare va ajunge la socialism nu pe calea unei înțelegeri cu burghezia ci numai pe calea unei lupte de clasă neîmpăcate.

Lupta de clasă a proletariatului îmbracă formele cele mai variate: greve, sabotaj, manifestații, participare la instituții reprezentative, etc. Nu este nicio îndoiala că la timpul său și la locul său, toate aceste forme sunt necesare proletariatului, ele fiind mijloace pentru desvoltarea conștiinței sale de sine și a spiritului său de organizare. Cu toate acestea, aceste forme de luptă nu reprezintă decât mijloace pregătitoare, deoarece prin ele însele, ele nu sunt capabile să nimicească capitalismul. Mijlocul principal și hotărîtor cu ajutorul căruia proletariatul va răsturna regimul capitalist, este revoluția socialistă.

„Nu trebue să privim revoluția socialistă, — spune Stalin — ca o lovitură neașteptată și de scurtă durată; ea este lupta îndelungată a maselor proletare care înfrâng burghezia și pun mâna pe pozițiile ei. Și, dat fiind că victoria proletariatului va însemna în același timp dominația asupra burgheziei învinse, dat

32) Ibidem, pag. 330 (Ed. română, pag. 336. N. Red.).
33) Ibidem, pag. 331 (Ed. română, pag. 336. N. Red.).

www.dacoromanica.ro

fiind că în ciocnirea dintre clase, înfrângerea unei clase înseamnă dominația celeilalte, prima treaptă a revoluției socialiste va fi dominația politică a proletariatului asupra burgheziei.

Dictatura socialistă a proletariatului, cucerirea puterii de către proletariat — iată cu ce trebue să înceapă revoluția socialistă" [34]).

Teza despre lupta de clasă neîmpăcată, spune Stalin, stă la baza concepțiilor tactice ale partidului marxist. Lupta de clasă este mijlocul fundamental și cel mai sigur pentru unirea proletariatului, pentru întărirea și lărgirea organizației lui; fără lupta de clasă proletariatul nu poate să înfăptuiască revoluția socialistă și să instaureze socialismul. Forma superioară a luptei de clasă este dictatura proletariatului. Ea este principalul mijloc pentru nimicirea dominației burgheze, principalul mijloc pentru construirea societății socialiste.

Iată de ce anarhiștii, care neagă dictatura proletariatului, nu sunt revoluționari adevărați.

Insă proletariatul nu-și va îndeplini misiunea istorică și nu va putea înfăptui revoluția socialistă, dacă nu-și va strânge rândurile și dacă nu va crea puternice organizații proletare Cele mai răspândite și cele mai largi organizații de masă ale proletariatului sunt sindicatele și cooperativele muncitorești. Ambele sunt necesare proletariatului deoarece ele contribue la organizarea proletariatului și la îmbunătățirea condițiilor sale de existență în cadrul capitalismului. Insă proletariatul nu se poate mulțumi numai cu aceasta. Scopul lui este nimicirea capitalismului și construirea socialismului. Pentru a atinge acest scop, proletariatul trebue să se transforme într'o clasă conștientă, iar lupta lui trebue să fie condsuă de un partid.

Cum trebue să fie acest partid?

„Acest partid, — spune Stalin — trebue să fie un partid de clasă, cu desăvârșire independent de celelalte partide — și aceasta pentrucă el este partidul clasei proletarilor, a căror eliberare nu poate fi realizată decât prin propriile lor forțe.

Acest partid trebue să fie un partid revoluționar — și aceasta pentrucă eliberarea muncitorilor este posibilă numai pe cale revoluționară, cu ajutorul revoluției socialiste.

Acest partid trebue să fie un partid internaționalist; porțile partidului trebue să fie deschise oricărui proletar conștient — și aceasta pentrucă eliberarea muncitorilor nu este o problemă națională, ci una socială, de însemnătate egală pentru proletarul georgian cât și pentru proletarul rus și proletarii celorlalte naționi" [35]).

Toate organizațiile proletariatului — indiferent dacă este vorba de partid, de sindicate sau de cooperative, — trebue să aibă la bază principiul centralismului democratic, în măsura în care acest lucru nu este împiedicat de condițiile politice, sau de alte condiții. Totodată partidul trebue să fie forța conducătoare față de sindicate și cooperative. Numai în acest caz sindicatele și cooperativele vor deveni o școală socialistă pentru clasa muncitoare.

Așadar, în polemica cu anarhiștii, Stalin s'a manifestat ca apărător consecvent al bazelor teoretice ale partidului marxist, — materialismul dialectic și materialismul istoric. El a dat o excepțională fundamentare științifico-istorică a caracterului inevitabil și necesar al revoluției socialiste și al dictaturii proletariatului; el s'a arătat a fi adept înflăcărat al strategiei și al tacticei revoluționare marxiste și a fundamentat necesitatea unui partid marxist revoluționar combativ, partid care să se deosebească în mod fundamental de partidele Internaționalei a II-a, care s'au scufundat în mocirla reformismului. Lucrarea lui Stalin reprezintă în totalitatea sa o contribuție extrem de importantă la tezaurul teoretic al marxismului.

Din păcate, datorită recrudescenței reacțiunii și a încetării apariției ziarelor bolșevice, această lucrare a rămas neterminată, iar manuscrisele ultimelor capitole din „Anarhism sau socialism?" au fost pierdute în momentul arestării tovară-

34) I. V. Stalin, Opere, vol. I, pag. 345—346 (Ed. română, pag. 351. N. R.).

35) I. V. Stalin, Opere, vol. I, pag. 348—349 (Ed. română, pag. 353—354. N. Red.).

www.dacoromanica.ro

şului Stalin la Baku, unde el fusese trimis de catre Comitetul Central la mijlocul anului 1907.

Operele cuprinse în volumul I sunt în special broşurile şi articolele publicate ale lui I. V. Stalin şi câteva manifeste. Aceste lucrări au fost publicate în marea lor majoritate în limba georgiană. Din lucrările nepublicate la timpul său s'a reuşit să se găsească numai două „Scrisori din Cutais" şi partea doua din articolul „Guvernul revoluţionar provizoriu şi social-democraţia". „Scrisorile din Cutais" au fost găsite printre hârtiile aşanumitei arhive dela Geneva a Partidlui, iar partea a doua nepublicată din articolul „Guvernul revoluţionar provizoriu şi social-democraţia" s'a găsit într'un dosar poliţienesc, care se păstra la Tiflis şi care cuprindea probabil numai o mică parte din arhiva Comitetului Unit Caucazian. In acelaş dosar s'au găsit manuscrisele câtorva articole care au intrat în volumul I al Operelor tovarăşului Stalin. Dar toate acestea nu cuprind bineînţeles tot ce a scris tovarăşul Stalin în acei ani. Condiţiile vieţii de ilegalitate pe care a dus-o tovarăşul Stalin nu au contribuit la pastrarea hârtiilor şi manuscriselor lui.

In prefaţa Institutului Marx-Engels-Lenin la primul volum, se menţionează două lucrări ale tovarăşului Stalin, care nu au putut fi găsite: „Programul de studii al cercurilor muncitoreşti marxiste" şi „Credo". Este inutil să mai adăugam, ce interes excepţional ar fi prezentat pentru noi aceste lucrări ale tovarăşului Stalin.

★

Lucrările publicate în primul volum ne arată întreaga figură a tânărului Stalin, activitatea lui multilaterală pentru formarea organizaţiilor bolşevice şi lupta sa, dusă în comun cu Lenin, pentru bazele teoretice, tactice şi organizatorice ale bolşevismului.

Partidul bolşevic este puternic prin faptul că se conduce după măreaţa teorie a lui Lenin şi Stalin. Leninismul este aportul nou în ştiinţa despre societate dat de Lenin şi Stalin clasei muncitoare şi oamenilor muncii din lumea întreagă.

Tovarăşul Stalin spunea următoarele în legătură cu apariţia operelor lui Lenin: „Este un noroc pentru noi, că am reuşit să publicăm câteva ediţii din operele lui Lenin". Aceste cuvinte se aplică pe deplin şi la operele tovarăşului Stalin. Cititorul sovietic resimte o bucurie adevărată primind volum după volum operele lui I. V. Stalin. In operele tovarăşului Stalin sunt expuse, în forme sobre, clasice, teoria înţeleaptă şi istoria eroică a bolşevismului.

Apariţia operelor tovarăşului Stalin va ridica la o nouă treaptă conştiinţa socialistă a poporului sovietic şi-i va da prin aceasta noui forţe şi o energie nouă în lupta pentru construirea unei noi vieţi.

(Din „Buletinul Academiei de Ştiinţe a U.R.S.S." seria de Istorie şi Filosofie, vol. III, nr. 5, 1946.

www.dacoromanica.ro

IMPOTRIVA IDEOLOGIEI BURGHEZE A COSMOPOLITISMULUI [1]

Lupta împotriva ideologiei burgheze a cosmopolitismului este în etapa de față una din sarcinile cele mai actuale a muncii noastre ideologice. Această sarcină se pune cu o deosebită intensitate și în fața celor ce lucrează în domeniul filosofiei.

Cosmopolitismul este o ideologie reacționară care predică renunțarea la tradițiile naționale, neglijarea particularităților naționale în desvoltarea diferitelor popoare, renunțarea la sentimentul de demnitate națională și de mândrie națională Cosmopolitismul predică o atitudine nihilistă a omului față de națiunea sa — față de trecutul, prezentul și viitorul ei. Prin fraze sonore despre o unitate a intereselor generale umane, despre „o cultură mondială", despre influența reciprocă și interpătrunderea culturilor naționale cosmopolitismul maschează fie șovinismul imperialist, față de alte națiuni, fie nihilismul față de propria națiune, trădarea intereselor ei naționale. Ideologia cosmopolitismului este ostilă și contrazice în mod radical patriotismul sovietic — trăsătura fundamentală, prin care se caracterizează concepția despre lume a omului sovietic.

*

Actualitatea politică deosebită a luptei împotriva ideologiei cosmopolitismului, în timpul de față, este legată de acea împrejurare că imperialismul reacționar american a înscris cosmopolitismul pe stindardul său ideologic. Capitalul monopolist al U.S.A. tinde să cucerească dominația asupra lumii. Suveranitatea actuală a statelor este o piedică serioasă pentru monopoliștii americani în calea realizării scopurilor lor lacome, de acaparare. Ideologii capitalului american predică printre popoarele robite de imperialismul american renunțarea „de bună voie" la independența națională și la suveranitatea de stat. Propaganda cosmopolitismului trebue, conform intențiilor imperialiștilor americani, să slăbească voința popoarelor de a se împotrivi afaceriștilor Wall-Street-ului și să ușureze realizarea planurilor hrăpărețe de stabilire a dominației americane asupra lumii. In conformitate cu aceste socoteli se duce o campanie febrilă de prelucrare a opiniei publice.

„Una din laturile „campaniei" ideologice, — a spus tov. A. A. Jdanov — care însoțește planurile de subjugare a Europei, o constituie atacul împotriva principiului suveranității naționale, îndemnul de a renunța la drepturile suverane ale popoarelor și contrapunerea ideii unui „guvern mondial" acestor drepturi. Rostul acestei campanii este de a împodobi expansinea neînfrânată a imperialismului american, care încalcă fără menajamente drepturile suverane ale popoarelor, de a prezenta Statele Unite în rolul de apărător al legilor umanității și de a-i prezenta pe cei ce se opun pătrunderii americane, drept aderenți ai unui naționalism „egoist", perimat" [2]).

Proecte cosmopolite de a crea „un suprastat" au fost formulate și mai înainte. Incă în anul 1915 Lenin a demascat lozinca „Statele Unite ale Europei" lansată de către reformiști și a demonstrat, că în condițiile capitalismului toate proectele de acest fel nu sunt altceva decât un plan de împărțire a lumii, proporțional cu „capitalul" „și pe lângă toate, un plan în care capitalurile cele mai mari să primească mai mult, decât li se cuvine". Ulterior această caracterizare leninistă a proectelor imperialiste de „suprastat" a fost mereu confirmată. Nu este deci de mirare, că cel mai activ propagandist al creării „suprastatului" este înrăitul cerber al imperialismului. Churchill. Incă în anii celui de al doilea război mondial el a propus, sub forma unei alianțe dintre Anglia și Franța, să se alipească de fapt Franța la Anglia.

---

1) Editorial din Nr. 2/1948 al revistei „Probleme de filosofie" (Voprosî filosofii)

2) Culegerea „Consfătuirea informativă a reprezentanților câtorva partide comuniste, ținută în Polonia la sfârșitul lui Septemvrie 1947", pag. 34 Gospolitisd 1948. (Vezi și A. A. Jdanov: „Despre situația internațională" Ed. P. C. R. pag. 30. N. Red.).

www.dacoromanica.ro

In timpul de față acest bătrân brigand propagă în mod activ lozinca creării „Statelor Unite ale Europei", desigur, sub dominația britanică și sub „tutela" supremă a Americei imperialiste. Scopul esențial al congresului, pe care el l-a organizat de curând la Haga, a fost campania împotriva drepturilor suverane ale popoarelor sub lozinca „Europei Unite". Bogata frazeologie cosmopolită nu a putut să mascheze tendința exprimată lămurit la acest congres de către imperialiști: de a robi națiunile mici. În timpul de față socialiștii de dreapta sunt niște propagatori foarte activi ai ideologiei cosmopolite a „suprastatului". Conferința partidelor socialiste, care s'a ținut la Paris la 24 Aprilie al anului curent, a luat o hotărîre specială în favoarea creării „Statelor Unite ale Europei". La congresul dela Haga socialiștii de dreapta deasemeni erau foarte zeloși în a susține planurile lui Churchill. Așa, de pildă, socialistul olandez Brugmans a declarat că „crearea Europei supranaționale, în care țările vor renunța complet la suveranitatea lor națională" constitue o sarcină de primă urgență. Ziarul lui Blum „Le Populaire" face în mod servil apologia cosmopolitismului trusturilor și-l identifică fără rușine cu internaționalismul, cerând să se renunțe la concepția suveranității naționale și să se înlocuiască aceasta cu concepția „suprasuveranității comunității internaționale". Pe toți, acei cari previn popoarele împotriva intențiilor viclene și hrăpărețe ale imperialismului, Blum și cei de o seamă cu el îi acuză de naționalism economic, de dogmatism, de atașament față de idei învechite, etc. Pe de altă parte agenții „socialiști" ai capitalului monopolist prezintă cu o fățărnicie iezuită planurile imperialiștilor, cari amenință libertatea popoarelor, drept planuri desinteresate, altruiste și... internaționaliste!

Popaganda cosmopolitismului se îmbină foarte „logic" la slugile ideologice ale Wall-Street-ului cu aiurelile rasiste, cu născocirile absurde despre superioritatea rasei anglo-saxone, în special a varietății ei americane, „yankee". Și aceasta nu este întâmplător căci cosmopolitismul are într'adevăr pe reversul medaliei naționalismul și șovinismul. „Eu sunt pentru o națiune mondială, — spune rasistul de nuanță anglo-saxonă, — dar tocmai națiunea mea este națiunea mondială". Toate celelalte națiuni trebue, din acest punct de vedere, să se adapteze la această națiune, să se disolve în ea, să piardă personalitatea lor națională, să uite tradițiile, lor naționale. Și toate acestea numai pentru ca, capitalul monopolist al națiunii „mondiale" să aibă posibilitatea de a exploata cât mai lesne nu numai masele muncitoare ale națiunii sale, dar și cele ale celorlalte națiuni! Pentru aceasta ideologii burgheziei imperialiste sunt gata să accepte orice jonglerie cu noțiunile și lozincile, pentru aceasta ei sunt gata să se declare „internaționaliști", prezentând drept „internaționalism" șovinismul de cea mai proastă calitate purtând eticheta cosmopolitismului.

Este foarte concludent faptul că partidele comuniste care în activitatea lor întrupează principiul internaționalismului socialist proletar, sunt apărătorii cei mai consecvenți ai suveranității națiunilor lor, patrioți adevărați ai țării lor, ai poporului lor. Tocmai comuniștii se manifestă în toate țările ca cei mai nefîmpăcați și cei mai principiali adversari ai politicii de acaparare a imperialismului american.

Propaganda cosmopolitismului în timpul de față este în mod direct îndreptată împotriva Uniunii Sovietice. „... Ideia „guvernului mondial", — a spus tov. A. A. Jdanov, — este folosită nu numai ca un mijloc de presiune în scopul dezarmării ideologice a popoarelor care își apără independența împotriva atentatelor imperialismului american, ci și ca o lozincă, ce este opusă în mod special Uniunii Sovietice, care în mod neobosit și consecvent apără principiul egalității reale și al salvgardării drepturilor suverane ale tuturor popoarelor mari și mici. In condițiunile actuale, țările imperialiste ca U. S. A., Anglia și statele apropiate lor, devin dușmani periculoși ai independenței naționale și ai autodeterminării popoarelor, iar Uniunea Sovietică și țările democrației noi — devin bastionul sigur al apărării egalității de drepturi și al autodeterminării naționale a popoarelor". 3)

Ideologiei și politicei statului sovietic, bazată pe ideile internaționalismului socialist, pătrunsă de spiritul de respect față de toate națiunile și față de particulari-

3) Culegerea „Consfătuirea informativă a reprezentanților câtorva partide comuniste ținută în Polonia la sfârșitul lui Septemvrie 1947" pag. 34-35. (Vezi și A. A. Jdanov: „Despre situația internațională". Ed. P. C. R. pg. 30-31. N. Red.).

www.dacoromanica.ro

tăţile lor formate în decursul istoriei, imperialismul le opune ideologia şi politica de lichidare a suveranităţii naţionale, de desfiinţare a independenţei şi a specificului diferitelor naţiuni — ideologia şi politica cosmopolitismului burghez.

Imperialismul american tinde să pună toată lumea sub dominaţia sa. Ideologii lui înţeleg perfect, că piedica principală în realizarea acestei tendinţe este Uniunea Sovietică, căci tocmai în jurul statului sovietic se grupează toate forţele democraţiei şi ale progresului, în el îşi pun popoarele nădejdile lor. Străină de orice fel de tendinţe de cucerire, Uniunea Sovietică cu marea sa experienţă mondial-istorică a construirii vieţii socialiste este un exemplu pentru toate popoarele, care caută drumul unei desvoltări progresiste, democratice. Această cale este direct opusă acelui drum de jaf şi tâlhărie imperialistă, pe care au mers şi merg ţările capitaliste în decursul unui şir de decenii, având acuma în frunte Statele Unite ale Americii. Ideologii imperialismului sunt extrem de interesaţi ca să discrediteze în ochii maselor statul sovietic, popoarele care îl alcătuesc şi mai înainte de toate — marele popor rus. Ei vor să paralizeze influenţa progresistă a popoarelor din Uniunea Sovietică şi în primul rând cea a poporului rus asupra destinelor lumii.

Nu este deci de mirare, că reacţiunea internaţională caută din toate puterile să discrediteze trecutul istoric al poporului rus. Ea încearcă zadarnic să înjosească măreţia culturii, creată de poporul rus în decursul veacurilor istoriei sale. Negând contribuţia imensă a poporului rus la tezaurul culturii mondiale, ideologii reacţiunii încearcă să submineze încrederea popoarelor faţă de U.R.S.S., conducătoarea omenirii muncitoare în lupta ei pentru o viaţă mai bună, pentru o pace trainică, democrată, pentru o cale progresistă de desvoltare. Excursiile „academice" în domeniul istoriei şi al istoriei culturii sunt necesare lachelor imperialismului pentru ca să calomnieze poporul rus şi să-l înfăţişeze ca pe un popor, care nu ar fi capabil să joace un rol conducător în sistemul forţelor progresiste ale lumii. Este cu totul clară necesitatea de a respinge cu hotărîre această calomnie josnică, această falşificare rău-voitoare a istoriei.

★

Necesitatea unei lupte active împotriva ideologiei cosmopolitismului şi a nihilismului naţional decurge deasemeni şi din faptul că în decursul unui şir de ani în presa noastră s'au comis greşeli care păşeau pe linia diminuării meritelor şi a gloriei culturii ruse, ca şi a culturii celorlalte popoare din Uniunea Sovietică. Aceste greşeli se manifestau în literatura istorică, în literatura asupra istoriei filozofiei şi a gândirii sociale, în lucrările de biologie, literatură ş iartă, în lucrările de istorie a ştiinţei şi a tehnicei, de economie politică. In mod obiectiv aceste greşeli îi ajută pe duşmanii noştri în acţiunea lor de calomniere a culturii ruse, în campania antisovietică deşănţată, care pe zi ce trece umple tot mai mult paginile presei burgheze.

Tendinţa de a micşora meritele culturii ruse este strâns legată de ploconirea în faţa culturii burgheze occidentale. „La noi, — a spus tov. Molotov în raportul „A 30-a aniversare a Marii Revoluţii Socialiste din Octomvrie", — nu toţi s'au eliberat încă de prosternarea şi închinarea în faţa Apusului, în faţa culturii capitaliste. Nu degeaba clasele dominante din vechea Rusie s'au aflat în repetate rânduri în dependenţă spirituală faţă de statele europene mai desvoltate din punct de vedere capitalist. Aceasta a făcut posibilă cultivarea în sânul unor cercuri din vechea intelectualitate, a mentalităţii de robi, de inferioritate, de dependenţă spirituală de ţările burgheze din Europa. Fără a te elibera de aceste rămăşite rusinoase, nu poţi fi un adevărat cetăţean sovietic. Iată decе oamenii sovietici sunt cuprinşi de năzuinţa atât de hotărîtă de a pune capăt cât mai repede acestor rămăşite ale trecutului, de a face o critică necruţătoare oricăror manifestări de prosternare şi închinare faţă de Apus şi de cultura lui capitalistă [4]).

---

4) V. M. Molotov: „A 30-a aniversare a Marii Revoluţii din Octomvrie", pag. 29. (Ed. polit. de stat 1947).

(Vezi şi V. M. Molotov „Raport făcut în şedinţa solemnă a sovietului din Moscova cu prilejul celei de a 30-a aniversări a Marii Revoluţii Socialiste din Octomvrie, ed. P. C. R. 1947, pg. 43—44, N. Red.).

www.dacoromanica.ro

Nihilismul în privința culturii proprii și slugărnicia în fața culturii burgheze a Occidentului — sunt două fețe ale unei și aceleiași medalii.

S'a arătat deja de mai multe ori în presa noastră, cât e de absurd și de periculos politiceşte, de a-i înfățișa pe corifeii filosofiei clasice ruse în calitate de discipoli ai gândirii filosofice din Europa occidentală. Nu este justă însăși împărțirea filosofiei în rasariteană și apuseană, în rusă și occidentală. Tov. Jdanov în cuvântarea sa dela discuția filosofică a numit această împărțire artificială și burgheză. Dar pentru cosmopoliți ea este baza tuturor concepțiilor lor. Ei caută să abată atenția dela munca creatoare activă de cercetare a istoriei adevărate a culturii și filosofiei ruse, în direcția „problemelor" absurde, pseudoștiințifice despre influența străinilor asupra gânditorilor ruși, despre importanța mai mare sau mai mică a acestei influențe, etc. O asemenea orientare cosmopolită a avut-o și articolul tov. Z. A. Camenski „Despre tradiție în filosofia materialistă rusă din sec. XVIII—XIX", publicat în revista noastră în cadrul discuției și care a fost supus unei critici juste ; nu mai puțin justă a fost și acea critică, la care au fost supuși tovarășii, cari s'au manifestat apărând acest articol și care au relevat astfel propria lor înapoiere. Este instructiv, că în apărarea articolului s'a ridicat și criticul literar Nusimov, cunoscut opiniei publice sovietice ca un aprig adept al concepțiilor cosmopolite.

Critica cărții tov. Alexandrov, făcută în cadrul discuției filosofice a arătat, ca una din lipsurile acestei carți este diminuarea cu voie sau fără voie a importanței filosofiei ruse. „Faptul că istoria desvoltării filosofiei ruse nu este înglobată în manual — a spus în cuvântarea sa tov. A. A. Jdanov — nu este nici el cu nimic justificat. Nu este nevoie să demonstrăm că această omitere are un caracter principial. Indiferent de motivele care l-au călăuzit pe autor, excluderea istoriei filosofiei ruse din istoria generală a filosofiei, omiterea ei, înseamnă în mod obiectiv micșorarea rolului filosofiei ruse" [5]).

In acelaș spirit de totală ignorare a rolului și a importanței filosofiei ruse au fost scrise și cele trei volume ale lucrării colective, „Istoria filosofiei", publicată de Institutul de filosofie al Academiei de Științe. In aceste volume istoria filosofiei era dusă până la mijlocul sec. al XIX, dar istoria filosofiei ruse era complet omisă. Făgăduința dată de Institutul de filosofie de a cerceta istoria filosofiei ruse într'un volum separat, a rămas neîndeplinită. Este caracteristic și faptul, că în decursul unui șir de ani tematica lucrărilor istorico-filosofice a fost la noi îndreptata în majoritatea copleșitoare a cazurilor spre filosofia europeană occidentală, — acolo era totul, în schimb nu existau subiecte din istoria filosofiei ruse. O asemenea admirație față de istoria filosofiei europene occidentale în dauna celei ruse, era o consecință directă a influenței concepției greșite cosmopolite a idealismului menșevizant, — concepție care nu fusese încă definitiv desrădăcinată. Nu este întâmplător nici faptul, că noi până acuma încă nu avem nici o lucrare de sinteză asupra istoriei filosofiei ruse.

Diminuarea importanței filosofiei ruse și a gândirii sociale ruse caracterizează și lucrările de istorie universală, precum și cursurile de istorie civilă.

Este caracteristică în privința aceasta „Istoria U. R. S. S." apărută în 1947 în a doua ediție — manual pentru facultățile de istorie a Universităților și a Institutelor pedagogice, editat de Institutul de Istorie al Academiei de Științe din U. R. S. S. și de catedra de istorie a U. R. S. S. dela facultatea de istorie dela Universitatea de Stat dela Moscova. Părțile cari se referă la istoria culturii sunt scrise extrem de tendențios, iar această tendință este bine determinată : ea înclină spre diminuarea importanței și a valorii de sine stătătoare a culturii ruse. Iată, de pilda, ce se spune în manual despre Radișcev : „Forma literară a Călătoriei" a fost luata de Radiscev dela scriitorul englez Stern, autorul „Călătoriei sentimentale prin Franța și Italia", care se bucura pe atunci de o mare popularitate. Radiscev este elevul raționaliștilor francezi și dușmanul misticismlui, deși în unele din ideile sale filosofice, se îmbină în mod surprinzător ideile materialiste ale lui Holbach și Helvetius cu ideile idealiste, împrumutate dela Leibnitz, pe care Radișcev

5) Prob. de filosofie Nr. 1, 1948, pag. 260. (Vezi și A. A. Jdanov : „In jurul lucrării G. F. Alexandrov : „Istoria filosofiei Occidentale", ed. P. C. R. p. 17. N Red.)

www.dacoromanica.ro

l-a studiat la Leipzig. Concepțiile sale despre familie, căsătorie, educație își au originea în ideile lui Rousseau și Mably (ultimul a fost tradus în limba rusă chiar de Radișcev). Ideile generale despre libertate, liberul arbitru, egalitatea tuturor oamenilor s'au format la Radișcev, după propriile lui cuvinte sub influența unui alt raționalist francez — Reynal" Astfel marele revoluționar rus și gânditor original este înfățișat de către autorii manualului ca fiind cusut din bucăți străine. Acesta este într'adevăr nihilismul național în expresia lui cea mai vie, tendința de lichidare a marii noastre moșteniri istoice, formă fățișă de ploconire nerușinată față de Occident.

Neglijarea istoriei Patriei Sovietice se manifestă până acum într'o serie de lucrări a economiștilor și a juriștilor noștri. De curând Institutul de drept al Academiei de științe și Institutul Juridic al Uniunii Sovietice au pus în discuție două proecte de manual de teorie a statului și a dreptului. Ambelor proecte le este caracteristic faptul, că în partea lor istorică, care se referă la originea și la fazele principale ale desvoltării statului și a dreptului, atenția cea mai mică se dă istoriei statului rus. Când este vorba, de pildă, de problema originei statului, se iau spre ilustrare numai exemple din Istoria statului atenian, roman sau german. Nu știm de ce însă nașterea statului rus nu poate servi, teoreticienilor noștri, drept exemplu instructiv în problema originii statului!

Mai mult încă. In anul 1947 Institutul de științe juridice din Uniunea Sovietică a publicat „Istoria universală a statului și a dreptului" în patru volume, care cuprinde desvoltarea statului și a dreptului dela apariția lor până în zilele noastre. Se cercetează desvoltarea statului și a dreptului, pe etape și după formațiuni economico-sociale în Franța, în Germania, în Anglia, în Italia și într'un șir de alte țări. Dar nici un cuvânt despre statul rus! Nici apariția statului rus, nici diferitele lui etape de desvoltare n'au meritat, din punctul de vedere al juriștilor noștri teoreticieni, să fie incluse în istoria „universală" a statului și a dreptului... S'ar putea oare găsi un exemplu mai elocvent de neglijare nihilistă a istoriei țării noastre, care, în mod obiectiv, să fie ecoul născocirilor răuvoitoare ale dușmanilor noștri, conform cărora poporul și statul rus nu ar fi adus contribuția lor în istoria mondială?!

Formalismul în muzică, care la un moment dat avea la noi o largă răspândire, se hrănește deasemeni în mare măsură cu rămășițele nihilismului național și ale servilismului în fața a tot ce este străin. Formaliștii au cultivat atitudinea nihilistă față de marea moștenire a muzicii clasice ruse și fața de fundamentul ei — tezaurul cântecului popular rus. De fapt ei se orientau spre cultura decadentă, în putrefacție a Occidentului burghez contemporan. In decursul unui șir de ani adepții cosmopolitismului propagau concepțiile lor putrede atât în domeniul criticii literare cât și în acela al istoriei literaturii. Metoda „comparativă" idealistă a lui Veselovschi i-a „inspirat" pe cosmopoliții de tipul lui Nusinov la ticluirea de cărți și articole eronate, antipatriotice, în care operele cele mai de seamă ale culturii ruse erau înfățișate ca un rezultat al influenței diferitelor isvoare de peste hotare.

Slugărnicia în fața științei burgheze, atitudinea necritică față de literatura idealistă există și la unii tovarăși, cari se ocupă cu studiul problemelor de logica. De pildă, profesorul Asmus în articolul său introductiv la cartea logicianului francez burghez Ch. Serrusse „Studiu asupra importanței logice" îl recomanda în mod cu totul necritic cititorului sovietic pe idealistul Serrusse ca pe un filosof progresist, care ar manifesta o tendința materialistă. Pentru a-l prezenta pe acesta într'o lumină mai favorabilă, Asmus consideră apropierea logicei formale de logistică, drept, un indiciu al succesului gândirii logice"...

„Ideile" cosmopolitismului și ale servilismului în fața străinătății au dăunat mult științelor naturii. In decursul unui șir de ani s'au răspândit în biologia sovietică teoriile reacționare weissmaniste, propagate de I. I. Schmalhausen și de adepții lui. In loc ca să se sprijine pe lucrările excelente ale lui Miciurin și ale continuatorilor lui, în loc să pornească dela succesele economice ale orientării miciuriniste, cum au făcut biologii sovietici în frunte cu acad. T. D. Lâsenco, grupul lui Schmalhausen se conducea în munca sa după teoriile metafizice și idealiste ale biologilor burghezi de peste hotare. Morganiștii — mendeliștii noștri autohtoni se târau slugarnic în fața „numelor" autorităților de peste hotare și nu vedeau

www.dacoromanica.ro

că ştiinţa rusă, sovietică obţine o victorie după alta în opera de construcţie a unei biologii cu adevărat ştiinţifice, strâns legată de practica economiei rurale socialiste, clădită pe bazele materialismului dialectic. Aici, ca şi în multe alte domenii ale construcţiei noastre, servilismul în faţa a tot ceeace este străin, ignorarea puterii şi a măreţiei ştiinţei sovietice au jucat un rol reacţionar, abătând de pe drumul just pe unii din savanţii noştri.

Trebue să se pună capăt înjosirii culturii noastre. Literatura şi arta, ştiinţa şi tehnica, gândirea socială şi filosofia atât a poporului rus, cât şi a celorlalte popoare din marea noastră Patrie trebue să fie răspândite din toate puterile şi popularizate prin toate mijloacele accesibile nouă. Nu trebue să uităm niciodată acea teză indiscutabilă, că, întotdeauna cultura rusă a jucat un rol deosebit, iar acuma joacă un rol de conducere în desvoltarea culturii mondiale.

Numele lui Lomonosov, Lobacevschi. Secenov. Mendeleev, Butlerov, a fraţilor Covalevschi, Stoletov, Lebedev, Mecinicov, Timiriazev, Pavlov, Miciurin, Williams sunt înscrise cu litere de aur în istoria ştiinţei. Iablocicov, Popov, Ţiolcovschi, Jucovschi, Ceaplâghin, Crâlov cu descoperirile şi invenţiile lor au dus în toată lumea faima tehnicii ruse. Gogol, Puşkin, Turgheniev, Tolstoi, Gorki, Cehov în literatură; Repin, Suricov, Levitan, Perov, Serov în pictură; Glinca, Ceaicovschi, Rimski-Corsacov şi întreg „grupul celor patru" în muzică; Bajenov şi Cazacov în arhitectură; Belinski, Herzen, Cernîşevski, Dobroliubov, Plehanov în filosofie şi publicistică — aceste figuri colosale din istoria culturii ruse formează fondul de aur al întregii culturi ruse şi mondiale.

Numele academicienilor Lâscenco, Zelinski, Obrucev, Meşcianinov şi ale altor savanţi — Eroi ai Muncii Socialiste, numele numeroşilor laureaţi ai premiului Stalin alcătuesc gloria şi mândria bine meritată a ştiinţei socialiste sovietice.

Lenin şi Stalin, marii reprezentanţi şi conducători ai poporului nostru, s'au pus în fruntea întregii omeniri înaintate în lupta ei pentru comunism. Leninismul — care este marxismul epocei imperialismului şi a revoluţiilor proletare, este cea mai mare realizare al întregii culturi mondiale. I. V. Stalin îmbogăţeşte tezaurul marxism-leninismului cu lucrările sale geniale, cari luminează calea omenirii muncitoare spre comunism.

Noi trebue să arătăm rolul mare al culturii ruse în istoria culturii mondiale pe materialul concret al istoriei filosofiei, literaturii, ştiinţei, tehnicii, statului şi dreptului—pe materialul din toate domeniile istoriei culturii materiale şi spirituale. Iar pentru aceasta trebue să cercetăm în modul cel mai amănunţit şi cu dragoste istoria culturii poporului rus şi a celorlalte popoare din Uniunea Sovietică.

Unul din rezultatele triste ale ploconirii în faţa occidentului, atitudine cultivată de clasele exploatatoare din Rusia ţaristă, a fost acela că atât cercetarea istoriei culturii ruse. cât şi cercetarea istoriei culturii celorlalte popoare din statul nostru erau neglijate. La aceasta, a contribuit, între altele, „activitatea" unui şir de adepţi ai socialismului vulgar, cari s'au manifestat un timp la noi, pe tărâmul istoriografiei universale. al istoriei literaturii şi al istoriei gândirii sociale. Pentru ei întreaga istorie a Patriei noastre reprezenta rezultatul activităţii claselor exploatatoare, iar fiecare fenomen din istoria culturii, rezultatul executării unei comenzi sociale a exploatatorilor. Din acest punct de vedere erau batjocorite şi supuse blamului, cele mai strălucite succese ale culturii ruse din trecut, iar marii creatori ai acestei culturi erau calomniaţi şi reduşi la nivelul unor imitatori ai Occidentului. Aceasta, de sigur, trebuia să contribue la cultivarea celui mai primejdios nihilism naţional.

Moştenirea de trista memorie a idealismului menşevizant a jucat aici un rol important. După cum se ştie, una din particularităţile idealismului menşevizant a fost tendinţa de a deduce unul din altul fenomenele ideologiei după schema idealistă a filiaţiunii ideilor. Conform acestei scheme, a explica un fenomen ideologic — înseamnă a-i găsi isvorul într'un alt fenomen ideologic. Punându-se astfel problema, se dădea u'tării cerinţa marxistă de a explica rădăcinile social-istorice ale ideologiei. In locul unei cercetări reale a istoriei culturii ruse în condiţionarea ei de mersul general al desvoltării Rusiei, oamenii se ocupau cu născocirea de paralele, cu zidirea de construcţii artificiale, cari dădeau posibilitatea de a „apropia" şi, în esenţă, de a identifica cele mai îndepărtate fenomene în timp şi spaţiu, ale istoriei culturii. Aceasta

www.dacoromanica.ro

deschidea un drum larg pentru exercițiile „de istorie comparată" după modelul idealist al lui Veselovschi.

Mergând pe drumul celei mai mici rezistențe, unii „cercetători" credeau că sarcina lor este să găsească pentru orice fenomen al culturii ruse un oarecare model din Europa occidentală. Aceasta era cu atât mai ușor, cu cât în Apus, după cum se știe, se scriu o mulțime de „lucrări" științifice și pseudoștiințifice ale diferiților biografi, comentator și popularizatori despre fiecare nume de mâna a doua sau a treia. Și iată, în loc ca să studieze cultura rusă în specificul ei, în legătura ei cu mersul general al procesului istoric rus, în legăturile și rădăcinile ei sociale, în condițiile naționale și de clase ale desvoltării ei, oamenii se ocupau cu căutarea „rădăcinilor culturii ruse în cultura Occidentului burghez. La ce bun să ne trudim asupra studiului isvoarelor și al materialului de bază, să scotocim arhivele, când puteam folosi scrierile numeroșilor pedanți burghezi din Occident?! In acest fel se creia „tradiția", care încă până acum apasă asupra unora dintre publiciștii și oamenii de știință sovietici.

Una dintre condițiile cele mai importante pentru înlăturarea acestei tradiții primejdioase este desfășurarea unui studiu adânc și amănunțit al isvoarelor primare pentru istoria culturii ruse. In arhivele noastre se păstrează un enorm material din istoria gândirii sociale ruse, nu numai necercetat, dar în multe cazuri nici chiar pus în ordine cum trebue. Oare știm noi multe despre un asemenea gânditor și scriitor rus din secolul al XVII-lea ca Crecetov? Manualul de istorie rusă citat mai sus a găsit de cuviință să scrie despre dânsul numai un rând și jumătate și anume în felul următor: „Crecetov a fost adeptul și elevul raționaliștilor francezi și a împărtășit concepțiile lui Radișcev". Din întreg textul expunerii reiese că autorul vede „unitatea de gândire" dintre Crecetov și Radiscev tocmai în însușirea ideilor raționaliștilor francezi... Dar într'una din arhivele din Moscova se păstrează manuscrisele necercetate ale lui Crecetov, precum și dosarul unei mari anchete judiciare efectuată de către „Expediția Secretă" care îl urmărea foarte atent pe Crecetov ca revoluționar și liber cugetător. Trebue lucrat serios asupra acestui material, ca să se releve pozițiile sociale, politice și filosofice ale gânditorului rus, în loc de a-l clasa pur și simplu printre elevii sârguincioși ai Francezilor.

Noi am dat numai un singur exemplu de acest fel, dar este un exemplu tipic. O mulțime de manuscrise anonime sau purtând semnătura autorilor, multe dosare judiciare în care diferiți oameni au fost acuzați a fi liber cugetători și revolutionari, un număr enorm de scrisori dela cei mai mari scriitori, savanți, cugetători de ai noștri, toate acestea așteaptă să fie prelucrate. Aproape că nu sunt prelucrate până acuma arhivele foarte bogate ale naturaliștilor noștri de frunte — Butlerov, Marcovnieov, Feodorov, Curnacov, etc. Insăși amploarea acestui material de arhivă din domeniul istoriei științei și a gândirii sociale ruse, arată că Rusia a trăt întotdeauna o viață intelectuală intensă și încordată.

In fața tuturor celor ce activează pe frontul nostru ideologic se pune sarcina: de a crea o istorie cu adevărat științifică a culturii ruse, — o istorie a științei, a tehnicei, a artei, a literaturii, a filosofiei, — pătrunsă de spiritul partinic bolsevic și de un patriotism sovietic înflăcărat. Trebue arătată întreaga măreție a culturii ruse și marele rol pe care ea l-a jucat în desvoltarea culturii întregii lumi. Munca aceasta are o mare însemnătate politică.

Tematica referitoare la istoria culturii ruse, a gândirii sociale, a filosofiei este actuală și la ordinea zilei. Lupta noastră împotriva cosmopolitismului și nihilismului național va fi cu adevărat eficace numai atunci când își va găsi expresia și complectarea în studiul amănunțit și plin de dragoste al marii noastre culturi socialiste și al istoriei ei glorioase de peste 30 de ani.

Conditia necesară pentru ca această muncă să fie rodnică și încununată de succes rezidă în justa ei orientare marxist-leninistă, în consecvența ideologică și în principialitatea bolsevică, conditia principală a unei juste analize marxist-leniniste a fenomenelor istorice, în general, și a celor de istorie a ideologiei, în special, constă în tratarea acestor fenomene de pe pozițiile materialismului istoric: ținându-se neapărat seamă de rolul determinant al condițiilor social-economice de clasă și de rolul, pe care fenomenele istorice l-au jucat în lupta de clasă a timpului lor și în mersul ulterior al procesului istoric. Numai o astfel de tratare dă

www.dacoromanica.ro

putința de a se evita obiectivismul burghez în aprecierea fenomenelor trecutului, de a face cercetări cu adevărat științifice, pătrunse de un spirit partinic militant, iar nu o simplă descriere sau o îngrămădire de fapte.

Metoda partinică de apreciere a fenomenelor trecutului exclude idealizarea lor sau, dimpotrivă, diminuarea importanței lor. Nu este admisibil să se uite indicația lui I. V. Stalin, conform căreia istoria nu trebue nici înfrumusețata, nici denaturată. Aceasta se referă și la istoria culturii ruse.

Nihilismul național și cosmopolitismul se pot înlătura numai de pe pozițiile spiritului partinic bolșevic și ale patriotismului sovietic, cari impun păstrarea unei juste perspective materialist-istorice, evitarea exagerărilor și respectarea adevăistoric, neînfrumusețat.

Trebue să menționăm, că lupta împotriva cosmopolitismului și a nihilismului național, în chestiunile de știință apare, în particular, ca lupta pentru prioritatea națională în descoperirile științifice făcute de reprezentanții diferitelor popoare și națiuni. În orice țară știința există și se desvoltă nu ca niște idei și concepții impersonale, lipsite de caracter național și „universale", ci sub o anumită formă națională, strâns legată de întreaga istorie a țării respective și a poporului respectiv. Știința intră în mod organic ca o parte componentă în cultura generală națională a fiecărui popor și reprezintă partea cea mai esențială a acelui aport, pe care îl aduce acest popor în tezaurul culturii mondiale. Știința nu poate nici să se desvolte, nici să existe în afara condițiilor istorice concrete, deci, în afara unei anumite forme naționale. A vorbi despre o știință mondială ca despre o știință care ar fi lipsită de particularitățile și tradițiile sale naționale, înseamnă a separa rezultatele desvoltării științei din diferite țări—adoptate apoi de savanții din întreaga lume, — de fundamentul lor istoric real, de forma lor națională și de conținutul lor de clasă. Savanții cari fac descoperiri științifice, cari elaborează teorii științifice noi, cari stabilesc noi fapte experimentale, nu trăiesc și nu acționează într'un spațiu vid, nici într'o sferă de gândire pură, abstractă, ci în condițiuni istorice absolut reale ; savanții fac parte dintr'o anumită clasă (sau o pătură socială), dintr'o anumită națiune ; ideile savanților progresiști ca și întreaga lor creațiune științifică, sunt o verigă necesară în desvoltarea generală a culturii poporului respectiv și nu pot fi apreciate și înțelese just în afara legăturii istorice vii cu viața acelui popor, ai cărui reprezentanți sunt, cu lupta acelei clase, din care fac parte și ale cărei interese le apără. Numai un cosmopolit fără neam, pentru care sunt adânc indiferente destinele adevărate ale științei, poate să nege cu o indiferență disprețuitoare prezența formelor naționale multicolore, în cari trăiește și se desvoltă știința. Cosmopolitul înlocuește istoria reală a științei și caile concrete ale desvoltării ei prin idei născocite despre o știință, care se află în afara națiunilor, deasupra claselor, care ar fi lipsită de întreaga bogăție a culorilor naționale de strălucirea și specificul viu al creațiunii populare și transformată într'un fel de spirit fără trup. Prin aceasta știința omenească vie este înlocuită cu o abstracțiune moartă, cu un fel de fantomă, care sălășluește undeva deasupra claselor, deasupra oamenilor, deasupra luptei și muncii lor, deasupra intereselor, năzuințelor, actelor lor reale. Și această abstracțiune goală este chemată să înlocuiască ceeace creează clasele concrete ale popoarelor concrete !

O asemenea „idee" cosmopolită este larg răspândită în literatura istorică burgheză. Ea este cu totul idealistă, întrucât în calitate de forță motoare a desvoltării științei se ia aci un oarecare „spirit universal uman", ceva în felul „ideii universale", eliberată de substratul său material, lipsită de forma națională și conținutul de clasă. Această „idee" cosmopolită despre caracterul nenațional al științei, este totodata în întregime metafizică, întrucât ea separă în mod grosolan suma totală logică obținută de știința respectivă în toate țările din lume în urma adunării tuturor realizărilor ei în fiecare țară în parte, de acele condițiuni reale, de acea formă istorică concretă, în care această sumă a fost obținută în realitate.

Din punctul de vedere al filosofiei marxismului, din punctul de vedere al materialismului istoric o asemenea atitudine față de istoria științei este absolut nejustă, antiștiințifică, și denaturează mersul real al desvoltării științei. Ea este adânc ostilă însăși esenței înțelegerii marxiste a căilor și formelor de desvoltare științifică și a forțelor ei motoare. Marxism-leninismul risipește născocirile cosmopolite despre o știință situată deasupra claselor, despre „spiritul universal uman" și dove-

www.dacoromanica.ro

deşte în mod categoric că ştiinţa ca şi întreaga cultură din societatea contemporană este naţională, ca formă, şi de clasă, prin conţinut. Deaceea Lenin nu vorbea despre o singură cultură rusă naţională generală, ci despre „două culturi naţionale în fiecare cultură naţională. Există o cultură rusă a Purişkevicilor, a Gucicovilor şi Struve-ilor, dar există deasemeni o cultură rusă, care se caracterizează prin numele lui Cernîşevski şi Plehanov" [6]).

Recunoaşterea faptului că ştiinţa fiecărui popor îşi are forma naţională proprie, nu înseamnă deloc, că între savanţii din diferite ţări nu se produce un anumit schimb de realizări, în urma căruia se elaborează un sistem general al ştiinţei o sinteză a întregii ei desvoltări, în care intră sub o formă generalizată, rezultatele obţinute nu într'o singură ţară, ci în toate ţările lumii. Elaborarea unui asemenea sistem sintetic al ştiinţei nu numai că nu contestă faptul că la baza ei se află descoperirile făcute de reprezentanţii diferitelor popoare, dar şi însuşi procesul unei asemenea generalizări a realizărilor ştiinţifice din fiecare ţară în parte, al sintezei lor teoretice, este o descoperire ştiinţifică, ce nu se face într'un spaţiu vid, ci de către savanţii anumitor ţări, de către reprezentanţii anumitor naţiuni. Astfel, generalizarea rezultatelor ştiinţifice ale diferitelor popoare este deasemenea un act de creaţiune ştiinţifică a unui popor sau a altuia, nicidecum însă ceva impersonal, nenaţional, deasupra claselor, nicidecum însă actul creator al unui oarecare „spirit universal uman" abstract.

Pornind dela cele spuse, nu se poate să trecem cu vederea importanţa enormă pe care o are în istoria ştiinţei problema priorităţii naţionale. Istoricii burghezi ai ştiinţei „molipsiţi de spiritul naţionalist, şovinist, au transformat problema priorităţii într'o armă de discriminare a savanţilor de altă naţionalitate, într'o armă de înjosire şi jefuire spirituală a altor popoare. Lupta pentru prioritate în ţările capitalismului coincide cu lupta ce se duce pentru ca să se atribue, pe cât posibil, toate descoperirile ştiinţifice savanţilor naţiunii şi rasei proprii, în dauna celorlalte naţiuni şi rase. Şi cu cât imperialismul dintr'o ţară devine mai hrăpăreţ, cu atât mai obraznică şi mai grosolană devine „expansiunea spirituală" a istoricilor ştiinţei, care tind ca pe materialul de istorie falsificată a ştiinţei să dovedească „superioritatea" naţiunii lor (în sensul unor mai bogate aptitudini şi a unor cercetări mai rodnice) şi „inferioritatea" altor naţiuni (în sensul unei lipse de talent şi de activitate ştiinţifică rodnică). Lupa pentru prioritate se transformă, astfel în mâinile ideologilor burghezi într'unul din miloacele de propagare a exclusivităţii naţionale şi de atâtare a dusmăniei şi certei dintre popoare. Când însă popoarele jefuite spiritual ridică voci de protest şi încearcă să apere prioritatea savanţilor lor asupra descoperirilor făcute de ei atunci ca răspuns la aceste proteste, hoţii spirituali cari îi jefuesc, lansează „ideile" otrăvitoare ale cosmopolitismului. Aceşti hoţi de ştiinţă caută să-şi convingă victimele, că problema priorităţii nu are nici o importanţă pentru ei, că în ştiinţa „universal-umană" se dizolvă şi se depersonalizează toate particularităţile ştiinţei din fiecare ţară şi că ştiinţa „mondială" nivelează complect realizările reprezentanţilor diferitelor popoare, extrăgând din aceste realizări numai ceeace are o valoare universal umană. Deaceea, spun cosmopoliţii din ştiinţă, merită oare să te alarmezi pentru o oarecare prioritate? Aceasta este un miraj, o născocire, o prejudecată, o rămăşiţă a unui trecut îndepărtat, la care trebue să renunţe cât se poate mai repede orice savant contemporan dintr'o ţară „civilizată" („marshallizată").

Aceste afirmaţii se fac însă tocmai din cauză că problema priorităţii ştiinţifice este obiectul unei ascuţite lupte ideologice. Ideologii burghezi se folosesc de aceasta în lupta lor împotriva celei mai înaintate ştiinţe a lumii, împotriva ştiinţei sovietice. Tinzând cu orice preţ să înjosească, să discrediteze în ochii întregei lumi ideologia sovietică, să fure ştiinţa sovietică, contoniştii burghezi neagă în toate chipurile şi trec sub tăcere prioritatea savanţilor sovietici, şi a precursorilor lor, a savanţilor Rusiei, în marile descoperiri ştiinţifice. In aceasta se manifestă ura de clasă a ideologilor capitalismului în putrefacţie, faţă de ideologia sovietică înaintată. Ura aceasta este îndreptată cu tăişul ei spre trecutul, prezentul şi viitorul poporului sovietic. Istoria îi interesează pe duşmanii noştri în problema de faţă numai într'atâta, întrucât ignorând şi înjosind pe savanţii rusi din trecut, ei pot

6) V. I Lenin opere, vol. XVII, pag. 143 ed. 3.

www.dacoromanica.ro

prin incursiuni fictive în istorie să „motiveze" odată mai mult calomniile lor la adresa marelui popor rus.

Istoricii sovietici ai științei, spre deosebire de cei burghezi, văd în problema priorității nu o armă de discriminare națională și de afirmare a exclusivității naționale, ci un mijloc de a acorda, savanților din fiecare țară respectul și atenția cuvenită în legătură cu acel aport pe care l-au adus reprezentanții poporului respectiv — fie el mare ori mic, — în cultura mondială. Problema priorității în descoperirile științifice dobândește în legătură cu aceasta o însemnătate foarte mare, deoarece ea servește drept un indiciu real al nivelului de desvoltare creatoare al fiecărui popor și al participării sale active la desvoltarea culturală a întregii omeniri.

O asemenea atitudine față de problema priorității este unul din elementele necesare ale ideologiei egalității în drepturi și a respectului dintre popoare, care domnește în U. R. S. S.

„Oamenii sovietici, — spune tovarășul Stalin, — consideră că orice națiune — indiferent dacă este mare sau mică, are particularitățile sale calitative, specificul său, care îi aparține numai ei și care nu se găsește la alte națiuni. Aceste particularități constituie acea contribuție pe care fiecare națiune o aduce în tezaurul comun al culturii mondiale, îl complectează și îl îmbogățește. In acest sens toate națiunile, și mici și mari — se află în situație egală și fiecare națiune este egală oricărei alte națiuni" [7]).

Este dela sine înțeles, că recunoscând dreptul fiecărui popor la contribuția adusă de el în știință, istoricii sovietici ai științei trebue să apere în modul cel mai hotărît prioritatea savanților patriei lor, călcată în picioare de dușmanii noștri, cari se bucură de îngăduința și uneori chiar de sprijinul unora dintre oamenii sovietici, slugarnici față de cultura Occidentului. Cea mai mică ignorare a problemei priorității în știință, cea mai mică neglijență față de ea trebue să fie condamnate cu hotărîre, deoarece aceasta este la îndemâna dușmanilor noștri, cari maschează agresiunea lor ideologică prin discuții cosmopolite cu privire la lipsa de importanță a problemei priorității în știință adică problema contribuției fiecărui popor la tezaurul comun al culturii mondiale.

Trebue să observăm în legătură cu aceasta că în cartea tov. B. M. Kedrov, „Engels și științele naturii" (pg. 230) se formulează greșit (greșala a fost recunoscută de autorul însuși), importanța problemei priorității pentru istoria științei. Această formulă a fost supusă unei critici juste în Nr. 8 al revistei „Bolșevic" din acest an.

★

Internaționalismul proletar, socialist, care formează baza principală a poziției noastre în chestiunea națională este direct opus cosmopolitismului și nihilismului național. Contrastul dintre internaționalismul proletar și imperialismul burghez cosmopolit este una din expresiile ideologice ale antagonismului radical dintre lagărul reacțiunii imperialiste în frunte cu Statele Unite ale Americii și lagărul antiimperialist, democratic, în frunte cu Uniunea Sovietică.

Partidul nostru a ocupat întotdeauna în chestiunea națională o poziție consecvent internaționalistă. „Marxiștii — scria Lenin — duc o luptă hotărîtă cu naționalismul sub toate formele lui, începând cu naționalismul grosolan, reacționar al cercurilor noastre conducătoare și al partidelor octombriste de dreapta, până la naționalismul mai mult sau mai puțin, rafinat și mascat al partidelor burgheze și mic burgheze" [8]).

„Noi, — sublinia Lenin — „suntem pentru cultura internaționalistă a proletariatului socialist și democratic, până la capăt" [9]). Nu există și nu a fost niciodată în istorie un alt partid care ar ocupa o poziție internaționalistă atât de consecventă și clară, cum o ocupă partidul nostru bolșevic.

---

7) „Pravda" din 13 Aprilie 1948. (Vezi și „Scânteia" Nr. 1099 din 15 Aprilie 1948 pg. I. N. Red.).

8) V. I. Lenin: Opere, vol. XVII, pg. 124.

9) Idem pg. 66.

www.dacoromanica.ro

Conținutul principal al epocei noastre îl constituie lupta celor două lagăre — al celui imperialist în frunte cu Statele Unite ale Americii, și antiimperilist în frunte cu Uniunea Sovietică. Lagărul democratic, antiimperialist întrupeaza și exprimă interesele proletariatului internațional și ale straturilor de muncitori pe cari îi conduce în lupta lor împotriva capitalismului și imperialismului, pentru un regim social mai bun, pentru comunism. Aceasta este lupta de clasă dusă pe scara mondială generală. Acum, ca și în timpurile lui Marx și Engels, criteriul internaționalismului este solidaritatea internațională a proletarilor din lumea întreagă în lupta împotriva capitalismului și a reacțiunii. In timpul nostru acest criteriu și-a găsit întruparea sa concretă, simțită în mod real în acea dragoste și în acel respect adânc, pe care îl au masele muncitoare din întreaga lume pentru Uniunea Sovietică, avangarda omenirii progresiste sprijinul suveranității naționale a țărilor. Cel mai strălucit și mai activ criteriu al internaționalismului proletar este dorința de a apăra cu toate puterile Uniunea Sovetică, de a lupta prin toate mijloacele pentru înflorirea ei, pentru asigurarea condițiilor mersului său neîmpiedicat și victorios spre comunism.

Numai uitarea acestor teze radicale ale marxism-leninismului a putut să ducă pe conducătorii actuali ai Partidului Comunist din Iugoslavia la abandonarea tradițiilor internaționaliste ale mișcării muncitorești mondiale și la adoptarea unei poziții naționaliste.

Internaționalismul proletar, care la noi se îmbină în mod organic cu patriotismul sovietic, este tot atât de străin cosmopolitismului, ca și naționalismului burghez.

Cosmopolitismul neagă orice importanță a momentului național în istoria omenirii. In directă opoziție cu aceasta, internaționalismul proletar recunoaște că particularitățile naționale ale desvoltării diferitelor popoare, tradițiile naționale formate în mod istoric au o influență esențială asupra acelor condițiuni, în care decurge lupta de clasă a maselor muncitoare ale acestor popoare. Aceasta înseamnă că noi nu avem nici un drept de a neglija aceste condiții și acea influență, pe care o au ele asupra mersului luptei maselor muncitoare pentru eliberarea lor. Incă Marx și Engels, în una din primele lor lucări, în „Ideologia germană" își băteau joc de cosmopolitismul „socialiștilor adevărați" la care acest cosmopolitism, cum se întâmplă deobicei, era manifestarea și complectarea celui mai înrăit naționalism german. Lenin a arătat în repetate rânduri că cultura internaționalistă nu este o cultură nenațională. I. V. Stalin ne învață să ținem seama de particularitățile naționale ale diferitelor popoare, de tradițiile lor formate în mod istoric, de condițiunile naționale și de forma națională de desvoltare a culturii lor. Internaționalismul în mod obligatoriu include respectul față de cultura națională a oricărui popor. Cosmopolitismul proclamă uitarea specificului național al diferitelor popoare, motivând cu aceasta desconsiderarea micilor națiuni și disprețul față de demnitatea lor națională, pregătind terenul pentru înrobirea lor de către rechinii imperialismului. Internaționalismul, dimpotrivă, cere studiul îngrijit și amănunțit și cultivarea valorilor, acumulate de culturile naționale, îmbogățind cu valorile acestea cultura socialistă internațională.

Iată ce a spus, cu multă profunzime și claritate, A. A. Jdanov în legătură cu aplicarea acestei probleme în artă, în cuvântarea sa ținută la consfătuirea referitoare la problemele muzicii: „Internaționalismul în artă nu se naște din scăderea și sărăcirea artei naționale. Dimpotrivă, internaționalismul se naște acolo unde înflorește arta națională. A uita acest adevăr înseamnă a pierde firul conducător, a ne pierde fața, a deveni cosmopoliți fără nici o rădăcină în pământul natal. Numai acel popor, care are o cultură muzicală superioară, poate aprecia bogăția muzcală a altor popoare. Nu poți fi internaționalist în muzică, ca dealtfel în orice alt domeniu dacă nu ești un adevărat patriot al țării tale. Dacă la baza internaționalismului stă respectul față de alte popoare, atunci nu poți fi internaționalist, dacă nu respecți și nu iubești propriul tău popor" [10]).

Dialectica marxistă arată unitatea reală a momentului național și a celui

10) Culegerea „Consfătuirea muzicienilor sovietici la C. C. al P. C. (b.) din Uniunea Sovietică" pag. 139—140, 1948. (Vezi și „Muzica Sovietică" ed. A.R.L.U.S. 1948 pg, 57. N. Red.).

www.dacoromanica.ro

internațional în desvoltarea culturii, unitatea momentelui național și celui internațional în concepția despre lume a omului sovietic. M. I. Kalinin a exprimat în mod simplu și lămurit această unitate dialectică în convorbirea sa cu propagandiștii militari în timpul războiului. „Adesea noi ne numim internaționaliști, — a spus tov. Kalinin, — dar nu toți înțeleg, ce înseamnă aceasta. Unii cred, că dacă te numești internaționalist, înseamnă că nu te mai consideri nici Rus, nici Uzbec nici Cazah. Aceasta este absurd. A fi internaționalist, înseamnă a respecta orice naționalitate, iată cum stau lucrurile. Învățătorul nostru în problema națională este tovarășul Stalin, care conduce politica națională de mai mulți ani. Încă înainte de revoluție el era consilierul lui Lenin în această chestiune. Tovarășul Stalin ne învață să respectăm orice naționalitate. Și iată, dacă tu respecți toate naționalitățile — înseamnă, că tu ești internaționalist [11]).

A respecta fiecare naționalitate — înseamnă desigur, a respecta și a iubi și naționalitatea căreia îi aparții. Ar fi absurd și fără sens de a cere să respecți alte naționalități; admițând în același timp o atitudine disprețuitoare față de naționalitatea ta. Partidul bolșevic a luptat întotdeauna împotriva nihilismului naționalist, întotdeauna ne-a învățat să ne iubim poporul, să cunoaștem și să respectăm tradițiile sale, cultura sa, limba sa, el îi învață pe oamenii sovietici să fie mândri de naționalitatea lor. Cultura socialistă se desvoltă, după definiția genială a tovarășului Stalin într'o formă națională. Forma aceasta națională a culturii socialiste este bogată și variată, fiecare națiune din Uniunea Sovietică depune prinosul său național în opera comună a construirii culturii socialiste.

Fiecare națiune din Uniunea Sovietică a adus aportul ei și în istoria Patriei noastre și omul sovietic este pe deplin îndreptățit să se mândrească cu acel aport pe care națiunea lui l-a adus în istoria popoarelor statului nostru socialist. In convorbirea cu propagandiștii, citată mai sus, M. I. Kalinin a spus: „Fiecare, deci și Rușii, se mândrește cu naționalitatea sa, și nici nu poate să nu se mândrească: doar este fiul poporului său". „Educați — apelează mai departe M. I. Kalinin, în oamenii noștri patriotismul sovietic, mândria națională, amintiți fiecărui luptător despre tradițiile eroice ale poporului său, despre epopeea lui minunată, despre literatura și despre marii lui oameni, conducători de oști și comandanți, despre luptătorii pentru eliberarea maselor populare" [12]).

Aceasta se referă la toate popoarele cari trăiesc în Uniunea Sovietică, deoarece în fiecare popor sunt vii tradițiile cari pot să joace un rol serios pozitiv în colaborarea generală, frățească a familiei popoarelor sovietice.

Toate popoarele din Uniunea Sovietică recunosc și apreciază mult acea mare misiune istorică pe care o îndeplinește marele popor rus ca cel mai de seamă popor în comunitatea sovietică de națiuni. Poporul rus este cel mai numeros din Uniunea Sovietică, ceeace este foarte important, dar lucrurile nu se reduc numai la atât. Poporul rus are cea mai bogată istorie. In decursul acestei istorii el a creat cea mai bogată cultură, din care s'au adăpat și continuă să se adape și până acuma toate celelalte națiuni din țara noastră precum și popoarele celorlalte țări din lume. Clasa muncitoare rusă și țărănimea muncitoare condusă de ea au o istorie bogată și glorioasă în ceeace privește lupta de eliberare împotriva moșierilor și capitaliștilor, pentru socialism ; în această luptă la care au participat masele muncitoare de toate naționalitățile din patria sovietică, poporul rus a jucat un rol de conducere. Știința rusă, arta, gândirea socială rusă au adus un mare aport la cultura mondială, ele au înarmat poporul rus și toate celelalte popoare din țara noastră cu valori culturale, care ajută oamenilor sovietici de toate naționalitățile să construiască societatea comunistă și cultura nouă, socialistă.

Mișcarea muncitorească rusă a dat lumii leninismul, care este marxismul epocii imperialismului și a revoluțiilor proletare. Partidul Bolșevic, e partid de tip nou, partid revoluționar al proletariatului. Influența mișcării muncitorești ruse și a culturii ruse s'a resimțit nu numai asupra poporului rus și asupra claselor muncitoare ale poporului rus. Influența aceasta a jucat un rol colosal în istoria tuturor popoarelor care trăiesc astăzi în Uniunea Sovietică. După experiența revoluționară a muncitorilor avansați din Leningrad se conduceau nu numai prole-

11) M. I. Kalinin : „Despre educația comunistă" pg. 176, 1947, ed. 3.
12) M. I. Kalinin: „Despre educația comunistă pg. 179/1947, ed. 3.

www.dacoromanica.ro

tarii ruşi, dar şi proletarii celorlalte naţiuni. Operele lui Belinski, Cernîşevski, Herzen, Dobroliubov, Plehanov au educat pe democraţii revoluţionari şi socialiştii multor naţiuni. Operele lui Lenin şi Stalin, apelurile lor înflăcărate la lupta cu ţarismul şi capitalul, pentru revoluţia socialistă, au făcut educaţia generaţiei de bolşevici, în care au fost cei mai buni oameni din toate popoarele Uniunii Sovietice. Valorile mari şi nepieritoare ale culturii ruse au dat un material imens pentru creşterea şi formarea celui mai mare om din timpul nostru — Stalin.

Naţiunea rusă a fost în mod invariabil la înălţimea situaţiei ca putere conducătoare, în toate etapele de luptă a popoarelor noastre pentru socialism. Atât în timpul Marii Revoluţii socialiste din Octombrie cât şi în războiul civil, ce i-a urmat, în perioada planurilor cincinale staliniste ca şi în Marele Război pentru Apărarea Patriei, poporul rus a fost în avangarda marii comunităţi de naţiuni. Şi acum, în perioada de după razboi, când sub conducerea Partidului Bolşevic şi a conducătorului lui I. V. Stalin, noi rezolvăm noi probleme gigantice de importanţă istorică mondială, poporul rus continuă să-şi îndeplinească marea misiune.

Fiecare cetăţean conştient al statului nostru este cuprins de sentimentul de mândrie naţională pentru naţiunea căreia îi aparţine. Dar împreună cu aceasta, el se mândeşte de succesele tuturor celorlalte naţiuni din statul sovietic. Fiecărui cetăţean sovietic, de orice naţionalitate îi sunt scumpe succesele poporului rus, ca popor conducător în familia sovietică. Sentimentul de mândrie naţională sovietică include mândria nu numai pentru naţiunea sa, dar şi pentru toate celelalte naţiuni din Uniunea Sovietică. Aceasta este o mândrie naţională de tip nou, necunoscut înainte şi care nu putea să existe în trecut. Căci pentru prima oară în istorie, s'a realizat la noi o asemenea frăţie între popoare, datorită căreia s'a născut mândria naţională nu numai pentru propria naţiune, dar şi pentru alte naţiuni.

Internaţionalismul socialist al cetăţeanului din U.R.S.S. este contopit în mod organic cu patriotismul sovietic. Tocmai pentrucă patriotismul sovietic este un patriotism de tip nou, el, se contopeşte în mod armonios cu internaţionalismul proletar. Particularitatea aceasta admirabilă a patriotismului sovietic a exprimat-o I. V. Stalin. „Forţa patriotismului sovietic, — a spus el, — constă în aceea, că el nu are ca bază prejudecăţi rasiste sau naţionaliste, ci adâncul devotament şi credinţa adâncă a poporului faţă de Patria lui Sovietică, prietenia frăţească a oamenilor muncii din toate naţiunile ţării noastre. Patriotismul sovietic îmbină în mod armonios tradiţiile naţionale ale popoarelor şi interesele vitale comune ale tuturor celor ce muncesc din Uniunea Sovietică. Patriotismul sovietic nu desbină ci, dimpotrivă, leagă strâns toate naţiunile şi popoarele ţării noastre într'o familie unică, frăţească. Aci trebuesc căutate bazele prieteniei nesdruncinate şi tot mai puternice a popoarelor Uniunii Sovietice. Totodată popoarele U.R.S.S. respectă drepturile şi independenţa popoarelor celorlalte ţări şi au dovedit totdeauna că vor să traiasca în pace şi prietenie cu statele vecine. Aici trebue căutată baza legăturilor care sporesc şi se întăresc, ale statului nostru cu poporele iubitoare de libertate" [13].

Unitatea organică dintre internaţionalismul proletar şi patriotismul sovietic este una din particularităţile importante ale ideologiei omului sovietic, care este profund ostilă ideologiei burgheze a cosmopolitismului. Trebue să ducem o luptă neîmpăcată şi îndârjită împotriva cosmopolitismului şi a nihilismului naţional. In faţa tuturor celor ce muncesc pe frontul ideologic stă marea şi nobila sarcină de a glorifica Patria Sovietică, de a preamări succesele ei grandioase, printr'o muncă neîntreruptă şi neobosită, de educare în mase a marilor idei ale patriotismului sovietic.

---

13) I. V. Stalin: „Despre Marele Război al Uniunii Sovietice pentru Apărarea Patriei", pag. 160-161, Gospolitisd, 1947. (Vezi şi ed. P. C. R. pg. 173-174 N. Red.).

www.dacoromanica.ro

DESPRE CONCEPŢIA INVĂŢĂMÂNTULUI PUBLIC DIN ANUL 1848

de Prof. Stanciu STOIAN

1. Faimoasa „direcţie nouă", iniţiată de junimism, a dat culturii româneşti, despre „paşoptism", pentru trei sferturi de veac, un tot aşa de faimos clişeu. Paşoptismul ar fi tot una cu „formă fără fond". Formula a fost găsită de Maiorescu, acelaşi Maiorescu pe care toţi acei ce l-au cunoscut sunt de acord să-l socotească drept omul cel mai iubitor de formă. De altfel, chiar pentru gânditorul Maiorescu, realitatea, „fondul" existenţei, nici nu este ceva concret, viu, ci o existenţă asemănătoare ideilor platonice, adică, propriu zis, formă vagă, fără conţinut.

Pătura „cultă" a clasei stăpânitoare burghezo-moşiereşti şi-a însuşit repede acest clişeu. O împingea în această direcţie noua orientare politică, prilejuită de înscăunarea în fruntea Statului, a mult doritului de ea „prinţ străin".

Maiorescu şi junimismul au făcut ceva mai mult: au fericit cultura noastră cu o concepţie formală şi idealistă despre lume, o formă savant construită de metafizica nemţească. Aerul ei de seriozitate studiată nu se putea să nu influenţeze, în atmosfera de parvenitism a vremii. Şi a influenţat.

Prin aceasta însă paşoptismul n'a fost anulat. El a continuat să trăiască, independent de „direcţiile" aplaudate la „curte" şi în saloane. Aceasta dovedea că el avea un fond, — un fond serios, real, ieşit din realităţile vieţii noastre sociale, provocat şi susţinut de tendinţele generale ale timpului. Persistenţa lui în spirite, şi după 1866, mai dovedea apoi că el nu se consumase, ci mocnea sub tensiunea unei frâne, pe care fusese forţat s'o accepte.

Azi putem să ne dăm bine seama ce a fost mişcarea care a culminat în evenimentele din 1848.

O mişcare social-politică, o mişcare revoluţionară, mai ales, nu poate cădea din senin. Ea trebue să aibă un substrat economico-social, să fie luminată de o ideologie adecvată şi să fie dirijată practic de un instrument politic, care nu e altul decât „partida" sa, cum se spunea la 1848.

Revoluţia dela 1848, din Principate a putut fi provocată şi grăbită de mişcările de aiurea, din acea vreme, dar nevoile concrete, care au determinat-o, nu puteau fi decât autohtone. După cum s'a spus aşa de just în ultima vreme, ea nu este, în fond, decât urmarea şi întregirea mişcării lui Tudor, din 1821.

Revoluţia burghezo-democratică dela noi este determinată, structural, de desvoltarea forţelor capitaliste care au început să apară încă în veacul precedent, şi stă sub semnul unei ideologii adecvate. Burghezia devine sigură de forţa şi rostul său din ce în ce mai mult. Pe lângă unele începuturi de infiltrare a capitalului străin, unii boieri, în special din categoria a doua, precum şi negustori, încep a practica pe o scară mai întinsă comerţul şi deschid fabrici, pentru diverse articole de consum. In această categorie sunt şi personalităţi ca Rosetti, Kogălniceanu, Asachi, ş. a. In Muntenia erau, în 1837, după mărturia unui călător rus în Principate, nu mai puţin de 631 de fabrici şi 2,314 mori. Burghezia este deci un fapt, deşi încă la începuturile sale. Ea se agită şi agită, străduindu-se să înmănunchieze în jurul său forţele populare, împotriva puterii boierilor.

Sunt cunoscute lozincile pe care burghezia de pretutindeni şi le confecţionează în acest scop. Pe lângă lozinca: libertate, egalitate, fraternitate, — ea vine şi cu o filosofie atrăgătoare. S'a afirmat cu mai multă convin-

www.dacoromanica.ro

gere un optimism și o credință mai vie în rațiune și știință. Oamenii revoluției afirmă fericirea individului eliberat și luminat.

În țările unde, la stăpânul de același neam sau limbă, se adăugase cu scurgerea timpului și o stăpânire străină (și aceasta era cazul la noi), ideologia revoluției burghezo-democratice se mai întregea cu încă un element: porunirea justificată a poporului împotriva jugului otoman și habsburgic, exploatator și frână a progresului. De aceea, în astfel de țări —în țara noastră, între altele — revoluția îmbracă și un vestmânt național.

Instărită și ideologicește luminată, burghezia înțelege să-și creeze și organul, instrumentul de luptă politică. Marea Revoluție burgheză din Franța a cunoscut mai multe partide. După exemplul Apusului, avem și la noi societăți și cluburi care organizează forțele revoluționare. Între acestea, cea mai de seamă este societatea „Dreptate-Frăție", al cărui suflet este Bălcescu și al cărei membri vor fi, de fapt, conducătorii revoluției dela 1848.

Mișcarea dela 1848 are, așa dar, toate caracterele unei revoluții. Că „pașoptismul" a putut să se manifeste și cu ceva vaporos în el, cu visuri proiectate pe ecranul unui viitor perfect și etern, lucrul este explicabil.

Este ceva, în același timp, și din acele forme de socialism burghez și mic burghez, dinaintea anului 1848 despre care vorbește și Marx în Manifestul Partidului Comunist și care, după cum se știe, au fost nimicite de mișcările din Iunie, în Franța. „În fond, spune Lenin, acesta nu era deloc socialism, ci doar o frază blajină, un vis blând, în care, — pe atunci — democrația burgheză își învăluia spiritul revoluționar" [1].

Este firesc apoi ca o revoluție să privească mai mult spre viitor. „Revoluția socială din sec. XIX-lea — zice Karl Marx — nu poate să-și scarbă poezia din trecut, ci numai din viitor" [2]. Lenin, și el, ne arată că visul nu e propriu zis vis, decât dacă merge înaintea faptelor, fără însă a le ignora [3]. Însfârșit, „pașoptismul" are o doză pronunțată de romantism și pentru alt motiv binecuvântat. Era ceva fals, nesincer, în atitudinea burgheziei față de popor și romantismul, cu grandilocvența sa, care azi nu mai înșală caută să acopere acest lucru.

Toate aceste scăderi reale nu iau însă „pașoptismului" nici caracterul său revoluționar, pentru vremea sa, nici seriozitatea, „fondul", pe care au încercat să i-l conteste junimiștii.

2. Caracterele „pașoptismului", ideologia sa, le găsim în toate domeniile de activitate ale timpului. Este firesc să le găsim și în gândirea pedagogică și școlară.

Unii pedagogi români, ocupându-se de începuturile pedagogiei românești, scot în relief caracterul neoriginal al primelor lucrări de pedagogie, publicate în românește. Unii arătau că e vorba de studii care au pus bazele pedagogiei sistematice [4]. Concepția aceasta nu este justă. A afirma lipsa totală de originalitate în gândirea despre educația timpului înseamnă a relua și a afirma lipsa de „fond", adică de originalitate a întregului fenomen pașoptist. Ceea ce, după cum am arătat, nu se poate susține cu bună credință.

Prezența „pașoptismului" în educație, cu problemele caracteristice care interesează țara noastră, este mai mult decât evidentă. Dacă n'avem lucrări de pedagogie științifică și mai ales de tehnică pedagogică, în schimb, pe viul problemelor noastre la ordinea zilei, toată pătura cultivată a țării „a făcut" pedagogie, toți s'au arătat preocupați de mijloacele prin care țara noastră și cetățeanul ei pot să se ridice.

Atât oamenii politici, cât și scriitorii epocii, sunt nu numai oameni politici și scriitori, ci și pedagogi ai poporului lor, pe care-l cheamă la o nouă

1) Lenin despre literatură. Ed. P. M. R. 1948, pag. 14.

2) K. Marx: Optsprezece Brumar al lui Ludovic Bonaparte, trad. rom. Moscova, 1947, pag. 15.

3) V. I. Lenin: Ce-i de făcut? București, 1946 Ed. P. C. R., pag. 247.

4) St. Bârsănescu: Istoria pedagogiei române. București 1941 pag. 64.

www.dacoromanica.ro

viață. Tezismul acesta, care îmbracă uneori, în adevăr, forme grandilocvente și profetice, a și fost reproșat mai târziu acestei generații, de către adepții formulei olimpianice a artei pentru artă. O gândire pedagogică mai nouă, în această epocă, fie ea și nesistematică, vom găsi tocmai la personalități care „aparțin mai puțin pedagogiei și mai mult literaturii" [5]).

Cârlova, Grigore Alexandrescu, D. Bolintineanu, Alecu Russo și Cezar Boliac se prenumără printre poeții la care găsim astfel de atitudini și credințe. Bălcescu, Lazăr, Eliade, Asachi, Ghica, Kogălniceanu și alții, reprezintă acelaș lucru între prozatori. Eliade și Asachi fiind și poeți. In Ardeal este de pomenit mai ales Gh. Barit. Unii dintre aceștia sunt chiar în curent și cu mișcarea pedagogică din străinătate. Mulți, în genere, sunt animați de credința transformării omului prin educație. In Ardeal, tezismul literar pașoptist pune un accent pe latura națională greșind prin poziția ocupată împotriva intereselor naționale. El se încheagă mai târziu în „curentul latinist", cu care au făcut cunoștință și Principatele.

Dintre Ardelenii care au militat pe această poziție, sunt de citat un Timotei Cipariu sau un Simion Barnuțiu. Alții sau păstrat pe o poziție mai socială și prin aceasta mai aproape de Munteni și Moldoveni. Unul dintre aceștia este Gh. Barit.

Gh. Barit este o minte cuprinzătoare și mai consecvent progresistă decât ceilalți. Aceasta l-a și făcut în stare să se orienteze mai just în unele evenimente din anul 1848. In „Gazeta de Transilvania" și în asa de pedagogic denumitul ei supliment, „Foaia pentru minte, inimă și literatură", el se arată unul dintre educatorii Românilor de pe ambele versante ale Carpaților. Pe lângă aceasta, el este un om căruia nu-i sunt străine problemele educației. Vorbește adesea chiar ca un adevărat om de școală. Iată, de pildă, ce recomandă el în articolul program al Gazetei sale, în primul număr: „Lățirea științelor și cunoștințelor, împărtășirea ideilor la toate clasele de oameni". El e atent apoi nu numai la ceea ce se învață, ci și cum se învață în școalele timpului. „Să ne uităm împrejură, în toate părțile, zice el, și ne vom încredința cum că metodul școalelor noastre a fost până acum în praxi, impedicatoriu, iar nu îndemnatoriu la o cultură mai slobodă și mai înaltă. Impovărarea memoriei cu apăsarea înțelesului și judecății tinerilor, aceasta este caracteristica școalelor noastre [6]).

Insfârșit, la Barit avem și un pronunțat simț al realităților, pe care, chiar dincoace de Carpați, numai la un Bălcescu sau Kogălniceanu îl găsim.

Dincoace de Carpați, tezismul de care am vorbit are totuși, dacă nu întotdeauna o justă orientare, în orice caz o mai mare înclinare spre problemele sociale. Sub acest semn se naște o mișcare al cărei specific îl formează, cum s'a mai spus, ideile despre educație.

Lazăr a deschis drumul; după el vin alții care adâncesc lucrarea lui. „Vă încredințez, spune Lazăr, în prefața la Povățuitorul Tinerimii, că și în limba noastră română putem a ne înălța la cele mai mari învățături" [7]).

Unii elevi și urmași ai lui Lazăr vor încerca să dovedească acest lucru. Ei vor crea treptat și domeniul preocupărilor pedagogice de specialitate, împletind observația proprie cu lectura străină.

Intre cei dintâi care vor face aceasta va fi însuși Eliade Rădulescu. Cunoaștem omul, după cum cunoaștem și personagiul politic și scriitorul. Reprezentant al grupării burgheziei șovăelnice, el este un amestec de radicalism mesianic și conservatism distant. Grigore Alexandrescu, care-l cunoștea bine, la el s'a gândit desigur când a scris fabula „Câinele și cățelul". Filosofia „echilibrului între antiteze" și fraze ca „urăsc tirania, mi-e frică de anarhie" sau „respect la persoane, respect la proprietate", îl caracterizează îndeajuns. In fond, el n'a iubit niciodată revoluția și pe revoluționari, dar,

5) Stanciu Stoian: Probleme de ieri și de azi ale pedagogiei românești, Bucuresti 1941, pag 15.

6) Publicațiunile periodice românești, București 1913 pag. 289.

7) Bibliografia românească veche, București 1912-1936, tom. III, pag. 502.

www.dacoromanica.ro

cum foarte bine s'a spus, „ambiții ascunse îl făceau să se teamă a rămâne străin de evenimente" [8]).

Calitățile, ca și defectele sale, în plus marea lui putere de muncă și un talent destul de viguros, l-au făcut pe Eliade Rădulescu să joace un rol însemnat nu numai politic și literar, dar și pedagogic și școlar, însă înainte de revoluție. El ia în repetate rânduri condeiul pentru a scrie în „Curierul Românesc", gazeta sa, „Cugetări" pedagogice, „priviri asupra educației" sau chiar mici studii, compilate după autori străini, cum este de pildă cel prelucrat după Girardin, asupra lui J. J. Rousseau.

Pentru Eliade Rădulescu, „educația are drept scop păstrarea, îndestularea și desăvârșirea trupului, duhului și inimii" [9]) sau „educația este o ducere de mână către preursirea omului". Sunt definiții „cuminți" de „echilibru". Ele definesc o poziție, dar marchează și un progres, în vocabularul de specialitate și în abordarea problemelor.

Paralel cu activitatea lui Lazăr și a lui Eliade, se întinde aceea, foarte bogată, a lui Gh. Asachi. Clasa lui de inginerie, deschisă în 1814 și în care întâia oară „s'a paradosit în limba română", este chiar anterioară școlii lui Lazăr. Totuși el nu poate fi socotit un deschizător de drumuri ca acesta. Era un om învățat, între Moldovenii săi, dar glasul vremii lui, pentru țara lui, nu prea l-a înțeles. A făcut școli, a scris, a condus instituții, dar n'a luat parte nici la revoluția din 1848 și nici la actul Unirii Principatelor. El s'a supus mai degrabă timpului. A adus astfel, în conducerea școalelor, mult simț de organizare, iar dările sale de seamă asupra mersului învățământului sunt astăzi un prețios material de informație pentru cunoașterea școlii din timpul său. Un alt merit real al lui Asachi este că, întrucât i-a stat în putință, s'a străduit să dea învățământului, pe care el îl conducea, o îndrumare mai realistă. Este necesar acest lucru, spunea el, „spre a îndrepta tinerimea către cariera industriei" [10]). Acest lucru îl spunea un industriaș, dealfel, căci Asachi avea fabrică de hârtie la Piatra [11]).

Un alt pașoptist, la care găsim îmbinat acest realism cu o atitudine progresistă pentru acele vremuri, este Ion Ghica. In „Foaia pentru minte" dela Brașov (1847), apoi în „Convorbiri economice" sau în „Școala de acum cincizeci de ani" (scrisori către Vasile Alecsandri), Ion Ghica se arată ca unul care înțelege just rolul burgheziei, în noua ordine socială și de Stat. El se ridică împotriva școlilor organiazate numai pentru funcționari, știind bine că „o națiune fără industrie nu poate progresa". De aceea cere el, pentru tineri, o școală legată de nevoile vieții economice. „Le trebue la fiecare, spune el, un fel de învățătură potrivită cu slujba ce are să îndeplinească și rolul ce are să joace în societate" [12]).

Idei asemănătoare avusese, cu mult mai devreme încă, bătrânul Dinicu Golescu, la care găsim și o pledoarie pentru ieșirea țărilor noastre „din primitivismul" în care le țintuise stăpânirea otomană.

Dar sprijinul cel mai luminat al vremii rămâne, fără îndoială și în această privință, tot Bălcescu. El luptă pentru reforma radicală de structură, cum e împroprietărirea țăranilor, el luptă pentru regim republican, și tot la el, mai mult decât la oricare altul găsim o justă interpretare a naționalismului burghez revoluționar al vremii. „Deschid sfânta carte, scrie Bălcescu în Istoria Românilor sub Mihai Viteazul, unde se află înscrisă gloria României, ca să pun înaintea ochilor fiilor ei câteva pagini din viața eroică a părinților lor. Vom arăta aceste lupte uriașe pentru liberarea și unitatea națională, cu care Românii, sub povața unui vestit voevod, încheiară veacul al XVI-lea". Gă-

8) Gh Călinescu: Istoria Literaturii Române, Buc. 1941, pag. 133.

9) I. Eliade Rădulescu: Priviri asupra educației. Curierul ed. II 1862, pag. 257.

10) V. A. Ureche: Istoria Școalelor, II pag. 53.

11) Tudor Savin: Capitalul străin în România, Buc. 1947, pag. 13.

12) Ion Ghica: Opere complecte. Minerva 1913, pag. 30).

www.dacoromanica.ro

sim aci concepția lui în istorie și o interpretare a tradiției bune: istoria și tradiția luptelor pentru libertatea națională.

Cât despre raportul dintre politică și educație, Bălcescu îl vede de asemenea cum nu se poate mai limpede. In al său catehism al bunului cetățean, în dialogul dintre orășean și comisarul de propagandă, găsim exprimat punctul său de vedere în această privință. Orășanul cu care se discută este de părere că nu e bine să se dea tuturor, deopotrivă, aceleași drepturi politice. Comisarul însă, care reprezintă pe autor, arată, mai întâi, „că poporul e înzestrat cu calități naturale, care-l fac capabil să priceapă repede. Învățătură în condițiile de vieață pe care le oferă regimurile tiranice nu poate avea niciodată poporul. El trebue întâi să se elibereze prin luptă și apoi va avea toate condițiile necesare pentru a se putea lumina" [13]). Este un punct de vedere care ne poate îndreptăți, cu drept cuvânt, să numim pe Bălcescu un *„premarxist"*.

Cât de aproape era Bălcescu de spiritul marxist se poate vedea cu deosebire, din lucrarea „Question économique des Principautés Danubiennes", pe care el a publicat-o nesemnată și pe care, indirect, prin I. Regnault, a folosit-o însuși Marx, interpretările date de Bălcescu fiind aceleași, în cea mai mare parte, cu acelea ale autorului Capitalului [14]).

Lista scriitorilor, din prima jumătate a sec. al XIX-lea, nu se încheie cu cei citați aici. Ea este mult mai mare. Mai mari sau mai mici, ei sunt aceia care au creat climatul de raționalism și progresism, în lupta pentru eliberarea națională și care sunt adevărata pedagogie a epocii, aceia care au animat pe toți oamenii de școală, care s'au străduit să realizeze un cât de mic progres în organizarea instituțiilor noastre educative.

3. Pedagogie „sistematica", propriu zis pedagogică, mai ales, nu găsim, este drept, prea multă în această epocă. Aceasta nu înseamnă însă mai puțin că ea și-a avut ideologia pedagogică, precum am arătat, și aceasta a condus activitatea școlară, nu cunoștințele tehnice de împrumut. Pentru chestiuni de amănunt, pentru tehnica didactică, nu se putea crea teoria ad-hoc și nici n'ar fi fost recomandabil. Abia atunci li s'ar fi putut aduce oamenilor revoluției acuzația că fac teorie searbădă. Țările noastre nu aveau o bogată tradiție școlară, ele nu aveau deci o experiență, din care să poată extrage o bogată tehnică didactică proprie. Aceasta va veni cu vremea. De aceea literatura de specialitate dela noi — pedagogia practică sau didactică — vor începe prin a fi o literatură de traduceri și treptat, apoi, și una de compilații, pentru a se ajunge, însfârșit, mult mai târziu, și la lucrări mai originale.

Printre cele dintâi lucrări de pedagogie, semnalate în românește, apare la Viena în 1785, „Carte trebuicioasă pentru dascăli" și este redactată în două limbi: românește și nemțește. Cartea cuprinde, după cum ne informează prefața, două părți: „în cea dintâiu care se va vorbi de dascăli și proterimata sau averi sufletești (marafeturi) a lor; în cea de a doua, se va arăta chipul dării de învățătură, în toate lucrările ce sunt de învățat și în adăosătură, se vor orândui chipurile spre ținerea în buna stare a rânduielii în școală" [15]).

Lucrarea pare a fi avut un caracter electiv, așa cum erau multe lucrări în nemțește în această vreme. Ea este adresată „școalelor de jos românești neunite".

---

13) N Bălcescu: Catehismul bunului cetățean.

14) Prof. I. Pârvulescu: K. Marx și Principatele Dunărene. (Contemporanul, Vineri 2 Iulie 1948). Vezi și Mihail Roller, „1848 în Principate". Buc. 1948. Aci găsim acest citat din Bălcescu: „Revoluția din Iunie nu a fost fabricată nici născocită, nici de mine, nici de Eliade, nici de alt revoluționar. Ea este numai desvoltarea acelei lucrări neobosite și providențiale, începută în societatea noastră, ca în celelalte societăți, dela origina ei" (pag. 27).

15) I. Bianu, N. Hodoș și Dan Simonescu: Op. cit. II, pag. 303.

www.dacoromanica.ro

O altă lucrare, care pare să fi avut o mai largă întrebuințare, apare la Buda, în 1818, cu titlul „Manuductor pentru învățătorii sholasticești". Autorul, un anonim, ne informează că lucrarea sa este „o culegere de cărți pedagogicești". Eu aci, spune el, mai mult m'am folosit și întrebuințat cărțile a vestitului crescătoriu de prunci Nimaer (Niemeyer)... deși, continuă autorul, multe din adusele aci temeiuri, în toate sholile pot oareceva schimbare răbda" [16]).

Lucrările lui Niemeyer, fără mare originalitate, sunt însă în spiritul sec. al XVIII-lea, avansate și mai ales scrise cu claritate. „Manuductor"-ul de care ne preocupăm pare să fie mai mult o traducere și să fi fost mult folosit.

Tot la Buda, în acelaș an, apare o traducere a lui Naum Petrovici: „Pedagogia și metodica", de Villon (sau Villaume), traducere tot din nemțește. In prefață, Naum Petrovici ,care se intitulează „preteptor", caută să ne definească atât noțiunea de pedagogie („o măestrie care ne învață a crește pruncul") cât și pe cea de metodică" [17]).

Ardelenii vor păstra până târziu obiectul traducerilor din nemțește, ceeace va da pedagogiei ardelene, până aproape de noi, o anumită fizionomie. Este de altfel, un obicei încurajat și cultivat de Viena, și motivul politic este lesne de înțeles: pentru a ațâța pe români cu unguri. Astfel avem primele școli românești din Ardeal, chiar din sec. XVII-lea, în satele grănicerești, apoi preparandia din Arad (1812), dar tot lui se datorește și influența nemțească în școală și pedagogie, mergând până la tipărirea de abecedare cu text român și nemțesc încă din acea vreme [18]). Pentru epoca de care ne ocupăm, este mai ales de citat lucrarea lui Andrei Mureșanu: ,Icoana creșterii rele, cu mijloace de a o face și mai rea", traducere liberă după Salzmann și Han (Brașov 1874), adepți ai filantropinismului lui Basedov, vag influențați de pedagogia lui Rousseau.

In Moldova și Țara Românească găsim, din contră, dela început, o altă tendință și un alt spirit. Aproape toate traducerile și prelucrările, aci, se fac din literatura pedagogică franceză. Pentru moment, traducerile făcute de ardelni în limba germană par să nu fi avut nicio influență mai deosebită dincoace de Carpați. Influența franceză, aci, se manifestă deci la largul ei.

Una dintre primele lucrări, prelucrată în acest sens, după Girardin, este studiul lui Eliade „Asupra vieții și operei lui J. J. Rousseau", publicată în 1836 în „Curierul Românesc". Lucrarea aceasta este interesantă pentru două motive: ea este privitoare la un pedagog mare; în al doilea rând, este un caz rar de înfățișarea unui pedagog mare, în literatura noastră pedagogică din prima jumătate a sec. al XIX-lea. Faptul ar putea fi interpretat în sensul că literatura noastră nu se putea ridica până la Rousseau sau alt pedagog de talia lui. Noi suntem înclinați să credem că motivul este, mai degrabă, altul. De o ideologie pedagogică de împrumut, mare nevoie nu era acum. Și mare pedagogi, acest lucru d'deau. Se simțea mai degrabă nevoie de sfaturi mai mărunte și practice, care să orienteze cotidian, în lucrul lor pe membrii corpului didactic și pe părinți.

Astfel de lucrări au fost „Pentru educația copiilor" de Madame Capan, (traducerea lucrării „De l'Education"), „Educația mame'or de familie" de Aimé Martin, traducere de care se ocupă însuși Bălcescu, la apariția ei (1844), fiind de altfel o lucrare, care, înainte de 1848 și în Franța, s'a bucurat, cum spune G. Compayré, „de o vază extraordinară, destul de greu de justificat" [19]).

Mai mult însă decât asemenea lucrări, sau chiar ca unele prelucrări de pretenții de mai multă originalitate, cum e aceea a lui D. Pop („Povățuitorul

16) Ibidem, tom. III pag. 224.

17) Ibidem, pag. 250.

18) Gh. Sima, Școala Românească în Transilvania și Ungaria, București, 1915, pag. 10-11.

19) G. Compayré: Hist. de la Pedagogie, Paris 1912, pag. 427

www.dacoromanica.ro

educației copiilor de amândouă sexurile", apărută la Iași în 1846), au un efect mai direct asupra practicei școlare în Principate, lucrări care se referă direct la metoda de predare.

O lucrare de acest fel este acea a lui Kleobul, din Filipopol, „Table pedagogice după metoda învățăturii reciproce". Lucrarea e tipărită mai întâi în grecește, la Paris, (1819), cu cheltuiala boierului N. Rosetti Rosnovanu și apoi, în anul următor, în traducerea lui N. Camariano, la Iași. In 1825 publică și Mitropolitul Veniamin Costache la Iași, o „Tablă alilodidactică, — pentu povățuirea copiilor despre noul chip a se învăța unul pe altul".

Metoda lancasteriană sau „lancastrică", după cum se spunea acum o sută de ani, s'a introdus la noi după cum vedem, destul de timpuriu aproape odată cu introducerea ei în apusul Europei. Se știe că în Franța sub restaurație, ea „devenise drapelul partidului liberal în materie de instrucțiune" [20]).

La fel la noi, metoda mutuală este socotită ca o metodă avansată, ceeace explică de ce s'a putut spune că repede „chestia lancastrianionului devenise o chestie națională și nu numai la Greci, ci și laRomâni" [21]). Metoda este pomenită și lăudată și de Eliade în prefața Gramaticii sale din 1826, iar în 1831 Eforia o cuprinde în regulamentul de funcționare al școalelor din Valachia.

Astăzi, metoda lancasteriană apare evident defectuoasă, cu sălile ei de clasă prevăzute cu bănci și semicercuri, cu nelipsita bancă de nisip, cu „șezătorii" (monitorii) și „primarii" (îndreptătorii), dar acum un secol, lucrurile se prezentau altfel. Atunci aveau puțini învățători, pentru numărul tot mai mare de școlari, iar pregătirea lor era destul de sumară, pentru a putea mânui o metodă directă, simultană și pedagogică.

Când noile metode pedagogice se vor răspândi mai mult, când revistele de specialitate [22]) și studiile pedagogice vor pătrunde mai mult în școli și în bibliotecile Corpului didactic, atunci și metoda lancasteriană va începe să fie atacată și părăsită. Dar aceasta după 1848, dăinuind în unele părți până către sfârșitul secolului.

4. O bună metodă pedagogică ajută mult progresului didactic, dar ea nu este totul. Tot așa de necesar este un bun manual didactic. Pentru învățământul public, el este indispensabil din mai multe puncte de vedere, iar pentru școala noastră, începătoare acum un secol și jumătate, era poate și mai indispensabil decât o carte de tehnică pedagogică. In adevăr, aceasta mai putea fi suplinită și de bunul simț, manualul însă mai greu. Iată de ce dotarea școlilor cu manuale didactice a fost o preocupare a oamenilor de școală dinainte de anul 1848.

Printre primele manuale școlare pomenite în țările noastre sunt bucoavnele sau bucvariile. Cea dintâi se tipărește la Bălgrad în 1699, de Mihai Iotvanovici Tipograful și poartă ca titlu: „Bucoavnă, ce are în sine deprinderea învățăturii copiilor la carte și simbolul credinții creștinesci, zece porunci ale legii vechi și ale celei noue, șepte taine ale bisericii reseritului iproci". Cartea este tipărită cu învoirea Mitropolitului Atanasie cel care, curând după aceea, va trece la greco-catolicism.

O altă bucoavnă din 1744, tipărită la Cluj, în tipografia „cinstitei academii", are acelaș titlu și aproximativ acelaș cuprins.

Dincoace de Carpați, cunoaștem „bucoavnă pentru învățătura pruncilor" tipărită de către Constantin Athanasievici tipograful și cu „blagoslovenia" episcopul Grigore la Râmnic în anul 1749. Episcopul Grigore se adresează în predoslovie „pravoslavnicilor creștini" dar și „mai vârtos", preoților

20) G. Compayré: op. cit. pag. 435.

21) G. Bogdan Duică: Viata și Opera lui Gh. Lazăr, Buc. 1924, pag. 152.

22) In afară de curierul lui Eliade și Albina lui Asachi, care nu-s de specialitate, dar se ocupă și de școală, nicio revistă de specialitate nu apare înainte de 1848. L'Enseignement (Iași 1849) și Instrucțiunea Publică (Buc. 1852) apar după.

www.dacoromanica.ro

și protopopilor, care ar avea datoria să se ajute de bucoavnă pentru a învăța pe enoriași „legea lui Dumnezeu, cu toată osârdia“ [23]).

O altă bucoavnă apărută în 1788 la Sibiu, cu text românesc și nemțesc aduce o inovație: dă oarecare atenție și învățării scrisului nu numai cetitului. De altfel, după cum spune un cercetător al bucoavnelor, lucrările de acest gen, care apar de acum, fie la Buda, fie la Viena, au și un conținut mai puțin religios [24]).

Lucrul acesta este adevărat, după 1800, nu numai pentru acestea, ci și pentru cele din Moldova și Țara Românească. Prin introducerea preocupării de scris și prin conținutul lor mai variat, bucoavnele isbutesc să se mențină până către jumătatea secolului.

Cu toate acestea, bucoavna reprezintă în general, vechiul spirit, vechea școală de caracter bisericesc. Spiritul didactic cel nou tocmai împotriva lui are de luptat. Pentru ca să se mențină în atenția și uzul școalelor, bucoavna se completează cu conținut ceva mai modern, dar scopul le principal rămâne tot cel religios.

In locul bucoavnei, școala introduce treptat abecedarul de tip modern, care se ocupă numai de învățarea cetitului și a scrisului, lăsând ca restul învățăturilor, pe care bucoavna obișnuia să le cuprindă sumar în ea, să se treacă în lucrări speciale de lectură și învățătură și să capete totodată o desvoltare mai mare. Un astfel de abecedar este tipărit în 1828 de Grigore Pleșoianu, fost elev al lui Eliade. In 1831, Petre Câmpeanu tipărește „Modul învățăturii“, iar Seulescu, la Iași, „Abețedar românesc“. Abecedarul lui Pleșoianu, mai ales, înlocuește cetitul slavon, azi, buche, vede,, etc., — cu cetitul firesc : a, be, ce, de, etc.

Dar aportul și inovația cea mare pe care o aduce spiritul cel nou, manualului didactic, este că deprinde și creează și noi lucrări speciale cu conținut științific, atât de necesar nivelului cultural al vremii și pe care școala nu-l mai putea ignora. De altfel numai deprins din bucoavnă acest conținut se putea organiza și desvolta așa cum trebue, imprimând fiecărui manual de specialitate spiritul său propriu.

Primele manuale sunt, evident, traduse, mai ales din franțuzește. După traduceri vin complicațiile. pentru ca, mai târziu, să se treacă și la lucrări proprii. Cele dintâi manuale, care se alcătuiesc fără a se face apel la material străin, sunt : gramaticile, istoria și geografia țării, apoi și literatura. Ceeace era și firesc.

Astăzi ,toate aceste manuale sune depășite. Unele sunt pline de multe erori. Altele însă, cu toată trecerea vremii și cu tot caracterul lor de lucru învechit, depășit, sunt de o lectură atrăgătoare, interesantă. In ele vedem preocupările oamenilor vremii, tot mai răspicat, efortul lor de ridicare a țării, din punct de vedere cultural. Spiritul pașoptist, oricât de frânat era el de cenzură și Eforie, tot pătrunde și aci.

Intre cei ce s'au ilustrat ca autori didactici ai timpului, sunt demni de pomenit : Gh. Asachi, Gh. Seulescu, Paullni, N. Drăghici, Cihak, D Gusti, I Poni Ion Ionescu ș. a. In Ardeal, aportul cel mai de seamă, îl aduc studiile asupra limbii, iar pentru școală, cărțile de gramatică s'au bucurat de o preferință, care a influențat și asupra Principatelor. Ele au creat concepția burgheză, cu calitățile, dar și cu scăderile ei.

5. Curentul nou, susținător al transformărilor sociale, cu alte așezări economice și culturale, susținând de asemenea libertățile cetățenești și naționale, nu se mărginește numai să emită idei, să-și apropie metode și să traducă sau prelucreze manuale Toate acestea țintesc un scop practic, organizarea de instituții în care ele să fie aplicate.

Aparitia elementelor capitaliste în sec. al. XVIII-lea favoriza un început de organizare școlară, care era oglinda stărilor sociale ale timpului.

---

23) I Bianu, Op. cit. pag.

24) Onisifor Ghibu : Din Istoria Literaturii Didactice Românești. București 1916. pag. 40 și urm.

www.dacoromanica.ro

Pentru clasa suprapusă existau încă din sec. al XVII-lea, Academii, cu învățătură de grad superior, în limba grecească. Jos, pentru un număr restrâns de feciori de preoți, negustori sau oameni mai înstăriți, existau, fără caracter prea stabil, școli sau cursuri ținute în biserică. Acestea se făceau în limba română.

In orice caz, în greceşte sau românește, superioară sau inferioară, școala vechiului regim deşi impregnată de spirit religios de modă veche şi de idei conservatoare, are deacum şi elemente laice, mai înaintate.

Către sfârşitul secolului al XVIII-lea şi în pragul celui următor, ideile noi încep să agite spiritele pretutindeni. Astfel școala grecească începe a se lasa influențată de ideile enciclopediste, ideea unei școli românești începe să prindă teren.

In primele două decenii ale secolului al XIX-lea nu se face un progres deosebit în acest sens, în afară de seminarul dela Socola, organizat de Veniamin Costache. Acesta preconizează, ce-i drept, un învățământ în limba română, dar ideile şi structura seminarului sunt departe de suflul cel nou. Suflul acesta îl găsim numai în clasa de inginerie,, înființată de Gh. Asachi în Moldova (1814) şi mai ales în școala lui Lazăr (1818). Dela această dată, organizarea învățământului, după noile concepții de viață, îşi croieşte drum.

In realizarea reformelor școlare, în Principate, în epoca paşoptistă, distingem câteva etape.

In prima etapă, dela răscoala condusă de Tudor, până la Regulamentul Organic, școala românească străbate o serie de încercări şi eforturi, pentru a se organiza în spirit nou. Tot ce se realizează acum însă are un caracter de experiență. Organizatorii sunt oameni ieşiți din burghezie sau din boierism de rang mai mărunt dar ei nu pot face mult prin ei. De aceea, ei se înşiruiază pe lângă boieri mari, mai „milostivi", sau pe lângă domnitori.

Ceeace aduce Regulamentul Organic ca nou este tocmai proclamarea învățământului ca lucru de interes public şi a școlii ca instituție permanentă de Stat [25]). Regulamentul Organic — cel din Muntenia, la articolul 306, iar cel din Moldova la articolul 420 — statornicește pentru învățământul elementar școli prin capitalele de județ, iar Regulamentul de funcționare a școalelor statornice categoriile de școli naționale care pot lua ființă. Ele sunt: începătoare, umanioare, complimentare şi cursuri speciale. Primele două sunt de câte patru ani de studii, cele complimentare de trei ani. Se stabileşte de asemenea „un sfat de instrucție", alcătuit din 4 efori, un director şi un revizor, şi se întocmeşte o programă de studii. Corpul didactic urmează să se recruteze, nu tocmai după criterii precise de studii, dar în orice caz dintre persoane mai destoinice, căci, după cum arată V. A. Ureche, se dă acum şi profesorului o situație „onorabilă" în Stat [26]).

Invățământul public este prin el însuşi o formă de învățământ avansată; de aceea, odată cu instituirea lui, se deschide, după 1831, o perioadă de lupte, duse pentru consolidarea lui, împotriva aristocrației, care începe să susțină învățământul particular sau cel puțin privat (nestatificat). O parte din boierime vede acum binefacerile învățăturii, dar simte şi pericolul răspândirii sale în mase mai largi populare. Lupta ei este dublă: pe de o parte să frâneze cât mai mult înființarea de școli elementare, mai ales la sate, iar pe de alta să dea învățământului superior caracterul unei școli pentru copiii celor avuți. Pe motivul „nedestoiniciei limbii românești pentru rostirea cugetărilor înalte" [27]), se cere de pildă ca Academia dela Iaşi să fie transformată în Colegiu Francez, ceeace se şi întâmplă în 1847.

Motivul real al transformării școlilor de învățământ superior, în colegii de limbă franceză, era în fond dorința protipendadei de a-şi rezerva numai pentru ea acest învățământ, a-l face inaccesibil restului poporului. In reali-

25) P. Răşcanu: Istoricul Invățământului Secundar, Iaşi 1906.

26) V. A. Ureche: Istoria Şcoalelor, partea II-a.

27) Al. Xenopol: Istoria partidelor politice în România, vol. I, partea I, pag. 226.

www.dacoromanica.ro

zarea scopului nemărturisit, de clasă, aceasta nu se sfieşte să arunce jigniri la adresa limbii şi naţiunii, din mijlocul căreia totuşi se ridicase.

Poate că în mintea celor ce vor să desnaţionalizeze din nou învăţământul superior — de astădată după calapodul Apusului — mai mocnea şi o altă intenţie: aceea de a pune oarecare stavilă exodului de tineri studenţi spre şcolile din străinătate, mai cu seamă în Franţa, de unde nu veneau numai cu învăţătură, ci şi cu altceva, ce nu convenea bolerimii noastre. Nu bonjourismul moral o neliniştește pe ea — căci toată boierimea e bonjouristă în acest sens — ci cel social şi politic. Feciorul lui Mihail Sturza se va fi întors în ţară cu un lustru de suprafaţă doar, dar Mihail Kogalniceanu este mândru să anunţe, în 1837, „babacăi" lui, că acolo, în străinătate, a scris o istorie a patriei lui, pentru care este lăudat [28]).

De altfel din 1843, studenţii români din străinătate sunt deja puşi sub supravegherea unui „corespondent", printr'o anaforea a Eforiei. Parisul, unde studenţii se şi organizau pentru activitate politică şi culturală, îi îngrijorează în special pe veliţii boleri, membri ai Eforiei. Tânărul student, lăsat singur aci „ar fi fost, zic ei, ca vasul de plutire, ce s'ar arunca fără cârmă în valurile mării" [29]).

Toate măsurile lor sunt însă zadarnice. Istoria îşi urmează cursul ei. Tinerii serioşi şi care reprezintă din punct de vedere social ceva, nu sunt nici stricaţi, nici înstrăinaţi de mediul din Apus. Din contră, ei vin mai încălziţi de gândul de a fi folositori ţării lor şi şcolii lor. Dintre aceştia a ieşit un Eufrosin Poteca, un Săulescu, sau Petrache Poenaru, îndrăgostiţi de şcoala românească cea nouă, căreia i-au închinat şi anii de studenţie şi pe cei de mai târziu. Intr'o scrisoare adresată, din Londra, lui Zenobie Hagi Pop, negustor din Sibiu, Petrache Poenaru scria în 1831: „Principalul scop al studiilor mele, în această Capitală, a fost acela de a ajunge să cunosc metodele întrebuinţate penru încurajarea instrucţiei publice" [30]).

6. Anul 1848 marchează apogeul tuturor strădaniilor progresiste ale acestei generaţii de care ne ocupăm. El se prezintă însă deosebit pentru fiecare provincie românească, iar un început de realizare revoluţionară prezintă numai Muntenia.

In Moldova, după cum se ştie, încercările de răsmiriţă sunt repede înăbuşite, represiunea fiind condusă de însişi fiii domnitorului. Mişcarea a căzut prin lipsa ei de orice legătură mai serioasă cu masele populare. Nu este de mirare că Sturza îndrăsnea el să-i numească pe revoluţionari „aristocraţi" şi „retrograzi", cum se va plânge Kogălniceanu mai târziu [31]). De altfel Kogălniceanu nici n'a luat parte la evenimentele din Martie, dela Iaşi.

Ce ar fi putut să fie mişcarea din Moldova, după dorinţa fruntaşilor mai progresişti, a arătat-o Kogălniceanu în August 1848, în exil, la Cernăuţi, unde a publicat cunoscuta broşură, întitulată: „Dorinţele partidei naţionale în Moldova". In ce priveşte educaţia şi învăţământul, una din cele 34 de revendicări, la punctul 14 cere: „Instrucţie egală şi gratuită pentru toţi Românii... Fieştecare oraş, târg, sat, trebue să aibă şcoala sa, ca fieştecare Român să poată primi instrucţiuni la care îl cheamă facultăţile sale" [32]).

In Transilvania, legătura cu masele a existat, dar mişcarea a fost rău îndrumată de majoritatea conducătorilor ei. Barnuţiu, port-cuvântul „inteligenţei ardenele", a fost o frână, chiar prin faimosul său discurs. Xenopol spune că acesta a ştiut să vorbească mulţimii „înconjurând cu înţelepciune revoluţiile Românilor şi cu deosebire pe aceea din 1784, de care era periculos a se ocupa — zice el — într'o adunare atât de pornită contra elemen-

28) N. Iorga: Scrisori vechi de studenţi, Buc. 1934, pag. 19.
29) V. A. Ureche: op. cit. pag. 236.
30) N. Iorga, op. cit. pag. 8.
31) Anul 1848 în Principatele Române. Acte şi documente, tom IV, Buc. 1903, pag. 91.
32) Ibidem, pag. 99-100

www.dacoromanica.ro

telor asupritoare" [33]). Observația e justă, dar nu pentru laudă, ci pentru a-i arăta, fixa, lui Bărnuțiu, adevărata sa față destul de pronunțat nerevoluționara. Unioniștii sau cel puțin cei ce cereau colaborarea momentană cu revoluționarii unguri — cum era și just — nu erau puțini, spune tot Xenopol, dar, după discursul șovin al lui Barnuțiu, n'au mai îndrăznit să se opună curentului format.

Barnuțiu a căutat să profite de atmosfera creată și a propus o moțiune, cu patru puncte, toate numai în sensul celor vorbite de el. Abia a doua zi, în atmosfera calmă a unei adunări restrânse, s'a luat în considerare un program de revendicări mai largi.

Intre acestea sunt și revendicările de ordin educativ și școlar. Punctul 13 din programul acesta de revendicări cere: „înființarea de școale naționale în toate satele și orașele; înființarea de institute tehnice, de seminarii, pentru educațiunea preoțimei; cum și înființarea unei Universități naționale românești și dotarea acestora din tezaurul Statului, în proporție cu poporațiunea contribuabilă, apoi dreptul de alegător pentru întreg personalul didactic și desăvârșita libertate a învățământului" [34]).

O interpretare tendențioasă a evenimentelor dela 1848 din Ardeal ne-a obișnuit cu ideea că în tabăra maghiară nu există nicio înțelegere pentru astfel de revendicări. Ceea ce e profund eronat. O pildă găsim în atitudinea lui Petőfi. Că erau și aici spirite încălzite de un șovinism, că însuși Kossuth era înclinat în acest sens, lucrul este adevărat. Dar nu e mai puțin adevărat că erau și între Maghiari oameni care vedeau just. Incă dela început, dieta a aprobat astfel înființarea de „școale pentru toate confesiunile"; iar Kossuth chiar, e drept că abia în primăvara lui 1849, admitea totuși că „în toate școalele deja în ființă și în acele care se vor înființa pe viitor de către Stat pentru Români, limba de instrucțiune e limba română" [35]).

Revoluția din Muntenia s'a desvoltat în condițiuni și cu forțe ceva mai deosebite. Faptul acesta i-a imprimat un caracter de mai justă linie revoluționară, — cel puțin în parte — și i-a asigurat și un început de succes.

Intre revoluționari au fost și oameni șovăelnici ca Eliade, au fost interesați ca Brătienii, despre care Bălcescu spunea mai târziu că „tot ce au făcut ei, este ca să se exploateze revoluția în favoarea lor", dar au fost și înțelegători adânci ai momentului, ca Bălcescu sau Al. Golescu-Arăpilă. Pe lângă aceasta, muncitorii, țăranii și târgoveții mijlocii au simțit, din instinct, că revoluția era a lor. Descrierea intrării în București, în ziua de 10 Iunie, a țăranilor, când lumea se îmbrățișează, când țăranii sunt întâmpinați cu salutul „Dreptate"! arată îndeajuns unde era sufletul revoluției [36]).

Din punct de vedere ideologic, revoluția dela 1848 din Muntenia este susținută de trei publicații: Poporul Suveran, Pruncul Român și Invățătorul Satului.

Poporul Suveran apare între 19 Iunie și 11 Septembrie. El este inspirat de Bălcescu și condus de Dimitrie Bolintineanu și Grigore Alexandrescu.

Pruncul Român, condus de Rosetti, Vinterhalder și Catina, apare între 12 Iunie și 11 Septemvrie.

„Invățătorul satului" este o revistă mai veche, apărută în 1843, sub conducerea lui Petrache Poenaru și a continuat și după revoluție. Revista se adresa satelor și sătenilor, pentru care vrea să fie un adevărat „învățător". In difuzarea celor scrise în paginile ei, redacția se baza, dela început, și pe cei „cinci-șase oameni, care știu să citească" în fiecare sat, dar mai ales pe țărcovnicii" ce se pregătesc a fi învățători, pe „niște mici proprietari ...(pe) niște

---

33) Al. Xenopol: Istoria Românilor, vol. XII, Buc. 1896, pag. 25.

34) G. Sima, Școala Românească în Transilvania și Ungaria, Buc. 1915, pag. 17.

35) Ibidem, pag. 17.

36) Scrisoarea lui Florian Aaron către Gh. Barit.

www.dacoromanica.ro

boiernași de neam, niște mazili patentari și alte bresle, care mai toți știu carte" și care iarna „mor de urât șezând fără treabă" [37]).

Bălcescu cunoaște această publicație și-și dă seama de importanța ei, mai ales în lupta ideologică, de aceea primește să o conducă el însuși, în lunile revoluției. In această revistă se publică faimoasa circulară din 25 Iunie, în care, adresându-se „profesorului" conducător al învățământului din fiecare județ, se spune: „Fă, Domnule Profesor, din învățători organe fidele ale libertății, trimițându-i în sate a lumina pe frații lor".

Spre deosebire de vremurile de liniște, epocile mișcărilor revoluționare au un caracter specific al lor, din punct de vedere educativ. Atunci se evidențiază mai mult rolul educativ al propagandei ideologice și necesitatea ei. In acest scop, guvernul provizoriu din 1848, a organizat, din îndrumarea lui Bălcescu, pe toată țara așa numiții „comisari de propagandă", al căror rost era, în primul rând, să explice noua constituție. Nu toți oamenii revoluției au înțeles, cum se cuvenea, importanța acestora. Dintre toți, Bălcescu și Al. Golescu-Arăpilă au înțeles-o cei mai bine. Este interesantă din acest punct de vedere, scrisoarea lui Al. Golescu către Ștefan Golescu, având data de 9 Iunie.

„Despre propagandă, spune Al. Golescu, stăruesc mai mult decât oricând, în ideea de a numi câte un comisar de fiecare plasă sau plaiu, care să corespundă de-a-dreptul cu guvernul provizoriu, către o comisie numită înadins pentru aceasta și care avea a se ocupa zi și noapte cu singura chestiune a propagandei; această comisiune se poate întocmi de unul din secretari, și eu propun pe Bălcescu... Așa urmând nu se va mai întâmpla ca o mulțime de sate să nu scrie încă ce se lucrează în favorul lor și contra ciocoilor... Poporul este singura putere a noastră. Nu căutați dar de a-l aduna cât se va putea mai adesea ori, și în mai multe locuri, ca mai mulți să poată lua parte la acele adunări, comunicătoare de fiori electrici, pentru libertate și naționalitate" [38]).

Intre elementele utilizate în acest scop de guvern, învățătorii și preoții ocupă un loc de frunte, pentru sate, dar sunt și elemente orășenești, anume alese. Pentru ei se organizează cursuri speciale de perfecțiune, în capitalele de județ, cursuri care au și acest rost politic. Ele trebuiau să-i pregătească pentru a fi buni „comisari de propagandă", capabili să explice spiritul noiei constituții. Pentru aceasta li se trimit și circulări și se scriu articole în publicațiile regimului. Ei de asemenea fac rapoarte asupra celor constatate pe teren, din care se poate deduce starea de spirit cu care revoluționarii aveau de luptat, sau pe care se puteau sprijini.

Un raport semnat Veniamin Ierodiacon și D. Duțulescu, ne aduce astfel de știri, de pildă din județul Vlașca. Raportul respiră și oarecare scepticism, dar arată și faptul îmbucurător că sătenilor „tot le mai bate inima când aud ca stăpânirea îi numește fii și guvernul le zice frați".

Intr'un alt raport, comisarul de Romanați se plânge contra unor preoți, care nu se prea arată dispuși să colaboreze cu noua așezare a țării. Pe acest raport, cu data de 15 August, C. A. Rosetti a pus următoarea rezoluție: „Să se dea în cunoștință d-lui Ministru al Cultului adăogând că mai prin toate județele sunt preoți de acestia" [39]). Se vede că nici în alte județe și nici chiar în Romanați, nu toți preoții erau ca Radu Șapcă dela Celei.

Spiritul în care trebue să se facă propaganda nu este indiferent guvernului provizoriu. Se dau chiar modele de explicații și se vor fi făcut, probabil, și exerciții anume, cu cei ce erau trimiși în mase.

Găsim, de pildă, în „Popolul Suveran" cu data de 26 Iulie 1848, un articol interesant, care vrea să arate cum explică un preot de țară Constituția: „Acum, spune autorul articolului, prin gura preotului, fiul săracului va învăța deopotrivă cu fiul boerului fiindcă toți Românii sunt deopotrivă, asemenea să învețe și fetele deopotrivă cu oamenii, fiindcă nu e în dreptul

37) Ibidem, pag. 339.
38) România Liberă, an. VI, nr. 1167 C 11 Iunie 1948.
39) Anul 1848 în Principatele Române, Tom. III, Buc. 1902, pag. 4 și 456.

www.dacoromanica.ro

muerile să rămână în întuneric" [40]). Căci gruparea revoluționară condusă de N. Bălcescu este, în adevăr, preocupată nu numai de propaganda așa de utilă, dar, se înțelege, și de școală și de educație, în înțelesul obișnuit al cuvântului. După articolul 13 din Proclamația dela Islaz, care prevede „emanciparea clăcașilor, ce se fac proprietari prin despăgubire", unul din cele mai importante articole este, de sigur, articolul 16, care proclamă „instrucție egală și întreagă pentru tot românul, de amândouă sexele".

Pe lângă aceasta, câteva măsuri se iau acum, care arată grija pe care o impune revoluția guvernului provizoriu pentru școală. Astfel, printr'un decret din 28 August 1848, se reduc taxele școlare pentru Sf. Sava și se ridică numărul stipendiștilor. Printr'un alt decret, purtând aceeași dată, se înființează patru școli de fete în București și câte o școală în fiecare capitală de județ [41])

In modernizarea organizației sale școlare, se vine apoi cu o măsură care evidențiază acest lucru. Printr'un decret din primele zile ale revoluției (15 Iunie 1848) el desființează Eforia școalelor, care reprezintă o rămășiță a vechei poziții a Statului față de școală, și în locul ei înființează un Ministeriu al Credinței și Instrucțiunii. Prin aceasta, treburile școlare urmează să fie conduse, pe viitor, de un organ cu răspundere politică întreagă, la fel ca toate celelalte treburi ale țării, care sunt conduse de șefi de departament.

Trebue să recunoaștem totuși că documentele vremii nu ne desvălue o prea mare activitate pe teren școlar. Mai târziu, primele măsuri la care gândește guvernul sunt pentru securitatea lui și a noilor stări. De aceea îl vedem preocupându-se de armată și de „gvardia națională".

Dar mai este, de sigur, și alt motiv. Articolele 13 și 16, care sunt între cele mai cu conținut popular, întâmpină opoziție chiar în sânul guvernului. Se știe ce soartă a avut comisiunea împroprietăririi, prezidată de Ion Ionescu dela Brad. Aceeași trebue să fi fost atmosfera în guvern și cu privire la „instrucția egală și întreagă", despre care glăsuia proclamația dela Islaz.

7. Infrântă mișcarea revoluționară în Septemvrie, cu ea cad și planurile ei de noui așezări școlare. Tot ce gândiseră sau începuseră să înfăptuiască oamenii revoluției era taxat drept „comunism", așa cum se exprimaseră deja către Poartă, în plângerea lor, boierii reacționari, care fugiseră din țară [42]). Învățătorii și profesorii — dar mai ales învățătorii — care luaseră parte la mișcare, sunt urmăriți cu mult asprime „Cât și nici acum nu încetează", se plânge o circulară dată de noua stăpânire. Școlile sunt de asemenea închise, iar Ministerul Instrucțiunii este desființat.

Când, în 1851, școlile sunt redeschise, fiindcă de acum școala își făcuse drum în conștiința publică, stăpânirea este mult mai atentă la organizarea și programele ei.

Epoca unirii și a domniei lui Cuza pun din nou însă în defensivă reacțiunea, fată de unele elemente ale concepției pașoptiste. Ministerul Instrucțiunii publice este reînființat.

Revoluția dela 1848 nu și-a putut da însă toate roadele la timp, pentru că a avut chiar în ea germenele descompunerii. Chiar dela începutul mișcării, după cum foarte bine s'a arătat în timpul din urmă, burghezia își arată toată șovăiala și lașitatea ei, prin grija de a ajunge la înțelegere cu clasa stăpânitoare a moșierilor, pentru a-și împărți rolurile în conducerea Statului. Slăbiciunea a stat așa dar în însăși natura conducerii și în lipsa ei de unitate. Cerințele burghezo-democratice, ale revoluției, n'au găsit instrumentul cel mai potrivit pentru a se realiza. „Cele mai multe din aceste cerințe, cu tot caracterul lor limitat, nu au putut fi traduse în viață, deoarece revoluția dela 1848 s'a săvârșit sub hegemonia burgheziei. Aripa stângă a burgheziei,

---

40) Popolul Suveran, 20.VIII.1848. Seria articolelor cu acest subiect începe din 26 Iulie.

41) Anul 1848 în Principatele Române, pag. 540.

42) Al. Xenopol: Istoria Partidelor Politice din România, București, vol. I, pag. 262-263

www.dacoromanica.ro

în frunte cu Bălcescu, a fost nevoită, după revoluție, să ia drumul exilului. Desăvârșirea revoluției burghezo-democratice, în România, a devenit posibilă sub conducerea proletariatului numai" [43]).

Principiile revoluției dela 1848 n'au devenit fapt atunci, dar „au dovedit năzuințele poporului român și puterea de desvoltare spre progres" [44]).

O nouă frână împotriva spiritului pașoptist, în școală ca în toate celelalte domenii, a fost pusă la noi, în 1866, prin instaurarea monarhiei de Hohenzollern, monarhie prusacă, care a condus politica reacționară și antipopulară și antinațională în țara noastră. Odată cu aceasta, apare, încurajată de ea, faimoasa „direcție nouă" a Junimii, cu ceea ce s'a numit spiritul ei critic, un fel de maturizare a spiritului reacționar. El, ajutat și de un proces similar, care se petrecea și în restul lumii, în regimu capitalist, a lucrat la organizarea unei școli, monopol al clasei burghezo-moșierești.

După un secol dela revoluția din 1848, țara noastră se găsește într'o situație complect diferită. Înlăuntru, ea se sprijină pe forțele productive ale poporului, înafară ea are un bastion, al cărui prestigiu e mereu în creștere, — Uniunea Sovietică. Drumul realizărilor democratice, în școală ca și în celelalte domenii, devine zi de zi fapt sub conducerea clasei muncitoare în frunte cu Partidul Muncitoresc Român.

---

43) Raportul politic general, făcut de Gh. Gheorghiu-Dej, la Congresul Partidului Muncitoresc Român din 21-23 Februarie 1948.

44) Mihail Roller, op. cit pag 38

www.dacoromanica.ro

CONCEPŢIILE REACŢIONARE ALE FILOSOFIEI PEDAGOGIEI AMERICANE CONTEMPORANE [1]

de Prof. M. BERNŞTEIN

Până la primul război mondial, Statele Unite importau din Lumea Veche nu numai capitaluri şi forţă de muncă, ci şi valori spirituale. Acest fel de trai ideologic „pe socoteala altuia" se exprima nu numai prin faptul că americanii veneau în centrele culturale din Europa pentru studii, dar şi prin aceea că ei transplantau pe solul american într'un mod lipsit absolut de critică, concepţiile burgheze filosofice, sociologice şi pedagogice cele mai „la modă" în special din Anglia şi Germania.

„TEORIA NE INTERESEAZĂ PUŢIN..."

Primul război mondial a fost pentru Statele Unite izvorul unei îmbogăţiri economice colosale: din datornicul Europei ele au devenit creditorul său. In domeniul politicei, partea cea mai agresivă a burgheziei americane îşi puse depe atunci pe ordinea de zi problema hegemoniei mondiale. Cât priveşte însă domeniul filosofiei, USA a continuat încă mult timp să rămâie în coada partenerilori săi din Europa. Tempo-ul rapid al desvoltării economice, înviorarea febrilă a afacerilor din timpul primului război mondial, „boom"-ul postbelic şi „înflorirea" din jurul anului 1920, au provocat leaderilor societăţii americane şi în special la leaderii pedagogiei o anumită uşurinţă în tratarea bazelor teoretice şi filosofice a educaţiei şi adeseaori chiar aceşti leaderi nu se dădeau în lături de a se lăuda cu atitudinea lor dispreţuitoare faţă de chestiunile de teorie. Până şi un astfel de „teoretician" al pedagogiei ca John Dewey era dispus în acea perioadă să ridice lipsa de principii în teorie la înălţimea unui fel de principiu original. El îşi bătea joc în fel şi chip de „adevăruri absolute" şi sublinia superioritatea instrumentalismului său — această variantă a pragmatismului, „care nu caută să devie odată pentru totdeauna un sistem filosofic finit". In perioada de timp petrecută în URSS, în 1928, Dewey, după propria lui mărturisire, era dispus să ironizeze interesul din ce în ce mai mare al pedagogilor sovietici pe care-l acordau chestiunilor de teorie şi, în mod demonstrativ, „îi venea greu să arate în ce constă teoria sa pedagogică". In aceeaşi perioadă,

1) Din nr. 5 şi 9, 1948 ale revistei „Narodnoe obrazovanie".

www.dacoromanica.ro

un alt „star" american în ascensiune — George Kaunts declara: „Noi americanii suntem un popor practic, ne interesăm puțin de teorie spre deosebire de ruși, cari fac prea multă teorie".

Criza economică acută din 1929-1933 a sguduit nu numai bazele materiale, dar și cele spirituale ale capitalismului american. Ea a dus cu ea nu numai ruina economică a masselor, dar a demonstrat în mod evident și incapacitatea bărbaților de stat de tipul lui Hoover de a înfrâna demonii „individualismului grosolan" care formează baza crezului capitalist... Criza a provocat disperarea și înrăirea masselor și o complectă dezorientare printre cei mai mulți dintre ideologii americanii între cari se află și ideologii din domeniul științelor pedagogice. Această stare de profundă dezorientare și-a găsit expresia deosebit de vie în paginile gălăgioasei reviste pedagogice de pe atunci „Frontul social", care a apărut în Octombrie 1934 în calitate de tribună de presă a pedagogilor salvatori ai capitalismului intrat în putrefacție — a lui Dewey, Kaunts et Co.

„Pentru savanți, — scrie autorul unuia dintre articolele de fond ale acestei reviste, — cari se gândesc nu numai la ecuațiile lor matematice și eprubetele chimice, vremurile noastre sunt foarte grele. O lume întreagă se prăbușește în jur și acest fapt îi lipsește nu numai de asigurare materială cât de modestă dar și de credința lor în importanța morală a lucrărilor lor științifice. Ei credeau că sunt avantgarda progresului uman, eliberându-i pe oameni de prejudecăți iraționale și patimi întunecate și ajutând la crearea bunei stări materiale pentru toți. Și în locul acestora domnesc haosul și furia oarbă. Degetul acuzator al lumii înconjurătoare îi indică ca fiind responsabili în cel mai mare grad de acest naufragiu al lumii. Poporul caută țapul ispășitor și încearcă să-l descopere în figura nobilă a savantului care caută adevărul. Noi am urmărit tot timpul ideile științifice și am scăpat din vedere pericolul prăbușirii. Dar ce ne mai rămâne de făcut acum? Ce putem noi să facem?"

IN CĂUTAREA NOILOR „TEORII" PEDAGOGICE

Disperarea masselor ruinate și înfuriate a alarmat serios pe atunci clasele conducătoare ale Americii. In căutarea „țapului ispășitor", ele erau gata să trădeze pe savanții și teoreticienii lor. Unii au încercat chiar să arunce vina crizei ideologice asupra teoreticienilor de tipul lui Dewey cari flecăreau despre nedeterminismul filosofic și creau un „cult al nesiguranței". In negația lor a adevărurilor absolute se vedea aproape un atentat la bazele „veșnice" ale capitalismului.

Adevărații stăpâni ai U. S. A. au început să ceară din ce în ce mai insistent teoreticienilor lor, între cari și celor din domeniul pedagogiei, o motivare filosofică „serioasă" și o justificare a capitalismului, a democrației burgheze, a instituției proprietății private și o propagandă „temeinică" a principiului inițiativei și

www.dacoromanica.ro

succesului personal. „Școala" lui Dewey n'a întârziat să treacă la îndeplinirea acestei comenzi a stăpânilor. Prin expunerile lor teoretice, Dewey și colaboratorii săi au încercat să canalizeze agitația anticapitalistă a maselor pe cursul pașnic al vindecării treptate și încete a rănilor sociale și al reconstrucției capitalismului pe calea educației.

Atitudinea teoreticienilor-pedagogi americani, a tuturor acestor pragmatiști, instrumentaliști și experimentaliști, față de rolul și importanța teoriei pedagogice, s'a schimbat. Kaunts a exprimat deschis acest lucru încă din 1930 în cărticica sa „Calea americană spre cultură", pe care a încheiat-o prin următoarele cuvinte: „Acum pedagogia americană ca și societatea americană în general, are nevoie de o concepție asupra vieții conformă cu noua civilizație...".

Cu o întârziere considerabilă, abia după începutul celui de al doilea război mondial, „însuși" Dewey a fost nevoit să facă drumul spre Canossa. In lucrarea sa „Natura și experiența", apărută în 1940, Dewey a fost nevoit să-și recunoască greșala. „Găsesc, scria el, că făcând legătura dintre diferitele ipoteze din punctul de vedere al pozițiilor teoretice unice am un sistem și trebue să mă pocăiesc pentru acele observații disprețuitoare, pe care le-am făcut în trecut, referitor la necesitatea unui sistem în filosofie".

După cum se știe, Dewey a încercat să ajungă la „sistematizarea" învățăturilor sale prin renunțarea în filosofie la ultimele resturi timide de materialism și la ultimele elemente de democratism în domeniul social-pedagogic. Aceasta nu înseamnă, bineînțeles, că dewismul în acea stare în care a apărut el în ultima carte a lui Dewey „Probleme umane" a devenit mai puțin eclectic și contradictoriu. Totuși, pocăința acestui filosof al lipsei teoretice de principii este foarte semnificativă și simptomatică.

Incepând cu anul 1930, din ordinul claselor dominante americane, pe piața pedagogică au început să fie aruncate diferite „teorii" pedagogice mari și mici, una mai bombastică și mai reacționară decât cealaltă. Fără a se mărgini la filosofii idealiste contemporane la modă în genul pragmatismului, neorealismului, idealismului absolut etc., „teoreticienii" nou apăruți în domeniul pedagogiei au început să caute baze filosofice și metodologice pentru conceptiile lor pedagogice în catolicismul militant, în școlastica Evului Mediu și chiar la... Aristotel.

Orice denumire născocită pentru o „nouă" varietate filosofică a idealismului — scria Lenin odată — „reprezintă o firmă pentru acoperirea putregaiului, tot atât de mincinoasă pe cât sunt de mincinoase firmele partidelor burgheze europene". Și, într'adevăr, toate aceste teorii pedagogice americane „noui" miroase a putregai ideologic, căci burghezia nu mai este capabilă să privească înainte. Toate aceste teorii pedagogice sunt încercări disperate ale apostolilor „filosofi" ai unui regim de exploatare pe cale de degenerare de a întări „prin teorie" clădirea capitalismului ce se cla-

www.dacoromanica.ro

tină, de a frâna mersul evenimentelor care-l împing spre prăpastie, de a întoarce înapoi roata istoriei. Sub masca „originalității" și „excepționalului", aceste teorii conțin o bază filosofică comună, reacționară, burgheză, ele toate sunt unse cu același mir reacționar-fideist.

CULEGEREA DE „FILOSOFII IN PEDAGOGIE"

Teoriile pedagogice contemporane ale Americii sunt strânse într'un singur „buchet" în anuarul nr. 41 al Societății americane de cercetări pedagogice, sub titlul „Filosofii ale educației" („Philosophys of education").

Publicarea acestei lucrări a fost un eveniment important în pedagogia americană și a provocat ecouri multiple în diferitele pături ale societății americane, printre care și articole publicate în presă ale unor teoreticieni americani de vază ai pedagogiei, ca profesorii Kendel și Dewey. Ultima culegere a articolelor lui Dewey, editată în 1946 sub denumirea generală de „Probleme umane", este, într'o mare măsură, un răspuns la această lucrare colectivă a teoreticienilor americani din domeniul pedagogiei, o apărare împotriva criticii învățăturii sale filosofice și pedagogice.

„Filosofii ale pedagogiei" merită o atenție deosebită și prin faptul că fiecare din teoriile pedagogice prezentate este scrisă de reprezentantul cel mai plin de autoritate al „școlii" pedagogice respective. Fiecare din articolele publicate în culegere a mai fost în plus revăzut de doi „apostoli" recunoscuți ai teoriei respective și în felul acesta este nu numai o creație individuală a autorului, ci o platformă pedagogică a unei anumite școli pedagogice. Pe scurt, în culegere este reprezentată „floarea" gândirii teoretico-pedagogice din Statele Unite.

După cum mărturisește redactorul șef al culegerii, profesorul Brubecher, „redacția culegerii a încercat la început să fixeze un cerc de probleme în domeniul cărora fiecare autor trebuia să-și spună cuvântul". Totuși, această încercare a suferit un eșec nu numai prin faptul că membrii redacției și autorii atrași n'au putut să se înțeleagă asupra unui astfel de cerc de probleme, dar și prin faptul că ei „n'au putut să cadă de acord cu privire la ceeace constitue o problemă filosofică în pedagogie...". In felul acesta, însuși redactorul culegerii a confirmat nu numai incoherența teoretică, dar și neputința metodologică a filosofilor conducători ai pedagogiei americane.

In culegere sunt prezentate următoarele „sisteme filosofico-pedagogice":

„Experimentalismul" în expunerea adeptului celui mai de vază a lui Dewey — William Kilpatrik;

„Neorealismul", expus de Frederic Breede, profesor la Universitatea din Chicago, autor al lucrării „Pedagogia și noul realism".

www.dacoromanica.ro

„Idealismul obiectiv" expus de Herman Horn, profesor la Universitatea din New-York.

„Aristotelismul", expus de profesorul Mortimer Adler;

„Tomismul" (dela numele lui Toma d'Aquino), expus de William Makgoken, decan al școlii pedagogice catolice din Saint-Louis.

Remarcabilă în primul rând, este alianța deschisă a filosofiilor pedagogice care se pretind științifice cu concepțiile catolicismului militant care luptă deschis cu știința, care tratează știința ca o sursă inferioară a cunoașterii în comparație cu revelația divină, al cărei posesor se pretinde. Este clar că filosofiile idealiste prezentate în culegere, în ultima analiză, duc la fideism. Cu toate acestea, o „prietenie" atât de deschisă cu concepțiile teologice nu este de fel întâmplătoare. Problema constă în aceea că pentru înăbușirea opiniei publice care se revoltă împotriva planurilor sinistre ale reacțiunei, aceasta din urmă nu-și mai poate permite să pozeze în liber cugetătoare și să apeleze la știință chiar și la una falsificată, burgheză. Reacțiunea americană, mobilizând toate forțele oculte pentru realizarea planurilor sale îndreptate împotriva omenirii, este nevoită astăzi să mobilizeze pe aliatul său ideologic credincios — catolicismul reacționar.

Aceasta o recunoaște indirect și redactorul culegerii explicând cauzele care au îndemnat Societatea Americană pentru Cercetări Pedagogice să se ocupe de cercetarea tuturor sistemelor filosofico-pedagogice.

„Poate niciodată ca acum, — scrie prof. Brubecher, — atenția savanților pedagogi n'a fost atât de absorbită de problemele care au fost întotdeauna socotite ca fiind filosofice.

Și aceasta din mai multe motive, **principalul fiind timpurile turburi și confuzia în care trăim. Acum, ca niciodată, este necesar pentru pedagogie un ideal politic valabil pentru o vreme îndelungată".**

In realizarea acestei probleme, burghezia americană dă mai multă încredere catolicismului militant cu adevărurile lui „veșnice" și „dumnezeești" decât experimentalistului Kilpatrik, care se luptă cu problema „cum să găsească în civilizația noastră mereu schimbătoare un principiu invariabil și stabil..."

In articolul de față ne vom opri la două dintre concepțiile cele mai vădit reacționare ale filosofiei pedagogiei americane—tomismul și aristotelismul.

„REVELAȚIILE" PEDAGOGICE ALE TOMIȘTILOR

După cum se știe, învățătura lui Toma d'Aquino din secolul al XIII-lea constituia un compromis dintre biserica catolică și concepția laică asupra lumii, a burgheziei, născândă pe atunci. Intoarcerea gândirii filosofice burgheze americane din secolul XX „înapoi la tomism" exprimă o alianță silită a ei cu clerul.

www.dacoromanica.ro

„Nu întâmplător, — scria V. I. Lenin în 1911, — ci în virtutea n e c e s i t ă ț i l o r, întreaga noastră reacțiune în general și cea liberală mistică, (constituțional-democrată) în special „s'a aruncat" asupra religiei. Un singur băț, un singur biciu este prea puțin, mai cu seamă când bățul este totuși rupt".

Reacțiunea americană agresivă, pregătind campania pentru cucerirea lumii, este silită să strângă șurubul ideologic cât se poate de strâns și să sugrume prin toate mijloacele gândirea liberă a maselor. Pentru aceasta avea nevoie de un „băț spiritual".

Teoria tomistă a pedagogiei împrumută în primul rând, dela Toma d'Aquino, învățătura lui despre sursa dublă a adevărului: cea inferioară — însușită prin rațiune, și cea superioară — însușită prin „revelația divină". Tocmai din această învățătură a lui Toma, extrag obscurantiștii moderni argumentele pentru campania lor deschisă împotriva științei, împotriva cunoașterii obiective a realității și împotriva cunoștințelor.

Autorul articolului despre tomism, publicat în culegerea „Filosofii ale educației", Makgoken, declară fără niciun fel de rezerve că „biserica consideră religia ca fiind mai importantă de cât cunoașterea fracțiilor", că „o educație morală bună este mai importantă decât cunoștința gramaticei, că educația unui bun cetățean este mai importantă decât știința de a prețui operele lui Shaskespeare", iar „desvoltarea virtuților catolice la copii este mai importantă decât toate celelalte". Makgoken chiamă fățiș la boicot împotriva tuturor școlilor în a căror învățătură există vreun element contrar bisericii „chiar dacă printr'un astfel de boicot copiii ar fi amenințați să rămână analfabeți". Cași când ar răspunde la învinuirea privitor la calitatea inferioară a instrucțiunii în școlile bisericești, Makgoken declară: „Oricât de proastă ar fi desvoltarea intelectuală dată copiilor, oricât de inferioară ar fi pregătirea învățătorilor din aceste școli, numai lor poate să le fie încredințată educația copiilor căci ei țin seamă de proveniența dumnezeiască a omului".

Care este sarcina de bază a școlii? Makgoken o formulează cât se poate de laconic: „Nu informarea ci formarea, mai bine zis transformarea în catolic". După Makgoken, principala sarcină a școlii este educația caracterului iar pentru aceasta, în primul rând, este importantă ideea divină. „Fără Dumnezeu,— spune Makgoken— educația caracterului nu numai că nu este complectă, dar este și falsă".

O largă răspândire a învățământului secundar, Makgoken o primește nu numai fără entusiasm, dar și cu o neliniște prost ascunsă. El declară deschis că „bunii" catolici pot fi întâlniți, mai des printre tinerii cari n'au urmat școala medie. O sarcină deosebită a școlii medii este educația „virtuților intelectuale, dar nu acest lucru este cel mai important". „In unele împrejurări, — afirmă Makgoken, — școala trebue să înlăture aceste scopuri ale desvoltării intelectuale și să se concentreze asupra educației morale". Autorul se trădează fără voie atunci când începe să descifreze acea ce înțelege el prin „unele împrejurări". După cum se vede, este vorba de faptul că

www.dacoromanica.ro

„în cazul marilor sguduiri morale și fizice (citește: ieșirea masselor populare din supunerea față de reacțiunea dominantă M. B.), ar fi nevoie să se jertfească școlile în numele întăririi calităților morale", adică în numele educării, ascultării, supunerii și docilității.

Frica sa în fața instruirii masselor populare, Makgoken o exprimă indirect prin sublinierea îndărătnică în mai multe rânduri a faptului că școala nu este un institut monopol al educației, că ea trebue să se alieze cu familia și biserica, căci ea singură nu poate să facă față educației virtuților catolice.

Incă mai deschis și mai categoric se exprimă tomiștii împotriva învățământului superior pentru „mulțime". In școala superioară care răspândește cunoștințe științifice, tomiștii văd rivalul lor cel mai periculos. Amintind faptul că fețele bisericești au fost fondatorii primelor universități, tomiștii cer întoarcerea școlii superioare spre sarcina ei primordială din Evul mediu: „de a interpreta și păstra valorile spirituale și morale". Spre deosebire de tatăl lor spiritual, sfântul Toma, care recunoștea rațiunii și științei cel puțin cunoașterea adevărurilor inferioare — ca natura, — tomiștii noui ai secolului XX ar dori să lipsească știința de orice existență de sine stătătoare. Ei sunt împotriva existenței separate a științei și religiei în școala superioară. Ei insistă că orice școală superioară trebue să fie pătrunsă de atmosfera religioasă, iar știința trebue să devie o slugă docilă a teologiei.

Aceste pretenții au fost exprimate în modul cel mai clar de leaderul spiritual al tomiștilor, cardinalul Newman. „Sunt împotriva compromisului, — declară acest cardinal, — sunt împotriva acelora cari cred că alianța între știință și religie poate fi atinsă pe calea cedărilor din partea religiei pe deoparte și a cedărilor științei pe de altă parte. Doresc deplina lor unitate în acelaș loc și în aceiași oameni. Pe mine nu mă satisface existența a două sisteme independente — a celui intelectual și a celui religios și împărțirea muncii în așa fel încât zile întregi tineretul să se ocupe cu știința, iar serile să le dedice religiei. Vreau ca orice om religios să fie intelectual, iar fiecare intelectual să fie religios...".

Tomiștii afirmă că „studenții trebuie să respire aerul catolic, care îi va face să fie supuși, credincioși, înaripați prin rațiune, ridicându-se până la revelația divină".

„Mulți, — scrie Makgoken, — sunt atât de naivi, încât cred că universitățile catolice primesc în fiecare Septembrie, înainte de începutul studiilor, bule din Roma. Spre nenorocire (!) până acum încă nu există un sistem atât de minunat".

Această sinceritate prefăcută îi este necesară lui Makgoken numai pentru a ascunde în fața masselor faptul că orice școală catolică, începând cu cele primare și sfârșind cu universitățile, că orice propovăduitor catolic fie el în hainele paterului sau în toga profesorului, se află sub observația neadormită de zi de zi și sub conducerea „vice regelui catolic al Americii", arhiepiscopului din New-

www.dacoromanica.ro

York, cardinalului Frances Spellman, reprezentantul atotputernic al Vaticanului în U. S. A.

PÂNZA DE PĂIANJEN A VATICANULUI IN U.S.A.

Pe ce cale încearcă tomiștii să rezolve problemele ce și-au propus de educarea unui „bun" și docil catolic, ce idei au în arsenalul lor pentru rezolvarea acestor probleme?

Tomiștii consideră drept piatra fundamentală a edificiului lor teoretic pedagogic, trei, „idei" legate reciproc: provenienta divină a omului, păcatul său și reabilitarea sa, reuniunea sa cu Dumnezeu.

Sensul politic al învățăturii despre natura divină a omului, a fost dezvăluit cu claritate desăvârșită de către V. I. Lenin în cunoscutele scrisori adresate lui A. M. Gorki în legătură cu articolele acestuia despre spiritul religios caramazovist.

„Dumnezeu, din punct de vedere istoric și al vieții de toate zilele, este înainte de toate un complex de idei, provocate prin oprimarea obscurantistă a omului, atât de natura exterioară, cât și de jugul de clasă, — un complex de idei care întăresc această oprimare și care adoarme lupta de clasă".

Ideea provenienței dumnezeești a omului și a lumii este folosită de toți clericii ca să dovedească „neclintirea", „veșnicia" și „rațiunea" regimului de exploatare existent, ca să înconjoare autoritatea și puterea celor avuți cu o aureolă de sfințenie și imunitate. Iar pentru ca massele populare să nu-și „închipuie" că și asupra lor se extinde această dumnezeire, catolicii le sugerează neobosit ideea că din cauza căderii în păcat a strămoșului lor, oamenii au pierdut această dumnezeire pe pământul păcătos, care a devenit pentru ei locul durerii și ispășirii. Makgoken consideră ca punct de plecare „pedagogic" al sistemului său filosofic faptul că dumnezeu a creat omul pentru fericire, dar că tendința spre fericire nu poate fi pe deplin realizată pe lumea aceasta și omul nu poate să atingă fericirea deplină decât prin „unirea sufletului său cu creatorul".

Prin învățătura despre căderea în păcat și pierderea „dumnezeirii", tomiștii caută să țină massele populare într'o frică continuă, în smerenie și supunere. „Sfințenia religiei, după cum arată V. I. Lenin, este tocmai prin aceea scumpă claselor dominante că ea învață să suporți durerea fără a cârti..." Când societatea este organizată în așa fel, încât o minoritate infimă se folosește de bogăție și putere, iar massa suferă „lipsuri" și are „obligații grele", simpatia exploatatorilor față de religia care învață să se suporte fără cârtire iadul de pe pământ în vederea raiului, chipurile ceresc, este pe deplin firească.

Ca să asigure exploatatorilor posibilitatea „de a mânca până la saturație, de a dormi în liniște și de a trăi vesel", părinții lor spirituali bisericești trebue să țină massele populare în frâu, să înăbușe simțul lor de clasă, să-i educe în spiritul răbdării și supunerii. Un mijloc încercat, pe care-l folosesc de sute de ani catolicii, este edu-

www.dacoromanica.ro

cația prin frică : prin frica în fața legii, frica în fața celor ce au putere și în primul rând frica în fața dumnezeului care vede și pedepsește totul și frica în fața bisericii.

Un reflex ideologic al acestei „ierarhii a valorilor" este teoria tomiștilor despre ierarhia obligațiilor unui catolic. Pe treapta cea mai de jos a scării ierarhice se află obligațiile omului față de el însuși. Aici obligațiile lui constau în aceea ca „trupul să nu ia prioritate față de suflet", adică „să suporte fără cârtire lipsurile". Apoi urmează obligațiile față de „aproapele tău", adică împăcarea cu exploatatorii tăi. Obligațiile în fața bisericii, care este întruchiparea Domnului pe pământ, stau pe culmea acestei ierarhii. „Pentru această obligație, afirmă Makgoken, catolicul poate și trebue să lase deoparte toate celelalte obligații ale sale". Este clar pentru oricine că aici este vorba de trădarea față de idealurile sociale și interesele de clasă.

Chipul reacționar al tomismului se manifestă și în atitudinea lui față de regimul de stat. Makgoken se opune categoric interpretării pe care o dă democrației Rousseau în „Contractul social", acelui Rousseau „pentru care democrația a devenit o religie, dogmă a poporului atotputernic". Makgoken își bate joc de dogma „ voinței comune exprimate prin număr", de „democrația care a devenit un absolut". El își exprimă deschis neîncrederea sa în capacitatea maselor populare de a conduce statul și se exprimă pentru limitarea pe orice cale a democrației. „Democrația", chiar atât de ciuntită și pângărită ca aceea care există astăzi în USA, nu este un ideal pentru un tomist.

Punerea la dispoziție a paginilor organului Societății Americane de Cercetări Pedagogice care se pretinde a fi științifică pentru beția de cuvinte complect antiștiințifică și deschis reacționară a neotomiștilor, este, fără îndoială, o mărturie a celei mai profunde crize a raționalismului burghez și a sărăcirii ideologice a gândirii filosofico-pedagogice americane. Alianta deschisă a filosofiei pedagogiei cu teologia servește totodată drept o dovadă limpede a slăbiciunii frontului ideologic burghez. Nu trebue însă să subapreciem pericolul colosal pe care-l prezintă pentru poporul american această campanie deschisă a religiei împotriva științei și învățământului. In spatele obscurantismului medieval și al neputinței ideologice a tomiștilor și a altor specii de clerici stă o forță materială enormă dintre cele mai influențe, care lucrează din plin pentru otrăvirea conștiinței maselor populare.

Din 800 de școli superioare din U. S. A., 273 aparțin exclusiv organizațiilor catolice. In aceste universități învață 128.844 studenți. Catolicilor le aparțin 2.235 școli secundare în care studiază peste 350 000 de elevi și 7.794 școli primare cu 2.112.000 de școlari. Biserica catolică a împânzit întreaga țară cu o pânză deasă de instituții „de cultură" unde se pregătesc cadrele obscurantiste, fanatice și reacționare ale internaționalei negre, care se află sub controlul și conducerea absolută a 40.000 de preoți catolici și a unui număr și mai mare de învățători și „profesori" ca Makgoken. Totodată,

www.dacoromanica.ro

biserica catolică duce o luptă neobosită pentru a pătrunde în școlile populare, pentru controlul pregătirii profesorilor în colegiile pedagogice municipale și ale statului, pentru a-și asigura conducerea în organele locale ale instrucțiunii publice. Nu numai în sate și în orășele provinciale, dar și în enormele orașe ca Chicago, catolicii dețin de pe acum cea mai mare parte din sistemul de instrucțiune. Sistemul catolic de instrucțiune, teoria și practica lui strâns legate de oligarhia financiară americană, de așa numitele „60 de familii", fără îndoială ,reprezintă una dintre cele mai serioase amenințări pentru cauza libertății și neatârnării poporului american, precum și pentru cauza păcii și a egalității în drepturi a popoarelor.

PROPAGANDA SPIRITULUI CLERICAL SUB STINDARDUL METAFIZICEI LUI ARISTOTEL

Plutocrația americană înțelege, totuși, cât este de riscant în vremurile noastre să mizeze pe un singur „cal catolic". In secolul electricității și radio-ului, în secolul dezagregării atomului și a pătrunderii din ce în ce mai mare a rațiunii omului în tainele naturii, nu este atât de ușor să îmbraci gândirea omului în cămașa de forță a catolicismului. De aceea, cu a doua sa mână, reacțiunea americană întreține un detașament de „lachei diplomați ai teologiei" cari au sarcina de a desăvârși aceea ce nu reușesc să facă catolicii, adică să câștige sufletele tineretului si a învățătorilor săi prin diferite construcții „raționale" și concepții filosofice care se pretind a fi absolut logice.

Tipică în această privință este „filosofia" reprezentată în Anuarul 41, în articolul profesorului Universității din Chicago Mortimer Adler, adeptul și scutierul ideologic al rectorului Universității din Chicago, Robert Hotchins. Acești „activiști" fac reclama putregaiului său ideologic punându-i eticheta sonoră a „aristotelismului".

Hotchins, ca și stăpânii săi din Wall-Street, se teme mai mult decât toate de luminarea adevărată a masselor, în special de pretențiile părții mai conștiente a tineretului la învățământul superior. Hotchins este cunoscut prin spiritul său înverșunat de rezistență față de orice privilegii în domeniul învățământului superior, privilegii pe cari guvernul american le-a promis veteranilor primului război mondial la întoarcerea lor din armată. In această chestiune, Hotchins a rămas credincios sie-și și după cel de al doilea război mondial. Atitudinea sa față de massele populare, el a arătat-o destul de expresiv în cărticica sa care a făcut vâlvă „Invățământul superior în America", care a apărut pentru prima dată în 1936. „După cum au arătat anii din urmă, — citim noi în această cărticică, — în condițiile greutăților economice (are în vedere anii crizei economice — M. B.) poporul nostru lovește orbește: distruge tot ce e mai bun și păstrează tot ce e mai prost..."

www.dacoromanica.ro

Hotchins ca și Makgoken crede că răspândirea în massă a învățământului este cauza scăderii standardului academic, cauza „împrăștierii și desintegrării" școlii superioare. El, ca și tomiștii, ar fi vrut să facă în așa fel ca școala superioară să fie accesibilă numai pentru cei aleși și ar fi vrut s'o transforme în „paznica adevărurilor omenești".

Dar școala superioară, după Hotchins, va putea să devină astfel numai dacă va găsi un principiu conducător care s'o unifice. „Adevărata unitate, — afirmă el, — poate fi atinsă numai în cazul ierarhiei adevărurilor, care să definească ce adevăruri sunt fundamentale și care sunt secundare, care sunt reprezentative și care nu sunt".

Hotchins privește cu dor „la universitățile medievale, în care acest factor de întregire era teologia". Dar el este nevoit să recunoască că „în timpurile noastre, timpuri de dezordine și haos, teologia nu mai este în stare să joace un asemenea rol de unificare". Hotchins constată cu durere că „acum sunt alte timpuri": teologia a fost isgonită prin lege din unele universități; în afară de aceasta, teologia se bazează pe „revelație" și pe dogmele credinței; iar generația noastră este o generație de necredincioși și are o atitudine critică față de revelație; deaceea este inutil a privi astăzi teologia ca un factor unificator.

Lui Hotchins nu-i rămâne altceva decât să caute un astfel de factor unificator în baza rațiunii și practicei. Și el îl găsește în... metafizica lui Aristotel. „Dacă înlăturăm teologia și revelația, — scrie el, — (adică acele lucruri prin care Toma d'Aquino a corectat aristotelismul—M. B.) atunci ne întoarcem din nou pe pozițiile Greciei antice care devine mai apropiată de noi decât Evul mediu". Conform cu ideile lui Hotchins, gândirea greacă era ocupată cu căutarea principiilor de plecare. Aceste dibuiri au fost dezvoltate de Aristotel și transformate în știința metafizicei, care „a făcut ordine" în gândirea greacă, tot așa cum teologia a făcut ordine în gândirea Evului Mediu.

In felul acesta, neoaristotelienii americani renunță la Toma d'Aquino nu din considerațiuni principiale, ci din motive tactice și practice. Tomismul, după părerea lor, „pur și simplu nu funcționează". In ceeace privește chestiunile de bază ale concepției asupra lumii, aristotelienii nu se deosebesc, în principiu, cu nimic de tomiști. Mai mult decât atât, prof. Adler propune înlocuirea teologiei prin metafizică tocmai pe motivul că „aceasta din urmă este îndestulătoare, este suficientă pentru a dovedi existența lui Dumnezeu".

Metafizica, — declară Adler, — poate să dovedească existența unei ființe supranaturale apelând la dovezile simțurilor și la principiile de plecare ale rațiunii și fără a recurge la niciun fel de dogme de credință".

„Nu există niciun fel de conflict între metafizică și teologie, — exclamă Adler, — teologii întregesc răspunsurile date de metafizi-

www.dacoromanica.ro

cieni care se referă la chestiunile ce ies din sfera rațiunii naturale, iar metafizicienii îi pot corecta pe teologi cari violează autonomia rațiunii".

Cu alte cuvinte, după mărturisirea lui Adler însuși aristotelismul este numai reversul aceleiași monede religioase roase.

Luând atitudine de apărare a „filosofiei pedagogiei", Adler pretinde pe paginile acestei din urmă culegeri, că demonstrațiile lui sunt strict științifice și că raționamentele lui au o logică de fier. El glorifică rațiunea omului și se dă drept un adept credincios al acesteia. Dar este deajuns ca acest Ianus să ajungă în mediul său ideologic natural, ca el să apară de îndată în fața noastră în goliciunea lui reacționaro-religioasă. Să amintim că la conferința dela New-York, din 1940, în legătură cu chestiunile de știință, religie și filosofie, Adler a afirmat: „Intrucât dumnezeu este prima sursă a cunoașterii omului, credința este mai sigură decât cunoștințele obținute cu ajutorul funcțiilor naturale ale creierului omenesc. Teologia sfântă este mai presus decât filosofia și din punct de vedere teoretic și din punct de vedere practic. Teoretic pentrucă ea este un mijloc mai desăvârșit al cunoașterii lui dumnezeu și al creației sale, practic pentrucă morala filosofică nu este suficientă ca să-l îndrepte pe om spre dumnezeu ca spre țelul nostru final".

Deaceea reprosul pe care tomistul Makgoken îl aruncă aristotelienilor că filosofia lor este decreștinizată este absolut nemeritat. Nici pomeneală despre așa ceva! Aristotelismul lui Hotchins și Adler, prin esența sa, se deosebește foarte puțin de tomism: doctrina lor are aceleași rădăcini și aceleași țeluri social-pedagogice.

Apariția pe piața pedagogică americană, alături de tomismul deschis, al unei alte specii de propagandă în folosul spiritului clerical sub stindardul metafizicei lui Aristotel, mărturisește numai că reacțiunea americană este nevoită să recurgă la tot felul de manevre și grime pe frontul ideologic. „Omorînd în Aristotel tot ce e viu și imortalizând tot ce e mort" (Lenin), lacheii care „filosofează" ai reacțiunii americane ,încearcă inutil să se ascundă în lupta lor împotriva științei în dosul numelui celui mai mare gânditor al antichității

Câmpul de acțiune al reacțiunii deșănțate din U.S.A. nu se mărginește însă la zidurile școlilor cari aparțin pe față organizațiilor bisericești. El pătrunde până și în școlile superioare „laice" atât de mari cum se consideră a fi universitatea din Chicago. Reacțiunea se luptă cu știința și cultura gonindu-le nu numai din școlile pur religioase ,dar subminând înseși bazele științei și ale cunoașterii.

Cu atât mai plină de răspundere și mai de cinste devine problema luptei împotriva tuturor teoriilor reacționare pentru acei dintre activiștii progresiști ai instrucțiunii americane care demască neobosit uneltirile reacțiunii

www.dacoromanica.ro

PUNCTUL DE VEDERE AL „IDEALIȘTILOR OBIECTIVI"

Teoriei pedagogice a catolicismului militant — tomismul — i se alătură teoria pedagogică a protestantismului militant. Această teorie este reprezentată în culegerea „Filosofii ale educației" prin articolul profesorului Universității din New-York, Herman Horn, sub eticheta „idealismului obiectiv". Horn desvoltă mai pe larg concepția sa pedagogică în cartea voluminoasă întitulată „Filosofia Pedagogiei". In această carte, ca și în articolul arătat, Horn face propaganda ideii celei mai „contemporane", adică speciei celei mai reacționare a idealismului obiectiv a așa numitului **personalism** (de la cuvântul latin personal — personalitate. Personalism ar putea fi definit pe scurt ca „filosofia personalității").

Horn, ca și părtașii catolici ai ideilor lui, nu ascunde câtuși de puțin esența religioasă-idealistă a filosofiei sale pedagogice. Dimpotrivă, el afișează deschis legătura sa cu religia și atacă furios materialismul.

Esența religioasă-mistică a personalismului pedagogic al lui Horn este exprimată în modul cel mai clar și finit în înțelesul pe care el îl atribue educației și care este formulat în ultimul capitol al cărții sale: „Educația — este procesul veșnic al adaptării superioare față de dumnezeu a ființei omenești conștiente, libere (în sensul libertății voinței) care se dezvoltă fizicește și spiritualicește și care se manifestă prin sfera sa intelectuală, emotivă și de voință".

Horn vorbește deschis despre proveniența divină a omului: „Proveniența omului presupune realitatea care este spirituală și care acționează asupra ei însăși („selfactiv"). In limba religioasă aceasta se numește dumnezeu". Și ca să nu rămână nici un dubiu cu privire la esența personalistă a idealismului său, Horn subliniază că înțelesul pe care-l dă el lui dumnezeu nu este înțelesul care reiese din presupunerea existenței a două substanțe independente — spiritul și materia — dualism sau panteism care îl identifică pe dumnezeu cu întreaga natură. El numește direct concepția sa asupra lui dumnezeu „teismul idealist".

După cum se știe, teismul învață că dumnezeu are chipul omului, că el este o „personalitate" superioară, care posedă rațiune și voință și că omul a fost creat după „chipul și asemănarea lui dumnezeu". In felul acesta, concepția personalistă a lui Horn se aseamănă cu ideile antropomorfe ale sălbaticilor cari înzestrează toate lucrurile și forțele naturii cu suflet după chipul și asemănarea lor. In această privință, personaliștii au toate motivele să conteste tomiștilor... proveniența mai veche a „filosofiei" lor.

Asemuirea lui dumnezeu cu omul precum și zeificarea omului stau la baza construcțiilor filosofice ale personalismului care este oglindirea ideologică a individualismului burghez neînfrânat sau, după cum îi place să se exprime „tare" faimosului Herbart Hoober, al „individualismului-gragoslav", este motivarea filosofică a cultului

www.dacoromanica.ro

sistemului proprietății private avide a raporturilor din ultima perioadă de putrefacție a capitalismului. Totodată, personalitatea este înțeleasă de personaliști nu numai în mod idealist ca „punctul central al cunoașterii prin sine a experienței" dar și în mod metafizic. Pentru ei individul se opune obiectului, se opune realității într'adevăr existente. Evidențierea ideii abstracte a personalității servește personaliștilor drept mijlocul esențial în lupta lor cu principiile într'adevăr științifice ale cunoașterii realității obiective. Aceste principii sunt substituite de ei în mod deschis prin tratarea **mistică** a fenomenelor naturale.

Această tratare mistică a naturii a fost formulată în modul cel mai clar de leaderul personalismului american, profesorul universității din California de Sud, Ralf Fluiling. „Materia, — scrie el, — există în virtutea voinței continue și conforme cu scopul a unei forțe superioare care creează raporturile și personalitățile existente și care pricepe sensul acestor raporturi. In spatele necunoscutului misterios se află dumnezeu, persoana superioară, adevărata taină a ordinei lumii".

Leaderului său ideologic i se alătură și personalistul pedagogic Horn : „Lumea este expresia inteligenței și a voinței"... substanța superioară a lumii este intelectul"... „cele materiale pot fi explicate numai prin cele spirituale"... „a exista înseamnă să fii în experiența Eu-lui absolut"...

O astfel de tratare mistică religioasă a naturii este, prin esența sa, o renunțare complectă și voită la știință. Cu toate acestea personaliștii încearcă să dea vechiturile lor „filosofice" drept „ultimul cuvânt" al științei.

Renunțând definitiv la moștenirea lăsată de primii ideologi burgheji — marii enciclopediști francezi — ideologii „contemporani" ai capitalismului intrat în putrefacție, caută în religie un sprijin pentru lupta lor cu succesele științei prin oprirea din ce în ce mai accentuată a cunoașterii legilor obiective de dezvoltare ale naturii și societății. Ei văd în misticismul reacționar o fortăreață îndreptată împotriva masselor populare cari se conving din ce în ce mai mult, pe baza teoriei dialectico-materialiste și a luptei lor politice, că regimul capitalist nu poate fi salvat și e imposibil de suportat.

Alarma în legătură cu succesele științei adevărate și a însușirii lor de ratiunea oamenilor, setea ideologică a „revanșei" a fost exprimată de un alt stâlp al personalismului american, profesorul universității din Harward, Ernest Hoking.

„In cursul ultimilor trei sute de ani, scrie acesta în cartea sa întitulată „Natura si ideea dumnezeirii", — religia retrăgându-se a dus un război de defensivă, folosind în fel și chip domeniul încă necunoscut al naturii. Incă n'au putut fi explicate izvoarele vietii, provenienta tainică a speciilor, adaptarea uimitoare a lumii pentru ființele vii, aparitia ratiunii omului. Acum religia a înțeles că ea nu trebue să se cuibărească în adăposturile vremelnice, de unde ea poate fi gonită de viitoarele descoperiri științifice. Ea nu poate să

www.dacoromanica.ro

trăiască din ce-i rămâne dela experiențele de laborator nereușite".

Și personaliștii își ies din fire încercând să puie știința și filosofia în serviciul religiei. Știința, după ideea lor, trebue să arate cu toată claritatea „rațiunea teismului", iar filosofia să dovedească „rațiunea recunoașterii lui dumnezeu".

Din acest punct de vedere, personaliștilor li se pare cea mai „avantajoasă" problema apariției conștiinței la om. Repetând afirmațiile metafizice ale lui Descartes de mult răsturnate de materialismul dialectic, Horn afirmă că „spiritul nu este material, nu are întindere, nu are greutate; el nu este nici scurt, nici lung, nici subțire, nici gros, nici lat, nici îngust". Prin acest spirit plat, personalistul cu fruntea îngustă încearcă să demonstreze că „spiritul care concepe materia nu poate fi el însuși material" și că „materia care nu se gândește nu poate să se priceapă pe ea însăși".

După afirmația lui Horn, „spiritul putea să provină numai din „spiritul absolut", căci a spune altceva înseamnă să recunoști că „ceva poate să provină din nimic".

După cum s'a remarcat just în jurnalul „Bolșevic", în articolul „Obscurantiștii cari fac filosofie", în legătură cu argumentul analog al leaderului personalismului Fluiling „una dintre absurditățile strigătoare la cer ale construcțiilor religioase este recunoașterea creației universului de către dumnezeu din nimic. Oricine ar putea vorbi, dar un teist credincios ar face mai bine să tacă despre creația din nimic și să nu arunce vina de pe un cap bolnav pe altul sănătos".

Totuși, în zădar am încerca să cerem personaliștilor să aibe vreo logică... Opunerea spiritului față de materie intră ca parte organică în concepția generală a personaliștilor, cari opun spiritul — materiei, subiectul — obiectului, personalitatea — mulțimii, leaderul — democrației.

O astfel de opunere a spiritului față de materie se explică nu atât prin gândirea metafizică a personaliștilor, prin neînțelegerea lor a trecerii materiei la senzație, a apariției unui ce nou din ceva vechiu, a prezenței în natură și în societate a salturilor calitative, a întreruperilor continuității, cât prin **nedorința și frica lor** de a recunoaște explicația materialistă-dialectică a apariției conștiinței umane, explicație ce a căpătat expresia sa cea mai complectă în teoria leninistă a reflectării care nu lasă absolut niciun punct de sprijin pentru misticism și clericalism.

Ruperea și opunerea spiritului activ „de sine stătător" față de materia inertă și inactivă este veriga cea mai esențială în întreaga argumentație a personaliștilor, în argumentația lor **politico-socială** îndreptată în sensul înfrânării acțiunii revoluționare a masselor. Personaliștii chiamă să se dea încredere „leaderilor spirituali", căci esența cea mai înaltă a democrației este, chipurile, aceiași... „personalitate".

„Intr'un sens oarecare, — declară Horn, — civilizația creează personalitățile, dar într'un sens mai larg personalitățile creează ci-

www.dacoromanica.ro

vilizația: ele sunt întotdeauna pe prima linie, mai bine zis ele conduc civilizația... Nici o civilizație nu întrece pe leaderul său cel mai superior. In cazul unui leader prost, valorile acumulate în trecut pot fi pierdute".

Tocmai deaceea, personaliștii urmând și mergând împreună cu aderenții catolici ai ideilor lor — tomiștii — i-au deschis cuvântul împotriva democrației numind-o „tirania neprivilegiaților de mai înainte". Personaliștii, ca și tomiștii, își bat joc de „voința generală exprimată prin număr" și opun „democrației cantității", democrația lor a calității, „democrația spiritului". „Degeaba ne închipuim noi, declară cu cinism leaderul personaliștilor Fluiling, — că egalitatea în distribuirea bogățiilor, a privilegiilor sau a instrucțiunii ar duce la înnoirea societății".

Tocmai în această tendință de a păstra privilegiile de clasă, cele politice, economice și culturale ale stăpânilor lor constă quintesența filosofiei lacheilor personaliști ai monopolurilor americane.

In deplină conformitate cu filosofia personalistă și cu scopurile sale social-politice, își construiește Horn teoria sa pedagogică. Trecând la chestiunile de pedagogie, el, cum s'ar zice, ia dintr'odată „taurul de coarne". Spre deosebire de autorii celorlalte articole din culegerea „Filosofii ale pedagogiei", Horn începe cu problema „elevului și profesorului" sau, după cum se exprimă el „despre cel care învață și cel care predă".

Horn crede că concepția aspura esenței celui care învață, pe care o au reprezentanții celorlalte filosofii pedagogice, este absolut greșită sau insuficientă. Pentru el este absolut inadmisibilă concepția naturalistă (materialistă) asupra celui care învață ca „a organizației părților materiale". Deasemeni, pentru Horn sunt inadmisibili neorealiștii cari consideră pe cel care învață ca o ființă ce posedă sistem nervos și care reacționează după alegere la excitațiile exterioare. Fapt e că, neorealiștii, după părerea lui, „dau prea multă importanță excitațiilor care există independent de reacția ce o provoacă în noi". Horn este mai indulgent față de pragmatiști întrucât ei „lasă un loc oarecare pentru posibilitățile neprevăzute ale purtării personale".

Tuturor acestor reprezentări a celui care învață, Horn opune concepția sa personalistă, adică msitico-religioasă.

Acela care învață este, — după Horn, — „o personalitate finită ce se desvoltă în cazul educației respective, după asemănarea personalității infinite".

Sarcina educației în raport cu cel care învață, după părerea lui Horn, este „convingerea lui că izvorul provenienței lui este divinitatea, că natura l-a dăruit cu libertatea voinței și că soarta sa este „nemurirea".

Pentru tendințele personalisto-nitscheaniste ale lui Horn este foarte simptomatic chipul schițat de el al „elevului ideal":

„Elevul ideal, — scrie Horn, — are voință de a se perfecționa,

www.dacoromanica.ro

el caută să fie lăudat și premiat în studii. Motivele lui pot fi greșit înțelese de tovarășii lui, dar acest lucru nu trebue să-l neliniștească, el trebue să meargă drept înainte și să fie insistent în atingerea scopurilor sale „înalte". Un astfel de elev nu aduce supărări nici profesorilor, nici părinților, nici poliției, cu toate că în unele cazuri extreme poate să manifeste o visare mistică, extaz și fanatism".

Pentru creșterea unor asemenea „supraoameni" americanizați, sunt necesari, după părerea lui Horn, profesori corespunzători „în stare să simtă veșnicia în cele vremelnice și care să știe să trezească veșnicia ce dormitează în ființa finită a elevului".

Horn recunoaște cu sinceritate că, din punctul de vedere personalist, „nu este atât de important **ce** se predă, cât **cine** predă". De aceea, Horn consideră drept sarcina sa de bază recrutarea învățătorimii americane în sânul personalismului.

Paralel cu educarea „supraoamenilor" din huliganii burghezi, Horn pune în fața învățătorului o a doua sarcină — educația copiilor celor cari muncesc în spiritul smereniei și a pasivității, sau, după cum preferă el să se exprime, în spiritul adaptării și acceptării orânduelii sociale existente.

„In procesul de educație, — declară Horn, — copiii trebue să învețe să se adapteze lumii și într'o măsură mai mică să-și adapteze lumea, trebue să învețe să se simtă în lume ca acasă, iar nu ca orfani sau străini. In procesul de educare nu numai indivizii aparte, dar și societatea devine din ce în ce mai adaptată față de lumea în care trăiește cu tot antagonismul aparent (?!—M. B.) care-l sfâșie în bucăți...".

In deplină unanimitate cu Hoking, Horn întrevede sarcina esențială a învățătorului în educarea masselor în spiritul recunoașterii și acceptării sistemului capitalist existent „în recunoașterea lui drept normal și chiar prin aceasta ca cel just", iar nu în spiritul negării și răsturnării lui.

In conformitate cu concepția sa personalistă, Horn rezolvă deasemenea și problema conținutului (programului) și a metodelor de învățământ. Aici apare evident nu numai esența idealistă, antiștințifică, dar și frica că elevii pot într'o oarecare măsură să-și însușească cunoștințe reale. Horn încearcă în fel și chip să micșoreze importanța problemei programului, subliniind că sarcina principală a educației este „autorealizarea elevului", adaptarea lui față de cosmos în înțelesul divin al acestuia". Sarcina constă, după cum spune Horn, în necesitatea de a convinge pe elev de a se conduce nu după „cauze și efecte" (adică nu după rezultatele studiului științific al realității obiective) ci după „scop", adică după teleologie [1]). Pe personalistul Horn nu-l mulțumește nici rezolvarea pedo-

1) Teleologia — teoria idealistă conform căreia totul în lume este conform scopului. F. Engels și-a bătut joc de concepția teleologilor conform căreia „pisicile au fost create ca să înghită șoareci, șoarecii ca să fie înghițiți de pisici și întreaga natură ca să arate înțelepciunea creatorului".

www.dacoromanica.ro

centrică a problemei conținutului învățământului, rezolvarea care zidește toată instrucțiunea în jurul intereselor copiilor. El pecetluește o astfel de instrucțiune, ca fiind naturalistă, cu toate că, de fapt, ea este o denaturare pedologică a individualiștilor burghezi extremiști. Nu-i convine nici rezolvarea sociocentrică a problemei conținutului instrucțiunii ridicată de demagogii politici de tipul lui Kilpatrik, care propune să se zidească instrucțiunea în jurul intereselor colectivului de copii „care este condiția cea mai necesară pentru dezvoltarea personalității elevului".

Aceste soluții burgheze ale problemei conținutului instrucțiunii nu-i convin personalistului Horn. I se par întrucâtva periculoase pentrucă lasă totuși un loc oarecare pentru studiul a ceeace există, adică a unor laturi ale realității obiective, ale naturii și societății. Horn opune acestor concepții, concepția sa personalistă, adică o concepție consecvent antiștiințifică până la capăt, care consideră că sarcina principală este de a preda „cum trebue să fie lumea", de a explica elevilor că „nenorocirile materiale provin din neștiința omului de a se adapta condițiilor materiale" și că „răul material provine din faptul că omul abuzează de... libertate". Sarcina învățământului, după Horn, constă în a convinge pe elev că „creatorul are nevoie de o vreme îndelungată ca să învețe pe om să se folosească de dreptul său primordial — libertatea".

Astfel personalistul, începând cu toastul în sănătatea personalității, termină cu serviciul funebru al ei chemând la supunere, smerenie și în special la răbdare îndelungată. „Adevăratul personalist — afirmă Fluiling, — ajunge la manifestarea superioară a Eului său. dar ajunge la aceasta pe calea uitării de sine în serviciul divinității..." Horn apelează la expunerea tuturor științelor care sunt predate în școală în așa fel, încât din fiecare „spiritul naturii să apeleze la spiritul elevului, să dezvolte Eul său personal în lumea care este personală", el cere să se predea nu numai că „totul în lume este divin, dar că totul în lume aparține lui dumnezeu". Așa rezolvă Horn problema dezarmării științifice a omului, a transformării științei în slugă a religiei și a personalității libere care se desvoltă singură într'un rob a lui dumnezeu plin de uitare de sine.

Inlocuind conținutul științific al predării prin mistica religioasă, Horn încearcă să rezolve chestiunea metodelor de predare într'un spirit pur personalist.

Dela bun început al formulării acestei chestiuni, Horn subliniază importanța ei secundară: „Ne ocupăm prea mult de metodologie", exclamă el subliniind prin aceasta că personalismul nu are intenția să se limiteze în pedagogie la aprecierea științifică obiectivă a unei sau altei metode de predare. Cea mai bună metodă, după părerea lui Horn, nu este aceea care asigură cea mai bună însușire de către elev a cunoștințelor științifice, ci aceea care permite învățătorului să „se adapteze mai bine situației și să ajungă să obție încrederea și dragostea elevului".

www.dacoromanica.ro

Acest punct de vedere Horn îl ilustrează prin următorul aforism: „Expresia „învățătorul predă elevilor geografia" este construită just din punctul de vedere al gramaticei, dar din punctul de vedere al pedagogiei este complect greșită. In această frază cuvântul „geografia" este un compliment direct iar cuvântul „elev", un compliment indirect: Din punctul de vedere al pedagogiei personaliste „elevul este mai important decât obiectul predat".

După o scurtă privire istorică a metodelor lui Socrate, Platon și Aristotel, Horn subliniază caracterul lor prea intelectual. El le opune metoda marelui învățător... a lui Isus Christos care constă „în contopirea lui cu elevii în faptele bune și în servirea comună a lui Dumnezeu".

Lui Horn îi pare rău că în secolele care au urmat și până îi zilele noastre, metodele intelectuale ale grecilor antici au fost uzurpate de religia creștină, dar totodată „faptele bune" au fost înlocuite prin „ideea lor". Drept singurii păstrători ai metodei creștine de educare Horn îi consideră pe... misionarii creștini, căci principalul în învățăturile lor și în educația lor este „îndrumarea elevului pe calea adevărului". Numai pe această cale, învățătorul poate să-i ajute elevului „să se găsească pe el însuși".

Renunțând la conținutul științific al instrucțiunii, Horn nu se dă înlături de a dezarma din punct de vedere al metodei pe învățător șoptindu-i că „arta de a preda nu se cumpără, ci poate fi obținută numai pe calea alipirii de sursele măreției omului, a naturii și a cosmosului".

Partea de încheiere a crezului său pedagogic, Horn o dedică tratării personale a problemei școalei și societății și a scopului educației.

Exprimând într'adevăr ideologia grupurilor celor mai agresive ale capitalului monopolist, Horn respinge deschis demagogia socială a leaderilor pedagogi de tipul lui Kaunts în legătură cu transformarea societății prin intermediul școalei, declarând că „nu școala este aceea care formează societatea, ci societatea formează școala" propunându-i sarcini și țeluri, conținut și metode de predare. Sarcina principală a școalei, după Horn, este „concursul dat progresului". Totuși personaliștii ridică concepția lor proprie asupra progresului. Desigur, Horn, respinge concepția marxistă asupra progresului tratând-o plat ca „determinism: (Determinism știința despre legătura necesară dintre evenimente și fenomene și cu cauzele care le condiționează) economic ce nivelează personalitatea". El respinge deasemenea o concepție atât de „vădit materialistă" asupra progresului conform căreia acesta se produce „datorită acțiunii masselor, determinată de condițiile sociale economice care își creează conducătorii".

Horn crede că este mai justă concepția lui Carlyle și Emerson asupra progresului „conform căreia oamenii mari sunt cauza și nu rezultatul progresului". „Nu există progres fără conducător!" — exclamă Horn în articolul său din cartea intitulată „Introducerea în

www.dacoromanica.ro

pedagogia contemporană". Totuși, teoria lui Emerson îi pare lui Horn insuficient de precizată și poate învechită, căci această „teorie nu explică de unde apar oamenii mari — forța motrică a progresului". Tomiștii reproșează aristotelienilor faptul că teoria lor nu „are rădăcini". Deasemenea și Horn îi reproșează lui Carlyle și Emerson concepția lor asupra progresului ca neavând rădăcini, căci ea nu explică izvorul și cauza apariției conducătorilor. In opoziția concepțiilor enumerate, Horn formulează concepția sa personalistă asupra progresului, concepție care atribue apariția oamenilor mari, forța motrică a progresului „scopului imanent propriu lumii", iar cauza primordială a progresului o vede în personalitatea cosmică.

Rupând pe „oamenii mari" de massă, opunând pe aceștia massei și așezând pe candidații săi în rolul „führerului" asupra massei, Horn caută în acelaș timp să-i înconjoare cu aureola divinității, să-i transforme în „aleșii domnului".

In lumina și în spiritul acestei concepții asupra progresului, Horn definește „țelul social" al școalei. Aceste țeluri, după mărturia lui Horn, au fost formulate cel mai bine de comisia oficială pentru politica pedagogică care a lucrat sub influența lui Horn și al aderenților săi. Conform cu afirmația comisiei, școala are patru țeluri:

„A da concurs autorealizării elevilor", adică educației acelui tip de „elevi ideali" pe care i-a descris atât de colorat Horn.

„A educa pe elevi în spiritul înțelegerii reciproce omenești", adică în spiritul de împăcare a contradicțiilor de clasă.

„A asigura eficiența economică", adică a pregăti din massa copiilor celor ce muncesc, forța de muncă calificată, capabilă să asigure monopoliștilor plus-valoarea cea mai ridicată.

„A educa în elevi conștiința responsabilității sociale" adică a-i educa în spiritul smereniei și renunțării la lupta revoluționară.

Traducând aceste formulări alegorice ale comisiei în limba sa personalistă, Horn formulează scurt și „pe înțeles" sarcinile sociale ale școlii. După Horn „scopul școalei este de a educa leaderii și adepții acestora" (follwers).

Ca să atingă scopul acesta „înălțător", după părerea lui Horn, care în această chestiune se apropie de tomiști, școala trebue să stabilească o „ierarhie a valorilor" determinată și precisă. Pe treapta cea mai de jos a acestei ierarhii, Horn așează grija pentru trupul și sănătatea elevului, apoi urmează căpătarea obiceiurilor și științelor „necesare ca să supraviețuiești", și însfârșit, — cunoștințele. Treptele de sus ale acestei scări ierarhice a valorilor, Horn le destinează educației estetice, ocupației cu artele și mai sus — educației caracterului. Această piramidă este încununată de prosternarea în fața divinității „contopirea cu aceasta". Aceasta din urmă este, natural, un bun numai al leaderilor aleși „potențiali", iar massa „aderenților" este sortită să se mulțumească cu primele două-trei trepte și să joace rolul de „îngrășământ", asigurând înflorirea bogată a personalității conducătorului.

www.dacoromanica.ro

Înțelegând că toate aceste aiureli reacționare nu au forța de convingere necesară, Horn încearcă să recruteze pe învățătorii americani printre aderenții săi, pe motiv că aceste concepții filosofice atât de „înălțătoare" au fost împărtășite de marii gânditori începând cu „aristocratul" Platon, sfântul Augustin, Toma d'Aquino, episcopul Berkeley, Fichte, Schopenhauer, Hegel și sfârșind cu ideologul fascismului italian Gentile-Joyce și bineînțeles de leaderii personalismului: Braitman, Mary Kalkins, Hoking și Fluiling.

Nu se știe dece a „uitat" Horn să includă în lista personaliștilor pe... Adolf Hitler, așa cum a făcut-o aderentul său Braitman. Această uitare a fost provocată, se vede, de considerațiuni pur conjuncturale. Horn și-a scris articolul în zilele celui de al doilea război mondial, când „personalistul german" și-a ridicat pumnul blindat deasupra USA și aderenților americani. Deaceea lui Horn nu-i era comod să afișeze rudenia sa ideologică cu caporalul german.

Totuși, acest pas tactic al lui Horn cu greu ar putea să inducă pe cineva în eroare. Intregul sistem al concepțiilor sale filosofice pedagogice, apucăturile sale mistice, negarea științei, disprețul pentru democrație, frica față de faptul că propriul său popor ar putea să înceapă a vedea, nu lăsa niciun dubiu că în personalism avem deface cu o variantă americanizată a ideologiei fasciste care, alături și în alianță cu catolicismul militant, reprezintă un pericol dintre cele mai mari atât pentru libertatea poporului american în întregime, cât și pentru libertatea personală și spirituală a fiecărui american în parte.

www.dacoromanica.ro

DIN LITERATURA ANTIMONARHICĂ ŞI ANTIDINASTICĂ

de BARBU LĂZĂREANU
Membru al Academiei R. P. R.

III [1])

Din publicaţiile periodice ale mişcării socialiste şi muncitoreşti, două — şi anume: „Dacia Viitoare" şi „Emanciparea" s'au ocupat de monarh şi au arătat una inutilitatea lui; alta, stricăciunile pe care el le-a adus sau pe cele patronate de el.

„Dacia Viitoare" care a apărut întâiu la Paris (la 1 Fevruarie 1883), apoi dela 1 Maiu 1883, la Bruxelles, întreabă în articolul „Cestiunea Socială" din numărul ei prim:

„Cine a apărat moşia strămoşească contra tuturor încălcătorilor..... cine dacă nu ţăranul? Cu toate aceste cine se bucură mai puţin decât el de acest pământ udat cu sudoarea sa în timp de pace şi cu sângele său în timp de războiu?

...Cine, mai dăunăzi pe câmpiile Plevnei ne-a ridicat în ochii lumii, **atât cât n'ar fi putut face... încuscrirea cu Hohenzolernii... ?**"

In editorialul numărului dela 1 Martie 1883 „Dacia Viitoare" sub semnătura Dinu spune că asupriţii pregătesc o viitoare ţară liberă şi unită, „nu o pregătesc pentru **trântori nici pentru Vodă Carol, nici pentru burghezie a cărei slugă este**".

* * *

Dând pe faţă „chipul în care ţăranii sunt jupuiţi, cum fără nici o ruşine este furat poporul" „Dacia Viitoare" dela 15 Iunie 1883 scotea la iveală un fapt petrecut, „la moşia cinstitului şi isteţului ministru de finanţe Gh. Lecca". Revista adaugă că, „dacă dl. Lecca ar voi să-şi resbune nu ar avea decât să pue mâna pe condice agricole ale D-lui Vernescu (alt ministru, alt boer, alt exploatator N. n), pentru a dovedi că nu face el mai mult decât alţii. In deobşte se ştie că foarte multe crime şi hoţii se descoper prin cearta co-făptaşilor...".

Reproducem aici din **încheerile** revistei în care este pomenit şi înaltul ocrotitor al zişilor făptaşi:

. Din dovezile aduse iesă că pentru mai puţin de 20 fr. (52 lei vechi) ţăranul munceşte **un an** de zile; că 32 de zile cu palmele sânt plătite mai puţin decât 2 fr.; că pe zi el are între 5—6 parale. **Cinci bani!** ceeace se aruncă unui calic.

[1]) Vezi N-rele 2 şi 4 ale revistei „Studii".

www.dacoromanica.ro

Pentru 284 de lei vechi, el munceşte 5 ani de zile: mai puţin de o sută de franci pentru 5 ani de muncă pe care nici nu este în stare să o facă, aşa încât este rolul cinstitului ministru de finanţe trecând şi fiilor D-sale cu copii şi nevastă cu tot: o întreagă generaţie de iobagi!

După o izbucnire a indignării din care nu cearcă să dea la o parte nici sudălmile bine meritate: **„v'aşi scuipa pe toţi în faţă, lichele trândave şi neruşinate, hoţi şi bizantini!"** autorul articolului din **„Dacia Viitoare"** continuă:

„Cinci parale! Aceste două cuvinte vor răsuna groaznic la urechea celor mari când poporul se va scula şi va pironi cu cuie în fruntea tuturor Lecilor din ţară gologanul de cinci parale.

„Deschidem cu numărul de azi o subscripţiune pentru oferirea D-lui Lecca a unei monede de cinci parale colosală din partea socialiştilor români.

„Medalia va avea un metru de diametru şi va fi turnată în Bruxelles sau Paris.

„Pe o faţă va fi scris numele D-lui Lecca de asupra; de desupt, numele fericitei moşii Ungureni şi la mijloc cu litere mari suma de 5 parale. Pe cealaltă faţă vor fi fragmente din discursurile D-lui Brătianu asupra proletariatului român [1]). Jos anul mântuirii 1883. **Pe muchie va fi: în timpul ocârmuirii regelui Carol I".**

„Emanciparea" a apărut în Bucureşti, ca publicaţie bilunară, la 15 Aprilie 1883. Luându-şi drept epigraf un citat din **La Création** a lui Edgar Quinet, — că viaţa nu preţuieşte nimic câtă vreme omul nu face un pas înainte şi nu îşi creşte orizontul şi că cine îşi este propria-i copie, rămâne o fiinţă ştearsă, iar neprimenindu-se, prin aceasta moare zi de zi. Revista, a avut o atitudine net anti-monarhică. Împotriva tuturor monarhiilor şi a tuturor capetelor încoronate. Spre deosebire de poziţia pe care avea s'o iea, cu mult după aceea, social-democraţia română, adică a lipsei de atitudine, cu variaţiuni mintale: aci niţeluş republicană pentru afară, aci o resemnare orientală pentru **lăuntru.**

Poetul **„Emancipării"** şi-a creat repede un nume în poezia lirică şi în cea socială sub pseudonimul **Gheorghe din Moldova.** B. P. Haşdeu îl socotea cel mai talentat dintre stihuitorii epocei;

El însuşi şi-a caracterizat dubla-i inspiraţie poetică dintre anii 1880—1899, când pe steagul încredinţat migăloasei întocmiri din partea unei prietene, el cerea:

Şi apoi pe pânza roşă
Cu de aur mândre fire
Să scrii aste două vorbe:
Dragoste şi Răzvrătire.

---

[1]) E vorba de cuvântările şi conferinţele ţinute de Ion C. Brătianu pe care Gherea le-a executat magistral — sub pseudonimul: Cain Grachu — în „Emancipa-rea" Nr. 3 din Maiu 1883. Acest important studiu — al cărui titlu e: **„Un răspuns D-lui prim ministru I. C. Bratianu la discursurile sale de la Craiova şi sala Ateneului în privinţa proprietăţii"** — a apărut în acelaş an, într'o broşură de 40 de pagini

www.dacoromanica.ro

In poezia-i de **răzvrătire** el caută să înlăture acel **distinguo** acea diversiune, prin care unii încercau să acopere împilarea făcută de către un co-naţional pe spinarea unui consângean.

In vastu-i ciclu de versuri din primul număr al Emancipării, el are în această privinţă un cântec:

Frunză verde de dudău
Rău era'nainte rău,
Că ciocoiul cel străin
Te umplea d'amar şi chin.

Dar acuma-i şi mai rău
Că ciocoiu-i frate-tău,
Că-i Român, că e creştin
Şi tot n'ai un ceas senin [2]).

Iar în Cântecul Muncitorului (din Nr. 2 al Emancipării) pune pe unul dintre cei cărora casa le este cernită iar copiii „nemâncaţi şi neodihniţi", să dorească venirea unei vremi în întâmpinarea căreia ar merge cu avânt.

Să mai vie-un Tudorel
Alergare-aş, zău, la el"

ca să pue odată capăt timpului de împilare şi să răpue:

Pe ciocoii dracului
Ce-i fură săracului
Şi roada pământului
Şi lumina soarelui.

Seria antimonarhică se deschide cu un vis:

S'auzea sgomot de fiare
Strigăte de bucurie
Ca şi cum lumea sfârmase
Lanţurile de robie.

Bubuitul lung de tunuri
Mă făcu din pat să sar
Şi să cred c'a lumii bunuri
Ăţăţat-au lupta iar.

Dar în locul marei bătălii, el vede mulţimea stând roată şi ţinând în mâini torţe.

Şi în mijlocu-i, cu fală
Un nou rege'ncoronat!..

Poetul arată cum (dezamăgit) întoarce capul şi merge să-şi continue visul, de sigur: cel al bătăliei hotărâtoare.

---

[2]). In volumu-i de **Poezii** apărut în 1884 în tipografia Gr. Panaitescu, el dă versului ultim o variantă mai severă, mai dojenitoare:
„Şi la suflet tot hain".

www.dacoromanica.ro

In poezia la Sofia [3]) el înalţă un imn Sofiei Perovskaia, care luase parte la atentatul împotriva lui Alexandru II ţarul Rusiei şi fusese osândită la moarte prin spânzurătoare :

Fată mândră şi bălaie
Cu chip dulce, cu chip blând,
Tu ce-ai fost mereu muncită,
De un mare, nobil gând.

Partea ta a fost în lume
Streangul cel îngrozitor,
De te plânge şi azi încă
Inima unui popor.

Dar pe capete de oameni
Când coroane n'or mai sta,
O cunună d'imortale
Tot va'ncinge fruntea ta.

Din acelaş ciclu, bucata cu titlul : **Dor,** manifestă, în două strofe, vrerea, ba **revendicarea :**

Câte blesteme se 'nalţă
Dintr'un suflet omenesc
Aşi dori să le strâng toate,
Să le-adun şi să le cresc.

Si să-mi fac apoi d'n ele
Trăznet lung şi zdrobitor
Să-l rened cu voinicie
In tirani şi'n tronul lor.

In „Menirea mea" el povesteşte :

Când eram mic, o ţigancă
In ghioc mi-a căutat,
Si mi-a spus : vei sta odată
Pe un tron de împărat

Staţi ! nu vă'nciudaţi, prieteni,
Să trăiască mă 'ngăduiţi,

Că voinţa soartei mele
Inşişi voi o s'ompliniţi.

Când o fi ca să mă ardeţi
Rugul meu să-l înălţaţi,
Spre 'mplinirea soartei mele
Tot din tronuri de'mpăraţi.

(Aceste tronuri menite a deveni parte din ele — ruguri, ne amintesc de o reflecţie pe care avea s'o reproducă ziarul „Dreptu-

[3]) In amândouă volumele şi în cel din 1894 (Poezii) şi în cartea editată de „Viaţa Românească" la 1912 şi intitulată „Versuri şi proză", — această bucată poartă titlul : „In streang".

www.dacoromanica.ro

rile Omului" în numărul său dela 5 Februarie 1885 (pag. I col. 3-a). Era cu prilejul expoziţiei dela Paris. Acolo mulţimea se oprise să vadă „un tron cu totul nou care făcea admiraţiunea unui nou regat. Acela al regelui Carol al României". Dar cronicarul unui mare ziar parizian, privind acest „obiect de artă sculptat în stejar masiv şi făcut de casa Kireger din foburgul Saint-Antoine", nu s'a putut opri să-şi adune amintirile şi să exclame:

„Am văzut atâtea tronuri şi lucruri regeşti expuse în muzeuri, sub privirea rece a privitorilor, pe când aceia ce stătuseră pe ele au luat drumul surghiunului pentru totdeauna.

„Mă tem că şi acest tron să nu fie şi el expus mai curând sau mai târziu în muzeuri, în loc de sala tronului").

In poezie „Emanciparea" îşi arăta ura împotriva suveranilor de pretutindenea şi îşi manifesta nădejdea în năruirea monarhăritului.

In proza-i publicistică el vine cu următoarea puternică strofă:

„Sărmane popor, când vei înceta de a fi jucăria cârmuitorilor tăi?

Când te vei convinge că suveranitatea ta nu stă în a te supune slugilor... cari te smulg dela munca câmpului să vii să arăţi supunere şi înjosire unui Rege pe care tu nu l-**ai** făcut şi **nu** l'**ai aprobat?**".

Şi vorbind de defilarea „mizerabililor slutiţi şi schilodiţi din graţia lui Dumnezeu", punea întrebarea:

„Oare este mulţumită Naţiunea Română ca aceia care au luptat pentru independenţa sa răniţii, numai în ziua de 10 Maiu să fie bine îmbrăcaţi, iar restul anului, când pârliţi de razele soarelui, când plesnindu-le fierea în ei de ger, adăpostiţi într'un bordeiu fără acoperiş?"

Revista numea serbarea zisă naţională „**o poftă pe care numai tirania o explică**". Şi „priveliştea dela 10 Maiu" o asemuia unui tablou din evul mediu intitulat „Ce fericiţi sunt supuşii mei".

Tabloul înfăţişa o scenă în care „un senior cu craniul rotund şi mic având lângă dânsul consilierul său mărunt, cu barbă albă... stau în largi fotoliuri".

In faţa lor, prinsă în horă, mulţimea sărind şi uitându-se la biciul consilierului care avea un efect magic asupra picioarelor lor".

Şi autorul articolului se 'ntreba: „Oare mutra consilierului sau a defilanţilor m'au îndemnat să fac această comparaţiune?"

* * *

In două numere consecutive (N-rele 5 şi 6) „**Emanciparea**" recomandă cu multă căldură opera apărută atunci: „La haine féconde" a lui Marc Bonnefoy:

„Poetul care a căutat gloria ţării sale scriind **Honneur et patrie** şi la **France héroique**, loveşte astăzi prin versuri energice şi mult simţite în **tron...**"

www.dacoromanica.ro

Despre tron „Emanciparea" spunea — cu drept cuvânt —că e unul din stâlpii zidiri" ce slujește de fortăreață apăsătorilor omenirii".

Și arătând că lucrarea lui Bonnefoy **e o carte de luptă și de bună luptă**, „Emanciparea" continuă :

„Autorul pare inspirat de această idee **că adevăratul socialism nu se va realiza până când națiunile nu vor scăpa de nenorocitele instituțiuni cari pun piedici mersului sigur dar prea încet al progresului".**

30 Decembrie 1947 ne-a mântuit de acea „nenorocită instituțiune" care era un adevărat ciot în drumul poporului nostru spre socialism.

www.dacoromanica.ro

DOCUMENTE SLAVO-ROMÂNE

ORIGINALELE SE GASESC

LA MUZEUL ROMANO-RUS

I

1660 Mai 11. Iași, Ștefan vodă, fiul lui Vasile Lupu întărește mânăstirii Hlincea de lângă Iași satul Hlincea, scutindu-l de dări și prestații.

In numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, iată eu închinătorul sfintei într'o ființă, de viață făcătoarei și nedespărției Treimi, căreia mă închin și sluiesc și pentru care, din sufletul meu, dreptcredinciosul domn, Io Ștefan voevod, din mila lui Dumnezeu stăpânitor al țării Moldovei, binecuvântând pe prea bunul Dumnezeu, care întru toate mi a fost binefăcător, care m'a ales încă din sânul mamei mele și m'a dăruit cu domnia și cu voevozia țării din prea înalta bogăție a milei sale, căci vesnic se cuvine a mulțumi lui Dumnezeu, care ne a deschis nouă porțile milei sale și lumina înțelepciunii și văzând că nici o glorie nu stă pe pământ neclintită și de moarte neatinsă, ci precum floarea vede și se trece și se nimicește orice om, de aceia cu bunăvointa lui Dumnezeu si cu ajutorul Fiului și cu grăbirea Sfântului și de viață făcătorului Duh, a binevoit domnia mea cu a noastră bunăvointă, cu inimă curată și luminată, din tot sufletul nostru și cu spriiinul lui Dumnezeu și cu rugăciunea prea sfintei, curatei și prea binecuvântatei stăpânei noastre, născătoare de Dumnezeu, și pururea fecioarei Maria si sfântului și slăvitului mare mucenic, ostean a lui Hristos, Gheorghe, si cu binecuvântarea celor patru ierarhi ai noștri moldoveni, chir Sava arhiepiscop și mitropolit al Sucevei și a toată țara Moldovei și chir Dosoftei episcop de Roman și chir Teofan episcop de Rădăuți si chir Serafim episcop de Husi și cu vrerea întregului nostru sfat, boierii nostri moldoveni mari și mici, domnia mea privind si râvnind la binefacerile altor sfânt răposati domni cari au fost înaintea noastră, cari au dat și au întărit sfintele biserici și mânăstiri pentru mântuirea sufletelor lor, deci și noi am dat și am miluit sfânta noastră rugă, sfânta mânăstire din pădurea de fagi, numită Hlincea, unde este hramul sfântului și slăvitului mare mucenic și învingător ostean al lui Hristos Gheorghe, cu un sat întreg, anume Hlincea și cu tot hotarul, pe unde au ținut ei din veci. Care acel sat a fost drept al nostru domnesc, ascultător de ocolul cetății noastre de scaun, Iasii și cu cinsprezece poslusnici care sânt în jurul sfintei mânăstiri. Și am lăsat domnia mea acel sat mai sus scris anume Hlincea si cu acei poslușnici, să fie în pace de toate dările si prestațiile, ca să nu aibă a ne da nici o dare, nici mare nici mică, nici zloti, nici lei, nici galbeni pentru casă, nici ilis să nu plătească, nici sulgiu pentru vaci, nici pentru oi, nici ceară, nici unt, nici său, nici piei și nici-o muncă să nu ne muncească nici la branițte.

www.dacoromanica.ro

nici la ceair să nu cosească, nici fân să nu care şi nici lemne la curtea noastră, nici cărbuni şi să nu lucreze la stăvilare. Şi voi dregătorii din târg şi şoltuzi şi pârgari şi olăcari şi podvodari şi globnici şi desugubinari să nu-i turburaţi, nici să-i amendaţi, nici caii lor să nu-i luaţi pentru olac, nici boii lor de podvoade. Deasemenea şi de acum înainte, dacă s'ar mai pricinui vre-o dare pentru multele nevoi şi greutăţi care cad asupra ţării noastre a Moldovei, pentru toate dările şi prestaţiile să fie în pace. Nici camenă sau bezmăn sau cosuri să nu aibă a da, numai acel sat şi acei poslușnici să aibă a da odată pe an câte 60 de galbeni la cămara domniei mele, când va fi darea împărătească pentru haraci, iar alta nimic să nu aibă a da peste tot anul. Şi iarăşi s'a lăsat din acel sat şi cu acei poslușnici 800 de oi ţărăneşti, care fac 80 de oi domneşti şi 800 de stupi ţărăneşti, care fac 80 de stupi domneşti şi 30 de porci ţărăneşti care fac 3 porci domneşti la cari toate mai sus scrise să fie în pace, fără pecetluit şi să nu aibă nici o turburare şi dacă s'ar afla mai multe decât cele de mai sus scrise, să se ia dela dânşii gostină şi zeciuială după dreptate, precum se ia în restul ţării. Iar de celelalte să fie în pace pentru toate dările şi prestaţiile. câte vor fi asupra oamenilor noştri în tara domniei mele. Nici globnici. nici olăcari. nici podvodari, nici cămănari, nici bezmănari să nu aibă treabă acolo, nici să ia amende şi de asemenea, dacă se întâmplă în acel sat vre-o moarte de om, să nu aibă treabă a-i învălui şi a-i pedepsi vornicii, ci să aibă a lua călugării dela sfânta mânăstire mai sus scrisă Hlincea, să adune acestea toate, ca să fie lor pentru hrana şi îmbrăcămintea călugărilor cari stau în acea sfântă mânăstire.

De aceia, acel sat Hlincea să fie al sfintei mânăstiri mai sus scrise dela domnia mea dreaptă mosie şi danie şi miluire cu tot venitul, neclintit, niciodată în veci. Şi iarăşi ne-am milostivit şi am iertat pe un preot care va fi în biserica din acel sat, să fie în pace de darea împărătească şi vlădicească şi de goştină de oi şi de zeciuială de stupi.

Şi am închinat domnia mea acea sfântă mânăstire Hlincea la Rumelia, la sfânta mare mânăstire Arghirocastro. la Andriano, unde este hramul prea sfintei, curatei şi prea bine cuvântatei noastre Născătoare de Dumnezeu şi pururea fecioarei Maria, Adormirea ei. pe care a făcut-o împăratul Iustinian, precum şi mai înainte părintele domniei mele Vasile voevod a dat şi închinat acea sfântă mânăstire mai sus scrisă la Rumeli. Iar rugătorii noştri, călugării din acea sfântă mânăstire să ne scrie pe noi şi pe părinţii noştri la sfântul marele pomelnic şi la dumnezeiescul jertfelnic şi să ne facă nouă pomenire din an în an, cât timp va sta sfânta mânăstire.

Iar la aceasta este credinta domniei noastre mai sus scrisă. noi Io Stefan voevod şi credinta boerilor nostri, credinta panului Toma vornicul Ţării de Jos, şi credinta panului Ion Prăjescul vornic al Ţării de Sus şi credinţa panului Septelici hatman şi pârcălab al Sucevei şi credinţa panului Miron Ciogolea şi Toader pârcălab... şi credinţa panului Buhuş şi Ilie Arapu pârcălabi de Neamţ şi credinţa pa-

www.dacoromanica.ro

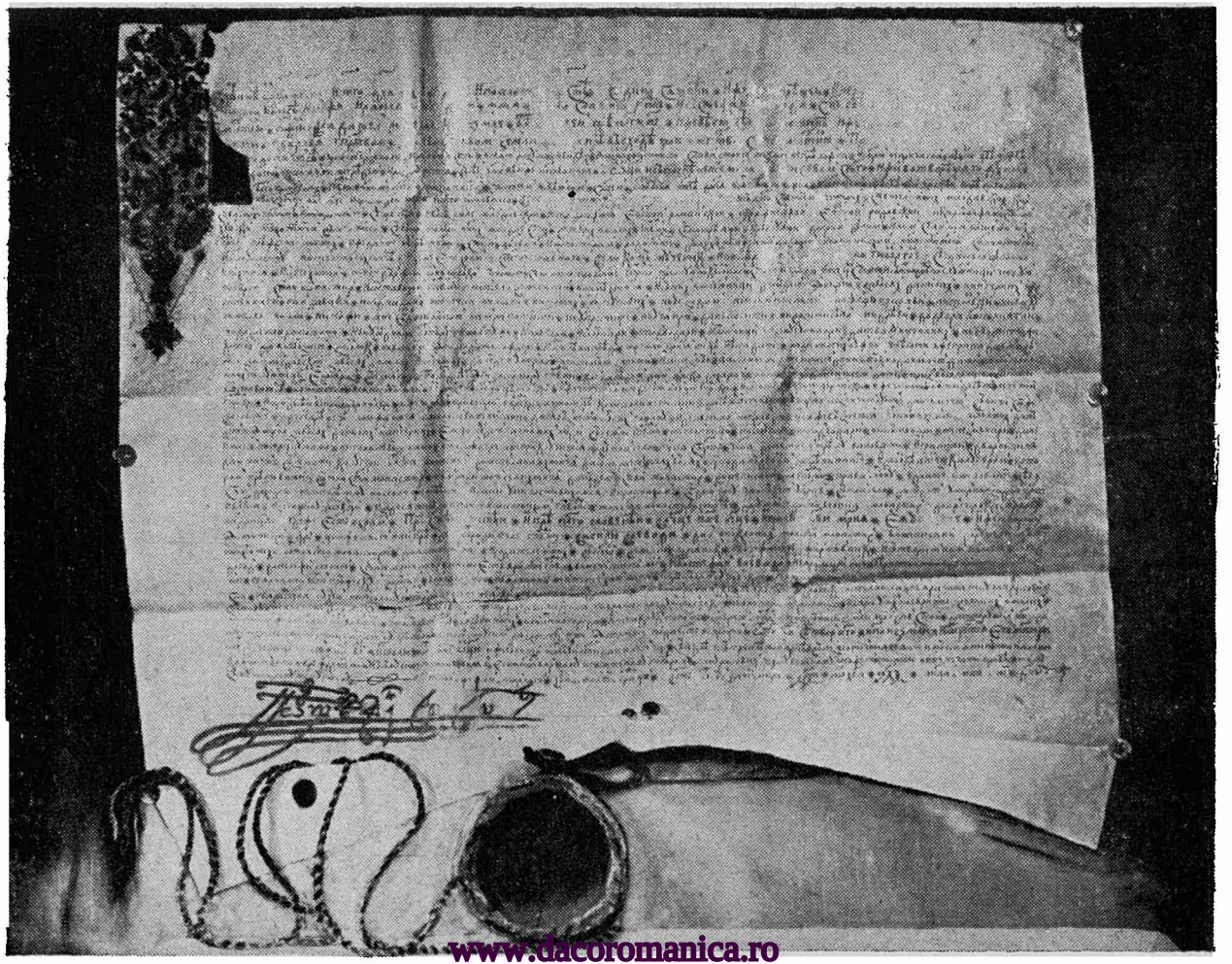

www.dacoromanica.ro

Hrisovul lui Ștefan fiul lui Vasile Lupu din 11 Mai 1660

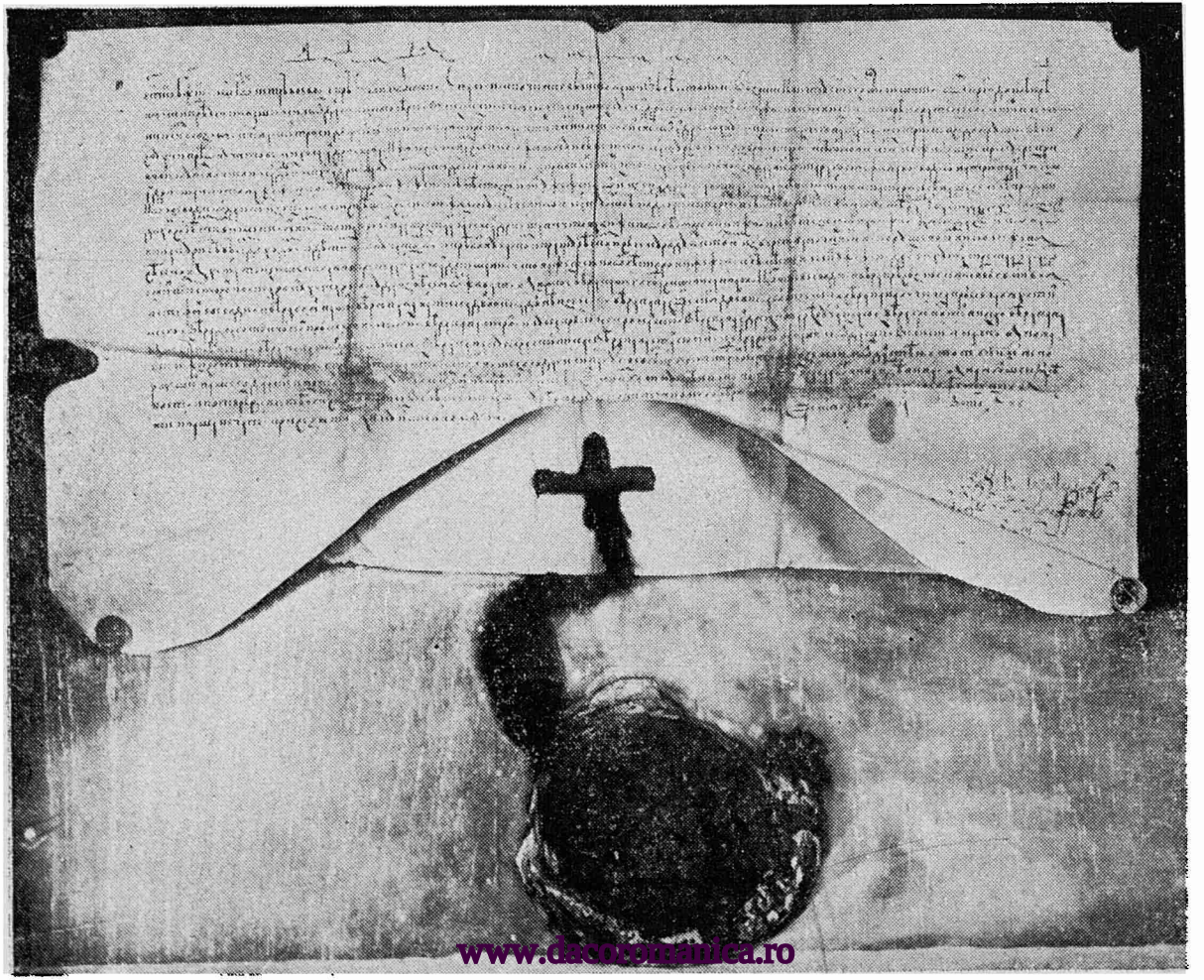

www.dacoromanica.ro

Hrisovul lui Petru Șchiopul din 1587

nului Andronache pârcălab de Roman şi credinţa panului Andronic postelnic şi credinţa panului Neculai Racoviţă spătar şi credinţa panului Hăbăşescul ceaşnic şi credinţa panului Iordache vistiernic şi credinţa panului Radul stolnic şi credinţa panului Bacaco comis şi credinţa tuturor boierilor noştri mari şi mici.

Iar după viaţa noastră şi domnia noastră, cine va fi domn, dintre copii noştri sau din neamul nostru sau iarăşi fie pe cine Dumnezeu alege să fie domn în ţara noastră a Moldovei, să nu clintească dania şi miluirea noastră, ci să le dea şi să le întărească. Iar cine s'ar încumeta să strice întocmirea noastră, acela să fie neiertat de Dumnezeu făcătorul cerului şi al pământului şi de prea curata lui Maică şi de patru evanghelişti şi de 12 apostoli şi de 318 părinţi care au fost la Nikeia şi de toţi sfinţii, să aibă parte cu Iuda şi cu cel de trei ori blestemat Arie în veacurile şi chinurile cele nesfârşite. Amin.

Iar pentru mai mare putere şi întărire a tuturor celor mai sus scrise, am poruncit credinciosului şi cinstitului nostru boer pan Racoviţă Cehan marelui logofăt, să scrie şi să atârne pecetia noastră la această adevărată scrisoare a noastră.

A scris Ştefan Corlat în cetatea de scaun Iasi, anul dela facerea lumii 7169, iar dela Hristos 1660, lunai Mai 11 zile.

(semănătură autografă), Io Ştefan voevod.

Original pergament, preambulul şi semnătura domnului cu litere de aur. Pecetie atârnată păstrată, cu inscriptia: „Io Stefan voevod, din mila lui Dumnezeu domn al ţării Moldovei, 7168".

II

1587, Iaşi, Petru Şchiopul, domnul Moldovei întăreşte stăpânirea satului Andrieşani mai multor boieri, amintind şi de războiul lui Ion vodă cel Cumplit cu Turcii şi Tătarii.

Din mila lui Dumnezeu, noi, Io Petru voevod, domn al ţării Moldovei, facem cunoscut cu această carte a noastră tuturor celor ce vor privi la dânsa sau o vor asculta cetindu-se, că au venit în faţa noastră şi în faţa tuturor boierilor noştri moldoveni, mari şi mici, slugile noastre, Andreica şi Grozea vătafi şi rudele lor, Petrea şi fraţii lui şi iarăşi rudele lor, Cosma şi Ghierna şi sora ei, fiica lui Gârbă şi ruda lor Cârstina şi iar rudele lor Loghin fiul lui Ion Andrieşanul şi ruda sa Nastasca şi sora ei, fiii Dobruşei, toţi nepoţi şi strănepoti ai lui Mihul Andrieşanul şi ni s'au jeluit cu mare jalbă şi cu mare mărturie cu oameni buni şi bătrâni şi cu megieşii dimprejur şi au spus că privilegiul de cumpărătură ce a avut bunicul lor Mihul Andrieşanul dela Mărana, fiica lui Mănăilă şi iarăşi privilegiul pe care l-a avut tatăl ei, Mănăilă de danie dela bătrânul Ştefan voevod, pentru a

www.dacoromanica.ro

treia parte a satului Andrieşani, care este pe Jijia, pe amândouă părţile Jijiei şi cu loc de moară la Jiiia, le-a pierdut Andreica vătaf, când au prădat Turcii şi Tătarii toată ţara noastră, în zilele lui Ion voevod, când şi el însuşi a pierit.

Deci noi, văzând marea lor jalbă şi cu mare mărturie, cu oameni buni şi bătrâni şi cu megieşii lor dimprejur, de aceia domnia mea am dat şi am întărit tuturor celor mai sus scrişi acea mai sus zisă a treia parte a satului Andrieşani, care e pe Jiiia, pe amândouă părţile Jijiei şi cu loc de moară la Jijia, ca să le fie lor dela noi moşie şi uric cu tot venitul şi copiilor şi nepoţilor lor şi strănepotilor şi răstrănepotilor şi întregului neam al lor, care li s'ar alege mai apropiat, neclintit, niciodată în veci. Iar hotarul acelei mai sus scrise a treia parte a satului Andriesani, care e pe Jijia, pe amândouă părtile Jijiei. cu loc de moară la Jiiia să fie al lor, a treia parte a hotarului, iar către celelalte părţi, după vechiul hotar, pe unde din veci au umblat.

Iar la aceasta este credinţa domniei noastre mai sus scrisă, Io Petru voevod şi credinta prea iubiţilor fii ai domniei mele, Vlad şi Ştefan voevozi şi credinta boerilor nostri, credinta panului Vartic vornic al Ţării de Jos, credinţa panului Ieremia vornic al Tării de Sus, credinta panului Bucium... credinţa lui Dragotă şi a lui Ciolpan părcălabi de Neamt, credinta panilor Miron şi Luca părcălabi de Roman, credinta panului Andrei portar de Suceava, credinta panului Brut postelnicul, credinta panului Iane vistiernic, credinta panului Gheorghe ceasnic, credinta panului Cucora stolnic, credinta panului Stan comis şi credinţa tuturor boierilor noştri moldoveni mari şi mici. Iar după viata noastră, cine va fi domn dintre copii noştri sau din neamul nostru sau iarăsi, fie pe cine alege Dumnezeu să fie domn al Ţării noastre a Moldovei, acela să nu le clintească dania şi întărirea noastră, ci să le dea şi să le întărească, pentrucă le-am dat şi le-am întărit, pentrucă le este lor dreaptă moşie si strămoşie. Iar pentru mai mare întărire şi confirmare a acestor mai sus scrise, am poruncit credinciosului şi cinstitului nostru boier. Stroici mare logofăt, să scrie şi să atârne pecetia noastră la această adevărată carte a noastră. A scris Eremia Băseanul, la Iaşi, în anul 7095 (1587).

Original pergament cu pecetie atârnată păstrată cu inscriptia: „Din mila lui Dumnezeu Io Petru voevod şi domn al ţării Moldovei". Mai jos cu literă cursivă, în românește: „Când s'au pârât la divan Coste Băcioc vel dvornic i Nebojatco logofăt".

www.dacoromanica.ro

III

1631, Martie 23, Iaşi. Moise Movilă domnul Moldovei confirmă boierului Dumitraşco Şoldan şi rudelor sale stăpânirea satelor Căcăceni şi Miclăuşeni din judeţul Dorohoi, schimbate cu Miron Barnaschi voevod.

Din mila lui Dumnezeu, noi Io Moisi Moghila voevod, domn al ţării Moldovei, facem cunoscut cu această carte a noastră, tuturor celor ce o vor privi sau o vor auzi cetindu-se că pe acest adevărat boier al nostru Dumitraşco Şoldan fost stolnic şi pe fratele său Toderaşco şi pe surorile lor, Todosca şi Angheluşa şi Tofana, fiii lui Pătraşco logofăt, i-am miluit cu deosebita noastră milă, le-am dat şi le-am întărit în ţara noastră a Moldovei, din dreptele lor acte de schimb dela Miron Barnoschi voevod, dreptele lor sate şi moşii, anume Căcăceanii pe râul Jijia, care este în ţinutul Dorohoi, cu loc de moară şi de heleşteu şi un al doilea sat anume Miclăuşenii, iar în ţinutul Dorohoi. Care acel sat Căcăcianii a fost al unchiului nostru Balica hatmanul, iar satul Miclăuşenii a fost dreaptă cumpărătură a lui Miron Barnoschi voevod dela Ţâca fost vornic. Şi a schimbat Barnoschi voevod cu boierul nostru mai sus scris, Dumitraşco Şoldan fost stolnic şi cu fratele său Toderaşco şi cu surorile lor, Todosca şi Angheliţa şi Tofana, fiii lui Pătraşco logofăt şi au dat ei dreptele lor sate, Bălţăteştii şi satul Mânjeştii în ţinutul Neamţului şi acele sate le-au dat Barnoschi voevod mânăstirii sale nou întemeiate, Hangul, unde este hramul Vovidenii Prea Sfintei Născătoare de Dumnezeu, la biserica Domnească.

De aceia, acele mai sus scrise sate, Căcăcianii pe Jijia şi satul Miclăuşenii, să fie ale boierului nostru Şoldan Dumitraşco şi ale fratelui său Toderaşco şi ale surorilor lor, Todosca şi Angheluşa şi Tofana şi dela noi, uric şi întăritură, lor şi copiilor lor şi nepoţilor lor şi strănepoţilor şi răstrănepoţilor, neclintit niciodată în vecii vecilor. Iar hotarul acelor mai sus scrise sate, Căcăcianii şi Miclăuşenii, să fie după vechile lor hotare, pe unde au umblat din veci.

Iar la aceasta este credinţa domniei noastre mai sus scrise, noi Moisi Moghila voevod şi credinţa boierilor noştri, credinţa panului Lupul marele vornic al Ţării de Jos, credinţa panului Lupul marele vornic al Ţării de Sus, credinţa panului Moscul hatman şi pârcălab al Sucevei, credinţa panilor Malcoci şi Tudori pârcălabi... credinţa panului Bălaci pârcălab de Neamţ, credinţa panului.... [1]) ..... pârcălab de Roman, credinţa panului Toma mare postelnic, credinţa panului Iani Catacozino vistiernic, credinţa panului Apostol ceaşnic, credinţa panului Pană stolnic, credinţa panului Zamfir medelnicer, credinţa panului Pană comis şi credinţa tuturor boierilor noştri mari şi mici. Iar după viaţa noastră şi domnia noastră,

1) Loc alb în text.

www.dacoromanica.ro

cine va fi domn, dintre copiii noştri sau din neamul nostru, sau iarăşi pe cine alege Dumnezeu să fie domn în ţara noastră a Moldovei, acela să nu le clintească dania şi întărirea noastră, ci să le dea şi să le întărească, pentrucă este dreapta lor moşie şi schimbătură. Şi pentru mai mare credinţă şi întăritură a tuturor celor mai sus scrise, am poruncit credinciosului şi cinstitului nostru boiaer, pan Ionaşcu Ghianghea mare logofăt să scrie şi să atârne pecetea noastră la această adevărată scrisoare a noastră. A scris Ioan Fotea în Iaşi, anul 7139 (1631), luna Martie 23.

(semnături autografe) Io Moisi Moghila voevod.

Ghianghea mare logofăt.

Original pergament, pecetie atârnată păstrată cu inscripţia: „Pecetia lui Moisi Moghila voevod, din mila lui Dumnezeu domnul ţării Moldovei, 7139". Pe verso, contemporan: „Acesta este uricul lui Dumitraşco Şoldan şi al fraţilor săi pentru satele Căcăciani şi Miclăuşeni".

IV

1635, Martie 27, Vasile Lupu, domnul Moldovei întăreşte stăpânirea mânăstirii Sf. Sava din Iaşi asupra tuturor moşiilor sale din Moldova, dăruite de Enache postelnicu.

In numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh, Treime sfântă într'o fiinţă şi nedespărţită, eu, robul stăpânului meu, Dumnezeu şi al mântuitorului nostru Isus Hristos drept închinător, din mila lui Dumnezeu, Noi, Io Vasile voevod, domn al ţării Moldovei, facem cunoscut cu această scrisoare a noastră tuturor celor ce o vor vedea sau o vor auzi cetindu-se, că, binecuvântând pe cel întru totul prea bunul Dumnezeu, care întru toate mi a fost binefăcător, m'a ales încă din sânul mamei mele şi mi a dăruit împărăţia (ţaratul) şi voevozia ţării mele şi am cunoscut bogăţia milei sale, căci se cuvine a binecuvânta întotdeauna pe Dumnezeu, care ne-a deschis nouă porţile milei sale şi lumina înţelepciunii şi am văzut şi am cunoscut că nici o glorie nu stă pe pământ neclintită şi de moarte neatinsă, ci, precum floarea se vede şi se trece, aşa fiecare om se nimiceşte, de aceia, cu binecuvântarea Tatălui şi cu ajutorul Fiului şi cu grăbirea Sfântului şi de viaţă făcătorului Duh, şi cu binecuvântarea celor patru ierarhi ai noştri ai Moldovei, chir Varlaam arhiepiscop şi mitropolit al Sucevei şi chir Mitrofan episcop de Roman şi chir Evloghie episcop de Rădăuţi şi chir Gheorghe episcop de Huşi şi cu vrerea întregului nostru sfat, boierii noştri moldoveni mari şi mici, domnia mea m'am milostivit şi am dat şi am miluit şi am întărit rugătorilor noştri, egumenului şi întreg soborului dela sfânta mânăstire

www.dacoromanica.ro

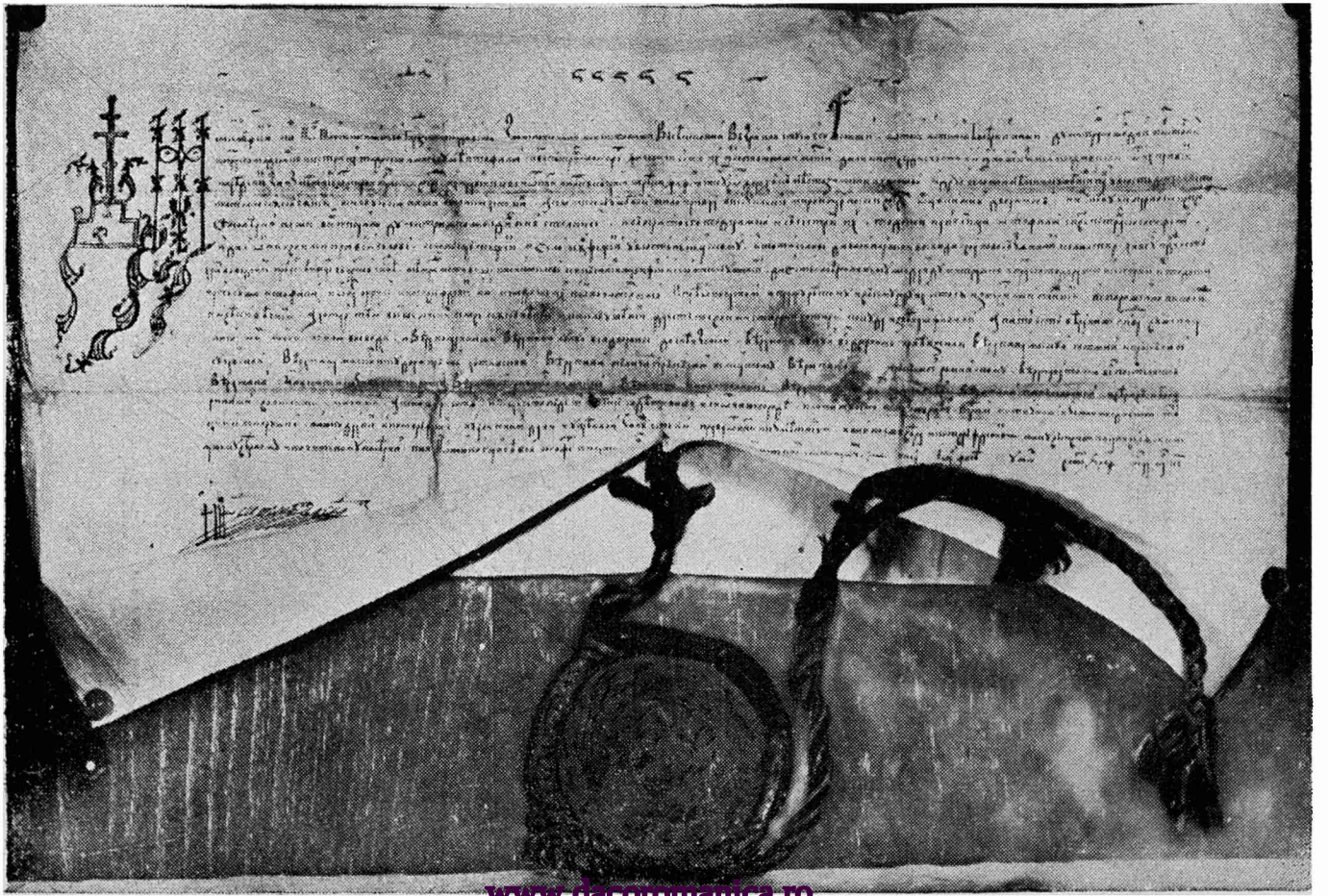

www.dacoromanica.ro

Hrisovul lui Moise Moghilă din 23 Martie 1631

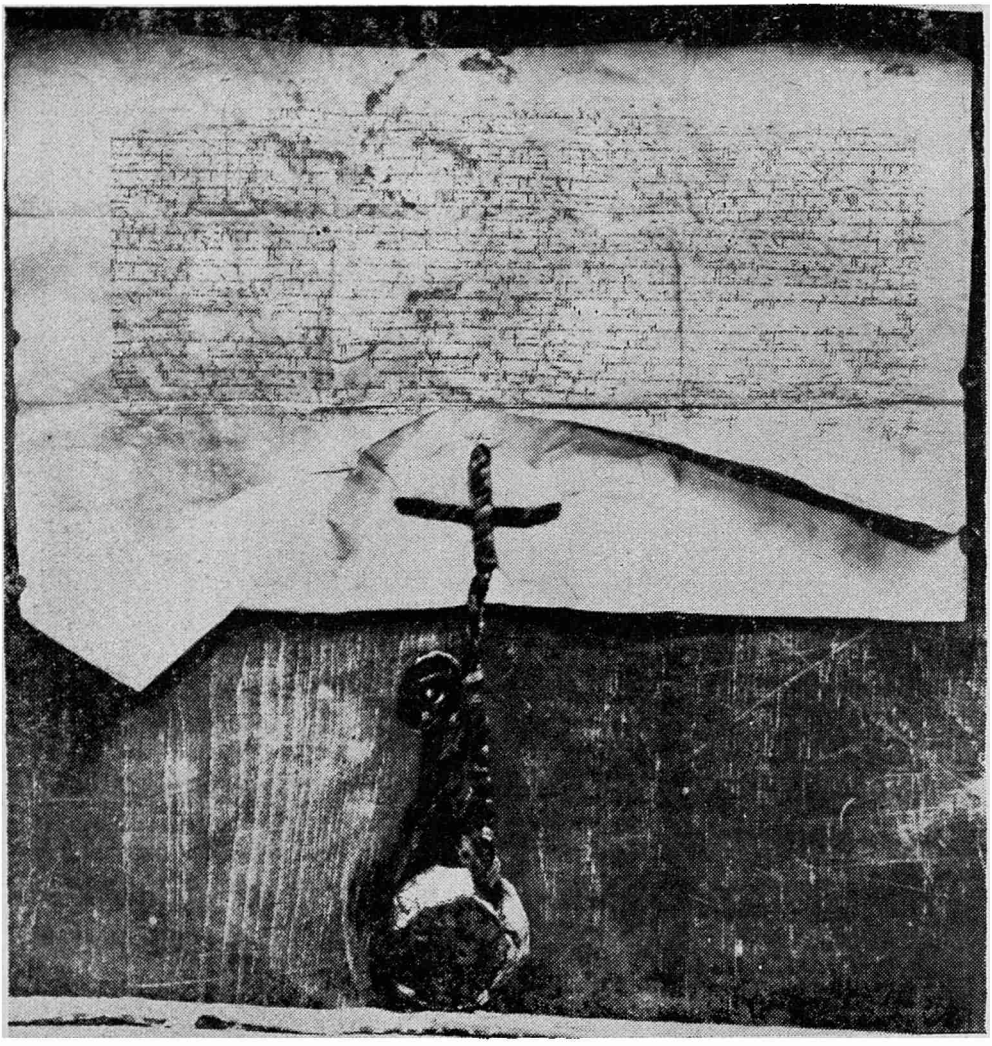

Hrisovul lui Vasile Lupu din 27 Martie 1635

www.dacoromanica.ro

din Târgul Iaşilor, unde este hramul sfântului Sava Luminătorul, care este metoh al sfântului şi slăvitului Ierusalim, la sfânta mânăstire numită Lavra Mare, unde este hramul iarăşi Sfântul Sava, dreptele lor moşii şi danii şi miluiri, satul Gurbăneşti, unde a fost târgul Sărăţii, mai sus de gura Sărăţii, cu vad de mori la Prut şi cu mori clădite gata şi cu o bucată de pământ din hotarul Alboteştilor, loc de un sat la gura Sărăţii şi cu bălţi de peşte şi cu vii şi cu tot venitul, care este în ţinutul Chigheciului şi deasemenea satele Drujeni pe râul Prut şi Budeştii şi Furteştii şi Vâlşineştii în acelaşi ţinut al Chigheciului şi deasemenea satul Stolnicenii la Gârla şi cu loc de heleşteu şi cu cătunele sale Stroicenii şi Vâlşisneasa şi alt cătun care se numeşte Scumpia şi satul Şetrărenii, care este în ţinutul Iaşilor, deasemenea satul Gligenii, care este în ţinutul Sorocii, care acele sate au fost drepte moşii şi cumpărături ale răposatului Enachi postelnicul pe banii lui drepţi. Iar după aceia, când a murit, a dat şi a miluit acelei sfinte mânăstiri acele sate şi cu mare blestem, ca nici unul dintre nepoţii lui şi dintre rudele lui să nu se amestece în acele sate.

De aceia, toate cele mai sus scrise sate, anume: Gurbăneştii cu mori gata clădite la Prut şi cu acea bucată de hotar din hotarul Alboteştilor şi cu bălţi de peşte şi cu vii şi satele Drujenii şi Budeştii şi Furteştii şi Vâlşineştii, cari sânt în ţinutul Chigheciului şi satul Stolnicenii şi cu cătunele sale, Stroicenii şi Vâlşineasa şi Scumpia şi satul Şetrărenii, care sunt în ţinutul Iaşilor să fie moşii ale sfintei mânăstiri, drepte moşii şi danii şi miluiri şi uric şi întăritură cu toate veniturile, neclintit niciodată în vecii vecilor. Şi hotarul acelor mai sus scrise sate să le fie lor hotar din toate părţile, după vechile lor hotare, pe unde din veci au umblat.

Şi la aceasta este credinţa domniei noastre mai sus scrise, noi, Io Vasile voevod şi credinţa prea iubitului fiu al domniei mele, Ioan voevod şi credinţa boierilor noştri, credinţa panului Savin Prăjescul mare vornic al Ţării de Jos şi credinţa panului Dumitraşco Şoldan mare vornic al Ţării de Sus şi credinţa panilor Dumitru Buhuş şi Pătraşco Ciogolea... şi credinţa panului Iuraşco Başotă pârcălab de Neamţ şi credinţa panului Furtună pârcălab de Roman şi credinţa panului pârcălab al Sucevii şi credinţa panului Apostol Catargiul postelnic şi credinţa panului Gligorie Ureche spătar şi credinţa panului Gheorghe ceaşnic şi credinţa panului Iordache vistiernic şi credinţa panului Grama stolnic şi credinţa panului Dumitraşco comis şi credinţa tuturor boierilor noştri moldoveni mari şi mici. Iar după viaţa noastră şi domnia noastră, cine va fi domn dintre copiii noştri sau din neamul nostru sau iarăşi fie pe cine alege Dumnezeu să fie domn al ţării noastre moldoveneşti, acela să nu clinteaască întocmirea noastră, ci să dea şi să întărească. Iar cine s'ar încumeta să strice, acela să fie blestemat şi de trei ori afurisit de Dumnezeu făcătorul cerului şi al pământului şi de toţi sfinţii cari bucură pe Dumnezeu şi să aibă parte de Iuda şi cu cel de trei ori afurisit Arie în nesfârşitele veacuri şi chinuri. Amin. Iar pentru

www.dacoromanica.ro

mai mare întărire şi confirmare a tuturor celor mai sus scrise, am poruncit credinciosului şi cinstitului nostru boier, pan Pătraşco Başotă, marelui logofăt, să scrie şi să atârne pecetia noastră la această adevărată scrisoare a noastră. A scris în Iaşi Ionaşco Mânjea, în anul 7143 (1635), luna Martie 27 zile.

(semnătură autografă) Io Vasile voevod.

Originalul pergament, semnătura şi titlul domnesc cu litere de aur. Pecetie atârnată, din care s'a păstrat numai un fragment.

www.dacoromanica.ro

NOTE ŞI RECENZII

INSTALAŢIUNI DE CAZANE de Rodiatis, Komm, Semenenco, Usenco şi Tâgankov, Vol. II, Edit. de Stat a Energiei, Moscova şi Leningrad 1946.

Cazanele de aburi au fost considerate vreme îndelungată un copil vitreg al tehnicei construcţiei de maşini.

Ele au apărut în secolul XVIII, ca un auxiliar al maşinii de aburi şi au trecut prin numeroase vicisitudini, până când, către începutul acestui secol, se părea că au ajuns la un stadiu oarecum staţionar.

Tehnica utilizării căldurii, cunoaşterea proprietăţilor aburului au progresat simţitor în acest răstimp. Maşina de aburi şi mai ales turbina de aburi au impus un studiu aprofundat atât al comportării aburului în maşină, cât şi al organelor acesteia. Ştiinţa a început să înlăture empirismul care pusese stăpânire pe acest domeniu şi formulele rutiniere din „carneţelele secrete" ale specialiştilor au dispărut rând pe rând, în faţa rezultatelor unor experienţe ştiinţifice, metodic conduse şi conjugate cu cercetări teoretice. Astfel a luat naştere calculul ştiinţific al maşinii cu aburi şi consecutiv al celorlalte tipuri de maşini.

Progresele realizate în calculul şi construcţia maşinilor n'au avut multă vreme un echivalent sensibil în construcţia cazanelor.

Aici se părea că totul adormise. Ani de-arândul se construiau doar câteva tipuri consacrate de cazane, iar debitul lor de aburi par'că înţepenise în jurul cifrei de 15 kgr./m²h. Presiunile nu treceau de 15-16 atm. şi orice depăşire era deconsiliată, ca extrem de hazardată. Încercări mai îndrăzneţe, ca ale lui Serpolet, eşuaseră din cauza materialului nesatisfăcător, şi înţelepciunea însăşi comanda prudenţă.

Abia după primul război mondial apare o înviorare în construcţia cazanelor, când evoluţia tehnologiei permisese elaborarea de oţeluri rezistente la presiuni şi temperaturi ridicate. Atunci a început construirea de cazane de presiune foarte înaltă, pe de o parte prin intrarea în arenă a cazanelor gen Benson, pe de altă parte prin creşterea succesivă a presiunii de serviciu în cazanele convenţionale dela 16 la 32, apoi la 60, în fine la 100 atm. şi mai mult.

Totuşi noile cazane nu erau la început decât reeditări cu pereţii îngroşaţi ale vechilor construcţii consacrate, şi dacă din punctul de vedere al rezistenţei ele erau oarecum adaptate scopului, din punct de vedere termic ele erau la fel de departe de realitate ca şi prototipurile după cari fuseseră desvoltate. Din această cauză s'au ivit nenumărate defecţiuni în serviciu şi cazurile când cazanele noi nu respectau garanţiile erau la ordinea zilei.

In ce priveşte termodinamica tehnică, aceasta nu stătuse locului. Iar transmisia căldurii fusese studiată foarte atent şi numeroase chestiuni delicate fuseseră complet elucidate, în condiţii foarte apropiate de cele din practică. Cu toate acestea proectarea unui cazan continua a fi mai mult o problemă de geometrie şi de calcul aritmetic, decât de termotehnică. Iar prescripţiile oficiale, anchilozate într'o serie de formule mai mult bazate pe empirism decât pe cercetări, se mulţumeau să urmărească securitatea personalului care deservea cazanul şi a vecinilor, fără a intra câtuşi de puţin în economia funcţională a maşinii.

Abia în deceniul care a precedat pe cel de al 2-lea război mondial, cercetările ştiinţifice încep să-şi facă drum în tabăra constructorilor de cazane şi încep să apară construcţii care dovedesc o reală cunoaştere a fenomenelor fizice, care se desfăşoară în cazane. Presiunile foarte înalte, a căror economie o dovedise cu prisosinţă atât teoria, cât şi noile turbine de aburi, cauzaseră atâtea bucluri fabricilor de cazane, încât acestea se văzuseră în cele din urmă nevolte să arunce peste bord tot empirismul tradiţional şi să atace problemele noi, cu mijloacele noi, pe care ştiinţa le ţinea la dispoziţie, gata de întrebuinţare.

Concomitent, cercetări sistematice întreprinse în toate ţările cu tehnică avansată, în domeniul evaporării, transmisiei de căldură, arderii cărbunelui pulverizat, circulaţiei fluidelor, etc., ajunseseră la rezultate definitive care permiteau să se

www.dacoromanica.ro

paşeasca la stabilirea unor baze ştiinţifice pentru construirea cazanelor.

Pe baza noilor idei ,cazanul înceteaza a mai fi un simplu auxiliar incomod dar inevitabil al maşinilor de aburi, ci, devine ca şi acestea, o maşină vie, adevărat transformator de energie, sediu al unor fenomene importante care merită sa fie studiate cu atenţie şi urmărite în toată evoluţia lor.

Se înţelege că performanţele unor cazane astfel studiate, lasa departe în urmă cifrele de debit clasice, care se mai pot ceti totuşi prin tratate încă în uz. Acestea sunt încă în bună măsură sub influenţa vechii tradiţii şi nu lasă să se întrevadă măcar completa răsturnare la care a fost supusă o importantă ramură a industriei. De aceea tânărului inginer îi vine greu să gasească date de orientare şi singurele lui surse sunt încă revistele de specialitate şi prospectele producătorilor

Pentru a se construi noua teorie a cazanelor, tot materialul publicat în reviste şi prospecte trebuia adunat, supus unui examen critic, confruntat cu rezultatele experienţelor de laborator şi cu cele culese din practică, completat, acolo unde era nevoie, cu datele necesare pentru a se face o trecere justa şi logică între diferitele domenii. Teoria astfel alcătuită, trebue să corespundă întru toate rezultatelor culese pe teren, cu construcţiile noi de cazane şi, în acelaş timp, să trăseze cetitorului o cale uşoară, fără ocoluri inutile, care să-i permită să construiasca singur cazanul care satisface condiţiile impuse şi asigură o eficienţă optimă.

Volumul II al lucrării „Instalaţii de cazane", scris de savanţii sovietici Rodiatis, Romm, Semenenco, Usenco şi Ţâgankov pe care-l am în faţă, dovedeşte cu prisosinţă că în U.R.S.S. acest efort a reuşit pe deplin.

Este primul tratat de mare anvergură care examinează construcţia cazanelor şi toate domeniile conexe, dintr'un punct de vedere cu adevarat ştiinţific, desbărat de rutină şi sprijinit pe cercetări serioase „in vitro" şi „in vivo".

Judecând după cele spuse în prefaţă, şi după diferitele trimiteri din text, se pare că primul tom, apărut în preajma invaziei hitleriste, avea un caracter pronunţat teoretic.

Tomul II, care îmbină în mod fericit teoria cu practica şi în care exemplul calculat pana la sfarşit îşi are locul de cinste pe care îl meritã, permite să-ţi formezi cea mai înaltă opinie despre stadiul în care se găseşte ştiinţa tehnica în U.R.S.S. şi despre seriozitatea cercetărilor ei.

Lucrarea e foarte vastă şi cele peste 700 pagini, de format mare, cuprind un material imens şi extrem de variat, astfel că a-l examina în detaliu ar însemna sa depăşim şi cadrul şi scopul unei recenzii.

Ne vom mulţumi deci cu o trecere în revistă a părţilor mai remarcabile ale acestei lucrări cu totul excepţionale, recomandând celor care vreau să afle mai mult, să consulte originalul.

Subtitlul cărţii îi arată şi cuprinsul: „Agregate de cazane" şi „Construcţii auxiliare şi exploatarea instalaţiilor de cazane". Prima parte, dedicată „agregatelor de cazane", e împărţită în 7 capitole care ocupă peste 430 pagini de text.

Capitolul I studiază cazanele cu circulaţia naturală a apei. Un prim paragraf descrie cazanele simple, cu tamur de apă şi focar exterior, cu tuburi de flacără, cu tuburi de fum, combinate. Printre acestea din urmă sunt reprezentate cazane tip locomobilă, locomotivă, tip marin (Scotch) ca şi cazanele verticale Galloway, cele mai multe însoţite de tablouri cu date de construcţie, performanţe, etc. La sfârşit se arată cum prin mărirea adecuată a focarului şi adăogirea unui ecran de ţevi, un cazan vechi cu tuburi de fum pooate fi modernizat şi eficienţa lui sporită.

Paragraful următor se ocupă cu cazanele aquatubulare cu camere. Sunt descrise pe rând versiunile iniţiale sau puţin evoluate ale lui Steinmüller, Pfitzner, Schuchow, cazanele cu camere secţionale ale lui Babcook-Wilcox, pentru ca apoi să fie arătate numeroase exemple de construcţiuni evoluate americane şi sovietice, cu focar mare, presiune înaltă şi supraîncălzire ridicată. Din desene se poate urmări evoluţia ecranelor, a preîncălzirii. a creşterii presiunilor de serviciu, etc. Un tablou foarte detailat dă amănunte asupra unui cazan sovietic de 200 to/h construit în 1934.

Ultimul paragraf al capitolului se consacră studiului cazanelor cu tuburi de apă foarte înclinate. Şi aici evoluţia istorică este sugestiv redată, începând de la cazanele cu multe tambure ale lui Sterling şi Garbe, cu focar redus, şi toate

www.dacoromanica.ro

păcatele copilăriei, până la construcţiile cele mai moderne, cu un singur tambur, cu ecrane de radiaţie, preîncălzitor de aer şi de apă, etc.

Construcţii sovietice din diferitele perioade, de presiuni între 17-110 atm., cu debite între 2 şi 200 to/oră sunt descrise în nenumărate variante, cu lux de detalii şi date de execuţie, cum şi o serie de cazane tip marin cu tuburi înclinate.

Capitolul II tratează un material deosebit de interesant: cazanele cu circulaţie forţată, cele cu evaporare indirectă şi construcţiile speciale.

Dintre cazanele de circulaţie forţată sunt examinate cazanul Schmidt-Hartmann, cu sisteme de circulaţie şi tambur de evaporare încălzit indirect şi cazanul Löffler, cu un singur circuit şi tambur de evaporare prin destindere, încălzit prin injectare de aburi vii.

Se cercetează apoi cazanele cu circulaţie forţată şi circuite multiple atât în execuţii sovietice, cât şi în execuţii străine (Lamont) cu ajutorul a numeroase desene şi schiţe schematice, pentru ca apoi să se treacă la cazanele cu circulaţie forţată şi circuit unic.

Acestui tip modern de cazan i se acordă o atenţie deosebită. Exemplelor străine (Benson, Sulzer, Steamotive, Doble) le urmează o adevărată avalanşă de construcţii sovietice, dintre care cele mai remarcabile sunt fără îndoială cele desvoltate de vestitul constructor Prof. Ramzin, despre care am mai avut prilejul să vorbesc în acest loc.

Numeroase rafinamente de ultimă oră sunt redate în desen şi explicaţie, aşa de pildă shuntul de apă cu spire în focar, ocolind economiser-ul, în scopul unei reglări precise a temperaturii şi evitării depunerii sărurilor pe ţevi; posibilitatea unui reglaj manual al acestor cazane graţie inerţiei de 50-100 sec. a masei lor metalice, etc., etc.

Cazanul Velox, cu focarul sub presiune ridicată, e examinat în câteva execuţii care îi evidenţiază evoluţia. De citat un desen cu compresor axial multi-etajat, adevărat strămoş al celor în uz la motoarele cu reacţie. Cazanele Atmos, cu ţevile rotative, care acum vre-o 20 de ani şi-au avut momentul lor de celebritate, şi turbocazanele ale căror perspective se deschid abia acum, sunt reprezentate prin construcţii variate.

Cazanele-utilizatoare, care recuperează căldura gazelor fierbinţi de ardere sau de cocserie, ca şi cazanele-acumulatoare, care înmagazinează energia potenţială o vreme, pentru a o reda apoi prin evaporare, sunt lămurite cu ajutorul unei întregi serii de aplicaţii.

Instalaţiile binare mercur-aburi de apa sunt cercetate teoretic şi ilustrate prin exemple americane (Kearhg) şi sovietice. In treacăt sunt descrise şi procesele Dow (difenil oxid) şi Koenemann (săruri de amoniu).

Capitolul III este dedicat suprafeţelor auxiliare (supraîncălzitoare, economizoare, preîncălzitoare de aer) care sunt examinate în variate execuţii moderne, în oţel şi fontă. Sistemele de răcire a aburului supraîncălzit, preîncălzitoarele cu ţepi ale lui Liekn şi Kabletz şi alte construcţii foarte recente sunt tratate cu atenţie şi cu date numerice de execuţie.

Acelaş capitol consacră carcasei, înzidirii şi armăturilor două paragrafe voluminoase. Carcasa metalică, a cazanelor moderne, nu e simplu schelet metalic, ci e un ansamblu supus unor eforturi termice inegale şi considerabile şi variate concomitent cu sarcini statice foarte însemnate, trebuind, în acelaş timp să menţie etanşeitatea zidăriei şi să împiedice defecţiuni în sistemul de ţevi şi tambure al căldării. Dacă mai ţinem seamă şi de dimensiuni (30 m. înălţime e azi o cifră curentă) înţelegem atenţia dată de autori chestiunii. Lucruri asemănătoare se pot spune şi despre înzidirea refractară.

Capitolul IV e de natură teoretică. El se ocupă cu răcirea pereţilor metalici ai cazanelor. Se ştie că acumularea de căldură în pereţii ţevilor şi tamburelor, poate deveni primejdioasă, dacă trece de anume limite, oricare ar fi compoziţia oţelului întrebuinţat. De aceea circulaţia în ţevile suprafeţei încălzitoare şi ale serpentinelor de supraîncălzire, este studiată à fond, cu mijloacele cele mai noui pe care le pun la dispoziţie mecanica fluidelor şi tehnica transmisiei de căldură. Diagrame şi formule cu coeficienţi numerici îmbogăţesc acest capitol, care va fi folosit la finele cărţii într'un calcul amănunţit şi practic, despre care vom mai vorbi. Trebue remarcată aici o caracteristică generală a literaturii tehnice sovietice şi anume preocuparea constantă de a nu da formule de paradă, bazate pe consideraţiuni teoretice elegante dar fără folos practic, ci de a construi formula cu toţi coeficienţii numerici gata calculaţi ast-

www.dacoromanica.ro

fel ca oricând să poată fi întrebuinţată în mod util.

Capitolul următor V dă metode pentru obţinerea de aburi uscaţi şi curaţi.

Capitolul VI trateaza, în completarea celor din tomul I, despre calculul termic al cazanului. Sunt examinate pe rand, determinarea caracteristicilor gazelor de ardere, calculul focarului, calculul suprafeţelor de convecţie. Numeroase nomograme, diagrame, tablouri de coeficienţi fac posibil un calcul exact şi eficace. Baremuri complecte arată calea de urmat. Un exemplu numeric de calcul termic pentru un cazan nou, e desfăşurat în paragraful 22 şi ocupă 16 pagini.

Ultimul capitol VII al părţii I este dedicat examinarii materialelor din care se construesc cazanele şi calculelor de rezistenţă. După ce arata normele de încercare, autorii dau o serie de date practice despre solicitările admise de normele OST şi GOST în diferitele organe ale cazanelor, ca şi specificaţii de oţeluri aliate utilizabile şi caracteristicile lor chimice, termice, mecanice. Un paragraf întreg e consacrat calculului rezistenţei tuburilor. Toate diferitele metode uzuale: a vaselor cu pereţii subţiri, a lui Lamé, a lui Bach, a eforturilor tangentiale maxime şi cea energetică sunt comparate şi se desvoltă o formulă exactă pentru solicitarea termică maximă. Pentru ţevile de supraîncălzitor se dă justificarea teoretică a lui Kuţaev pentru formulele lui Bailey şi Norton. In fine, sunt date norme de calcul pentru tambure, nituiri şi extrase din regulamentul sovietic privitoare la ţevi de flacări, plăci, camere şi secţiuni, îmbinări prin sudură, etc.

Partea II-a a lucrării este, cum am spus, destinată instalaţiilor ajutătoare şi exploatatiei cazanelor.

Printre instalaţiile ajutătoare sunt descrise instalaţiile de transportat cărbune, instalaţiile de depozitat şi ars păcură, dispozitivele de curăţat gazele de fum (ciclioane, multiciclioane, filtre Cotrell, spălătoare, filtre uscate etc.) precum şi dispozitivele de îndepărtat cenuşa, sgura etc.

Un capitol se ocupă cu calculul coşurilor din punct de vedere al scurgerii gazelor, şi dă numeroase curbe, tablouri, diagrame pentru uşurarea calculului. Sunt apoi examinate ventilatoarele pentru tiraj artificial atât constructiv, cât şi în ce priveşte calculul şi performanţele. Pompele de alimentare, cu piston sau centrifugale, de presiune medie şi foarte înaltă, injectoarele Restarting sunt studiate şi redate în desene de execuţie.

Diferite sisteme de conducte de aburi simple, duble, în inel, etc. sunt exemplificate, accesoriile sunt descrise, iar pentru calcul sunt date nomograme care permit cetirea directă a pierderilor termice şi de presiune.

Al treilea capitol se ocupă cu controlul şi exploatarea instalaţiilor de cazane. Sunt descrise şi ilustrate aparatele moderne de măsurat debite, presiuni mari şi mici, pirometre, analizatoare automate de gaze, măsurătoare de temperatură cu termocuple, sisteme de înregistrare, control şi reglaj pneumatice, electrice, mecanice, utilizate la cazane cu tambur, la cazane cu circulaţie forţată etc. Se stabilesc ecuaţiile reglajului economic şi se studiază apoi condiţiile de exploatare raţională.

Un ultim paragraf e închinat perspectivelor exploatării industriale a energiei nucleare.

Se stabilesc bazele fizicale ale desagregării atomice şi apoi se dă schema unei pile de Uraniu, arătându-se transformările care se petrec într'însa. O serie de desene sugestive arată posibilităţile actuale de a exploata căldura produsă de o pilă de uraniu la încălzit, la generat aburi şi în turbine de gaze.

La finele lucrării sunt desvoltate în toate detaliile 3 exemple de calcul.

Primul exemplu, de 46 pagini de calcul şi tablouri, conţine calculul circulaţiei apei şi aburului într'un cazan cu 2 tambure, ţevi înclinate, ecran de radiaţie şi supraîncălzitor.

Al doilea exemplu se ocupă cu calculul hidrodinamic al secţiunii de evaporare a unui cazan modern cu circulaţie forţată în circuit unic. Ultimul exemplu studiază frecarea gazelor de fum în acelaş cazan pentru care s'a făcut în text calculul termic. Lucrarea se închele cu un paragraf cuprinzând date, formule şi diagrame extrase din vol. I. al lucrării şi care au de scop să dea o autonomie completă tomului II.

Din cele spuse pe scurt mai sus, credem că cetitorul va fi isbutit să-şi formeze o părere sumară despre bogăţia neobişnuită de materie şi mai ales despre metoda modernă şi ştiinţifică cu care acest material este preparat pentru uzul lui.

www.dacoromanica.ro

Cuvintele de laudă sunt aci de prisos. Existenţa unei asemenea lucrări e o probă de valoare care face inutilă orice insistenţă.

Nu putem deci decât să recomandăm cetitorului să consulte direct lucrarea.

O sugestie pe care o credem utilă, ca încheiere: Tratatele din carte, cum şi formulele şi tabelele corespunzătoare, ar fi de un folos nepreţuit pentru cei mai mulţi ingineri din practică. Ar fi un efort care merită să fie făcut şi nu ne îndoim că printre inginerii noştri, cunoscători ai limbei ruse, se va găsi acela care să facă această meritorie sforţare.

L. Hamburger

★

V. R. WILLIAMS — *Agrotehnica*. Editura de Stat, Bucureşti, 245 pagini.

Pentru sărbătorirea zilei de 7 Noemvrie, împlinirea a 31 de ani dela Marea Revoluţie din Octomvrie, Editura de Stat a scos între altele în traducerea d-lui R. C. Stere cartea academicianului sovietic V. R. Williams, închinată iluştrilor maeştri ai agriculturii socialiste care prin munca stahanovistă şi-au cucerit dreptul de a participa la expoziţia agricolă a U. R. S. S. din anul 1939.

„M'am străduit întotdeauna — spune autorul în prefaţa cărţii — să fac ca ştiinţa agronomică să ajungă patrimoniul maselor largi populare. Le închin munca mea de om de ştiinţă pentru că nu am avut şi nu am alt scop în viaţă, afară de acela de a servi poporu'".

„Agrotehnica" lui Williams de fapt este o sinteză a teoriilor marelui savant sovietic, care continuând studiile oamenilor de ştiinţă ruşi Docuceaev şi Kostâcev a creat un sistem nou în agricultură cu folosirea pajiştilor artificiale în asolamentele agricole. Alături de „Viaţa plantelor" a lui K. A. Timireazev cartea lui Williams ocupă un loc de cinste în literatura clasică ştiinţifico-populară a Uniunii Sovietice.

V. R. Wiliams s'a născut la Moscova la 10 Octombrie 1863. Interesul pentru ştiinţă se desvoltă la Williams din fragedă tinereţe. După terminarea studiilor (1887), tânărul agronom îşi completează şi perfecţionează cunoştinţele teoretice şi practice în străinătate, lucrând în laboratoarele lui Schlesing, Müntz şi Wollny în Germania, precum şi la Institutul Pasteur din Paris.

Ştiinţa solului în aceste timpuri putea fi caracterizată în Europa Occidentală prin curentul agrochimic, la baza căruia stătea studiul solului numai ca mediu pentru creşterea plantelor agricole, solul fiind privit ca o masă chimică şi fizică. Solurile au fost cercetate fără nici o legătură cu legile lor de desvoltare. Tânărul savant observă că acest fel de studiu cu toate că a dat material pentru unele rezultate practice, totuşi a suferit mult din cauza empirismului lui.

Ştiinţa solului ca disciplină de sine stătătoare, istorico-naturalistă, a luat naştere în Rusia. Prin lucrările marilor savanţi ruşi V. V. Docuceaev, N. M. Sibirţev şi P. A. Kostâcev solul a început să fie privit ca un corp natural.

La sfârşitul veacului al XIX-lea în Rusia, sub influenţa creşterii capitalismului şi începutului mişcărilor sociale, s'a desvoltat interesul pentru cunoaşterea solului, ca urmare a restructurării agriculturii. Introducerea zemstvelor, apariţia gospodăriilor mici ţărăneşti alături de agricultorii feudali şi capitalişti au impus guvernului şi zemstvelor cercetarea condiţiilor pentru obţinerea recoltelor mai mari şi mai sigure. Bineînţeles, că totul a rămas în stadiu de proecte. Totuşi, trebuia să se stabilească, caracterul solurilor, fertilitatea lor; să se întocmească hărţile solurilor şi să se rezolve în legătură cu aceasta nu şir întreg de probleme privind deşelenirea pământurilor, introducerea culturilor noui ca sfeclă, bumbac, etc. In condiţiunile capitalismului în creştere, economiştii ruşi s'au gândit că evaluarea solurilor după fertilitatea lor poate fi folosită mai bine pentru impunerea agricultorilor, decât datele statistice asupra recoltelor obţinute. Astfel s'a născut în Rusia ţaristă interesul pentru cunoaşterea solurilor, care a permis oamenilor de ştiinţă să folosească această comandă economico-financiară pentru desvoltarea ştiinţei. In anul 1894 V. R. Williams, obţine catedra de pedologie şi agricultură generală la Institutul de Agronomie din Moscova (înfiinţat în acest an în locul Academiei disolvate din cauza mişcărilor studenţeşti). Catedra creată de Williams se desvoltă din an în an şi capătă o importanţă mondială. Rezultatele cercetărilor făcute de tânărul profesor i-au dat posibilitatea să revizuiască în

www.dacoromanica.ro

mod radical aspectele științei agricole cu privire la sol.

Meritul cel mai de seamă al lui Williams constă în aceea că el s'a luptat pentru întărirea legăturii dintre teorie și practică, pentru cunoașterea naturei și transformarea ei în interesul omenirii muncitoare. Tuturor lucrărilor sale V. R. Williams le dădea o concretizare desăvârșită, din care cauză ele capătă o uriașe importanță practică

Însușind tot ce este mai bun dela predecesorii săi, Williams a creat știința actuală agronomică a solului pe baza cercetărilor sale proprii, a teoriilor genetice ale lui Docuceaev și celor agronomice ale lui Kostâcev. După ideile lui Williams solul nu reprezintă amestecul mecanic al substanțelor minerale și organice, ci un „organism viu" care se găsește în evoluție și desvoltare continuă.

Introducând în noțiunea solului „fertilitatea", Williams s'a bazat pe teoria lui Marx despre fertilitate ca una din însușirile fundamentale ale solului. După Williams fertilitatea este o urmare a proceselor biologice care se petrec în sol, având ca rezultat formarea substanței organice vii.

Ideia generală despre evoluție a lui Darwin, Williams a desvoltat-o în teoria sa despre unicul proces de formare a solului și fertilitatea lui. Prin aceasta el a creat în știința solului o etapă nouă, arătând că solul are două însușiri importante:

1. El nu poate fi înlocuit cu altceva.

2. Prin exploatarea rațională solul nu numai că nu se uzează ci dimpotrivă se îmbunătățește mereu.

Academicianul Williams scoate în evidență trei ramuri principale în producția agricolă, indisolubil legate între ele: producția vegetală (Fitotehnie), producția animală (Zootehnie) și cultura pământului (Agrotehnică).

Sarcina concretă a producției vegetale este crearea substanței organice în care se încorporează energia ascunsă, dătătoare de viață omenirii. Lumina activă a razei solare este prefăcută cu ajutorul plantelor verzi în energie latentă și încorporată într'o formă materială — substanța organică.

Dar pentru a crea substanța organică trebue să dispunem și de combinațiuni chimice simple din care plantele cu ajutorul luminei și căldurei solare crează substanțele organice. Însă trei părți din produsul creat de plantă sunt deșeuri: paie, pleavă, rămășițe radiculare, etc. Descompunerea acestor deșeuri alcătuește a doua problemă a producției agricole. Singurul mijloc cel mai rentabil de utilizare a acestor deșeuri este prefacerea lor în alte produse valoroase agricole cu ajutorul animalelor. Zootehnia reprezintă prin urmare a doua branșă de bază a producției agricole. Sarcina principală a celei din urmă branșe (cultura pământului) este să descompună toate resturile organice rămase ca deșeuri dela primele două și să le restitue producției vegetale sub forma mineralizată, bună pentru hrana plantelor.

Scopul cărții „Agrotehnica" este deci să deprindă pe agricultori cu mijloacele de aprovizionare a plantelor în tot cursul vietii acestora cu apă și hrană în cantități maximale și să-i învețe cum se pot preface pământurile lor în pământuri rodnice, căci prin fertilitatea solului Williams înțelege capacitatea, lui de a satisface plantele cu factorii tereștri de viață — apă și hrană.

Câteva decenii V. R. Williams a consacrat cercetărilor teoretice și experimentărilor practice pentru a desăvârși complexul lucrărilor agrotehnice care alcătuesc sistema nouă de agricultură creată de el.

„Sistemele de cultură se disting — spune Williams — prin modul cum ele prelucrează în sol acea masă organică din descompunerea căreia se formează humusul. Socotim util, să amintim încă odată că prin sistemul de cultură înțelegem acel sistem științific de măsuri a cărui sarcină este de a acumula în sol noui cantități de humus activ, necesar a crea o structură granulară, durabilă a solului".

După ce descrie planta, cerințele ei față de sol și însușirile solului cultivabil, autorul arată stările când solul pierde condițiunile de fertilitate și mijloacele de restabilire a acesteia.

Cultura continuă a plantelor agricole anuale (mai ales a cerealelor) a dus la stricarea structurii solului, iar drept urmare la scăderea producției și mărirea efortului de muncă pentru lucrarea pământului.

După cum arată cercetările lui Williams, plantele agricole anuale nu acumulează materii organice în pământ, însușire proprie plantelor vivace, care sunt

www.dacoromanica.ro

în stare nu numai să menţină, dar şi să refacă structura solului, stricată prin cultura plantelor anuale. Iată de ce pentru menţinerea fertilităţii solului este necesară introducerea în asolamentele agricole ale câmpului amestecul de ierburi şi leguminoase vivace (fâneţe artificiale de scurtă durată).

Bineînţeles, producţia ierburilor în ogoare este mai mică decât recolta fâneţelor, care au condiţii optime pentru creşterea şi desvoltarea vegetaţiei ierboase, totuşi din considerentele arătate mai sus, trebue să introducem aceste amestecuri, care completează stocul de nutreţ necesar pentru creşterea animalelor, sporind astfel producţia zootehnică.

Cultura unei singure leguminoase vivace ca lucerna, sparceta şi chiar trifoiul nu este suficientă pentru menţinerea sau refacerea structurii solului. Este necesară asocierea şi a unei graminee vivace, care acumulează humus în straturile superficiale ale pământului şi dă solului structura granulară, cea mai bună pentru cultivarea plantelor agricole.

La putrezirea rădăcinilor de ierburi-graminee se formează prea puţini compuşi de calciu. In schimb, rădăcinile şi coletele leguminoaselor, bogate în azot şi sulf, formează la descompunerea lor, nitraţi şi sulfaţi de calciu, care transmit structurii solului rezistenţa necesară.

Prin urmare, pentru menţinerea structurii solului şi sporirea fertilităţii pământului este necesară cultivarea unui amestec de graminee cu legminoase vivace.

Procesul acesta de restabilire a structurii solului se obţinea înainte pe cale naturală de înţelenire, adică prin lăsarea ogorului pârloagă.

Academicianul sovietic Williams continuând cercetările savanţilor ruşi Docuceaev şi Kostâcev, a demonstrat că prin introducerea amestecului de ierburi în asolamentele agricole, perioada de restabilire a structurii granulare a solului se reduce de la 15—20 ani la 2—3 ani.

Astfel a fost creată noua sistemă de agricultură denumită rusește „travopolnaia", adică sistema culturii pământului cu folosirea pajiştelor artificiale în asolamentele agricole.

Această sistemă cuprinde un complex de măsuri agrotehnice, din care cele mai de seamă sunt:

1. Introducerea în gospodăria fermelor a 2 feluri de asolamente: agricol şi furajer;

2. Cultivarea amestecului de ierburi şi leguminoase vivace în cadrul asolamentelor;

3. Introducerea ogorului negru înainte de cultura cerealelor de toamnă în asolamentele agricole.

4. Desmiriştirea câmpurilor, imediat după recoltă sau în timpul recoltării cerealelor;

5. Arătura adâncă de toamnă cu ajutorul unui plug cu „antebrăzdar" — adică cu o trupiţă de plug de dimensiuni mai mici, aşezată înaintea cuţitului;

6. Prelucrarea pământului primăvara, înainte de semănat, cu cultivatorul, dar fără grape;

7. Plantarea perdelelor forestiere de protecţie;

8. Îngrăşarea pământului cu bălegar şi îngrăşăminte minerale.

In ultimii ani ai vieţii sale academicianul Williams şi-a pus problema verificării teoriei sale în practica largă a colhozurilor.

In acest scop au fost alese în diferite regiuni ale U. R. S. S. cinci staţiuni de maşini şi tractoare care deservesc mai multe colhozuri. Pentru conducerea lucrărilor au fost detaşaţi pe lângă aceste staţiuni elevii lui Williams care au executat studiile condiţiunilor naturale şi economice ale regiunii, au întocmit harta solurilor, au elaborat asolamentele şi au pus baza producţiei seminţelor de ierburi.

După datele culese şi prelucrate de unul dintre colaboratorii lui Williams — S. S. Sumanov — recolta cerealelor în colhozurile controlate de dânsul s'a dublat ,iar în unele cazuri s'a şi triplat. Numărul animalelor a crescut în mod simţitor. Astfel numărul cailor s'a dublat, al ovinelor s'a triplat, al bovinelor s'a mărit de 2,5 ori, al porcilor de 1,5 ori, producţia de lapte s'a dublat, venitul brut al colhozurilor a crescut de 7 ori, iar la sfârşitul perioadei de aplicare, adică în anul 1950 va fi de 10 ori mai mare. Salariul muncitorului s'a mărit de 4—6 ori. Toţi colhoznicii s'au convins că sistemul recomandat de Williams este bun şi aduce foloase mari contribuind la ridicarea standardului lor de viaţă.

„Ştiinţa noastră agricola nu cunoaşte un alt mijloc mai eficace pentru restabilirea structurii solului şi fertilităţii lui" încheie Sumanov studiul său despre apli-

www.dacoromanica.ro

carea sistemului nou de agricultură elaborat de academicianul Williams.

Agricultura românească se găseşte într'o perioadă de prefaceri capitale.

Problema principală în producţia agricolă este păstrarea şi folosirea raţională a rezervelor de apă şi a elementelor de hrană din sol pentru nevoile plantelor cultivate.

In producţia agricolă însă ne întâlnim cu elementul „teritoriu" care lipseşte în alte ramuri de producţie, iar deosebirile teritoriale fac această producţie dependentă de condiţiunile zonale în raport cu diferitele categorii de relief.

Pentru planificarea agriculturii este nevoe deci să stăpânim teritoriul, şi creînd condiţiile în care el va fi supus necesităţilor ce decurg din planificarea producţiei şi va asigura apa şi hrana culturilor agricole şi hrana pentru populaţia ţării.

„Agrotehnica" lui V. R. Williams pusă la dispoziţia agronomilor şi plugarilor noştri ne va ajuta în acest scop, asigurând prin aplicarea noului sistem de agricultură cu pajişti artificiale obţinerea recoltelor mari şi stabile.

Dr. C. I.

★

INTERDEPENDENŢA ŞI TRANSFORMAREA FENOMENELOR BIOCHIMICE.— Observaţii pe marginea conferinţei lui I. O. Parnas.

Vom prezenta în cele ce urmează conferinţa pe care biochimistul sovietic I. O. Parnas a ţinut-o la şedinţa secţiei de biologie şi chimie a Academiei de Ştiinţe din U.R.S.S. în ziua de 16 Februarie 1944, conferinţă întitulată „Idei şi cuceriri noi în biochimie".

Este vorba de o prezentare a achiziţiilor biochimiei din ultimii 20 de ani, la care se adaugă lucrări proprii ale autorului, precum şi o sistemati-

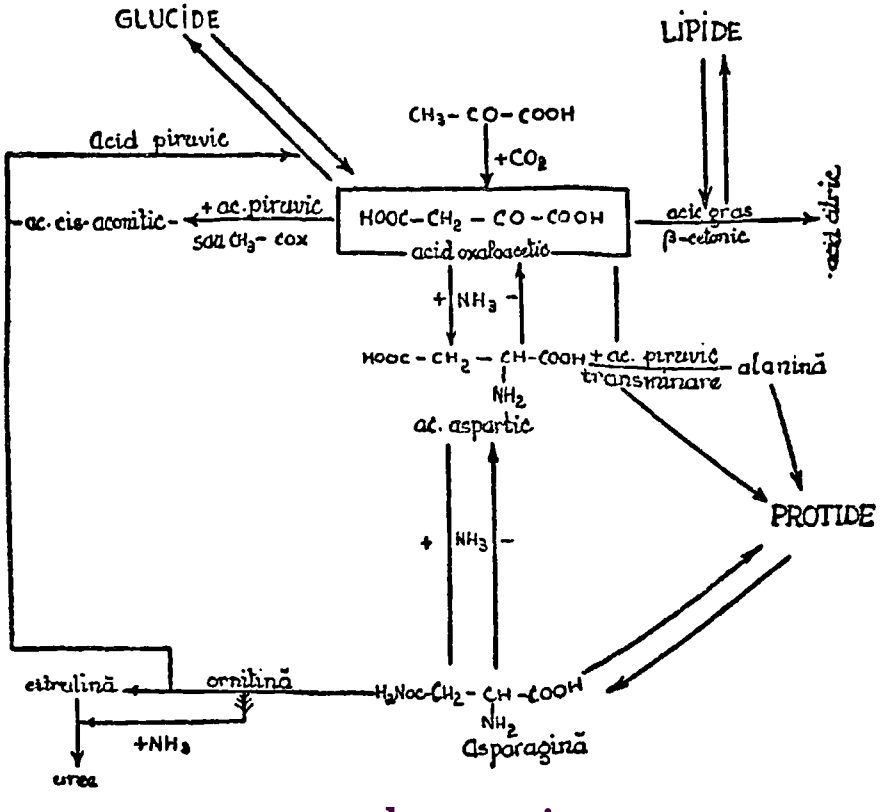

www.dacoromanica.ro

zare de ansamblu a materialului, ducând, pe baza unei generalizări proprii, la formularea unor principii de sinteză.

Socotim că generalizările biochimistului sovietic constitue o multiplă confirmare a dialecticii în biochimie.

Ne vom ocupa de interdependenţa şi transformarea fenomenelor biochimice.

Este cunoscut în biochimie că materia vie este constituită din câteva substanţe de bază anorganice şi organice, care suferă în organismele vii o serie de transformări chimice traduse prin fenomene mecanice, electrice optice, termice şi psihice. Transformările pe care le suferă diferitele tipuri de substanţe ca: glucide, lipide, protide, etc., ... nu pot fi considerate izolat ci în corelaţiune cu transformările, metabolismele, celorlalte. Pentru o exemplificare clară, dăm la pag. 248 o figură din Tratatul de Biochimie Medicală a lui Polonovsky — Paris 1947. (Pag. 545): Din tabel reiese că metabolismele glucidelor, lipidelor, protidelor, formează un tot unit în care diferitele elemente (substanţe) sunt legate între ele, sunt în interdependenţă şi în corelaţiune, adăugăm noi, cu o serie de alţi factori ca enzime, vitamine, hormoni, etc.

Din Parnas, citâm ca un exemplu interesant al interdependenţei diferitelor metabolisme în organism, sinteza cholinei. Se ştie că sinteza cholinei se face cu ajutorul grupelor CH_3, luate dela acizii aminaţi metilaţi, ca methionina. Cholina la rândul ei, serveşte la sintetizarea fosfolipidelor. In lipsa acizilor aminaţi metilaţi, cholina nu se formează în organism, nici fosfolipidele şi ca urmare avem o degenerescenţă grăsoasă a ficatului. La acelaş efect — degenerescenţa grasă a ficatului, se ajunge şi dacă în organismul animalului apare un excedent de acid nicotinic. Acidul nicotinic se elimină prin urină ca acid dimetil-nicotinic, antrenând grupele metilice din organism, epuizând deci rezervele de cholină şi împiedicând formarea ei din nou.

Această unitate, de multe ori — spune Parnas — organismele o realizează cu ajutorul unor reactivi particulari ce se află în celule şi ţesuturi, coenzimele. Intre coenzime există unele care iau parte în reacţii cu multe substraturi, sub influenţa enzimelor specifice fiecărui substrat. Pentru celulele ficatului se pot enumera 10 substanţe, din care enzimele specifice pentru fiecare din ele, transferă H la cozimază, cu formarea dihidrocozimazei de-o parte şi a produsului de acidifiere corespunzător fiecărui substrat. La fiecare produs de acidifiere, enzima corespunzătoare poate transfera H din dihidrocozimază, indiferent de provenienţa lui.

Pe baza celor de mai sus, iată deducţia principială a lui Parnas:

Nu se poate vorbi de fenomene de asimilaţie şi desasimilaţie, anabolism şi catabolism sau sinteză şi descompunere decât în legătură cu bilanţurile fiziologice, această separare pierzându-şi înţelesul în legătură cu reacţiile elementare (primare). Nu se poate preciza dacă sinteza este cea a esterului Cori din fosfat şi glicogen sau formarea glicogenului din esterul hexosofosforic sau formarea acidului creantinim fosforic din creatină şi acid adenosin trifosforic. sau, procesul invers.

Ceeace din partea unei substanţe este sinteză, de partea alteia este descompunere.

Sintezele în sisteme izolate, ca sinteza amilazei şi a glicogenului — realizate în laboratoarele lui Parnas — confirmă acelaş lucru.

Spre deosebire de concepţia veche, care considera procesele biochimice ca reacţii simple, dela substrat primar la stadiu final, cercetările din ultimii 20 de ani au demostrat pentru toţi biochimiştii complexitatea şi interdependenţa proceselor metabolice.

Parnas sintetizează concluziile mai lor de experienţe, enunţând principiul unităţii metabolice şi criticând separarea nelogică şi nefirească, care mai persistă şi azi în biochimie, a metabolismelor intermediare în procese de sinteză şi descompunere.

Parnas arată legătura organică care există între fenomenele naturii, dependenţa şi condiţionarea lor reciprocă.

Nici în natură şi nici în chimia vieţii, nu există izolare între pro-

www.dacoromanica.ro

cese, ci dimpotrivă, ceeace le caracterizează este interacţiunea.

In legătură cu unitatea fenomenelor naturii, ne vom opri şi asupra noţiunii de causalitate dialectică.

„Noţiunile de cauză şi efect — spune Engels[1]) — sunt reprezentări care au valabilitate ca atare, numai când sunt aplicate la cazul individual, dar că îndată ce privim cazul individual în conexiunea sa generală cu întregul cosmosului, ele se reunesc, contopindu-se în reprezentarea interacţiunii universale, în care cauzele şi efectele îşi schimbă mereu locul, ceeace acum sau aci este efect, devine acolo sau atunci cauză şi viceversa".

In expunerea sa, Parnas spune:

„Analiza reacţiilor tisulare şi celulare a arătat că procesele ce se priveau odinioară ca reacţii simple, în realitate sunt bilanţurile reacţiilor treptate.

In aceste lanţuri ce constau uneori din inele multe, produsele unor reacţii solitare sunt substrate ale celor următoare. Un exemplu foarte concludent (din numeroasele care s'ar putea da) îl constitue fermentaţia zaharurilor. Parnas arată că în trecut se credea că procesul fermentaţiei se produce printr'o reacţie simplă dela un substrat primar (glucoza) la un stadiu final (alcoolul, respectiv acidul lactic). In ultimii 20 de ani s'au izolat 12 substanţe intermediare arătându-se complexitatea acestui proces chimic.. Ilustrăm mai jos observaţia lui Parnas cu un tablou foarte explicit al proceselor chimice ce însoţesc contracţiunea musculară, găsit în Tratatul de Biochimie Medicală a lui Polonovsky din 1947, pg. 457.

Din acest tablou reese clar că multiplele substanţe, efecte ale unor serii de reacţii, sunt la rândul lor cauzele altora; ceeace într'un moment este efect, devine în celălalt cauză şi vice-versa. Deci Parnas confirmă în practică şi aici formularea suscitată a lui Engels. Subliniem însă că numai necesitatea expunerii ne-a făcut să prezentăm exemplul de mai sus ca un proces izolat. Verigă încadrată într'un lanţ de procese, fenomenul contracţiei musculare este efectul anumitor procese şi cauză, la rândul lui, a altora (mecanice, electrice, etc.). In realitate procesul chimic ce stă la baza contracţiunii musculare aparţine şi el metabolismului glucidic care la rândul lui constitue o parte din ansamblul metabolismelor din organism. Suntem deci — din nou — în faţa unui exemplu de

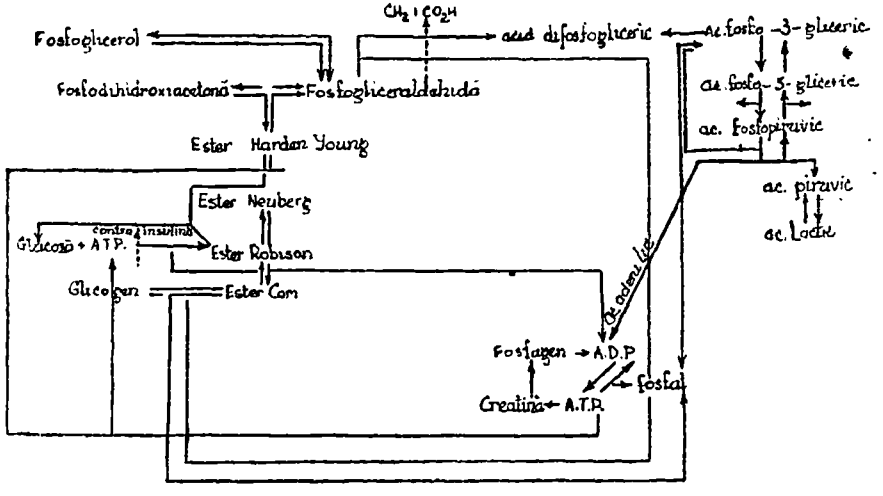

1) Engels: Anti-Dühring, pg. 60. Editura Partidului Comunist Român 1946.

www.dacoromanica.ro

unitate a fenomenelor aflate necontenit în relaţii reciproce.

În completare reţinem încă unul din rezultatele experimentale ale lui Parnas în care a demonstrat cu ajutorul isotopilor radioactivi continua transformare a materiilor de rezervă considerate în trecut ca fixe. Astfel, grăsimile de rezervă, dentina dinţilor, P globular. se schimbă în permanenţă cu elemente luate din alimente, păstrându-se însă un raport cantitativ constant.

Aceste descoperiri dovedesc odată mai mult justeţea următoarei constatări a lui Engels: „Orice repaos, orice echilibru nu e decât relativ şi are un sens numai în raport cu o formă determinată de mişcare sau alta" [2]).

Şi tot Engels (Anti Dühring) ne arată că: „Orice fiinţă organică este în fiecare moment aceeaşi şi totodată alta, în orice moment ea asimilează materii ce i-au fost aduse din afară şi elimină altele, în orice moment mor celule ale corpului său şi se formează altele, după un timp mai mult sau mai puţin îndelungat materia acestui corp a fost complet înnoită şi înlocuită, astfel că orice fiinţă organică este totdeauna aceeaşi şi totuşi alta"[3]).

ILEANA KAPLAN

★

PE MARGINEA ACTIVITAŢII ŞTIINŢIFICE DIN APUS

După ce emoţia provocată de lansarea primei bombe atomice şi întreţinută în mod abil de propaganda americană şi-a pierdut din intensitate, lumea a început să vadă în noua cucerire ştiinţifică — în folosirea energiei nucleare — un nou izvor de energie. Oamenii de ştiinţă s'au lansat în tot felul de profeţii cu privire la foloasele pe care exploatarea industrială a energiei atomice le-ar putea aduce întregii omeniri. Au trecut de atunci trei ani şi despre asemenea exploatări industriale nu se mai vorbeşte nimic.

Energia atomică a devenit o grozolană „armă diplomatică" în mâinile politicienilor imperialişti. Oamenii de ştiinţă care au lucrat la eliberarea energiei nucleare privesc cu îngrijorare rezultatele muncii lor. Ei încep să înţeleagă că asupra lor apasă o grea răspundere şi că sunt datori să ia atitudine împotriva tendinţei de a transforma rodul muncii lor într'un instrument de ameninţare a păcii. Intre protestele din ce în ce mai numeroase ale acestor vavanţi, cel mai viguros este acela al lui *M. S. Blackett*, laureat al premiului Nobel pentru fizică pe anul 1948 şi profesor la Universitatea din Manchester. Prof. Blackett a fost unul din membrii cei mai importanţi ai Comisiei consultative a guvernului britanic pentru energia atomică. D-sa a publicat de curând o carte intitulată *„Consecinţele militare şi politice ale energiei atomice"*. Datorită actualităţii subiectului şi personalităţii autorului, cartea a stârnit un deosebit interes în toate cercurile politice şi ştiinţifice. Ea este plină de adevăruri usturătoare pentru comanditarii politicii atomice.

Examinând consecinţele militare ale energiei atomice, prof. Blackett combate gălăgioasa propagandă americană cu privire la efectele şi posibilităţile bombei atomice. D-sa nu crede că bomba atomică ar fi o armă decisivă într'un conflict militar: „Cu ajutorul bombei atomice nu se poate obţine o decizie militară uşoară şi rapidă într'un război împotriva unei mari puteri". „De fapt", spune autorul, „trebue să tragem concluzia că aruncarea bombelor atomice a fost, nu atât un ultim act militar în al doilea război mondial, cât un prim factor al unui război rece cu Rusia".

In acelaş volum, prof. Blackett se ocupă pe larg de cauzele care au provocat eşecurile de până astăzi ale Comisiei pentru controlul energiei atomice şi desvălue planurile reprezentanţilor americani în accastă comisie. D-sa îşi exprimă convingerea

2) Op. cit. pag. 109,
3) Op. cit. pg. 59-69.

www.dacoromanica.ro

că motivele pentru care Uniunea Sovietică nu poate accepta planul american sunt perfect întemeiate:

1) Autoritatea atomică ar putea anula sau întârzia lucrările sovietice pentru desvoltarea în scopuri paşnice a energiei atomice. U.R.S.S. poate utiliza energia atomică în scopuri industriale şi va face acest lucru. Statele Unite, care dispun de o puternică industrie energetică, nu văd cu ochi buni desvoltarea unei industrii de energie nouă care ar face ca mijloacele actuale să devie învechite.

2) U.R.S.S. ar trebui să îndice inspectorilor Comisiunii şi implicit statului major american toate obiectivele ei militare şi industriale.

3) In planul american nu exis'ă pentru U.R.S.S. nicio garanţie că S'atele Unite îşi vor distruge puterea atomică, chiar dacă U.R.S.S. ar îndeplini toate condiţiile planului.

In fapt, ar asigura americanilor monopolul bombei atomice şi cunoaşterea obiectivelor din U.R.S.S. Prof. Blackett cere o imediată reluare a negocierilor pe baze mai sănătoase. In lumina concluziilor trase de prof. Blackett, este instructiv să ne reamintim de un pasagiu din declaraţiile făcute de d-l A. I. Vişinski, în şedinţa plenară a Adunării Generale a O.N.U. din 4 Noembrie 1948, în legătură cu propunerile americane pentru crearea unui organism de control:

„In loc de a creia un organism de control internaţional, el este în aşa fel conceput încât să fie de fapt o agenţie americană, un fel de supertrust pentru energia atomică. Acest organism îşi va dicta voinţa tuturor celorlalte state cu o şi mai mare hotărîre, perseverare şi ignorare a drepturilor lor suverane decât o fac acum Statele Unite. Este limpede pentru oricine, la ce rezultat va ajunge cu această dictatură americană economia naţională a ţărilor controlate de acest aşa zis organism de „control internaţional".

Firește, cartea prof. Blackett a produs o vie nemulţumire în cercurile reacţionare britanice şi americane. Supărarea lor, dealtfel destul de suspectă, se adresează nu numai fizicianului Blackett, dar ea se resfrânge în general asupra oamenilor de ştiinţă.

După revista britanică „*Chemical Age*" din 20 Noembrie 1948, cel mai important fapt care se desprinde din citirea cărţii lui Blackett este „fascinaţia fatală pe care acest subiect (energia atomică) o exercită asupra oamenilor de ştiinţă, determinându-i să-şi părăsească fortăreaţa tradiţională şi să ia poziţii pe care nu sunt calificaţi să le apere". Reprezentanţii trusturilor s'au supărat! Dar oricât de mare ar fi supărarea lor, oamenii de ştiinţă sunt decişi să părăsească „turnul de fildeş" sau „fortăreaţa tradiţională", cum se exprimă „*Chemical Age*". Luarea de atitudine a lui Blackett nu e un caz izolat.

*

Anii care s'au scurs dela lansarea bombei atomice până astăzi au adus o mare decepţie acelora care sperau în utilizarea energiei nucleare pentru aplicaţii industriale.

Proectele corespunzătoare ale oamenilor de ştiinţă au fost înmormântate şi nicio încercare în acest sens nu s'a făcut în ţările aparţinând „blocului atomic". Iată însă că de curând problema a fost reactualizată de d. R. F. Harrod, fost consilier al Amiralităţii britanice în timpul războiului. D-sa a ţinut o conferinţă intitulată „*Consecinţele economice ale energiei atomice*", în care a precizat poziţia cercurilor economice faţă de această problemă.

D. Harrod a propus pur şi simplu încetarea pe timp îndelungat a oricăror încercări pentru utilizarea industrială a energiei atomice. Bine înţeles renunţarea ar trebui să cuprindă toate naţiunile, şi discuţiile relative la controlul energiei atomice ar trebui lichidate. Ca reprezentant al cercurilor economice, d. Harrod priveşte problema din punctul de vedere al beneficiilor. Iată ce îl determină să facă o asemenea propunere.

Analizând avantajele care ar rezulta din utilizarea industrială a energiei nucleare d. R. F. Harrod se opreşte la următoarea clasificare:

1) Economii posibile prin înlocuirea actualelor mijloace producătoare de

www.dacoromanica.ro

energie (cărbune, ulei, etc.) cu energie atomică;

2) Economii rezultate din înlocuirea puterii animale şi umane cu puterea atomică;

3) Ameliorări în metodele de producţie, ceeace ar fi posibil datorită unei forme mai comode pe care ar avea-o noua energie;

4) Schimbări radicale în producţie, datorite utilizării pe scară mare a unei energii atomice eftine.

5) Posibilitatea producerii de noui bunuri şi mijloace necunoscute încă de oameni.

D. Harrod încearcă să demonstreze că toate aceste avantaje sunt practic irealizabile. Beneficiile obţinute din utilizarea energiei atomice ar fi prea mici. Datorită acestui motiv sunt puţine speranţe ca o radicală schimbare în producţie să fie posibilă. De asemenea d-sa încearcă să demonstreze că este puţin probabil ca noua formă de energie să contribue la ameliorarea metodelor de producţie. Celelalte avantaje sunt calificate drept pură imaginaţie. In consecinţă, d-sa propune să se renunţe la utilizarea industrială a energiei atomice.

Propunerile d-lui Harrod ilustrează o mentalitate specifică economiei capitaliste decadente. Patronii trusturilor producătoare de energie nu sunt dispuşi să renunţe la actualele instalaţii, care le aduc beneficii considerabile, pentru a învesti bani în instalaţii noui care nu le aduc imediat beneficii mai mari. Ei utilizează instalaţiile şi maşinile până la completa lor epuizare. Este una din formele sub care societatea capitalistă se opune progresului şi, spunând lucrurilor pe nume, d. Harrod aduce o mărturie certă în această privinţă.

Pentru completa edificare a cititorilor noştri, ar trebui poate să mai adăugăm că d. Harrod este unul din consilierii personali ai d-lui Winston Churchill....

★

Intr'un articol intitulat *„Oamenii de ştiinţă"*, revista americană *„Fortune"* aduce unele informaţii interesante cu privire la condiţiile de lucru ale oamenilor de ştiinţă din Statele-Unite. Autorul pomeneşte de o criză a ştiinţei, criză de care se tot vorbeşte dela primul război mondial încoace. Fireşte că o asemenea criză — o criză a culturii şi a ştiinţei burgheze — există în ţările capitaliste, reflectând criza generală a unei societăţi în proces de dezagregare. Autorul se referă mai ales la oamenii de ştiinţă şi împarte consecinţele crizei în: *fizice* (condiţii materiale proaste) şi *psihice* (lipsă de libertate, teamă, depresiune morală).

Există astăzi în Statele Unite o acută criză de cercetători, mai ales în fizică şi matematică. Mai puţin de o treime din studenţii facultăţilor de ştiinţe au posibilitatea de a se ocupa ulterior cu cercetări ştiinţifice. Autorul atribue această stare de lucruri proastei salarizări a cercetătorilor şi injoncţiunei militarilor în lucrările cu caracter ştiinţific. Salariile sunt influenţate de inflaţie şi de situaţia economică în general. Oamenii de ştiinţă fiind plătiţi mai bine în industrie, părăsesc masiv laboratoarele universităţilor. Agenţii industriei întreţin o adevărată vânătoare a universitarilor. Astăzi 42% dintre oamenii de ştiinţă lucrează în industrie, 22% pentru guvern şi 36% în institutele academice. Oamenii de ştiinţă care lucrează în industrie pot ajunge până la un salariu de 50.000 dolari pe an, dar de cele mai multe ori ei câştigă acest salariu mai curând pentru abilitate administrativă decât pentru capacitatea lor ştiinţifică.

Un cercetător care lucrează într'un institut academic primeşte — după autor — un salariu de 2000-8000 dolari anual. Există cel mult 10-12 savanţi de frunte care primesc salariul excepţional de 14.000 dolari anual. In asemenea condiţii oamenii de ştiinţă nu pot fi ţinuţi în universităţi.

Bugetul destinat universităţilor a fost considerabil redus. Ştiinţa, recunoaşte autorul articolului, încurajează gândirea radicală şi ideile noi. In asemenea condiţii este explicabil de ce a scăzut bugetul destinat studiilor universitare.

Dar dacă oamenii de ştiinţă părăsesc universităţile spre a intra în in-

www.dacoromanica.ro

dustrie, ei nu manifestă aceeaşi grabă ca să intre în slujba guvernului, chiar dacă sunt mai bine plătiţi. In instituţiile guvernului, dominate de militari, există o suspiciune permanentă care face imposibilă viaţa cercetătorilor. In ultimul timp această suspiciune a pătruns în industrie şi în universităţi. Un savant eminent şi respectat ca d-rul Condon a căzut victimă acestei suspiciuni. Procesele se acumulează unul după altul. Acuzaţii nici nu au voie să ia cunoştinţă de capetele de acuzare, să confrunte acuzatorii şi să facă apel. O mare parte din acuzaţii sunt inventate de cercetători concurenţi, care speră că în felul acesta vor ocupa un serviciu. Federaţia cercetătorilor atomici a fost nevoită să-şi conceapă un plan de auto-apărare. Ea a împărţit membrilor săi un ghid în care îi povăţuieşte cum să răspundă agenţilor guvernului, spre a reuşi eventual să scape de urmărire. Nu este un climat în care ştiinţa poate înflori, afirmă autorul. Oamenii de ştiinţă părăsesc zilnic laboratoarele dela Oak-Ridge. Două treimi din personal, între care 60% din fizicieni şi 70% din chimişti, au şi părăsit aceste laboratoare. Un fizician de valoare a refuzat o lucrare plătită excepţional de bine, când a aflat că este vorba de un secret militar. Un universitar de vază a refuzat să lucreze pentru marină, deşi i s'au oferit sume considerabile. Se pot înşira nenumărate cazuri similare. Asupra ştiinţei americane planează un pericol căruia autorul nu se sfieşte să-i spună pe nume:

„Ce se poate întâmpla ştiinţei când este militarizată şi hărţuită, sa descoperit după ce am străpuns carapacea găunoasă a puterii germane. Ştiinţa germană devenise sterilă în ultimii ani. Oamenii de ştiinţă, pentru a fi adevăraţi oameni de ştiinţă, trebue să se bucure de libertate şi respect şi trebue să primească o răsplată decentă".

Ne abţinem dela comentarii. Precizăm numai că *„Fortune"* nu este o revistă progresistă. Dimpotrivă!

★

In timp ce politicienii înteţesc campania anti-sovietică, oamenii de ştiinţă americani găsesc că literatura ştiinţifică sovietică nu mai poate fi ignorată şi de aceea, după cum scrie *„The Scientific Monthly"*, „în momentul de faţă studiul limbii ruse, în colegii şi universităţi, trebue pus pe picior de egalitate cu studiul francezei şi al germanei". Pentru studenţii în ştiinţe, în special, lipsa unor manuale bune şi a profesorilor calificaţi constitue o problemă acută. Manualele şi metodele care îşi propun să desvălue cercetătorilor americani rudimentele limbajului tehnic rus au început să răsară ca ciupercile. Două sunt demne de remarcat: *„Chemical Russian Self-Taught"* de James W. Perry, editat de „Journal of Chemical Education" şi *„Scientific Russian Reader"* de N. D. Gershevsky, editat de Pitman.

Cea dintâi lucrare cuprinde, afară de câteva capitole de cunoştinţe generale, nomenclatura chimiei neorganice şi organice, o gramatică rusă şi un glosar de termeni tehnici ruşi.

A doua lucrare este o antologie de peste o sută de extrase scurte din texte sovietice contemporane, din domeniul fizicei şi chimiei. Cartea este utilă celor care au făcut oarecari progrese în studiul limbii ruse şi care vor să facă exerciţii de lectură pe un material ştiinţific, cu scopul de a-şi îmbogăţi vocabularul.

I. FOCŞĂNEANU şi A. HILF

★

JUSTIŢIA NOUĂ, revistă juridică democratică. No. 7/1948.

Acest număr al revistei „Justiţia Noua" îşi inaugurează noul vestmânt tehnic, cu un substanţial material doctrinar, jurisprudenţial şi informativ.

Publicarea Rezoluţiilor celui de al treilea Congres al Asociaţiei internaţionale a juriştilor democraţi, ce a avut loc în luna Septemvrie la Praga, arată solidaritatea juriştilor noştri, care au şi fost reprezentaţi la congres, cu lupta juriştilor democraţi de pretutindeni pentru a pune **dreptul în slujba păcii.**

Din Rezoluţia asupra proiectului Drepturilor omului, propus la O. N. U. de

www.dacoromanica.ro

către puterile imperialiste. Congresul juriştilor democraţi arată că acest proiect suferă do aceleaşi lipsuri esenţiale, caracteristice oricărei legislaţii burgheze, potrivit căreia drepturile sunt enunţate numai, neavând nicio dispoziţie referitor la măsurile ce trebuesc luate ca drepturile omului să fie într'adevăr realizate.

Impotriva încercărilor imperialiştilor de a enunţa o simplă declaraţie formală, lupta a fost condusă, ca de obicei la O.N.U., de delegaţia Uniunii Sovietice.

Drepturile omului în toate statele burgheze însemnează dreptul capitaliştilor. Drepturile şi libertăţile omului şi cetăţeanului n'au însemnat şi nu însemnează în societatea capitalistă decât libertatea de a cumpăra forţa de muncă a proletariatului.

Opusă acestei atitudini e lupta delegaţiei sovietice, luptă care reflectă stările şi concepţia U.R.S.S. Este concepţia rezultată din „Declaraţia drepturilor poporului muncitor şi exploatat", concepută în focul Revoluţiei din Octomvrie şi votată apoi la Congresul al III-lea al Sovietelor din întreaga Rusie, în şedinţa din 24 Ianuarie 1918.

Concretizarea şi consolidarea drepturilor poporului muncitor şi eliberat de exploatare au fost înregistrate şi fixate legislativ în Constituţia Stalinistă. In U.R.S.S., drepturile sunt reale. Deaceea delegaţia sovietică la O.N.U. a avut autoritatea să susţină realizarea dreptului omului.

Asociaţia internaţională a juriştilor democraţi, în toate rezoluţiile Congresului, referitoare la drepturile omului, la presă, cu privire la pedepsirea criminalilor de război, împotriva teroarei criminale dela Atena şi din Spania, asupra discriminărilor rasiale, pentru reprimarea genocidului — şi-a cristalizat activitatea de solidaritate cu toţi oamenii progresişti, hotărînd să lupte mai departe pentru un drept pus în slujba păcii.

Intr'un studiu despre **Juriştii Sovietici în lumea internaţională**, se defineşte activitatea juriştilor sovietici, ce pornesc dela cunoaşterea legilor de desvoltare a societăţii. Ştiinţa juridică sovietică se desvoltă odată cu societatea socialistă sovietică.

Dreptul sovietic, spre deosebire de acel brughez, îşi mărturiseşte deschis caracterul de clasă, fiind în slujba triumfului socialismului.

Juriştii sovietici contribue la desvoltarea socialismului şi construirea comunismului.

Conţinutul dreptului intern oglindeşte şi fundarea metodelor de reglementare a raporturilor externe. Dreptul internaţional se bazează pe structura economică a statelor, a cărei reflectare o arată şi dreptul intern. Legătura aceasta între stările interne, economice şi ideologice şi manifestarea politicii internaţionale, explică dece, pe plan internaţional, drepturile cetăţenilor şi ale popoarelor, suveranitatea lor, sunt apărate de U.R.S.S., aşa precum în dreptul intern sovietic drepturile cetăţenilor sunt realităţi.

In concepţia dreptului internaţional din statele capitaliste, s'ar vroi ca dreptul internaţional să aibă primatul asupra celui intern, naţional, pentru a da posibilitatea de a interveni în treburile interne ale unor state sub pretextul „apărării" indivizilor, al ordinei.

Deosebirea este deci fundamentală. Dreptul sovietic urmăreşte întărirea colaborării internaţionale, pe baza respectului independenţei şi suveranităţii popoarelor, egalităţii de drepturi şi respectului intereselor ţărilor mari şi mici.

Dreptul imperialist urmăreşte scopuri de supremaţie asupra altor popoare.

Deosebirea acesta esenţială face ca juriştii sovietici să vadă izvorul dreptului internaţional în egalitatea popoarelor. Dreptul internaţional a fost definit astfel de A. I. Vâşinski:

„Ansamblul de norme ce reglementează raporturile dintre state în procesul de luptă şi colaborare a lor, proces ce exprimă voinţa claselor dominante ale acestor state".

Acest principiu conduce activitatea juriştilor sovietici, care văd în munca lor o contribuţie la lupta pentru binele omenirii, împotriva imperialismului, pentru victoria socialismului.

Ca o ilustrare a principiilor sovietice în materia dreptului internaţional, se arată deosebirea de vederi — sovietică şi imperialistă — în articolul **Chestiunea Dunăreană**. După ce se precizează ca problema în discuţiune, la Conferinţa dela Belgrad, a fost în a se stabili dacă asigurarea libertăţii de navigaţiune pe Dunăre trebue să fie făcută de o autori-

www.dacoromanica.ro

tate formată din reprezentanții țărilor riverane sau din reprezentanții tuturor țărilor care afirmă că sunt interesate la navigația pe Dunăre — sunt arătate încercările țărilor imperialiste din Apusul Europei, care, deși neriverane, au căutat să-și impună punctul lor de vedere, care tinde la o dominațiune. Susținerile lor se bazau pe dorința de a amâna conferința, iar până la încheierea unei noi convenții dunărene, să rămână în vigoare vechea convenție, potrivit căreia bineînțeles toate puterile ar rămâne în mâinile lor.

Această manevră nu a reușit, și conferința a adoptat proiectul sovietic, prin care se înlătura intervenția statelor imperialiste în suveranitatea teritorială a țărilor dunărene.

Acest proiect se caracterizează prin două principii: 1) libertatea de navigație pe Dunăre pentru supușii și vapoarele tuturor statelor; 2) aplicarea noului regim al Dunării intră în competența unei Comisiuni formată din reprezentanții țărilor dunărene.

Tot ca o ilustrare a superiorității dreptului sovietic, vine și articolul **Puterea părintească și protecțiunea incapabililor** (Dela codul Napoleon la legislația sovietică). Dacă în legiuirea codului civil Napoleon, specific societății burgheze, instituția juridică de protecțiune a incapabililor este o chestiune particulară, de drept privat, în dreptul sovietic ea aparține dreptului public în cea mai mare măsură, deoarece Statul se îngrijește de educarea și protecția tuturora.

Pe când în dreptul burghez protecția incapabililor se bizuie pe puterea părintească cimentată pe proprietatea privată cu toate vestigiile ei de apărare (dreptul de folosință legală asupra averii incapabililor, consiliile de familie), în dreptul sovietic toate actele părinților sunt supuse controlului organelor de tutelă. Organele de tutelă nu mai sunt instanțele judecătorești, care în legislația burgheză nu se îngrijesc de educația incapabililor, ci intervin numai atunci când trebue asigurată vreo măsură legată de proprietate.

In dreptul sovietic, grija pentru educația copiilor este atât de mare, încât organele de tutelă sunt **sovietele locale ale deputaților celor ce muncesc**, care însărcinează serviciile de învățământ public, de ocrotirea sănătății și a ocrotirilor sociale să aibă în paza unei bune îngrijiri pe incapabili.

Publicarea studiului academicianului sovietic A. I. Vâșinski, intitulat **Problemele Statului și Dreptului în „Manifestul Partidului Comunist"**, dă posibilitatea juriștilor dela noi de a înțelege care este construcția reală a dreptului, ca o suprastructură a condițiunilor vieții materiale și dece capătă amprenta de clasă a conducerii statale.

Acest studiu a fost scris cu ocazia împlinirii a 100 de ani dela apariția Manifestului Partidului Comunist.

Marx, în „Critica filosofiei Statului a lui Hegel", răstoarnă formula idealistă hegeliană „Ce-i rațional este real și ce-i real este rațional", arătând că în statele burgheze, ca și în întreaga filozofie hegeliană a dreptului, „adevărata realitate este numai formală" sau „numai realitatea formală este reală". Statul nu reprezintă „cauza generală", care însemnează însuși poporul cu viața și nevoile lui. In statul burghez această cauză generală este un monopol care „este în realitate numai o formă determinată al cărei conținut este fals, după cum este falsă ideea, că statul modern este interesul poporului și că poporul ar fi interesul statului".

Contradicția principală, descoperită de Marx în filosofia hegeliană a statului, constă în faptul că aceasta elimină în cercetarea ei rolul desvoltării forțelor de producție în istoria omenirii, rol care determină desvoltarea întregii vieți sociale, a întregii „societăți civile", care, la rândul ei, determină conținutul și caracterul puterii de stat.

De aceea Manifestul Partidului Comunist arată că „societatea civilă" se sprijină pe baza economică de producție. Puterea de stat burgheză nu este decât un comitet care administrează afacerile comune ale întregii clase burgheze, arată Manifestul. Statul nu este decât forța unei clase. Aceasta arată adevărata natură a statului burghez, ca un instrument de asuprire a claselor muncitoare de către clasa dominantă.

Toată teoria burgheză a libertăților și drepturilor nu este decât o fățărnicie, pentru a deruta masele muncitoare dela înțelegerea adevăratei esențe de clasă exploatatoare a tuturor măsurilor statului capitalist. In imperialism, ultima fază a capitalismului, caracterul acesta este

www.dacoromanica.ro

şi mai evident. Toate măsurile interne şi externe ale statelor capitaliste tind ca, sub masca „egalităţii" popoarelor, „democraţia" imperialistă să-şi facă drum spre bogăţiile şi pieţele de pe teritoriile celorlalte state. In fapt, principiile de „libertate" pentru statele imperialiste se reduc la dominaţia economică asupra statelor mici, „democraţia" la dominaţia dolarului şi „posibilităţile şi drepturile egale" la posibilităţi şi drepturi de exploatare.

Manifestul Partidului Comunist nu este numai o analiză a societăţii capitaliste, ci un adevărat program ştiinţific de luptă a proletariatului pentru eliberarea sa. Manifestul arată posibilitatea de a transforma caracterul statului şi dreptului, acestea putând deveni instrumente de eliberare, de îndată ce dominaţia burgheziei este răsturnată de către oamenii muncii. Proletariatul are misiunea istorică să înfăptuiască această transformare, deoarece cum a spus Lenin, el este „motorul intelectual şi moral, executorul fizic al acestei transformări". Transformarea proletariatului într'o „clasă în sine", crearea unui partid politic proletar, cu caracter revoluţionar, elaborarea unei tactici proletare, sunt toate arătate în Manifest.

Invăţătura marxistă ne arată că statul burghez este un produs şi o manifestare a ireductibilităţii contradicţiilor dintre clase, iar revoluţia comunistă este ruptura cea mai categorică cu raporturile de proprietate moştenite din trecut, ceea ce însemnează şi lichidarea statului burghez.

Aceste idei din Manifest au fost duse mai departe de Marx în „18 Brumar al lui Louis Bonaparte", în care, după experienţa Comunei, arată că proletariatul, odată eliberat prin revoluţie, trebue să schimbe întregul aparat de stat al burgheziei.

Statul proletar are o deosebită importanţă în perioada construirii socialismului, în condiţiunile încercuirii capitaliste. Deaceea trebue înţelese cu totul altfel „teoriile" reformiste despre dispariţia statului în condiţiunile victoriei socialismului într'o singură ţară.

Legătura dintre caracterul de clasă al Statului şi expresia voinţei acestei clase, prin lege, care toate apără interesele clasei, au fost precizate în Manifest. Chiar esenţa societăţii socialiste a fost arătată în Manifest: „In locul vechii societăţi burgheze cu clasele ei şi antagonismele ei de clasă vine asociaţia în care libera desvoltare a fiecărui individ este condiţia liberei desvoltări a tuturora".

Aceste principii au fost deacum realizate în Uniunea Sovietică, iar Lenin şi Stalin au dus învăţătura asupra statului şi a dreptului mai departe, arătând caracteristicile lor în condiţiunile victoriei socialismului.

In acelaş cadru, al unui drept, ca mijloc de luptă pentru realizarea lui în folosul maselor populare şi muncitoare, trebue apreciat articolul asupra **Congresului al III-lea dela Praga** al Asociaţiei Internaţionale a juriştilor democraţi. Astfel sunt arătate concluziile şi sarcinile Congresului: „Asociaţia Internaţională a Juriştilor Democraţi alinîindu-se în frontul intelectualilor dela Wroclaw şi-a însuşit şi şi-a luat angajamentul că va promova hotărîrea dela Wroclaw: „Omenirea nu vrea războiul şi este destul de puternică pentru a apăra pacea şi cultura împotriva unui nou fascism".

„Secţiunii naţionale române a Asociaţiei Internaţionale a Juriştilor Democraţi îi revine sarcina de a aduce la îndeplinire angajamentele luate prin rezoluţiile celui de al treilea Congres Internaţional dela Praga, pentru triumful dreptului şi înfrângerea atâtătorilor la război".

Acest număr al revistei mai cuprinde o serie de articole: Reforma agrară şi caracterul ei revoluţionar; Aspecte noi ale recursurilor; Magistratul şi asesorii populari, care discută probleme de drept rezultate din noile transformări.

Sunt şi două articole a doi asesori populari: „Minorul şi plângerea prealabilă" şi „Problemele pe care le ridică procesele judecătoriei de urgenţă".

Din aceste articole se vede cât de just pun problemele asesorii populari, cum seziseză lipsa unui text pentru ca legea să fie în concordanţă cu morala clasei muncitoare. Observaţiunile sunt pline de interes, arătându-se aspectul social al problemei. Caracterul de clasă al justiţiei este relevat, precizându-se că ea trebue să fie „spre binele clasei muncitoare".

Numărul acesta mai are o serie de îmbunătăţiri care au rostul de a veni în ajutorul pregătirii acelora cari con-

www.dacoromanica.ro

stitue astăzi o nouă justiție: îndrumări pentru asesorii populari redactate de un colectiv, recenzii asupra unor cărți juridice actuale și a unei cărți pentru însușirea marxismului. (K. Marx: Războiul civil din Franța). Lărgirea spațiului dedicat cărților clasice marxiste, este de dorit.

Deasemeni trebue menționate dările de seamă asupra unor reviste juridice sovietice, cehoslovace, belgiene, maghiare, care însă sunt prea sumar relatate. In special din revista „Statul și Dreptul Sovietic", atât de bogată în studii de valoare, ar trebui să se facă largi rezumate.

In ceeace privește jurisprudența sovietică, socotim că publicarea a 2-3 hotărîri pe lună nu poate mulțumi nevoia de documentare a juriștilor noștri. Deaccea sugerăm publicarea mai multor hotărîri sovietice, bineînțeles cu spețe selecționate, spre a da o mai mare informație a modului cum se judecă în țara socialismului.

Constatarea cea mai revelatoare ce o facem este că acest număr al revistei publică o serie de jurisprudențe, din care se vede că **justiția în R.P.R. s'a schimbat**, că ea nu mai pornește dela concepție, ci dela realități (Decizia No. 237/1948, Curtea Supremă, Secția civilă, cu o succintă dar substanțială notă), că demască încercările moșierimii de a eluda reforma agrară (Decizia din 2 August 1948 a Curții Supreme. Sectia civilă), că aplică principiile Constituției R.P.R. deși textul din codul civil nu-i modifică (Incheierea No. 415/1948 a Curții de Apel Cluj).

Iată o parte a motivării ultimei hotărîri:

„Această concepție a societății contemporane este înscrisă în art. 26 al Constituției Republicii Populare Române, care prevede că copiii naturali au aceleași drepturi ca și cei legitimi.

In însăși cercetarea paternității trebue să se țină seama de această concepție, de acest nou punct de vedere cu privire la întreținerea copiilor naturali și să se dea o interpretare, care, ținând seama de cadrul legii, să favorizeze totuși evoluțiunea dreptului, care trebue să țină seama de fenomenele sociale înconjurătoare".

Alte jurisprudente hotărăsc că dispozițiile din legea pentru anularea actelor de înstrăinarea terenurilor rurale în regiunile secetoase, creează o prezumție juris et de jure că actul s'a încheiat sub constrângere pentru categoriile de săteni prevăzute de lege (Cartea de judecată din 30 Iunie 1948 a Jud. populare Bolintineanu), sau că răspunsurile la interogator trebuesc analizate de judecător astfel încât să observe dacă partea fiind muncitor a putut să cunoască noțiunea juridică care i-ar crea situații încurcate (Jud. populară a VIII Bucureşti).

Iar Decizia Curții de Apel din Tg. Mureș, din 24 Iunie 1948, arată că art. 998 c. civil nu mai poate fi interpretat prin prizma unei mentalități după care „patronul avea întotdeauna dreptate".

„Apelantul ca un simplu muncitor cu ziua a fost nenorocit în executarea unui lucru, în serviciul pârâților, în timpul când prin munca lui a contribuit la succesul producției de vin în exploatarea averii lor imobile și în acelaș timp s'a ales cu o pagubă esențială care depășește multiplu răsplata muncii sale.

Ar fi nedrept și contrar principiului echității de a păstra interpretarea literară a textului art. 998 c. civ. că acea răspundere pentru pagubă o are condiționată de o greșală pozitivă în loc de a-i da o interpretare în sensul responsabilității obiective, că a desconsidera acest principiu ar însemna ca exploatatul să suporte întreg prejudiciul de care este încercat, **iar în acelaș timp patrimoniul exploatatorului să rămână neatins".**

Magistrații au îndatorirea să comunice astfel de hotărîri revistei „Justiția nouă", pentru a fi cunoscute, căci acestea formează dreptul, ca reflectare a noilor raporturi în lupta de clasă.

Arătările noastre asupra acestui număr al revistei „Justiția nouă" duc la constatarea că ea devine o bună revistă juridică.

Observăm însă, că Justiția Nouă încă n'a reusit să îndrepte juriștii noștri spre problemele rezultate din schimbările de structură ivite la noi, cum ar fi aspectele diverse juridice ale naționalizării, caracterul întreprinderilor comerciale și industriale de stat, care sunt legile ce trebuesc schimbate în raport cu principiile Constitutiei noastre, etc.

Spre acest făgaș trebue să-și îndrepte activitatea juriștii noștri.

Dr. M. ONESCU

www.dacoromanica.ro

„CAHIERS DU COMMUNISME"

Numărul 12 din Decemvrie 1948

E caracteristic pentru ultimul număr din *„Cahiers du Communisme"* (revista Comitetului Central al Partidului Comunist Francez) că articolele cuprinse în ea, pe lângă că sunt strâns legate de interesele actuale, de lupta şi munca creatoare a clasei muncitoare, totodată prezintă problemele în cadre mai largi, internaţionale şi istorice.

Aceasta se evidenţiază chiar dela prima frază a articolului de fond a lui *Jacques Duclos* (*„Conducătorii socialişti în fruntea luptei contra maselor muncitoare ale Franţei"*, în care constată că:

> „Lupta eroică dusă de minerii francezi timp de 8 săptămâni a pus puternic în lumină agravarea luptei de clasă în Franţa şi aceasta în raport direct cu desfăşurarea evenimentelor internaţionale".

Concluzie concordantă cu cea de mai sus o găsim desvoltată în articolul următor: *„Greva Minerilor"* de *Auguste Lecoeur*, care stabileşte că:

> „Greva minerilor a permis deci şi unora şi altora să descopere legăturile strânse care există între problemele interne şi problema fundamentală a supunerii guvernamentale faţă de imperialiştii americani".

Sub acelaş aspect sunt privite, de *Marius Magnien*, evenimentele din China, a căror însemnătate nu e limitată numai la Orientul Indepărtat. Magnien nu se mulţumeşte cu constatarea că „eşecurile lui Ciang-Khai-Şec sunt eşecurile imperialismului american" sau că „Wall Streetul trebue să ajute până la capăt reacţiunea chineză, căci victoria Democraţiei Noui din China va însemna prăbuşirea întregului sistem din Pacific al imperialismului". El merge mai departe cu concluziile legând efectele şi consecinţele marilor schimbări din China de întregul sistem al capitalismului:

> „Aceste evenimente — spune Magnien — trebuesc examinate în cadrul crizei generale a capitalismului.. Poporul francez vede în aceasta pe drept o mare întărire a taberei democratice antiimperialiste, o sdruncinare cu consecinţe incalculabile a reacţiunei internaţionale în general, a imperialismului american în particular".

Obiectul articolului lui *Léon Lavallée* (*„Desbaterea asupra chestiunilor economice în Uniunea Sovietică"*) îl formează în mod firesc prelucrarea acestor desbateri în cadrul relaţiilor internaţionale E de relevat că autorul nu părăseşte acest principiu nici în chestiunile de detaliu De exemplu, vorbind de acea parte a discuţiei care era consacrată importanţei ţărilor de democraţie populară, el se referă la analiza făcută de A. A. Jdanov la conferinţa celor nouă Partide Comuniste, care subliniază

> însemnătatea desvoltării democraţiilor populare în legătură cu criza generală a capitalismului.

Această trăsătură comună poate fi observată şi la un alt articol important semnat de *Jeannette Vermeersch* (*„Femeile franceze în lupta pentru pâine, pace şi democraţie"*), care depăşeşte deasemeni problemele interne franceze. Articolul accentuiază declaraţia Uniunii Femeilor Franceze, şi anume că mamele franceze nu vor da niciodată pe fiii lor pentru a duce un război împotriva Uniunii Sovietice şi nici pentru un război imperialist împotriva altor popoare. Iar hotărîrea a 30 mii de femei franceze la adunarea lor din 27 Octomvrie 1948 a arătat iarăşi clar, că femeile conştiente din Franţa consideră desfăşurarea evenimentelor politice sub aspectul internaţional cel mai larg:

> „Se pot întruni imperialiştii aţâţători de război din „Uniunea Occidentală" şi din „Pactul Atlantic", se pot întruni statele majore, să numească comandanţi superiori, să elaboreze planuri de reînarmare, noi spunem însă cu voce tare că, pentru a face război, este nevoie de popoare, iar popoarele spun: NU!"

Este natural că lupta eroică a minerilor francezi stă în centrul preocupărilor revistei. Un articol bine

www.dacoromanica.ro

documentat e consacrat grevei, care a ținut aproape două luni, dar acest eveniment de însemnătate internațională trece ca un fir roșu și prin alte articole.

Articolul lui *Auguste Lecoeur* („*Greva minerilor*") accentuiază mai ales caracterul politic și învățămintele politice ale grevei. El scrie că opunerea guvernului față de revendicările minerilor era mai mult de ordin politic prin faptul însuși că ele apărau anumite interese profesionale și industriale și tocmai deaceea „*a dat Marshall ordin la Paris de a zdrobi mișcarea minerilor, sperând să distrugă astfel o industrie concurentă pentru Statele Unite*".

Trăsătura politică a puternicei greve este scoasă în relief și de o altă parte a articolului unde spune:

> „Minerii francezi au dovedit de mult timp înalta lor maturitate politică și conștiința lor de clasă, care s'a călit în cursul aprigelor lupte sindicale, politice și naționale, făcându-i să se ridice în mod unanim cu o clarviziune a intereselor clasei muncitorești și ale națiunii ori de câte ori acestea sunt amenințate".

Din această împrejurare au izvorît faptele eroice ale minerilor care, într'o luptă inegală și cu un curaj uimitor, opunându-se tancurilor și automitralierelor dușmanului de clasă, au arătat, în nenumărate rânduri, că prin perseverența și unitatea lor sunt în stare să reia minele ocupate de forțe de sute de ori mai numeroase și prevăzute cu cel mai modern armament american.

In acelaș timp, alte articole atrag atenția asupra rezultatelor luptei minerilor. Mai ales asupra faptului că în urma acestei greve hotărîte și de mari proporții guvernul a fost nevoit să facă în grabă concesiuni muncitorilor de la Metro și celor dela uzinele de electricitate. Iar aceste concesiuni au creat condițiuni favorabile reglementării noii salarizări din care nici minerii nu mai pot fi excluși.

Lupta minerilor a mai adus un mare folos: demascarea completă a conducătorilor „socialiști" în fața maselor.

> „Invinși sunt acei — *spune Duclos* — cari pentru a sparge blocul minerilor au trebuit să arunce masca lor de republicani și să arate tuturor obrazul lor de reacționari îngrozitori, de slugi ale capitalului și de ucigași ai muncitorilor".

★

Jacques Duclos, în articolul său „*Conducătorii socialiști în fruntea luptei contra maselor muncitoare în Franța*", înfățișează puterea socialiștilor francezi, arătând că guvernul Queuille-Moch a ajuns pe drumul tradițional al lui Thiers și Noske, la încercarea de a suprima prin teroare luptele muncitorești, legând aceasta cu calomnii anticomuniste, care — spune Duclos —

> „s'au accentuat, firește, de îndată ce imperialiștii americani au intentat un proces de idei împotriva a 12 conducători ai Partidului Comunist din Statele Unite".

Aceste calomnii au avut un eșec complect. Nu i-a reușit lui Leon Blum calomnierea Partidului Comunist Francez afirmând că politica lui e dirijată din afară,

> „dar — constată Duclos — toată lumea știe că un partid al clasei muncitoare ca al nostru în niciun caz nu poate neglija experiența luptei internaționale a muncitorilor, asumându-și totodată răspunderea pentru propria sa politică".

Socialiștii nu au izbutit nici să desmintă acuzația bine documentată că tocmai ei și presa lor sunt subvenționați sistematic de către imperialiști.

Fiind vânduți monopolurilor americane, engleze și franceze, „socialiștii" francezi au ajuns nu numai la aplicarea celor mai brutale metode împotriva clasei muncitoare din Franța, dar și la susținerea planurilor primejdioase ale ațâțătorilor la un nou război, la admiterea alianței Franței cu Spania franchistă și Germania de Vest. Imperialiștii americani fac eforturi mari pentru organizarea blocului occidental cu participarea acestor țări, știind bine că nu pot executa

www.dacoromanica.ro

planurile lor criminale fără a folosi ţările Europei de Vest, iar socialiştii de tipul unui Blum şi Spaak dau un ajutor important la realizarea acestor planuri. Clasa muncitoare duce de aceea o luptă tot mai hotărîtă pentru combaterea acestor elemente trădătoare fiindcă

„Franţa nu acceptă, şi ea nu va accepta niciodată, să fie o colonie americană şi Francezii nu vor accepta să fie mercenarii miliardarilor yankei".

★

Din conţinutul revistei are o importanţă deosebită articolul despre desbaterea unor probleme economice, desbatere care a avut loc în Uniunea Sovietică în Mai 1947. Pe primul plan al desbaterii se afla cartea lui E. Varga „Schimbările în economia ţărilor capitaliste' în urma celui de al doilea război mondial". Economiştii sovietici au desbătut unele afirmaţii greşite ale lui Varga şi anume: 1) tendinţa lui de a separa analiza economică de cea politică, 2) afirmaţia că în timpul războiului statul a jucat un rol decisiv în ţările burgheze, ceeace ar însemna suprapunerea statului capitalist monopolurilor şi ar însemna aşezarea statului deasupra claselor, 3) teza lui că desvoltarea inegală a ţărilor beligerante după al doilea război mondial premerge ascuţirii contradicţiilor fundamentale ale sistemului capitalist, separând astfel aceste manifestări în două faze 4) şi, în fine, Varga n'a recunoscut importanţa mondială a formării ţărilor de democraţie populară în legătură cu întregul sistem capitalist.

Desbaterile acestea nu s'au referit numai la cartea lui Varga, ci şi la operele altor economişti conţinând la fel anumite greşeli datorite: a) întrebuinţării statisticilor burgheze fără o suficientă critică prealabilă, b) „obiectivismului" şi servilismului faţă de tehnica capitalistă, c) muncii pur descriptive, statice.

Autorul articolului mai compară aceste întâmplări cu critica adusă cărţii lui Alexandrov, constatând că atât aci cât şi acolo greşelile au izvorît dintr'o concepţie necomunistă a organizării muncii, dintr'o muncă bazată pe un cerc restrâns de colaboratori, unde nici critica şi autocritica nu s'au putut desvolta şi unde nici metoda marxistă-leninistă a muncii colective n'a fost aplicată în mod consecvent. Aceste desbateri au avut drept scop pe lângă descoperirea greşelilor comise şi schimbarea radicală a metodei de muncă a unor savanţi sovietici, îmbunătăţirea muncii ştiinţifice în domeniul economic, atrăgând totodată atenţia publicului din Uniunea Sovietică asupra lucrărilor economice.

★

In acest număr al revistei mai găsim un articol economic care trezeşte şi el un mare interes. E vorba de articolul intitulat „*Note economice*" şi care conţine tabele explicative despre mersul producţiei, profitul capitalist, bugetul, preţuri, salarii, etc., unele privind numai Franţa, iar altele referindu-se şi la situaţia altor ţări (Uniunea Sovietică, U. S. A., Anglia, Belgia, Germania). Spicuim din aceste tabele unele aspecte. Intre altele, faptul că 1) în U. S. A. sunt în creştere preţurile la zinc, plumb şi tarifele căilor ferate, toate acestea fiind legate de înarmare; 2) Belgia a suspendat imigraţiunea din cauza creşterii şomajului; 3) în nouă luni randamentul muncitorilor sovietici a crescut cu 11 la sută.

In legătură cu celelalte articole ale revistei, reţinem următoarele:

In articolul „*Péri veşnic viu*" se dovedeşte cu multe citate din articolele şi discursurile lui Gabriel Péri, martir al Partidului Comunist Francez şi al clasei muncitoare franceze, clarviziunea lui şi forţa constatărilor făcute de el în lupta dusă împotriva fascismului, constatări care sunt şi astăzi încă actuale.

Două lucrări se ocupă cu a zecea aniversare a operei „*Istoria Partidului Comunist (bolşevic) din Uniunea Sovietică*". Primul articol atrage atenţia asupra etapelor din istoria Partidului Bolşevic:

1) lupta pentru formarea Partidului Bolşevic (capitolele I-IV, 1883-1912),

2) lupta Partidului Bolşevic pentru dictatura proletariatului capitolele V-VII, 1912-1918),

www.dacoromanica.ro

3) lupta Partidului Bolşevic pentru construirea socialismului (capitolele VIII-XII, 1918-1937).

Articolul se mai ocupă cu importanţa formării Partidului Bolşevic, cu învăţămintele capitolului IV. In articolul al doilea *Fernand Dupuy*, membru al C. C. al P. C. F., relatează *„Ce m'a învăţat Istoria Partidului Comunist (bolşevic) din Uniunea Sovietică"*.

Ultima parte a revistei cuprinde rubrica criticii revistelor burgheze, o altă rubrică a Revistelor Progresiste, precum şi o *„Bibliografie"* care dă două recenzii. Urmează apoi rubrica *„Documente"*, care cuprinde Rezoluţia din 6 Noembrie 1948 a C. C. al Partidului Comunist Francez, un manifest al P. C. F. în legătură cu trădarea comisă de actualul guvern al Franţei în chestiunea Ruhrului. Tot în această rubrică găsim rezoluţia comuniştilor polonezi care trăiesc în Franţa, salutând rezoluţia Partidului Muncitoresc Polonez în legătură cu critica adusă lui Gomulka. Rubrica *„Intrebări şi răspunsuri"* se ocupă cu desbaterile care au avut loc în Uniunea Sovietică, referitoare la chestiunile biologice. In această rubrică găsim o parte din textul unei scrisori semnate de o tovarăşe, care arată că articolul din numărul anterior (tot în legătură cu problemele biologice şi victoria concepţiei miciuriniste) a fost foarte interesantă, dar şi obscur, plin de cuvinte de neînţeles, cerând pentru cercetarea problemei indicarea altor cărţi şi articole scrise în această chestiune, ceeace redacţia a şi făcut în răspunsul ei.

Acest schimb de păreri în cuprinsul revistei, menţionarea numeroaselor scrisori adresate redacţiei şi existenţa însăşi a rubricii „Intrebări şi răspunsuri" dovedesc forţa mobilizatoare a revistei, care nu numai că este scrisă pentru mase, dar stă în cea mai strânsă legătură cu ele şi îndrumând masele largi ale puternicului Partid Comunist Francez, ea înţelege că trebue totodată să şi înveţe dela ele.

V. A. V.

In numărul trecut al revistei „Studii", „Programul cursului materialism dialectic şi materialism istoric pentru învăţământul superior pe anul 1948-49" a apărut cu o serie de greşeli. De aceea a fost retipărit în extras cu îndreptările necesare. Rugăm cititorii să facă cuvenitele rectificări.

N. Red.

www.dacoromanica.ro

BIBLIOGRAFIE

REVISTA DE FIZICA TEORETICA ŞI EXPERIMENTALA

(Jurnal experimentalnoi i teoreticescoi fiziki)

Nr. 10 din 1948

Cuprinsul:

V. P. TEŞCOV: Condiţiile de producere şi propagare a sunetului al doilea.

V. P. TEŞCOV: Studiul proprietăţilor sunetului al doilea.

F. I. VERGUNAS şi F. F. GAVRILOV: Dependenţa intensităţii luminiscenţei ZnO şi a Zn S Zn de intensitatea excitaţiei

B. Ia. SVEŞNICOV: Teoria stingerii luminiscenţei fosforilor organici.

V. I. DANILOV, O. D. CAZACIKOVSCHI şi I. M. LABCOVSCHI: Despre producerea de centre de cristalizare în lichide subrăcite. IV. Activarea substanţelor amestecate cu salol.

P. E. NEMIROVSCHI: Formarea de perechi cu ajutorul fotonilor şi radiaţiunea frânată în câmpul electronului.

M. A. MARCOV: Teoria desintegrării în cazul când limita superioară a spectrului β este joasă şi massa particulei neutrino.

M. A. ISACOVICI: Despre propagarea sunetului în emulsiuni.

V. E. LAŞCAREV: Producerea forţelor foto-electronice în semi-conductori.

V. E. LAŞCAREV şi C. M. COSONOGOVA: Forţele foto-electromotrice în oxidul cupros.

A. S. DAVADOV: Teoria spectrelor de absorbţie a soluţiilor metalo-amoniacale.

V. I. GRIGOREV: Teoria difuziei mezonilor cu considerare a amortizării.

S. M. RAISCHI: Mecanismul luminării scânteii.

M. L. CAŢ: Stingerea luminiscenţei cristalelor colorate de halogenuri alcaline.

V. P. TEŞCOV: Viteza sunetului al doilea dela 1,3 până la 1,03°K.

REVISTA DE ASTRONOMIE

(Astronomiceschii Jurnal)

Vol. XXV, Nr. 5, din 1948

Cuprinsul:

S. V. ORLOV: In apărarea nouii clasificaţii a formelor cometelor.

S. B. PICHELNER şi O. N. METROPOLSKAIA: Sarcina electrică a cozii unei comete şi influenţa ei asupra vitezei de lărgire a acesteia din urmă.

P. P. PARENAGO: Despre asemănarea între Galaxie şi voalul Andromedei.

M. S. EINGENSON: Natura concentraţiei Galaxiei — (calea Lactee).

T. B. CRAT: Despre luarea în consideraţie a luminii difuze în studiul fotometriei al formaţiunilor solare.

T. S. CERNOVA: Distribuţia în spaţiu a stelelor absorbante de tip O.

★

MATEMATICA IN ŞCOALA

(Matematika v şcole)

Nr. 6 din 1948

Cuprinsul:

MIHAIL KURMICI GREBENCEA: **Ştiinţa popularizată**

P. S. MODENOV: Transformările geometrice.

Din istoria matematicilor.

NAGAIEVA V. M.: Despre moştenirea pedagogică lăsată de N. I. Lobacevschi.

I. GOLUBEV: Date noi asupra lui L. F. Magniţki.

V. E. PRUDNIKOV: Moştenirea pedagogică lăsată de P. L. Cebâşev.

Metodologia

I. M. CIUKANŢOV: Despre educarea la elevi a sentimentului patriotismului sovietic şi a mândriei naţionale sovietice în legătură cu studiul matematicilor în şcoala medie.

D. D. BACELIS: Demonstraţia teoremei asupra egalităţii în mărime a piramidelor.

www.dacoromanica.ro

Critica şi bibliografia

I. M. HAICUC: In ce clasă trebue să începem cursul sistematic de geometrie.

Probleme

★

BULETINUL ACADEMIEI DE ŞTIINŢE A U. R. S. S.

(Izvestia Academii Nauc SSSR)

Seria ştiinţelor chimice

Nr. 5 din 1948

Cuprinsul:

ACADEMICIANUL VLADIMIR MIHAILOVICI RODIONOV: (Cu prilejul celei de a 70-a aniversări).

N. V. AGEEV şi L. N. GUSEVA: Studiul experimental al densităţii electronilor din cristale.

A. A. GRINBERG şi H. I. GHINDELGHERZEL: Despre proprietăţile acide ale combinaţiunilor complexe cu amoniu şi amină ale platinei tetravalente.

B. A. CAZANSCHI, A. V. COPERINAI şi M. I. BATUEV: Hidratarea hidrocarburilor ciclopentanice cu deschiderea ciclului.

I. N. NAZAROV, G. P. VERHOLETOVA şi L. D. BERGELSON: Derivaţi dela acetilen. Comunicarea 82-a.

A. E. PORAI-COŞIŢ şi N. I. MALICOVA: Cercetările în domeniul combinaţiunilor tautomere. VI. Despre constituţia produşilor de condensare a 3—fenil 5— metil pirazolon cu aldehide.

A. N. PUDOVIC: Regrupări de tip alilic. Comunicarea VII. Despre grefarea eterului β dicloroetilic la divinil şi acţiunea acestuia asupra produselor de adiţiune ale alcoolului sodat.

V. M. RODIONOV, B. M. BOGOSLOVSCHI şi Z. S. CAZACOVA: Despre derivaţii 3 oxitionaftenului. Comunicarea I.

R. H. FREIDLINA, E. I. KAN: Din domeniul combinaţiunilor mercuroorganice. Comunicarea XLI (I) Interacţiunea oxidului de carbon cu oxizi de mercur în prezenţa aminelor.

L. B. IATIMIRSCHI: Calculul potenţialelor de ionizare a câtorva lantanide cu ajutorul ecuaţiei lui Kapustinschi.

BULETINUL ACADEMIEI DE ŞTIINŢE A U. R. S. S.

(Izvestia Academii Nauc SSSR)

Seria geologică

Nr. 5 din 1948

Cuprinsul:

N. S. ŞATSCHI: Vladimir Afanasievici Obrucev.

V. A. OBRUCEV: Trăsăturile fundamentale ale cineticei şi plasticei în neotectonică.

E. V. PAVLOVSCHI: Tectonica comparată a structurilor Siberiei de Est şi a Marelui Rift al Africei şi al Arabiei.

N. S. ŞATSCHI: Despre dislocări adânci cari cuprind atât platformele cât şi ţinuturile încreţite (Regiunea Volgăi şi Caucazul) Tectonica comparată a vechilor platforme.

V. V. BELOUSOV: Regulile generale ale procesului geotectonic.

P. N. GROPOTKIN: Problemele fundamentale ale energeticei în procesele tectonice.

M. V. MURATOV: Fazele fundamentale ale desvoltării tectonice din Pricernomorie (litoralul Mării Negre) şi tipurile genetice ale elementelor scoarţei terestre.

N. P. HERASCOV: Principiile compoziţiei hărţilor tectonice ale ţinuturilor încreţite, după exemplul Uralului de Sud.

A. L. IANŞIN: Metodele studiului structurei încreţite ascunse bazate pe exemplul clarificării raporturilor între Ural, Tian-Şan şi Magâşlac.

Critica, bibliografia şi discuţiile

D. S. BELEANCHIN: Recenzia asupra cărţii lui V. Sobolev „Petrologia regiunii răsăritene a complexului din Carosten".

E. V. PAVLOVSCHI: Despre epoca cuaternară glacială a regiunii Baicalului de Sud.

Cronica

Conferinţa în legătură cu problemele tectonicei de pe lângă Secţia de Ştiinţe Geologó-Geografice a Acad. de Ştiinţe a URSS din 10-15 Mai 1948.

Sesiunea din Aprilie şi Iunie a Secţiei Ştiinţelor geologo-geografice.

www.dacoromanica.ro

BULETINUL ACADEMIEI DE ŞTIINŢE A U. R. S. S.

(Izvestia Academii Nauc SSSR)
Seria geografică şi geofizică
Vol. XII, Nr. 5 din 1948

Cuprinsul:

Atmosfera

P. N. TVERSCOI şi M. P. TIMOFEEV: Turbulenţa şi profilul vertical al tensiunii câmpului electric în stratul inferior al atmosferei.

N. M. ŞTANDE: Problema răspândirii celei de a doua ordine în timpul amurgului.

I. N. IAROSLAVŢEV: Raportul de roşu şi albastru $\left(\frac{C}{Z}\right)Z=O$ ca o caracterizare optică a cerului.

E. A. CERNEAVSCHI: Vizibilitatea şi caracteristica sa geofizică.

I. I. ROMANŢEV: Studiul troposferei cu ajutorul proiectoarelor.

N. M. TOPOLNIŢCHI: Delimitarea straturilor atmosferei.

N. S. ŞIŞCHIN: Despre legăturile reciproce între conductibilitatea termică: moleculară, turbulentă şi convectivă.

Litosfera

E. A. ROZOVA: Seismica Asiei Centrale.

A. A. TRESCOV: Determinarea suprafeţelor fundamentale relativ la deosebirea de structură a globului pământesc după metoda undelor fictive.

G. N. PETROVA: Magnetizarea ideală ca una din cauzele unei maxime magnetizări a rocilor.

★

REFERATELE ACADEMIEI DE ŞIINŢE AGRICOLE A UNIUNII SOVIETICE
(Docladâ Academii Selscohoziaistvennâh Nauc)
Nr. 8 din 1948

ACAD. V. P. MOSOLOV: Relieful regiunii şi problemele agriculturii.

V. P. NARŢISOV: Utilizarea stratului de iarbă pentru cultura cartofilor în asolamentele zonei suburbane.

O. V. TER-AVANESIAN: Studiul polenizării încrucişate a bumbacului şi facultatea de selecţie a polenului după soiuri.

A. F. CIUDNOVSCHI: Metoda de calcule prealabile ale îngheţului, bazată pe evidenţa echilibrului termic al solului.

AGROBIOLOGIA
(Agrobiologhia)
Nr. 4 din 1948

Cuprinsul:

INSTITUTUL DE GENETICA AL U.R.S.S.: Despre posibilităţile de transformare a unor specii de plante cultivate în alte specii.

V. C. CARAPETEAN: Modificarea naturei grâului tare în cel moale.

V. F. HÎTRINSCHI: Despre posibilitatea de dirijare a diversităţii urmaşilor hibrizi ai grâului.

F. G. CHIRPICENCO: Asupra încrucişării libere între diferitele specii ale grâurilor de toamnă.

N. P. ALEEV: Experienţe asupra schimbării naturei grâului pe calea hibridării vegetative.

P. F. PLEŞEŢCHI şi ŞIDENCO: Influenţa condiţiilor educării asupra formării calităţilor plantulelor hibride ale părului.

F. C. TETEREEV: Vişinul „Crasa severa" (Frumuseţea nordului) dă o recoltă bună?

P. S. GELFANDBEIN: Microzona inferioară a lăstarului şi natura sa.

N. S. CESNOCOV şi V. N. MIHAILOVA: Diferenţele calitative dintre mugurii dela tuberculul unui cartof.

M. A. LOHIN: Îmbătrânirea biologică —una din principalele cauze ale răririi trifoiului roşu.

A. V. ALPATIEV: Metode de selecţie şi cultura semînţelor la pătlăgelele roşii.

Asupra biologiei asociaţiilor vegetative

V. E. SCHMIDT: Reînoirea pădurii prin creşterea unor culturi dese.

CALAŞNICOVA N. I.: Creşterea, fructificarea şi condiţiile mediului extern în sădirile de autoapărarea ale fructelor.

H. C. ENÎCHEEV: Modificarea caracterelor la hibrizi sub influenţa portaltoiului.

S. V. MOCROV: Influenţa cantităţii de

www.dacoromanica.ro

polen asupra selecțiunii fecundării la secară.
A. D. RADIONOV și A. S. MUSAICO: Influența îndepărtării măturilor, asupra creșterii recoltei de porumb.

ACADEMICIANUL D. N. PREANIȘNICOV
Critica și bibliografia

M. V. GARLENCO: Dicționarul botanicei ruse.
I. S. VARUNȚEAN: Un aport de valoare agrobiologică sovietică.

★

AGRONOMIA SOVIETICA
(Sovetscaia agronomia)
Nr. 8, August 1948

Cuprinsul:

V. P. WILLIAMS: Sistemul asolamentelor agricole pe ogoarele irigate.
P. E. MARINICI: Despre compoziția sorturilor de graminee și introducerea în producție a unor noui sorturi regionate.
I. I. HANBERCOV: Noțiunile actuale relative la eroziune și măsurile contra ei în U.R.S.S.
N. F. SOZACHIN: Importanța pădurii în ceeace privește încălzirea teritoriului.
I. S. MATIUC: Efectul creșterii culturilor pentru ameliorarea pădurilor, pe un teren nisipos.
B. V. CARUZIN: Rolul agrotehnic al zonelor de perdele de protecție forestieră în asolamentele de ierburi perene.
I. V. CLIUCINICOV: Metoda de sădire a stejarului împreună cu specii ce cresc repede, în zonele forestiere.
N. M. CONSTANTINOV: Regimul de acid carbonic în pătura de aer dela suprafața solului și recolta sfeclei de zahăr.
G. V. COPELCHIEVSCHI: Experiențe interesante în cultura hrișcăi.
V. A. HARCENCO și A. I. CEACLAEV: Un remarcabil savant sovietic.
T. A. RABOTNOV: Despre problema introducerii asolamentelor de pășuni.
ST. COTT: Vitalitatea semințelor unor bălării (ovsiuga).

Treceri în revistă și referate
Noulle culturi furajare
Din istoria agronomiei rusești

S. S. SOBOLEV Prof.: Gheorghii Nicolaevici Vâsoțchi.

Critica și bibliografia

N. G. SOLOVIOV și V. M. SLOBODIN: Teoria acad. V. P. Williams asupra sistemului asolamentelor agricole de ierburi perene.
C. P. CLOCOV și S. S. ȘUMANOV: Asolamentele de ierburi perene și eficacitatea lor.

★

REVISTA ZOOLOGICA
(Zoologhiceschi jurnal)
Vol. XXVII, Nr. 4 din 1948

Cuprinsul:

G. I. IZIUMOV: Procesele de digestie la Stylonychia mytilus.
O. V. CAZULINA: Hermafroditismul la păduchii de om (Pediculas huananus).
V. V. POPOV: Oligotrofismul speciilor genului Quarintia grib (Hymenoptera Vespoidea).
V. F. LAPINA: Problema influenței paraziților asupra dinamismului populației muștei de Hessen (Mayetiola destructor Say).
V. B. DUBININ: Influența creșterii salinității râului Malâi Uzeni asupra faunei parazitare a peștilor din acest râu.
N. I. NICOLIUCHIN: Hibrizii speciilor peștilor ososi, morfologia lor și însemnătatea lor pentru sistematizare.
I. H. MAXUDOV: Unele cercetări în domeniul fiziologiei înmulțirii gambusiei (Gambusia affinis holbrookii Grd).
N. V. ȘEPOTIEV: Studiul populației șopârlei Lacerta agilis exigua Eichrw, în cadrul pădurii și a șesului din regiunea inferioară a Volgei (Povoljie).
A. A. NASIMOVICI: Studiul ecologiei mamiferelor pe calea urmăririi în perioada de iarnă.

Scurte comunicări

B. A. PODCOVARCHIN: Note despre migrațiunea de toamnă a rândunelelor.

Recenzii

www.dacoromanica.ro

SUDURA AUTOGENA
(Avtoghennoe delo)
Nr. 10 din 1948

Cuprinsul:

N. S. SIUNOV: Alegerea utilajului pentru sudura electrică trifazată cu arc.
A. A. EROHIN: Metodele pentru determinarea factorilor principali în procesul de topire al electrozilor la sudura electrică cu arc.
A. Ia. BRODSCHI: Sudura automată în arc şi argon a plăcilor subţiri de metal.
Z. M. RIGIK: Sudura electrică prin contact a ferestraielor în bandă la uzina „Kirovo".
N. N. PROHOROV: Evitarea curbării plăcilor metalice subţiri în timpul sudurii.
G. I. BRANDOBOVSCHI: Sudură automată cu material de depunere a cazanelor cu aburi la uzina 1 Mai.
L. B. TALMAN: Sudură electrică manuală rapidă la uzina metalurgică „Molotov".
A. N. ŞAŞCOV: Procedeele simple de călire superficială cu flacăra oxi-acetilenică.
P. I. ŞORINI: Fabricarea aparaturei pentru tăierea autogenă la fabrica de locomotive „Colomensc".
K. V. LIUBAVSCHI: Problema interacţiunii elementelor şi a oxizilor lor la sudură prin topire.
G. D. ŞEVCENCO: Promoţiile postbelice de ingineri specialişti în sudură ale Institutului de maşini de transport din Bejiţk.

★

MAŞINI — UNELTE ŞI SCULE
(Stanki i instrumenti)
Nr. 10 din 1948

Cuprinsul:

S. L. IUŞCOV: Tăierea foarte productivă a şanţurilor.
S. I. POKRAS: Precizia perechilor filetate în ceeace priveşte pasul
I. V. VODZINSKII şi D. M. ŞVARTZ: Studiul proprietăţii antifricţionale a fontei Tz—1 şi a bronzului OF—10—1 şi O TzS—6—6—3.
A. Ia. LOPATO: Studiul filtrelor plane ale sistemelor de ungere şi hidraulice la maşinile de prelucrat metale
V. D. KLEPIKOV: Cercetarea regimurilor optime de tăiere şi construcţie a frezelor helicoidale.
A. S. ŞEFELIMAN: Analiza cinematică a cuţitilor de transmisii la strungurile de tăiat fileţ.
S. E. NOSKOV: Ascuţirea anodo-mecanică.
V. F. BROBROV: Determinarea eforturilor de tăiere la trasarea găurilor rotunde lungi cu ajutorul cuţitelor helicoidale.
S. A. RUBINSTEIN: Cuţite profilate pentru rabotare şi ştemuire.
I. N. SVECKOV: Dispozitiv folosit la montajul pieselor cuplate asigurând o precizie de centrare până la 0,02 mm.
T. A. VIEDENSKI: Cleştare excentrice.
B. I. TZITOVSKI: Construcţia originală a port-burghiurilor cu mai multe burghiuri.
N. M. STEPANOV-GREBENNIKOV: Un suport pentru fixarea pieselor filetate care trebue prelucrate mecanic.
Un nou suflaj pentru tăierea superficială autogenă.

★

ARHITECTURA ŞI CONSTRUCŢIILE
(Arhitectura i stroitelstvo)
Nr. 9 din 1948

Cuprinsul:

Pentru o arhitectură bazată pe ştiinţa marxistă.
Opera de creaţie a lui A. V. Sciusev.
Un eminent arhitect rus — V. P. Stasov
Noutăţi asupra producţiei industriale de case demontabile.
Tipul de casă demontabilă T. V.— la
Construcţiile industriale de clădiri de beton reprezintă construcţii de mare viitor
Arhitectura marelui stat socialist (Expoziţia „Arhitectura socialistă după 30 de ani").
Arhitectura în societatea capitalistă modernă.
Ferestre şi uşi de balcoane pentru construcţiile de locuinţe şi pentru construcţii civile.
Cronici.

www.dacoromanica.ro

REVISTA MINELOR
(Gornâi jurnal)
Nr. 10 din 1948

Cuprinsul:

G. N. POPOV: Despre introducerea sistemelor de exploatare cu abatajul minereului prin camere de mine.
G. A. GAVELEVICI şi P. M. VOLFSON: Modul de aşezare a puţurilor adânci.
A. I. LURIE: O metodă nouă pentru calculul unei reţele electro-explosive întinse.
A. V. COVAJENCOV: Alegerea adâncimii optime pentru aşezarea explozibililor în straturile exploatate.
V. A. ASONOV şi E. P. MAXIMOVA: Mărirea concentraţiei în energie a amonitului.
H. N. VERHOTUROV: Experimentarea metodei de forare cu spălare la mina din Nichitovsc.
V. V. MOCIALOV: Maşina de foraj electrică BSM—4.
L. G. JIVOV: Transmisiunea electrică a macaralelor de screper şi a ventilatoarelor cu ventilaţie parţială.

★

VETERINARIA
(Veterinaria)
Nr. 11 din 1948

Cuprinsul:

ART. DE FOND: Pentru întărirea circumscripţiei veterinare.
N. ANISIMOV: Triumful deplin al ştiinţei biologice miciurinîene.
COROPOV V. M.: Organizarea Academiei Veterinare din Moscova. Problema veterinară în R. S. S. Moldovenească.

Boli infecţioase şi de invaziune

CERNEAC V. Z., LEGEAEV A. D.: Metodele determinării rezistenţei vaselor sanghine în anemiile infecţioase la cal.
KRAVCENKO T. M.: Valoarea diagnostică a metodei stazei artificiale în anemiile infecţioase la cal.
Revista articolelor, intrate în redacţie cu privire la bruceloza.

Clinica

GHERMAN V. A.: Clorura de calciu — un mijloc anticoagulant şi antihemoaglutinat pentru transfuzii sanghine.
SEMUŞCHIN N. R., LEAPUSTIN A. C.: Diferenţierea clinică a dilataţiilor acute de stomac la cai.
ŞARABRIN I. G.: Metodele grafice de cercetare în practica clinică.

Zooigiena

POPOVA Z. G.: Acţiunea mijloacelor dezinfectante asupra criptococului în vitro.
LENIŞCO P. M.: Determinarea vârstei larvelor neîncapsulate ale trichinelei.

Consultaţiuni ştiinţifice

MEDVIEDEV I. D.: Osteoartroza deformantă la cai.

Din practică

JURAVLEV V. V.: Urmările toxice după întrebuinţarea gosipolului, (nutreţ din bumbac).
FEDOROVŢEV, FIVEISCHI: Tratamentul cu penicilină al limfangitei epizootice.
GORŢEVSCHI S. A.: O anomalie interesantă a intestinului subţire la cal.

Informaţiuni şi cronica

★

MEDICINA CLINICĂ
(Kliniceskaia mediţina)
Nr. 11 din 1948

Cuprinsul:

Articole de fond:

PROF. I. V. VOROBIOV: Patogenezia allergiei reumatice.
PROF. V. G. VOGRALIC: Turburările funcţionale ale sistemului nervos în clinica bolilor interne.

Cercetări originale

PROF. S. J. KOFMAN: Roentgenochimografia respiraţiei ca metodă funcţională de diagnostic în turburările respiratorii şi circulatorii.
T. A. PANFILOVA: Problema funcţiei hepatice la bolnavii hipertensivi.
N. A. CAMENIEVA: Examenul funcţional al ficatului cu ajutorul benzoatului de sodiu.

www.dacoromanica.ro

M. A. RAPNER şi S. A. SUDAKOVA: Influenţa tiaminei asupra funcţiei antitoxice a ficatului.
E. V. POSLAVSKI şi Z. G. BOGATCHINA: Hipervitaminoza acută A la om (intoxicaţie cu ficat de balenă).
M. A. KAZAKIEVICI: Clinica intoxicaţiei cu săruri de bariu.
T. T. SATUROVA: Tratamentul endocarditei septice subacute cu penicilină.
T. I. ZAVAŢKAIA: Problema vaccinoterapiei în bruceloză.
PROF. J. J. GORDON: Despre toruleza.
S. L. LEVIN şi P. I. KURGANOVSCHI: Acţiunea paradoxală a atropinei (reacţia glandei salivare denervate asupra alcaloizilor vegetrotopi).

Observaţiuni din practică şi însemnări scurte

A. I. PERIHANIAN şi L. I. ZORADIAN: Tratamentul fasciolezei omului cu hexacloretan.
F. S. KAPLAN: Două cazuri de colangită purulentă datorită ascarizilor.
G. A. FEDOROVA: Semnificaţia probei lui Kweek pentru determinarea funcţiei antitoxice a ficatului în bolile de ficat şi de rinichi.
PROF. T. A. MIHAILOV: Anticorpi contra elementelor proprii celulare.
A. S. LEVINSON: Problema tratamentului gripei cu antivirus.
D. A. JARKOV: Tratamentul pojarului cu sulfidină.

Recenzii

E. A. COST: Cartea lui E. I. Freifeld „Hematologie".

★

CHIRURGIA
(Hirurghia)
Nr. 11 din 1948

Cuprinsul:

ARTICOLE DE FOND.
P. M. MAXIMOV: Din amintiri despre S. I. Spasokukoţki.
V. H. FRAUCI: Anastomozele limfo-venoase la om.
M. F. AMBROSOVSCHI: Inciziile raţionale ale peretului abdominal.
I. I. COVADLO: Experienţa întrebuinţării narcozei cu ciclonal, hexenastab şi hipoloid.
Ş. H. IVANOVA şi E. K. IVANOV: Semnificaţia infecţiei fuzo-spirilare în etiologia gangrenei cutanate progresive.
M. A. GOGUBŢOV: Penicilino-terapia rănilor.
S. R. SLUŢKAIA: Tratamentul cu penicilină al osteomielitei hematogene infecţioase acute la copii.
A. I. RIBAKOV: Tratamentul cu penicilină al actinomicozei feţei şi a gâtului
N. V. VETOŞKIN: Tratamentul cu penicilină al bolilor chirurgicale în condiţiuni de policlinică.
I. F. BEREZIN: Tratamentul cu penicilină al peritonitelor.
J. D. VITEBSKI: Penicilinoterapia peritonitelor acute purulente.
V. A. IACOVLEV: Tratamentul cu penicilină al trombozei sinusului cavernos.
C. V. CONSTANTINOVA: Administrarea intraarterială a penicilinei în complicaţiunile rănirilor extremităţilor cu arma de foc.
G. T. VLASOV şi B. J. DEIANOV: Administrarea intraarterială a soluţiei cu sulfidină ca metodă de tratament şi de profilaxie a meningitei datorită rănirilor penetrante craniene.
V. J. ŞLAPOBERSKI: Modificările tabloului clinic sub influenţa penicilinoterapiei şi concluziile care se impun.
M. K. CIACIAVA: Înlocuirea defectului de intestin gros prin transplantarea intestinului subţire.
L. V. DUNIE: Problema operaţiilor repetate în traumatismele băşicei urinare herniotomii.

Observaţiuni scurte şi cazuri din practică

V. T. DONIEVSKI: Complicaţiunile în anesteziile infiltrative cu sovcaină, (percaină).
E. I. SLOTNIC: Localizare rară a echinococului.
P. I. TORGOVANOV: Un caz de volvulus al intestinului sigmoid.
A. I. MICHELSON: Fistula pielo-colică

Raţionalizare şi invenţiuni

A. A. ZARAISKAIA: Întrebuinţarea leucoplastului în transplantatele cutanate după Davis-Reverdin.

Recenzii

A. M. ZABLUDOVSKI: Penicilina în chirurgie.
F. M. LAMPERT, A. B. TOPCIAN şi

www.dacoromanica.ro

A. A. KOMERANȚEV: Tratamentul cancerului de prostată cu sinetrol.

Cronica

M. A. FULEȘOVA: Procesul verbal al Societății de Chirurgie din Moscova din 11.6.1948.
A. A. IVANOV: Cărți noi.

★

SANITARUL ȘI MOAȘA
(Fe'dșer i acușerca)
Nr. 11 din 1948

Cuprinsul:

Împotriva teoriilor reacționare în medicină și biologie.

T. F. MACAROVA: Ivan Vladimirovici Miciurin.

Medicina teoretică

T. T. MACARENCO: Căile de acces și de răspândire a infecției piogene.

Medicina clinică

V. A. CERNAVSCHI: Traumatismele palmei și ale degetelor.
N.L. RUTCHIEVICI: Primul ajutor în hemoragie.
V. O. CALINA: Rinita acută.
V.G. EICHIND: Angină.
J. E. ȘAPIRO: Pneumonia și tratamentul ei.
E. I. GHEORGHIEVSCAIA: Hematurie.
I. I. SOBOLIEV: Procesele purulente ale rinichilor.

Organizarea ocrotirii sănătății

N. E. GRANAT: Unificarea caselor de naștere și a consultațiilor prenatale.

Istoria medicinei

V. A. REBASOV: Prima școală pentru pregătirea sanitarelor în Rusia.

Higiena

M. L. TURICI: DDT — un preparat nou contra insectelor parazite.

Sfaturi practice.

P. I. DAVADOV: Cum să facem un pansament durabil.

A. E. SEGAL: Diagnosticul pleureziei.

Tehnica medicală

A. A. ROSNOVSCHI: Sterilizarea materialelor de pansament.

Consultațiuni medicale și juridice.

Conferința prin corespondență a cititorilor

Recenzii.

Vocabularul termenilor medicali.

★

PERSONALUL MEDICAL
(Mediținskii rabotnic)
Nr. 48 din 1948

Cuprinsul:

ART. DE FOND: Sarcini importante ale sindicatului sanitar.
CLĂDIREA Instituțiilor Medicale și a creșelor la întreprinderile industriale.
MĂSURI pentru reducerea îmbolnăvirilor de tuberculoză.
DELA MINISTERUL Sănătății al RSFSR
PROF. L. GOLBER: Consiliul medical științific — Centrul muncii științifice.
P. BEILIN: Spitalul și știința. (despre medicul din provincie).
PROF. S. RECIMENSCHI: Răspândirea infecției prin aer.
G. BELEȚCHI: (Ministrul sănătății al RSFSR) Sarcinile actuale ale luptei împotriva tuberculozei osoase.
I. BRIC: Lipsuri în alegerea și educarea cadrelor în Ucraina.
A. LEBEDEV: Inventatori și conservatori
A. ALEXANDROV: Metoda cea mai simplă de a cuprinde ceeace nu se cuprinde. (foileton), (Despre cumul de funcțiuni).

★

STATUL ȘI DREPTUL SOVIETIC
(Sovestcoe Gosudarstvo i pravo)
Nr. 9 din 1948

Sumar:

Comunicatul Comitetului Central al Partidului Comunist (bolșevic) al U. S. S. și al Consiliului de Miniștri al U. R. S. S.
Andrei Alexandrovici Jdanov.
Către Comitetul Central al Partidului Comunist (bolșevic) al Uniunii Sovietice.
Un prieten al științei.

www.dacoromanica.ro

Articole

BORISOV S.: Acceptarea unor membri noi în Organizaţia Naţiunilor Unite.
LEVIN D. B.: doctor în şt. juridice — Despre noţiunea diplomaţiei.
POLEANSCHI N. N. — prof., dr. în şt. juridice: Căderea proectului de lege cu privire la limitarea aplicării pedepsei cu moartea în Anglia.
NICHIFOROV B. S. Candidat în şt. juridice: Despre obiectul infracţiunii.
MAREEVA L. G.: Despre temeree de valabilitate a mandatului de deputat.

Documentarea

Constituţia Republicii Cehoslovace (sfârşit).

Cronica vieţii ştiinţifice

H. S.: Consfătuire generală cu privire la examinarea machetelor de manuale de teoria statului şi a dreptului.
La Institutul Juridic al Academiei de Ştiinţe a U. R. S. S.

Critică şi bibliografie

Recenzii

GALANZA P. N., Prof.: Istoria generală a statului şi a dreptului. Partea II, III şi IV.
LISOVSCHI V. I. şi STEIN B. E.: Sistemul internaţional de tutelă.
GORDOV M. V. şi REICHER V. K.: Tipurile de asigurare social — Istorice.

★

STATUL ŞI DREPTUL SOVIETIC
(Sovetscoe Gosudarstvo i Pravo)
Nr. 10 din 1948

Sumar:

ARTICOL DE FOND — 10 ani al „Cursului scurt al istoriei P. C. (b) al U. S.".

Articole

ACAD. VAŞINSCHI A. I.: Conferinţa Dunăreană şi unele probleme de drept internaţional.
CIHIKVADZE V. M., dr. în şt. juridice: Să ridicăm nivelul ştiinţei juridice sovietice.
ALEXANDROV N. G., dr. în şt. juridice: Critica rămăşiţelor de ideologie burgheză în definiţia dreptului.
SVERDLOV G. M.: Despre problema averii comune a soţilor.

Note şi comunicări

E. K.: Congresul din Praga al Asociaţiei Internaţionale a juriştilor democraţi.
REICHEL M. O.: Despre ajutorul reciproc şi despre conştiinciozitate în dreptul sovietic.
SULEIMANOVA H., candidat în şt. juridice: Originile dreptului penal sovietic în Uzbekistan.

Cronica vieţii ştiinţifice

La Institutul juridic al Academiei de ştiinţe a U. R. S. S.
La Institutul de Ştiinţe Juridice al U. R. S. S.

Critică şi bibliografie
Recenzii

SONŢEVA V. G. şi VESELOVSKI S. B.: Proprietatea agricolă fondată în Nord-Estul Rusiei.
POCROVSKI V. S., candidat în şt. juridice: „Dreptul constituţional sovietic" manual pentru şcoli şi cursuri.

Adnotări

LOICO M. A.: Adnotarea literaturii străine.

Bibliografie

DRAGOMIREŢKAIA K. J., KUZIATINA V. E. şi LIBOV F. N.: Indicator adnotat de scrieri despre stat şi drept, (Iunie — Iulie 1948).

★

PROBLEME DE ISTORIE
(Voprosî istorî)
Nr. 10 din 1948

Cuprinsul:

Articole

B. VERHOVEN: Legislaţia sovietică despre controlul muncitoresc.
E. LUTKII: Legea despre socializarea pământului.
M. MISKO: Din istoria mişcării revo'u

www.dacoromanica.ro

ţionare din Polonia în anii 1918-1919.
E. KANDEL: Din istoria creării „Manifestului Partidului Comunist".

Comunicări şi publicaţii

A. Şliubski': Comitetul revoluţionar al flotei de război în 1917.
R. Averbuh: Insurecţia din Octombrie la Viena în anul 1848.

Critică şi bibliografie
Articole critice

N. ZASTERKER: Indepărtarea dela principiile de partid.
I. SMIRNOV: Despre poziţia istoriografiei burgheze.
I. KUDRIAVŢEV: Despre „Insemnările istorice" ale Institutului de Istorie al Ac. de Ştiinţe a URSS.
A. KORSUNSKI: Literatura istorică germană contemporană despre împrejurările naşterii „celui de al treilea imperiu".
L. BEREZNII: Relaţiile japono-americane în ani 1931-1941 după documentele Departamentului de Stat al USA.

Recenzii

V. SELIVANOV: Istoria URSS. Insurecţia armată din Octombrie la Petrograd în anul 1917. Culegere de documente şi materiale. 1948, 359 p.
G. REICHBERG: Omsk-ul, în zilele din Octombrie şi insaturarea puterii sovietice (1917-1919) Culegere de material documentar. Ed. de Stat URSS, 1947, 207 p.
G. DERENKOVSKI, S. F. NAIDA: Mişcarea revoluţionară în flota ţaristă. Ac. de Şt. URSS, Moscova 1948. 607 p
S. EVENCIK: V. E. Belinschi şi corespondenţa sa. Culegere Moscova 1948, 313 p.
I. BOROZDIN, V. T. ILLARIONOV: Studiu de istoriografie paleolitică a URSS, 1947, 207 p.
N. HALFIN: Rusia şi Turkmenia în sec. XIX. Despre intrarea Turkmeniei în compunerea Rusiei. Culegere de documente.
N. HALJIN: Filiala Turkmenă a Acad. de Ştiinţe URSS. Institutul de Istorie, limbă şi literatură Aşhabad, 1946 327 p.

Istoria universală

A. MOLOK, E. V. TARLE: Talleirand Ed. Ac. de Ştiinţe URSS (seria ştiinţifică-populară) Moscova Leningrad 1948, 303 p.
A. NAROCINISKI, HALPERIN A: Alianţa anglo-japoneză 1902-1921. Ac. de Ştiinţe URSS. Institutul de Pacific. Ed. de Stat 1947, 448 p
V. KUTEIŞTIKOVA, RODNEY ARISMENDI: Cu privire la problema dolarului — (pe marginea planului Truman) Montevideo-Uruguay 1947, 290 p.

Cronica

E. Z.: Susţinerea tezelor de doctorat a lui M. K. Rojkovoi, R. M. Raimovîn şi T. K. Krălova.
I. KOZLITIN: Conferinţa ştiinţifică, consacrată aniversării de 30 de ani dela (înfiinţarea) construirea arhivelor în URSS.
D. DARAHVELIDZE: Activitatea catedrei de istorie la Institutul de stat de învăţători din Baranovici.
Tabla de materii.

❖

PROBLEME DE ECONOMIE
(Voprosi Economichi)
Nr. 6/1948

Studii

G. COSLOV: „Cursul scurt de istorie a P.C. (b) al U. S." şi desvoltarea ştiinţei economice.
M. SONIN: Despre balanţa forţei de munca în economia socialistă.
C. CLIMENKO: Posibilităţile ridicării productivităţii muncii în industria de maşini a URSS.
E. PICULEVSCAIA: Poporul coreean în luptă pentru democraţie şi independenţă.
S. VIGODAKI: Ideologia reacţionară referitoare la hegemonia mondială a imperialismului american.

Cronica

A. VOROBIEVA: Progresele siderurgiei sovietice.

www.dacoromanica.ro

D. ZORINA: Situaţia clasei muncitoare în Anglia post-belică.

Conferinţe şi consultaţii

A. KLIMOV: Cooperaţia de consum sovietică în actuala etapă.

Referate şi discuţii

Ascuţirea postbelică a crizei generale a capitalismului. La conferinţa teoretică a Inst. de Ec. a Acad. de St. a URSS.

Critică şi bibliografie

E. MANEVICI: Problemele organizării socialiste a muncii şi ale salariului.

F. POLEANSKI: O carte greşită despre desvoltarea economică a Armeniei.

M. GUTZAIT: Noii simptome ale ascuţirii contradicţiilor imperialismului american.

❖

ECONOMIA PLANIFICATA
(Planovoe hoziaistvo)
Nr. 5/1948

EDITORIAL: Economia sovietică în ajunul celei de-a 31-a aniversări a Marei Revoluţii Socialiste din Octombrie.

P. BELOV: Problemele economiei politice a socialismului în „Cursul scurt de istorie a P. C. (b) al U. S.

V. BARANOVSKI, P. NAUMENKO: Refacerea bazinului Donetului.

I. LIHACEV: Autonomia bugetară la uzina de automobile „Stalin".

S. GHENIN: Să se ridice nivelul economic al statisticii muncii din industrie.

E. JUCOV: Criza sistemului colonial al imperialismului după al doilea război mondial.

Lipsurile şi sarcinile activităţii de cercetări ştiinţifice în domeniul problemelor economice (bilanţul sesiunii Consiliului ştiinţific al Institutului de Economie al Academiei de Ştiinţe a U.R.S.S.

Critică şi Bibliografie

V. DIMITRIEV: Agrobiologia miciuriniană — baza teoriei recoltelor îmbelşugate.

ECONOMIA AGRICOLA SOCIALISTA
(Soţialisticescoie selscoie hozaistvo)
Nr. 9/1948

Cuprinsul:

Din partea Comitetului Central al Partidului Comunist (bolşevic) şi din partea Consiliului de Miniştri al Uniunii Sovietice.

A. A. JDANOV: Victoria ştiinţei agrobiologice miciuriene. Sesiunea Academiei de Ştiinţe Agricole „Lenin" Referatul acad. T. D. Lâsenko „Despre situaţia în ştiinţa biologiei".

Discursul de încheiere al acad. Lâsenco la referatul „Despre situaţia în ştiinţa biologiei".

T. LOBANOV: Teoria miciuriniană şi desvoltarea viitoare a economiei agricole.

A. HANCOVSKI: O nouă fază a electrificării întreprinderilor agricole socialiste.

Critica şi bibliografia

V. ABRAMOV: Lupta pentru ridicarea postbelică a economiei agricole.

V. TIUTIN: Manuale pentru organizarea întreprinderilor socialiste agricole

❖

COMERŢUL EXTERIOR
(Vneşniaia torgovlia)
Nr. 9/1948

Cuprinsul:

V. PAŞUHIN: Germania apuseană şi „planul Marshall".

I. DUDINSKI: Piaţa mondială a molibdenului şi monopolurile de molibden din U. S. A.

I. FOMIN: Exportul de utilaj al Angliei în perioada postbelică.

V. ZOLOTAREV: Comerţul exterior al Elveţiei.

Informaţii economice externe

Comerţul exterior al Poloniei în primul trimestru 1948.

Comerţul exterior al Cehoslovaciei în primul trimestru 1948.

Reorganizarea sistemului bancar în Cehoslovacia.

Comerţul exterior al Finlandei în primul semestru 1948.

www.dacoromanica.ro

Comerțul exterior al Angliei în primul semestru 1948.
Piața a uminiului
„Planul Marshall" — o amenințare pentru redresarea industriei metalurgice a țărilor din apusul Europei.
Piața mondiala a ceaiului.
Piața mondiala a cafelei.
Piața devizelor.
Publicații statistice pentru comerțul exterior editate în țarile din Orientul apropiat și mijlociu.

CRITICA ȘI BIBLIOGRAFIE

PROF. A. LADIJEVSKI : Lucrarea lui V. I. Lisovski : „Reprezentanțele comerciale ale U.R.S.S. în străinătate", Moscova 1947, 89 pagini.

Comunicări oficiale.

❖

PEDAGOGIA SOVIETICA

(Sovietscaia pedagoghica)
Nr. 10 1948

Cuprinsul :

Un luptător înflăcărat pentru cultura socialistă.

Pedagogie

Triumful științei miciuriene progresive și sarcinile pedagogiei sovietice.
D. G. POPOV : Educația comunistă constituie sarcina de bază a Comsomolului leninist-stalinist (cu ocazia aniversării a 30 de ani a Comsomolului).
Z. I. RAVKIN : Programul de luptă al Comsomolului leninist.

Istoria pedagogiei

PROF. N. A. CONSTANTINOV : Școala sovietică în anii Marelui Război de Apărare a Patriei.

Psihologia

A. L. ȘNIRMAN : Bazele psihologice în studiul personalității elevilor.

Viața pedagogică

N. S. CACIALKIN : Comsomoliștii și pionerii în școală.
N. F. SEMISOTNOVA : Studiul biografiilor marilor oameni în școala medie.
A. E. STAVROVSKI : Excursiile prin ținuturile natale și însemnătatea lor în educația comunistă.

In străinătate

I. G. MAIOROVA : Școala în străinătate și lupta dusă de ea pentru democratizarea învățământului.

Critica și Bibliografia

A. N. STEPANOV : M. I. Kalinin despre educația și învățământul comunist.
N. A. ZINEVICI : Comsomolul și școala.
N. A. RUT : Cărți noui.

Cronica științifico-pedagogică

E. I. CORENEVSCHI : Activitatea Institutului de metodologie al Acad. Științelor pedagogice a RSFSR.
E. SAVCENCO : Sesiunea județeană a Institutului de educație artistică din Sverdlovsk.
A. STROEVA : (K. V. Golovscaia).

❖

ȘCOALA ELEMENTARĂ
(Nacialnaia școla)
Nr. 10, 1948

CUPRINSUL :

O dată glorioasă (XXX ani de existență a Comsomolului).
P. A. ZAISTAEV: Victorie strălucită a teoriei lui Miciurin și sarcinile școlii elementare.

Didactica și metodica

B. P. ESIPOV : Condițiunile de bază pentru înlăturarea repetenției.
P. P. IVANOV : Din experiența studiului cuvintelor concrete și abstracte în vorbirea elevilor din clasa IV-a.
A. V. TECUCEV : Influența vorbirii învățătorului asupra ortografiei elevilor.
A. S. ENOHOVICI : Unele experimente de științe naturale pentru clasa a IV-a.

Activitatea educativă

P. ROZMASLOV : Educația voinței.
N. P. EGOROV : Cu privire la problema educației ideologico-politice în școala primară.

www.dacoromanica.ro

Schiţe despre învăţători

A. LEOŞIN : Patru ani.
V. CLIUŞNICOV : Învăţătorul Badâcov şi elevii lui.

Igiena şcolară

V. Pisareva : Higiena sistemului osteo-muscular al elevului.

Consultaţii

STEINBERG : Cum se foloseşte creta la lecţiile de caligrafie.

Critică şi bibliografie

I. K. : Un manual util de aritmetică.
V. A. IGNATIEV şi A. S. PLECICO : „Calculele în scris în clasa III-a primară.

www.dacoromanica.ro

Redactor resp.: MIHAIL ROLLER. *Tehnoredactor resp.:* VLAD MUȘATESCU; *Tehnoredactor:* E. DITTRICH. Dată în lucru: 9. XII. 1948. Bun de tipar: 12. I. 1949. Format: 70 x 100/16 Tiraj: 5.000
Tipografia „Universul"

www.dacoromanica.ro

www.dacoromanica.ro

LEI 100.—